T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA DEVLETLERİN TANINMASI (TANINMAMIŞ BÖLGELER)

(DOKTORA TEZİ)

Mesut ŞÖHRET

KOCAELİ 2014

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA DEVLETLERİN TANINMASI (TANINMAMIŞ BÖLGELER)

(DOKTORA TEZİ)

Mesut ŞÖHRET

Danışman: Prof. Dr. Hasret ÇOMAK

KOCAELİ 2014

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA DEVLETLERİN TANINMASI (TANINMAMIŞ BÖLGELER)

(DOKTORA TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Mesut ŞÖHRET
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar-No: 10/12/2014-2014/20-33

Jüri Başkanı: Prof.Dr. Hasret ÇOMAK **(İmza)**

Jüri Üyesi: Prof.Dr. Cengiz OKMAN **(İmza)**

Jüri Üyesi: Prof.Dr. İbrahim CANBOLAT **(İmza)**

Jüri Üyesi: Doç.Dr. İrfan Kaya ÜLGER **(İmza)**

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Dr. Buket ÖNAL **(İmza)**

KOCAELİ 2014

İÇİNDEKİLER

ULUSLARARASI HUKUKTA DEVLETLERİN TANINMASI (TANINMAMIŞ BÖLGELER)

Sayfa

Kabul ve Onay Sayfası.....
İçindekiler
Özet..... I
Abstract..... II
Simgeler ve Kısaltmalar Listesi III
Şekil, Tablo, Grafik, Resim, Görüntü ve Ses Kayıtları v.b. Listesi V
Giriş..... 1

BİRİNCİ BÖLÜM 15
MODERN DEVLETLERİN TEMEL UNSURLARI KURULMA VE SONA ERME ŞEKİLLERİ 15
1.MODERN (ULUS) DEVLETLERİN TEMEL UNSURLARI..... 15
1.1 Devletin İnsan Unsuru (Beşeri Faktörler..... 17
1.2 Millet Kavramı..... 20
1.2.1 Objektif Millet Yaklaşımı..... 22
1.2.1.1 Irk (Soy) Birliği..... 22
1.2.1.2 Din veya Mezhep Birliği..... 25
1.2.1.3 Dil Birliği..... 28
1.2.1.4 Düşman Gereksinimi..... 29
1.2.1.5 Objektif Millet Yaklaşımı Unsurlarının Genel Değerlendirilmesi..... 31
1.2.2 Sübjektif Millet Yaklaşımı..... 32
1.3 Devletin Toprak Unsuru (Fiziki Faktörler) 35
1.3.1 Ülke Kazanılma Şekilleri..... 41
1.3.1.1 Keşif (Discovery) Yoluyla Toprak Kazanımı..…….. 41
1.3.1.2 İşgal (Occupation) Yoluyla Toprak Kazanımı..... 42
1.3.1.3 Kazandırıcı Zaman Aşımı (Acquisitive Prescription) Yoluyla Toprak Kazanımı..... 43
1.3.1.4 Devir (Cession) Yoluyla Toprak Kazanımı..... 44
1.3.1.5 Fetih (Conquest) Yoluyla Toprak Kazanımı..... 47
1.3.1.6 İlhak (Annexation) Yoluyla Toprak Kazanımı..... 50
1.3.1.7 Doğal Oluşum Yoluyla Toprak Kazanımı..... 51
1.3.2 Ülke Kazanımında Uluslararası Hukukta Kabul Edilen Bazı İlkeler..... 52
1.3.3 Devlet Ülkesinin Bütünlüğü Prensibi ve Egemenlik İlişkisi..... 54
1.4 Devletin İktidar Unsuru (Siyasi Faktörleri) 56
1.4.1 Egemenlik Kavramı ve Kavramın Ortaya Çıkışı..... 58
1.4.2 Egemenliğin Farklı Anlamları..... 60
1.4.3 İç Egemenlik Kavramı 62
1.4.4 Dış Egemenlik Kavramı..... 65
1.4.4.1 Devletlerin Egemen Eşitliği (Sovereign Equality of States) İlkesi..... 66
1.4.4.2 İçişlerine Karışmama İlkesi (Principle of Non–Intervention)..... 67
1.5 Devletin Diğer Unsurları..... 68

1.5.1 Devletin Teşkilatlanma (Bürokrasi) Unsuru..... 69
1.5.2 Devletin Hukuki Kişiliğe Sahip Olma (Legal Personality) Unsuru..... 69
1.5.3 Devletin Devamlılığı (Continuation of the State) Unsuru..... 70
1.5.4 Diplomatik Tanınma (International Recognition) 71
1.6 Devletler Nasıl Kurulur ve Nasıl Sona Erer? 72
1.6.1 Üç Element Teorisi ve Devletlerin Kurulması için Önemi..... 74
1.6.2 Devletlerin Kurulmasında ve Sona Ermesinde Önemli Bir Kavram: Kritik Tarih. 77
1.7 Devletlerin Kurulma Şekilleri..... 77
1.7.1 Kendi Kaderini Belirleme (Self–Determination) Yöntemiyle Devlet Kurulması.. 78
1.7.2 Bölünme (Secession) Yöntemi ile Devlet Kurulması..... 84
1.7.3 Birleşme (Unification, Reunification, Merger) Yöntemiyle Devlet Kurulması..... 89
1.8 Devletlerin Sona Erme Şekilleri..... 91
1.8.1 Fesih (Dissolution) Yöntemiyle Devletin Sona Ermesi..... 94
1.8.2 İlhak (Annexation) Yöntemiyle Devletin Sona Ermesi..... 95
1.8.3 Gönüllü İltihak veya Emilme (Voluntary Absorption) Yöntemiyle Devletin Sona Ermesi..... 97
1.9 Devletlerin Sona Ermesinin Hukuksal Sonuçları..... 99
1.10 Devletlerin İntikali (Devolution of States) veya Devletlerin Halefiyeti (Succession of States) Sorunu..... 100

İKİNCİ BÖLÜM
DEVLETLERİN TANINMASI 106
2. TARİHSEL SÜREÇTE DEVLETLERİN TANINMASI 106
2.1 Devletlerin Tanınması Kavramının Tarihsel Gelişimi..... 107
2.2 Modern Öncesi (Westphalia Öncesi) Dönemde Devletlerin Tanınması..... 107
2.3 Modern Dönemde (Westphalia Sonrası) Devletlerin Tanınması..... 110
2.4 18. ve 19. Yüzyıllarda Devletlerin Tanınması..... 114
2.4.1 Belçika'nın Bağımsızlığını Kazanma ve Tanınma Süreci..... 118
2.4.2 İtalya'nın Birleşme ve Tanınma Süreci 124
2.4.3 Almanya'nın Birleşme ve Tanınma Süreci..... 129
2.4.4 Yunanistan'ın Bağımsızlığını Kazanması ve Tanınması..... 134
2.5 Milletler Cemiyeti Döneminde Devletlerin Tanınması..... 139
2.5.1 Polonya'nın Yeniden Tarih Sahnesine Çıkışı ve Diplomatik Tanınması 144
2.5.2 Çekoslovakya'nın Oluşumu ve Diplomatik Tanınması..... 145
2.5.3 Yugoslavya'nın Oluşumu ve Diplomatik Tanınması..... 147
2.5.4 Baltık Ülkelerinin Bağımsızlıklarını Kazanmaları ve Diplomatik Tanınma Süreçleri..... 149
2.6 Birleşmiş Milletler Sonrası Dönemde Devletlerin Tanınması..... 154
2.6.1 Sömürge Altında Bulunan Devletlerin Bağımsızlık Kazanma Süreçleri ve Tanınmaları..... 157
2.6.2 Bağımsızlığı Hak Eden ve Etmeyen Oluşumların Ayrıştırılması..... 161
2.7 Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Devletlerin Tanınması..... 168
2.7.1 SSCB'nin Dağılmasından Sonra Ortaya Çıkan Devletlerin Tanınması..... 170
2.7.2 Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin Dağılmasından Sonra Ortaya Çıkan Devletlerin Tanınması..... 175
2.7.3 Çekoslovakya'nın Feshi ve Yeni Devletlerin Tanınması..... 179
2.7.4 Doğu Timor'un (Timor – Leste) Tanınması..... 180
2.7.5 Kosova'nın Tanınması..... 184
2.7.6 Güney Sudan'ın Tanınması..... 189

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 191
ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN TANINMA 191
3. DEVLETLERİN, HÜKÜMETLERİN, AYAKLANAN GRUPLARIN VE ULUSAL KURTULUŞ ORDULARININ TANINMASI 191
3.1 Devletlerin Tanınmasının Teorik Boyutu..... 192
3.1.1 Kurucu (Constitutive) Tanıma Teorisi..... 194
3.1.2 Açıklayıcı (Decleratory) Tanıma Teorisi..... 196
3.1.3 Hukuki Standartlara Göre (Lauterpacht) Tanıma Teorisi..... 199
3.2 Yeni Kurulan Devletleri Tanıma Yolları..... 200
3.2.1 Hukuki Tanıma (De Jure Recognition)..... 201
3.2.2 Fiili Tanıma (De Facto Recognition)..... 206
3.2.3 Kollektif Tanıma (Collective Recognition) 208
3.2.3.1 Çok–Taraflı Bir Antlaşma Aracılığıyla Tanıma..... 208
3.2.3.2 Bir Uluslararası Örgüte Üye Kabulü Aracılığıyla Tanıma (Yeni Bir Devletin BM Tarafından Üye Kabul Edilme Süreci)..... 210
3.2.4 Koşullu Tanıma (Conditional Recognition)..... 212
3.2.5 Erken Tanıma (Early Recognition) 214
3.3 Devletlerin Tanımasının Hukuki Boyutu..... 216
3.3.1 Yeni Oluşan Devletleri Tanımanın Hukuksal Etkileri..... 219
3.3.2 Yeni Oluşan Bir Devleti Tanımayan Devletlerin Hukuki Durumu..... 220
3.3.3 Bilinçli Tanımama (Non-Recognition) Yaklaşımı ve Stimson Doktrini..... 221
3.3.4 Montevideo Sözleşmesi ve Objektif Tanıma Unsurlarının Belirlenmesi..... 226
3.3.5 Tanıma Konusunda Montevideo Sonrası Diğer Kodifikasyon Çalışmaları..... 233
3.3.6 Tanıma Konusunda Uluslararası Sisteme Etki Eden Devletlerin Belirledikleri Standartlar..... 236
3.4 Hükümetlerin Tanınması..... 238
3.4.1 Etkin Kontrol (Effective Control) Kuramı..... 241
3.4.2 Meşruiyet Kuramı (Tobar) Kuramı..... 245
3.4.3 Otomatik Tanına (Estrada) Kuramı..... 249
3.4.4 Sürgünde Hükümetlerin (Government in Exile) Tanınması..... 251
3.4.5 Kukla Hükümetlerin (Puppet States) Tanınması..... 253
3.5 Uluslararası Hukuka Göre Diğer Tanıma Şekilleri ve Bunların Anlamları..... 254
3.5.1 Bir Topluluk veya Grubun Savaşan (Beligerent) Statüsünün Tanınması..... 256
3.5.2 Bir Topluluk veya Grubun Ayaklanan (Insurgency) Statüsünün Tanınması..... 263
3.5.2 Bir Topluluk veya Grubun Başkaldıran (Rebellion) Statüsünün Tanınması..... 265
3.6 Ulusların ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerinin Tanınması..... 267
3.6.1 Bir Gücün Ulus Olarak Tanınması..... 267
3.6.2 Ulusal Kurtuluş Hareketi Statüsünün Tanınması..... 268

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 270
TANINMAMIŞ BÖLGELER 270
4. ULUSLARARASI SİSTEMDE TANINMAMIŞ BÖLGELERİN YERİ 270
4.1 Tanınmayan Bölge veya Devlet Kavramı..... 272
4.1.1 Başarısız Devletler ve Tanınmamış Bölgeler..... 274
4.1.2 Saldırgan Devlet, Kara Nokta, Devlet İçinde Devlet Yapıları..... 276
4.1.3 Anarşinin Hakim Olduğu Yerler..... 278
4.1.4 Egemenlikleri Olmayan Devletler..... 282
4.1.5 Uluslararası Tanınmanın Eksik Olduğu Yerler..... 285

4.2 Günümüzde Tanınmayan Jeopolitik Siyasal Birimler..... 291
4.2.1 Sınırlı Şekilde Tanınan Bölgeler ve Devletler..... 291
4.2.2 Günümüzde Varlıklarını Sürdüren Sürgünde Hükümetler..... 297
4.2.3 Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Organizasyonu..... 301
4.2.4 Dünyadaki Bazı Önemli Ayrılıkçı Hareketler..... 303
4.3 Uluslararası Tanınmanın Tanınmamış Bölgeler İçin Önemi ve Gerekliliği..... 313
4.4 Mevcut Devletlerin Yeni Oluşan Devletleri Tanıma veya Tanımama Kararlarına Etki Eden Faktörler..... 316
4.4.1 Kollektif Tanımama: İdeoloji ve Stratejik Çıkarlar..... 318
4.4.2 Tanınmamış Bölgelerin Önceki Statülerinin Bağımsızlık Kazanmalarına Etkisi... 324
4.4.3 İdeolojinin Meşrulaştırılması: Etnik ve Sivil Milliyetçilik..... 326
4.4.4 Uluslararası Müdahalenin Tanınmamış Bölgelere Etkisi..... 329
4.5 Tanınmayan Devletlerin Varlıklarını Sürdürmelerine Etki Eden Unsurlar..... 334
4.5.1 Sembolik Ulus İnşası (Symbolic Nation Building) 335
4.5.2 Toplumun Askerileştirilmesi (Militarization of Society) 337
4.5.3 Ayrılmak İstenilen Ana Devletin Zayıflığı (The Weakness of the Parent States).. 338
4.5.4 Bir Dış Devletten Destek Alma (Support From an External Patron State) 339
4.5.5 Uluslararası Toplumun İlgisinin Eksikliği (Lack of Involvement on the Part of the International Community..... 341
4.6 Tanınmamış Bölgelerin 1945 Sonrası Dönemde Jeopolitik Durumları..... 342
4.7 Tanınmayan Devletlerin Gelecekleri ile İlgili Olası Senaryolar..... 355
4.7.1 Koruyucu Devlete Katılma veya Gönüllü Emilme..... 356
4.7.2 Ayrılmak İstenilen Devletin (Parent State) De Facto Devleti Tekrar Kendi Sınırları İçine Katması..... 357
4.7.3 Ayrılmak İstenilen Devletle De Facto Devletin Federal Bir Sistemde Yeniden Birleşmeleri..... 358
4.7.4 Bağımsızlığını Kazanarak Uluslararası Tanınma Elde Etme..... 359
4.8 Uluslararası Sistemdeki Diğer Anormallikler Bağlamında Tanınmamış Bölgeler.... 361
4.9 Küreselleşme Çağında Tanınmama Durumunun Tanınmayan Devletlere Etkileri... 364

SONUÇ..... 373

KAYNAKÇA..... 403

ÇALIŞMADA GEÇEN YABANCI DİLLERDEKİ BAZI HUKUKİ VE TEKNİK TERİMLER..... 430

ÖZ GEÇMİŞ..... 433

ÖZET

Bir kurum ve kavram olarak devletin oluşumu, nitelikleri, orijini, biçimi, sınırları ve diğer özellikleri insanlık tarihi boyunca tartışıla gelmiştir. Devlet, genel olarak her dönemde "iktidarın kaynağı ve siyasal toplumun çatısı olarak düşünülmüştür. Tarihsel süreçte ise devlet, siyasal birleşmeyi ve bütünleşmeyi sağlayan bir sembol olarak kabul edilmiştir. Genel bir tanımlamayla devlet, belirli bir ülkede yaşayan ve bir üstün iktidara (otoriteye) tabi, örgütlenmiş insan topluluğunun meydana getirdiği sürekli ve hukukun kendisine kişilik tanıdığı siyasal bir varlıktır. Bu genel tanımlamaya göre devlet, kısaca insanların toplum yaşamında başvurdukları bir örgütlenme biçimi olarak ifade edilebilir. Bu nedenle günümüzde uluslararası toplumun temel öğesi olarak devlet kabul edilmektedir. Devlet, aynı zamanda uluslararası hukukun gelişiminde bugün de ilk planda yer alan bir yapıyı ifade etmektedir.

Bir siyasal otoritenin uluslararası sistemde yeni bir devlet olarak tanınması uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler disiplinleri içinde geçmişten beri tartışmalı bir konu olarak yer almaktadır. Bunun başlıca nedeni mevcut devletlerin yeni devletleri tanıma veya tanımama noktasında herhangi bir hukuki yükümlülüklerinin olmamasına karşılık bu konunun devletlerin dış politika tercihleri içinde sıklıkla gündeme gelmesidir. Bir başka deyişle uluslararası sistemde yer alan mevcut devletlerin inisiyatifinde seçimlik bir hak olarak kabul edilen tanıma konusu uygulamada herhangi bir standart olmadığından devletler tarafından çoğunlukla politik bir dış politika kartı olarak kendi ulusal çıkarlarına göre kullanılmaktadır. Bunun sonucunda mevcut bir devletin sınırları içinde oluşan yeni bir siyasal birim uluslararası sistemde yer alan mevcut devletlerin bir kısmı tarafından kolaylıkla devlet olarak tanınırken bir kısmı tarafından yok sayılmaktadır. Bu durum bazı devletlerce varlıkları kabul edilmeyen veya uluslararası sistemdeki anormallik olarak görülen tanınmamış bölgelerin oluşmasına neden olmaktadır. Söz konusu bu siyasal birimler çoğu zaman normal bir devlette olması gereken temel unsurlara (toprak, nüfus, egemenlik) sahip olmalarına rağmen uluslararası tanınma elde edemedikleri için birçok güçlükle yüz yüze kalmaktadırlar. Bu yüzden tanınmamış bölgeler/devletler resmi uluslararası ilişkilerin gölgesinde bir tür belirsizlik içinde ve her an yenilebilir bir savaş riski altında kendi varlığının özelliğini tanımlayan bir yapıda bulunmaktadırlar.

Tanınmayan bölgeler günümüz şartlarında uluslararası sistem için bir tehdit unsuru olarak görülmese de sahip olduğu potansiyel dinamikler nedeniyle yakın gelecekte uluslararası sistemin istikrarı açısından büyük bir risk oluşturmaktadır. Çünkü tanınmayan devletler birçok yönden modern devlet sistemi içinde yer alan eksikleri ve kusurları ortaya çıkaran somut birimler olarak karşımızda durmaktadır. Bu nedenle bu tür oluşumlar gelecek yıllarda tüm devletlerin toprak bütünlükleri ve egemenlikleri açısından bir endişe kaynağı durumundadır. Bu çalışma genel itibariyle tanınmamış bölgelerin mevcut ayrılmak istedikleri devletle ilişkilerini incelemek yerine bu birimlerin nasıl ortaya çıktıkları, egemen devletlerin oluşturduğu uluslararası sistemde her türlü olumsuzluğa rağmen nasıl varlıklarını sürdürebildiklerini, diğer devletlerce nasıl algılandıklarını bütünsel bir şekilde detaylı olarak incelenmeye çalışmaktadır. Bu sayede tanınmamış bölgelerle ilgili olarak akademik anlamda bir durum tespiti yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, Tanınmayan Bölgeler/Devletler, Devletlerin Tanınması, Uluslararası Tanınma, Fiili Devletler

ABSTRACT

The formation of the state as an institution and concepts, characteristics, origin, format, borders and other properties has been debated throughout the history of mankind. In general, the States are considered as the source of power and the roof of the political community in each period of time. In the historical process, the state was adopted as a symbol that provides political unity and integration among the communities. With a general definition the state is a political entity that consisting of organized human community, living in a particular country and a subject to superior power (authority), continuous and her personality is recognized by law. According to this general definition, the state can be expressed as a form of organization applied by the people's social life. Therefore, the state has been accepted as a basic element of the international community. The State also refers to a structure located on the first plan for the development of international law today.

The recognition of a political entity in the international system as a new state has always been a contentious issue both in International Relations and International Law disciplines. The main reason of this debate is the absence of any legal obligation for current state whether recognition or non-recognition of a new states. However, the matter of recognition of new states frequently comes to agenda of foreign policy preferences of current states. In other words, although, the recognition issue is being adopted as an optional elective right under initiative of current state in international system, the recognition issue is being used by the states mostly as an political foreign policy instrument in order to maximize their national interest due to absence of standards for this aspect in practice. As a result of this, a new political unit that emerges in the border of a current state can be recognized by some states in international states as a new state easily and some other states ignored those political units completely. This situation led to emerge unrecognized regions/states which are accepted some states as places that don't exist or seen as anomalies in international system. Although those political entities mostly have basic elements that should be in a normal state (territory, population, sovereignty) they have been faced with many difficulties due to lack of international recognition. So that, the unrecognized regions / states survive in a structure that defining the nature of their presence a kind of limbo and shadow of official international relations with the danger of renewable war risk.

Although unrecognized states do not seen as a threat for the international system in recent conditions, but due to the potential dynamics they would be big risks for the stability of existing international system in the near future. Because, being as a concrete units unrecognized states confronts us in many ways reveals deficiencies and defects of the contemporary international system. Therefore, these kinds of formations are source of concern in terms of territorial integrity and sovereignty of all states in the coming years. This study aims to examine how these entities emerge, how they survive although all kind of difficulties among sovereign states and how they perceived by other states with holistic approach and make an comprehensive academic due diligence related with unrecognized regions instead of examine relations between unrecognized regions / states and parent state.

Key Words: International Law, Unrecognized Regions/States, Recognition of States, International Recognition, De facto States

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
ABÖ: Afrika Birliği Örgütü
AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AIT: Tayvan Amerikan Enstitüsü
AT: Avrupa Topluluğu
BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu
BM: Birleşmiş Milletler
ÇHC: Çin Halk Cumhuriyeti
DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü
FATA: Federal Yönetilen Kabile Alanları (Aşiretler Bölgesi)
FKÖ: Filistin Kurtuluş Örgütü
GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
FLNC: Korsika Ulusal Hürriyet Cephesi
FRETLIN: Doğu Timor Direniş Hareketinin Siyasi Kanadı
FALINTIL: Doğu Timor Direniş Hareketinin Askeri Kanadı
HMÖ: Halkın Mücahitleri Örgütü
İKB: İslam Kalkınma Bankası
IŞİD: Irak Şam İslam Devleti
İUDK: İran Ulusal Direniş Konseyi
KFOR: Kosova Barış Gücü
KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MASSOB: Biafra'nın Bağımsızlığı İçin Mücadele Eden Ayrılıkçı Örgüt
MC: Milletler Cemiyeti
MDAD: Milletlerarası Daimi Adalet Divanı
MDFC: Casamance Demokratik Güçler Hareketi
MLEC: Cabinda Bölgesi Kurtuluş Cephesi
MNLA: Ulusal Azavad Kurtuluş Hareketi
MNC: Çok Uluslu Şirketler
NATO: Kuzey Atlantik Paktı
NGOs: Sivil Toplum Örgütleri
OAS: Amerikan Devletler Örgütü
PNV: Bask Milliyetçi Partisi
SDAC: Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti
SED: Sosyalist Birlik Partisi
SMDK: Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSLM: Güney Sudan Özgürlük Hareketi
SPLA/M: Güney Sudan Halk Kurtuluş Ordusu / Hareketi
STK: Hükümet Dışı Örgütler
TECRO: Taipei Ekonomik ve Kültürel Temsilciliği
UAD: Uluslararası Adalet Divanı
UÇK: Kosova Kurtuluş Ordusu
UGK: Ulusal Geçiş Konseyi (Libya)
UHK: Uluslararası Hukuk Komisyonu
UNAMET: BM Doğu Timor Misyonu
UNMIK: Kosova Geçici Yönetim Misyonu

UNTAET: BM Doğu Timor Geçiş Yönetimi
UNPO: Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Organizasyonu
WTO: Dünya Ticaret Örgütü
YSFC: Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti

ÇALIŞMADA KULLANILAN ŞEKİL, TABLO, GRAFİK VE HARİTA LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Topluluk ve Toplum Arasındaki Farklılıklar..... 19
Tablo 2: Günümüzde Var Olan Tanınmayan Jeopolitik Birimler ve Tanınma Seviyeleri..... 293
Tablo 3: Günümüz Dünyasında Yer Alan Bazı Sürgünde Hükümetler..... 299
Tablo 4: Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Organizasyonu Üyelerinin Bölgelere Göre Dağılımı..... 302
Tablo 5: Günümüzde Bağımsızlık Elde Etmek İçin Mücadele Eden Bazı Ayrılıkçı Hareketler..... 305
Tablo 6: 1946–2014 Yılları Arasında Ortaya Çıkan Tanınmayan Bölgelerin/ Devletlerin Listesi..... 348
Tablo 7: Bir Bakışta Tanınmamış Bölgelerinin/Devletlerinin Ekonomik, Askeri ve Özgürlük Durumları..... 393
Tablo 8: 1991 Sonrasında Oluşan Tanınmamış Devletler..... 395
Grafik 1: 1945 – 2011 Yılları Arasında Ortaya Çıkan Tanınmayan Bölgelerin / Devletlerin Coğrafik Dağılımı..... 353
Grafik 2: Tanınmayan Bölgelerin / Devletlerin Yıllara Göre Değişimi 354
Harita 1: Günümüzde Tanınmayan Jeopolitik Birimler..... 292

ULUSLARARASI HUKUKTA DEVLETLERİN TANINMASI (TANINMAMIŞ BÖLGELER)

GİRİŞ

Binlerce yıldan beri toplumlar varlıklarını sürdürmek için bir otorite etrafında örgütlenme gereği duymuşlardır. Örgütlenme toplumların hayatlarını idame ettirebilmek için kaçınılmaz bir gereksinimdir. Söz konusu bu örgütlenme toplumların hayatlarını sürdürmeleri için zamanla kaçınılmaz bir gereksinim haline gelmiştir. Bu nedenle devlet her şeyden önce sosyal ve tarihsel bir gerçeklik olup insanlık tarihinin belli bir aşamasından sonra ortaya çıkmıştır. Bu noktada devletin doğuş sürecini gösteren somut örnekler incelendiğinde, genellikle devletlerin, (çiftçiler, hayvancılıkla uğraşanlar, zanaatkârlar, tüccarlar vb. arasında) oldukça ileri bir toplumsal işbölümünün bulunduğu, ayrıca toplumsal katmanlaşmanın görüldüğü toplumlarda ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bu somut göstergelerin ışığında temel olarak devlet örgütlenmesinde işbölümü çerçevesinde bir uzmanlaşma eğilimi ve iktidar ilişkilerini gösteren yöneten-yönetilen, alt-üst gibi tabakalaşma olguları göze çarptığını söylemek mümkündür.

Ancak, İnsanoğlu çok uzun bir tarihsel süreci modern anlamda kullanılan devlet örgütlenmesinin ve devlet kavramının dışında daha basit şekilde yaşamış, devletsiz de olsa varlığını sürdürebilmeyi ve organize edebilmeyi başarmıştır. Zira tarihin ilk dönemlerinde ilkel toplumlarda henüz siyasi teşkilatların kurulmadığı ve toplum ile devletin birbirine karışmış olarak yaşamına devam ettiği görülmektedir. Klan ve kabilelerden başlayarak millete kadar varan her insan grubu aynı zamanda bir toplumdur. Fakat her toplum bir devlet değildir. Çünkü devlet, idari, hukuki ve siyasi kurumların meydana getirdiği bir siyasi bütünden oluşmaktadır. Devlet aynı zamanda, yasama, yürütme ve yargı gibi kuvvetlerin anlamlı bir bütün haline gelmesi demektir.

Devletin kökeni ve ortaya çıkış nedenleri hakkında bugüne kadar birçok görüş ortaya atılmıştır. Ancak çoğunlukla kabul edilen anlayışa göre; devlet kavramının temelinde güvenlik ihtiyacı yatmaktadır. İnsanlar canlarına ya da mallarına yönelik tehlikelerden korunmuş oldukları inancına her şeyden çok önem verirler. Kişisel anlamda korunma, kendini savunma ve güvenliğini sağlama, insanın

karşı karşıya bulunduğu tehlikelerin büyüklüğü karşısında çok yetersizdir. İnsanların toplu yaşama anlayışının nedeni bu açıdan düşünüldüğünde, kollektif güvenlik ve savunma ihtiyacının karşılanması olarak belirmektedir. Bu düşüncenin çıkış noktası insanların bir düzen ve güvenliğe ihtiyaç duymaları ve bu noktada devleti düzen ve güvenlik sağlayıcı bir araç olarak ortaya çıkarmalarıdır. Başka bir deyişle devlet insanların doğa durumundaki tehlikelerden kendilerini korumak amacıyla oluşturdukları bir araç (means) olarak ifade edilebilir. Bunun yanında insanın rasyonel, akıl sahibi ve hür olması, kendini koruma içgüdüsüne sahip olması ve toplum içinde yaşama zorunluluğunda olması gibi özelliklerinin toplumda düzeni sağlayacak bir otorite olarak devleti ortaya çıkardığı söylenebilir.

Devlet, yaklaşık 5.000 yıl önceye, Mezopotamya'da ortaya çıkan ilk tarım toplumlarına kadar uzanan eski bir beşeri kurumdur. (Fukuyama, 2005: s.13) Başka bir deyişle, Tarihte ulus devlet dışında siyasi birimler ve yapılar da olmuştur. Nitekim "modern" dönemden önce de şeflik, emirlik, beylik, prenslik, site idaresi, hanlık, sultanlık, imparatorluk gibi fazlaca olmuştur. Dolayısıyla, günümüzde modern anlamda devlet dediğimiz olgu (ulus-devlet) son 500 yılın bir ürünüdür ve daha önce yoktur. Bu bakımdan Ulus devlet ya da modern devlet, bir topluluğun temel yönetim işlevlerinin kurumsallaşmış şekillerinden birisidir, yani daha önceki dönemlerde olduğu gibi bir siyasi yapıdır. Gerçekten devlet denilince belli sınırlar içinde yerleşmiş bir insan topluluğu, istikrarlı bir siyasal örgüt ve kurumsallaşmış bir iktidar anlaşılıyorsa, bu nitelikleri kapsayan kuruluşları görebilmek için çok eski tarihlere gidilememektedir. (Çuhadar, 2007: s.112)

Devletin kurumsal yapısını öne çıkaran bir tanımda ise devlet kolektif siyasi kararların uygulanmasıyla görevli bütün kamu kurumlarını, bakanları, yargıçları, bürokratları, askeri rütbelileri ve polisleri bünyesinde toplayan organ olarak tanımlanmaktadır. Devlet yalnızca toplumsal ve kuramsal veya nesnel değerler bakımından değil, aynı zamanda insanın kendi tabiatı bakımından da en üstün birliktir. İnsan yalnızca devlette kişiliğinin tümünü gerçekleştirir, bilhassa da kendinin en yüce kısmını. Özellikle ahlâkî tabiatı, onu hususiyle insan yapan niteliği ise devlette tamamlanmaktadır. (Yayla, 2004: s.7) İnsanların oluşturduğu bu sistem, koymuş olduğu kurallarla insanların daha iyi, mutlu ve düzenli yaşamasını

sağlamaktadır. Yani insan için devletin koyduğu kurallar onun toplum içinde kendini gerçekleştirmesini sağlamaktadır. İnsanın diğer insanlar için kendisini sınırlandırması, sınırsız özgürlüğünden vazgeçmesi gayret gerektirecektir. Böylelikle toplum huzuru ve insan mutluluğu ortaya çıkacaktır.

Fakat Devleti öteki sosyal kurumlardan ayıran en önemli özellik, devlet örgütünün hacminde göze çarpmaktadır. Çünkü pratikte bir toplumda örgütü devletinkinden daha geniş, daha yaygın ve daha kapsayıcı başka bir sosyal kurum yoktur. Devlet için çoğu zaman "Kurumlar Kurumu" denmesinin ardında da bu gerçek olduğunu söylememiz mümkündür. Aslında günümüzde modern anlamda devlet denilince göze çarpan ilk olgu "kamu malı" olarak ifade edilen hizmetleri olmakta; yani devlet esas olarak toplumda güvenlik, sağlık, eğitim, ulaşım, haberleşme vb. gibi gerçekte karlı olmayan birçok kamusal hizmeti yerine getiren bir kurum olarak düşünülmektedir. Ancak, bir takım hizmetleri yerine getirebilmesi, devlet kurumunun ayırt edici niteliği olarak düşünülmesini sağlamamaktadır. Bu bakımdan genel bir kavramsal tanımlama yapılacak olursa "Sınırları belli bir toprak parçası üzerinde teşkilatlanmış, bağımsız bir hükümete sahip olan toplum temsilcisidir. O, toplumu idare eder; iç ve dış tehlikelere karşı güvenliği sağlar, hukuki niteliği ilgili kanunlar koyar, onları uygular, yasaklar ve emirler çıkarır. Böylelikle sosyal düzeni sağlar. Öteki devletlere karşı toplumu temsil eder. Devlet, egemen ve etkili bir iktidar demektir. Ama aynı zamanda meşru bir iktidardır. Kurumlara dayanan ve müesseseleşen iktidar hukuk iktidarıdır."(Bolay, 1996: s.84)

Devleti diğer kurumlardan ayıran özellikler ise şu şekilde ifade edilmektedir. "Devlet, amacı toplumsal düzenin, adaletin ve toplumun iyiliğinin sağlanması olan; belli bir toprak parçası (ülke) üzerinde yerleşmiş bir insan topluluğuna (halka) dayanan ve bu topraklar üzerinde bulunan her şey üzerinde nihai meşru kontrole (otorite) sahip, siyasal bir örgütle (hükümet) donanmış sosyal bir organizasyondur. Devleti ona benzer kuruluşlardan ayıran, egemen ve bağımsız olma niteliğidir." (Çuhadar, 2007: s.114) Bu yaklaşımlardan da görülmektedir ki devleti oluşturan asıl unsur teşkilatlarının oluşması ve işlemesidir. Bu nedenle yasama, yürütme ve yargı gibi teşkilatların oluşmadığı, her şeyin kabile liderleri veya o yörenin ileri gelenlerince yönetildiği dönemlere devlet değil ilkel toplum veya ilkel yönetim adı

verilmektedir. Buradan hareketle devlet düzeninin diğer örgütlü toplulukların düzeninden farkı, toplum içindeki bütün öteki düzenleri de bağlaması ve hükümetle temsil edilen, üstün bir merkezi otoritenin eliyle işleyen, gerektiğinde jandarma ve polis gücüyle maddi zora başvurarak gerçekleştirilen hukuksal bir düzene dayanmasıdır. Başka bir deyişle Devletin ayırt edici özelliği, egemenliği kullanan kurum olmasından kaynaklanmaktadır.

Günümüz dünyasını oluşturan ve uluslararası sistemin temel aktörleri olarak kabul edilen modern devleti tanımlarken, onu kendisinden öncesi dönem anlayışından ayıran ve farklılaştıran noktaları belirleyeceğimizden, genel devlet tanımını baştan yapmakta fayda vardır. Kısa ve üzerinde neredeyse ittifak edilen modern devletin tanımı; toprak, insan ve otorite unsurlarını içinde barındıran tanımdır. Buna göre Devlet: ***Belirli bir toprak parçası üstünde yaşayan insanların oluşturduğu en üstün otorite ve güce sahip olan kurumdur. Bu tanım her türlü devleti ve devlet sistemini kapsayıcı niteliktedir. Konumuz olan modern devlet de bu tanımın içindedir. Ancak modern devletin ana unsuru "Ulus–Devlet" olmasıdır. Bir başka deyişle her devletin belirli bir ulusu nitelemesidir***.

Bu noktada ulus devletin ve dolayısıyla modern devlet anlayışının oluşmasına etki eden faktörün bir ekonomik sistemden çok bir yaşam felsefesi olan kapitalizmin ortaya çıkması olduğunu söylemek mümkündür. Zira 16. yüzyıldan itibaren ilk defa Batı Avrupa'da ortaya çıkan kapitalizm, sadece ekonomik alanda değil politika, bilim teknoloji ve sosyo-kültürel alanlarda da insanları etkilemiş ve bugün tüm dünyada hakim olan modern devleti ve modern devlet kavramını da meydana getirmiştir. Bu yeni sistemin temellerini egemenlik kavramı ve egemen otoriteler arasındaki güç dengesi esasları oluşturmaktadır. Dolayısıyla modern devletin ilk olarak Batı Avrupa coğrafyasında ortaya çıkması kesinlikle rastlantısal bir olgu değildir. Zira 12. yüzyıldan itibaren Ortaçağ Avrupa'sında ekonomik sistem, kilise ve kentlerde yaşanan gelişmeler, devlet sisteminin gelişerek ulusa dayalı bir sistem haline gelmesine neden olmuştur. 16. yüzyıldan itibaren ise Avrupa' yı tümden etkileyen Reform Hareketleri, Rönesans, Coğrafi Keşifler ve sonrasında ortaya çıkan milliyetçilik akımı, ulus devlet (modern devlet) sisteminin ortaya çıkmasının temel nedenlerinden olmuştur. Genel olarak, dünyada ulus devletin bir sistem olarak kabul

görmesinin ise Fransız İhtilali sonucu ortaya çıkan milliyetçilik akımının bir sonucu olduğunu söyleyebiliriz.

20. yüzyılın özellikle ikinci yarısından itibaren küresel ölçekte yaygınlığa ulaşmış bir siyasi yapılanma modeli olan Ulus devlet. Günümüzün uluslararası siyaset mekanizmasının çekirdeğini oluşturmaktadır. Öyle ki, bugün Birleşmiş Milletler Örgütüne üye devletlerin tamamı ulus-devlet modeline göre, ulus devlet kurgusu esas alınarak yapılanmıştır. Bunun yanında gerek geçmişte gerekse günümüzde siyasi bağımsızlık elde etmek amacıyla hareket eden birçok ulusçu akım da, bir ulus-devlet kurma hedefine yönelmiştir. Bu nedenle, genel itibariyle 18. yüzyılın sonlarından günümüze kadar, oluşturulması için mücadele edilen siyasi örgütlenme modeli ulus-devlet olmuştur denilebilir". Günümüzde dünyanın geldiği noktada, devletlerarası ilişkilerde ve toplumda yaygın siyasi kültürün halen ulus devleti meşru ve işlevsel gören bir yaklaşım içinde olması, ulus devletin her şeye rağmen hâla baskın siyasi birim olduğu anlamına gelmektedir.

Ulus devlet, bazı insan topluluklarının kendi insan, toplum ve tarih anlayışlarına göre oluşturdukları ve sosyo-kültürel, hukuki norm ve değerlerine göre şekillendirdikleri politik organizasyonlardır. *Ulus-devlet sistemi her ulusun verili bir coğrafya ve bunun üzerinde yasayan insanlar üzerinde bağımsız yönetim hakkına sahip olduğu önermesinden hareket eden kendi kaderini tayin hakkı öğretisiyle desteklenmiştir. Ulus-devlet, kurumsallaşmış siyasi iktidar biçiminin somut görünümlerinden biri, ulus ise, ulus-devletin kendini meşrulaştırmada kullandığı bir kavram olarak tanımlanır***.** Ulus-devletin bir siyasal kurum olarak etkinliği büyük ölçüde toprakları üzerindeki egemenliğine bağlıdır. Bununla birlikte hangi toplum ya da toplulukların devlet olarak ifade edilebileceği ya da ne ölçüde devlet özelliklerine sahip oldukları konusunda siyaset biliminde ve diğer sosyal bilimlerde tam bir fikir birliği olmadığı görülmektedir.

Yukarıda belirtilen "ülke", "insan topluluğu" ve "egemen-üstün otorite" unsurlarını bünyesinde taşıyarak teşekkül etmiş ve devlet niteliği kazanmış bu hukukî ve siyasî varlığın hangi usulle uluslararası topluma dahil olduğu sorusu, bizi esas itibariyle bu çalışmanın da ana konusu olan "devletlerin tanınması" sorunsalına

götürmektedir. Başka bir deyişle; devlet niteliği kazanan veya asgari devlet olma niteliklerine sahip olduğunu iddia eden siyasal bir oluşumun uluslararası topluma, bu toplumun bir üyesi olarak katılımı tasarrufu "tanıma" olarak nitelendirilmekte ve bu kurumun birçok yönü üzerinde ciddi görüş ayrılıkları geçmişte olduğu gibi günümüzde de sürmektedir. Çünkü genel itibariyle tanınmamış devletler / bölgeler hemen hemen tarihin her döneminde var olmuşlardır. Fakat tanınmamalarının sebepleri farklılık göstermiştir. Bu sebeplerden bazıları şu şekilde ifade edilebilir.

- Ampirik (somut ve nesnel veriler) yeteneklerin eksikliği
- İdeolojik olarak kabul edilemeyecek rejimlere sahip olmak
- Toprak bütünlüğü normlarına aykırılık teşkil etmesi
- Daha önceki uluslararası hukuk belgelerinde uluslararası tanınma konusunun bulunmaması

Diğer taraftan modern devletin oluşumuna kadar geçen sürede devlet benzeri oluşumların tam anlamıyla günümüz modern dünyasındaki devletin sahip olduğu özelliklere sahip olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle söz konusu devlet oluşumlarında diplomatik veya hukuki anlamda tanınma gibi kavramların olmadığı görülmektedir. Bunun en büyük sebebi modern devlet öncesinde egemenlik kavramının tam olarak mevcut olmamasından dolayıdır. Yani her ne kadar belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan bir nüfus olsa da söz konusu bu alanı kontrol eden siyasi otoritenin egemenlik iddiasının olmadığı görülmektedir. Tarihsel olarak incelendiğinde egemenlik olgusunun bir devlet veya prenslik içinde yöneticilerin yüksek bir otorite olarak varlık gösterip gösteremediğine bağlı olarak geliştiğini söylemek mümkündür. Yani uluslararası hukuk öncesi dönemde egemenlik olgusu sadece belirli bir bölgeyi kontrol altında tutan siyasal otoritenin o bölge üzerinde yeteri kadar etkisinin ve idare kabiliyetini yansıtmaktadır. Yani dış egemenlik bakımından bu bölgeler için bir değerlendirme söz konusu değildir. Bu bakımdan tarihte yer alan tüm siyasal oluşumların; devlet, prenslik, emirlik, sultanlık, şehir devleti vb. hepsinin tanınmamış oldukları sonucuna varmak mümkündür. Buna rağmen söz konusu bu siyasal oluşumlar arasında fiili olarak tanınma durumunun olduğunu kurdukları diplomatik ilişkiler veya diğer resmi bağlantılar sayesinde gerçekleştiklerini de söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle uluslararası hukuk öncesi dönemde devletler arası ilişkileri düzenleyen bir hukuk sistemi olmadığından teknik olarak tüm siyasal oluşumların resmiyette birbirlerini tanımadıklarını buna

karşılık siyasal oluşumlar arasında yapılan antlaşmalar, diplomatik görüşmeler, ticari, ekonomik ve sosyal faaliyetler yoluyla birbirlerinin varlıklarını kabul ettiklerini yani fiili (de facto) olarak tanıdıklarını söylememiz mümkündür.

Bu dönemde özellikle Avrupa'da siyasal birimler birbirlerini karşılıklı olarak, eşit, görmezken, siyasal alandaki bu gelişmelerle birlikte Avrupa'da ilk defa karşılıklı tanıma ve tanınma gereği ortaya çıkmıştır. Çünkü *siyasal birimler arasında modern anlamda ilişkilerin başlayabilmesi ve bu ilişkilerin sürdürülebilmesi için öncelikle birimlerin birbirlerinin varlığını onaylaması ile mümkün olabilmekte*dir. Bunun sonucunda belirli bir alanı kontrol eden otoritelerin birbirlerinin varlığını tanıyarak diplomatik ilişki geliştirmeyi ve aralarında hukuksal bir zemin oluşturmasına sebep olmuştur. Bir bakıma savaş, barış, ticaret, ekonomi ve kültürel konularda egemenlik iddiasında bulunan birimlerin birbirleri karşısındaki varlıklarını meşrulaştırmalarına sebep olmuştur. Söz konusu bu durum ulusal egemenliğin bugün anladığımız klasik anlamının ana unsurlarını belirlemelerine neden olmuştur. Bir başka deyişle ***ortaya çıkan siyasi iktidar yapıları birbirlerini tanıyarak günümüz uluslararası ilişkiler diye tanımlanan dünya politik sisteminin temel taşını oluşturmuş oldular. Söz konusu bu egemen yapıların birbirlerini tanımalarının uluslararası hukukun ortaya çıkması ve gelişmesi açısından da bir dönüm noktası olduğunu söyleyebiliriz.*** Çünkü siyasal birimlerin arasındaki ilişkilerin standart bir hale getirilmesi ihtiyacı normatif uluslararası hukuk kurallarının birçoğunun oluşmasına imkan vermiştir.

Bu durumun ortaya çıkmasında kuşkusuz Westphalia Antlaşması dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Çünkü ***Westphalia Antlaşması ile birlikte otorite ve sınır arasında doğrudan bir irtibat kurulmuştur.*** Devletin fiili gücünün ulaştığı alanları belirleyen bir sınır kavramının gelişmesi, evrensel ahlak ve hukuk ilkelerinin sınır-ötesi geçerliliklerinin kabul edilmesi ile çelişki teşkil etmiyordu. Böylece evrensel hukukun sınır-ötesi geçişkenliği ile ulusal hukukun sınırlar ile belirlenmiş uygulama alanları arasında yeni bir tanımlama ve ayrım yapma zorunluluğunu beraberinde getiriyordu. Devletin otorite kullanımı ile ulusal egemenlik alanlarını ayıran kesin bir hat olarak görülen sınır arasında kurulan bu ilişki biçimi ulusal egemenlik açısından yeni bir durumdu. Daha önce imparatorluk dönemlerinde

mesela Roma İmparatorluğunda da benzer hukuki standardizasyon vardı, ama otorite ile toprak ve sınır arasındaki kesin hatlarla belirlenmiş bir bağımlılık ilişkisinin kurulması Westphalia anlaşması ile birlikte ulus-devlet ile egemenlik alanı arasındaki kaçınılmaz bağımlılık ilişkisinin en açık bir şekilde ortaya konmasını sağladı. (Davutoğlu, 2003: s.48) Böylece devletin toplumdan kesin bir şekilde ayrıldığı ve kendinden menkul şekilde toplumu oluşturan bireylerin yaşamları ve bedenleri üzerinde son sözü söyleyebilme yetkisiyle donatıldığı görülecektir. (Beriş, 2008: s.59)

Westphalia sonrası dönemde ortaya çıkan toprak–otorite ilişkisi ve karşılıklı tanınmaya dayalı ulusal egemenlik anlayışı 19. yüzyılda özellikle Hegel ile birlikte felsefi bir zemin, bir ruh ve kendi içinde teorik ve sistematik bir bütünlük kazanmıştır. Her ne kadar 1. Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında bu alanda bir gelişme gözlense de asıl gelişme 2.Dünya Savaşından sonra görülmeye başlanmıştır. Öyle ki özellikle 1945 sonrası dönemde Avrupa'dan başlayarak dünyanın diğer alanlarına doğru yayılarak, standartlaşan bir ulus devlet ve standartlaşan bir ulusal egemenlik anlayışı söz konusu olmuştur.

Bu bakımdan günümüz dünya siyasal sistemine hakim olan ulus devlet sistemi esasında sistem içinde olan devletlerin sınırlarını dokunulmaz, değiştirilemez, sorgulanamaz şekilde kutsal hale getirmiştir. Ayrıca bu sistem içinde 1950 ve 1960'larda başlayan dekolonizasyon süreci de tamamlanmış olduğundan yani bundan böyle sömürge altında yaşayan bir devlet yeni devlet olarak ortaya çıkmayacağından teknik olarak egemen devletlerin oluşturduğu dünya siyasi haritası dondurulmuş durumdadır. Bununla birlikte sınırları kutsallaşmış ve aynı zamanda mantık olarak statik hale gelmiş bu dünya siyasi haritası içerisinden bazen iyi yönetilmeyen bir devlet içerisinden bazen de iyi yönetiliyor olsa bile bu devlet içinde kendilerini etnik, dinsel, ekonomik veya kültürel ayrımcılığa uğradığını iddia eden ayrılıkçı grupların çıktığı görülmektedir. Söz konusu bu gruplar sınırları kutsal olarak kabul edilen mevcut bir devletin belirli bir bölgesinde bağımsız ve egemen bir siyasal birim olduğu iddiasıyla çoğu zaman silahlı yöntemlere başvurarak ayrılmak istemektedirler. *İşte bu durum başta çalışmamızın temel çıkış noktasını oluşturan yeni bir siyasal otorite iddiasında bulunan ayrılıkçı birimin devlet olarak tanınması*

veya tanınmaması sorunu gündeme getirerek mevcut uluslararası sistem içinde büyük tartışmaların ve karmaşanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Esas itibariyle *yeni bir siyasal oluşumu devlet olarak tanımayı bu derece karmaşık hale getiren ve bu çalışmanın yapılmasına sebep olan başlıca husus, uluslararası hukukta, devletlere tanıma konusunda yükümlülükler getiren hukukî düzenlemelerin mevcut olmaması fakat bu kurumun uluslararası uygulamada geniş bir yer işgal etmesidir.* Örneğin; uluslararası hukuka göre devlet olma koşullarını taşımakla birlikte bazı devlet oluşumları devlet olarak tanınırken, bazıları tanınmamaktadır. Bu durum zaman ve mekâna göre farklı tanıma uygulamalarını ortaya çıkarmıştır. Bu farklı tanıma politikalarına, günümüzde olduğu gibi, geçmişte de rastlamamız mümkündür. Dolayısıyla, tanınmanın pratikte uygulaması konusunda çifte standartlar meydana gelmektedir.

Bir başka deyişle uluslararası hukuk normları içinde mevcut devletlere bir siyasal oluşumu şu şartları yerine getirirse yeni bir devlet olarak kabul edebilirsiniz diyen bir kural veya yükümlülük olmadığından bu durum tamamıyla uluslararası sistemdeki devletlerin tek taraflı inisiyatifine bırakılmıştır. Bunun sonucunda bazı siyasal oluşumlar bağımsızlık ilanlarının ardından çok kısa bir sürede uluslararası toplum tarafından devlet olarak tanınırken bazıları aradan uzun yıllar geçmesine rağmen tanınmamaktadır.

Devletlerin tanınması hususu incelendiğinde, dikkati çeken ilk ve en önemli tanımayla ilgili tanımın, Uluslararası Hukuk Enstitüsü tarafından, 17–24 Nisan 1936 tarihleri arasında gerçekleşen Brüksel toplantısında yapılmış olduğu görülmektedir. Uluslararası Hukuk Enstitüsü bu toplantıda, devletlerin tanınmasını şu şekilde tarif etmiştir. "*Yeni bir devletin tanınması, belirli bir ülke üzerinde, siyasî bakımdan teşkilatlanmış, var olan diğer herhangi bir devletten bağımsız ve uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri yerine getirmeye muktedir bir insan topluluğunun varlığının bir veya birçok devlet tarafından kabul edilmesi ve bu devletlerin yeni devleti uluslararası camianın bir üyesi olarak sayma niyetlerini açıklayan serbest bir tasarruftur.*" (Erdal, 2005: s.158–159) Yapılan bu tarife göre tanıma, bir veya birden

çok devletin bir birliğin tüm hukukî sonuçlarıyla bir devlet oluşturduğunu onayladıkları tek taraflı hukuki bir işlem görünümündedir.

Ancak bu hukuki işlemi uygulama noktasında devletler arasında mevcut bir standart olmadığından veya belirli kriterleri yerine getiren siyasal bir otoriteyi devlet olarak tanımak için uluslararası hukukta belirli bir otomatik mekanizma olmadığından devletler tarafından bir dış politika malzemesi olarak kullanılabilmektedir. Bu açıdan devletlerin tanınması konusu *büyük ölçüde politik bir doğaya sahiptir ve bağımsız bir devletin kullandığı imtiyazlardan biri durumundadır.* Bu açıdan bakıldığında yeni siyasal birimleri devlet olarak tanıma sadece şimdilerde tartışılan bir kavram değil aynı zamanda kendi dış politika çıkarlarını arttırmaya çalışan küresel ve bölgesel güçlerin yoğun bir biçimde uzun zamandan beri kullandığı siyasi bir araç haline gelmiştir.

Tanınmayan bölgeler uluslararası ilişkilerde aslında varlıkları kabul edilmeyen (places that do not exist) yerler olup, devlet benzeri birimler (state – like entities) şeklinde egemen devletlerin oluşturduğu uluslararası sistemde yerleri olmayan oluşumlar olarak görülmektedir. Bununla birlikte bu oluşumlar normal bir devlette olması gereken asli unsurlara sahip olsalar da normal bir devlet gibi değillerdir. Çünkü bu birimler fiili olarak belirli bir toprak ve nüfus üzerinde etkin bir otorite kurmuş olmalarına rağmen uluslararası tanıma elde edememiş veya en fazla birkaç devlet tarafından tanınan oluşumlar olarak göze çarpmaktadırlar. Bu birimler varlıklarını meşrulaştırmak ve uluslararası toplum tarafından yeni bir devlet olarak kabul görmelerini sağlamak için çoğunlukla kendi kaderini tayin hakkı (right to self-determination) üzerinde ısrar ederlerken diğer taraftan uluslararası hukukta geçerli güçlü ilkelerden biri olan devletlerin toprak bütünlüğü (territoryal integrity) ilkesiyle yüz yüze kalmaktadırlar.

Bu bakımdan tanınmayan devletler bir bakıma uluslararası ilişkilerin gölgesinde bir tür belirsizlik içinde ve her an yenilebilir bir savaş riski altında kendi varlığının özelliğini tanımlayan bir yapıda bulunmaktadırlar. Ancak böylesi bir ortamda bu siyasal oluşumlar varlıklarını bir şekilde sürdürebilir ve hatta gelişebilmektedirler. Peki böylesi elverişsiz bir ortamda (adeta kurtlar sofrasındaki

kuzu gibi) bu birimler nasıl oluyor da varlıklarını sürdürebilmektedirler? Çünkü bu birimlerin çoğunluğu sorunlu bölgelerde şiddetli çatışmaların ürünü olarak yer almaktadırlar. Bu sorunun cevabı tanınma veya tanınmama sorunun yanında egemenlik ve devlet olma ile yakından ilgilidir.

Tüm bu noktalardan hareketle bu çalışmanın savunduğu temel tezleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- *Devletlerin tanınması konusu modern (ulus) devlet sonrası ortaya çıkan bir durum olduğundan bir siyasal birimin devlet olarak kabul edilmesi için asgari (ülke, nüfus, egemenlik gibi) unsurlara sahip olması gerekmektedir.*
- *Tanıma konusunda tüm devletler tarafından kabul edilmiş objektif standartlar olmadığından tanıma işlemi sistemdeki mevcut devletlerin ulusal çıkarlarına göre yaptığı siyasi bir tercih veya siyasi refleks olarak görülmektedir. Bu nedenle tanıma işlemi zamana ve konjonktürel gelişmelere göre değişiklik göstermektedir.*
- *Tanınmamış bölgeler günümüz dünyasının bir realitesidir. Uluslararası sistem içinde tanınmamış bölgelerin ortaya çıkmasının temel sebebi siyasi veya ekonomik açıdan kendi içinde yaşayan insanlara yeterli düzeyde tatmin sağlayamayan iç egemenlik bakımından sorun yaşayan başarısız devletlerdir.*
- *Tanınmamış bölgeler tek tip veya standart birbirine benzeyen siyasal birimler değildir. Her birinin kendine özgü koşulları ve dinamikleri vardır.*
- *Bir siyasal otoritenin devlet olarak tanınmaması onun uluslararası toplumun gözünde meşru olarak görülmemesine neden olur. Bu açıdan tanınmama durumunun bir siyasal otorite ve bu otorite içinde yaşayan insanlar için birçok olumsuz etkileri vardır.*
- *Tanınmayan devletler/bölgeler mevcut uluslararası sistemi bozmak veya alternatif bir oluşum üretmek yerine bizzat bu sistem içine girmeyi yani devlet olarak varlıklarının onaylanmasını arzu etmektedirler.*
- *Mevcut uluslararası sistem içinde tanınmamış bölgeler anormal oluşumlar olarak görülmektedir. Ancak bu oluşumlar ulus devlet sisteminin bizzat kendi eksiklikleri ve kusurları sonucunda oluşmuşlardır.*

Bilimsel çalışmalarda tanıma konusunda meydana gelen başlıca sorun uluslararası sistemin işleyiş şekli ve bu işleyişin sürekli değişim halinde olmasıdır. Ancak bu işleyiş şeklinde mevcut devletlerin uygulamaları arasında bir tutarlılık olmadığından bu alanda tam anlamıyla bir uzlaşı ve denge elde edilemediği görülmektedir. Aslında uluslararası sistemin değişim sürecinde devletlerin politikalarında görülen bu tutarsızlık gerek uluslararası hukukta gerekse uluslararası ilişkilerde geçmişte ve günümüzde yaşanmakta olan ve büyük olasılıkla yakın gelecekte meydana gelebilecek birçok durumda sorunların kaynağını teşkil etmektedir. Tanıma konusunda yapılan birçok bilimsel çalışmada dikkat çekilen tutarsızlık ve uzlaşı eksikliği esas itibariyle devletlerin siyasi çıkarları ve dış politika tercihleri doğrultusunda yeni bir siyasal otoriteyi tanıma veya tanımamalarından kaynaklanmaktadır. Bunun sonucunda yeni bir siyasal birim mevcut bazı devletler tarafından tanınırken bazıları tarafından da tanınmama sorunuyla yüz yüze kalmakta ve günümüz dünyasında anormal olarak görülen veya dünya siyası haritasında yer alan kara delikler olarak ifade edilmektedirler.

Tanınmamış devletleri/bölgeleri tasvir ederken kullanılan geleneksel görüşlerde egemenlik çok önemli bir etkiye sahiptir. Doğrusunu söylemek gerekirse bu birimleri incelerken çoğunlukla iç gelişmelerin eksik kaldığını bir başka deyişle iç egemenlik bakımından ne ölçüde etkin olup olmadıklarının ve düzenli çalışan devlet kurumlarının ne ölçüde ülkeye hakim olduklarının dikkate alınmadığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte birçok çalışma tanınmayan devletlerin kendi aralarındaki ilişkileri ile çoğunlukla bu oluşumların ayrılmak istedikleri uluslararası toplum tarafından de jure olarak tanınan ana devlet (parent state) arasındaki ilişkilerini incelemeye odaklanmıştır. Bu nedenle bu çalışmada bu yöntem yerine günümüz uluslararası sistemi içinde varlıkları kabul edilmeyen ve günümüzde sayıları yaklaşık 10 civarında olan tanınmayan bölgelerin/devletlerin başlıca özellikleri kapsamlı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada tanınmayan bölgelerin ayrılmak istedikleri mevcut devletlerle yaşadığı sorunlar tek tek incelenmek yerine bütünsel açıdan ele alınarak incelenmiştir. Ayrıca özellikle 2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan bu tarz tüm oluşumların durumları tablo ve grafiklerle detaylı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması (Tanınmamış Bölgeler) konulu bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öncelikle modern (ulus) devletlerin temel unsurları incelenerek bir siyasal birimi devlet haline getirmedeki önemleri vurgulanmıştır. Bu kapsamda ülke (territory), nüfus (population) ve egemenlik (sovereignity) kavramları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Bunun yanında bu bölümde modern devletlerin kurulma ve sona erme şekilleri irdelenmiş ve bu kapsamda uygulanmakta olan yöntemler güncel ve tarihsel örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde çalışmanın esas çıkış noktasını oluşturan tanınma konusunun tarihsel süreçte geçirdiği aşamalar incelenmiştir. Bu kapsamda uluslararası ilişkiler açısından dönüm noktası olarak kabul edilen 1648 tarihli Westphalia Antlaşması temel alınarak bu antlaşmanın öncesi ve sonrasında yaşanan tarihsel gelişmeler örnek durumlarla detaylandırılmıştır. Buna göre modernite öncesinden günümüze gelene kadar devletlerin tanınması konusuna uluslararası ilişkilerde hangi dönemde nasıl bakıldığı ve nasıl gerçekleştiği 18. ve 19 yüzyıllarda devletlerin tanınması konusunda örnek teşkil eden Belçika, İtalya, Almanya ve Yunanistan'ın tanınma örnekleriyle incelenmiştir. Bununla birlikte uluslararası ilişkilerde büyük kırılmalara neden olan 1. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan devletlerin tanınması sorunu Milletler Cemiyeti üzerinden işlenerek yine bu dönemde örnek teşkil eden Polonya, Çekoslovakya ve Baltık devletlerinin bağımsızlık kazanma ve diplomatik tanınma süreçleri ortaya konulmuştur. Bu bölümde son olarak BM teşkilatının kurulmasından sonraki dönemden günümüze kadar geçen sürede uluslararası tanıma konusunda örnek teşkil eden ve uluslararası sistemde kırılmalara neden olan ve örnek oluşturan; sömürge altındaki devletlerin tanınması, soğuk savaş sonrasında yaşanan SSCB, Yugoslavya ve Çekoslovakya'nın dağılmasındaki sonra ortaya çıkan devletlerin tanınmaları incelenmiştir. Ayrıca 2000 yılı sonrasında uluslararası sisteme devlet olarak kabul edilen ve son yıllardaki tanıma sorunsalına farklı yaklaşımlar getiren Doğu Timor, Kosova ve Güney Sudan'ın diplomatik tanınma süreçleri incelenerek bu oluşumlara yönelik farklı bakış açıları yorumlanarak ortaya konulmuştur.

Uluslararası hukuk açısından tanınma sorununu inceleyen üçüncü bölümde; başta devletlerin olmak üzere, hükümetlerin, ayaklanan grupların ve ulusal kurtuluş ordularının tanınmaları incelenmektedir. Bu çerçevede öncelikle çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturan devletlerin tanınması konusunun teorik boyutu analiz edilmiştir. Bu konuda uluslararası hukukta var olan kurucu, açıklayıcı ve hukuki standartlara göre tanıma yaklaşımları incelenmiştir. Bunun yanında bir siyasal oluşumu yeni bir devlet olarak tanıma yolları olan hukuki (de jure), fiili (de facto), kollektif tanıma, çok taraflı antlaşma yoluyla tanıma, uluslararası bir örgüte üye kabul ederek tanıma ve koşullu tanıma yöntemleri örnek olaylarla ortaya konulmuştur. Ayrıca bir siyasal birimi yeni bir devlet olarak tanımanın veya tanımanın hukuki etkileri ile tanıma konusunda ortaya çıkan objektif tanıma unsurları ve uluslararası sisteme etki eden büyük devletlerin belirledikleri standartlar incelenmiştir. Bunun yanında hükümetlerin tanınması konusunda gündeme gelen Etkin kontrol, Meşruiyet ve Estrada kuramları incelenmiştir. Son olarak bir topluluk veya grubun savaşan (beligerent) statüsünün ve ayaklanan (ınsurgency) statüsünün tanınması konuları işlenerek bunların farklılıkları ortaya konulmuştur.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde dünyadaki tanınmamış bölgeler incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle tanınmayan bölgelerin veya devletlerin ne olduğu açıklanarak bu kapsamda gündeme gelen başarısız devletler ve tartışmalı bölgeler ile devlet içinde devlet gibi tanımlamaların ne olduğu açıklanmıştır. Ayrıca uluslararası tanıma konusunun tanınmamış bölgeler için neden bir sorun olduğu ve neden gerekli olduğu sorularına cevap verilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte mevcut devletlerin yeni oluşan devletleri tanıma ve tanımama kararlarına etki eden faktörler sıralanarak bu konuda ortaya çıkan değişik yaklaşımlar tartışılmıştır. Bunun yanında 1945 sonrası dönemde ortaya çıkan tanınmamış bölgelerin jeopolitik yapıları sistematik bir şekilde kategorize edilerek bu oluşumların özellikleri ve mevcut durumları tablolar yardımıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ayrıca tanınmayan bölgelerin durumları ile ilgili olası senaryolar ortaya konularak yaşayabilecekleri süreçler olası senaryolarla ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM
MODERN DEVLETLERİN TEMEL UNSURLARI KURULMA VE SONA ERME ŞEKİLLERİ

1. MODERN (ULUS) DEVLETLERİN TEMEL UNSURLARI

Ulus devlet; sınırları belirlenmiş bir toprak parçası içinde yasal güç kullanma hakkına sahip ve yönetimi altındaki halkı türdeşleştirerek, ortak kültür, simgeler, değerler yaratarak, gelenekler ile köken mitlerini canlandırarak, (kimi zaman uydurarak), birleştirmeyi amaçlayan bir tür devletin oluşumuyla tanımlanan, modern bir olgudur. Ulus ile ulus-devlettin, çoğu zaman olduğu gibi, çakışmaması durumunda aralarındaki temel farkın ulus üyelerinin bir topluluk oluşturma bilinci göstermemelerine karşılık, ulus devletin bir ulus yaratmaya çalışması ve bir topluluk duygusu geliştirmeye çabalamasından kaynaklandığı söylenebilir. Ulusun ortak bir kültürü, değerleri ve simgeleri varken, ulus-devlet ortak kültür, simge ve değerler yaratma amacı güder. Bir ulusun üyeleri ortak geçmişlerine bakabilirler; ama aynı şeyi bir ulus-devletin üyeleri yaptığında, daha önce farklı etnik kökenden uluslara ait oldukları için - çünkü geçmişte ulus-devlet yoktu geçmişi gösteren ya boş ya da parçalı bir resimle karsılaşırlar. Bir ulusu oluşturan insanlarda anayurt duygusu varken ve kendilerini toprağa bağlı hissederken, ulus devlet bir anlaşmayla ya da devletlerarasında sınırın nereye çizileceğine karar veren politikacıların iradesiyle oluşur. (Guibernau, 1997: s.93)

Ulus devletin ortaya çıkışı toplumdaki güç ilişkilerini değiştiren çok boyutlu bir sürecin ürünü olarak, 18. yüzyıl sonları Avrupa'sında başlamıştır. Genel olarak mevcut bu güç ilişkilerini değiştiren unsurlar şunlardı: (Guibernau, 1997: s.105–106)

- Toprak birimlerinin bürokratik mutlakıyetçi devletlerce konsolide edilmesi,
- Hudutların sınırlara dönüştürülmesi,
- Burjuvazinin yükselişi
- Yöneticilerin yeni rolü ve özellikle Aydınlanma düşüncesinin (belirleyici olarak "halk egemenliği" düşüncesinin) yayılmasıyla ortaya çıkan büyük birimlerin oluşumu ve bunların bir devlet yönetimi altındaki kültürel ulusun üyelerini yalnızca yer yer birleştirmeyi başarması.

Başka bir deyişle Ulus-devlet, Ortaçağ Avrupa'sının egemen örgütlenme modeli olan feodalitenin çözülmeye başladığı ve bu modelin başat aktörü olan aristokrasinin güç kaybettiği bir dönemde, bu sınıfın yerini alan burjuvazinin palazlanıp güçlenmesi için gerekli olan rekabet dışı bir iç pazar oluşturma ihtiyacının bir karşılığı olarak ortaya çıkmıştır. Bu kombinasyonun "ulus" bileşkeni, Anderson'un deyimiyle, "hayal edilmiş bir siyasal topluluktur". Ulus olarak adlandırılan bu siyasal kollektiviteden hareketle üretilen milliyetçilik ideolojisi, insanlar için yeni bir "bağlılık odağı" haline getirilmiştir. Kendi ulusuna bağlılığın her türlü bağımlılık türünden daha önemli olduğunu kabul eden bu ideolojisi sayesinde burjuvazi rahatça gelişip serpilmiş, ekonomik ve toplumsal iktidarın merkezi haline gelmiştir. (Bayhan, 2006, s.37)

Tarihsel gelişmeler devletin örgütlenmesi planında esas olarak iki klasik devlet biçiminin doğuşuna yol açmıştır:

1) Üniter devlet:
2) Federasyon

Üniter devlet ve federal devlet her ikisi de aslında siyasal birliği sağlama amacının ürünüdür. Üniter devlette siyasal birlik tek yasama ekseninde sağlanır. Federal devlette ise birden çok yasama meclisi, gönüllü iradeyle ortak ve kendi dışlarında bir yasama meclisine birtakım egemenlik yetkilerini devrederler. Böylece ortaya yeni bir devlet çıkar. Ama bu birliğin, birliği oluşturan her bir devletten ayrı bir tüzel kişiliği, federe devletlerle birlikte tabi olduğu bir anayasası ve birleşen uluslar bütününün oluşturduğu bir uluslar ulusu vardır. Bu nedenle sözcüğün tam anlamıyla karşılığı bir devlettir. (Nalbant, 1997: s.19) Ancak yapısal özellikleri ne olursa olsun, modern devletler hem toplumların parçası, hem de ondan bir miktar kopuk kurumlardır. (Mahçupyan, 1997: s. 126)

Westphalia Antlaşması öncesindeki eski düzende İmparator ile Prenslikler arasında hiyerarşik bir yapı bulunurken, Papa ilahi lider, imparator ise dünyevi lider olarak kabul ediliyordu. Avrupa'da Reform ve Rönesans sonrası siyasi kimliğin önem kazanması ve her biri bağımsız ülke sınırları içinde, egemen haklara sahip birbirlerine eşit statüde ve dış kontrolden uzak birimlerin bir arada bulunduğu bir sistem kurulmuştur. Bu yeni sistemin temellerini egemenlik kavramı ve egemen otoriteler arasındaki güç dengesi esasları oluşturmaktadır.

Yine daha önceki dönemlerde, özellikle Avrupa'da ülkeler birbirlerini karşılıklı olarak, eşit, muadil görmezken, bu gelişmelerle birlikte Avrupa'da ilk defa karşılıklı tanınma gereği ortaya çıktı. Bu durum bir bakıma belirli bir alanı kontrol eden otoritelerin birbirlerinin varlığını tanıyarak diplomatik ilişki geliştirmeyi ve aralarında hukuksal bir zemin oluşturmalarına sebep olmuştur. Bunun sonucunda, ulusal egemenliğin bugün anladığımız klasik anlamının ana unsurlarını belirlemeye başlamıştır. Bir başka deyişle ortaya çıkan siyasi iktidar yapıları birbirlerini tanıyarak günümüz uluslararası ilişkiler diye tanımlanan dünya politik sisteminin temel taşını oluşturmaya başlamışlardır. Esas itibariyle söz konusu bu egemen yapıların birbirlerini tanımalarının uluslararası hukuk açısından da bir dönüm noktası olduğunu söylemek mümkündür.

Sınır-otorite ilişkisi ve karşılıklı tanınmaya dayalı ulusal egemenlik anlayışı 19. yüzyılda özellikle Hegel ile birlikte felsefi bir zemin, bir ruh ve kendi içinde teorik ve sistematik bir bütünlük kazandı. İkinci Dünya Savaşından sonra da, Avrupa'dan başlayarak dünyanın diğer alanlarına doğru yayılarak, standartlaşan bir ulus devlet ve standartlaşan bir ulusal egemenlik anlayışı söz konusu olmuştur. (Davutoğlu, 2003: s.48 –49) Günümüz dünya siyasetinde modern devletin sahip olduğu özellikler incelendiğinde sınır – otorite – egemenlik yapısının temel olarak beşeri faktörler, fiziki faktörler ve siyasi faktörler gibi unsurları barındırdığı görülmektedir. Söz konusu bu unsurların yanında bu unsurları destekleyen ya da bu unsurlara ek olarak kabul edilebilecek teşkilatlanma, hukuki kişiliğe sahip olma, devamlılık ve diplomatik tanınma gibi faktörlerinde devletler açısından önemli olduğu görülmektedir.

1.1 Devletin İnsan Unsuru (Beşeri Faktörler)

Bir devletin kurulabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için öncelikli olarak olması gereken şey insan topluluğudur. İnsan unsuru olmadan bir devletin kurulması mümkün değildir. Zira yukarıda bir devletin kurulmasını varsayımsal olarak açıklarken öncelikle belli bir coğrafyada yaşayan bir grup insanın bir araya gelmesi gerektiğini söylemiştik bu nedenle insan olmadan devlet kurulamayacağına göre ilk etapta insan unsuru en temel unsur olarak bir devletin kurulması için gereklidir. Çünkü devleti kuracak olan sonuçta insanlardır ve insansız bir devlet kurmak

mümkün değildir. Ayrıca ilk bölümde devletin oluşumunu teorik olarak incelediğimizde de görüldüğü gibi ister biyolojik teori, ister kuvvet ve çatışma teorisi, ister aile teorisi, ister sosyal sözleşme ve isterse ekonomik teori olsun tüm teorileri açıklarken hep insan unsuru ön plana çıkmaktadır.

İnsan topluluğu devletin beşeri unsurunu oluşturmaktadır ve bu topluluğu diğer topluluklardan ayıran özellik ise belirli bir alanda birlikte yaşama ve çeşitli bağlarla ortak yaşama iradesi göstermeleridir. Bu noktada bir devlet kurabilmek için asgari insan sayısı önem kazanmakla birlikte devletin kurulabilmesi için herhangi bir alt sınırın olmadığını söylememiz mümkündür. Öyle ki günümüzde nüfusu 1 milyarın üzerinde olan Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan gibi devletler olduğu gibi nüfusu binlerle ifade edilebilen Vatikan, Monako, San Marino, Tuvalu, Nauru gibi mikro devletlerde (micro states)[1] bulunmaktadır. Bu noktada önemli olan mikro devletlerinde tıpkı büyük nüfuslu devletler gibi belli bir toprak parçası üzerinde egemenlik kurmuş olmalarıdır. Eğer 9.322 kişilik bir nüfusa sahip olan Nauru devleti sahip olduğu 21 km^2 toprak parçası üzerinde egemenlik kurmuşsa ve bu egemenliğini sürdürebiliyorsa bu durumda bu ülke üzerinde bir devletten bahsedilebilir. Diğer taraftan yıllardır. İspanya'da bulunan Bask özerk bölgesinde yaşayan 2.125.000 insan yıllardır bağımsızlığını kazanmak istemesine rağmen bir türlü 7,234 km^2 lik bu alan üzerinde egemenlik kuramamışlar bu nedenle özerk topluluk olarak varlıklarını sürdürmektedirler. (Spain and Its Regions Autonomy Games, 2007)

İnsan topluluğu kavramı kullanış ve anlam itibariyle toplum veya halk yığını gibi kavramlardan farklıdır. Bu konuda Alman Sosyolog Ferdinand Tönnies'in yaptığı ayrım oldukça dikkat çekicidir. Tönnies 1887'de yayınladığı "Kamu ve Toplum" (Gemeinschaft und Gesellschaft) adlı kitabında toplumun veya toplumsal fikirlerin iki temelli biçimi olduğunu belirterek bunları biri topluluk veya kamu (gemeinschaft) biri de toplum veya cemiyet (gesellschaft) olarak tanımlamıştır.

[1] Mikro devletler genel olarak sahip oldukları toprak parçası 1.000 km^2 nin altında olan ve nüfusu 500.000'ni geçmeyen egemen devletleri nitelemek için kullanılan bir kavram olup günümüzde sayıları yaklaşık olarak 29 civarındadır. Söz konusu devletler egemenlik bakımından diğer devletlerle aynı haklara sahip olmalarına rağmen dünya siyasetinde güç ve etkinlikleri alan ve nüfus bakımından büyük diğer ülkelere göre çok az ya da hiç yoktur. Örneğin bu ülkelerin BM Genel Kurulunda verdikleri oyla ABD'nin veya Almanya'nın verdiği oy aynı olmakla birlikte gerek ekonomik gerekse siyasi açıdan dünyadaki olayları etkileme güçleri çok azdır. Bkz. (Microstate, 2012)

(Tönnies, 2012) Bu tanımlamaya göre her iki biçimde birbirine benzemekle birlikte esasında taşıdığı özellikler itibariyle farklıdır. Bu farkları aşağıdaki tabloda şu şekilde açıklayabiliriz.

Tablo 1: Topluluk ve Toplum Arasındaki Farklılıklar (Tönnies, 2012)

Topluluk veya Kamu (gemeinschaft)	**Toplum veya Cemiyet (gesellschaft)**
Ortak irade	Bireysel irade
Üyelerin kişiliği yoktur	Üyelerin kişiliği vardır
Zümrenin çıkarı başta gelir	Bireylerin çıkarı başta gelir
İnanç	Öğreti(doktrin)
Töre, adet	Geçici zevkler, moda
Doğal dayanışma	Sözleşmeli dayanışma
Kolektif mülkiyet	Kişisel mülkiyet

Bu tablodan da anlaşılacağı gibi topluluk kavramı daha çok ortak bir irade, ortak çıkar, inanç ve ortak mülkiyete sahip bireylerin bir araya geldiği bireyselden çok genel bir amacı olan insan grubunu ifade etmektedir. Bu nedenle devletin beşeri unsurunu dikkate alırken kullandığımız insan topluluğu kavramı toplum veya cemiyet anlamına gelen (gesellschaft) tan çok topluluk veya kamu anlamına gelen (gemeinschaft)'ı ifade etmektedir. Çünkü bir grup insanın bir arada bulunması onların devlet kuracağı anlamına gelmemektedir. Tarih boyunca zaten insanlar genellikle kendi akrabaları veya hemcinsleriyle birlikte yaşamayı tercih etmişler ancak her devirde ve her yerde bir devlet kuramamışlardır. Bu noktada ayırt edici unsur sadece belli niteliğe (özelliğe) sahip insan toplulukları devlet kurmayı başarabilmişlerdir. Bu nitelik ise insan topluluğunu meydana getiren bireylerin birbirine bağlı olmasıdır. (Gözler, 2011: s.50)

Başka bir deyişle, bir arada yaşayan insanların bir devlet kurabilmeleri için bazı bağlarla birbirine bağlanmış olmaları gerekir. Yoksa bu insanların devlet kurmaları düşünülemez. Yani bu şekilde belli bir amacı olmayan insanlar bir araya gelmeleriyle sadece bir "sürü" ya da "yığın" oluşturabilirler. İşte birbirlerine bir takım bağlarla bağlı insanlardan oluşan bu topluluğa millet denilir. Buradan hareketle belli bir insan topluluğunun bir devlet kurabilmesi için millet niteliğinde olması gerektiğini söyleyebiliriz. Bu nedenle şu şekilde bir çıkarımda bulunabiliriz. Ancak millet niteliğine sahip olan insan toplulukları devlet kurabilecek kapasiteye sahip

olabilirler. Millet niteliğine sahip olmayan bir topluluğun devlet kurması söz konusu olamaz. (Gözler, 2011: s.51) Kısaca devlet kuracak bir topluluğun ön şartı millet olabilmek ve bu niteliğini zaman içinde koruyabilmektir. Bu noktadan hareketle millet kavramını incelemek gerekmektedir.

1.2 Millet Kavramı

Bir terim olarak *"millet"* Arapçada *"mell"* kökünden türetilmiş dişi cinsli bir kelimedir. Anlam olarak belirli bir inanç sistemine sahip insan grubunu ifade eder. Başka bir değişle aynı inanç sistemini veya dini paylaşan insan grubu demektir. Latincede "millet" kavramının karşılığı *"nature/doğa"*dan türetilmiş, *"nation"* ise Fransızcada doğum yeri anlamına gelmektedir. Millet kavramı zaman içinde günümüz Türkçesinde anlam kaymasına uğramış ve Arapçadaki anlamından farklı anlam kazanmıştır. Arapça kökenli "millet", Latince kökenli "national" ve günümüz Türkçesindeki "ulus"- eski Türkçede "budun"- kavramı sosyal bilimlerde genelde bir organizasyon ve örgütlenme biçimi olarak tanımlanmaktadır. (Dinç, 2009)

Bu noktadan hareketle Millet'i aşağıdaki unsurları paylaşan bireylerin bütünü ve sosyal bir örgütlenme biçimi olarak genel bir tanımını yapmamız mümkün olabilmektedir.

- *Ortak dili, ortak geçmişi (Tarih)*
- *Ortak gelenek ve görenekleri (Folklor)*
- *Ortak coğrafya (Vatan)*
- *Ortak inanç sistemi (Din)*
- *Ortak ekonomik ilişkiler (Milli ekonomi)*
- *Ortak törenler, ortak bağımlılık (Aidiyet bilinci ve duygusu)*
- *Ortak egemenlik ya da siyasal erk ve hukuk sistemini (Devlet)*

Milletin tanımlanmasındaki faktörlerin rolü ve ağırlığı açısından konuyla ilgilenen araştırmacılar farklı yaklaşımlarda bulunmuşlar. Örneğin bazı yazarlar din, dil, ırk gibi nesnel faktörleri, bazılarıysa millet olma bilincini, bağlılık duygusu gibi öznel faktörleri ön plana çıkarır. Başka bir yaklaşım ve yorumlamada ise bazı uzmanlar sosyal-kültürel unsurları dil, gelenek-görenekler, tarihi semboller ve kahramanlar, zaferler ve yenilgiler, ortak duygu ve değerler vb. bazılarıysa sosyal-politik öğeleri yurttaşlık, ortak yönetim sistemi, ekonomik ilişkiler, coğrafya- vb. unsurları temel alarak tanımlarını yapmaktadırlar. (Smith, 2004: 24–25) Çoğunluksa

objektif (nesnel) ve subjektif (sosyal-kültürel ve sosyal-politik) faktörlerin birlikte kullanıldığı tanımı tercih ederler.

Bu kategorileşmeye göre Objektif millet anlayışı, milleti oluşturan insanları birbirlerine objektif yani somut yani elle tutulur gözle görülür nitelikteki bağlarla bağlandıklarını varsayarken subjektif millet anlayışı, milleti oluşturan insanları birbirlerine soyut yani elle tutulamayan gözle görünemeyen bağlarla bağlandıklarını varsayar. Başka bir deyişle objektif millet anlayışına göre insan topluluğu millet haline bazı somut faktörlerin etkisiyle dönüşmektedir. Buna karşılık subjektif millet anlayışına göre ise bu dönüşüm subjektif faktörlerin etkisiyle olmaktadır.

Ayrıca benzer bir görüş ayrılığı, milletlerin tanımında bireylerin kendilerini nasıl tanımladığını önemseyenlerle, dış dünyanın bakışını, örneğin başka devletler veya uluslararası kuruluşlar tarafından tanınmayı yani hukuksal boyutu ön plana çıkaranlar arasında yaşanır. Örneğin Montserrat Guibernau, bu konuda kategorik ayrım yaparak milletleri milli devletlerini kurmuş "*ulus-devlet*" sürecini tamamlamış ve milli devletlerini kuramamış "*devletsiz milletler*", olarak iki ayrı kategoriye yerleştirir. (Guibernau, 1996: s.22–24)

Bu açıdan bakıldığında devletin ana unsuru olarak millet kabul edilebilir yani milletlerin devlet kurup kuramama özelliklerine bakılarak yapılan bu sınıflandırmaya göre devletin ana unsurunu millet oluşturmaktadır. Buna göre millet kavramı yukarıda yapılan tanımlamaya göre dördü içsel biri dışsal olmak üzere beş temel unsura sahiptir. İçsel unsurlar "millet" (ulus) kavramı kurgulanırken doğrudan bu kavramın bünyesinde yer aldığı düşünülen unsurlardır. Dış unsurlar ise "ulus"u negatif bir biçimde "ulus"un neyi bünyesine alamayacağını ortaya koyarak belirleyen unsurdur. Bu çerçevede ulusun içsel unsurları dil, din, ırk (soy) ile kültür ve tarih birliği, dışsal unsur ise düşman imajıdır. (Erözden, 1997: s.106) Söz konusu bu unsurları objektif ve sübjektif sınıflandırma çerçevesinde inceleyecek olursak karşımıza ilginç noktalar çıkmaktadır.

1.2.1 Objektif Millet Yaklaşımı

Objektif millet anlayışına göre, millet bir takım objektif bağlarla birbirine bağlanmış insanların oluşturduğu bir topluluktur. Bu bağlar somut yani maddi bağlar olup 5 duyu organıyla hissedilebilir niteliktedirler. Buna göre ırk, dil, din gibi unsurlar objektif niteliğe sahip olup hissedilebilen, görülebilen yapıdadırlar. Örneğin dil unsuru, insan seslerinden oluşmuştur ve bireyler arasında anlaşma aracı olup kulak yolu ile algılanabilir ayrıca o milletin dilinde yazılan her türlü görsel ve yazılı yayınlarda o milletin elle tutulabilen ve gözle okunabilen eserleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer taraftan din olgusu diğer unsurlara göre biraz farklılık göstermektedir. Buna göre din olgusunun inanç (belief) kısmı maddi bir nitelikte olmadığından duyu organlarımız tarafından algılanamaz ancak din olgusunun diğer kısmı olan ibadet bütünüyle objektif nitelikte olup gözle görülebilir bir durumdur. İnsanların yaptıkları ritüeller ve davranışlara göre kimin hangi dine inandıkları hatta hangi mezhebe tabii oldukları kolaylıkla görülebilir. Eğer bir milleti birbirine bağlayan bağ din birliği ya da belirli bir din içinde mezhep birliği ise bu durumda ortada objektif millet anlayışı olduğundan söz edilebilir. Bunun yanında milletlerin oluşumuna etki eden diğer faktörlerden biri de ötekileştirilen bir düşman millet ya da medeniyet karşımıza çıkmaktadır. Kısaca düşman gereksinimi olarak ifade edilen bu durum günümüzde birçok milletin devletleşme sürecine etki eden bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.1.1 Irk (Soy) Birliği

Objektif Millet yaklaşımının belirleyici unsurları arasında Irk birliği, en bulanık içeriğe sahip olanı ve aynı zamanda somut içerik bakımından belirlenmesi en güç olanıdır. Bu zorluğun başlıca nedeni, soy birliği unsurunun; kabile, etnik grup vb. toplulukların tanımları içerisinde de yer almasıdır. Ulusçuluğun etnik aidiyet ile özdeşleşme özlemi taşımasının çok güçlü nedenleri vardır; bunların da basında, böyle bir özdeşleşmenin, "ulus"a, aslında pek çok durumda yoksun bulunduğu tarihsel soy kütüğünü bahşetmesi gelir. (Hobsbawm, 2010: s.111)

Irk birliğini temel alan yaklaşıma göre insan topluluğunu millet haline getiren şey, bu insanlar arasındaki ırk birliğidir. Başka bir deyişle; millet aralarında ırk birliği olan (aynı soydan gelen) insanların oluşturdukları bir topluluk olup bu topluluğun devlet kurabilmesi için aynı soydan gelmeleri esastır. Buna göre bir insan topluluğu nerede doğarsa doğsun vücudunda atalarının kanı dolaşıyorsa bu topluluk geçmişte yaşayan bu milleti temsil etmektedir. Örneğin bir Norveçli, şu veya bu sebeple Hindistan'da doğsa bile o Norveçli kabul edilir.

Söz konusu ırk birliği yaklaşımın tarihsel süreç incelendiğinde büyük oranda gerçek olduğu söylenebilir. Geçmişte ve günümüzde kurulan devletler incelendiğinde önemli bir kısmında ana hatlarıyla (grosso modo) ırk birliği olduğu görülmektedir. Örneğin Fransa'da Fransızların, İngiltere'de İngilizlerin, Almanya'da Almanların, Çin'de Çinlilerin, İsrail'de İsraillilerin kendi soyları üzerinde birlik kurarak devlet meydana getirdikleri görülmektedir. Irk bakımından homojen bir toplum üzerinde kurulu bir devletin daha sağlam temeller üzerine kurulu olduğu düşünülebilir. Beşeri unsuru farklı ırklardan oluşmuş devletlerin daha az istikrarlı oldukları, bir krizle karşılaştıklarında ırksal bütünlüğe sahip devletlere göre bu krizi zor atlattıkları hatta parçalandıkları gözlenmektedir.[2] (Gözler, 2011:s.52) Örneğin Valon ve Flamanlardan ırkların bir araya gelerek kurdukları Belçika, Haziran 2010 yılında yapılan seçimlerin ardından 541 gün hükümet kuramayarak bu alanda dünya rekoru kırmayı başarmıştır.

Irk birliği yaklaşımına göre bir devlet başka bir devletin egemenliği altında yaşayan ırkdaşlarını o devletin egemenliğinden kurtarmalı ve bu toprakları kendi kontrolü altına almalıdır. Bu görüş yayılmacı (irredantist)[3] bir devlet anlayışını gerekli kılar. Diğer taraftan bu yaklaşım o devletin vatandaşı olan ama o ırka mensup olmayan kişilerden devletin kurtulması gerekir. Bu nedenle söz konusu devletin

[2] Bu tarz devletlere örnek olarak Belçika, Lübnan, ABD, Kanada, İsviçre gibi birçok etnik gruptan oluşan devletler verilebilir.

[3] İrredantizm: Fransızcadan, Türkçeye giren bu kelime dil, gelenek, görenek ve çeşitli kültür değerleri bakımından bir birlik gösterdiği hâlde, ana yurt dışında kalmış halkın yaşadığı toprakları ana yurt sınırları içine almak düşüncesini temel alan akım" olarak tanımlanabilir.

içerde diğer etnik gruplardan kurtulabilmek için tehcirci ve soykırımcı politikalar uygulanmasına neden olur.[4]

Irk birliği yaklaşımının bir takım tehlikeli ve ilkel sayılabilecek görüşleri bir tarafa tam anlamıyla doğru bir yaklaşım olduğu da savunulamaz. Çünkü dünya üzerinde ırk bakımından yüzde yüz homojen olmayan birçok devlet yer almaktadır. Ayrıca günümüz şartlarında dünya üzerinde bir topluluğun saf bir ırka (pure nation) mensup olduklarını söylemek çok zordur. İnsan toplulukları genel itibariyle birbirlerine karışmış bir bakıma melezleşmiş durumdadırlar. Örneğin dünyanın nüfus bakımından üçüncü büyük devleti olan ABD ırk birliğinden çok farklı ırkları bir arada barındıran bir göçmen ülkesi konumundadır. Ülke Göçmenler tarafından kurulmuş ve gelişmiştir. Bununla birlikte ABD hâlihazırda dünyanın en çok göç alan devleti konumundadır.[5] 2006 sayımına göre nüfusu 1 milyon ya da üzerinde olan 32 etnik grup vardır. Nüfusun çoğunluğu beyaz (%65) ve Avrupalı, %15'i Hispanik-Latin Amerikalıdır. Nüfusun %12'si siyahî Afrika, %4'ü Asya kökenli, %3 Yahudi, %1'i Amerikan Yerlisi'dir. Görüldüğü gibi bu devlet saf bir ırk birliğine dayanmamakta hatta farklı ırkların bir araya geldiği bir kompozisyona sahip durumdadır. (United States, 2013)

Diğer taraftan bu yaklaşımda dikkat çeken bir başka nokta ise ırklar arasında gözle görülebilen ırksal farklılıkları ortaya çıkarmanın zorluğudur. Belli bir coğrafyada ve belli bir iklim kuşağında yaşayan insanları birbirinden ırksal olarak ayırt etmek oldukça zordur. Örneğin bir Etiyopyalıyla bir Kenyalıyı, bir Almanla bir Polonyalıyı, bir Peruluyla bir Bolivyalıyı, bir Yunanlı ile bir Makedonyalıyı dış görünüşüne göre bakıp etnik yapısını belirlemek oldukça zordur. Ya da bir Pakistanlı ile bir Hindistanlının ırksal yapısını bir bakışta anlamak mümkün değildir. Söz

[4] Söz konusu her iki anlayış (irredantist ve tehcirci) Almanya'da Nasyonel Sosyalist İşçi Partisi'nin (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) iktidarda bulunduğu 1933–1945 yılları arasında uygulamaya konulmuştur. Buna göre Alman ırkından olanların yaşadığı ve o zamanki Almanya sınırları dışında kalan yerler Nazi'ler tarafından işgal edilmiş ve tüm Almanları birleştiren bir devlet kurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Almanya'nın kendi sınırları içinde yaşayan Alman vatandaşı olmakla birlikte Alman ırkından olmayan Yahudi ve Çingenelerden soykırım (genocide) dahil çeşitli uygulamalarla kurtulmaya çalışılmıştır. Bkz. (Gözler, 2011: s.52–53)

[5] Amerika Birleşik Devletleri'nin 4 Temmuz 1776'deki bağımsızlığından hemen önce nüfus yaklaşık 2.5 milyon kadardı. (% 95 beyaz Avrupa, %5 siyahi Afrika) Bu beyaz nüfusta en büyük pay İngilizlerin, sonra Almanların ve 3. olarak İskandinav ülkelerinindi (İsveç, Norveç, Danimarka). Bu milletler ilk 3 grubu oluşturmaktaydılar.

konusu bu örnekleri tabiî ki çoğaltabiliriz ancak genel itibariyle insan toplulukları kendilerine yakın coğrafya'da yaşayan insan toplulukları ile evlilikler yoluyla kaynaşarak karışmışlarıdır. Ayrıca benzer iklim kuşağında yaşadıklarından deri renkleri ve vücut yapıları da aşağı yukarı birbirlerine benzer durumdadırlar.

Bu noktada zaten önemli olan kişilerin biyolojik olarak *hangi ırktan olduğu değil* bireyin kendisini *hangi ırktan hissettiğidir.* Örneğin biyolojik olarak Danimarkalı anne babadan dünyaya gelen biri kendisini bir Filistinli gibi görebilir ve Filistin devletinin tam bağımsızlığı ve BM'de tam üye olarak temsil edilmesi için çalışabilir. Soy birliği unsurunun bulanık içeriğinin yanında, ulusun diğer belirleyici unsurlarından farklı bir yönü daha bulunur. Bu unsur, henüz devlet oluşturamamış "ulus"larda güçlü bir biçimde vurgulanmaktadır. Örneğin, eski İngiliz ve Fransız sömürgelerinde yeni devletlerin kurulmasında ırksal farklılıkların önemli rol oynadığı görülmektedir. Anti sömürgecilik olarak adlandırılan bu süreç çok etnikli ülkelerde siyasal mücadelenin bir ayağının ırksal farklılık üzerine dayandırılmasına yol açarak siyah–beyaz, İngiliz–Afrikalı, Fransız–Cezayirli gibi ayrımcılığa (discrimination) neden olmuştur. Böyle durumlarda ırk farklılığı eski devletin parçalanmasına yol açarak yeni devletin kurulmasına zemin olmuştur. Bu ayrım topluluğu bir kez devlet halinde örgütledikten sonra, genellikle yerini hukuki açıdan tanımlanan vatandaşlık unsuruna bırakmaktadır. (Dağbaşı, 2006: s.55)

1.2.1.2 Din veya Mezhep Birliği

Din, insanın doktrinler, ibadet şekilleri, değerler ve tavırlarla birleşmiş metafizik inançlarını belirtmektedir. Dinin insanın ruh dünyasında çok büyük bir etkisi vardır. (Kurt, 2012) Din aynı zamanda milletin de önemli bir unsurudur. Bu nedenle din veya mezhep birliği yaklaşımına göre bir arada yaşama arzusunda olan insanların millet formuna dönüşebilmeleri ve dolayısıyla bir devleti meydana getirebilmeleri için aynı dine veya mezhebe ait olmaları gerekir. Başka bir deyişle millet aynı dine veya mezhebe inanan insanların oluşturdukları bir topluluktur. Çünkü milletin oluşum sürecinde din veya mezhep belli bir bölgede yaşayan insanların kendilerini tanımlamalarında veya kimlik (identity) inşa sürecinde diğer insan topluluklarından ayıran asli bir unsurdur.

Özellikle kalabalık nüfusların olduğu ve farklı dinlerden insanların yaşadığı Ortadoğu, Balkanlar, Avrupa ve Asya'nın bazı bölgelerinde din veya mezhep birliği ve din veya mezhep ayrılığı millet kavramı bakımından çok önemli bir faktördür. Örneğin aynı Güney Slavları (Yugoslav) ırkından olan ve temel olarak aynı dili konuşan Boşnak, Hırvat ve Sırp milletleri arasındaki en önemli ayrım din ve mezhep farklılığından kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle bu insanlar etnik köken ve dil bakımından aynı özelliklere sahip (Boşnaklar Müslüman, Hırvatlar Katolik, Sırplar ise Ortodoks) olduklarından din ve mezhep farklılığı bu insanların günümüzde üç ayrı millet olarak karşımıza çıkmalarına neden olmaktadır. Benzer şekilde Sami ırkından geldiklerine inanılan Araplar ve İbraniler arasındaki temel ayrışma Müslümanlık ve Musevilikten kaynaklanmakta olup Ortadoğu coğrafyasında aynı ırktan gelmelerine rağmen birbirlerine rakip olan ve tarihte birçok kez savaşan iki farklı milletin oluşumunda en önemli unsur yine din faktörüdür. Diğer yandan, uç bölgelerde bulunan birçok devlet, varlığını doğrudan dine borçludur. Örneğin Pakistan ve Endonezya bugüne kadar varlıklarını sürdürebilmişlerse bunu Müslüman olmalarına borçludurlar.

Dinler ve aynı dinin mezhepleri arasındaki çeşitlilikler de insanların kültürel farklılıklarında önemli bir unsur olmakta ve dini kültür bölgeleri oluşturmaktadır. İnsan toplulukları bazen aynı dine inanmakla birlikte o dinin farklı doktrinlerine inanmak suretiyle ayrışmaya veya birleşmeye gidebilirler. Örneğin Hıristiyanlığın ortaya çıkışıyla birlikte Ortodoks, Katolik ve Protestanlar arasında yaşanan mezhep savaşları günümüz Avrupa coğrafyasının siyasal yapısını etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur. Buna göre genel olarak bakıldığında Batı ve Kuzey Avrupa'da Protestan, Güney ve Orta Avrupa'da Katolik, Doğu Avrupa ve Balkanlarda Ortodoks mezhebine mensup Hıristiyanların oluşturduğu genel olarak tüm Avrupa coğrafyasını kapsayan bir mezhepsel bölünmenin olduğu görülmektedir.

Fakat bu mezhepsel bölünmeye rağmen Avrupa coğrafyasında Hıristiyanlığın etkin bir unsur olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yine tarihte Osmanlı İmparatorluğu ile İran arasında yaşanan savaşların temelinde de din ve dil farklılığı değil mezhep farklılığı yatmaktadır. Çünkü Osmanlılılar İslam'ın Hanefi (Sünni) mezhebine mensupken, İranlılar İslam'ın Şii mezhebine mensuplardır. Dolayısıyla

bu iki mezhep arasında yaşanan mücadele İslamiyet içinde büyük bir ayrışmaya sebep olmuştur. Bu nedenle günümüzde, tıpkı Hıristiyanlıkta olduğu gibi İslam dininin genel olarak hüküm sürdüğü Ortadoğu coğrafyasında da mezhebik farklılıklar devletlerin oluşumunu ve siyasal yapıları etkilemektedir.

Esas itibariyle yukarıda bahsedilen din birliği yaklaşımı birçok açıdan doğru olmakla birlikte millet oluşumunda din faktörünün önemini fazla abartılmasının çokta gerçekçi olmadığını söylememiz mümkündür. Çünkü yeryüzünde yüzlerce devlet olmasına karşılık birkaç tane din vardır. Bu nedenle, kaçınılmaz olarak birçok devlet aynı dinden ve aynı mezheptendir. Aynı dinden ve aynı mezhepten olan insanlar dahi çeşitli nedenlerle ayrı bir millet oluşturduklarını düşünmekte ve ayrı devlet kurmaktadırlar. Örneğin Türkler ve Araplar aynı dinden ve hatta aynı mezhepten olmalarına rağmen kendilerini aynı millete mensup olarak görmemişler ve ayrı devletler kurmuşlardır. Yine benzer şekilde aynı dinden ve hatta aynı ırktan olmalarına rağmen Almanya ve Avusturya'da farklı devlet olmayı seçmiş milletler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, din ayrılığının millet ve dolayısıyla devlet ayrılığına yol açması yüksek bir ihtimal iken, din birliğinin devlet birliğine yol açması düşük bir ihtimaldir. (Gözler, 2011: s.55) Diğer taraftan Hindistan ve Lübnan gibi birçok dini bünyesinde barındıran dinsel ve mezhepsel açıdan homojen olmayan günümüzde din birliği unsuruna sahip olmayan birçok devlet de bulunmaktadır.

Din ve millet konusunda bir başka yaklaşım ise din ve millet kavramlarının birbirine zıt olduğunu savunmaktadır. Buna göre esasında din ile milliyet arasında hiç bir alaka yoktur. Daha da önemlisi asli yapıları bağlamında din ile milliyetin taraftar oldukları sadakat birimleri birbirinin tam da zıttı olan birimlerdir. Milli bütünleşmeler ya da tersinden okursak milli bölünmeler evrensel dinlerin pek de istemedikleri ve zararlı gördükleri oluşumlardır. Aynı şekilde dinlerin dayattığı ümmet yapıları milli bakış açısına uymazlar. Öte yandan milliyetçi ideolojinin laik boyutu, bir milleti millet yapan unsurlar içerisinde dinin önemini daha da zayıflatmaktadır. (Çancı, 2006: s.243)

1.2.1.3 Dil Birliği

Dil insan seslerinden oluşmuştur. Bu sesler dış dünyada algılanabilirler; yani maddî (objektif) niteliktedirler. Eğer milleti oluşturan insanları birbirine bağlayan bağ dil birliği ise, ortada bir objektif millet anlayışı vardır. Eğer milleti oluşturan insanlar aynı ortak dili konuşuyorlarsa, aralarında böyle bir objektif bağ olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla insan topluluğunu bir millet haline getiren faktör, insanların aynı ortak dili konuşmasıdır. Bu yaklaşıma göre, millet aynı dili konuşan insanların oluşturduğu bir topluluktur. (Gözler, 2011: s.53) Çünkü Aynı dili konuşmayan insanlar arasında nasıl olacak da bir bağ kurulacaktır? Bu insanların arasında bir bağ kurulabilmesi, dolayısıyla bunların bir millet oluşturması ve devlet kurabilmesi için öncelikle onların birbirleriyle konuşup anlaşabilmesi gerekir.

Ancak millet oluşumu için dil birliği unsurunun tam anlamıyla doğru olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü günümüzde Kanada, İsviçre, Türkiye, Hindistan, Belçika, Papua Yeni Gine[6] gibi birden fazla dilin konuşulduğu devletler de vardır. Diğer yandan, aynı dilin konuşulduğu değişik devletler de mevcuttur. İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve İrlanda'da İngilizce konuşulur. Güney Amerika devletlerinin birçoğu İspanyolca konuşur. Arap devletlerinin yine hepsi aynı ortak dil olan Arapçayı konuşurlar; ama ayrı ayrı devletler kurmuşlardır. Benzer şekilde aynı ırktan ve aynı dinden ve hatta aynı dili konuşmalarına rağmen Almanya ve Avusturya ayrı devletler kurmuşlardır.

Dil birliği görüşü aşırıya kaçtığı takdirde dünyanın siyasal düzeni açısından büyük bir karmaşaya sebep olacak niteliktedir. Çünkü ayrı bir dil konuşan her insan topluluğunun ayrı bir millet oluşturduğu ve dolayısıyla kendi devletini kurma hakkına sahip olduğu düşünülürse bu durumda dünyada yaklaşık 6700 civarında dil olduğundan bunların her biri ayrı bir devlet kurmaya kalkarsa yeryüzünde yaklaşık 6700 civarında devlet olacaktı. Bu durumda uluslararası sistemde halihazırda devlet olarak kabul edilen 193 oluşum arasında bir düzen sağlanmakta zorlanılırken 6700 devlet arasında bir düzen kurmak imkansız görünmektedir.

[6] Dünyada 220'si resmi olmak üzere 6 bin 700 farklı dil konuşuluyor. Yaklaşık 6 milyon nüfusa sahip olan Papua Yeni Gine'de 19'u resmi dil olmak üzere toplam 856 dil konuşulmaktadır. Konuşulan dil bakımından rekor bu ülkeye aittir. Bkz. (Acar, 2010)

Dil birliği görüşüne göre, aynı dili konuşan insanların aynı devletin egemenliği altında toplanması gerekir. Bu düşünce tehlikelidir. Çünkü insan toplulukları tarih boyunca göç etmişlerdir. Dolayısıyla aynı dili konuşan insanların değişik coğrafyalara dağılmış olması pek muhtemeldir. Örneğin İspanyolca başta İspanya olmak üzere Latin Amerika ülkelerinin çoğunda yaygın olarak kullanılan bir dildir. Dolayısıyla değişik coğrafyalara yayılmış aynı dili konuşan insanları bu insanları aynı devlet egemenliği altında toplamak fikri yayılmacı, emperyalist politikalara yol açacak bir yaklaşımdır.

Diğer taraftan eski zamanlarda dil çoğunlukla bir millî unsur idi. Bir dil ana dil olarak sadece belli bir millet tarafından konuşulurdu. Ancak 2. Dünya Savaşında bu yana nüfus hareketleri ve küreselleşme nedeniyle bu olgunun tekeli bitmiştir. Bugün Batı Avrupa'ya Afrika'dan göç etmiş olanların çocukları kendi anne babalarının dillerinden ziyade yerleştikleri ülkenin dilini konuşmaktadırlar. Örneğin, Fransa'da yaşayan Arap çocuklarını ezici çoğunluğu Arapçadan ziyade Fransızca konuşurlar. Bu durum dilin, eskilerde sanıldığı gibi, tek başına millî kimliği belirleyici bir unsur olmadığını göstermektedir. (Gözler, 2011: s.54) Kısacası bugün bir dil sadece belirli bir milletin kullandığı ve sadece bir millete ait bir unsur olarak görülmemektedir. Bugün çok rahatlıkla bir Portekiz gidip Çince öğrenebilmekte veya bir Çinli gidip İsveççe konuşabilmektedir. Yani dil üzerinde ırka dayalı %100 bir sahiplik kalmamıştır.

1.2.1.4 Düşman Gereksinimi

İster etnik veya millî, ister politik ve ideolojik, ister dinî, ister kültürel, hatta ister meslekî temelde oluşmuş her insan grubu, tanımı gereği, çok sayıda insanı grup dışında bırakır; bu kaçınılmazdır. Bir grubu, dışarıda bırakılanlardan ayıracak, hem muhayyel, hem de birçok durumda gerçek sınırlar çizilir. Bu sınırlar genellikle geçirgen ve değişken sınırlardır. Dışarıda kalanlar bazı şartları yerine getirdiklerinde gruba girebilirler, grupta yer alanlar ise bazı durumlarda dışarıya atılabilirler. (Yağcıoğlu, 2009: s.17) Buna göre grubun dışında kalanlar "ötekiler"dir. 'Öteki" terimi artık sadece sosyal bilimlerde değil, günlük konuşmalarda bile yaygınlık ve geçerlilik kazanmış durumdadır. "Ötekiler" arasında ise, tehdit, tehlike, zararlı ve her halükârda kötü olarak değerlendirilen insanlar veya insan grupları vardır. Bunlar da

“düşman”dır. Yani her “öteki” düşman değildir, ama ötekiler içinde mutlaka düşmanlar da vardır.

“Düşman,” bir grup için niye gereklidir? Bir grubun varlığını sürdürmesi için grup üyeleri arasında kuvvetli bir bağın, bir grup bağlılığı duygusunun olması şarttır. Bu bağlılık iki şekilde güçlenebilir: Ya grup dışarıdan bir tehlikeyle karşı karşıya bulunursa, ya da o grubun gerçekleştirmek istediği temel amaçlar varsa. Dışarıdan tehlikeyi yaratanlar düşmanlardır. Temel amaç seçeneğinde ise, genellikle o temel amacın gerçekleştirilmesine engel oluşturan gruplar bulunacaktır. Bu durumda o gruplarla ihtilâf çıkar. İhtilâf da engel olan grubun, kolaylıkla, “düşman” olarak nitelenmesine neden olur.

Bir düşmanın varlığı bir grubun ve topluluğun yalnızca ihtiyacına cevap vermez aynı zamanda da bireylerin de ihtiyaçlarına cevap vermiş olur. Öyle ki, eğer bir grubun üyesi sevmediği, kimi zaman aşağılayabileceği ve o grubun geneli tarafından kötü olarak algılanan bir düşmanın olduğunu biliyorsa bu durum o grubun üyesini ve bağlı olduğu grubu kendi gözünde çok daha iyi gösterir. Diğer taraftan “Düşman” olarak belirlenenler, grup üyeleri tarafından “normal insan” olarak algılanmazlar. Yani seven, sevinen, annesi, babası, çocukları, eşi olan ve onlar tarafından sevilen, üzülen, kızan, yanlış yapan, umutları, hayal kırıklıkları olan birer insan gibi görülmezler. Sadece nefret ve kin dolu, çıkarcı, ahlâksız, âdeta şeytanî ya da insandan aşağı, insansı birer varlık gibi görülürler.

Projeksiyon (yansıtma) mekanizmasını kullanarak düşmana yani ötekine kendinde kabullenmek istemediği tüm kötülükleri, olumsuzlukları yansıtır. Bu durum genellikle tek boyutludur, asla üç boyutlu değildir ve tamamen gerçekliğe dayanmaz. (Moses, 2010:s.89) İngilizcede düşmanın bu şekilde algılanmasına “dehumanization” denir. Türkçeye bu terimi “insan dışılaştırma” şeklinde çevirebiliriz. İnsan dışılaştırılanlar, çoğu zaman sevilmeyen, hor görülen veya tehlikeli hayvanlara (mesela yılanlara, böceklere, solucanlara v.s.) benzetilirler. (Yağcıoğlu, 2009: s.17) Bu son derece normal bir durumdur. İnsanoğlunun agresyon yönelimlerinden vazgeçmesi hiç de kolay değildir. Çünkü insanlar bu duygu olmadan kendilerini rahat hissetmezler. Birbirlerini seven insanları bir arada tutmak ve kaynaştırmak o

grubun agresyonunu yönlendirebilecek bir başka grup olduğu sürece mümkündür. (Moses, 2010: s.90)

Bu nedenle tarihte ve günümüzde bir milletin oluşum sürecinde bir başka millet mutlaka belirleyici ve birleştirici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Yunanistan bağımsızlığını kazanırken ihtiyaç duyulan düşman elbette Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Yine İrlanda bağımsızlığı için mücadele ederken İrlanda kökenli insanları bir araya getirmek için İngilizler ötekileştirilen düşmanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer şekilde anti-sömürgecilik döneminde sömürülen milletler sömüren milletlere karşı durabilmek ve milli bir bilinci elde edebilmek için hep bir düşmana ihtiyaç duymuşlardır. Bu düşmanda elbette sömüren milletler olmuşlardır.

1.2.1.5 Objektif Millet Yaklaşımı Unsurlarının Genel Değerlendirilmesi

Objektif millet yaklaşımının unsurları olan ırk, din, dil gibi objektif faktörlerde ortaklıktan ziyade farklılıkların günümüzde millet oluşum sürecinde etkili oldukları görülmektedir. Yani ırk birliği, millet birliğine yol açmamıştır; ama ırk ayrılığı, millet ayrılığına yol açabilir. Diğer yandan dil birliği her zaman millet birliğine yol açmamıştır; ama dil ayrılığı, millet ayrılığına yol açabilir. Keza din birliği, millet birliğine yol açmamıştır; ama din veya mezhep ayrılığı, millet ayrılığına yol açabilir.

İnsanlar aynı ırka mensup olduğu halde değişik milletler oluşturmuş ve dolayısıyla değişik devletler kurmuş insan toplulukları vardır. Örneğin Yugoslav (Güney Slavları) ırkına mensup olan Boşnak, Hırvat ve Sırp milletleri bakımından belirleyici faktör, ırk ve dil değil, çoğunlukla dindir. Buna karşılık, Arnavut milleti için belirleyici faktör, dildir. Öyle ki Arnavutların bir kısmı (çoğunluk) Müslüman, diğer bir kısmı Hıristiyan olmasına rağmen, bu farklılık iki millete yol açmamış, Müslüman ve Hıristiyan Arnavutlar kendilerini aynı Arnavut milletine ait hissetmişler ve komşuları Hıristiyan Yunan, Makedon, Sırp ve Müslüman Boşnak ve Türk milletlerinden ayrı hissetmişlerdir. Bu nedenle ırk birliği önemlidir; ama tek başına millet olgusunu açıklamaktan uzaktır. (Gözler, 2011: s.55–56)

Diğer yandan din de insanların bir millet oluşturmasında çok önemli bir faktördür. Farklı dinden olan, farklı mezhepten olan insanlar genellikle farklı milletler oluşturmuşlar, farklı devletler kurmuşlardır. Buna karşılık, aynı dinden olanların mutlaka aynı millet oluşturacakları söylenemez. Çünkü günümüzde aynı dine ve hatta aynı mezhebe mensup olmakla birlikte farklı devlet kuran birçok millet vardır. Örneğin İskandinav ülkelerinin çoğunluğu Protestan mezhebine mensup olmakla birlikte her biri farklı devletler kurmuşlardır.

Aralarında ırk, din ve dil birliği olmasına rağmen kendilerini ayrı milletten hissetmiş insan toplulukları da vardır. Örneğin Araplar böyledir. Aynı ırktan, aynı dinden olmalarına ve aynı dili konuşmalarına rağmen Araplar aynı devlet çatısı altında birleşmeye razı olmamışlardır. Buna karşılık bazen aralarında ırk ve dil bakımından birlik olmamasına rağmen kendilerini aynı milletten hissetmiş, aynı devlet çatısı altında toplanmış insan toplulukları da vardır. Örneğin Türk milleti kısmen böyledir. Türkçe'den başka bir dil konuşmalarına rağmen, Boşnaklar, Pomaklar, Arnavutlar, Çerkezler kendilerini Türk milletinin bir parçası olarak hissetmiş ve Türk devleti çatısı altında yaşamayı kabul etmişlerdir.

Görüldüğü gibi Bir milletin kimlik inşa sürecinde bu unsurlar elbette en önemli unsurlar olarak yer almaktadır. Bu bağlamda Objektif faktörlerin her biri, değişik yer ve zamanlarda diğerine nazaran daha belirleyici olmuştur. Ancak tam anlamıyla tüm bu objektif unsurların millet oluşumu için yeterli olmadığı ortadadır. Çünkü bir milletin oluşumunda objektif faktörlerden başka, sübjektif faktörler de rol oynayabilmektedir. Bu nedenle günümüz modern dünyasında objektif unsurların etkisinin sübjektif faktörlere göre daha az olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

1.2.2 Sübjektif Millet Yaklaşımı

İnsanlık tarihi incelendiğinde ırk, din, dil gibi objektif unsurlar bakımından aralarında birlik olan insan toplulukları kendilerini farklı birer millet olarak algılamışlardır. Buna karşılık aralarında ırk, din, dil gibi objektif unsurlar bakımından önemli farklılıklar olan diğer bazı insan toplulukları kendilerini aynı millete ait olarak kabul etmişler ve aynı ortak bir devletin egemenliğinde yaşamayı kabul etmişlerdir. Böyle durumlarda önemli olan, bu insan topluluklarının objektif

olarak hangi ırksal, dinsel veya dilsel özellikleri taşıdıkları değil, sübjektif olarak kendilerini ne olarak gördükleri ve kendilerini hangi millette ait hissettikleridir. Bu şekilde, aralarında birtakım farklılıklar olsa bile, kendilerini aynı milletten hisseden kişileri o milletten kabul etmek gerekir. İşte bu anlayış, sübjektif millet anlayışı olarak ifade edilir. (Gözler, 2011: s.56–57)

Sübjektif anlayışa göre, millet birtakım sübjektif bağlar ile birbirine bağlanmış insanların oluşturduğu bir topluluktur. Bu bağlar, manevî özelliklere sahip birtakım duygu ve düşüncelerden oluşur. Sübjektif millet anlayışı ilk defa Fransız düşünür Ernest Renan Sorbonne Üniversitesi'nde 11 Mart 1882'de verdiği "Bir Millet Nedir?" "Qu'est-ce qu'une nation?" başlıklı konferansında ortaya koymuştur. Bu konferansın son bölümünde Renan milleti şu şekilde tanımlamıştır. "Millet, bir ruhtur, manevi bir prensiptir. Bu ruhu, bu manevi prensibi aslında bir olan iki şey teşkil eder. Bunlardan biri geçmişe, diğeri ise bu güne aittir. Biri, zengin bir hatıralar mirasının müşterek sahipliğidir. Diğeri birlikte yaşama arzusu konusunda mutabakat ve bir bütün halinde devralınan mirası yüceltme iradesidir." Kısacası Millet bir topluluk tarafından geçmişte yapılmış olan ve gelecekte de yapılmaya hazır olunan fedakârlıkların yarattığı duygularla teşkil edilen geniş kapsamlı bir dayanışmayı ifade eder. Her ne kadar özünde bir geçmiş olmasını gerektirse de; günümüzde, somut bir gerçek olan muvafakat, yani ortak bir hayatı sürdürmek isteğinin açıkça beyan edilmesini gerektirir." (Özdemir, 2009: s.298)

Renan, aynı bölümde daha sonra, sonradan çok ünlü hale gelecek benzetmesini yapar: "Tıpkı bir ferdin mevcudiyetinin kesintisiz bir yaşama iddiası olması gibi, bir milletin mevcudiyeti de –bu benzetme için müsaade ediniz– her gün tekrarlanan bir plebisittir." Anlaşılacağı üzere, burada önemli olan husus, milletin iradi bir birlik oluşudur. Renan, milleti oluşturan unsurların ırk, din, dil birliğine, ortak çıkarlara ya da toprak birliğine indirgenemeyeceğini söyler. (Alpan, 2012: s.1)

Bu nedenle Renan, milletleri dil birliğine bağlayarak açıklayan yaklaşım da hatalı bulur. Renan bu konuda İsviçre'yi örnek verir. Dil insanları birleştiren, bir arada tutan faktörlerden biri olabilir, ama dil ile ırk arasında, dil ile millet arasında bire bir özdeşlik kurmak tarihsel gerçeklere aykırıdır. Örnek olarak İsviçreliler dört

farklı dil konuşurlar, ancak bu olgu onların dört farklı millet olmaları anlamına gelmez. Tüm İsviçreliler kendilerini iradi olarak tek bir İsviçre milletinin parçası olarak görürler. Bir İsviçrelilik kültürü oluşmuştur, bu da İsviçre milletini ayakta tutan temel unsurdur. (Çağla, 2007)

Benzer şekilde, dinsel türdeşlik de milletin kökenini oluşturamaz. Fransızlar arasında Katolik, Protestan, Musevi olanlar olduğu gibi herhangi bir dine ve tanrıya bağlı olmayanlar da vardır. Çıkarlar birliği de milleti oluşturan temel faktör olarak ele alınamaz. Renan milletin "gümrük birliği"ne benzetilmesine karşı çıkar, vatan kavramını anımsatarak değerlerle ilgili ruhsal bir birlikteliğe vurgu yapar. Coğrafya da milletin belli bir unsurudur, ama millet sadece coğrafyaya indirgenemez. Milletlerin "doğal sınırları" düşüncesi de sorunludur, bizi insanların özgür iradeleri üstüne ipotek koyarak keyfi ve kötü sonuçlar doğurabilecek bir ırkçılığa götürebilir. (Çağla, 2007)

Bu bağlamda Renan milleti etnik, ırksal, dilsel, dinsel, iktisadi ve ülkesel (territorial) unsurlardan bağımsızlaştırarak tümüyle tarihsel (ortak geçmişi ön plana çıkaran bir nitelikle) ve liberal bir içerikle tanımlamaktadır. ***Renan'a göre modern milletin temel özelliği, bireyin millete özgür ve iradi katılımıdır. Bu anlayışa göre birey bir millete ait olarak dünyaya gelmez. Bütünüyle özgür olarak millete katılır ya da dilerse o milletin üyeliğinden ayrılır.*** Millet, spesifik olarak bir halkın tarihinde bir ya da birkaç faktörün kaynaşmasıyla öne çıkmış ya da oluşturulmuş olabilir, ancak bu bize onu kesin çizgilerle sınırlama imkânı vermez. Bugün itibariyle milletin sürekliliğini sağlayan unsur "ortak bir ruhun varlığı" ve onu oluşturan bireylerin sürekli yenilenen onayıdır.

Sonuç olarak ***sübjektif millet yaklaşımı bir milletin oluşum sürecini ırk, din ve dil gibi objektif niteliklere göre değil insanların ırkları, dilleri ve dinleri ne olursa olsun sonradan kendi özgür iradeleri doğrultusunda karar vererek ve gönüllülük esasına dayanan kimlikler üzerine kurulmasına dayanmaktadır***. Başka bir deyişle ***ortak kan esasına göre değil de ortak toprakta yaşama esasına dayanan Fransız tipi bir yaklaşımdır.*** *Günümüzde bu esasa göre kurulan birçok millet vardır. Örneğin Türkiye devleti kurulurken bu modele göre millet oluşturulmuştur*. Yani ülke

sınırları içinde yaşayan herkes bir Millet olarak kabul edilmiş etnik, dinsel ve dilsel farklılıklar tek bir Türklük kimliği etrafında şekillendirilmiştir.

Diğer taraftan sübjektif millet yaklaşımına göre meydana getirilen milli kimlik esas olarak kendiliğinden oluşan bir kimlik değil çoğunlukla toplum mühendisliği yöntemi ile belirli bir elit kesim tarafından sonradan türetilen bir kimlik olmaktadır. Buna göre devlet oluşturulan milli kimliğe uygun olarak tarih, kültür ve dil alanında değişiklikler yaparak millete ait özellikleri yeniden dizayn eder. Modern dönemde milletlerin oluşum süreçleri çoğunlukla sübjektif millet yaklaşımına göre yapıldığından bu yaklaşım ulus devletlerin iç egemenliklerinin meşruluğu bakımından çok önemlidir. Ancak küreselleşme ile birlikte ulus devletlerde meydana gelen aşınmalarla birlikte ulus devlet içindeki farklı milli kimliklerin de zaman içinde ön plana çıkmalarına neden olmuştur. Bunun sonucunda bazı devletlerin sübjektif millet anlayışı yerine farklı kimlikleri dikkate alan ve tanıyan çağdaş vatandaşlık sistemine doğru dönüşüm içinde olduğunu söylememiz mümkündür. Çünkü tarihsel olayların gösterdiği gibi tek bir milli kimlikte ısrar etmek, zaman içinde devrime ve despotluğa yol açmaktadır.

Bu bakımdan çok milletli devletler, örneğin Kanada, tek milletli devletlerden, örneğin Fransa'dan üstündür. Çünkü *"değişik milletleri tatmin edemeyen bir devlet kendini lanetler, onları etkisiz kılmaya, özümsemeye ya da dışlamaya kalkan bir devlet, kendi canlılığını yok eder"* (Acton, 1996: s.33–35) **Esasında bu durum günümüzde ulus devletlerin en büyük zaaflarından veya eksikliklerinden birini meydana getirerek ayrılıkçı hareketlerin çıkış noktasını oluşturmaktadır.** Zira bölünme tehlikesi ile karşı karşıya kalan **birçok ulus devlet kendi içinde barındırdığı diğer etnik unsurların ihtiyaçlarına cevap veremediği için bu tehlikeyi yaşamaktadır.**

1.3 Devletin Toprak Unsuru (Fiziki Faktörler)

Bir devletin olmazsa olmaz unsurlarından ikincisi toprak unsurudur. Devletin toprak unsuru uluslararası hukukta ülke (territory) olarak ifade edilir. Bir devletin kurulabilmesi için insan unsurundan sonra ülke gereklidir. İnsanların belirli bir toprak parçasına hakim olmadan devlet kurabilmeleri mümkün değildir. Yani millet

vasfını kazanmış bir insan topluluğunun belli bir toprak parçasını kontrolleri altına almadan herhangi bir devlet kurmaları olanaksızdır. Gerçekten, bir devletin meydana gelebilmesi için, bir kara parçasına, ülkeye, mekana ihtiyaç vardır. Devlet ülkesi de denilen bir devletin egemenlik yetkilerine sahip olduğu yeryüzü parçasıdır. Bir başka deyişle ülke unsuru devletin egemenlik işlemlerinin uygulandığı alan olarak ta ifade edilebilir. Yani devletin ülkesi, ilgili ülkenin egemenlik işlemlerini uygulamaya yetkili olduğu sınırları belirli yeryüzü kesimidir. Devlet bu yeryüzü kesiminde cereyan eden bütün olaylar ve kişiler üzerinde egemenliğini kullanmaya tek başına yetkilidir.

Bir ülke (territory) olmadan bunun sınırları da belli edilmeden, Devlet'in egemenlik unsurunun, yani devlet kudretinin nerede geçerli olacağının saptanmasına, anlaşılmasına da imkân yoktur. Devlet kudretinin geçerlik alanının saptanması ise, son derece önemli bir konudur; çünkü Devlet'in iktidarı, ülkesi üzerinde bulunan herkese, her kuruma ve her örgüte, yasalar yolu ile uygulanacaktır. Belirli sınırlan bulunan bir ülke olmadan böyle bir uygulamanın gerçekleşmesinden de söz edilmesi mümkün görünmemektedir. Ayrıca hiçbir devlet komşu devletlerin onayı olmaksızın kendi sınırlarını kalıcı bir biçimde tespit edemez. Bu durum karasularının ve denizde bitişik bölge veya münhasır ekonomik bölge gibi alanların komşu devletle sınırını tespitinde de geçerlidir. (Doğan, 2008: s.234) Ülkenin sınırları antlaşmalarla veya nizasız fasılasız egemenlik icrası veya bir uluslararası yargı kararı ile belirlenir. Devletin ülkesinin nerede başladığı ve nerede sona erdiğini sınırlar belirler. Sınırlar dağ, göl, nehir gibi doğal olabileceği gibi yapayda olabilir. Ancak yapay sınırlarda komşu devletlerle karşılıklı tespit daha çok önem taşır.[7] Tarihsel süreç analiz edildiğinde sıkça savaşların yaşandığı Avrupa coğrafyasında sınırlar çoğunlukla barış antlaşmalarıyla belirlenmiş durumdadır. Örneğin 1648 Westfalya, 1919 Versay ve 1923 Lozan Antlaşmaları geniş bir alanda sınırları tespit eden antlaşmalar olarak değerlendirilmektedir.

[7] Sınırların tespitinde uyuşmazlık yaşanması durumunda genellikle antlaşma imzası sırasında kullanılan haritalardan faydalanılarak sınır uyuşmazlıkları çözülmeye çalışılır. Bu anlam Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin 32 maddesinin 1. paragrafından anlaşılmakatdır. Buna göre bir antlaşma yorumlanırken tarafların antlaşmaya dönük hazırlık çalışmaları sırasında yararlandıkları materyaller de yardımcı araç olarak kullanılacaktır. Bkz. (BM Enformasyon Merkezi, 2002)

Günümüz şartlarında ülkesi olmayan (without having a territory) bir devlet kurmak mümkün olmamaktadır.[8] Benzer şekilde mevcut bir devlet sahip olduğu ve kontrolü altındaki bir toprak parçasını kaybederse bu durumda yine devlet olma vasfını kaybetmiş sayılır. Bu nedenle ***her devlet hem teorik hem de pratik anlamda kendi ülkesini oluşturan toprak parçası açısından çok hassastır***. Bu bakımdan devletlerin toprak bütünlüklerinin korunması (territorial integrity) kavramı günümüz uluslararası ilişkilerde sıklıkla kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaten bu ilke devletlerin sınırlarını adeta dokunulmaz yaparken aynı zamanda uluslararası sistemdeki diğer devletlere karşı garanti altına almaktadır.

Devletin ülke unsurunun ne kadar önemli olduğunu gösteren en açık somut örnek hiç kuşkusuz Çingenelerdir. Dünya'nın neredeyse tüm devletleri içinde yaşayan çingeneler şüphesiz kendilerine has özellikleri olan bir insan topluluğu olduklarından bir millet olma vasfına sahiplerdir. Ancak tarih boyunca belirli bir coğrafyada devlet kurabilecek bir toprak parçasına sahip olamadıklarından bir devletleri olmamıştır. Çingenelerde tıpkı Yahudiler gibi yaşadıkları topraklar olan Hindistan–Pakistan–Afganistan coğrafyasından 1050 yılından itibaren İran ve Anadolu üzerinden neredeyse tüm dünyaya göç etmişlerdir. Günümüzde Çingene nüfusunun tüm dünyada 15 milyondan fazla olmasına rağmen İsrail ülkesi gibi üzerinde yaşabilecekleri sınırları belirli bir toprak parçası olmadığından bir devlet kuramamışlardır. Çingenelerin bu durumuna dikkat çekmek amacıyla 28 Temmuz 2000 tarihinde Prag'da Dünya Çingene Kongresi (World Romani Congress) toplanmış ve çeşitli devletlerde yaşayan 15 milyondan fazla Çingenenin Rom milleti (romani nation) olarak BM tarafından tanınmasını talep etmişlerdir. Bununla birlikte bu milleti şimdiye kadar tanıyan bir devlet henüz çıkmamıştır. Çünkü çingeneler bir ülkeye (territory) sahip olmadıklarından Roman milletini bir devletin milleti olarak tanımak doğal olarak mümkün görünmemektedir. (Gözler, 2011: s.65) Eğer Çingeneler de, İsraililer gibi bir ülke üzerinde çoğunluk sağlayıp bu topraklara sahip olurlarsa bu durumda devlet olarak tanınmayı veya millet olarak tanınmayı

[8] Geçmişte Papalık müessesinin Katolik Hıristiyan toplumlar üzerinde sahip olduğu güç sayesinde bir devlet olarak kabul edilebilmesine rağmen günümüzde. Papalığın dinsel otorite olmanın dışında dünya veya siyaset işlerine katılma yetkilerinin varlığına 1648 Westphalia Antlaşmasından başlayarak son verilmiştir. Ayrıca 1929 yılında imzalanan İtalya ile Vatikan arasında yapılan Lateran Antlaşması ile Papalığa 44 dönüm arazi verilerek ülkesiz devlet sayılabilecek olan son örnekte ortadan kalkmıştır. Bkz. (Lateran Pacts of 1929, 1985)

isteyebilirler bu durumda tanınma olasılıkları daha kolaydır. Aksi takdirde topraksız bir millet olduklarından şu anda birçok devletin içinde yaşadıkları gibi azınlık olarak veya 2. sınıf vatandaş olarak yaşamaya devam edeceklerdir.

Ülke unsurunun büyüklük veya küçüklük bakımından pek önemi yoktur. Bir ülkenin üzerinde devamlı olarak yaşanabilir olması ve bir milletin egemenlik kurması koşulu yerine getirildiği takdirde fiziksel olarak küçük veya büyük olması bir devletin varlığına helal getirmez. Günümüzde 17.098.242 km^2 lik yüz ölçümü ile bu kategoride ilk sırada yer alan Rusya Federasyonu ile 0.44 km^2 lik bir alana sahip Vatikan arasında devlet olma bakımından teoride bir fark bulunmamaktadır. (Field Listing Area, 2011)

Devletin ülkesi devlet yetkisinin yer ve kişiler bakımından temel hukuki dayanağını ve sınırlarını, yeryüzünde değişik devletlerin yetki alanlarını ortaya koyar. Gerek iç hukukta gerekse uluslararası hukukta yerleşmiş görüşe göre bir devlet ülkesi, üç farklı mekândan oluşabilmektedir. Bunlar: (Şimşek, 2012: s.74)

- Kara ülkesi (toprak ve üstündeki doğal kaynaklar, toprak altı ve madenler, nehir ve göller)
- Deniz ülkesi (denize kıyısı olan devletlerin iç suları ve karasularını kapsar, bunların ötesinde yer alan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgede devletin bir takım ekonomik hakları varsa da egemenliği yoktur)
- Hava ülkesi (uzay hariç toprak ve deniz ülkesi üzerindeki hava sahası)

Devletin kara ülkesi, devlet ülkesinin temel taşıdır. Kara ülkesi olmadan bir devletin deniz ve hava ülkelerine sahip olması olanağı yoktur. Uluslararası Adalet Divanı'nın İngiltere ile Norveç arasındaki Balıkçılık Davası'na ilişkin 18.12.1951 tarihli kararında karasuları ile ilgili olarak açıkça belirttiği gibi, Karasularının kara ülkesi bakımından sıkı bağımlılıklarını genel bir biçimde belirtmek gerekmektedir. Kıyı devletine kıyılarını çevreleyen sular üzerindeki hakkı sağlayan kara ülkesidir. (Aydın, 2003: s,68)

Bu nedenle, "Minerva Devleti"[9] örneğinde olduğu gibi, sürekli barınmaya olanak vermeyen bir mercan kayalığının, sürekli bir insan topluluğuna sahip bulunmamasının yanında, devletin varlığı için gerekli olan ikinci öğeyi oluşturan bir devlet ülkesi olarak da kabul edilmesi olasılığı yoktur. Zira, bu tür bir doğal coğrafi oluşumun sürekli olarak su üstünde kalmaması nedeniyle, uygulanan uluslararası hukuka göre bir ada olarak nitelendirilmesi olanağı yoktur. Ayrıca, bir kara ülkesinin ya kıta üzerindeki topraklardan ya da en az bir adadan oluşması zorunluluğu vardır.

Bu tanımlamalar değerlendirildiği zaman, günümüzdeki pozitif hukuk belgelerinin ada tanımını dört temel ölçüte dayandırdıkları gözlenmektedir. Bunlar:

1) *Kara parçası olması*
2) *Doğal olarak oluşmuş bulunması (Yapay olarak oluşturulan adaların statüleri farklılık göstermektedir.)*
3) *Sularla çevrili olması*
4) *Suların en yüksek zamanında su yüzünde kalması*

Bir devletin sınırlarının coğrafi bir bütünlük göstermemesi veya tartışmalı oluşu onun devlet olması vasfını etkilemez. Ülkenin tamamının kaybı devletin ortadan kalkması anlamına gelse de bu kayıp sonradan telafi edilebilirse devletin kişiliğinin devam ettiği kabul edilmektedir.[10]

Diğer taraftan devlet ülkesinin coğrafi bütünlük içindeki bir tek kara ve ona bağlı deniz ve hava ülkesinden oluşması zorunluluğu da yoktur. Uygulamada birçok

[9] 1970'lerin başında, Michael Oliver isimli Amerikalı bir emlak milyoneri ve 3 arkadaşının birlikte kurdukları Phoenix Vakfı, 30,000 kişilik bir nüfusu barındıracak özgürlükçü bir devlet kurmayı amaçladığını bildiriyordu. Arayışların sonucunda, uluslararası hukuka göre hiçbir devlete ait olmayan Minerva Resifleri (Mercan kayalıkları) uygun görüldü. Resifler, gelgitte suların yükselmesiyle yitip gidiyor, alçalmasıyla yeniden ortaya çıkıyordu. Dolayısıyla, hiç bir ülke, bu resiflerde hak iddia etmiyordu. Yaşanabilir bir kara parçası değildi; bu nedenle, o milyoner, bölgede yapay bir ada kurdurdu. Resif, kumla doldurularak bir platform inşa edildi. Minerva Cumhuriyeti, Ocak 1972'de kuruldu. Ülke, adını, 1829'da o bölgede batan 'Minerva' adlı balina gemisinden almıştı. Minerva Resifleri'ne en yakın olan iki devlet, Fiji ve Tonga idi. Minerva'yı tanıyan tek devlet, Tonga oldu. Ama Tongo devleti, Haziran 1972'de Minerva'yı Orası, bizim balık tuttuğumuz yer diyerek işgal etti. Bkz. (Gezgin, 2005)

[10] Örneğin ABD'nin Alaska eyaleti veya Danimarka ile Grönland aynı devleti oluştursalar da birbirinden coğrafi olarak ayrı duran toprak parçalarıdır. Hindistan ve Pakistan sınırı 1947 yılından beri Keşmir yüzünden tartışmalı oluşu veya 1948'de kurulmuş olan İsrail'in 1967 savaşı sonucunda elde ettiği toprakların bu ülkenin sınırı olarak kabul edilmemesi söz konusu devletlerin uluslararası hukuk kişiliğini etkilememektedir. Kuveyt'in 1990 yılında Irak tarafından işgal ve ilhakı ile 1991 yılındaki kurtuluşu arasında geçen sürede hukuki kişiliğinin devam ettiği kabul edilmiştir. Bkz. (Şimşek, 2012: s.74)

devletin birkaç parçadan oluşan ülkelere sahip olduğu gözlenmektedir. Böylece, bir devlet ülkesinin bir ana kara ülkesi ve açık denizle ayrılan adalardan oluşabilir. Örneğin, Yunanistan kara ülkesinin yanında 3.054 adası olan bir ülkedir.[11] Bir devlet iki ayrı kıtada yer alan iki kara ülkesinden oluşabilir. Örneğin, Türkiye hem Asya hem de Avrupa kıtasında toprakları olan bir ülkedir. Bunun yanında bir devlet değişik boyutlardaki adalardan da oluşabilir. Örneğin; İngiltere, Japonya, Endonezya ana kara ülkeleri de dahil olmak üzere birçok adaya sahiplerdir. Başka devletlerin ülkesi ile ayrılmış kara ülkelerinden oluşabilir. Örneğin, ABD ana ülkesi ve Alaska bu tarz bir oluşumdur. Yine, bir devlet ülkesinin bir bölümünün tamamen başka bir devlet ülkesince çevrilmesi (enclave[12]) hukuksal bakımdan olanaklıdır. Söz konusu durumlar yukarıda verilen oluşumların bir devlet oluşturmasına hiçbir olumsuz hukuksal etki yapmamaktadır. (Pazarcı, 1998: s.8)

Mevcut sınırların korunması günümüzde artık BM Antlaşması Madde 2/4 gereğince koruma altına alınmıştır. ***Buna göre devletlerin ülke bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına karşı kuvvet kullanılamaz ve dolayısıyla belirlenmiş sınırlar kuvvet kullanma yoluyla değiştirilemez.*** Keza aynı zamanda bir uluslararası teamül kuralı hâline gelmiş olan bu kural gereği sınır antlaşmalarının koşullarda köklü değişiklik veya anlaşmalara halefiyet gibi değişikliklerden etkilenmeyeceği kabul edilmektedir. Yine bu tür antlaşmalar objektif durum yaratan antlaşmalar kategorisi içinde değerlendirilmekte ve antlaşma tarafı olmayan diğer devletlere karşı da ileri sürülebilmektedir.[13] (Şimşek, 2012: s.74–75)

Görüldüğü gibi toprak unsuru bir devletin kurulabilmesi için gerekli olan en önemli unsurlardan birini teşkil etmektedir. Ancak bir milletin toprak unsuruna sahip olabilmesi için bu toprağın elde edilmesi veya kazanılması gerekmektedir. Bunun uluslararası hukuk bakımından çeşitli yöntemleri bulunmaktadır.

[11] Yunan adalarının sadece 87'sinde insan yaşamakta olup geri kalan 2967 ada devlet hazinesine aittir. Bkz. (Akça, 2010)

[12] Enclave: Yabancı topraklarla kuşatılmış bölge; bir memleket veya şehirde yabancı ırka mensup kimselere mahsus yerleşme bölgesi; özel bir amaçla ayrılmış bölge.

[13] Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kara sınırları Bulgaristan, Yunanistan ve Suriye açısından 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması, 5 Haziran 1926 Irak sınırı Antlaşması, 23 Ocak 1932 İran sınırı Antlaşması ve Ermenistan ile Gürcistan açısından 1921 Moskova ve Kars Antlaşmaları ile saptanmıştır.

1.3.1 Ülke Kazanılma Şekilleri

Ülke kazanılması (acquisiton of territory) belirli bir insan topluluğunun belirli bir toprak parçası üzerinde egemenlik kurması anlamına gelmektedir. Kural olarak devletin ülkesi söz konusu devletçe önceden beri kesintisiz elde tutulan alandır. Devletler uygulamasında geleneksel olarak sahip olunan topraklar dışında da ülke unsurunun kazanılma biçimlerinin varlığı kabul edilmekteydi. 2. Dünya Savaşı öncesinde Devletler Hukuku, bir devletin toprak kazanımı için çok sayıda değişik yolu meşru kabul etmekteydi. Özellikle Amerika kıtasının keşfedilmesi, Avrupa'nın Asya' da yayılması ve Afrika' da yerleşim yerleri kurmaları ile birlikte sadece Avrupa içerisinde devletlerin toprak kazanımlarının dışında da devletler hukukunda tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca keşfetme doktrini benzeri yeni hukuki normların ortaya çıkmasını sağlamıştır. (Miller vd. 2010: s.820) Buna göre geçmişte ve günümüzde kabul gören genel ülke kazanım şekillerini şu şekilde ifade etmek mümkündür.

1.3.1.1 Keşif (Discovery) Yoluyla Toprak Kazanımı

Bir devletin toprak kazanmasının en basit yolu daha önce herhangi bir devletin veya siyasal otoritenin egemenliği altında olmayan sahipsiz (terra nulluis) toprak parçasını keşfederek (discovery) buranın kontrol altına alınmasıdır. Tarihte başka bir devletin egemenlik işlemi gerçekleştirmediği bir ülkeye sahip olmak amacıyla bir yeri işgal ettiği takdirde buranın egemenlik hakkını elde etmiş kabul edilirdi. Ancak sahipsiz ülkenin sadece işgal edilmesi yeterli değildir. Burada egemenlik işlemlerinin buralara sahip olmaya dönük olarak icra edilmesi de gerekir. İşgal edilen ülkenin egemenlik tesisi amacıyla işgal edilip edilmediğinde en önemli hususlardan biri bu bölgede yerleşim birimlerinin kurulmasıdır. Bu nedenle bir devletin işgal yoluyla kazandığı bölgede kendisine bağlı nüfusun ikamet etmesi ve burada otoritenin keşfeden veya sahipsiz ülkeyi ilk işgal eden ilgili devletçe sağlanması gerekir. (Doğan, 2008: s.234)

Özellikle coğrafi keşifler yoluyla tarihte başta Portekiz ve İspanya olmak üzere birçok Avrupalı devlet yeni toprak parçaları keşfederek bu bölgelerin modern anlamda ilk siyasi sahipleri olmuşlar ve bu bölgelerdeki doğal kaynakları kendi anavatanlarına aktararak zenginleşmişlerdir. Avrupalı devletler kendi ürettikleri

Keşfetme Doktrinini, kolonicilerin ve yerleşimcilerin Avrupa kıtasının dışında dünyanın herhangi bir yerinde yaşayanlara karşı, toprak, mülkiyet ve ticaret hakkını bu bölgelerde yaşayanların bilgisine ve onayına danışmadan yasal olarak talep etmek hakkını kendilerine veren bir hukuk doktrini olarak 15.yüzyıldan 20.yüzyılın ortalarına kadar kullanmışlardır. Sahipsiz ülkede işgal ancak bu bölgede sürekli egemenlik işlemleri icra etmekle geçerli hale getirilebilir. Günümüzde kutuplar dahil olmak üzere bilinmeyen sahipsiz (terra nulluis) bir toprak parçası kalmadığından keşif yoluyla ülke kazanılması pek mümkün görünmemektedir.

1.3.1.2 İşgal (Occupation) Yoluyla Toprak Kazanımı

Bir devletin, başka bir devletin egemenliği altındaki toprakları veya sahipsiz (terra nulluis) toprakları askeri güç kullanarak kendi egemenliğine tabi kılmak niyet ve iradesiyle ve o ülkede egemenliğini kullanarak kazanmasıdır. Bu açıdan bakıldığında işgalin genel olarak üç koşulu vardır. Bunlar:

1) **Kazanılan Ülkenin Kazanma Anında Sahipsiz Ülke Niteliğinde Olması**[14]
2) **Egemenliği Altına Alma Niyet ve İradesinin Bulunması (animus possidendi)**[15]
3) **Egemenliğin Söz Konusu Ülke Üzerinde Kullanılması**[16]

Görüldüğü gibi uluslararası hukuka göre keşif tek başına mülkiyet/sahiplik (title) için yeterli değildir. Keşif sadece işgal ile ülke kazanmak için delillerden bir tanesidir. Genellikle, *makul bir süre* boyunca sergilenecek *etkili işgal* ile tamamlanması gereken bir olaydır. Etkili işgalden maksat, söz konusu yukarıdaki iki

[14] Buna göre, ilgili ülke parçası işgalin söz konusu olduğu anda hiçbir ülkenin egemenliğine tabi olmamalıdır

[15] İşgal açısından gerekli olan egemenliğe tabi kılma niyet ve iradesi bu iradeyi ortaya koyacak eylem ve işlemlerin niteliği açısından ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan bir ülkede özel kişilerin yapmış oldukları eylem ve işlemler mensubu bulundukları devlet bakımından bir hak ve borç meydana getirmemektedir. Ancak bu kişilerin devlet tarafından yetkili kılınmış olmaları veya bunların sonradan onaylanması halinde devlet açısından hak doğurucu bir irade oluşturabilir. Yine devletin yetkili organları tarafından o ülkeye yönelik olarak yapılmış yasama, yürütme ve yargılama faaliyetlerinin bulunması bu iradeyi açıkça ortaya koyabilir. Örneğin BM Adalet Divanı 17 Aralık 2002 tarihli Pulau Ligitan ve Pulau Sipadan Davası kararı ile Endonezya ve Malezya arasındaki sorunu 16'ya karşı 1 oyla Borneo adasının kuzeydoğusundaki bu küçük adalardaki egemenlik hakkını Malezya'ya vermiştir. Bkz. (Pulau Ligitan and Pulau Sipadan Case, 2002)

[16] Ülke parçasını yönetme olarak da adlandırılan bu koşul, aynı zamanda, daha genel olarak, "etkin işgal" kavramıyla da açıklanmaktadır. İşgal için bulunması gereken bu unsur söz konusu ülkede çekişmesiz ve sürekli olarak gerçek egemenlik işlemlerinin yapılması gerekliliğidir. Bkz. (Şimşek, 2012: s.77)

unsurun *(egemen olma niyetini taşımak ve bir egemen gibi davranmak (animus possidendi) ve etkili icra veya devamlı bir otorite göstermek)* bir arada olmasıdır.

1.3.1.3 Kazandırıcı Zaman Aşımı (Acquisitive Prescription) Yoluyla Toprak Kazanımı

Bir devletin ülke parçası üzerinde başlangıçta hiç bir hukuki sebebe dayanmayan egemenliğin, bir başka devlet tarafından, o ülkeyi kendi egemenliğine tabi kılmak niyet ve iradesiyle, uzun süre ve çekişmesiz olarak kullanması sonucu kazanması durumudur. Bu durum sahipsiz ülkenin (terra nullius) işgalinden farklıdır, çünkü zaman aşımı (acquisitive prescription) yoluyla bir başka devlete ait olan ülke parçasının kazanılmasını içerir. Bu yöntemin işgalden en önemli farkı, İşgalde egemenliğin kullanılması için bir süre şartı yoktur. Zamanaşımındaki, çekişmesizlik, asıl egemenlik hakkı sahibinin bu süre zarfında itiraz etmemesidir. Kazandırıcı zamanaşımının bu açıdan 4 temel şartı bulunmaktadır.

1) **Sahiplenme egemenlik hakkı olarak icra edilmelidir** (yani devlet otoritesi sergilenmeli ve bir başka devletin egemenliği tanınmamış olmalı)
2) **Sahiplenme barışçıl** (sessiz kalınmış olmalı veya protesto edilmeden) **ve kesintisiz olmalıdır.** Ancak etkili protesto kazandırıcı zamanaşımını keser.
3) **Sahiplenme, uluslararası kamuya açık görünümde sergilenmelidir.**
4) **Sahiplenme sürekli ve ısrarlı olmalıdır.** Zamanaşımının gerçekleşebilmesi için, etkin kontrolün uzun bir süre devam etmesi gerekir.

Palmas Adası kazandırıcı zaman aşımı yöntemiyle toprak kazanmaya en güzel örnek olarak verilebilir. Çünkü Palmas Adası'nın (Miangas)[17] mülkiyetinin ve egemenlik hakkının hangi devlete ait olması gerektiği konusunda açılan uluslararası tahkim davasının sonucunda alınan kararlar bugün günümüzde bu tarz toprak kazanmaya dayanak olan bir uluslararası hukuk normu haline gelmiştir.[18] Palmas

[17] Pasifik okyanusunda Filipinlerdeki Mindano Adası'nın yaklaşık 48 mil güney doğusunda bulunan Palmas Adası 2 mil uzunluğa ve 1 mil genişliğe sahiptir. Palmas Adası günümüzde Endonezya'ya ait bir toprak parçasıdır.

[18] Palmas Adası 1898 tarihli İspanyol–Amerikan savaşı sonucunda İspanya devleti 1898 Paris Antlaşması uyarınca Filipinlerin üzerindeki egemenliğini ABD'ye devretmiştir (cession) Bu devir esnasında Palmas Adası üzerinde Filipinlere ait bir ada olarak yer almaktaydı. Ancak 1906'da bir ABD'li general Leonard Wood Paris Antlaşmasıyla ABD'ye devredilen bir ada olarak bildiği bu adaya gelince adada Hollanda bayrağının dalgalandığını ve burada Hollanda'nın egemenlik iddiasında bulunduğunu fark etmiştir. Bunun üzerine ABD ve Hollanda arasında adanın egemenliği ve mülkiyeti konusunda uyuşmazlık baş göstermiş ve iki devlet arasındaki bu sorunu çözmek için 1925 yılında, 1899'da Hague Barış Konferansı sonrasında kurulan Daimi Hakem Mahkemesine (Permanent Court of Arbitration) başvurmuşlardır. ABD ve Hollanda'nın yaptığı bu tahkim başvurusuna hakem olarak

Adası davasında Hollanda'ya kazandırıcı zamanaşımını sağlayan, hükümet idaresine *tabi sürekli ve barışçıl kontrol icra etmektir.* Bunu işgalden ayıran, *terra nullius ülkeler işgal konusu olabilirken, kazandırıcı zamanaşımı bir başkasının egemenlik iddiasına konu olan ülkeler üzerinde söz konusu olmasından* dolayıdır. Kazandırıcı zamanaşımını ileri sürebilmek için egemenliğin kullanılmasının uzun süreye yayılması ve çekişmesiz olması yani asıl hak sahiplerinin bu olayı açıkça ya da zımnen kabul etmiş olmaları gerekir. (Şimşek,2012: s.77)

1.3.1.4 Devir (Cession) Yoluyla Toprak Kazanımı

Devir bir devletin belirli bir ülke parçası üzerinde haiz olduğu egemenlik hakkından diğer bir devlet lehine olmak üzere bir antlaşma ile vazgeçmesidir. Bu işlemde önemli olan nokta ilgili iki tarafın (devletin) bu yoldaki iradelerini ve rızalarını açıkça saptayan bir antlaşmayla aktarılmasıdır. Söz konusu devir işlemini öngören antlaşma, devreden ve devralan ülke arasında olabileceği gibi, bu iki devletin de dahil olduğu ikiden çok taraf arasında da imzalanabilir. Her durumda amaç, egemenlik devri olmalıdır.

Ancak bir toprağın devri sırasında rıza gösterilmesi konusunda çok değişik sebepler ortaya çıkabilir. Çünkü bir devlet kolay kolay sahip olduğu toprağı başka bir devlete devretmeyeceğinden toprak üzerindeki egemenliğin devri daha çok bir savaşın kaybedilmesi sonucu olmakta ve devir yapılacak toprak parçası çoğunlukla tazminat veya antlaşma yapma karşılığında savaşı kazanan tarafa verilmektedir.[19] Bir antlaşma ile bir devletin sona erdirilip bu devletin ülkesinin başka devletlere devredilmesine de uygulamada rastlamak mümkündür. Örneğin 1990 yılında Doğu Almanya Demokratik Cumhuriyeti imzaladığı Birleşme Antlaşması ile Federal Almanya Cumhuriyeti lehine ülkesi üzerindeki haklarını devretmiştir. Benzer şekilde Bağımsız Devletler Topluluğunu (BDT) kuran 1991 Minsk ve Alma Ata Antlaşmaları ile SSCB'nin ilgili bölgelerdeki hakları ayrılan cumhuriyetlere

İsviçreli hukukçu ve diplomat olan Max Huber bakmış ve davayı 1928 yılında sonuçlandırmış ve 17 yüzyıldan beri bölgede egemen hakların kullanımı olgusuna dayanan Hollanda'nın görüşünü de haklı bulmuştur. Bkz. (Island of Las Palmas Arbitration Case, 1928)

[19] Örneğin kömür madeni bakımından zengin olan Alsace–Lorraine bölgesi 1871 yılında Fransa tarafından Almanya'ya verilirken yaklaşık 50 yıl sonra 1. Dünya Savaşı'nın ardından yeniden Fransa'ya geçti. Ancak 2. Dünya Savaşı sırasında tekrar Almanya tarafından işgal edilen bölge Almanların teslim olmasıyla tekrar Fransız yönetiminin eline bırakıldı. Bugün bölge Fransız yönetimi altındadır. Görüldüğü gibi bu bölgenin kömür bakımından zengin olması nedeniyle iki Almanya ve Fransa arasında sürekli egemenlik devri yaşanmasına neden olmuştur.

devredilmiş ve son olarak 1992 Bratislava Antlaşması ile Çekoslovakya'nın hakları Çek ve Slovak devletlerine devredilmiştir. Yugoslavya örneği ise bir devir değil dağılma olarak ele alınmaktadır. Devir konusunda dikkat edilmesi gereken bir husus ilgili tarafların iradeleri sonucu oluşan bu işlemin tek taraflı bir işlem olan terkten ayrılması gerektiğidir.[20]

Devir işlemiyle ilgili en önemli koşullardan birisi, devreden devletin, ancak üzerinde hukuken hak sahibi (egemen) olduğu toprakları devredebileceğidir. Hiçbir devlet hukuken sahip olduğu haklardan fazlasını devredemez. Bir devlet, sahip olmadığı toprakları, doğal olarak bir başkasına devredemez. Devir meşru bir ülke kazanma yolu olsa da, hukuka uygunluğu, *devreden devletin devredilen topraklar üzerinde daha başında mülkiyet/sahipliğin (title) sahip olmasına bağlıdır. Hiçbir devlet sahip olmadığı bir ülkeyi devredemez.* Çünkü ***uluslararası hukukun "hiç kimse hukuken haiz olduğu haklardan fazlasını başkasına devredemez ilkesi" gereği bir devrin hukuken geçerli olabilmesi için devreden devletin söz konusu ülke üzerinde hak sahibi olmuş olması gerekir.*** Yine devir işleminin tamamlanmış sayılması ve devralanın o ülkede meydana gelen olaylardan sorumlu tutulabilmesi için zilyetliğin geçmiş olması gerekir. (Şimşek, 2012: s.75)

Ancak bazı durumlarda devletler başka bir devletin desteğini kazanmak amacıyla ülke sınırları içindeki bir bölgenin yönetimini devredebilir. Örneğin Osmanlı–Rus savaşı sırasında Osmanlı devleti İngiltere'nin desteğini alabilmek için Kıbrıs adasının yönetimini İngilizlere devretmiştir. Ancak Kıbrıs daha sonra İngiltere tarafından işgal edilmiş ve 1923 Lozan Antlaşması ile İngiltere ülkesine resmen dahil edilmiştir. Devir yoluyla toprak kazanımı yöntemlerinden biri de bir devletin kendisine ait bir toprak parçasını başka bir devlete satmasıdır (ivazlı devir). Bu konuda verilebilecek en bilinen örnek; Alaska bölgesinin Rusya İmparatorluğu'ndan 30 Mart 1867'de 7,2 milyon dolar karşılığında satın alınarak ABD'ye katılması

[20] Örneğin Türkiye Cumhuriyeti devleti 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşmasının 16 maddesi gereği bu antlaşmayla saptanmış sınırlar dışında kalan ülkeler üzerindeki haklarını terk etmiş ve bunların bazıları manda rejimine tabi kılınmıştır. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti devleti Türkiye sınırları dışında kalan Sudan, Mısır, Cezayir, Libya üzerinde batılı devletlerin otoritesini tanıdı. Egemenlik hakkından vazgeçtiği Irak, Lübnan, Filistin, Suriye gibi ülkeler üzerinde manda idaresi kurularak buraların yönetimi İngiltere ve Fransa tarafından üstlenilmiştir. Bkz. (Şimşek, 2012: s.75)

gösterilebilir.[21] Bu konuda verilebilecek diğer bir örnekte Fransa'nın Louisiana eyaletini ABD'ye 1806 yılında 15 milyon dolara satması. Ayrıca Bosna-Hersek'in Osmanlı devleti tarafından 1909 da 54 milyon altına Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna satılması da bu konuda başka bir örnek olarak verilebilir. Diğer taraftan devir işlemi herhangi bir bedel ödenmeksizin de (ivazsız devir) yapılabilir. Örneğin İspanya Cebelitarık'ı İngiltere'ye 1713 yılında ivazsız (bedelsiz) devretmiştir.

Devir çerçevesinde ele alınması gereken bir başka durum ise kiralamadır.[22] Buna göre bir devlet kendi ülkesinin bir parçasını başka bir devlete kiralayabilir ve kiralama süresince söz konusu toprak kiralayanın egemenliğine girer. Örneğin, Hong-Kong 1898 yılında Çin tarafından İngiltere'ye 99 yıllığına kiralanmış ve 1997 yılında Çin'e iade edilmiştir. Benzer şekilde Küba'da bulunan Guantanamo bölgesi de 1903 yılında ABD'ye kiralanmış olup halen bu ülkenin kontrolünde bulunmaktadır. (Şimşek, 2012: s.76) Devir konusunda uluslararası hukuk açısından en önemli iki nokta devir konusunda yapılmış bir antlaşma olması ve ülkenin fiilen devredilmesidir. Çünkü devredilecek ülke parçasının açık bir şekilde tanımlanması ve belirtilmesi, devir işleminin daha sonra tartışmaya yer bırakmaması açısından önem taşımaktadır. BM Antlaşması ve 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'yle[23] **iyice yerleşen "kuvvet kullanma ya da kuvvet kullanma tehdidi sonucunda imzalanan antlaşmaların geçerli olmadığı" şeklindeki uluslararası hukuk kuralı hatırlandığında, bu tür antlaşmalarla gerçeklesen ülke devrinin de artık benimsenmeyen bir yöntem olduğunu söylemek mümkündür.** Söz konusu kuvvet kullanma veya kuvvet kullanma tehdidi yoluyla toprak kazanımına en güzel örnek 2. Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın, Avusturya'yı tehdit ederek bu

[21] Yapılan hesaplamalara göre Alaska bölgesinin bugünkü kurlara göre değeri yaklaşık 16 milyar dolar civarındadır. Bu devir işlemine gerekçe olarak Rusların–Osmanlılara karşı verdiği Kırım savaşı gösterilmektedir. Çünkü Kırım savaşından sonra Rus maliyesi iflas noktasına gelince o sırada faydası olmayan ve sürekli donmuş toprak sayılan Alaska'ya bakacak parası da yoktu. Alaska için her yıl 200 bin dolar harcamak gerekiyordu. Oysa oradan elde edilen gelir en fazla 40 bin dolardı

[22] Kiralama egemenliğin geçmediği bir devletin bir başka devlete topraklarından geçme hakkı vermesi veya üs kurma hakkı vermesi gibi durumlardan ayrılmalıdır.

[23] 22 Ağustos 1969 tarihinde imzalanan sözleşmenin giriş bölümünde kuvvet kullanma ve kullanma tehdidi açıkça şu şekilde belirtilmiştir. Antlaşmanın tarafı olan devletler, Bütün Devletlerin egemen eşitliği ve bağımsızlığı, Devletlerin iç işlerine karışmama, kuvvet kullanmama veya kuvvet kullanma tehdidinin yasaklanması ve herkes için insan halkları ve temel hürriyetlerine saygı ve riayet ilkeleri gibi Birleşmiş Milletler Şartı'nda vücut bulan milletlerarası hukuk ilkelerini dikkate alarak anlaştılar. Bkz. (Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, 1969)

ülkeyi egemenliği altına alması gösterilebilir. Bu durum her ne kadar BM'nin kurulmasından önce gerçekleşse de söz konusu durumun çokta uzak bir zamanda gerçekleşmediğini göstermesi açısından önemlidir.

1.3.1.5 Fetih (Conquest) Yoluyla Toprak Kazanımı

Fetih; kuvvet kullanma ve kuvvet kullanılarak sınırların değiştirilmesi yasağının geçerli olmadığı dönemde yapılmış ve kimi zaman keşif kimi zaman fetih adını taşıyan bir ülke kazanma biçimidir. (Şimşek, 2012: s.77) Ancak Fetih, keşiften farklı olarak kuvvet yoluyla toprak kazanma bir devletin, başka bir devletin egemenliğinde olan bir ülkeyi veya bir toprak parçasını, savaş zamanında veya askeri güç kullanmak suretiyle, bu ülkeyi veya toprak parçasını kendi ülkesine katmak niyetiyle, ele geçirmesidir.

Bu ülke kazanma şeklinin en önemli noktası, söz konusu devletin, yenilen devletin ülkesinden işgal eden devletin ülkesine, savaş ya da askeri güç kullanma eylemi sonucunda katılmasıdır. Fetih gerçekleştiği zaman, bir devletin bir parçasından bütününe kadar mülkiyet ve egemenlik haklarının fetih eden devlete geçmesi olarak da tarif edilmektedir. Fetih edilmiş topraklar, her ne kadar askeri olarak savaşın galibinin denetimin de bulunuyor olmuş olsa da yasal olarak mağlup devletin hukukunda yer almaktadır. Savaşın galibi devlet fetih ettiği topraklarını ilhakını gerçekleştirene kadar hukuki olarak bu topraklar üzerinde egemen bulunmamaktadır. (Güzel, 2012)

Sonuç olarak, Fetih'in devletler hukukunda bir hak değil, askeri başarı ile bir bölgenin veya bir devletin topraklarının tamamının ele geçirilmesi sonrasında hakların türetildiği bir gerçek olarak kabul görmekte olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar fetih yoluyla toprak kazanımı yöntemi günümüz uluslararası hukuk anlayışı tarafından kabul edilmese de, geçmişte kazanılan ülke parçalarının çoğunluğu genellikle savaş ve sonrasında fetih yöntemi ile olmuştur. Günümüzde kuvvet kullanarak ülke elde etmek yasaklanmış olmakla beraber bu kural 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

Daha önceki yüzyıllarda askeri güç kullanarak ülke kazanılması hukuka uygun kabul edilmekteydi. Bu nedenle fethin hukuka uygun kabul edildiği dönemlerde ele geçirilen ülkeler fetih gerçekleştiren devletler açısından hukuka uygun bir ülke kazanma biçimi olarak geçerlidir. (Doğan, 2008: s.230) 1. Dünya Savaşı sonrasında galip devletler tarafından kurulan Milletler Cemiyeti'nin (MC) sözleşmesinin 10. Maddesi, Fetih hakkından vazgeçilmesine vurgu yapmaktadır. Buna göre Miletler Cemiyeti'ne üye devletler arasında ülke bütünlüklerine ve siyasi bağımsızlıklarına karşı saygı gösterilmesini ve cemiyete üye devletler tarafından üye devletlere gelecek herhangi bir saldırıya karşı üye devletler, çeşitli yükümlülükler üstlenmeyi kabul etmişlerdir. Saldırı, saldırı tehdidi durumunda, cemiyetin üst yürütme organı olan konsey, bu yükümlüğünün yerine getirilmesi için belirlenecek yolları kararlaştırmak için yetkili kılınmıştır. (Korman, 1996: s.179–180)

Diğer yandan Milletler Cemiyeti sözleşmesinin 11. Maddesi, üye devletlerin, cemiyete üye olmayan devletler ile olan ilişkilerinde güç kullanımını ve fetih hakkını yasaklamamaktadır. 10.maddenin bir başka yorumunda ise, toprak mülkiyetinin güç ile sağlanmasının yasaklandığı gerçeğinin dile getirildiğidir. Milletler Cemiyeti'ne üye devletlerin oluşturduğu Konsey'in mutabakatı ile belirli bir bölgenin hakimiyetinin bir devletten alınıp bir başka devlete verilmesi ise yasaklanmamıştır. Bu dönemde genel kabul edilen görüş, var olan fiili durumun status quo'nun savaş ile değil ancak anlaşma ile değişebilmesinin mümkün olduğudur. Bu durumda toprak bütünlüğünün garantiye alınması sadece meşru müdafaa temelinde savaşa giren cemiyet üyesi devlet için değil aynı zamanda da haksız savaş da bulunan saldırgan devlet için de geçerli olduğu yönündedir. Milletler Cemiyeti sözleşmesi üye devletler arasında savaşı yasaklamamış, üye devletler arasında fetih hukuku ile zor kullanımı ile toprak kazanımını yasaklamıştır. Ayrıca güç kullanımı ve fetih hukuku ile toprak kazanımlarının yasaklanması ise sadece Milletler Cemiyeti'ne üye devletler için söz konusu olmaktaydı. (Korman, 1996: s. 183–184) Bir başka deyişle Milletler Cemiyetine üye olmayan devletler için bağlayıcı bir husus olmadığını söylememiz mümkündür.

Bu bakımdan fetihi yasaklayıcı devletler hukuku belgeleri daha sonra ortaya çıkmıştır. 1928 Paris Güç Kullanımını Yasaklama (Briand–Kellog) Sözleşmesi ve

özellikle BM Şartı ile beraber fetih yoluyla ülke kazanımı hukuk dışı (illegal) sayılmıştır. 1928 yılında kabul edilen Kellog–Briand Paktı[24] savaşın ulusal politika olarak kullanılmasını yasaklayan ilk uluslararası antlaşma olması bakımından önemlidir. Antlaşmanın iki ana maddesine göre taraflar:

1. *Uluslararası anlaşmazlıkların çözümünde savaşa başvurmayı kınıyor ve savaşı ulusal politikalarının aracı olarak kullanmayacaklarını açıkça ilan ediyorlardı.*
2. *Hangi şart ve kökene sahip olursa olsun hiçbir anlaşmazlık ve çatışmanın çözümü için barışçı yollar dışındaki yollara başvurulmayacaktı.*

Benzer şekilde BM antlaşmasının 2. maddesi de uluslararası hukukta güç kullanılmasını yasaklamıştır. (UN Charter, Article 2) Güç kullanma yasağının ülke kazanılmasına etkisi, saldırgan devletin kuvvet kullanma yolu ile ülke kazanamayacağı ve saldırganın dayattıracağı bir devir antlaşmasının da bu durumda hukuken geçerli olmayacağıdır. Meşru müdafaa halinde kuvvet kullanan bir devlet, fetih yolu ile toprak kazanamayacağı, BM Genel Kurulu tarafından 24 Ekim 1970'de kabul edilen Devletler arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliğine dair Uluslararası Hukuk prensipleri Beyannamesi buna imkan vermemektedir.[25] Görüldüğü gibi günümüzde BM şartı Madde 2 paragraf 4 uyarınca kuvvet kullanma veya tehdidinde bulunma yasaklandığından buna aykırı biçimde ortaya çıkan hukuka aykırı durumların diğer devletlerce meşru olarak tanınması yasaklanmış ve bu sayede fetih esasına dayalı hak iddialarının diğer devletlerin rızası ile geçerlilik kazanması engellenmiştir. Örneğin ABD 1931'de Japonya'nın Mançurya'yı ele geçirmesini 1928 Paris Sözleşmesindeki anlayışa paralel olarak hiçbir zaman tanımayacağını duyurmuştur. Ayrıca bu işgalin tanınmaması için diğer devletlere de çağrıda bulunmuştur. Stimson Doktrini olarak adlandırılan bu yaklaşım silah kullanarak ülke elde etmeyi reddetme esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım BM Şartı ile hukuksal olarak daha netleşmiştir. Silahlı kuvvet kullanımı yasaklanmakla savaş yoluyla ülke

[24] Resmi adı Savaşın Terk Edilmesi İçin Genel Antlaşmadır. Paris Paktı olarak da bilinir, ayrıca Amerikan metinlerinde Kellog-Briand Paktı olarak da geçer. ABD Dışişleri Bakanı Frank B.Kellog ile Fransa Dışişleri Bakanı Aristide Briand'ın girişimleri sonucu hazırlanan Pakt 1928 Ağustos'unda ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, İtalya, Polonya, Belçika ve Çekoslovakya tarafından imzalandı. Türkiye daha sonra bu Pakta katılmıştır. Bkz. (Çimen, 2014)

[25] Örneğin, Irak'ın 1990'da Kuveyt'i ele geçirip, daha sonra kendisinin 19'uncu eyaleti yapmak niyeti ve iradesi üzerine, BM Güvenlik Konseyi'nin 662 ve 664 sayılı kararları ile Kuveyt'in fethini batıl ilan etmiş ve ilhakının hiç bir hukuki geçerliliğinin olmayacağı söylemiştir. Bkz. (UN Security Council Resolutions, 662 and 664)

edilmesi de hukuka aykırı sayılmıştır. Bununla beraber fetih konusunda hukuki ve fiili durum arasında bir uyumsuzluk olduğu görülmektedir. Çünkü dünyada pek çok ülkenin toprakları fiilen başka bir devletin işgali altında bulunmaktadır. Örneğin Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesi ve ayrıca doğrudan Azerbaycan'a ait topraklar Ermenistan'ın işgali altındadır. Fakat bu hukuka aykırı durumu giderecek bir mekanizma henüz oluşturulamamıştır.

1.3.1.6 İlhak (Annexation) Yoluyla Toprak Kazanımı

İlhak genel olarak bir devletin başka bir devletin toprak ve sınır bütünlüğünü bozarak ele geçirdiği bölgeyi kendi ülkesine dahil etmesi olarak tanımlanabilir. Bu durumda teknik olarak fetih ile aynı anlama gelse de ikisinin arasında fark bulunmaktadır. Buna göre yapılan bir savaş sonucunda toprak kaybeden devlet kaybettiği toprakları üzerindeki haklarını ve bu bölgenin mülkiyetinin toprak kazanan devlete geçtiğini kabul ederse bu durumda söz konusu topraklar ilhak edilmiş sayılır.

İlhak, ele geçirilen topraklarda ki düşman yargısını ve hukukunu bitirir, bu ise ancak yenilen tarafın boyun eğmesi ile mümkün olabilir. Fetih eyleminin arkasından, mağlup devletin yasal olarak boyun eğmesinin takibi ile ancak ilhak gerçekleşebilir. (Güzel, 2012) Örneğin 1940 yılında SSCB askeri kuvvetleri Estonya, Letonya ve Litvanya'yı önce işgal ardından da ilhak etmiştir.[26]

İlhakın gerçekleşmesi için genel kabul barış antlaşmaları ile askeri olarak ele geçirilen topraklardaki egemenliğin mağlup devletten, galip devlete geçmesini kabul etmektedir. Tek taraşı savaş belirli bir aşamasında veya savaş sonrasında askeri olarak galip devletin ilhak açıklaması tek başına bir meşruiyet galip devlete askeri olarak ele geçirdiği topraklar üzerinde vermemektedir.[27] Bu açıdan İlhak esas olarak

[26] Baltık ülkelerinin ilhakı şu şekilde gerçekleşmiştir. 14 Haziran'da 1940 tarihinde Alman orduları Paris'e girdikleri gün Sovyet Hükümeti Litvanya'ya dokuz saatlik bir ültimatom verdi ve hemen ertesi gün, 15 Haziran 1940'da Kızıl Ordu Litvanya'yı işgal etti. Birkaç gün içinde Estonya ve Letonya da işgale uğradı. Bu üç ülkede de 18 Temmuz'da Kızıl Ordu gölgesinde seçimler yapıldı, yeni hükûmetler işgalin etkisiyle derhal Sovyetler Birliği'ne katılma kararı aldı. Litvanya 3 Ağustos'ta, Letonya 5 Ağustos'ta, Estonya ise 6 Ağustos'ta Sovyetler Birliği'ne katıldılar. Bkz. (Glantz, 2001)

[27] Örneğin İtalya'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun Trablusgarp topraklarına saldırısı sonrasında kıyı şeridini ele geçirmesinden sonra İtalya Kralı 25 Şubat 1912 tarihinde tüm Trablusgarp vilayetini İtalyan topraklarına kattığı açıklayan kararnameye imza atarak, ilhak eyleminin gerçekleştirmiş olsa da, çatışmalar devam etmiş ve savaş sürmüştür. Dünya da birçok ülke İtalya'nın ilhak kararını tanımamıştır. 18 Ekim 1912 tarihinde İsviçre Lozan' da gerçekleşen Uşi Barış Antlaşması sonrasında

barış antlaşması ile boyun eğdirmenin yasal belgesi olarak görülmekte ve askeri olarak ele geçirilen toprakların üzerinde egemenliğin hukuki meşruiyetini sağlamaktadır. Aynı zamanda ele geçirilen toprakları elinde tutabilmeyi de ifade etmektedir. Askeri olarak ele geçirilen toprakların barış antlaşması ile elde tutularak, bu topraklar üzerinde başka devletlerin veya daha önceki eski sahiplerinin hak elde etmesi engellenmektedir

1.3.1.7 Doğal Oluşum Yoluyla Toprak Kazanımı

Doğal oluşum yoluyla toprak kazanımı bir devletin egemenliği altında olan bir ülkenin doğal olaylar nedeniyle genişlemesidir. Örneğin; bir nehrin kıyılarında meydana gelen değişiklikler (nehir yataklarının kuruması), devletin karasularında bir adanın oluşması (deniz kıyılarının dolması) volkanik olaylar ve depremler ile yeni adalar oluşması gibi yavaş ve tedrici ülke toprağı genişlemesi olarak ifade edilebilir.

Bu şekilde ülke kazanımında önemli olan nokta kazanma işleminin doğal olarak yavaş ve tedrici bir biçimde meydana gelmesidir. Bu yerlerin kazanılabilmesi için ayrıca bir işlem yapmaya gerek yoktur. Ancak sınır teşkil eden nehirlerde nehrin ortasından geçtiği ve sınırı oluşturduğu kabul edilen orta hat nehir yatağının değişmesinden etkilenmez ve eski hat geçerliliğini sürdürür. Örneğin bir nehir suyunun akış yolunda doğal güçler veya bir afet (mesela fırtına, sel, tufan gibi) yüzünden ani ve şiddetli bir arazi bölünmesi olursa, farklı bir durum ortaya çıkar. Buna hukuki bir sonuç bağlanamaz.[28] (Şimşek, 2012: s.77)

Bunun dışında bir devletin sahip olduğu ülke sınırları yine doğal oluşumlarla yoluyla artabilir. Örneğin Volkanik bir coğrafyada yer alan İzlanda devleti, volkanik hareketler sonucunda oluşan ve bugün ülkenin en güney ucunu oluşturan yaklaşık 1,5 km2 lik bir alana sahip olan Surtsey adasını 1963–1965 yılları arasında yaklaşık 2 yıl süren bir volkanik patlama sonucu kazanmıştır. Adada volkanik hareketlilik hâlâ sürerken, 6 Aralık 1963 günü Paris Match adlı dergiyi temsilen adaya üç Fransız gazeteci ayak basmış ve ardından Büyük patlamalar yaşanabilir kaygısı ile adadan 15

---

ilhakın meşruiyeti ancak gerçekleşmiştir. Çünkü yapılan barış antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu, Trablusgarp toprakları üzerinde İtalya'ya boyun eğdiğini beyan etmiştir.

[28] Örneğin Türkiye ile Yunanistan arasında yer alan Meriç nehrinin taşıdığı alüvyonlar zaman içinde çeşitli adacıklar oluşturarak bir tarafın aleyhine olacak şekilde sınırın değişmesine yol açması hukuki olarak geçerlilik taşımaz bu durumu iki ülke kendi aralarında tekrar bir sınır anlaşması yaparak veya konuyu uluslararası tahkime götürerek hukukileştirebilirler.

dakika içinde ayrılmışlardır. Söz konusu gazeteciler, mizahi bir biçimde adada Fransa egemenliğini ilan etmişler, ancak İzlanda Hükümeti ileride bir hak iddiası olabilir diye bu duruma hemen yanıt vererek adanın kendi karasuları sınırları içinde kaldığını belirtmiş ve adanın kendisine ait olduğunu dünyaya duyurmuştur. (Surtsey Adası, 2007)

1.3.2 Ülke Kazanımında Uluslararası Hukukta Kabul Edilen Bazı İlkeler

Devletlerin bir ülke parçasının kime ait olduğuna ilişkin uyuşmazlıklarda iddialarını güçlendirmek için başvurdukları esaslardan en önemlileri şunlardır: coğrafi yakınlık ilkesi, tarihi süreklilik ilkesi ve kendi kaderini belirleme hakkıdır.

a) **Coğrafi Yakınlık İlkesi:** Coğrafi yakınlık ilkesi uygulamada iki anlamda kullanılmaktadır. Birincisinde bir ülke üzerindeki egemenlik iddiası oranın devlet ülkesinin coğrafi olarak devamı olduğu vakıasına dayandırılır. İkincisinde ise egemenlik iddiası söz konusu coğrafi alanın devletin ülkesine daha yakın olduğu esasına dayandırılır. Bu ilkeye dayalı hak iddiaları ancak bölgeyle ilgili diğer devletlerin herhangi bir egemenlik kullanımı olmamışsa geçerlidir.

b) **Tarihi Süreklilik İlkesi:** Tarihi süreklilik ilkesi daha çok sınır uyuşmazlıklarında başvurulan bir esastır. Buna göre sınırların saptanmasında egemenlik değişikliğinden önceki ülke sınırları ve burada yaşayan halkların durumu esas alınmalıdır. ***Uti possidetis***[29] adıyla da anılan bu ilke İspanyol idaresinden kurtulan Latin Amerika devletleri arasında uygulanmıştır. Bu çerçevede bağımsızlıklarını kazanan devletler eski İspanyol eyalet sınırlarını yeni devlet sınırı olarak kabul etmişlerdir. (Şimşek, 2012: s.78) Bu ilke daha sonra bağımsızlıklarını kazanan Afrika ve Asya devletleri arasında da uygulanmıştır. Ancak Bangladeş ve Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılmaları, Eritre'nin Etiyopya'dan ayrılması ve Singapur'un Malezya'dan ayrılması gibi bazı durumlarda bu kuraldan sapmalar da yaşanmıştır. (Şimşek, 2012: s.78) Mevcut sınırların korunması ilkesi günümüzde artık sınır çatışmalarının ve etnik temizleme hareketlerinin önlenmesi açısından başvurulan bir hukuk kuralı haline gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılması sırasında yapılan 1991 Minsk Antlaşması ile yine aynı yıl açıklanan Alma Ata Bildirisinde birliğe üye cumhuriyetlerin sınırları korunmuş ve

[29] Latincede Savaşta hangi taraf hangi toprağı almışsa onda kalması ilkesi veya bir bölge üzerinde egemen devletin değişmesinden önceki döneme dönülmesi.

bağımsızlık ilanları bu çerçevede tanınmıştır. Yugoslavya devletinden ayrılan cumhuriyetlerin hukuki durumunu ele alan 1992 Badinter Komisyonu raporu da cumhuriyetler arasındaki dağılmadan önceki mevcut sınırların korunması gerektiğine karar vermiştir. (Hamza, 2006: s.81)

c) **Kendi Kaderini Tayin (Self-Determinasyon) İlkesi:** Kendi kaderini belirleme (self-determinasyon) hakkı yakın zamanlara kadar dil, inanç ve kültür esasına göre saptanan toplulukların bir ülke üzerindeki egemenlik değişikliğinde söz sahibi olmalarını öngören siyasi bir ilke olarak düşünülmüştür. 1918 yılında ABD Başkanı Wilson bu ilkeyi sömürge topraklarını sömürgeci devlet yararına değil orada yaşayan halklar yararına yönetme amacıyla Milletler Cemiyeti idaresinde kurulan manda rejimine sokmak için savunmuştur. Ancak 2. Dünya Savaşı sonrasında bu anlayış değişmiş ve BM şartı Madde 1(2)'ye göre "milletler arasında halkların eşit hakları ve kendi kaderini belirleme ilkesine saygı esasına dayalı dostane ilişkileri geliştirmek" teşkilatın amaçları arasında sayılmıştır. BM Genel Kurulu bu ilkeyi 1960 tarihli Sömürge Ülke ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesine dair Bildiri ile teyit etmiş ve 1966 tarihli BM Kişisel ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve aynı tarihli BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ne ortak madde 1 "*Bütün halklar self-determinasyon hakkına haizdir. Bu hak uyarınca siyasi statülerini serbestçe tayin ederler ve iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerini serbestçe gerçekleştirirler. Bu konvansiyona taraf olan devletler BM şartı hükümlerine uygun olarak self-determinasyon hakkının gerçekleştirilmesini teşvik edecekler ve bu hakka saygı göstereceklerdir*" diyerek söz konusu prensibi hukuki bir hak olarak tanımıştır. (UN General Assembly Resolution, 1960 A/RES/1514/15) **Bu hakkın çerçevesini çizen uluslararası belgelerde söz konusu hakkın sömürge halkları açısından ele alındığı dikkat çekmektedir. BM uygulamasında da bu hakkın sömürge ülkeleri dışında mevcut bir devletin ülkesinde yaşayan halklar bakımından uygulanmadığı ve bu halkalara tanınmış bir devletten ayrılma hakkı vermediği kabul edilmektedir.** Keza 1970 tarihli Bildiri ile 1992 tarihli Azınlıklara İlişkin Bildiri'de bu hakkın "*ülkede yaşayan bütün halkı ırk, inanç ve renk ayrımı yapmaksızın temsil eden bir hükümete haiz olan egemen ve bağımsız devletlerin ülke bütünlüğü veya siyasi birliğinin tamamen veya kısmen parçalanmasına veya ihlal edilmesine yol açabilecek herhangi bir harekete müsaade etme veya teşvik*

etme biçiminde yorumlanamayacağı" hükmü getirilerek bu durum teyit edilmiştir. (UN General Assembly Resolution, 1992, A/RES/47/135) **Bu çerçevede uluslararası hukukta tanınmış bir devletin sınırları içinde yaşayan azınlık durumundaki halkalara kendilerini de temsil eden demokratik bir hükümete sahip oldukları sürece kendi kaderini belirleme hakkını ileri sürerek "ayrılma hakkı"nın tanınması kabul edilmemiştir.** Bu tür ayrılma taleplerine başka devletlerden gelen siyasi ve ekonomik yardımlar ise iç işlerine karışma yasağının ihlali olarak değerlendirilmektedir.

1.3.3 Devlet Ülkesinin Bütünlüğü Prensibi ve Egemenlik İlişkisi

Bu prensip, modern devletin kurucu öğesi olmasının yanında onun egemenlik yetkilerinin ilke olarak sınırını da oluşturan devletin ülkesinin güvenliği ve bölünmezliği siyasal olarak devletler için çok büyük bir öneme sahiptir. Bu siyasal önem 20. yüzyılda devletin ülkesinin bütünlüğü (territorial integrity) ilkesi adı altında uygulanan uluslararası hukukun bir ilkesi biçimine dönüştürülmüştür. Buna göre, **uluslararası hukuk kurallarına göre kurulmuş bir devletin ülkesi bu devletin rızası olmadan hiçbir biçimde bölünme, parçalanma eylemlerinin konusu olamaz ve öteki devletler bu bütünlüğe saygı göstermek zorundadır.** (Pazarcı, 1998: s.15)

Devletin ülkesinin bütünlüğü ilkesinin genel bir kural olarak ilk kabulü Milletler Cemiyeti Sözleşmesinin 10. maddesi ile gerçekleşmiştir.[30] Aynı ilke daha sonra Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 2. madde 4. fıkrası ile tekrarlanmıştır.[31] BM çerçevesinde kabul edilen ve uygulanan uluslararası hukukta da etkileri kabul edilen kimi önemli kararlar da bu ilkeye yer vermektedir. Bunların en başında, B.M. Genel Kurulunun 12.12.1974 tarih ve 3314 (XXIX) sayılı kararıyla kabul ederek Güvenlik Konseyine göz önünde tutması tavsiyesinde bulunduğu saldırının tanımı (definition

[30] Bu maddeye göre "Cemiyet Üyeleri, bütün Cemiyet üyelerinin ülke bütünlüklerine ve şimdiki siyasal bağımsızlıklarına saygı göstermeyi ve bunları dışarıdan gelecek herhangi bir saldırıya karşı korumayı yükümlenirler. Saldırı, saldırı tehdidi ya da tehlikesi durumunda, Konsey, bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlayacak yolları belirtir.

[31] Bundan başka birçok bölgesel örgüt antlaşması (Örneğin, Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) kurucu antlaşması, madde 2/c ve 3) ya da daha çok siyasal nitelikli uluslararası ilişkileri düzenleyen önemli uluslararası belge (Örneğin: 24.4.1955 tarihli Bandung Asya ve Afrikalılar Konferansı Son Senedi, mad. G/2; 1.8.1975 tarihli Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konusundaki Helsinki Bildirisi, mad. 1, a, 4) bu ilkeyi içermektedir.

of aggression) gelmektedir. (UN General Assembly Session 29, 1974: s.142–144) Bu tanıma göre, bir devletin egemenliği ve siyasal bağımsızlığı yanında ülke bütünlüğüne karşı da kuvvet kullanılması saldırı olarak nitelendirilmektedir.(mad.l).

Benzer şekilde BM Genel Kurulu tarafından 24 Ekim 1970'de kabul edilen Devletler arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliğine dair Uluslararası Hukuk prensipleri Beyannamesi de Self-determinasyon ilkesinin devletin ülkesinin bütünlüğü ilkesine aykırı bir biçimde kullanılamayacağını öngörmektedir. Bu durum devletler açısından son derece hassas bir konu olduğundan birçok devlet de anayasaları ve ulusal yasaları ile ülkelerinin bütünlüğü ilkesini teyit etmektedir.[32]

Diğer taraftan devletin ülkesi üzerinde ilke olarak münhasır egemenliği vardır. Buna bağlı olarak da devlet ülkesi üzerinde münhasır yetkilerle donatılmıştır. Bu durum uluslararası içtihat tarafından da açıkça belirtilmiştir. Örneğin, Palmas Adası Davası'na ilişkin 4.4.1928 tarihli hakemlik kararı şu cümleyi içermektedir: "***Devletler arasındaki ilişkilerde egemenlik, bağımsızlık anlamına gelir. Bağımsızlık, dünyanın bir kısmına göre, devletin fonksiyonlarını bir başka devletininkinin haricinde, kendi ülkesinde uygulanması hakkıdır.***" Son yüzyıllarda devletlerin ulusal örgütlenmesinin gösterdiği gelişme ve ona bağlı olarak uluslararası hukukun gelişmesi, devletin ülkesi bakımından münhasır yetkisi ilkesini yerleştirmiştir. (Tütüncü, 1997: s.314)

Böylece, herhangi bir antlaşma hükmü ya da yapıla geliş kuralı (jus cogens) ile aksi öngörülmedikçe, belirli bir devletin ülkesindeki tek yetkili o ülke devleti olmaktadır.[33] Milletlerarası suyollarından özellikle akarsulardan faydalanma konusunun başlangıç noktası ülke hakimiyetidir. Bu genel prensip, "*Qui in territorio meo est, eti am meus subditus est = Ülkemde olan her şey, bana tabidir*" kaidesi ile de ifade edilmiştir. (Aydın, 2001: s.15) Günümüzde gelinen noktada

[32] Örneğin, Türkiye'nin 1982 Anayasasının 3. maddesi "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür" dedikten sonra, 4. maddesi anılan 3. maddeyi değiştirilmez ve değiştirilmesi önerilemez maddeler arasında saymaktadır.

[33] Devletin ülkesel yetkileri her türlü yasama, yürütme ve yargı işlemini kapsamaktadır. Devletin ülkesel yetkilerinin kişiler ve eşyalar bakımından değerlendirilmesi durumunda da, yine uluslararası hukukun öngördüğü kısıtlamalar dışında, devlet ülkesi üzerinde sürekli ya da geçici olarak yaşayan herkes (yurttaşı ve yabancılar) ve bulunan her şey (taşınır ve taşınmaz mallar) devletin bu yetkilerinin konusunu oluşturmaktadır

devletin ülkesi üzerinde egemenliği ilkesi diplomatik dokunulmazlıklar, insan haklarına ilişkin sözleşmelerden ve teamül hukuku kurallarından kaynaklanan istisnalar dışında mutlak bir kuraldır.

1.4 Devletin İktidar Unsuru (Siyasi Faktörler)

Bir siyasi otoritenin veya belirli bir bölgede millet vasfını kazanarak yaşayan insanların devlet olarak adlandırılabilmeleri için egemenlik (kamu gücü) olarak ifade edilen iktidar unsuruna sahip olması gerekmektedir. Bir devletin kurulabilmesi için insan topluluğu ve ülke unsurları olmazsa olmaz unsurlar olmakla birlikte insan topluluğunun sınırları belli bir toprak parçası (territory) üzerinde egemen olması gerekir. Bunun için söz konusu insan topluluğu eğer sahipsiz bir toprak (terra nullius) parçası bulup burada bir devlet otoritesi kurarsa bu durumda bir sorun meydana gelmeyecektir. Fakat dünya üzerinde neredeyse keşfedilmemiş yer olmadığından bu durumda devlet kurmak isteyen insanlar mutlak şekilde mevcut bir devletin egemenliğinde olan ülke toprakları üzerinde yeni bir devlet kurmak isteyeceklerdir. Bu durumda yeni devlet kuracak olan insanlar mevcut devletten toprak istediklerinde muhtemelen ret cevabı alacaklar ve bu insan topluluğu ile çatışmaya girecektir.

Tarihsel süreç incelendiğinde belirli bir bölgede egemenlik kurmak için çoğunlukla kuvvet kullanımının ön plana çıktığı görülmektedir. Yani yeni devlet kurmak isteyen bir insan topluluğunun mevcut devlete karşı savaş açtığı ve mevcut devleti yenerek; bu devletin ülkesinin tamamı veya bir kısmı üzerinde egemenlik kurarak devletleşmektedir.[34] Bu konuda bir başka durum ise mevcut bir devletin toprağının başka bir devlet tarafından işgal edilip burada yeni bir devlet kurulmasıdır. Ya da yeni devlet kurmak isteyen bir topluluğun başka devletlerin yardımını alarak mevcut bir devletin topraklarının bir bölümünde yeni devlet kurmasıdır. Örneğin Kosova bu şekilde kurulmuş bir devlettir.[35]

---

[34] Örneğin yakın tarihte bağımsız bir devlet olarak kurulan Doğu Timor (Timor – Leste) 1975 yılından 1999 yılına kadar Endonezya tarafından işgal edilmiştir. Bu süreçte, Doğu Timor direnişi FRETLIN ve bu direnişin silahlı kanadı olan FALINTIL işgale karşı silahlı mücadele yürütmüştür. Sonuçta, Portekiz tarafından yaklaşık 400 yıl sömürülen tarihsel olarak Endonezya'nın bir parçası olan fakat dinsel bakımdan Endonezya'dan farklı olan Katolik Hıristiyan nüfusun çoğunlukta olduğu bu topraklarda silahlı mücadele sonrasında Mayıs 2002 yılında resmen yeni bir devlet kurulmuştur. Bkz. (A Short History of East-Timor, 2006)

[35] Yugoslavya'nın dağılma sürecinde bağımsızlık isteyen Kosovalı Arnavutlar Sırbistan'ın 1995 yılında buraya girerek birçok sivilin ölmesine sebep olmuştu 1999'daki NATO müdahalesi ile

Devletlerin kendi topraklarını kendi rızası ile bir başka devlete veya bir insan topluluğuna vermesi pek olası bir durum değildir. Bu nedenle böyle bir durum çoğunlukla çatışma ile sonuçlanmaktadır. İşte bir insan topluluğunun mevcut bir devletin ülkesi durumundaki bir toprak parçasına ister barışçı yollardan isterse kuvvet kullanarak sahip olması ve söz konusu bu toprak parçası üzerinde hakimiyet kurması (kendi kontrolü altına alması) ve bu hakimiyetini sürdürmesi bir bakıma devleti devlet yapan "iktidar" unsuru, "devletin kudret" unsuru veya "kamu gücü" unsuru gibi değişik şekillerde ifade edilen egemenlik unsurunu oluşturur. (Gözler, 2011: s.78)

Egemenlik devletin vazgeçilmez bir unsuru olmakla beraber salt bir hukuksal mı yoksa siyasi olarak icat edilmiş bir terim mi olduğu konusunda kesin bir sonuca varmak zor gözükmektedir. Buna rağmen kurgusal bir kavram olarak kabul edilse bile devletin egemenlik olmaksızın telaffuz edilmeyeceği muhakkaktır. Zira bir halkın veya ülkenin var olması devletin varlığını kabul etmek için yeterli değildir. Halk üzerinde bir emir veren veya yasaklar koyabilen organizasyonun bulunması gerekir. Bu organizasyon hükümettir ve dayanağını egemenlikten alır. *Hükümeti bulunmayan bir bölgedeki halk unsuru devletler hukuku açısından bir yığın olarak kabul edilir.* Ancak hükümetin de hak iddiasında bulunduğu halk unsuru üzerinde etkin bir otoriteye sahip olması gerekir. Etkin bir otoriteden kasıt en azından kamu düzenini sağlamak, ülkede hukuk kurallarını koyacak ve uygulayacak güce sahip olmaktır.[36] (Doğan, 2008: s.241)

Bir ülkenin varlığının uluslararası toplum tarafından kabulü için başka devletlerin muhatap alacağı bir hükümet zorunludur. Bir hükümetin mevcut olup olmadığının saptanması burada önem kazanır. Buna göre egemenliği temsil ettiği öne sürülen organizasyonun ülke üzerinde güvenlik, yargı hizmetleri, sağlık ve eğitim gibi hizmetleri de yerine getirecek derecede örgütsel yeteneğe de sahip olması gerekir. Bu anlamda ülke sınırlarını kontrol edebilme, kamu düzenini sağlama halkın

---

Sırbistan'ın bu bölge üzerindeki fiili egemenliğine son verilerek 1999 ile 2008 yılları arasında BM idaresinde bir bölge olmuştur. Kosova 17 Şubat 2008'de tek taraşı bağımsızlık ilan etmiş ve daha sonra bu bölgenin yönetimi Avrupa Birliği (AB) tarafından kurulan Uluslararası Yönetim Grubu'na geçmiştir. Bir bakıma hamilik (protectorate) ile 2008 – 2012 yılları arasında denetimli bağımsız olarak yönetilen Kosova bu tarihten sonra tam bağımsız bir devlet statüsüne geçmiştir.

[36] Öğretide devletin egemenlik unsuru için iktidar veya hükümet terimi de sıklıkla kullanılır.

gereksinimlerini karşılayabilecek mali bir örgütlenme yeteneğine sahip olmak gibi özellikler bir hükümet otoritesinin var olup olmadığının anlaşılmasına katkıda bulunacak niteliklerdir. (Doğan, 2008: s.241–242)

Devletler hukuku açısından bakıldığında yığından oluşan insan topluluğu hukuki ehliyete sahip addedilemez. Devletin unsuru olarak bir halkın dikkate alınabilmesi için bu halkın ihtiyaçlarını, güvenliğini sürekli sağlayan bir örgüt yapısına sahip olması gerekir. Böyle bir örgüt ulusa emirler verme, gerekirse emirlerini zorla uygulatma tekeline sahip olmalıdır. Bu üstün otorite egemenlik ya da iktidar öğesi olarak adlandırılır.

1.4.1 Egemenlik Kavramı ve Kavramın Ortaya Çıkışı

Egemenlik, her şeyden önce devletle özdeşleşen ve devletin ayırıcı vasfı olarak görülen bir kamusal güçtür. Söz konusu gücün devlete getirdiği, toplumsal ve siyasal alanı düzenleme amacıyla kural koyma ve bunların gereklerini yerine getirme yetkisidir. Devletin meşruluğunu açıklayan temel hukuksal ilke olarak beliren egemenlikten beklenen işlev, devletin hükmetme gücünün hukuksal dayanaklarını ortaya koyabilmektir. (Beriş, 2008: s.56) Bu bakımdan egemenliğin devletin asli unsurları içinde en başta geleni olduğu söylenebilir. Genel bir tanımlama ile ***egemenlik bir toprak parçası ya da mekân üzerindeki kural koyma gücü ve hukuk yaratma kudretidir. Bu güç siyasi erkin dayattığı yasallaşmış bir üst iradeyi ifade etmektedir.*** Başka bir ifadeyle ***Egemenlik bir toplumun yazgısına ilişkin olarak "son sözü" söyleme yetkisidir*** diyebiliriz. Millet ve ülke unsurlarını göz ardı etmemekle birlikte, devletin bir yönetim aygıtı olduğu gerçeğinden yola çıkarsak, önemli olanın devletin buyurma yetkisini sınırlayan bu unsurlar değil, direkt olarak egemenlik adı verilen buyurma yetkisi olduğunu görürüz. (Eroğul, 2000: s.6) Egemenlik, hiçbir denetime bağlı olmayan kesin buyruklar verme gücü ve emir ve kumanda hakkının kimde olduğunu belirler. (Yavuz, 2000: s. 65)

Kelime Latincede "en üstün iktidar" anlamına gelen superanus sözcüğünden gelir. (Gözler, 2011: s.78) Bu kavramı ilk defa tanımlayan, belli bir teori haline getiren ve sistemleştiren Fransız hukukçu Jean Bodin'dir. 1576 yılında Jean Bodin Devletin Altı Kitabı (Les six livres de Republique) adlı eserinde egemenliği

“yurttaşlar ve uyruklar üzerinde en yüksek, mutlak ve en sürekli güç” olarak tanımlamıştır. Bunun dışında Bodin aynı eserinde egemenliği “emredilmeden ve zorlanmadan emretme ve zorlama gücü” olarak tanımlamıştır. (Bodin, 2012: s.163) Başka bir deyişle Bodin’e göre egemenlik mutlaktır; güç, işlev ya da süre açısından sınırlandırılmamıştır. Bu yönde getirilecek bir sınırlama egemenliğin doğasına aykırıdır ve egemen otoriteden bahsetmeyi imkânsız hale getirir; bu bakımdan söz konusu mutlak otorite, Tanrı’dan sonra, kendi üzerinde hiçbir güç tanımaz. (Philpott, 2001: s.117)

Egemenlik kavramının ortaya çıkışı özellikle Ortaçağ’da görülen parçalanmış ve dağınık siyasal oluşumların mutlak monarşik devlete doğru geçirdiği dönüşüm, devlet iktidarının bu yeni konumunun akılcı ve hukuksal dayanaklarını bulmayı zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla egemenlik kavramı, aslında Avrupa’da yüzyıllar boyunca yaşanan siyasal, toplumsal ve ekonomik koşulların, başka bir deyişle iktidar mücadelelerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve bu yöndeki teorik tartışmalar, tarihsel gelişmelerin etkisiyle şekillendiğini söylemek mümkündür. Zira “egemenlik” kavramının ilk ortaya atıldığı dönem olan 15–16.yüzyıllarda mutlak monarşilerin meşruiyet kaynaklarını ortaya koymak bakımından anlam taşıyordu. Dinsel veya metafizik dayanaklara ihtiyaç duyulmaksızın siyasal iktidarın neden toplumu yönetme hakkına sahip en üst otorite olduğu sorusunun yanıtı egemenlik kuramı aracılığıyla bulundu. Kavramın pratikte ifade ettiği anlama bakıldığında egemenliğin bir bakıma monarşilerin kilise ve imparatorluk karşısında rüştünü ispat etmesinin aracı olduğu görülür. Monarşinin reşit olması, yalnızca ülke içinde siyasal denetimi eline almasıyla sınırlı bir gerçekliğe işaret etmez; aynı zamanda dış güçlerin ülke içi sorunlara karışmasına izin vermemesi anlamına gelmektedir. Yasalar, artık monarkın iradesinin ürünü olarak ortaya çıkacak; devlet, edim ve eylemlerinde dış unsurların etkisinden bağımsız davranma imkânına kavuşacaktır. Bu bağlamda Bodin, aslında yalnızca kralın üstünlüğünü yasal bir zemine oturtmamakta; aynı zamanda eşgüdümle yürütülen bir yönetim sistemini tanımlamakta ve savunmaktadır. (Giddens, 2005: s.133)

Egemenliğin siyasal pratikler açısından uluslararası düzlemde belirmesi ise 1648’de imzalanan Westphalia Antlaşmaları aracılığıyla olmuştur. Kuşkusuz, ulusal

ordular kurarak şiddet kullanma hakkını tekeline alan, merkezî bürokratik kurumlar aracılığıyla kendi uyruklarının yalnızca kendisine vergi ödemesini güvenceye bağlayan modern devletin doğuşu, egemenlik kavramının ortaya çıkışını önceler. Otuz Yıl Savaşları sonrasında Westphalia Antlaşmaları aracılığıyla ülkesel (territoryal) açıdan kendi alanlarında özgürce hareket etmeyi ve birbirlerinin coğrafî sınırlarına saygı göstermeyi kabul eden prenslikler, egemenliğin karşılıklı kabulüne dayanan modern devletler sisteminin temellerini atmışlardır. (Philpott, 2001: s.4)

Westphalia Antlaşmaları'nın modern devletin oluşumu açısından en önemli sonucu, otorite ile toprak arasında bağ kurulması, böylece kendi coğrafyası içerisinde devletin geniş bir özerkliğe sahip olduğunun kabul edilmesidir. (Beriş, 2008: s.59) Böylece devletin toplumdan kesin bir şekilde ayrıldığı ve kendinden menkul şekilde toplumu oluşturan bireylerin yaşamları ve bedenleri üzerinde son sözü söyleyebilme yetkisiyle donatıldığı görülecektir. Stephen Toulmin'in ifade ettiği gibi Westphalia, Avrupalı güçlerin yöneticilerini ahlâkî eleştiriden kurtarmış; *"her yönetimin Devlet'in "kurumlaşmış/müesses" adını belirleme hakkını yeniden teyit etmekle kalmamış; aynı zamanda yönetime bir mutlak moral egemenlik de vermiştir."* Meşruiyet sözcüğünün altında yatan ***"rıza"*** ve ***"onay"*** olgularını egemenliğin bu moral yüzünün ardında aramak hiç de yanlış olmayacaktır. (Toulmin, 2002: s.270)

1.4.2 Egemenliğin Farklı Anlamları

Egemenlik kavramı, uzun süre kamu hukukunda, siyaset felsefesinde ve klasik politika biliminde merkezi bir yer tutmuş ve çeşitli teorilerin temel dayanağı olmuştur. Özellikle bu kavramla ilgilenenler, egemenliği modern devlet kuramı ile birlikte incelemektedir. Bu klasik yaklaşım, egemenliğin uzun süre devletin temel niteliğini ve onun ayırt edici ölçütünü oluşturduğu görüşüne dayanmıştır. Hukuksal bir yanının olmasına rağmen, son dönemlerde gittikçe daha fazla bir biçimde siyasal iktidar kavramıyla birlikte ele alınması, egemenlik ile siyasal otorite arasındaki tarihsel ilişkiyi önemli kılmaktadır. (Aydınlı ve Ayhan, 2004: s.68)

Ortaya çıkış sürecinden beri değişik anlamlarda kullanılan egemenlik kavramı dar anlamıyla, devletin, sınırları belirlenmiş toprakları (teritoryal) üzerinde bir başka erkin güç kullanmaması anlamına gelmektedir. Ancak, egemenlik kavramının bu ilk

ve aslî anlamı, zamanla karmaşık bir hal alarak. Günümüzde de hala sürmekte bir tartışmaya neden olmuştur. Bu karmaşık duruma bizzat Bodin'in sebep olduğu söylenebilir. Öyle ki Bodin egemenliğin tanımını Devletin Altı Kitabı eserinde şu noktaların altını çizerek yapmıştır.[37] (Bodin, 2012: s.163–164)

- **Egemenlik devletin daimî ve mutlak kudretidir:** Egemenlik daimîdir zira devletin devamlılık ve sürekliliğine bağlıdır; Devlet için nasıl bir zaman sınırlaması yoksa egemenlik için de bir zaman sınırlaması akla gelemez.
- **Egemenlik yer bakımından hudutsuzdur ve mutlak bir özelliğe sahiptir:** Egemen otorite kendi sahasında başka bir kuvvet tanımaz. Bunlardan başka, egemenlik kavramı bölünemez.

Bundan sonraki dönemde egemenliğe üçüncü bir anlam yüklendiğini görmek mümkündür; bu bağlamda egemenlik, ona sahip olanla bir tutulmakta, onu elinde bulunduranların bir özelliği olarak kabul edilmektedir. Bunun sebebi ise patrimonyal (ata erkil) devlet anlayışında hükümdarın şahsı ile devletin birbirinden ayırt edilmemesidir. Egemenliğin kişileştirilmesi de denilebilecek olan bu anlayışa göre ülke, kralın mülkü olarak kabul edilmekte, ülke üzerinde kralın mülkiyet hakkına sahip olduğu kabul edilmekte ve bunun neticesi olarak da egemenlik krala ait sübjektif bir hak olarak anlaşılmaktadır. Böylece egemenlik, mutlakiyet olgusu ile birlikte gelişmiş, kuvvetlenmiş ve egemenlik ile mutlakıyet arasında bir bağlantı kurulmuştur. Fransa Kralı 14. Louis'in söylediği "Devlet benim"[38] (I am the state - l'État c'est moi) söylemi bu anlayışın bir yansıması olarak kabul edilebilir. Bu anlayış zaman içinde değişerek halk egemenliği veya diğer bir deyim ile millî egemenlik şeklini almıştır. Bu noktadan hareketle egemenlik kavramına, ilk kullanımından günümüze kadar esas itibariyle aşağıdaki şu üç anlamdan birinin verildiğini söyleyebiliriz:

1) ***Egemenlik, devlet kudretinin hiç bir hudut tanımayan, üstün olma özelliğidir.***
2) ***Egemenlik, devlet kudretinin kendisidir, devlet kudretinin ihtiva ettiği yetkilerin bütünüdür.***

[37] Bu tanımlamaya göre Bodin için egemenlik, devletin varlığının esas şartı ve devletin asli unsurudur.
[38] 14. Louis Fransa'nın en uzun süre tahtta kalan kralıdır. 1643–1715 yılları arasında 72 yıl Fransa krallığı yapmıştır. Fransızlar tarafından Louis Le Grand (Büyük Louis) veya le Roi-Soleil (Güneş Kral) olarak da anılır. Devlet benim (l'État c'est moi) sözlerinden de anlaşılacağı gibi Fransa'yı mutlak monarşiyle yönetmiştir. Çok saldırgan ve yayılmacı bir politika izlemiştir.
Bkz. (King Louis XIV of France, 2013)

3) ***Egemenlik, devletin başında bulunan, devlet kudretini elinde bulunduran şahsın sahip olduğu iktidardır.***

Bu anlamlardan hangisinin tam anlamıyla doğru olduğu veya kabul edilmesi tartışmalı olmakla birlikte bunun günümüzde çokta bir anlamı kalmamıştır. Ancak burada karıştırılmaması gereken nokta; egemenliği üstün iktidarı kullanan şahıs veya organ ile karıştırmamalıdır; zira egemenliğin sahibi diye bir şey yoktur, burada önemli olan üstün iktidarın kullanılmasıdır. Bununla birlikte Egemenlik ile devlet kudretini de karıştırmamak gerekir. ***Devlet kudreti; devletin sahip olduğu yetkilerin bütünüdür. Egemenlik ise devlet kudretinin içeriğini teşkil eden bu yetkilerin, Yani devlet kudretinin vasfı, bu kudretin mutlak ve en üstün güç olma özelliğidir***. (Özman, 1964: s.59)

Bununla birlikte, egemenliğin "en üstün güç" tanımı egemenliğin sadece bir yüzüne karşılık gelmektedir. *Klasik egemenlik kuramı, egemenliğin dışarıda diğer devletlere ve içeride de bireylere (vatandaşlara) karşı ayrı ayrı belirmesinden dolayı kavramın temelde iki farklı boyutu olduğu üzerinde durur: İç ve dış egemenlik. Buna göre geleneksel olarak iç egemenlik, "devletin belirli bir coğrafi alan ve o alanda yaşayan halk üzerinde mutlak hükmetme yetkisi" ya da "siyasal toplumda bulunan nihaî ve mutlak otorite" olarak tanımlanabilir.* (Hoffman, 1998:s.16) Söz konusu iç ve dış egemenlik kavramlarını detaylandırmak konunun anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

1.4.3 İç Egemenlik Kavramı

Bir devletin kendi sınırları içinde sahip olduğu egemenliği ifade etmekte kullanılan bir kavramdır. Devlet iktidarının başka hiçbir güce bağlı olmadığı, bundan dolayı hiçbir otorite tarafından sınırlandırılamayacağı, kısacası kendi sınırları içinde son sözü söyleme yetkisinin devlete ait olduğu düşüncesi, iç egemenliğin temel varsayımıdır. Bu açıdan İç egemenlik, devletin ülkesi üzerindeki fert ve topluluklara karşı üstün bir otoriteye sahip olması demektir. Devletin iradesi bütün bunların iradelerinden üstün olup, ülke içinde devletin iradesi ile rekabet edebilecek hiçbir iktidar bahis konusu olamaz. Kısaca bu anlamda egemenlik terimi ülke içinde en yüksek kudret (summa potestas), anlamına gelmektedir.

Bu yönüyle iç egemenlik, devlet otoritesi ile yurttaşlar arasındaki ilişkide belirleyici rolü her zaman devletin oynayacağı fikrine gönderme yapar. (Beriş, 2008: s.64) Fakat iç egemenlik kavramının kullanım şekliyle kendi içinde iki farklı anlamda kullanıldığını söylememiz mümkündür. Bunlar:

1) **Devlet İktidarının Kendisi Anlamında Egemenlik:** Bu anlamıyla egemenlik devlet iktidarının kendisini yani içeriğini ve kapsadığı yetkileri ifade etmek için kullanılır. Bu yetkiler çok çeşitli olmalarına genel olarak yasama, yürütme ve yargı yetkisi olarak kategorize etmemiz mümkündür. Yasama yetkisi esas olarak kural koyma ve kanun yapma, yürütme yetkisi esas olarak kuralları ve kanunları uygulama yetkisi ve yargılama yetkisi de esas olarak uyuşmazlıkları karara bağlama yetkisi olarak ifade edilebilir.[39]
2) **Devlet İktidarının Nitelikleri Anlamında Egemenlik:** Bu anlamıyla egemenlik devlet iktidarının en üstün, sınırsız, bölünmez ve devredilmez olması gibi niteliklerini belirtir. Başka bir ifadeyle bu şekliyle egemenlik devlet iktidarının kendisi için değil fakat onun bir takım özelliklerini ifade etmek için kullanılmaktadır. (Kapani, 1996: s.58) Buna göre egemen bir iktidarın başlıca nitelikleri şunlardır.

a) Egemen iktidar asli (originarie) bir iktidardır: Yani bir başka iktidarın türevi değildir ve başka bir iktidar tarafından kurulmamıştır.

b) Egemen iktidar en üstün (summa potestas) iktidardır: Yani bütün diğer iktidarların kendisine tabi olduğu ama kendisinin kendisinden başka hiçbir iktidara tabi olmadığı iktidardır.

c) Egemen iktidar sınırsız (illimite) bir iktidardır: Yani sınırlandırılmış olan bir iktidar egemen nitelikte değildir.

d) Egemen iktidar tek ve bölünmez (unique and unitary) bir bütündür: Egemen iktidarın tekliği ilkesi uluslararası hukukta principle of unity (principe d'unite) olarak adlandırılır. Yani her ne kadar devlet iktidarı

[39] Kuvvetler ayrılığı teorisine göre yasama, yürütme ve yargı kuvvetleri birbirine eşit ve ayrı kuvvetlerdir. Ancak yasama yetkisinin yürütme ve yargı yetkisinden üstün bir yetki olduğu söylenebilir. Çünkü yürütme ve yargı yetkileri kanunlara uygun olarak kullanılabilen bir yetkidir. Kanunu kanun yapan organ ise yasama organıdır. Yani yürütme ve yargı organları yasama organının iradesini uygulayan organlardır. Ayrıca bundan daha önemlisi yasama organı, yürütme ve yargı organının kuruluşunu belirleme ve değiştirme yetkisine de sahiptir. Yasama organı düzenleyeceği bir kanunla bir idari teşkilat veya bir mahkeme kurabilir veya mevcut olan kurumları kaldırabilir. Örneğin bir devletin yasama organı sadece ticari davaların görülebileceği bir mahkeme kurabilir veya bu mahkemeyi kaldırabilir. Son olarak yasama organı yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkilerini belirleme ve bu yetkileri değiştirme yetkisine de sahiptir. (Gözler, 2011: s.81–82)

yasama, yürütme ve yargı gibi organlara ayrılsa da egemen iktidar olarak devlet iktidarı bir bütündür ve ayrılamaz. Ayrıca egemen iktidarın bölünmezliği ilkesi de uluslararası hukukta indivisibility of sovereignty (principe d'indivisibilite)[40] olarak adlandırılır. Dolayısıyla bir devlette birden fazla egemenlik olamaz yani bir devlet içinde devletten başka bir egemen devlet ya da başka bir birim veya grup olamaz.

e) **Egemen iktidar devir ve feragat edilemez.** Bu duruma uluslararası hukukta principle of non-transfrability of sovereignty (principe d'indivisibilite) denir. Bu ilkeye göre egemenliğin devredilmesi veya egemenlikten feragat edilmesi fiili olarak bir devletin sonu anlamına gelecektir.

Yukarıda belirtilen nitelikler incelendiğinde bunların temelde birbirleriyle bağlantılı oldukları söylenebilir. Aslında son dört niteliğin ilk nitelik olan asli iktidardan çıktığı kabul edilebilir. Yani eğer bir iktidar başka bir iktidarın türevi değilse ve kendinden menkul bir iktidar (asli) ise bu iktidar kaçınılmaz olarak en üstün, sınırsız, bölünemez ve devredilemez nitelikte bir iktidardır. (Gözler, 2011: s.83–84) ***Zaten asli olan bir iktidar bütün gücünü kendinden alır ve bütün diğer iktidarlardan üstün olduğu içinde sınırsızdır. Bu bakımdan eğer asli olduğunu iddia eden bir iktidar, sınırsız güç kullanamıyor ve diğer iktidarlar karşısında üstünlüğünü tartışmasız bir şekilde tesis edemiyorsa böyle bir iktidarın varlığına diğer iktidarlar müsaade etmez veya bu iktidarın hem diğer egemen devletler nazarında hem de kendi yurttaşları nazarında meşruluğu tartışmalı hale gelmiş demektir.*** Çünkü böyle bir iktidarın egemenlik hakkına kolaylıkla müdahale edilebilir veya iktidar bölünerek ve her bir parça değişik birimlere geçebilir. Bununla beraber egemenliğin asli iktidar tarafından devri veya bu hakkından feragat etmesi fiilen mantıksal değildir. Çünkü egemen iktidar devredilirse bu iktidarı devralan organın sahip olduğu iktidar egemen bir iktidar değildir. Bu iktidar asli olmaktan çok tali iktidar (sub-power) özelliklerine sahiptir.

Diğer taraftan İç egemenlik anlayışıyla devlet, kendisine meydan okuma ihtimali bulunan potansiyel güç odaklarının tamamının önünü keserek siyasal

[40] Egemenliğin bölünmezliği ilkesi, sadece egemenliğin tek bir sahibi olduğu anlamına gelmez aynı zamanda egemenliğin kullanımının değişik organlara verilemeyeceği anlamına da gelir. Yani egemenliğin bölünmezliği ilkesi bir bakıma kuvvetler ayrılığı teorisini reddeder. Bkz. (Gözler, 2011: s. 83)

toplumun yönetimini kendi eline almış; toplum üyelerinin tamamının devlete itaat yükümlülüğü doğmuştur. Buradan hareketle ***iç egemenliğin siyasal topluluğun düzeni ve devamlılığını sağlayacak meşruiyet ilkesini üretmesi bakımından tarihsel bir başarı olduğunu söylemek mümkündür.*** Zira egemenlik kavramının içerdiği, mutlaklık, süreklilik ve devredilemezlik gibi unsurlar, gücü merkezileştirme ve siyasal iktidarın sürekliliğini sağlama açısından devlete eşsiz bir kuramsal destek sağlamaktadır. (Beriş, 2008: s.64) Çünkü devletin iç siyaset ve yurttaşlar üzerinde aktif müdahalede bulunabilmesi açısından iç egemenlik, "pozitif egemenlik" olarak da anılır. Bu durum esas itibariyle devletin kendi sınırları içinde yaşayan bireylerine karşı ceza verme ve güç kullanma dahil her türlü yetkiyi kullanması ve üstün emretme gücüne sahip olması için meşruluk zemini sağladığından devlet için olumlu bir yaklaşımdır. (Koçak, 2006: s.122)

1.4.4 Dış Egemenlik Kavramı

Dış egemenlik ise devletlerin uluslararası sistem içerisinde eşit özneler olarak belirmeleri, birbirlerinin içişlerine karışmamaları, böylece fiilî bir özerkliğe sahip olmaları olarak anlaşılabilir. (Krasner, 2001: s.230) ***Bu nedenle dış egemenliğin bir devlet için uluslararası hukuk bakımından "bağımsızlık" anlamına geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Başka bir deyişle Dış egemenlik (external aspect of sovereignty) uluslararası ilişkiler alanında söz konusudur. Dış egemenlikten, kısaca bir devletin diğer devletlerden aşağı konumda olmaması, başka devletlere tabi bulunmaması ve dış ilişkilerinde diğer devletlerle eşit olması anlaşılır.*** (Gözler, 2011: s.79) Başka bir deyişle nüfus veya coğrafi olarak farklı büyüklükte olmalarına rağmen devletlerin egemen olarak eşit olmaları anlamına gelmektedir. Ayrıca teoride devletlerin sahip oldukları ekonomik, siyasi ve askeri güç bakımından farklı kapasitelerde olmalarına rağmen tümünün aynı egemenlik hakkına sahip olması anlaşılmalıdır. Bunu bir örnekle açıklayacak olursak dünyanın en küçük yüzölçümüne ve en az nüfus oranına sahip devletlerinden biri olan Nauru ile dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ve nüfus olarak ilk sıralarda yer alan Rusya Federasyonu uluslararası arenada aynı derecede egemendirler. Her iki devlet BM genel kurulunda 1 oy hakkına sahiptir. Fakat siyasi, ekonomik ve askeri kapasite bakımından her iki devletin sahip olduğu güç eşit değildir veya uluslararası siyaseti etkileme yönünden tabiî ki Rusya çok daha güçlü bir devlettir.

Uluslararası hukukta egemenlik veya bağımsızlık kavramları, "devletin hukuksal açıdan başka bir dış ya da üstün iktidara bağlı olmadan ve yalnızca uluslararası hukuk kuralları ya da kendi kabul ettiği bağlantılarıyla sınırlanan, serbestçe karar verme yetkisi" olarak tanımlanmaktadır. (Pazarcı, 1998: s.22) ***Bu açıdan devletin egemenliği ilkesi, bir devletin bir egemenlik yetkisini kullanırken kendisinden başka bir otoriteden emir almak, hiçbir otoriteden izin istemek ve hiçbir otoriteye karşı hesap vermek zorunda olmadığı anlamına geldiğini söyleyebiliriz.*** Ancak günümüzde iç ve dış egemenlik alanları arasında çok yoğun bir etkileşim olduğu, uluslararası yapıda değişim sonucu iç ve dış egemenlik ayırımının zayıfladığını söylemek mümkündür. (Sunay, 2007: s.103–112)

Devletlerin egemenlik hakkının tanınması ile birlikte bu hakkın doğal sonuçları olarak birtakım ilkelerin uygulanan uluslararası hukukta giderek yer etmeye başladıkları gözlenmektedir. Bu noktada devletin egemenliği (bağımsızlığı) ilkesinden kaynaklanan iki ilke olduğunu söylenebilir. Bunlar: Devletlerin egemen eşitliği ilkesi ve İçişlerine karışmama ilkesidir.

1.4.4.1 Devletlerin Egemen Eşitliği (Sovereign Equality of States) İlkesi

Her devletin egemen olmasının doğal sonucu, "devletlerin egemen eşitliği (sovereign equality of states)" ilkesi veya doğrudan "devletlerin eşitliği (equality of states)" ilkesidir. Bu ilke, uluslararası hukuk bakımından, bütün devletlerin aynı hukuksal statüye sahip oldukları anlamına gelir. Yani askeri ve ekonomik bakımdan aralarında güç farkı ne olursa olsun, her devlet uluslararası hukukta, haklar ve yükümlülükler bakımından eşittir. Devletlerin egemen eşitliği ilkesi Birleşmiş Milletler Antlaşması'yla tanınmıştır.[41]

Devletlerin egemen eşit olmasındaki amaç başka bir devlet otoritesinin üzerinde başka bir devlet otoritesinin etkin olmamasıdır. Fakat devletler hukukunda egemenlik konusunda yaşanan değişim egemenlik yetkisini bir koordinasyon yetkisinden belli alt sistemler çerçevesinde kullanılan bir yetkiye dönüştürmüştür.

[41] B.M. Antlaşmasının 2. madde 1. fıkrası bütün üyelerinin egemen eşitliğini doğrulamaktadır. Bu ilke bugün başta B.M. Antlaşması olmak üzere birçok uluslararası antlaşma ve belgede kabul edilmektedir.

Buna başlıca örneklerden biri BM Güvenlik Konseyinin barış ve güvenliği sağlamak için tedbirlere başvurma yetkisiyle donatılmış olmasıdır. Bir başka ifade ile Güvenlik Konseyi devletlerden barış ve güvenliği bozana karşı ekonomik ambargo ve hatta gerektiğinde güç kullanılmasına karar verme yetkisi ile donatılmıştır. Bu durum devletlerin egemenlik bakımından eşit olmaları konusundaki anlayış ve algılamanın yanında egemenliğin mutlak ve dokunulmazlığının da değişimi uğradığını göstermektedir. (Doğan, 2008: s.242 – 243)

Diğer taraftan devletlerin egemen eşitliği ilkesi yalnızca hukuk açısından devletlerin eşitliğini belirtmekte olup, bunların aralarındaki fiili farklılıkları ortadan kaldırma etkisine sahip bulunmamaktadır. Başka bir deyişle ***devletler egemen olarak eşit olmalarına rağmen güç, kapasite, ekonomi ve nüfus gibi konularda birbirine eşit değillerdir.*** Özellikle minyatür devletlerin diğer güçlü devletlerle eşit bir etkileme gücüne sahip olmadıkları bir fiili gerçektir. Ayrıca IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlarda devletlerin ekonomik güçlerine göre etkinliklerin değiştiği gözlemlenir. Ayrıca AB içinde Almanya, İngiltere ve Fransa devletlerinin diğer üye devletleri kolaylıkla yönlendirdikleri de bilinmektedir. (Doğan, 2008: s.124)

1.4.4.2 İçişlerine Karışmama İlkesi (Principle of Non–Intervention)

Bağımsız bir devletin içişlerine karışmama ilkesi devletin içişlerine başka devletlerin karışmaması ilkesi devletlerin egemen eşitliği bakımından eşitliğinin bir sonucudur. Bu durum literatürde "milli yetki" veya "münhasır yetki" terimleri ile ifade edilir. **Milli yetki devletin içişlerinde başka devletlerin karışması olmaksızın kendi takdiri çerçevesinde kararlar alması ve uygulaması, bu duruma başka devletlerin müdahale etmemesidir**. İç işleri veya milli yetkiyi nihai anlamda belirleyecek bir organ öngörülmemiştir. Bu konuda Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) yetkili kılınması önerisi 1946'da devletler arasında destek bulmamıştır. Bu bağlamda ABD, UAD'nin zorunlu yargı yetkisini tanırken milli yetkiyi belirleme konusunu bir çekince olarak ileri sürmüştür. Bu konuda BM uygulaması da yeterince aydınlatıcı olmamıştır. (Doğan, 2008: s.125) Devletlerin iç işlerine müdahale yasağı BM kuruluncaya kadar mutlak bir ilke olarak kabul edilmiştir. Ancak insan hakları alanında ortaya çıkan uluslararası antlaşma ve

sözleşmeler bu konuyu iç işlerine müdahale meselesi olmaktan önemli ölçüde çıkarmıştır.

İçişlerine karışmama ilkesi (principle of non-intervention)", Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'yle tanınmıştır. (m.15/8)[42] Bu ilkenin doğal sonucu olarak, her devletin kendi siyasal, ekonomik, sosyal sistemini kendisinin belirlemeye hakkı vardır. Dolayısıyla bir devlet, kendi ülkesinde kapitalist bir sistem kurabileceği gibi sosyalist bir sistem de kurabilir. Hatta bir devlette demokratik bir sistem kurabileceği gibi diktatörlük de kurulabilir. Bu o devletin kendi iç sorunudur. Bir devlette demokrasi yıkıldı, diktatörlük kuruldu diye başka devletlerin bu devlete müdahale etmeye hakları yoktur. Nitekim Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 24 Ekim 1970 tarih ve 2625 sayılı kararıyla "her devletin, bir başka devletin müdahalesi olmaksızın, kendi politik, ekonomik, sosyal ve kültürel sistemini seçme hakkının olduğunu" ilan etmiştir. Bu açıdan, örneğin; ABD ve İngiltere'nin BM Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın Irak'a demokrasi getirmek için müdahale etmesinin içişlerine karışmama ilkesiyle bağdaştırılması mümkün değildir. Şüphesiz ki, Saddam rejimi, bir demokrasi değil, bir diktatörlüktü. Ancak Irak'ın diktatörlük ile mi yoksa demokrasi ile mi idare edileceği, ABD'yi değil, sadece Irak'ı ve Irak halkını ilgilendiren bir meseledir. (Gözler, 2011: s.80)

1.5 Devletin Diğer Unsurları

Devletin sadece üç temel unsuruna yer veren kısa tanımları yanında, bu kısa tanımı da içeren daha uzun tanımlar da yapılmaktadır. Uzun tanımlarda hem devletin yukarıdaki üç unsuru, hem de tanımı yapanın önemli gördüğü devletin bazı özellikleri sıralanır. Örneğin şöyle bir devlet tanımı yapılabilir: *"Devlet, belirli bir insan topluluğunun, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olmasıyla oluşan, hukukî kişiliğe sahip devamlı bir teşkilattır"* (Gözler, 2011: s.5–6)

[42] Anılan hüküm üye devletlerin ulusal yetkisine giren bir sorun söz konusu olduğu zaman örgütün karar alamayacağını öngörmektedir. Benzeri bir hüküm B.M. Antlaşmasının 2. madde 7. fıkrası ile de benimsenmiştir. Ancak içişlere karışmama ilkesinin genel bir biçimde kabul edilmesi B.M. Genel Kurulunun 21.12.1965 tarihli ve 2131 (XX) sayılı kararı ile gerçekleşmiştir. Anılan bu karar ile Devletlerin İçişlerine Karışılmasının Reddi ve Bağımsızlıklarının ve Egemenliklerinin Korunması Konusundaki Bildiri kabul edilmiştir. Bunu, yine B.M. Genel Kurulunun 24.10.1970 tarih ve 2625 (XXV) sayılı karan ile kabul ettiği Devletler Arasında İşbirliği ve Dostça İlişkiler Bildirisinde içişlere karışmama ilkesinin tekrarlanması izlemiştir. Öte yandan, kimi uluslararası ekonomik örgütlerin ilke olarak üye devletlerin içişlerine karışmayı yasakladıkları gözlenmektedir (örneğin, Dünya Bankası kurucu andlaşması, mad. 4/10) Bkz. (Pazarcı, 1998: s.23–24)

Dikkat edileceği gibi bu tanımda, yukarıdaki üç unsurun (millet, ülke ve egemenlik) yanında, devletin şu üç özelliğine de yer verilmiştir.

1) ***Teşkilatlanma Unsuru (Bürokrasi)***
2) ***Hukukî Kişiliğe Sahip Olma Unsuru (Legal Personality)***
3) ***Devamlılık Unsuru (Continuity)***
4) ***Diplomatik Tanınma (International Recognition)***

Görüldüğü gibi bir devleti devlet yapan en temel unsurlar olarak kabul edilen millet, ülke ve egemenlik unsurlarının yanında bu unsurları tamamlayan ancak bu unsurlar gibi olmazsa olmaz olarak kabul edilmeyen diğer unsurlarda bulunmaktadır. Bu unsurlar kısaca bu üç unsuru tamamlayan unsurlar olarak ifade edilebilir.

1.5.1 Devletin Teşkilatlanma (Bürokrasi) Unsuru

Genel olarak her devlet şu veya bu şekilde bir teşkilata sahiptir. Egemen bir varlık olarak her devlet, kendi teşkilatını kendi belirleme hakkına sahiptir. Genellikle devletlerin kendi teşkilatlarını yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üçe ayırıp düzenledikleri görülmektedir. Yine genellikle devlet, kendi teşkilâtını kendisine anayasa denen bir belge ile tespit eder. Bir devletin teşkilatının kuruluş ve işleyişini incelemek anayasa hukukunun alanına girer.

Diğer taraftan devletlerin teşkilatlanması bir bakıma istikrarlı bir siyasal örgüt ve kurumsallaşmış bir iktidar anlamına gelmektedir. Bu noktada her devletin kendisi için oluşturduğu örgütlenme biçimi devlet mekanizması içinde ast – üst ilişkilerinden oluşan hiyerarşik ve bürokratik bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bu yapı esasında karmaşıklaşan ve gelişen ilişkiler ağını yönlendirmenin ve yönetmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Devlet bu bürokratik yapı sayesinde toplumun ve ülkenin tüm kesimleri üzerinde egemenlik işlevini gerçekleştirebilmektedir. Ancak bu her devletin yönetim biçimine göre farklılık göstermektedir. Örneğin bazı devletler Üniter (tekli) bir mekanizmaya sahip olarak ülkesini yönetirken bazıları federal (çoklu) bir mekanizma ile egemenliğini sürdürmektedir.

1.5.2 Devletin Hukuki Kişiliğe Sahip Olma (Legal Personality) Unsuru

Uluslararası hukukta sadece devletlerin, uluslararası teşkilatların ve kısmen de özel kişilerin uluslararası hukuk kişililiği vardır. Uluslararası hukukta kabul gören

tanıma göre devlet, belirli bir ülke parçası üzerinde teşkilatlanmış olan bir siyasi otorite altında yaşayan insan topluluğunun oluşturduğu sürekli egemen varlıktır. Bu unsurlara sahip olan devletin uluslararası hukuk kişililiğine haiz olduğu kabul edilir. Bu kişililiğin uluslararası alanda sağladığı hak ve yetkiler ise şunlardır: (Şimşek, 2012: s.67)

1) Uluslararası alanda hak sahibi olma ve bu hakkı ileri sürebilme ehliyet
2) Borçlanma ve eylem ve işlemlerinden sorumlu tutulabilme ehliyeti
3) Diğer uluslararası hukuk kişileri ile hukuki ilişki kurma ehliyeti (Bunun içine uluslararası antlaşmalar yapma, diplomatik ilişki kurma ve devletlere sağlanan hukuki muafiyetlerden yararlanma gibi yetkiler girer)

Devlet, hukuk düzeni bakımından bir tüzel kişiliğe sahiptir. Dolayısıyla hak ve borç sahibi olabilir ve gerek uluslararası hukuk, gerek iç hukuk bakımından geçerli hukukî işlemler yapabilir. Başka bir deyişle Bir devletin kendisini yukarıda sayılan diğer unsurlar üzerinde örgütleyebilmesi ve temel amaç ve görevlerini yerine getirebilmesi ancak hukuki kişiliği sayesinde olabilmektedir. Devletin kamu hukuku tüzel kişiliğine sahip olması yani kişilik kazanması, hak ve görevlere ehliyet kazanmış olmasını da beraberinde getirir. Bu sayede tüzel bir kişilik olan devlet aynen gerçek kişiler gibi, hukuki işlemlerde bulunabilir, sözleşme yapabilir, mal iktisap edebilir, alacaklı ya da borçlu olabilir. Bir başka deyişle bir sosyal düzen içinde genel ve müşterek menfaatleri sağlamak ve korumak görevini layıkıyla yerine getirebilir. (Özkavak, 2012)

1.5.3 Devletin Devamlılığı (Continuation of the State) Unsuru

Bir devletten bahsedebilmek için, belirli bir insan topluluğunun, belirli bir ülke üzerinde egemenliği az çok devamlı olmalıdır. Ülkenin tamamında veya bir kısmında belirli bir insan topluluğunun bir veya birkaç gün egemen olması, yeni bir devletin kurulduğu anlamına gelmez. Bu egemenlik kurma durumu kesin olmalı ve az çok uzunca bir süre devam etmelidir. Bu şartı gerçekleştiren bir devlet, devamlılık arz eder. Ayrıca böyle bir devlette, hükümet ve hatta siyasal rejim değişikliklerinin devletin varlığı üzerinde bir etkisi yoktur. Bu duruma güncel bir örnek vermek gerekirse Libya'da, Mısır'da, Tunus'ta Arap Baharı sonrası yaşanan ayaklanmalar sonucunda 30–40 yıl boyunca bu ülkeleri yöneten diktatör rejimleri yıkılmasına rağmen bu devletlerin hukuki varlıkları sürmektedir.

1.5.4 Diplomatik Tanınma (International Recognition)

Uluslararası hukukta diplomatik tanıma, bir devletin başka bir devlet veya yönetimin, statüsünü veya bir eylemini, kabul ettiği, dahilî ve uluslararası sonuçlar doğuran, tek taraşı bir politik eylemdir. Diplomatik tanıma *de facto* (fiili veya pratikte anlamında Latince deyim) veya *de jure* (kanuna göre, hukuki veya gerçek anlamında Latince deyim) olabilir, genelde tanıyan hükümetin bir resmî açıklaması yoluyla bu gerçekleşir. Tanıma, resmi bir açıklamadan başka eylemlerle de ima edilebilir, örneğin bir devlet başkanının ziyareti veya ikili bir anlaşmanın imzalanması gibi. Eğer zımni tanıma yorumu mümkün ise, bir devlet söz konusu eyleminin bir diplomatik tanıma oluşturmadığını açıklama gereğini görebilir, örneğin, ABD'nin 1988'de Filistin Kurtuluş Örgütü ile diyalog başlattığı zamanda olduğu gibi. ABD'nin Stimson Doktrini[43], şiddet yoluyla toprak edinimi gibi yasa dışı veya ahlakdışı durumların tanınmaması doktrinidir. Bu doktrin İkinci Dünya Savaşı'ndan beri önem kazanmıştır, özellikle Birleşmiş Milletlerde, uluslararası hukuk ile uyum sağlamanın için bir aracı haline gelmiştir (örneğin 1965'te Rodezya vakasında). Bir yönetimin diplomatik tanınmasının geri alınması, onunla diplomatik ilişkilerin kesilmesinden daha ciddi bir kınama eylemidir.

Diplomatik tanımada, devletler ve onların yönetimlerinin tanınması arasındaki farkın altı çizilmelidir. (Talmon, 1998: s.1–4) Devletler arasında ikili ilişki sürdürmemeleri, birbirlerini birer devlet olarak tanımamalarını gerektirmez. Bir devlet başka bir devleti resmen tanımakla yükümlü değildir, ama bir devlet olmak için bazı şartları sağlayan herhangi bir varlığa bir devlet olarak muamele etmelidir. Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde belirtilen, şiddet kullanma veya şiddet tehdidi yapma yasağı vardır. Bir devlet, bu yasağı ihlal ederek devlet olma kıstasını elde etmiş bir varlığı tanımama sorumluluğunu taşır. Devletler tanıma veya tanımama güçlerini ister açık, ister zımni yolla uygulayabilirler. Bir yönetimin tanınması onun yönettiği devletin de tanınması anlamına gelir ama bunun aksi doğru değildir.

[43] Uluslararası hukuka aykırı bir şekilde güç uygulanması sonucu kurulan devletlerin tanınmaması gerektiğini öngören uluslararası hukuk doktrini Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Henry Stimson tarafından Japonya'nın 1931'de Mançurya'yı işgalinden sonra milletler cemiyeti'nde kabul edilmiştir. Amaç japonya'nın Mançurya'da kurduğu Manchukuo devletinin diğer devletlerce tanınmasının önüne geçmektir.

Devletler, başka devleri tanımanın yanı sıra, devlet yönetimlerini de tanıyabilirler. Yeni bir yönetim yasa dışı yollarla iktidara gelirse (örneğin darbe yaparak), veya iktidardaki yönetim seçim hilesi ile iktidarını devam ettirirse, bu durum sorunlu olabilir. Eskiden devletler, hem bir devletin yönetimini hem de o devletin kendisini tanıdıklarını resmen ilan ederlerdi. Ama, diplomatik ilişkilerin sürdürülebilmesi için diplomatik ilişkinin yapılacağı bir yönetimin olması gerekse de, çoğu devlet artık bu usulü uygulamamaktadır.

Bir devletin kurulması ile onun başka devletler tarafından diplomatik anlamda "tanınma (recognition, reconnaissance)"sı (Crawford, 2006: s.651–666) veya tanınmaması arasında yakın bir ilişki olduğu söylenebilir. ***Yeni kurulan bir devletin pek çok devlet tarafından tanınması onun, uluslararası hukuk bakımından bir devlet olarak oluştuğunun ve uluslararası toplum tarafından kabul gördüğünün güzel bir göstergesidir***. Ancak iç hukuk bakımından tanınma, devletin kuruluşunu ve varlığını gösteren ayırıcı bir unsur değildir. Belirli bir grup insan, belirli bir toprak parçası üzerinde egemenliğini tartışmasız bir şekilde kurmayı başarmışlarsa ve bu durum süreklilik kazanmışsa, o devlet, başka devletler tarafından tanınmamış olsa bile artık ortada yeni bir devlet vardır. Bir devletin diğer devleti tanıyıp tanımamasının, o devletin, "devlet olma statüsü (statehood, devletlik)" üzerinde bir etkisi yoktur. Örneğin ABD, Çin Halk Cumhuriyetini (ÇHC) 30 yıl boyunca tanımamıştır. Ancak ÇHC, bu süre içinde var olmaya devam etmiştir. Anayasa hukuku bakımından önemli olan bir devletin tanınması değil, bu devletin gerçekten kendi ülkesi üzerinde uzunca bir süre fiilen egemen olup olmadığıdır.

1.6 Devletler Nasıl Kurulur ve Nasıl Sona Erer?

Uluslararası hukukun ve uluslararası ilişkilerin ortaya çıkışından bugüne kadar değişmeyen süje olarak egemen ve bağımsız devletler yer almaktadır. Uluslararası ilişkiler açısından Ulus Devletin (modern devletin) ortaya çıkışında Westfalya Antlaşması esas alınmaktadır. 1648'den günümüze kadar dünya üzerindeki devlet sayılarında önemli artışlar gözlenmektedir. Örneğin Westfalya Antlaşmasının imzalandığı yıl olan 1648'de devlet oluşumu olarak kabul edilebilecek 77 siyasal oluşum (List of Sovereign States in 1648) bulunurken bu sayı Viyana Antlaşmasının imzalandığı yıl olan 1815'te 143 olmuştur. (List of Sovereign States

in 1815) Sanayi devrimi ve bunun sonucunda sömürgecilik anlayışının hız kazanması ile birlikte dünya üzerindeki egemen devlet sayısı 1914 yılında 1. Dünya Savaşı öncesinde 59'a düşmüştür. Bu dönemde ayrıca egemen devletlere bağlı olan koloni sayısı ise 183 olmuştur. (List of Sovereign States in 1914) Diğer taraftan BM kurulduğunda teşkilata üye olan bağımsız devlet sayısı ise 54 olmuştur. Fakat 1945–1980 yılları arasında sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmasıyla 100 kadar yeni devlet ortaya çıkmıştır. Bu istatistikler bize egemen devlet sayılarının ve egemenliğini kaybederek hukuki kişilikleri ortadan kalkan devlet sayılarının statik olmadığını zaman içinde değişebildiğini göstermektedir. Örneğin BM teşkilatının kurulduğu 1945 yılında dünyadaki egemen devlet sayısı 51 iken bu sayı günümüzde 193 olmuştur. Bir başka deyişle 70 yıllık sürede bu teşkilata üye olan devletlerin sayısı yaklaşık 4 kat artmıştır. (Growth in United Nations Membership, 1945-Present 2014)

Günümüz şartlarında devletlerin kurulması ve sona ermesi oldukça karmaşık ve sorunlu bir durumdur. Genel hatlarıyla günümüzde bir devletin kurulması ve sona ermesini gözümüzde canlandırdığımızda aşağı yukarı şu şekilde bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Öncelikle bir grup insanın bir devlet kuracaklarını düşünelim Bunu başarabilmek için bu insanların öncelikli olarak yapmaları gereken ve ihtiyaç duyacakları şeyleri sıralayacak olursak, karşımıza şu adımların çıktığını görürüz.

a) Bir kişi tek başına bir devlet kurmayacağına göre öncelikle devlet kurmak isteyen bir grup insanın bir araya gelmesi ve devlet kurmak istedikleri bölgede kendileri gibi düşünen ve ortak değerleri paylaştıkları insanları ikna ederek bu amaç doğrultusunda harekete geçirmeleri ve bir amaca yönlendirmeleri gerekir.
b) Belli bir sayıya ulaşan bu insanların ikinci aşamada ihtiyaç duyacakları şey elbette bir toprak parçasıdır. Fakat günümüzde dünyadaki tüm topraklar şu veya bu şekilde bir devletin egemenliği (kontrolü) altında olduğundan bu insanlar kaçınılmaz olarak başka bir devletin egemenliği altındaki toprak parçasında kendi kontrollerini sağlamak zorundadırlar.
c) Yeni devlet kurmak isteyen bu insanların bu amaçlarını gerçekleştirmek için önlerine 2 seçenek çıkacaktır. Buna göre ya barışçı yollardan yeni bir devlet kuracaklar ya da savaşarak yeni bir devlet kuracaklardır. Eğer hali hazırda söz konusu toprak parçası üzerinde egemenliği devam eden devlete bu toprak parçası üzerindeki egemenlik haklarını devretmesini isterlerse ve bu devlette bunu kabul

ederse yeni devlet barışçı yollardan kurulmuş olur. Fakat tarihsel süreç incelendiğinde bir toprak parçasını egemenliği altında tutan bir devletin egemenlik hakkını kolay kolay başka bir devlete ya da yeni devlet kurmak isteyen burada yaşayan bir topluluk olsa bile vermediği görülmektedir.[44]

d) Söz konusu toprak üzerinde egemen olan devlet egemenlik hakkını devretmek istemezse ve genellikle de bunu yapmaz. Bu durumda yeni devlet kurmak isteyen insanların bu devletle savaşmaları gerekmektedir. Öncelikli olarak böyle bir egemenlik isteği açığa çıktığında o topraklara egemen olan devlet zaten yeni devlet kurmak isteyen bu insanları etkisiz hale getirmek için polis veya askerini göndererek bunları tutuklamak veya öldürmek isteyecektir. Bu durumda yeni devlet kurmak isteyen bu insanlar yakalanmamalı ve ölmemeli bilakis kendilerini etkisiz hale getirmek isteyen bu polis ve askerleri savaşarak etkisiz hale getirmelidirler. Fakat bu oldukça düşük bir ihtimaldir. Çünkü hali hazırda polis ve düzenli bir orduya sahip olan bir devlet kolay kolay yeni devlet kurmak isteyen bu insanlara yenilmez. Yenilmiş olsa bile bu durumun mevcut diğer devletler tarafından onaylanması gerekecektir.

Yukarıda belirtildiği gibi günümüzde de bir devlet kurulurken aşağı yukarı bu aşamalardan geçmektedir.[45] Ancak bu aşamaları belirtirken ortaya bir devletin oluşması ve kurulabilmesi için önemli kavramları detaylı bir şekilde incelemek gerekmektedir.

1.6.1 Üç Element Teorisi ve Devletlerin Kurulması için Önemi

Temel olarak bir devlet oluşumundan bahsetmek için beşeri unsurların (millet), fiziki unsurların (ülke) ve siyasi unsurların (egemenlik) tek başlarına bir anlam ifade etmeyeceklerini yani bir unsurun tek başına bir devleti oluşturamayacağını söylememiz mümkündür. Bu bakımdan literatürde bir devlet oluşumundan bahsedebilmek için Georg Jellinek'in ilk baskısı 1900 yılında yayınlanan Allgemeine Staatslehre'de bulunan "üç unsur teorisi (Drei elementen lehre, three elements

[44] Tarihte gönüllü egemenlik devri gibi sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmalarının dışında birkaç istisnai durum olabilmektedir. Örneğin ABD'nin coğrafi olarak en büyük ve nüfus yoğunluğu olarak en az eyaleti olan Alaska Rusya İmparatorluğu'ndan 30 Mart 1867'de 7,2 milyon dolar karşılığında satın alınarak ABD'ye katılmıştır

[45] Örneğin BM'ye en son üye olan Güney Sudan 22 yıl süren iç savaşa son veren 2005'teki anlaşma uyarınca Ocak 2005'te bağımsızlığını ilan etmiş ve Sudan yönetiminden ayrılarak yeni bir devlet kurmuştur. Bu devlet daha sonra 14 Temmuz 2011 tarihinde Birleşmiş Milletlerin 193. üyesi olarak kabul edilmiştir.

theory)" diye bilinen teorinin esas alınarak bir siyasi oluşumun devlet olarak tanımlanıp tanımlamayacağına karar verildiğini söylememiz mümkündür. Üç element teorisine göre, devlet; insan, toprak ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşmuş bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan ***devletin en basit tanımı belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olan belirli bir insan topluluğunun oluşturduğu bir varlıktır.***

Bu üç unsur kullanılarak, yukarıda yaptığımız devlet tanımına esas itibarıyla benzeyen, ama farklı ifadelerin kullanıldığı devlet tanımları yapmak mümkündür. Örneğin devlet; belirli bir ülke üzerinde egemen olmuş milletin meydana getirdiği bir varlıktır." Bunun dışında başka bir şekilde devlet; bir ülke üzerinde yaşayan insan topluluğunun üstün bir iktidara tâbi olmak suretiyle oluşturduğu varlıktır" veya çok daha kısa ve düz bir şekilde "devlet, millet, ülke ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşmuş bir varlıktır" vb. şekillerde tanımlar yapılabilir. Bu tür tanımları, devletin üç unsurunu içerdiği ve devleti bu üç unsurdan birine indirgemediği sürece doğru olarak kabul etmek gerekir. (Gözler, 2011: s.4–5) Bu durumda devlet oluşumundan bahsedebilmek için söz konusu bu unsurların devletin kurulması için şu açılardan önem taşıdığını söylememiz yanlış olmayacaktır.

1) **Devletin Kurulması İçin Üç Unsur Birlikte Var Olmalıdır:** Bir devletin kurulabilmesi için bu üç unsurun bir veya ikisi yeterli değildir; üçünün de bir araya gelmesi gerekir. Sadece insan topluluğu, belirli bir toprak parçası olmaksızın devlet teşkil edemez. Örneğin dünya üzerinde yaşayan Çingeneler belirli bir toprak parçası üzerinde otorite kuramadıklarından devlet olamamışlardır. Diğer taraftan üzerinde yaşayan insanlar olmaksızın bir toprak parçasının devlet meydana getirmesi de mümkün değildir. Dahası, insan ve toprak unsurları olsa, yani belirli bir toprak üzerinde yaşayan insanlar mevcut olsa bile, bunlar kendi başına bir devlet oluşturmazlar; devletin oluşabilmesi için bu insanların bu toprak parçası üzerinde egemenlik kurmaları gerekir. [46] (Gözler, 2011: s.5)

[46] Örneğin 15 Kasım 1988 tarihinde Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) tarafından bağımsız bir "Filistin Devleti"nin kurulduğu ilân edilmiştir. Filistin Devletini günümüzde Türkiye, Rusya, Hindistan, Çin, Avusturya ve Vatikan dahil 93 ülke tanımaktadır. Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere gibi bazı ülkelerde ve BM gibi uluslararası kuruluş nezdinde de diplomatik temsilcisi vardır. Bunca ülke tarafından tanınmasına rağmen, kanımızca ne "Filistin Devleti", ne de İsrail ile FKÖ arasında akdedilen Oslo Antlaşmaları uyarınca kurulan "Filistin Ulusal Otoritesi'nin gerçekte "devlet" olduğu söylenebilir. Çünkü ne "Filistin Devleti", ne "Filistin Ulusal Otoritesi", ne FKÖ, ne de Hamas'ın gerçekte egemen olduğu bir toprak parçası vardır. Gazze Şeridi (Gaza Strip) ve Batı Şeria'da (West

2) **Devlet Sahip Olduğu Herhangi Bir Unsura İndirgenemez:** Millet, Ülke ve Egemenlik unsurlarının birleşmesiyle oluşan devlet, kendini meydana getiren bu unsurların dışında ve onlardan bağımsız bir varlıktır. Dolayısıyla devlet, kendisini oluşturan unsurlardan birisine indirgenemez. (Gözler, 2011: s.5) Çünkü Devlet demek sadece ülke veya sadece millet veya sadece egemenlik demek değildir. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti devleti sadece milletten, sadece ülkeden veya sadece egemen iktidardan oluşan bir yapı değildir. Söz konusu bu unsurların hepsinin bir arada bulunmasından meydana gelmiş olan bir kombinasyondur. Bu bakımdan Devlet hukuk düzeninde, kendini oluşturan insanlardan ayrı bir hukukî varlığa sahip bir tüzel kişi olarak kabul edilmektedir.
3) **Devleti Oluşturan Unsurlar Aynı Önem Derecesine Sahiplerdir:** Devleti oluşturan üç unsurdan biri diğerine göre daha önemli veya daha az önemsiz değildir. Bu üç unsurdan biri aslî, diğerleri tali değildir. İlk bakışta insan unsurunun devletin tanımında daha önemli olduğu gibi bir izlenim doğabilir. Böyle bir izlenim yanlıştır. Çünkü ülke unsuru olmaksızın insan topluluğu tek başına (sayısal olarak ne kadar büyük olursa olsun) devlet teşkil etmez. Keza insan ve toprak unsurları olsa bile, söz konusu insan topluluğu, söz konusu toprak parçası üzerinde egemenlik kuramamış ise yine ortada bir devlet yoktur. (Gözler, 2011: s.5)

Devlet kendini teşkil eden unsurlardan birisine indirgenemeyeceğine ve aynı şekilde bu üç unsurdan her biri aynı değerde olduğuna göre, devlet tanımında, bu unsurlardan birine öncelik veren tanımlar yanlıştır. Örneğin devlet, "belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olmuş insan topluluğu" olarak tanımlamak yanlış olur. Böyle bir tanım bir yandan devletin aslında insan topluluğuna indirgemekte, en azından insan unsurunun devletin asıl unsuru olduğunu akla getirmektedir. *O nedenle devlet tanımlanırken devletin bu üç unsurun dışında ayrı bir oluşum olduğunu belirtmek gerekmektedir.*

Bank) gerçekte egemen olan devlet İsrail'dir. Her ne kadar Filistin devleti 29 Kasım 2012'de BM Genel Kurulu tarafından Üye olmayan gözlemci devlet statüsü verilse de fiilen İsrail bu topraklar üzerinde hakimiyet sahibidir. Bkz. (State of Palestine, 2013) Ancak yakın gelecekte Filistin'in bağımsız bir devlet olarak BM teşkilatı içinde yer alması beklenmektedir. Zira son dönemde özellikle AB devletlerinin parlamentolarının (İngiltere, İsveç ve İspanya) art artda aldığı Filistini devlet olarak tanıma kararları oldukça önemlidir. Ayrıca Ürdün, Arap ülkelerinin koordinasyonunda hazırlanan ve 2017 sonuna kadar Filistin topraklarındaki İsrail işgalinin sona erdirilmesini öngören "Filistin karar tasarısını" 18 Aralık 2014'te BM Güvenlik Konseyi'ne sunarak Filistin'in tanınması yönündeki resmi işlemleri başlatmış durumdadır. Bkz. (Bolelli, 2014)

1.6.2 Devletlerin Kurulmasında ve Sona Ermesinde Önemli Bir Kavram: Kritik Tarih

Günümüzde yeni bir devlet kurulurken söz konusu bu devlet çoğunlukla mevcut bir devletin egemenliği altındaki bir bölgede ortaya çıktığından bu durum yeni kurulan devlet açısından egemenlik ve hukuki tüzel kişilik hakkı doğururken ilgili bölge üzerinde egemenliğini kaybeden devlet açısından da hukuki kişiliğin ve mülkiyetin sonu anlamına gelmektedir.

Yeni bir devletin kurulmasında ve devletlerin halefiyeti meselesinde, devletlerin hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi için, mevcut bir devletin ne zaman sora erdiği ve yerine geçen devlet veya devletlerin hangi tarihte kurulduğunun (commencement of states) zaman itibarıyla tam olarak tespiti zorunlu bir durumdur. (Crawford, 2006: s.651–666) Bu tarihe uluslararası hukukta "kritik tarih (critical date)" denir. Kritik tarih, belli bir ülke üzerinde egemenliğin kesin olarak kurulduğu tarihtir. (Shaw, 2003: s. 431–432) Bu tarih, devletin bağımsızlığını ilân ettiği tarih olabileceği gibi, bu tarihten önce veya sonraki tarih de olabilir. Bu durumda önemli olan, tartışmalı toprak parçası üzerinde egemenliğin kesin olarak tesis edildiği andır. Örneğin Palmas Davasında 1898 yılında imzalanan Paris Antlaşmasıyla adanın egemenliğinin İspanya'dan ABD'ye geçmesi tahkim mahkemesi tarafından kritik tarih olarak kabul edilmiştir.(Boczek, 2005: s.250)

Söz konusu bu tarihin belirlenmesi yeni kurulan devlet açısından önem taşıdığı gibi yeni kurulan devletin ayrıldığı devlet veya sona eren devlet açısından uluslararası hukuk bakımından önemlidir. Çünkü söz konusu kritik tarih yeni kurulan devlet için doğum günü olarak veya bağımsızlık günü olarak kabul edilirken varlığı sona eren devlet için ise ölüm günü olarak ifade edilmektedir. Bu durumda devletlerin halefiyeti (successor state) ve selefiyet (predecessor state) sorunu ortaya çıkmaktadır

1.7 Devletlerin Kurulma Şekilleri

Günümüz dünyasında bir devletin kurulması oldukça zor ve karmaşıktır. Daha öncede belirtildiği gibi yeryüzünde keşfedilmemiş bir toprak parçası neredeyse kalmadığından yeni bir devletin kurulması çoğunlukla mevcut bir devletin egemenliği altındaki bir toprak parçasının o devletten ayrılması sonucu

gerçekleşmektedir.[47] Ancak yeni devletlerin kurulması çoğunlukla sistemin büyük oyuncularının (devletlerinin) sert direnci ile karşılaşmakta ve mevcut devletlerin toprak bütünlüğünün korunması ilkesi (territoryal integrity) gereği ilk başlarda çoğunlukla kabul görmemektedir. Buna rağmen yeni kurulan devletler zaman içinde bu direnci kırarak uluslararası sistem içinde varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler.

Uluslararası hukuka göre yeni devletlerin kurulması ve uluslararası siyasi sisteme katılması elbette birçok yöntemle olmaktadır. Bu yöntemler içinde şüphesiz en popüler ve en yaygın olanının kendi kaderini tayin (self determinasyon) olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle son dönemde kurulan yeni devletler çoğunlukla bu ilkeyi kullanarak bağımsızlıklarını elde etmektedirler. Bunun yanında yeni kurulan devletler; bölünme (secession), birleşme (unification or merger), fesih (dissolution) ve gönüllü emilme (voluntory absorption) yöntemlerini kullanarak bağımsızlıklarını elde ettikleri görülmektedir.

1.7.1 Kendi Kaderini Belirleme (Self–Determination) Yöntemiyle Devlet Kurulması

Uluslararası Hukukta yer alan "milletler" ya da "milliyetler prensibi (principe des nationalites)" olarak adlandırılan ilke günümüzde birçok devletin kurulmasına neden olan self-determinasyon ilkesine dayanak olmuştur. Özellikle 1789 Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan bu ilke o dönemin büyük devletleri sayılan Osmanlı ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu ile Rus Çarlığı gibi çok milletli devletlerin parçalanmasına zemin hazırlamıştır. Bu prensibe göre millet vasfına sahip olacak derecede gelişmiş her insan topluluğu kendi bağımsız devletini kurma hakkına sahiptir. (Pazarcı, 1998: s.8) Başka bir deyişle millet vasfına sahip olan ne kadar millet varsa bu milletlerin her biri kendi devletini kurmalıdır.

Self determinasyon kısaca, bir ülkede yaşayan kişilerin (halkın) kendi hükümetlerini (kendilerini yönetecek birimleri) özgürce seçebilmeleridir. Başka bir

[47] Örneğin 1945 yılında Birleşmiş Milletler teşkilatı kurulduğunda bu teşkilata üye olan 54 bağımsız devlet bulunmaktaydı. Ancak geçen yaklaşık 70 yıllık süre içinde teşkilata üye olan devlet sayısı 2013 yılı itibariyle 200'e yaklaşmış durumdadır. Bu durum esasında uluslararası sisteme katılan yeni egemen devletlerin sayısının zaman içinde 4 katlık bir artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle uluslararası sistem içinde yeni egemen devletlerin kurulduğunu ve bu kurulan devletlerin büyük çoğunluğunun son 50–60 yıllık dönemde gerçekleştiğini göstermektedir

tanıma göre; bir halkın, idaresi altında yaşayacakları ya da yaşadıkları yönetim biçimini seçebilmeleridir. Bu ilke uluslararası alanda çok kullanılan bir terim olmasına rağmen içeriği konusunda özellikle devletlerin parçalanması korkusu nedeniyle, kesin bir uzlaşı bulunmamaktadır. (Acer ve Kaya, 2010, s:88) Bu nedenle uluslararası hukukta siyasal bir ilke olarak kalmış ve günümüze kadar hukuki bir bağlayıcılığı olmamıştır. Zaten teknik olarak tüm milletlerin devlet kurması modern dünya içinde pek mümkün olamamıştır. ***Bu nedenle çalışmamızın asıl çıkış noktasını oluşturan millet haline gelmiş hatta belirli bir alanda devlet kurmuş olan insan topluluklarının tanınma sorunu ve bir bakıma devlet olarak kabul edilip edilmeme sorunun kaynağı da esas itibariyle söz konusu milletler prensibinin pratik olarak işlerlik kazanmamış olmasından dolayı olduğunu söylememiz mümkündür.*** Bununla birlikte milliyetler prensibinin geçmişte olduğu gibi günümüz uluslararası ilişkilerinde de bazı büyük devletlerin diğer devletlere müdahale etmelerini meşrulaştıran diplomatik bir araç olarak kullanıldığını söylememiz yanlış olmayacaktır.

Milliyetler prensibi her ne kadar uluslararası hukuk içinde bağlayıcı bir hukuk normu haline gelmese de dünyada yaşanan siyasi gelişmeler bu prensibin 1. Dünya Savaşının ardından "milletlerin kendi kaderini bizzat tayin hakkı" (right of self determination) şekline dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Söz konusu bu hakkın uluslararası hukukta birtakım koşullarla kabul edildiği gözlenmektedir. Self-determinasyon hakkının çıkış noktası somut olarak ABD başkanı Woodrow Wilson'un 8 Ocak 1918 yılında ABD kongresinde yaptığı konuşmada bahsettiği 14 maddenin 5. maddesi kabul edilir. Bu ilkeye göre "hiçbir yönetim veya grup, bir halkın yaşadığı bölgenin kendisine ait olduğuna karar verme yetkisine sahip değildir." (Şahin, 2000, s.10)

Esasında self-determinasyon ilkesine siyasi istikrarsızlığa ve isyan girişimlerine neden olacağı endişesiyle Milletler Cemiyeti'nin kuruluş antlaşmasında yer verilmemiştir. Ayrıca söz konusu kuruluş antlaşmasının 10. maddesinde vurgulandığı gibi "Cemiyet Üyeleri, bütün Cemiyet üyelerinin ülke bütünlüklerine ve şimdiki siyasal bağımsızlıklarına saygı göstermeyi ve bunları dışarıdan gelecek herhangi bir saldırıya karşı korumayı yükümlenirler. Saldırı, saldırı tehdidi ya da

tehlikesi durumunda, Konsey, bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlayacak yolları belirtir." (The Covenant of the League of Nations, Article 10) Bu madde devletlerin toprak bütünlüğünün açık bir şekilde garanti altına alındığı ve Cemiyetin bunu sağlamakla görevli kılınması karşısında, siyasi bir argüman olarak önem arz etse bile, azınlıklar bakımından kendi kaderini belirleme ilkesinin uluslararası hukukta bu dönemde kabul görmediği ileri sürülebilir.

Bununla birlikte Milletler Cemiyeti döneminde self-determinasyon bir hukuk ilkesi olarak tanınmasa da, bu konu ile ilgili olarak Milletler Cemiyeti Konseyi önüne bir sorun gelmiştir. Bu da, Finlandiya ile İsveç arasında çıkan Aaland Adaları uyuşmazlığıdır. Aaland Adaları, 1812 yılında İsveç tarafından Finlandiya ile birlikte Rusya'ya bırakılmış, 1813 yılında imzalanan antlaşmaya göre muhtariyete sahip olan Finlandiya, 1917 yılında Rusya'dan ayrılmıştır.[48] Finlandiya bu bağımsızlık ilanında, Sovyet hükümetinin 15 Kasım 1917 tarihli deklarasyonuna dayanıyordu. Rusya Merkezi Yürütme Komitesi 4 Ocak 1918 tarihinde Finlandiya'nın bağımsızlığını tanımakla beraber askerlerinin Finlandiya'dan çekilmesini kabul etmemiştir. (Arsava, 1981: s.61–62) İngiliz hükümeti, bu uyuşmazlığı, Milletler Cemiyeti Misakı'nın 11. maddesine dayanarak 19.6.1920 tarihinde Milletler Cemiyeti önüne getirmiştir.

Milletler Cemiyeti Konseyi daha sonra bu konuyla ilgi olarak Raportörler Komisyonu atamıştır. Raportörler Komisyonu'na göre ise, Finlandiya, bağımsızlık bildirgesinde belirtildiği gibi bir devlet kurmuş olup Aaland Adaları da hukuki olarak (de jure) Finlandiya Cumhuriyeti'nin bir parçasıdır. Komisyon ayrıca, dinsel, dilsel, etnik, ırksal veya toplumdaki diğer azınlık gruplarının kendi istek ve arzuları doğrultusunda ait oldukları devletten ayrılma hakkını kullanabilmelerini, devletin rıza göstermesi şartına bağlamıştır. Buna göre; hukuki olarak Finlandiya'nın bir parçası olan Aaland Adaları sakinleri, Finlandiya istemedikçe ayrılma hakkını kullanamazlar. Nihayet Milletler Cemiyeti Konseyi, Aaland Adaları üzerinde Fin egemenliğinin tanınması yönünde karar almış ve Finlandiya ile İsveç, Adalarda İsveç dilinin kullanılması ve siyasal kurumların özerkliği konusunda anlaşmaya varmışlardır. Sonuç olarak Aaland adaları sorunu, self-determinasyon hakkının

[48] Aaland Adalarında yaşayan nüfusun çoğunluğu İsveç asıllı idi. Adaların İsveç asıllı halkı Finlandiya'nın bağımsızlığını desteklemekle birlikte kurulması planlanan Finlandiya devletinden ayrı bir oluşum istemekte idiler. Finlandiya ise Adaların kendi egemenliği altında kalmasını istiyordu.

tanınması yerine tamamen bir azınlık koruması ile çözülmüştür. Nitekim Komisyon raporunda da; "*modern siyasal düşüncede halkların self-determinasyon hakkı önemli bir yer tutsa da, Milletler Cemiyeti Misakı'nda bu konuya hiç değinilmemiştir. Birkaç uluslararası antlaşmada bu ilkenin tanınmış olması, uluslararası pozitif kurallar ile aynı kefeye konulması için yeterli değildir*" görüşü yer almıştır. (Halperin vd, 1992: s.19)

Kendi geleceğini belirleme ilkesinin BM şartının 1. maddesinin 2. kısmında söz edilmektedir. BM Şartının söz konusu bu hükmünde ifade edilen "*milletler arasında...kendi kaderlerini kendilerinin tayin hakkına saygı*" üzerine kurulu "dostane" ilişkiler getirmenin BM'nin bir amacı olarak belirlenmiş olması, burada, devletler arasında geliştirilmek istenen iyi ilişkilerin kastedildiğini açıkça göstermektedir. (Charter of the United Nations, Article 1) Bu maddenin kendi geleceğini belirleme hakkının bir devletin egemenliğinin diğer devletler karşısında korunmak istendiği muhakkaktır. Burada söz konusu ilke ulusların eşitliğinin bir gereği olarak ifade edilir.

BM şartının 55/1 hükmü self-determinasyon hakkını tanımaktadır. (Charter of the United Nations, Article 55) Bununla beraber devletler hukukunda bu hak tartışmalıdır ve tartışılmaya devam edilmelidir. Öğretinin büyük bir bölümü bu hakkın her azınlık için değil kolonilerde ve işgal altındaki topraklarda yaşayan yerel halklar için tanınan bir hak olduğunda birleşmektedirler. Çünkü maddeyi devletlerin ulusal bütünlüklerinin ortadan kalkması şeklinde yorumlamak bizzat BM Şartının metni ve ruhu ile bağdaşmaz. Zaten öğretide bu yaklaşım destek bulmaktadır. (Doğan, 2008, s.172)

Diğer yandan şartın 51. maddesinde devletlere kendi varlıklarına yönelen saldırılara karşı meşru müdafaada bulunma hakkı tanınarak üye devlerin toprak bütünlüklerini koruma amaçlı düzenleme ile bir sınır getirilmektedir. Buna ek olarak BM Şartının 11[49], 12[50] ve 13. Bölümlerinin vesayet sisteminin düzenlenmesine tahsis

[49] BM Şartının 11. Chapter'ı Kendini Yönetemeyen Bölgelerle İlgili Açıklama başlığını taşımakta olup kısaca Sömürge Altındaki bölgeleri yöneten devletlerle ilgili hükümler yer almaktadır. Buna göre 73. Madde sömürge halkının sosyal ve siyasal bakımdan kendini tedricen geliştirmesine destek olunması, bu halkların kendilerini geliştirmelerine dönük bilimsel araştırmalara destek verilmesi ve

edilmiş olması Milletler Cemiyeti döneminde var olan ve güçlü devletlerce temsil edilen iradenin sürmekte olduğunu göstermektedir. (Charter of the United Nations, Article 73–91)

BM teşkilatı kurulduktan kısa bir süre sonra kendi geleceğini belirleme ilkesinin daha etkin şekilde hayata geçirilmesine dönük faaliyetlerin dikkati çekmeye başladığını söylemek mümkündür. Bu amaçla bu konuda atılan en önemli ilk gelişmenin BM Genel Kurulu'nun 1952 de 545 (VI) sayılı kararla İnsan Hakları Komisyonunu bu hakkın daha etkin hayata geçirilmesinin yol ve yöntemlerini araştırma görevi vermesi olduğunu söyleyebiliriz. (UN General Assembly Resolution, A/RES/545-VI) Bu çalışmaların bir ürünü olarak 14 Ekim 1960 tarihli 1514 (XV) sayılı Sömürgeciliğin Ortadan Kaldırılması Bildirisi BM Genel Kurulu Kararı kabul edilmiştir. Bu bildirge çoğunluğu Afrika ülkelerinden oluşan 89 devletin evet ve 9 devletin çekimser oyu ile kabul edilmiştir. Bildiride içerik olarak vesayet rejimlerine (sömürgeleri idare eden devletlere) yönetimleri altındaki halklara baskıdan kaçınmaları çağrısı yapılmaktadır. (UN General Assembly Resolution, A/RES/1514-XV) Konuya ilişkin olarak 24 Ekim 1970 tarihli 2625 (XXV) sayılı Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca Devletler arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği ile ilgili Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi başlıklı BM Genel Kurulu kararına (UN General Assembly Resolution, A/RES/2625- XXV) atıf yapan ve BM Şartının 1/II hükmünü açıklama amacı güden 13 Mart 1984 tarihli Halkların Kendi Geleceğini Belirleme başlıklı Genel Kurul kararında da aynı özellikler göze çarpmaktadır. Bu bildiride de devletlere vesayeti altındaki halklara ilişkin yeterli bilgiyi BM'e iletmeye

istatistik bilgilerinin BM Genel Sekreterliğine sunulması gereğine işaret edilmiştir. Bundan sonra gelen 74 ve 75. Maddelerde sömürge bölgeleri yöneten egemen devletlerin 73. Maddeyi ihlal etmesi durumunda nasıl bir yaptırım uygulanacağını belirtmemiştir. Bkz. (Charter of the United Nations, Article 73–91)

[50] BM Şartının 12. Chapter'ı Vesayet Rejimi başlığını taşımakta olup Vesayet altındaki devlet ile Vesayeti sürdüren devlet arasındaki ilişkileri belirlemektedir. Buna göre Madde 76 Egemen devlete vesayeti altındaki halkın kendini ekonomik, sosyal ve siyasi bakımdan geliştirmesine destek olması, yönetimi altındaki vesayet ülkesi halkının insan haklarına saygı gibi yükümlülükler öngörülmüştür. Fakat bu düzenlemelere aykırı davranışlar için özel bir yaptırım öngörülmemiştir. Esasında Vesayet Rejimi Milletler Cemiyeti döneminde var olan manda idaresi ve sömürge idaresinin birer devletler hukuku kurumu olarak görme anlayışının, Birleşmiş Milletler döneminde de devam etmekte olduğunu göstermektedir. BM kurulduğu dönemde var olan somut durum böyle bir düzenlemeye ihtiyaç göstermekteydi.

ve yöntemleri altındaki sömürge halklara kendilerini geliştirme şansı vermeleri çağrısı yapılmaktadır.[51] (Doğan, 2008, s.174)

Sömürge olmayan bir devletten kendi geleceğini belirleme hakkı gerekçesiyle ayrılma talebi belli koşullar mevcut değilse devletler hukukuna aykırı olacaktır. Nitekim Milletler Cemiyeti I. Dünya Savaşı sırasında bağımsızlığını ilan ederek Finlandiya'dan ayrılmak isteyen çoğunluğu İsveç dili konuşan Aaland Adaları halkının ayrılma isteklerini bu manada bir devletler hukuku normu olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Aynı görüşün BM döneminde de sürdüğünü söylemek mümkündür. Buna göre BM bağımsızlık elde eden Kongo'dan ayrılmak isteyen Katanga bölgesine ilişkin 1961 de ve 1967'de Nijerya'dan ayrılmak isteyen Biafra bölgelerine ilişkin kararlarda kendi geleceğini belirleme ilkesinin koloni yönetiminden çıkma hakkı tanıdığını ama bu bölgelerin kendi devletlerinden ayrılma hakkını içermediğini açık bir ifadeyle ortaya koymuştur. BM Örgütünü toprak bütünlüğü karşısında kendi geleceğini belirleme ilkesini tercih ettiği Bangladeş ve Eritre örnekleri bir yana bırakılacak olursa her zaman ülkelerin toprak bütünlüğünden yana tercihte bulunmuştur. (Doğan, 2008, s.174) Çünkü BM Güvenlik Konseyi toprak bütünlüğü ilkesi ışığında bu şekilde bağımsızlığını kazanan bir devletten ayrılma ve tek taraflı bağımsızlık ilânlarını uluslararası hukuka uygun görmemektedir. Başka bir deyişle ***BM Güvenlik Konseyi buna uygun olarak self determinasyonunun etnik gruplar tarafından ayrı ayrı, bağımsız olarak kullanılma iddiasının gündeme geleceği örneklerde toprak bütünlüğü ilkesini vurgulamaktadır***. (Arsava, 2009: s.195)

Yabancı yönetime tâbi toplumların yanı sıra günümüzde self determinasyon ağırlıklı olarak ülke sınırları içinde yaşayan farklı etnik gruplar tarafından iddia edilmektedir. BM Antlaşması'nın en yüce ilkesi olan devletlerin toprak bütünlüğü ilkesi ile BM Antlaşması'nda yer alan bir ilke olarak self determinasyonunun bağdaştırılması yöntemi 1970 tarihli devletler arasında dostça ilişkiler ve işbirliği

[51] Konuya ilişkin bir başka ayrıntı da şudur: 1946'da BM Genel Kurulunca kendi geleceğini belirleme hakkından mahrum bölgelerin bir listesi çıkarılmıştır. Bu bölgelerin sayılarının bu dönemde 74 olduğu dikkati çeker. Bu sayı 1960'da 64'e inmiştir. BM uygulamasında sömürge halkların bağımsız devlet kurma hakları coğrafi sınırlar çerçevesinde anlaşılmıştır. Bir sömürge ülkesi bağımsızlık elde ettikten sonra o ülkede yaşayan diğer halkların ayrı bir devlet kurma girişimleri de devletler camiasınca reddedilmektedir. Bkz. (Doğan, 2008, s.174)

başlığını taşıyan BM genel kurulu kararında öngörülmüştür. Bu karara göre ***self determinasyonunun toprak bütünlüğü korunarak "iç self determinasyon" olarak etnik gruplara genel iradeye katılma ve yine her etnik grubun kendi dini, etnik, kültürel özelliklerinin korunmasına yönelik yetkiler verilerek (olanağı verilerek) kullanılması mümkündür. Bu olanakların sağlanmaması özellikle ayrımcılık, insan hakları ihlâlleri, söz konusu etnik grubun varlığının tehlikeye girmesi, adil olmayan yönetim durumlarında nihai çare olarak (ultima ratio) "iç self determinasyon"nun "dış self determinasyon"a dönüşmesi söz konusu olmaktadır. Bu durumlarda farklı etnik grupların bir arada yaşama (co-existenz) şansının kalmadığı, devletin işlevini kaybettiği varsayılarak bağımsızlık, başka bir devletle birleşme veya başka bir devlete katılarak self determinasyon'u kullanabilmesi söz konusu olabilmektedir***. (Arsava, 2009: s.195–196)

Yapılan hukuki yorumlar ne yönde olursa olsun farklı etnik ulusların bağımsız devlet kurma çabaları sona ermemiştir. Bu durumun sürmesindeki etkenlerden birinin BM Şartında yer alan kendi geleceğini belirleme ilkesinin önemi ve etkisi yadsınamaz. BM Şartında yer alan self-determinasyon hakkı azınlıkların içinde yaşadıkları toplum ile kaynaşmasını önleyici etki yapmaktadır. Çünkü Şartta böyle bir haktan söz edilmiş olması azınlıkların entegre olmak yerine gelecekte ayrılmak için fırsat kollamalarını teşvik edici niteliktedir. (Doğan, 2008, s.175)

1.7.2 Bölünme (Secession) Yöntemi ile Devlet Kurulması

Bir devletin kendi içinde birden fazla devlete bölünmesidir. Bölünen devletin hukukî kişiliği sona ererken yeni kurulan devlet veya devletlerin hukuki kişilikleri kritik tarihten itibaren başlamış kabul edilir. Bölünme yoluyla mevcut bir devletin bünyesinden yeni devletlerin doğması esas itibariyle zaman içinde bölünen devlet tarafından şu veya bu şekilde egemenlik hakları elinden alınmış devletler veya milletler olabileceği gibi kendi istekleri ile bir federasyon veya konfederasyon kuran devletlerde daha sonradan kurdukları bu devletin hukuki kişiliğini sona erdirerek ayrı bağımsız devlet formuna dönüşebilmektedirler. Örneğin SSCB 1917 Bolşevik İhtilali ile kurulduktan sonra kendi yakın çevresindeki Letonya, Litvanya, Estonya, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Kırgızistan, Moldova, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan gibi devletleri zaman içinde bir bakıma zorla

bünyesine katarak Sosyalist bir federasyon kurmuştur. Söz konusu bu devletler yaklaşık 70 yıl SSCB bünyesinde federal sistem içinde varlıklarını devam ettirmiş ancak 1991'de SSCB'nin dağılması ile tekrar bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Diğer taraftan 1918 yılında Yugoslavya Krallığı olarak kurulan daha sonra 1943 yılında Demokratik Federal Yugoslavya adını alan ve daha sonra 1946 yılında ismini Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti olarak değiştiren son olarak 1963'te Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti ismini benimseyen devlet ilk kurulduğunda Sırp, Sloven ve Hırvat krallığı olarak biliniyordu. Ancak 1. Dünya Savaşı sonrası dönemde Bosna-Hersek, Makedonya ve Karadağ'ın katılımıyla 6 devletten ve Kosova ile Voyvodina Özerk bölgelerinden oluşan bir Sosyalist Federal devlete dönüşmüştür. Söz konusu bu federal birliğe bağlı devletler ve bölgeler 1990'lara kadar bu yapıda gönüllü olarak bulunmuş ancak 1990'larda yaşanan etnik çekişmeler nedeniyle dağılma sürecine girmiş ve federal devleti oluşturan 6 devlet ile Kosova özerk bölgesi zaman içinde bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Bu süreçle birlikte Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin hukuki kişiliği ve varlığı sona ererken bu devletin bölünmesi sonucu 7 devlet bu devletin egemenliği altındaki topraklardan tarih sahnesine çıkmıştır.

Bölünme yoluyla devlet oluşumuna bir başka örnek olarak Çekoslovakya verilebilir. Söz konusu devlet Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun 1. Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sonra bugünkü Çek Cumhuriyeti ve Slovakya topraklarında tek meclisli federal yapıda kurulmuştur. Devlet 2. Dünya Savaşı sonrasında 1945–1990 arası dönemde SSCB'ye katılmış, SSCB dağılınca, 1 Ocak 1993'te Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak ikiye ayrılmıştır. Bu tarihten sonra Çekoslovakya'nın tüm hakları ve halefiyeti Çek Cumhuriyeti'ne geçmiştir. Çekoslovakya'nın yaşadığı bölünme; dünyada hiçbir sorun yaşanmadan ve tek bir kurşun atılmadan ortaya çıkan tek hükümranlık bölünmesidir. Bu modele ***Çekoslovakya tipi bölünme modeli*** denmektedir. (Bayar, 2009: s.232)

Bununla birlikte bölünme yoluyla devlet kurulmasının şiddet kullanılarak gerçekleştirildiği örneklerde bulunmaktadır. Örneğin yakın tarihte Bangladeş devletinin kurulması hem bir iç savaş hem de Pakistan ile Hindistan'ın kendi

aralarında savaşmaları sonucunda gerçekleşmiştir.[52] Bunun yanında devletler bazı durumlarda birlik kurup sonra bu birliği kısa sürede feshedebilmektedirler. Örneğin Senegal ile Mali arasındaki federe devlet birliği kısa süren bu birlikteliklerden biridir.[53] Kısa süren bu bölünmelere bir başka örnek olarak Singapur ve Malezya arasındaki birlik gösterilebilir. Buna göre 2. Dünya Savaşı sırasında,1942–1945 yılları arasında Singapur, Japon İmparatorluğu tarafından işgal edilmesine rağmen Savaş sona erdiğinde Singapur kendi öz yönetimini alana kadar İngiliz kontrolü altına girmiştir. Bağımsızlığını 1963 yılında kazandıktan sonra Malezya ile birleşmiştir. Ancak, sosyal huzursuzluk ve iktidardaki Singapur Halk Hareketi Partisi ve Malezya İttifak Partisi arasındaki anlaşmazlıkları, Malezya ile Singapur'un ayrılığı ile sonuçlanmıştır. Singapur, 9 Ağustos 1965 tarihinde bağımsız bir cumhuriyet olmuştur. Bu tarihten sonra uluslararası arenada hem Malezya hem de Singapur varlıklarını bağımsız devletler olarak sürdürmektedirler.

Tarihsel süreçte bölünme yoluyla devlet kurulumuyla yollarına ayrı bağımsız devletler olarak devam eden oluşumlar olduğu gibi ayrılma işlemi başarısız olmuş ya da bölünememiş oluşumlarda olmuştur. Örneğin Kanada'dan ayrılmak isteyen Fransız orijinli etnik grupların çoğunlukta olduğu Quebeck eyaleti Kanada'da 1867'de kurulan federal sistemin kurucu bir eyaleti olmasına rağmen 1968, 1980, 1995 yıllarında referanduma giderek kurucusu olduğu bu federal devlet sisteminden ayrılmak istemiştir. Kanada Anayasası'nda, ülkeyi oluşturan eyaletlerin kendi istekleri ile ayrılmalarına ilişkin herhangi bir husus bulunmadığından Quebec eyaletinin statüsünün durumu tartışmalı bir hale dönüşmüştür.

[52] 1969 yılına kadar Pakistan'ın "Doğu Pakistan" adıyla anılan bir eyaleti olan bölge 28 Kasım 1969'da meclis üyelerinin teşkili için yapılan seçim propagandaları esnasında Mucib-ür Rahman ve onun "Avami Partisi" seçim propagandalarını Doğu Pakistan'a muhtariyet vereceği vaadi üzerine kurmuştu. Aralık 1970'te yapılan seçimler sonucunda Avami Partisi 313 sandalyeden 167'sini aldı. 1 Mart 1971'de Millet Meclisinin teşkili ertelendi. Bu durum Doğu Pakistan'da meşru hakların ihlali sayıldı ve genel greve gidildi. Bunun üzerine ordu, grevcilerin üzerine gitti ve iç savaş başladı. Bu arada Hindistan'la Pakistan'da savaşa başladı. Aralık 1971'de savaş bittiğinde Hindistan, Doğu Pakistan'ın büyük bir bölümünü işgal etmişti. Hindistan burayı iki hafta kadar kontrol altında tuttu. 22 Aralık 1971'de Mucib-ür-Rahman'ın liderliğinde Bangladeş Müslüman Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra, Hindistan ülkeyi terk etti. Bkz. (Cooper and Khan, 2003)

[53] Senegal, 1946 yılında Fransız Batı Afrika Kolonisinin diğer parçaları ile birlikte Fransa'nın deniz aşırı topraklarından birisi oldu. 1960 yılının başlarında Mali ile birlikte federe bir federasyon oluşturdular fakat bu federasyon 4 ay içinde çöktü ve her iki devlet'te bağımsız birer devlet olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Bkz. (History of Senegal, 2013)

1995 yılında yapılan ikinci referandumla ayrılmaya iyice yaklaşan Quebec eyaletinin isteklerine karşı Kanada İdari Heyeti böyle bir ayrılmanın mümkün olup olamayacağı konusunda Yüksek Mahkemeye başvurmuştur. Bu başvuru kapsamında mahkemeden şu 3 sorunun yatını istemiştir. (Kalaycı, 2008: s.158–159)

1) Kanada Anayasası altında, Quebec Ulusal Meclisi, yasaması ya da Hükümeti tek taraflı olarak Quebec'in Kanada'dan ayrılmasını tatbik edebilir mi?
2) Uluslararası hukuk Quebec Ulusal Meclisine, yasamasına ya da Hükümetine tek taraflı olarak Quebec'in Kanada'dan ayrılmasını tatbik edebilir mi?
3) Quebec Ulusal Meclisine, yasamasına ya da hükümetine tek taraflı olarak Quebec'in Kanada'dan ayrılmasını tatbik etme hakkı üzerine yerel ve uluslararası hukuk arasında bir ihtilaf olması durumunda hangisi Kanada'da örnek olarak yer alacaktır?

Yüksek Mahkeme 1998'de aldığı kararla Kanada İdari Heyeti'nin sorduğu bu üç sorudan ilk ikisine olumsuz yanıt vermiş ve bu kapsamda da üçüncü soruya yanıt vermeye gerek duymamıştır. Yüksek Mahkeme'ye göre ayrılma ancak Kanada Anayasası'nın değiştirilmesiyle olabilecektir ki bunun içinde Quebec dışında diğer bölgelerin de rızası (consent) gerekmektedir. Diğer bir ifade ile kurucu eyaleti olduğu Kanada'dan ayrılarak bir kendi kaderini tayin etmek için bağlı bulunulan devletin geriye kalan kısmının da kaderi etkileneceği için Kanada'yı oluşturan diğer 10 eyalet ve 3 özel statülü bölgenin rıza göstermesi gerekmektedir. Çünkü Kanada anayasası, federasyonu oluşturan eyaletlere ne tek taraflı ayrılma izni tanımıştır ne de ayrılmanın koşullarını tartışan herhangi bir madde içermektedir, Quebec'in egemenlik referandumlarının akıbeti hep merak konusu olmuştur.[54] Kısaca Mahkeme Quebec'in tek taraflı ayrılamayacağına karar vermiş ve bu yöndeki her girişimin Anayasa'ya aykırı olacağını belirtmiştir. Ayrıca Quebec'deki durumun uluslararası

[54] Her ne kadar egemenlikçi Quebecliler, referandumdan "evet" çıkması durumunda tek taraflı ayrılma haklarının olduğunu iddia etseler de, Kanada anayasasında bu konuda bir boşluk olduğu aşikardır. Fakat daha büyük bir muğlâklık referandum sorularının kendisinden kaynaklanır. Kurulduğu andan itibaren bağımsızlığı kendisine hedef belirlemiş Parti Québécois (PQ), Quebec halkının Kanada'dan radikal bir kopuşa hazır olmadığını bildiğinden ve Quebeclilerin ekonomik kaygılarını hesaba katmak zorunda kaldığından, ilk başta "egemenlik-birlik" ("souveraineté-association") adını verdiği biraz kafa karıştırıcı bir egemenlik anlayışı geliştirir. Federalizmden daha gevşek, bağımsızlıktan ise daha az bir şey olan "egemenlik-birlik" PQ'nun rehber ilkesi haline gelir. Aslında ulusal bağımsızlık somut bir siyasal proje olmaktan çok bir idealdir. PQ, bu ideali gerçekleştirebilmek için aşamalı bir egemenlik fikri geliştirir: étapisme. Bu durum, egemenliğin çekiciliğini arttırır, ama aynı zamanda anlamının hem sulandırılmasına hem de dağılmasına yol açar. Bkz. (Jackson, 1999: s.2)

hukukta da var olan tanımlamalara ya da koşullara uymadığı Mahkeme tarafından önemle vurgulanmıştır. (Kalaycı, 2008: s.158–159)

Başarısız olmuş olan bir başka bölünme örneği ise Biafra ve Nijerya arasında 1967–1970 yılları arasında yaşanan secession (ayrılma) mücadelesidir. Buna göre 30 Mayıs 1967 tarihinde tek taraflı olarak Nijerya'dan bağımsızlığını ilan eden devlet, ilan sonrası çıkan ve üç yıl boyunca süren Biafra Savaşı[55] neticesinde ortadan kaldırılarak tekrar Nijerya'nın hâkimiyeti altına girmiştir. Günümüzde Biafra, Nijerya'daki 37 eyalet içerisinde yer almakta olup, Movement for the Actualization of the Sovereign State of Biafra (MASSOB) örgütü bölgenin bağımsızlığı için yer yer mücadelesini sürdürmektedir. (Nigeria, 2013)

Bölünme yoluyla devlet kurulmasında uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler bakımından yaşanabilecek en büyük bölünen devlet ile ortaya yeni çıkan devlet veya devletler arasında yaşanabilecek halefiyet, selefiyet sorunudur. Uluslararası hukuka göre hukuki kişiliği sona eren devlet, "selef devlet (predecessor state) onun yerine geçen devlet ise "halef devlet (successor state)" olarak isimlendirilir. Hukuki kişiliği sona eren büyük bir devletten sayıca daha fazla yeni devlet oluşmaktadır. Bu durumda yeni kurulan devletlerden biri, parçalanan devletin asıl halefi olur. Bu asıl halef ile önceki büyük devlet arasında devamlılık ilişkisi vardır. Bu iki devletin aynı devlet olduğu kabul edilir. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu 1. Dünya Savaşı sonucunda parçalanmış, yerine pek çok devlet kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyetinin Osmanlı İmparatorluğunun asıl halefi (successor state) olduğu, Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti arasında devamlılık ilişkisi olduğu, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti devletlerinin aynı devletler olduğu kabul edilmektedir. Keza 1991 yılında SSCB parçalanmış yerine 15 ayrı bağımsız devlet kurulmuştur. Ancak bu devletlerden biri olan Rusya Federasyonu'nun SSCB'nin asıl halefi olduğu kabul edilmiştir. Bu halefiyet sonucuna göre BM Güvenlik Konseyinde SSCB'nin daimi üyeliği, Rusya'ya geçmiştir. Böylece Rusya Federasyonu'nun SSCB'nin hukuken devamı olduğu kabul edilmiştir.

[55] Biafra kuvvetleri özellikle Aralık 1969 sonu ile Ocak 1970 başında şiddetlenen çarpışma sonucunda yenik düşerek Biafra'nın Nijerya'nın bir parçası olmasını engelleyememiştir. Devlet başkanı Ojukwu, yenilgi sonrası Fildişi Sahili'ne kaçarak, sağ kalan Biafra subayları da 15 Ocak 1970'te federal hükümete teslim olarak yenilgiyi kabullenmişlerdir. Nijerya kuvvetleri bundan sonra ülkenin mevcudiyetine resmen son vermişlerdir. Bkz. (Nigeria, 2013)

1.7.3 Birleşme (Unification, Reunification, Merger) Yöntemiyle Devlet Kurulması

Birden fazla bağımsız devletin bir araya gelerek yeni bir devlet kurmalarıdır. Bu durumda birleşen eski devletlerin uluslararası hukukî kişilikleri sona ererken yeni kurulan devletin hukuki kişiliği başlamış olur. (Crawford, 2006: s.448–468) Örneğin 2 Temmuz 1976 tarihinde Kuzey ve Güney Vietnam Devletleri birleşerek Vietnam Sosyalist Cumhuriyetini kurmuşlar ve bu şekilde Kuzey ve Güney Vietnam Devletlerinin hukukî kişiliği sona ermiştir. Bu tarihten itibaren Vietnam ülkesi üzerinde Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti devletinin varlığı devam etmektedir. Söz konusu bu birleşme her ne kadar kazanılan bir savaş sonrasında gerçekleşse de burada asıl olan devlet otoritesinin ülke toprakları üzerinde sağlanmış olmasıdır.

Diğer taraftan devletler bazı durumlarda kendi ulusal çıkarları gereği başka devletlerle birleşerek kendi hukuki kişiliklerini sonlandırıp yeni bir devlet bünyesinde hukuki kişilik kazanabilirler. Örneğin 1961'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanan Tanganyika ile yine 1963'te İngilitere'den bağımsızlığını kazanan Zanzibar devleti, Nisan 1964'te birleşerek Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti devletini kurmuşlar ve bu şekilde de Tanganyika ve Zanzibar'ın uluslararası kişilikleri sona ermiştir. Söz konusu devletlerin birleşmeleri (merger) sonucu günümüzde uluslararası sistemde Tanzanya her iki devletin adına hukuki kişiliğe sahip olarak yer almaktadır.

Günümüzde birleşme arzusu içinde olan fakat askeri, ekonomik ve siyasi sebeplerden dolayı birleşemeyen bölgeler ve devletlerde bulunmaktadır. Örneğin Güney ve Kuzey Kore aynı etnik unsurlara sahip olmalarına rağmen yaklaşık 60 yıldan beri ayrı devletler olarak tarih sahnesinde yer almaktadırlar.[56] Her ne kadar

[56] Kore, 2. Dünya Savaşının sonunda, Japon, Sovyet ve Amerikan güçlerine teslim oldu, bu devletler Kore'nin kuzeyini ve güneyini işgal etmişlerdi. 1943'de Kahire Deklarasyonu esnasında yapılan ilk plana göre birleşik bir Kore planı kararlaştırılmıştı. Ancak SSCB ve ABD arasında tırmanan Soğuk Savaş yüzünden Kore yarımadasında iki ayrı hükümetin kurulmasına neden olmuştur. Bu durum ideolojik ve siyasi olarak Kore'nin bölünmesine yol açarak, 1948 tarihinde Komünist Kuzey ve Kapitalist Güney olmak üzere ikiye bölünmesine neden olmuştur. Bunun ardından 25 Haziran 1950'de Kuzey Kore Güney Kore'yi işgal etmeye kalkmış ve bu da Kore Savaşının kıvılcımını ateşlemiştir. Bu savaş Soğuk Savaş döneminin ilk en büyük çatışması olarak kayıtlara geçmiştir. Üstün Kuzey Kore kuvvetlerinin bütün Kore yarımadasını ele geçireceği belli olunca, BM bu savaşa müdahale etme imkânı bulmuştur. Sovyetler Birliği ve Çin Kuzey Kore'yi her anlamda destekledi, daha sonraki seneler Çin ordusundan milyonlarca asker Kuzey Kore'ye askeri anlamda destek olmak için savaşa katıldı. 1953 yılında ateşkes sağlanmasına rağmen bu ateşkes hiç bir zaman Güney Kore ve Kuzey

her 2 devletin halkı ve siyasilere zaman zaman birleşme görüşmeleri yapsa da aynı etnik orijine sahip iki ülke arasındaki ideolojik ve siyasi faktörler iki devletin birleşmesinin önündeki en büyük engeller olarak yer almaktadır.

Birleşme konusu her ne kadar birleşme arzusunda olan devletleri ilgilendiren bir durum olarak görülse de birleşme sonunda ortaya çıkacak olan yeni devlet yapısı bazı durumlarda diğer komşu devletlerin istemediği bir adım olarak görülebilmektedir. Örneğin Balkan coğrafyasında yer alan, aynı etnik kimliğe sahip olan ve birbirine komşu olan Arnavutluk ve Kosova devletlerinin birleşme durumları bu coğrafyada bulunan başta Sırbistan olmak üzere Yunanistan ve Makedonya gibi diğer devletlere rahatsızlık verebilmektedir. Son dönemde özellikle Arnavutluktaki milliyetçi eğilimli Kırmızı ve Siyah İttifakı Partisi[57], ülkenin Kosova ile birleşmesi konusunda referandum yapılması için Arnavutluk Merkez Seçim Komisyonu'na başvurdu. Partinin genel başkanı Kreşnik Spahiu, Arnavutluk ve Kosova'nın birleşmesi için referandum yapılmasını talep ettiklerini belirterek, "İki Arnavut devleti bir federasyonda birleşmelidir şeklinde bir açıklama yaparak adeta bölge devlerinin korktukları "Büyük Arnavutluk" söylemini yeniden ortaya çıkarmış durumdadır. Söz konusu milliyetçi parti aynı zamanda "Arnavut devletlerinin" (Kosova ve Arnavutluk) Avrupa Birliği'ne iki birimden oluşan bir federasyon olarak üye olması gerektiği görüşünü dile getirmektedir. (Kosova ile Birleşme İçin Referandum Talebi, 2013) Tüm bu söylemler ve gelişmelerin zaten etnik yönden sorunlu olan Balkan coğrafyasında yeni gerilimlere sebep olabileceğini söylememiz mümkündür. Ancak konumuz açısından Kosova ve Arnavutluğun devlet birleşmelerinde uluslararası hukuk bakımından bir engel olmamakla birlikte konjonktürel açıdan kısa vadede bir birleşmenin olması pek olası görünmemektedir.

Kore tarafından imzalanmamıştır, böylece yarımada iki ülke arasındaki orijinal sınır yakınlarında askerden arındırılmış bölge adıyla ikiye bölünmüştür. Barış antlaşması iki devlet arasında imzalanmadığı için bu durum teknik olarak iki ülkenin bugünde hala savaş halinde bulunduklarını göstermektedir. Bkz. (US Relations With South Korea, 2014)

[57] Kırmızı ve Siyah İttifakı Partisi, Arnavutluk'un Kosova ile birleşmesi için referandum yapılması fikrini ilk kez Arnavutluk'un bağımsızlığının 100. yılının kutlandığı 28 Kasım 2012'de ortaya atmış, ardından da referandum için imza kampanyası başlatmıştı.

1.8 Devletlerin Sona Erme Şekilleri

Bir devletin "sona ermesi (extinction of states) o devletin "hukukî kişiliği (legal personality)"nin ortadan kalkması demektir. Bir başka deyişle uluslararası hukuk bakımından bir devletin mevcudiyetinin hukuksal olarak ortadan kalkmasıdır. Esas itibariyle bir devletin varlığının sona ermesi için devletin asgari unsurları olarak ifade edilen millet, ülke ve egemenlik unsurlarından ikisinin veya üçünün birden ortadan kalkması durumunda devletin de otomatik olarak ortadan kalkacağını söylemek mümkündür.

Devletin insan unsurunun, yani milletinin yok olması teorik olarak mümkündür. Devletin bütün vatandaşları bir doğal felaket, bir salgın hastalık veya bir nükleer savaş sonucunda ölürse, o devlet zaten fiilen ortadan kalkar. Ancak nüfusu büyük bir ülkenin örneğin (ABD, Almanya, Çin, Hindistan gibi) bütün vatandaşlarının ölmesi düşük bir ihtimaldir. Birkaç kişi hayatta kalsa bile diğer iki unsur varlığını sürdürüyorsa devletin varlığı devam eder. Kaldı ki böyle bir felaket yaşanması durumunda o devletin dışarıda yaşayan vatandaşları mutlaka vardır. Bu nedenle böyle bir durumda o devletin dışarıda yaşayan vatandaşları kendi ülkelerine gelerek devletlerinin varlığını devam ettirebilirler.

Diğer yandan devletin ülke unsurunun yok olması da ihtimal olarak düşünülebilir. Bir ada devletinin ülkesi, deprem veya suların yükselmesi gibi bir sebeple suların altında kalırsa, su altında kurulu bir devlet olamayacağına göre, bu devlet, diğer iki unsur devam ediyor olsa bile sona erer. Örneğin İngiltere devleti büyük bir ada üzerine kuruludur. Eğer bu ada deprem gibi bir sebeple yerle bir olup sulara gömülürse söz konusu ada denizin içinde varlığını sürdüremeyeceği için millet ve egemenlik unsuru devam etse bile devlet vasfını devam ettiremeyeceği için teorik olarak İngiltere ülkesi üzerindeki varlığı ortadan kalkacaktır. Zaten bir devlet ülkesinden bahsedilmek için o devlet ülkesinin mutlaka ve mutlaka bir kara parçasına sahip olması gerekmektedir. Ancak İngiltere'nin sahip olduğu diğer kara parçalarında örneğin Cebelitarık ve Falkland Adaları üzerindeki varlığı devam edecektir.

Bunun yanında bir başka durum da bir devletin bir savaş sonucunda devlet ülkesini kaybetmesidir. Şüphesiz, bir devlet bir savaş sonucunda ülkesinin tamamını veya bir kısmını bir başka devlete kaptırabilir. Böyle bir durumda da ülke kaybı olduğu düşünülebilirse de ortada ülkenin yok olması değil, o ülke üzerinde egemenliğin kaybedilmesinden başka bir şey yoktur. Söz konusu bu durum ile geçmişte olduğu gibi günümüzde de karşılaşmak mümkündür. Örneğin 2. Dünya Savaşı sırasında Almanya, Fransa'yı askeri yönden yenip tüm ülkeyi ele geçirince Fransa devleti millet unsuru hariç egemenlik ve ülke unsurlarını kaybetmişti. Ancak her ne kadar Fransa devletinin fiili varlığı ortadan kalksa da savaş şartları nedeniyle Fransa'nın müttefiki olduğu diğer devletler Fransa'nın legal personality (hukuki kişiliğini) tam olarak kaybetmediği ve bu durumun geçici olacağını düşündüklerinden Londra'da kurulan sürgündeki Fransız hükümetini muhatap almışlardır. Almanların, Fransa'yı işgali sırasında kurdukları Vichy Fransa'sı[58] olarak adlandırılan kukla devlet uluslararası toplum tarafından muhatap alınmamıştır. Yaklaşık 4 yıl boyunca Fransa topraklarını sözde egemenliği altında tutan bu devlet herhangi bir anayasa yapamadan savaş sonrasında otomatik olarak meşruiyetini yitirmiş ve bu devleti yöneten Fransızlar savaş sonrasında ya idam edilmişler ya da ömür boyu hapis cezası almışlardır. (Kitson, 2010)

Devletlerin sona erme şekilleri incelendiğinde genel olarak beşeri ve fiziki unsurların kaybolması ile sona erdiği ender olarak görülse de asıl sona erme veya devletin hukuki kişiliğinin ortadan kalkması çoğunlukla söz konusu bu iki unsur nedeniyle değil devletlerin egemenlik unsurunu kaybetmeleriyle olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile belirli bir insan topluluğu kendi devlet ülkesi üzerindeki egemenliğini kaybederse bu insan topluluğunun kurmuş olduğu devlet sona ermiş olmaktadır. Bu duruma uluslararası hukukta egemenliğin kaybı (lose of sovereignty) denir. Bir devletin egemenliğinin kaybı aynı zamanda devletin ölümü demektir. Bu yaklaşım dayanağını Roma Özel Hukuku'ndan almış ve özellikle 19. yüzyılda benimsenmiştir. (Aladağ, 2008: s.132)

Devletin egemenlik unsurunu kaybetmesi ile gerek devletin egemen olduğu ülke sınırlar üzerinde gerekse ülke üzerinde yaşayan millet üzerinde hiçbir

[58] Devlet Fransa'nın Vichy kenti çevresinde kurulduğundan bu isimle anılmıştır.

otoritesinin kalmadığı anlamına gelir. Zaten böyle bir durumda devletin kural koyması ve bu kuralları uygulatacak gücü ortadan kalkmış demektir. Örneğin 2008 yılında Gürcistan'la Rusya Federasyonu arasında yaşanan savaştan sonra uluslararası hukuka göre Gürcistan'ın kendi ülkesi içinde kabul edilen Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinde fiili olarak egemenliğini kaybetmesi ile Gürcistan'ın söz konusu topraklar üzerinde egemenliğinin sona erdiğini söylemek mümkündür. Çünkü Rusya Federasyonu'nun fiili koruması altına giren bu bölgelerde Gürcistan'ın kanun koyması ve bu kanunları uygulatacak otoritesi kalmamıştır.

Diğer taraftan devletler bazı durumlarda kendi ulusal çıkarları gereği ülkelerinin belirli bir kısmı üzerindeki egemenlik haklarından vazgeçtikleri, egemenliği altındaki bazı bölgelerin bir kısmını başka devletlere devrettikleri görülmüştür. Örneğin Osmanlı devleti 1877–1878 yılları arasında Rusya Çarlığı ile giriştiği savaşta zor durumda kalınca İngiltere'nin desteğini almak adına Kıbrıs adasının idaresini mülkiyeti kendinde kalmak şartıyla İngiltere'ye bırakmıştır. 4 Haziran 1878'de imzalanan Kıbrıs Antlaşmasına göre İngiltere adayı işgal edecek ve Padişah adına idare edecekti. Giderlerden arta kalan gelirler yıllık olarak Osmanlı hazinesine ödenecek, Osmanlılar adanın adalet, din ve eğitim kurumlarını yönetmeyi sürdüreceklerdi. İngiltere de Rusların Osmanlı topraklarına saldırması hâlinde Doğu Anadolu'yu savunmak üzere gerekli bütün yardımı yapmaya söz veriyordu. (Günay, 2007: s.117) Ancak bu tarihten sonra İngilizler Kıbrıs adasını bir daha Osmanlı devletine devretmemişler ve Lozan Antlaşması ile de Osmanlı devletinin halefi olan Türkiye Cumhuriyeti devleti adanın İngiltere'ye geçmesini kabul etmiştir.

Buna paralel olarak bir devlet kendi ülkesinin bir bölümünü başka bir devlete geçici olarak kiraya verebilir. Örneğin İngiltere 1898 yılındaki antlaşma ile Çin'in güney kısmında yer alan Hong Kong adasını ve çevresini kiralayarak burayı 99 yıllığına yönetmiş ve burayı bir finans merkezi haline dönüştürmüştür. Günümüzde buna benzer ancak amaç yönünden farklı kiralama ve satış yöntemleri göze çarpmaktadır. Özellikle son yıllarda zengin devletler fakir devletlerin tarım arazilerini satın alarak ya da kiralayarak buralar üzerinde geçici olarak egemenlik

elde etmektedirler.[59] Örneğin Petrol zengini Suudi Arabistan, başka ülkelerin arazilerini satın alarak veya kiralayarak gıda ve tarım üretimi yapmak istediğini saklamıyor. Yılda 1 milyon ton pirinç ithal etmek zorunda olan ülke, hükümetin, İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) ve Suudi işadamlarının sermaye koyduğu FORAS International adlı bir yatırım fonu kurdu. Fon, uzun vadede 700.000 hektar arazi ekerek yılda 7 milyon ton pirinç elde etmeyi planlıyor. (Sarpkaya, 2010) Söz konusu bu durum arazisini kiralayan veya satan devlet açısından egemenliğin kaybı anlamına gelmemekle birlikte araziyi kiralayan veya satın alan devlet içinse o ülke toprakları içinde tam anlamıyla bir ülke veya egemenlik kazanımı anlamına gelmemektedir. Çünkü arazinin yer aldığı devlet ülkesinde kural koyma ve bunu uygulama hakkı yine bu ülkede kalmaktadır. Yani araziyi kiralayan veya satın alan devlet bu topraklar üzerinde fiili olarak kontrolü kaybetmemekte ve diğer devletlerde bu devletin kurallarına göre işlem yapabilmektedirler.

Egemenliğin kaybı konusunda diğer bir hususta hiçbir devletin, ülkesinin bütünü üzerinde egemenlik hakkından vazgeçmeyi kabul etmeyeceğidir; zira bu durum o devletin bütünüyle sona ermesi demektir. Bu nedenle bir devletin sona ermesi, yani o devletin ülkesel egemenliğini bütünüyle kaybetmesi çoğunlukla kuvvet kullanımıyla, yani savaş yoluyla olur. Tarihte bir başka devlet tarafından askerî olarak işgal edilip hukukî varlığı sona ermiş pek çok devlet vardır. Egemenliğin kaybı yoluyla bir devletin sona ermesi (extinction) ister barışçı yolla ister güç kullanma yoluyla olsun şu hukukî şekillerde ortaya çıkmaktadır. (Gözler, 2011: s.15)

1.8.1 Fesih (Dissolution) Yöntemiyle Devletin Sona Ermesi

Bir devletin varlığına ve hukuki kişiliğine bütünüyle son verilmesidir. Örneğin 1.Dünya Savaşı sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu feshedilerek yerine pek çok devlet kurulmuştur. Söz konusu devlet Avrupa'nın birçok ülkesinde

[59] BM istatistiklerine göre 2007 – 2010 arası dönemde 30 milyon hektar (300.000 km2 yani İtalya büyüklüğünde) tarım arazisi yabancı sermaye tarafından satın alındı veya kiralandı. Ve bu eğilim giderek yayılıyor. Dünya Tarım Örgütü (FAO) dünya yüzeyinde 2,7 milyar hektar tarım yapılabilir arazi olduğunu ama bunun sadece 1,5 milyarının ekildiğini söylüyor. Bu işlenmeyen arazi genellikle Güney yarımkürede (Güney Amerika, Afrika, Avustralya, Güneydoğu Asya) ve % 80'i kalkınmakta olan ülkelerde yer almaktadır. Artan nüfusunu beslemekte zorlanan bu ülkeler, tarım arazilerine yapılan bu yabancı yatırımları ülke tarımını geliştirmek ve teknoloji transferi yapmak için bir fırsat olarak görüyorlar. Bkz. (Sarpkaya, 2010)

hüküm süren Habsburg Hanedanı yönetmiştir. Avusturya ve Macaristan aslında içişlerinde bağımsız olan iki ayrı ülkeydiler. Fakat dışişleri açısından tek bir Habsburg İmparatoru tarafından yönetilmekteydiler. Savaş sonrasında 10 Eylül 1919 tarihinde imzalanan Saint-Germain Antlaşması ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu hukuken ortadan kalkarak bu devletin egemenliği altındaki topraklardan Yugoslavya, Çekoslovakya ve Polonya ile Avusturya ve Macaristan olmak üzere 5 yeni devlet kurulmuştur.

Devletlerin feshedilmesi Çekoslovakya'da olduğu gibi nadirde olsa gönüllü (voluntary dissolution) olabileceği gibi, Yugoslavya'nın dağılması sürecinde olduğu gibi gönülsüz ya da zorunlu (involuntary dissolution) olabilmektedir. Her iki durumda da bir devletin hukuki varlığı sona ererken başka bir devletin veya devletlerin hukuki varlıkları fesih tarihinden (kritik tarih) itibaren başlamaktadır. Devletlerin fesih işlemi bir bakıma bölünme yoluyla devlet kurulması ile yakından ilgilidir. Çünkü fesih işleminin sonucunda bir devlet tarih sahnesinden çekilirken bu yıkılan devletin yerine o devletin yerini alan yeni bir devlet kurulmaktadır.

1.8.2 İlhak (Annexation) Yöntemiyle Devletin Sona Ermesi

Bir devletin başka bir devlet tarafından kendi topraklarına zorla katılmasına ilhak denilmektedir. İlhak, esas itibariyle uluslararası hukukta kullanılan bir terim olup, bir devletin daha önce egemenliği altında bulunmayan bir bölgeyi/toprak parçasını ele geçirmesini, kazanmasını, topraklarına katmasını ifâde etmektedir. Toprakların anlaşmalarla ya da satışla el değiştirmesinin tersine ilhak fiilen el koyma ile gerçekleştirilen ve genel tanınma ile meşrûluk kazanan tek taraflı bir eylemdir. (İnal, 2012)

İlhak edilen bölgenin insanlarının sadâkatinin otomatik olarak ilhak eden devlet tarafından kazanıldığı varsayılır. Bundan dolayı, ilhâkın hâmîlikten (protectorate) veya askerî işgalden ayrı tutulması gerekir. Bunlar hâkim devlet açısından bir egemenlik temdidi (genişlemesi-uzatılması) sağlar fakat tam bir egemenlik vermez. İlhak aynı zamanda sömürgeleştirmekten de (colonization) ayrı tutulmalıdır. (İnal, 2012)

Uluslararası hukuk çerçevesinde, bir devletin ilhak edilen bölgesi tümüyle veya kısmen ilhak edilen devletin rızâsıyla veya (daha önceden başka bir devletin elinde bulunmayan bir bölgenin durumunda olduğu gibi) uluslararası toplum tarafından rızâ gösterilmesi hâlinde geçerlilik kazanabilir. İlhak bölgesindeki eski devletin rızâsı, zorlama altında, sessizce (zımni olarak) ve bir anlaşma biçiminde verilebilir. Her iki durumda da ilhak edilen bölgenin sakinleri self-determinasyon haklarından mahrumdur.

İlhak edilen topraklar genellikle önceden istilâ ve işgal edilmiştir. 1938'de Almanya'nın Avusturya'yı ilhâkında olduğu gibi veya Mart 2014'te Kırım'ın Rusya Federasyonu'na katılma sürecinde olduğu gibi istilâ sıcak çatışma olmaksızın şiddet tehdidi ile de gerçekleşebilir. Askerî işgal, ilhak oluşmaksızın şiddet tehdidi ile gerçekleşebilir. Askerî işgal ilhak oluşturmaz ya da zorunlu olarak ilhâka yol açmaz.[60] (İnal, 2012) İlhak'ın Milletler Cemiyeti kurulduktan sonra da devam ettikleri görülmüştür. Örneğin İtalya Habeşistan'a saldırdıktan sonra, 9 Mayıs 1936'da bir kararname ile Habeşistan'ı ilhak ettiğini bildirmişti. Benzer şekilde Almanya 11 Mart 1938 tarihli bir Alman kânûnu ile Avusturya Devleti'nin sona erdiğini, Reich ile birleştiğini bir oldu bitti hâline getirmişti. Ancak 2. Dünya Savaşı devam ederken ABD, İngiltere ve SSCB 1 Kasım 1943 târihli Moskova Demeci ile Avusturya'nın Almanya tarafından ilhak edilmiş olmasını tanımadıklarını bildirmişlerdi.

BM kurulduktan sonra her ne kadar askeri güç kullanarak toprak kazanımını yasaklamış olsa da ilhak yoluyla toprak kazanımının devam ettiği görülmektedir. BM Genel Kurulu'nun 1974 tarihinde almış olduğu bir kararla, savaş îlan edilmiş olsun veya olmasın bir devletin silahlı kuvvetlerinin diğer bir devleti istilâ etmesi veya ona hücum etmesi veya ne kadar geçici olursa olsun, herhangi bir askerî işgal veya kuvvet yoluyla başka bir devletin ülkesinin tamâmını veya bir bölümünü ilhak etmesinin "saldırı" (agression) olarak kabul edileceği ifade edilmiştir. (UN General Assembly Resolution, A/RES/3314-XXIX) Söz konusu BM Genel Kurul kararına

[60] Örneğin 2. Dünyâ Savaşından sonra çatışmanın sona ermesinin ardından müttefikler Almanya'yı işgal ettiler ama bunu ilhak izlemedi, tersine müttefikler ilhak niyetinde olmadıklarını açıklamışlardır. Askerî işgal, ilhakla sonuçlanırsa genellikle ilhak eden devletin egemen otoritesinin kurulduğu ve bundan böyle de sürdürüleceği yolunda resmî bildirim beklenir.

rağmen Örneğin Hindistan askeri güç kullanarak 1975 yılında Sikkim devletinin varlığına son vermiş kendisinin 22. eyaleti olarak duyurmuştur. Benzer şekilde Endonezya 1975 yılında Doğu Timor'u işgal ederek buranın Endonezya'nın 27. bölgesi olduğunu ilan etti ancak burada yaşayan insanların silahlı mücadele göstermesi sonucu 2002 yılında Doğu Timor bağımsızlığını elde ederek Timor – Leste adıyla tarih sahnesinde tekrar yerini almıştır. Diğer taraftan 1967 yılında 6 gün savaşları sonucunda Suriye'ye ait Golan tepelerini ilhak eden İsrail devleti bu tepelerden ancak 2012 yılında çekilmiştir. Yine 1990 yılında Irak devletinin komşusu Kuveyt'i ilhak ettiğini ve Irak'ın 22. ili olduğunu açıklaması üzerine BM Güvenlik Konseyince alınan müdahale kararı ve ABD öncülüğünde 34 devlet tarafından yürütülen askeri müdahale ile Kuveyt yeniden bağımsızlığını kazanmıştır. Orijinal olarak ilhak, keşfedilen yeni toprakların keşfi yapan devlete verilebilmesi mekanizması olarak düşünülmüştür; şimdi ise, basitçe, büyük güçlerin küçük güçlerin bölgelerini kendi coğrafyasına katmasının çok sayıdaki yollarından biridir. (İnal, 2012)

1.8.3 Gönüllü İltihak veya Emilme (Voluntary Absorption) Yöntemiyle Devletin Sona Ermesi

Bir devletin diğer devlete kendi rızasıyla katılması ve onun içinde erimesidir. Böyle bir durumda eriyen devletin uluslararası hukukî kişiliği sona erer. Ayrıca emilen devletin halefiyeti (borç ve alacakları ile yaptığı antlaşmalardaki sorumlulukları) katıldığı devlete geçmiş sayılır. Örneğin 2. Dünya Savaşından sonra SSCB'ye bağlı uydu bir devlet olarak 1949 yılında kurulan Demokratik Alman Cumhuriyeti savaştan önce mevcut olan Almanya devletinin ikiye bölünmesi sonucu bir bakıma suni olarak kurulmuş bir devletti. Soğuk Savaş döneminde SSCB'nin kontrolünde olan devlet 18 Mart 1990'da yaptığı ilk serbest seçimlerden sonra, yönetimdeki Sovyet yanlısı Sosyalist Birlik Partisi (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands–SED) Volkskammer'deki (Doğu Almanya Cumhuriyeti ulusal parlamentosu) çoğunluğunu kaybetmiştir. Daha sonraki dönemde Demokratik Alman Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti arasındaki görüşmeler Birleşme Anlaşması ile sonuçlanmıştır. 3 Ekim 1990'da Volkskammer, Doğu Alman toprağında Federal Alman Cumhuriyeti (Batı Almanya) yasalarının geçerliliğini 294'e karşı 62 oyla kabul ederek bu devletin varlığına bir bakıma son vermiştir. (Hessler, 2005) Bir başka deyişle 3 Ekim 1990 tarihi Demokratik Alman

Cumhuriyeti için ölüm günü olurken (Federal Almanya Devleti tarafından gönüllü olarak eriyerek yok olmuştur) içinde eridiği Federal Almanya devleti için ise bu devletin halef (successor) devleti olma günü olmuştur. Söz konusu bu erimeyle Batı Almanya devlet ülkesinin sınırları ile bu ülke üzerinde yaşayan nüfus sayısını artmış ve Almanya AB ülkeleri içinde en fazla nüfusa sahip devlet konumuna yükselmiştir. Yeniden birleşmiş[61] Almanya o dönemdeki adıyla Avrupa Topluluğu'nun (yeni adıyla Avrupa Birliği) ve NATO'nun bir üyesi olarak kalmaya devam etmiştir.

Gönüllü emilme yoluyla birleşme konusunda verilebilecek diğer bir örnek ise 7 Eylül 1938'de kurulan bağımsız Hatay Devlet'inin 29 Haziran 1939'da devlet meclisinin aldığı kararla Türkiye Cumhuriyeti devletine gönüllü olarak katılmasıdır. Hatay devleti yaklaşan 2. Dünya Savaşı sebebiyle kendi çıkarlarını Türkiye Cumhuriyetine katılmakta gördüğünden Hatay Devlet Meclisinin 29 Haziran 1939'da Abdulgani Türkmen'in sunduğu "Hatay Millet Meclisinin dağılmasına" dair teklifi oybirliği ve alkışlarla kabul ederek kendi varlığına son vermiştir. (Akçora, 1995: s.395–400) Bundan sonraki süreçte Türkiye ile Hatay devleti arasındaki sınır kaldırılmış ve daha sonra Suriye ile Türkiye devleti arasında ortak sınır çizilerek Hatay devletinin varlığı hukuken sona ermiştir.

Gönüllü emilme yoluyla bir devletin veya bir bölgenin başka bir devlete katılımına verilebilecek başka bir örnek ise Hawaii adalarının 1959 yılında Amerika Birleşik Devletlerine (ABD) katılmasıdır. Öyle ki 1899 yılında ABD'nin himayesi altına giren bölge 1959 yılında düzenlenen bir referandumla bugünkü ABD'yi oluşturan 50. ve son eyalet olmuştur. Ayrıca Hawaii Amerika Birleşik Devletleri'ne bağlı olup Birleşik Krallık bayrağı taşıyan tek eyalet konumundadır. (Hawaii, 2013)

[61] 1990 yılında yaşanan olayların "yeniden birleşme" olarak mı yoksa "birleşme" olarak mı isimlendirilmesi hakkında tartışma vardır. Birinci halini öneren kişiler Almanya'nın 1871 yılındaki ilk birleşmesini neden göstermektedirler. Diğerleri ise 1990 yılında iki Alman devletinin büyük bir yapıda "birleşmesi" olarak görmektedirler, son şekilde bir birleşmenin Alman tarihinde hiçbir zaman olmadığını savunmaktadırlar. Politik ve diplomatik nedenleri için, Batı Alman politikacıları önemle "yeniden birleşme" terimini Almanların *die Wende* dediği olay öncesindeki çalışma süresince kullanmaktan kaçınmışlardır. Genellike "Deutsche Einheit" veya "Alman Birliği" terimini kullanılmışlardır. Bkz. (German Reunification, 2013)

1.9 Devletlerin Sona Ermesinin Hukuksal Sonuçları

Bir devletin ülkesinde ya da ülke topraklarının bir parçası üzerinde egemenlik yönünden değişiklikleri olabilir. Yukarıda ortaya konulduğu gibi bu durum genel olarak yeni devletlerin kurulması veya mevcut bir devletin sona ermesi şeklinde görülebilir. Bütün bu durumların, devletlerarası antlaşmaları, devlet borçları, devlet malları ve arşivlerini ne şekilde etkileyebileceği sorun oluşturmaktadır. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanma (decolonisation) süreciyle yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkması ile devletler hukukunda devlet halefiyeti denilen kavram yeniden güncelleşmiştir.[62]

Devletler hukuku terimi olarak halefiyet (ardıllık- succession), "devletlerarası alanda farklı bir devlet oluşumunun ortaya çıkması ile eski devletteki taşınmaz malların, devlet arşivleri ve borçlarının, edinilmiş hakların, iç hukuk düzenlemelerinin, vatandaşlık ve haksız eylemlerin yeni devlete olan etkisi" anlamında kullanılmaktadır. (Sönmezoğlu, vd 2005: s.34)

Bir özel hukuk terimi olarak da kullanılan halefiyet, en basit anlamıyla bir devletin ölümü karşısında, o devletin mirasçısı olan diğer devlet (ya da devletlerin) hak ve yükümlülükleri olarak da adlandırılabilir. Bu açıdan halefiyet, çıkış noktasını esasında "devletin ölümü" mantığından almaktadır. Bir insanın ölümü ardından varislerine haklar ve yükümlülükler miras kalması durumu gibi, devletlerin de bir ya da birden fazla mirasçısı olabilir. İşte bu konu genel çerçevede halefiyet sorununu teşkil etmektedir. Uluslararası hukuk açısından bir "devletin ölümü" (extinction)", yani o devletin "uluslararası hukukî kişiliğinin (international legal personality)" ortadan kalkmasının doğurduğu birtakım hukukî sonuçlar vardır. Bu hukukî sonuçları, genel hatlarıyla "devletlerin intikali" (devolution of states) veya "devletlerin halefiyet (succession of states)" olarak adlandırılır. (Gözler, 2011: s.18)

[62] Devletler hukukuna "halefiyet" kavramı Roma Özel Hukuku'ndan Grotius tarafından aktarılmıştır Grotius döneminde daha çok savaşlar ve ilhak yoluyla bir devletin ortadan kalkması ile yerine başka bir devletin egemenliği ele geçirmesi durumu görülmekteydi. Bu nedenle Grotius, bir devletin yok olması halini Roma Özel Hukukundaki şahsın ölümü durumuna benzetmekte olup devletin ortadan kalkması yerine başka bir devletin egemenliğinin kurulması durumunu, devletin halef olması olarak düşünmektedir.

1.10 Devletlerin İntikali (Devolution of States) veya Devletlerin Halefiyeti (Succession of States) Sorunu

Devletlerin sona erme şekillerini incelediğimizde sona ermenin çoğunlukla egemenliğin kaybolması ile gerçekleştiğini söylememiz mümkündür. Sırf bir teorik ihtimal olarak, devletin insan ve toprak unsurları birlikte yok olursa, devlet sonra erer ve bu sona erme, bir intikal ve halefiyet problemi meydana getirmez. Örneğin bir doğal felaket sonucunda bir ada devletinin topraklarının bütünüyle denize batması ve vatandaşlarının hepsinin ölmesi durumunda ortaya bir halefiyet sorunu çıkmaz. Bu devlet tarih sahnesinden yok olur ve bu devletten geriye bir başka devlete intikal edecek insan veya toprak unsuru kalmaz.

Ancak devletler bu iki unsurun yok olması ile değil egemenliğin kaybolması ile ortadan kalktıklarından söz konusu toprak ve insan unsurlarının bir başka devlete intikal etmesi söz konusu olur. Yani sona eren devletin insanları ve toprakları bir başka devletin vatandaşı ve ülkesi haline gelir. İşte buna "devletlerin intikali (devolution of states) denilir. (Crawford, 2006: s.327 – 373) Söz konusu bu intikal durumu aynı zamanda devletlerin halefiyeti (succession of states) olarak adlandırılır ve bu intikal durumunda sona eren devlete selef devlet (predecessor state) denirken onun yerini alan devlet ise halef devlet (successor state) olarak isimlendirilir.

Devletin egemenliği altındaki ülke topraklarında meydana gelen yönetim değişimi (devlet şeklinin değişimi) devletin yapısını etkilemekle birlikte devletin varlığını ve tüzel kişiliğini etkilemez. Örneğin bir devletin Monarşik sistemden cumhuriyete geçmesi veya demokrasiden diktatörlük veya otokratik yönetime geçmesi yada ülkedeki ekonomik sistemin kapitalist sistemden sosyalist sisteme geçmesi gibi siyasal ve ekonomik rejim değişiklikleri bir devletin varlığını ortadan kaldırmaz ve bu durumda devletin intikali ve halefiyeti sorunu yaşanmaz. Çünkü bu tarz rejim değişikliklerinde devletin devamlılığı ilkesi etkilenmediğinden ya da değişim aynı devletin içinde gerçekleştiğinden yeni siyasal rejim prensip olarak kendisinden önceki rejimin akdettiği uluslararası antlaşmalarla bağlıdır. Örneğin Rusya Çarlığı ile SSCB devleti, Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti devleti birbirinden farklı devletler değildir; bunların arasında devamlılık ilişkisi

vardır. O hâlde, gerçek anlamda "devletlerin halefiyetinden"[63] bahsedebilmek için birbirinden farklı iki ayrı devlet, yani birbirinden farklı iki ayrı devlet tüzel kişisinin olması gerekir.

Devletlerin halefiyeti konusunda bir devleti oluşturan üç unsurun esasında selef devletten halef devlete intikal ettiği düşünülmektedir. Buna göre selef devletin ülke unsurunun halef devlete intikal edeceği açıktır. Ancak Selef devletin insan unsurunun, yani vatandaşların halef devlete intikal edeceği hususu ise o kadar açık değildir. 1. Dünya Savaşına kadar, bir devletin ortadan kalkması ve yerine yeni bir devletin kurulması durumunda eski devletin vatandaşlarının kendiliğinden yeni devletin vatandaşları haline geleceği kabul edilmekteydi.

Ancak 1. Dünya Savaşından itibaren bu ilkeye antlaşmalarla istisnalar getirilmeye başlandı. Örneğin bazı durumlarda vatandaşlığı değişecek kişilere bir "seçme hakkı (right of option)" tanınmıştır. Fakat bu çözümün bir sakıncası vardır: Yeni devletin vatandaşlığını seçmeyen kişiler, doğup büyüdüğü ve mallarının bulunduğu ülkeyi terk etmek zorunda kalırlar İnsan unsurunun devletler arasında intikali konusunda antlaşmalar yoluyla çok değişik çözümler bulunmaya çalışılmıştır. Örneğin Türkiye ile Yunanistan arasında 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan ve Lozan Barış Antlaşma-sının bir parçası olan Mübadale-i Ahaliye Mütedair Lozan Muahedenamesinin 1'inci maddesi, "Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının" zorunlu mübadelesini ve bunların iskanlarını öngörüyordu. (Gözler, 2011, s.17) Benzer şekilde 1939 yılında gönüllü emilme yoluyla hukuki varlığı sona eren Hatay devletindeki vatandaşlara Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna geçme veya Suriye uyruğuna geçme hakkı tanınmıştır. Bu şekilde bu devletin vatandaşı olan insanların bir kısmı Hatay'ı terk ederek Suriye topraklarına geçmişler ancak çoğunluğu Türkiye devletinin vatandaşı olmayı seçmiştir.

Bir devlet, ülkesi üzerinde egemenliğinin sona ermesi ile devletler hukuku sahnesinden çekilmektedir. Aynı ülke üzerinde ortaya çıkan yeni egemen devletin

[63] Halefiyet terimi: Bir devletin ülkesi üzerinde egemenliğin son bularak egemenliğin başka bir devlet tarafından kullanılması durumuna ilişkin olarak kullanılmaktadır.

devletler arası hak ve yükümlülükleri açısından selef devletin devamı sayılıp, onun yükümlülüklerini hukuken üstlenmesi gerekecek midir? Başka bir deyişle ortadan kalkan devletin akdettiği antlaşmalar, halef devleti bağlar, bu antlaşmalardan doğan hak ve borçlar halef devlete intikal eder mi? Bu sorulara klasik yazarlar Roma Hukuku'ndaki miras kavramını kıyas yoluyla uygulamak suretiyle çözümlemişlerdir.

Buna göre nasıl ki miras hukukunda, mirasçılar, murisin ölümü anında derhal ve kendiliğinden mirası bir bütün olarak kazanırlarsa, selef devletin ortadan kalkmasıyla da, bu devletin malvarlığı, hak ve borçları bir bütün olarak ve kendiliğinden halef devletin üstüne geçmesi gerekir. Ancak yine, miras hukukundaki mirasın reddi kurumundan esinlenerek, halef devlete, selef devletten kalan hak ve borçları bir bütün olarak reddetme hakkı tanınmalıdır. Zira, selef devletin akdettiği antlaşmalarla yeni bir tüzel kişi olan halef devletin bağlı olduğunu iddia etmek hukuken mümkün değildir. Nasıl özel hukukta bir sözleşmenin taraflarından birinin ölümüyle sözleşme sona eriyorsa, uluslararası kamu hukukunda da bir devletin ortadan kalkmasıyla bu devletin tarafı olduğu ikili uluslararası antlaşmaların sona ermesi; çok taraflı uluslararası antlaşmaların ise selef devlet bakımından bağlayıcılıklarını yitirmesi gerekir.

Ancak bazı durumlarda bir devletin ülkesinin bir kısmında egemenliğini kaybetmesi de mümkündür. Egemenliği kaybedilen bu bölgede yeni kurulan devlet selef devletin tüm hak ve yükümlülüklerinden sorumlu tutulamayacaktır. Çünkü aynı düzeyde eşit egemen devletler arasında henüz zorlama gücü olan bir kuvvet bulunmamaktadır. Ayrıca ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı nedeni ile de bağımsız halef devletlerin selef devletin imzalamış olduğu antlaşmadan doğan hak ve yükümlülüklere hukuken bağlı olması da düşünülemez. (Aladağ, 2006: s.7)

Devletler hukukundaki halefiyet kavramının, miras hukukundaki halefiyet kavramından oldukça farklı anlamlar taşıdığı, devletlerarası teamüllerde uygulama ve yargı organlarının pratiği ile ortaya çıkmaktadır. Zira yeni kurulan devletler genellikle yerine kuruldukları eski devletin haklarını kabul ederler; ama borçlarını kabul etmek istemezler. Aynı şekilde eski devletin akdettiği antlaşmalardan kendi lehlerine gördükleri antlaşmaların devam ettiğini, kendi aleyhlerine gördükleri

antlaşmalarla ise kendilerinin bağlı olmadığını iddia etmektedirler. (Gözler, 2011, s.19) Ayrıca ortadan kalkan devletin yerine birden fazla devlet kurulmuş ise, ortadan kalkan devletin topraklarının ve insanlarının ve selef devletin hak ve borçlarının halef devletler arasında paylaştırılması aşamasında pek çok problem çıktığı görülmektedir. Örneğin Birinci Dünya Savaşı sonunda Avusturya–Macaristan İmparatorluğunun sona ermesi ve yerine birden fazla devlet kurulması sonucunda yeni kurulan devletler eski devletin borçlarını üstlenmek istememişlerdir.

Bir devletin ülkesi üzerinde egemenliğini eline alan halef devletin, selef devletin yaptığı antlaşmalardan yükümlendiği hak ve borçlarla yükümlü olup olamayacağı doktrinsel çalışmalarda ele alınmıştır. Devletler hukuku alanında zorlayıcı güç olmaması ve devletler hukukunun egemenlikleri elinde tutan devletlerin hâkimiyetinde oluşması, bu konuda genel bir kural mevcut olmaması durumunu da beraberinde getirmektedir. Doktrinde, devletlerarası teamül dikkate alınarak genel kural ortaya çıkarmaya çalışılmaktadır.[64]

Devlete halef olma durumu bir devletin sona ermesi durumunda değil, mevcut bir devletten "ayrılma (secession)" yoluyla yeni bir devlet kurulması durumunda da söz konusu olmaktadır. Bu durumda ortaya iki devlet çıkmaktadır. Örneğin 1955'te Singapur Malezya'dan; 1971'de Bangladeş Pakistan'dan, 1993'te Eritre Etiyopya'dan 2002'de Doğu Timor Endonezya'dan ayrılmıştır. (Aust, 2005: s.391) Ayrılma durumunda kendisinden ayrılınan (parent state) asıl devlet varlığını sürdürür; ancak devletin ülkesinin bir kısmı ve keza insan unsurunun bir kısmı ayrılan devlete geçer. Böyle bir durumda da ayrılma yoluyla kurulan yeni devlet ile kendisinden ayrılınan devlet arasında kısmen halefiyet ilişkisi olduğu kabul edilir.

Bazı durumlarda bir devlet tümüyle parçalanır; kendisinden ayrılma yoluyla pek çok devlet kurulur. Ancak kurulan devletlerden biri, parçalanan devletin asıl halefi olur. Bu asıl halef ile önceki büyük devlet arasında devamlılık ilişkisi vardır.

[64] Bu konuda yapılan önemli çalışmalardan biri, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu talimatıyla kurulan "Uluslararası Hukuk Komisyonu" tarafından devletlerin halef olması konusunda hazırlanan 1978 ve 1983 tarihli iki konvansiyondur. Daha sonra Türk Literatürü'ne "1978 Viyana Devletlerin Antlaşmalara Ardıl Olma Sözleşmesi" ve "1983 Viyana Devletlerin Devlet Malları, Arşivleri ve Borçlarına Ardıl Olma Sözleşmesi" olarak geçen bu sözleşmeler halefiyet konusunda önemli dayanak noktalarıdır.

Bu iki devletin aynı devlet olduğu kabul edilir. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu 1. Dünya Savaşı sonucunda parçalanmış, yerine pek çok devlet kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyetinin Osmanlı İmparatorluğunun asıl halefi olduğu, Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti arasında devamlılık ilişkisi olduğu, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti devletlerinin aynı devletler olduğu kabul edilmektedir. Buna istinaden örneğin Türkiye devleti Osmanlı devletinden kalan dış borçların en büyük kısmını kabul ederek ödemiştir.[65] Borcun geri kalan kısmı ise Osmanlıdan ayrılan devletler tarafından ödenmiştir. Benzer şekilde 1991 yılında SSCB parçalanmış yerine 14 ayrı bağımsız devlet kurulmuştur. Ancak bu devletlerden biri olan Rusya Federasyonu'nun SSCB'nin asıl halefi olduğu kabul edilmiştir. Bu duruma göre örneğin BM Güvenlik Konseyinde SSCB'nin daimi üyeliği, Rusya Federasyonuna geçmiştir. Böylece Federasyonu'nun SSCB'nin hukuken devamı olduğu kabul edilmiştir. (Shaw, 2003: s.867 – 868)

Günümüzde bir devletin egemenliğinin ilhak ya da fetih yoluyla kazanılması hukuken meşru kabul edilmemektedir. Bu bakımdan devletin intikali veya halefiyeti daha olası bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Halefiyet sorununun çözümünde bazı hukukçular Halefiyetin fiili ya da hukukî diye ikili ayrımına giderek bu sorunu çözmeye çalışmaktadırlar. Buna göre: (Udokang, 1972: s.108)

- **Fiili Halefiyet Kavramı (Succession in Fact):** bir devletin devletlerarası kimliğinin bütünü ya da bir parçasının ilhak ya da terk yoluyla veyahut birlik ve federasyon üyeliğinden ayrılması ya da dağılması ile ortaya çıkması durumu olarak tanımlamıştır. Bu kavrama bir devletin antlaşma yapma yeteneğinin devrimsel değişikliğinin de dâhil edilebileceğini söyleyerek fiili halefiyete örnek olarak da Birleşik Krallık camiasına mensup sömürge devletleri Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Burma'yı göstermiştir.
- **Hukukî Halefiyet Kavramı (Succession in Law):** devletler hukukunda egemenlik değişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Selef devletin ülkesi üzerindeki egemenlik değişimi ya da üstün gücün değişimiyle gücün halef devlete geçmesi nihayetinde, selef devletin önceden antlaşma yaptığı üçüncü devletlerle arasındaki ilişkiye etki edecek yasal şartlar ortaya çıkarır. Bu şartlar da hukukî halefiyet kavramını oluşturur. Hukukî halefiyette sorun;

[65] Lozan Antlaşmasına göre 1912 öncesi borçların % 62si, 1912 sonrası borçların % 77'si Türkiye'ye kalmıştır. Osmanlı'dan devralınan borçlar 145 milyon Osmanlı altın lirası tutarındaydı. Bu da o dönemin milli gelirinin yaklaşık % 65'i ediyor. Bkz. (Eğilmez, 2011)

devletin devletlerarası antlaşmalardan kaynaklanan hak ve yükümlülüklerinin egemenliğin değişmesinden etkilenip etkilenmeyeceği ve bu hak ve yükümlülüklerin hukukun konusu olarak doğrudan halef devlete geçip geçmeyeceğidir.

Doktrinde sorun, hukukî halefiyet olarak tanımlanan şekilde bir devletin ülkesi üzerinde egemenliğin el değiştirmesiyle, selef devletin yapmış olduğu antlaşmalardan doğan hak ve mükellefiyetinin halef devlete geçip geçmeyeceği ve bu şekilde halef devletin selef devlete ipso jure (yasal) devamlılığı olduğunu iddia etmenin doğru olup olmayacağı konusudur. Bugün de devletler hukukunda halefiyet kuramı bünyesinde bu sorun mevcuttur. Halef devletin selef devletin devamı sayılıp sayılamayacağı ve selefin yaptığı antlaşmalardan doğan hak ve yükümlülükler ile halef devletin doğrudan sorumlu tutulup tutulamayacağı hala tam çözüme ulaştırılamamıştır. (Aladağ, 2006: s.11–12)

Uygulamada devletler hukukunda devlet halefiyeti konusunda genel bir kural olmaması bu konuda doktrinde teoriler üretilmesine sebep olmuştur. Bu teorilerin bazıları külli halefiyeti savunurken bazılar da haklar ya da borçlara halefiyetin, halef devletin ancak kendisinin böyle bir isteği olursa mümkün olabileceğini savunmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM
DEVLETLERİN TANINMASI
2. TARİHSEL SÜREÇTE DEVLETLERİN TANINMASI

Devletlerin tanınması konusu, uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk açısından tarihsel süreç içinde en karmaşık ve tartışmalı konulardan biri olmuştur. Devletlerin tanıma konusuna gösterdikleri farklı yaklaşımlar ve tepkiler sorunu günümüzde daha problematik bir noktaya taşımıştır. Tanıma ve tanınmayla ilgili esas sıkıntı uluslararası sistemin işleyiş mekanizması ve bu mekanizmanın aynı zamanda dinamik bir çerçevede şekillenmesidir. Bu dinamik ve değişken yapı içinde ulaşılması gereken konu uluslararası hukuk, uluslararası siyaset ve devletlerin uygulamaları arasında belirli bir standardın ve dengenin sağlanmasıdır. Devletlerin söz konusu dengenin sağlanması konusunda izledikleri politikaların belirli bir standart ve esneklikte olması gerekmektedir. Aksi takdirde bu konuda geçmişte yaşanan tutarsızlıklar gelecekte de devam edecektir. Söz konusu bu tutarsızlıkların temel çıkış noktası ise mevcut devletlerin uluslararası sisteme katılma arzusunda olan tanınmamış bölgelerin ve siyasi oluşumları kendi ulusal çıkarları (national interest) doğrultusunda tanımları veya tanımayı reddetmelerinden kaynaklanmaktadır.

Yeni bir devlete verilecek olan tanıma hakkı, yeni devletin uluslararası toplumun siyasi yapısına yakışır, seçkin ve onurlu bir üyesi olmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Eğer bir siyasi otorite, asgari devlet olma şartlarını yerine getirebilme kabiliyetine kavuşmuşsa bu şartları yerine getirdiği anda teknik olarak kendi devletini kurabilmesi gerekir. Söz konusu bu yeni oluşumu devlet olarak tanıma bu siyasi otoritenin uluslararası toplum nezdinde devlet niteliğini pekiştiren bir durumu ifade etmektedir. Diğer taraftan tanıma işleminin gerçekleşmesiyle tanıyan ve tanınan devletler arasında diplomatik (resmi) ilişkiler ile ekonomik ve ticari, sosyal ve kültürel ilişkiler kurulur. Bu sayede tanıma işlemi ile birlikte yeni bir devletin varlığı pekiştirilirken aynı zamanda uluslararası toplumun da kaynaşması gerçekleşmiş olur. (Chiang, 2000: s. 968)

Modern devletlerin kurulmasından bu yana tarihsel süreçte önemi gittikçe artmakta olan bir kavram olan Tanıma, zaman içinde önemli değişiklikler ve geçirerek bu alanda yeni kural ve kaidelerin oluşmasına neden olmuştur. Ancak

uluslararası aktivitelerde ve fonksiyonlarda geçerli olan kural ve prosedürler için tek bir referans noktası olmadığından devletlerin tanınması ilgili normlar da çoğunlukla uygulamalardan oluşan teamüllere göre şekillenmiştir. Bunun yanında genel bir analiz yapıldığında Tanıma konusunun gelişiminin uluslararası sistemin (egemen devletler arası ilişkiler) gelişmesi ile büyük paralellik gösterdiği rahatlıkla söylenebilir.

2.1 Devletlerin Tanınması Kavramının Tarihsel Gelişimi

Tarihsel veriler ışığında her ne kadar devlet ya da devlet kadar organize olmayan siyasal yönetim kurumları 10–12 bin yıl öncesinde görülmeye başlansa da günümüzdeki anlamıyla devlet denilebilecek modern siyasal yapıların günümüzden yaklaşık 350–400 yıl öncesinden başlayarak geliştiğini söylememiz mümkündür. Bu nedenle söz konusu son 400 yıllık dönemi modern öncesi dönem olarak ifade etmemiz mümkündür. Bu bakımdan devletlerin veya devlet benzeri oluşumların modern öncesi dönemdeki tanınma nosyonları günümüze kıyasla belki daha basit ve belirli normların dikkate alınmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Modernite sonrası dönemde ise devletlerin tanınması genel olarak bir dizi kural ve normlar dikkate alınarak gerçekleşse de bu konuda geçen zaman içinde belirli bir standardın oluşmadığı yani belirli kıstasları tamamlamakla otomatik olarak devlet statüsüne erişmenin mümkün olmadığını da söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca zaman içinde devletlerin tanınmalarının ya da tanınmalarının bir bakıma siyasi bir durum olarak mevcut devletler açısından ulusal çıkar meselesi haline dönüştüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Devletlerin tanınmaları konusunu belirli dönemlere ayırarak incelememiz dönemler arasındaki farkların ve benzerliklerin anlaşılması açısından büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

2.2 Modern Öncesi (Westphalia Öncesi) Dönemde Devletlerin Tanınması

Her ne kadar Westphalia Antlaşması öncesinde devlet yapıları mevcut olsa da birçok akademisyen tarafından devlet olarak ifade edilen gelişmiş siyasal otoritenin ortaya çıkışı olarak 1648 tarihi kritik bir tarihtir. Bu tarihe kadar yeryüzünde birçok medeniyet dünyanın değişik yerlerinde kendilerince ve kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere birçok siyasal mekanizma kurmuştur. Örneğin M.Ö 5.000'li yıllarda ilk devlet oluşumlarının görüldüğü Mezopotamya ve Mısır bölgelerinde kurulan devlet

oluşumları tarımsal üretimin daha yönetilmesi amacıyla bazı kanunlar koyarak ve bu kanunları uygulatmak amacıyla kendilerince zorlayıcı bir güç olan kendi devlet oluşumlarını dizayn etmişlerdir. Bunun yanında dünyanın diğer bölgelerinde de örneğin Anadolu, Yunanistan, Roma ve Çin gibi yerlerde de benzer veya farklı amaçlarla dizayn edilmiş siyasal otoriteler yer almıştır.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa tarihte görülen ilk devlet oluşumlarında ve modern öncesi diğer yapılarda bir devlette olması gereken asgari unsurlar olan millet, ülke gibi unsurlar yer almış olmakla birlikte egemenlik unsurunun tam anlamıyla görülmediğini söylemek mümkündür. Bu nedenle söz konusu bu siyasal yapıların devlet olarak addedilmemesi normal olarak görülebilir. Çünkü ***Westphalia öncesi dönemin modern olarak kabul edilmemesindeki en önemli argüman otorite ile sınır arasında yani egemenlikle, ülke arasında bir bağlantı kurulamamasından dolayıdır.*** Her ne kadar Roma İmparatorluğu döneminde otorite ile sınır arasında belirli bir standartizasyon sağlanmış olsa da bu günümüzdeki gibi değildir. Zaten bu uzun bir tarihsel süreci dikkate alırsak istisna sayılabilecek bir durumdur.

Modern öncesi devlet oluşumlarının birbirlerini tanıma durumları da bir bakıma kendilerinden farklı gördükleri yapıların "ötekileştirmek" suretiyle adeta düşman simgesi oluşturarak olduğu görülmektedir. *Bu nedenle tarih sahnesine çıkan siyasal oluşumlar modern öncesi dönemde başka bir siyasal oluşumu kabul veya reddederken o siyasal oluşumun kendisine olan benzerliklerini ve farklılıklarını esas aldıklarını söylemek mümkündür*. Bu manada kendisine benzer olanı yani yaşam şekilleri benzer olanlar dost olarak nitelendirilirken farklı olanlar düşman olarak algılandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin *Yunanlılar ve Persler'in tarih boyunca yaptıkları savaşlar birbirlerinden farklı olan siyasal oluşumların durumlarını göstermesi açısından önemli görülebilir*. Ancak aynı yaşam stillerine veya hatta aynı dine mensup siyasal oluşumlarında birbirleriyle savaştıkları da sıklıkla görülen bir durumdur. Örneğin Yunan şehir devletlerinden Atina ve Sparta'nın birbirleriyle yaptıkları savaşlar ile Katolik ve Protestan Hıristiyanlar arasında görülen savaşlar veya İslamiyet'te Sünniler ile Şiiler arasında görülen çatışmalar bu duruma örnek olarak verilebilir. Ancak tüm bu durumların ortak

noktasının ötekileştirmek olduğu görülmektedir. Yani siyasal oluşumlar aynı milletten aynı ülkeden veya aynı dinden olsalar bile birbirlerini ötekileştirmek suretiyle aralarında çatışabildikleri görülmektedir.

Bu nedenle modern öncesi dönemde siyasal oluşumların birbirini tanımaları bugünkü anlamdaki tanımadan oldukça farklıdır. Bu dönemdeki tanıma daha çok siyasal oluşumların birbirlerini benzer veya farklı oluşumlar olarak görmeleriyle ilgilidir. Örneğin Yunanlıların kendileri dışındakileri barbar olarak tanımlaması veya Hıristiyan veya Müslümanların kendileri dışındakileri kafir olarak görmeleri verilebilir. Burada bir devlet ya da siyasal oluşumdan çok etnik veya dinsel faktörlere dayalı bir tanımadan bahsedilebilir. Başka bir deyişle siyasal bir tanımadan çok sosyolojik bir tanımadan söz edilebilir. Ayrıca bu oluşumların üzerinde otorite kurdukları ülke bağlantı kurmamaları bu durumu devlet tanımasından farklı bir boyuta taşımaktadır. Örneğin tarihte yapılan ilk yazılı antlaşma olarak bilinen ve Mısırlılarla Hititliler arasında imzalanan Kadeş Antlaşması[66] tarihte iki siyasal otoritenin birbirlerini tanıdıkları ilk resmi belge olarak bilinmekle birlikte bu antlaşmada imzacı taraflar açısından otorite ve sınır arasında bağ kurmadıkları dikkat çekmektedir. Örneğin söz konusu antlaşma metni günümüzdeki gibi şu iki devlet arasında şu tarihte yapılan bu antlaşma gibi bir cümleyle başlamak yerine Amor'un sevgilisi II. Ramses ve kralların büyüğü III. Hattuşili gibi övgülerle başlaması oldukça ilginçtir. (Kadeş Antlaşması, 2013)

Bunun yanında Antik Yunan'da şehir devletleri arasında yapılan savaşlar sonucunda yapılan antlaşmalarda esasında söz konusu şehir devletlerinin birbirlerini tanıma noktasında resmi belgeler olarak kabul edilebilir. Örneğin MÖ 460–446 yılları arasında, Sparta'nın başat güç olduğu Peloponez Birliği ile Atina İmparatorluğu ve bazı müttefikleri arasında gerçekleşen bir dizi muharebeden oluşan

[66] Kadeş Antlaşması MÖ 13. yüzyılın başında, bazı kaynaklara göre MÖ 1285 bazı kaynaklara göre ise MÖ 1296 yılında Kadeş Savaşı sonunda Mısır Firavunu II. Ramses ile Hitit Kralı III. Hattuşili arasında imzalanmış barış antlaşmasıdır. Suriye topraklarının paylaşılması ile neticelenmiştir. Şu güne kadar kaydedilmiş-bulunmuş en eski uluslararası antlaşma olarak kabul edilmektedir. Orjinal olarak Akad dilinde yazılmış Mısır ve Hititçe'ye de kopyalanmış eşit koşullar altında imzalanmış bir antlaşmadır. Söz konusu antlaşmanın kil tabletten kopyası Hitit İmparatorluğu'nun başkenti olan Hattuşa (Boğazköy) antik kentinde yapılan kazılar sonucu 1906 yılında bulunmuştur. Kazılarda bulunmuş olan orijinal tabletin iki metre boyundaki bakır kopyası, antlaşmanın insanlık tarihindeki önemi nedeniyle Birleşmiş Milletler Binası'nın duvarına asılmıştır. Bkz. (Kadeş Antlaşması, 2013)

I. Peloponez Savaşı sonunda imzalanan Otuz Yıl Barış Antlaşması da tanınma örneklerinden biridir. (The Thirty Years Peace Treaty, 2013)

2.3 Modern Dönemde (Westphalia Sonrası) Devletlerin Tanınması

Modern anlamda devletlerin tarih sahnesine çıkışı olarak 1648 tarihli Westphalia Antlaşması genel kabul gören bir durumdur. Her ne kadar Westphalia öncesi dönemde devlet benzeri sistemler örneğin imparatorluklar, krallıklar veya feodal beylikler gibi siyasal otoriteler mevcut olsa da modern çağın başlangıcı olarak 30 Yıl Savaşları olarak bilinen Avrupa'daki mezhep savaşlarını sonlandıran 15 Mayıs ve 24 Ekim 1648'de imzalanan "Westphalia Antlaşması"[67] kabul edilir. Bu antlaşma bugün bile önemini yitirmemiştir, öyle ki birçok akademisyen bugün var olan uluslararası sistemin Westphalia ile başladığını belirtmektedirler. Bu temel ve ortaya çıkan duruma revizyonist akademisyenler ve benzer düşüncedeki politikacılar tarafından karşı çıkılmaktadır. İmzalanan barışa revizyonistler kuşku ile bakmaktadır ve bunu söyleyenlerle ve politikacılar "Westphalia Sisteminin" bir sonucu olan egemen ulus-devlet sistemine karşı çıkmaktadırlar. (Osiander, 2001: s.251)

Westphalia Antlaşmasını diğer antlaşmalardan farklı kılan durum daha önceki dönemde otorite–sınır– millet arasında direkt olarak bir bağlantının kurulmuş olmamasıdır. Devletin otorite kullanımı ile ulusal egemenlik alanlarını ayıran kesin bir hat olarak görülen sınır arasında kurulan bu ilişki biçimi ulusal egemenlik açısından yeni bir durumdu. Daha önce imparatorluk dönemlerinde mesela Roma İmparatorluğunda da benzer hukuki standardizasyon vardı, ama otorite ile toprak ve sınır arasındaki kesin hatlarla belirlenmiş bir bağımlılık ilişkisinin kurulması Westphalia anlaşması ile birlikte ulus-devlet ile egemenlik alanı arasındaki kaçınılmaz bağımlılık ilişkisinin en açık bir şekilde ortaya konmasını sağladı. (Davutoğlu, 2003: s.48)

Bu antlaşmadan önce uluslararası alanda elbette birçok gelişme yaşanmıştır. Örneğin coğrafi keşiflerle birlikte kıtalar arasında ticaret artmış, bunun sonucunda ise

[67] Westphalia Antlaşması temelde Birkaç antlaşmayı da içine alan (Münster Antlaşması ve Osnabrück Antlaşması) bir Antlaşmalar dizisidir. Westphalia Barış Antlaşmaları 24 Ekim ve 15 Mayıs 1648'de Kutsal Roma İmparatorluğu, diğer Alman prensleri, İspanya, Fransa, İsveç ve Hollanda Cumhuriyeti temsilcileri arasında imzalanmıştır. Fransa ve İspanya arasında 1659 yılında imzalanan Pyrenees Antlaşması'nı da bu antlaşmanın içine dahil edilmektedir.

artan sayıda ticaret antlaşması imzalanmıştır. Söz konusu yapılan bu antlaşmalar bir bakıma modern uluslararası hukukun ve modern uluslararası sistemlerinde temel taşlarını oluşturmuştur. Çünkü bu antlaşmalar sayesinde toplumlar ve siyasal otoriteler arasında bugün bile geçerli olan çeşitli normlar ve kurallar icat edilmiş ve gelişmiştir. Bu nedenle Westphalia Barışı modern uluslararası ilişkiler kuramında çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu Barış'ın varlığı başlangıç olarak uluslararası sistemi bir miktar kontrol altında tutmakta olduğu belirtilir. Uluslararası ilişkiler kuramcıları Westphalia Barışı'nın çok önemli birkaç ilkesinin olduğunu belirtir, bugün dünyada bu Barış'ın önemli etkilerinden bazılarını şu şekilde özetlememiz mümkündür. (Jackson ve Owens, 2005: s.53)

1) Devletlerin egemenliği ve siyasal Self-Determinasyon (Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı) esasları prensibi
2) Devletler arası yasal eşitlik (Sovereign Equality of States) prensibi
3) Bir devletin iç işlerine başka bir devletin karışmaması prensibi (Principle of Non–Intervention)

Bu prensipler bugünkü uluslararası sistemde baskın uluslararası ilişkiler paradigması olan (siyasi realizm) içinde yaygın bir görüştür ve bu devletler sisteminde neden "Westphalia Sistemine" başvurulduğunu açıklamaktadır. Bu görüşün tam tersi olan revizyonist tarihçilerin ileri sürdüğü bazı noktalarda bulunmaktadır. Bunlar:

1) Hiçbir antlaşma egemenlikten bahsetmez. Üç ana katılımcıda daha önce (Fransa, İsveç, Kutsal Roma İmparatorluğu) zaten bağımsızdırlar, bu duruma açıklık getirmeye ihtiyaç yoktur
2) Bazı durumlarda Alman prenslikleri, Kutsal Roma İmparatoru'nun yasalarına göre ast olarak kalır. Her bir Alman prensliği kendi yasal sistemini kurmakla birlikte, Temyiz Mahkemesi olarak Kutsal Roma İmparatorluğu kabul edildi, son kararı imparator kendisi verecektir. Ona getirilen dosyalar sonuçları son karardır ve alt mahkemeyi bağlamaktadır. İmparator, mahkeme kararlarında eğer prenslerin hatasını görürse onları azledebilecektir ve azletmiştir.
3) Her iki antlaşma özel durumlarda bozulabiliyordu, Fransa ve İsveç iç işlerine imparatoru karıştırmamaktadır.

Daha doğrusu egemenlik birleşiktir, Revizyonistler, antlaşmanın statükoyu sürdürmeye hizmet ettiğini savunur. Bunun yerine antlaşmaya Landeshoheit[68] teorisini dahil ederler. (Osiander, 2001: s.272) Ancak her ne kadar bu yaklaşımın uygulandığı söylense de 1648'den sonra diğer Avrupalı devletler İmparatoru sahip olduğu bu topraklar üzerindeki egemenliğini tanımadılar. (Osiander, 2001: s.272)

Diğer taraftan Westphalia Antlaşması ile o tarihte birçok devlet yeni ülke toprağı kazanırken birçok devlette zaten kendi kontrolünde bulunan topraklar üzerinde egemenlik hakkını teyit etmiş oldu. Bununla birlikte devletler arasında çeşitli toprak değişimleri yapılarak işgal edilen bir kısım toprak parçası da 30 Yıl Savaşlarının başladığı tarih olan 1618 yılındaki sahiplerine iade edildi. Ayrıca bu antlaşma ile İmparatorluk çatısı altında yer alan devletlerin de toprakları üzerindeki bağımsızlıkları da tanındı. Bunun yanında yeni ortaya çıkan bu devletlere başka devletlerle antlaşma ve sözleşme yapma yetkisi verildi. Bu haliyle Westphalia modern ulus-devletin doğuşuna işaret etmektedir. (Beck ve Ambrosio, 2002: s.186) Bu noktadan hareketle imparatorluk çatısı altında yer alan küçük devletçiklerinde bağımsızlıklarını kazanarak diğer devletlerle eşit statüye yükselmelerinin tanınması ve bu yeni oluşan devletlere diğer devletlerle antlaşma yapma yetkilerinin verilmesi modern anlamda ilk tanıma nosyonun da belki de dolaylı da olsa ortaya çıkmasına neden olduğunu söylememiz mümkündür.

Devletlerin tanınması konusunda eldeki yazılı veriler 18. yüzyıl öncesinde biraz belirsizdir. Bu alanla ilgili mevcut yazılı kaynaklar daha çok devletler arası eşitlik ve devletlerin egemen eşitliği üzerine yoğunlaşmıştır. Bu nedenle 18. yüzyıl öncesindeki dönemde bir devlet entitesi (varlığı) için belirleyici unsur diğer devletlerden bağımsız ve özgür hareket edebilmesiydi. Bu konu ile ilgili bazı eski yazılı kaynaklara göre bir devlet olarak ortaya çıkmak isteyen bir ulusun en temel özelliği bağımsızlıktı. Bu kaynaklarda ulus kavramı şu şekilde tanımlanmıştı.

[68] Landeshoheit: Almanca İmparatorluk içinde kurulan yeni devletlerin sahip oldukları yarı egemenlik veya yüksek dereceli özerklik anlamına gelen terim. Buna göre Kutsal Roma Germen İmparatorluğu bünyesinde kurulan yeni prenslikler yüksek derecede özerk ancak tam olarak egemen değillerdir. Çünkü bunların yasakları, yargıçları ve anayasası imparatora bağlıdır.

"Diğer siyasal birimler arasında topluluğun ihtiyaçlarını başka siyasal birimlerin izni olmadan karşılayabilme yeteneğine sahip ve uluslararası toplumda yükümlendiği yükümlülükleri ile vatandaşları (tebaası) arasındaki ilişkilerde doğan sorumlulukları yerine getirebilen siyasal birimlerdir." (Azarkan, 2008: s.12)

Söz konusu 17. ve 18. yüzyıllar arasındaki dönemde bir devlet uluslararası toplum tarafından doğrudan doğruya bağımsız bir devlet olarak direkt tanınabileceği gibi bir uluslararası konferansa diğer mevcut bağımsız devletler statüsünde katılmak veya bir uluslararası örgüte üye olarak kabul edilmek suretiyle Kollektif Tanınma şeklinde dolaylı olarak ta tanınabilir. Örneğin Kutsal Roma Germen İmparatorluğunun bir parçası olan Almanya ülkesi ve bu ülke üzerinde kurulmuş olan Alman prenslikleri (devletçikleri) Westphalia Antlaşması ile birlikte Avrupa Milletler Topluluğunun da resmen (de jure olarak) üyesi olmuşlardır. Bu dönemde Kutsal Roma Germen İmparatorluğu hali hazırda kurulu ve tesis edilmiş bir güç olarak görüldüğü halde Alman devletçiklerinin imparatordan izin veya onay almadan ister kendi aralarında ister diğer bağımsız devletler arasında birlik olma hakları Westphalia Antlaşmasının 8. Maddesi ile tanınmıştır. (The Treaty of Westphalia, 2008) Böylece Almanya ülkesi üzerinde yer alan tüm devletçiklerin ve tüm halkların bu tanınan bu hakları artık bütün Avrupa kamu hukukunun bir parçası haline geldi.

Westphalia Antlaşmasını imzalanması aynı zamanda modern anlamda uluslararası hukukun başlangıcı olarak ta kabul edilmektedir. Çünkü devletin sahip olduğu kudretin ulaştığı alanları belirleyen bir sınır kavramının gelişmesi, evrensel ahlak ve hukuk ilkelerinin sınır-ötesi geçerliliklerinin kabul edilmesi ile çelişki teşkil etmiyordu. Böylece evrensel hukukun sınır-ötesi geçişkenliği ile ulusal hukukun sınırlar ile belirlenmiş uygulama alanları arasında yeni bir tanımlama ve ayrım yapma zorunluluğunu beraberinde getiriyordu. Böylece devletin toplumdan kesin bir şekilde ayrıldığı ve kendinden menkul şekilde toplumu oluşturan bireylerin yaşamları ve bedenleri üzerinde son sözü söyleyebilme yetkisiyle donatıldığı görülecektir. (Beriş, 2008: s.59)

2.4 18. ve 19. Yüzyıllarda Devletlerin Tanınması

18. yüzyılın başında bir devletin varlığının temel parametresi sadece iç egemenliğini sağlayabilmesiydi. Başka bir deyişle, bir devletin var olabilme koşulları arasında diğer siyasal birimler veya krallıklar tarafından tanınma koşulu bulunmamaktaydı. Bu durum büyük oranda egemenlik kavramıyla daha doğrusu devletin siyasal otoritesi ile yakından ilgili bir durumdu. Buna göre eğer bir siyasal otorite sahip olduğu ülke sınırları üzerinde ve bu ülke sınırları içinde yaşayan insanlar üzerinde tam egemenlik sağlayabiliyorsa bu durumda varlığı kabul görüyordu. Başka bir ifadeyle kendisinin farklı bir siyasal oluşum olduğunu savunan bir birim, kendi egemenlik alanı içerisinde yasa hazırlayıp bu yasayı tüm vatandaşları üzerinde uygulayabiliyorsa ve sınırları içinde yaşayan insanların güvenlik, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabiliyorsa devlet olarak rüştünü ispatlamış sayılıyordu. Kısacası devlet olma iddiasında bulunan bir siyasal otoritenin kendi devlet ülkesi üzerinde hakimiyetini sağlaması ve iktidarını göstermesi, bir anlamda uluslararası tanıma olmadan da varlığını sürdürebileceği anlamına gelmekteydi.

Söz konusu bu yaklaşım esasında bu dönemde Avrupa'da ve Asya'da görülen parçalı egemenlik anlayışını ya da alan olarak küçük yer tutan prenslik, beylik gibi yapıları da açıklamaktadır. Buna göre belli bir bölge üzerindeki insanlar üzerinde egemenlik kuran küçük bir siyasal otorite o bölgenin devleti olarak varlığını ilan edebiliyor ve bunun içinde başka devletlerin kendisini devlet olarak muhatap görmelerine gerek duymuyordu. Bu dönemde Batı dünyasında Prenslik, Arşidüklük veya Krallık şeklinde isimlendirilen bu yapılar Doğu dünyasında ise Sultanlık, İmparatorluk şeklinde isimlendiriliyordu.[69]

Devletlerin varlıklarını sürdürmeleri için başka devletlerin tanımalarına ihtiyaç duymamalarının genel itibariyle 18. yüzyıl boyunca devam ettiğini söylemek mümkündür. Bu dönemde tanıma konusundaki gelişmeler ancak devletler arasındaki fiili durumlarda ortaya çıkmaktaydı. Ayrıca tanımaya ilişkin olarak hukuksal düzenlemeler veya normlar bu dönemde uluslararası sistemde mevcut değildi. Zaten

[69] Örneğin Westphalia Antlaşması sonrasında Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun toprakları altında bulunan yaklaşık 300 siyasal birim kendi içinde birer devlet olarak kabul ediliyordu. Bugünkü Almanya devletinin sınırları dikkate alındığında yaklaşık 357.022 km^2 lik alan içinde 300 devletin olması çok ilginç bir durumdur. Çünkü neredeyse ortalama her 1.190 km^2 lik alanın 1 devlet tarafından kontrol edilmesi anlamına gelmektedir

üçüncü bir devlet tarafından tanınmanın (recognition) bu dönemde gereksiz bir uygulama olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

19. yüzyılda ise dünyada meydana gelen çeşitli savaşlar ve siyasi olaylar sonucunda güç dengeleri değişmeye başladı. Bunun sonucunda devletlerin uluslararası tanınma (international recognition) kavramının da daha belirgin ve daha uygulanabilir bir şekil almaya başladığını söylemek mümkündür. Özellikle Avrupa'da meydana gelen Napolyon Savaşları sonrasında Avrupa'nın bozulan siyasi güç dengesini yeniden tesis etmek amacıyla toplanan 1815 yılındaki Viyana Kongresi ile birlikte Avrupa'nın o dönemdeki 4 büyük güçlü devleti olan İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya uluslararası sistemi yeniden dizayn ederek sistemde yeni düzenlemeler yapmaya başladılar. Avrupa'da Restorasyon dönemi olarak adlandırılan bu dönem aynı zamanda tanınma konusunda önemli gelişmelere sahne oldu. Örneğin 1830 yılında Osmanlı devletinden ayrılan ve bağımsız bir devlet olan Yunanistan'ın bir devlet olarak uluslararası toplum tarafından tanınması ve benzer şekilde 1815'te Viyana Kongresi sonrasında Hollanda'ya verilen Belçika'nın 1830 yılında isyan etmesi sonucu 1839 yılında bağımsızlığının uluslararası toplum tarafından tanınması önemli gelişmeler olarak değerlendirilebilir.

Söz konusu ***Yunanistan ve Belçika devletlerinin uluslararası alanda tanınmasının bir bakıma Avrupa'da Viyana Kongresi sonrası oluşturulan "güç dengesi siyasetinin" (balance of power) bir gereği olarak yapıldığını söylemek mümkündür. Çünkü bu iki devletin bu dönemde tanınmaları bir bakıma Avrupa'nın bu dönemdeki güçlü devletlerinin birlikte aldıkları kararlar sonucunda gerçekleşmiştir.*** Ancak bu büyük devletlerin bu dönemdeki en büyük kaygıları bir siyasal oluşumun yeni bir devlet olarak tanınmasının güç dengeleri ve uluslararası güvenlik açısından olası etkilerinin neler olabileceği noktasındaki belirsizlikti. (Azarkan, 2008: s.13) Bir başka deyişle o dönemde uluslararası sistemin kontrolünü sağlayan; İngiltere, Rusya, Prusya ve Avusturya mevcut devletler içinden ayrılarak bağımsız bir devlet olma iddiasındaki bir siyasal birimi yeni bir devlet olarak kabul etmekle bu devletin gelecekte uluslararası sistemi ne ölçüde etkileyebileceği noktasında tereddüt içindeydiler. Çünkü yeni devlet oluşumları başta Avusturya ve Rusya olmak üzere sistem içindeki diğer mevcut devletlerin siyasal ve

sosyal yapılarını bozacağından gelecekte uluslararası sistemi daha istikrarsız hale getirebilirdi.

Genel olarak 1. Dünya Savaşından önceki dönemde Avrupa'da yeni devletlerin uluslararası toplum tarafından tanınma şekli Latin Amerika'da uygulanan ABD ve İngiliz politikalarıyla uyumludur. Bir bakıma bu tarihlerde dünya sahnesinde yer alan mevcut devletler gönüllü olarak (voluntarily) ya da sırf ihtiyaçtan (neccesity) dolayı o dönemde devlet vasfına sahip olmayan ancak devlet olarak tanınmak isteyen tanınmamış bölgeleri tanıma yönünde politikalar izlemeye başladılar. Bunun en önemli nedeni mevcut siyasi konjonktürün yeni devletlerin kurulması için elverişli olmasıydı. Çünkü 1815'te yapılan Viyana Kongresiyle oluşturan güç dengesi (balance of power) sisteminin 1856'da sona eren Kırım Savaşından sonra sürdürülemeyeceğinin anlaşılması yeni kurulan devletler açısından son derece olumlu bir atmosfere dönüşmüştür. Ayrıca Fransız İhtilalinin etkisiyle yayılan milliyetçilik akımı da bu durumun pekişmesine yol açmıştır. Bu gelişmelerle birlikte 1870'ten itibaren Avrupa'da başta Habsburg ve Osmanlı hanedanlıkları olmak üzere neredeyse tüm hanedanlık (dynasty) rejimleri gerilemeye başlamıştır. Bu gelişme Avrupa'daki mevcut devletler açısından görmezden gelinebilecek türden bir durum değildi. Öyle ki 1820–1870 yılları arası 50 yıllık dönemde mutlakıyetçi monarşik rejimlerin sayısında önemli bir oranda azalma olmuştur. Buna karşılık anayasal monarşiler sayı olarak artış göstermiştir. Bu değişimin zayıf ve geri dönüşebilir şekilde olmasından dolayı kendi ülkelerinde siyasi ve anayasal liberalizmi destekleyen devletler, kendi sınırları dışındaki devletlerde bunu destekleme prensibini kabullenememişlerdir. O dönemde Avrupa'nın siyasi ve ekonomik açıdan iki güçlü devleti olan İngiltere ve Fransa Avrupa siyasetinin şekillenmesinde büyük rol oynamışlardır. (Azarkan, 2008: s.47)

Avrupa'da 19. yüzyılda yaşanan siyasi gelişmeler kıtanın bir bakıma siyasi haritasının da değişmesine neden olmuştur. Batı Avrupa'da İtalya ve Almanya'nın birliklerini kurmaları, Belçika'nın bağımsızlığını kazanması benzer şekilde Avrupa'nın güneydoğusunda Osmanlı devletinden ayrılan Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın bağımsızlıklarını kazanması ve ardından da tanınmaları kıta üzerindeki devlet sayısının hızla artmasına neden olmuştur.

Avrupa kıtasında yeni kurulan bu devletlerin tanınmalarının kendi içinde bazı ortak özellikler taşıdıklarını söylemek mümkündür. Bunlar:

1) Latin Amerika'da ortaya çıkan yeni devletlerin aksine bu dönemde Avrupa'da ortaya çıkan yeni devletler de facto olarak kurulmalarından önce onların tanınma sorunu ortaya atılmamıştır.
2) Avrupa'da bu dönemde güçlü olan devletler (İngiltere, Rusya, Avusturya, Prusya) yeni kurulan devletlerin tanınmaları konusunda öncü rol oynamışlardır. Bu devletler Avrupa siyasi sisteminin işlemesinden ortak sorumlu olduklarından işleyişin zarar görmemesi ve dengenin sağlanabilmesi için tanıma konusunda belirleyici olmuşlardır.[70]
3) Büyük devletler bu süreçte önceden yasal statüsü olan (daha önce bir devlet örgütlenmesine sahip ancak o dönemde başka bir devletin egemenliği altında yaşayan) ve önceden yasal statüsü olmayan (daha önce herhangi bir devlet örgütlenmesine sahip olmayan yeni oluşmuş bir milletin kurduğu) her iki devlet türünü de tanıma yolunu seçmişlerdir.
4) Bu dönemde yeni kurulan Avrupa devletlerinin sınırları ilk önce de facto olarak çizilmiştir. Söz konusu bu de facto sınırlar sonradan de jure olarak tanınarak kesin sınırlar haline dönüşmüştür.
5) Yeni kurulan devletlerin sınırlarının çizilmesinde ulaşım bütünlüğü, sınır koruması veya ekonomik gereksinimler gibi faktörler göz önünde bulundurulmasına rağmen sınırların belirlenmesinde belirleyici olan esas itibariyle siyasi faktörler olmuştur.

Görüldüğü gibi Avrupa kıtasında devlet olarak tarih sahnesine çıkan yeni devletlerin tanınma süreçleri genel itibariyle bir bakıma Avrupa'daki siyasi dengeleri koruma adına büyük devletlerin ulusal çıkarları ve Avrupa'nın güvenlik sorunları dikkate alınarak şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu konuda milliyetçilik akımlarının etkisiyle gerek daha önce tarih sahnesinde olup sonradan başka bir devletin egemenliğinde olan gerekse daha önce hiç tarih sahnesinde

[70] Ancak 1850'lerden sonra güçlü olan devletlerin tanıma konusunda aralarında sağladıkları işbirliğinin zayıflamaya başladığı görülmektedir. Bu durum özellikle tek taraflı fetihlerin reddedilmesi konusunda ortaya çıkmıştır. Bunun en belirgin örneği Almanya'nın birleşmesinde kendisini göstermiştir. İlk olarak Avusturya ve Prusya daha sonra Prusya tek başına diğer güçlere karşı büyümede ve onların diğer komşu ülkelere karşı zor kullanma isteklerine karşı koymada güçlük çekmiştir.

olmayan buna karşılık millet ve devlet olma yeterliliğine kavuşan bölgelerin devlet olarak tanınmasının Avrupa siyasi haritasını yeniden şekillendirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle Belçika, İtalya, Almanya ve Yunanistan'ın tarih sahnesine çıkış süreçlerini incelemek bu yaklaşımın nasıl uygulandığını anlamak adına faydalı olacaktır.

2.4.1 Belçika'nın Bağımsızlığını Kazanma ve Tanınma Süreci

Günümüzde Avrupa'da Cermen ve Latin dünyası arasında bir sınır oluşturan Belçika Felemenkçe'nin resmi dil olduğu Flaman Bölgesi (Vlaanderen), Fransızca'nın resmi dil olduğu Valon Bölgesi (Wallonie) ve her iki dilin de resmi dil sıfatını taşıdıkları Brüksel Başkent Bölgesi'nden (Région de Bruxelles-Capitale) oluşan federal bir devlet yapısına sahiptir.

Coğrafi konum olarak kabaca Avrupa'nın kuzeyinde yer alan Belçika'ya ilk yerleşenler Kelt ve Cermen karışımı bir halk olan Belgae'lılar olup, ülkenin isminin M.S. 5. yüzyılda Roma eyaleti Gaul'ün en kuzeyindeki Gallia Belgica olarak adlandırılmasından geldiği düşünülmektedir. Bölge Orta Çağda derebeyliklerine bölünmeden önce Roma İmparatorluğu'na bağlıydı. Orta Çağda (bugünkü bilinen Belçika), Fransa ve Alman İmparatorluğu arasında bölündü. Schelde akarsuyu bu iki imparatorluğun arasında sınır olarak kabul ediliyordu.[71] Orta Çağ'ın bitiminden 17. yüzyılın başlarına kadar ticari ve kültürel açıdan bir refah merkezi olan ülke 16. yüzyıldan 1830'daki Belçika Devrimi'ne kadar Avrupa güçleri tarafından birçok muharebeye sahne olarak Avrupa'nın savaş alanı olarak tanımlanmıştır.[72]

Fransız Devrimi Savaşları'ndaki mücadeleyi takiben, Alçak Ülkeler-Prince-Bishopric of Liège gibi sözde Habsburg kurallarının asla bulunmadığı bölgeleri de içeren 1. Fransız Cumhuriyeti tarafından bölgedeki Avusturya egemenliği kırılarak ilhak edildi. 1815'te 1. Fransa İmparatorluğu'nun dağılmasıyla, Alçak Ülkeler,

[71] Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarihsel olarak Benelüks'ten daha büyük bir alanı kaplayan Alçak Ülkeler diye anılır. Bunun nedeni ülke topraklarının deniz seviyesinin altında olmasından dolayıdır.

[72] Seksen Yıl Savaşları (1568–1648) Alçak Ülkeleri, Birleşik İller (Federasyon Hollandası) ve Güney Hollanda (Belgica Regia, - Krallık Hollandası) olarak ayırdı. Bugünkü modern Belçika'nın büyük bölümünü içeren Güney Hollanda, ard arda Habsburg İspanyası ve Habsburg Avusturyası tarafından idare edildi ve 17. ve 18. yüzyıllar boyunca çoğu Fransa-İspanya ve Fransa-Avusturya savaşına ev sahipliği yaptı. (Motley, 2012)

Birleşik Hollanda Krallığı adı altında yeniden birleşmiştir. (Belçika, 2006) Bu birleşmeden sonra tahta geçen 1. William esasında zor bir görevin başına geçmiş oluyordu çünkü birinde Protestanlığın (Hollanda'da) diğerinde ise Katolikliğin (Belçika'da) hâkim olduğu iki ülkenin birleşmesi, yeni rejimde dinin statüsünün düzenlenmesini hassas bir mesele kılmaktaydı.

1. William'ın siyasal modeli Katolik Kilisesi'nin beklentileriyle temelden çelişmekteydi. Lutherci Staatskirchentum (Devlet Kilisesi) geleneği ve Protestan Alman devletlerinden esinlenen Felemenk Kralı, Roma-Katolik inancını ulusal çerçevede örgütlenmiş bir Hıristiyanlığa entegre etmeyi tasarlamaktaydı. Birleşmeyi çerçeveleyen bir anayasal sistem oluşturmak üzere hazırlanan Temel Kanun taslağının açıklanmasıyla birlikte Kilise ile William arasındaki görüş ayrılıkları su yüzüne çıktı. Ülkedeki tüm dinî topluluklara eşit bir koruma sağlanmasını öngören anayasa hükümleri Belçikalı piskoposların itirazıyla karşılaştılar. Ultramontanist[73] ruhbana göre dinî hoşgörü ilkesi Belçika'da Katolik hâkimiyeti ve Kilise'nin yetkileri için bir tehdit teşkil etmekteydi. Tepkilere rağmen güney vilâyetlerinin Katolik kimliğinin anayasada tanınması talebi karşılanmadı. Bunun ardından Hollanda yönünden Felemenk Parlamentosu'nda oybirliğiyle kabul edilen anayasa taslağı, ruhban sınıfıyla yaşanan gerilimin de etkisiyle Belçika'da geniş bir kitle tarafından reddedildi. William buna rağmen Temel Kanun'un kabul edildiğini ilân etti. (Bilgin, 2012: s.8) Buna göre yeni devletin anayasal temellerinin sorunlu bir biçimde atıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bunun yanında 1. William'ın uyguladığı aşağıdaki otoriter uygulamalar 1830 yılında bir isyanın çıkmasına zemin hazırlamıştır. (Bilgin, 2012: s.9–10)

- Rejime yönelik eleştiri getiren gazeteci, yazar ve din adamlarına yönelik tutuklamalar ve baskıların artması
- Ulusal birliği pekiştirmek adına izlenen zorunlu ulusal dili bilme politikasının uygulamaya konulması. Buna göre Flaman vilâyetleri ile Brüksel'deki adlî ve idarî kurumlarda Felemenkçe kullanımı zorunlu kılındı. Belçika'nın güney vilâyetlerinde ise Felemenkçe öğrenimi teşvik edildi. Kamu görevliliği için

[73] Ultramontanism: Kilise'nin Vatikan'a bağlılığını ve sivil otoritenin dinî otoriteye tâbi olmasını savunan bir Hıristiyan akımıdır.

"ulusal dili" bilme koşulu getirilmesi, yalnızca Fransızca konuşabilenlerin bürokrasiden dışlanmasını sonuçladı. Felemenkçeye tanınan öncelik kariyerlerini tehdit altında gören Frankofon hukukçu ve memurlar arasında memnuniyetsizliğe neden oldu.

- Kalvinist fikirlerin Felemenkçe vasıtasıyla yayılmasından endişe eden Katolik Kilisesi dil politikasını şüpheyle karşıladı.
- Kamu borcunun Belçika tarafından finanse edilmesi öyle ki kamu borcunun % 95'i Hollanda'dan kaynaklandığı halde, borç yükü Belçika'yla eşit olarak paylaşılmaktaydı. Ayrıca güney vilâyetlerinin malî katkı oranı % 50'ye ulaşmakta, ancak harcamalara katılım oranı % 20'lerde kalmaktaydı.

Sonuç olarak 1. William döneminde siyasal sistem ve yönetim anlayışına bağlı bu ve benzeri sorunlar *Belçikalıların, Birleşik Hollanda Krallığı içinde kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak hissetmelerine neden olmuştur.* (Mansel, 2006: s.21) Bu duruma karşılık Belçika'da gelişen Katolik ve liberal muhalefet hareketleri talep ettikleri reformların hayata geçirilmesini sağlamak için 1828'de stratejik bir ittifak kurdular. Unionisme adıyla tanınan bu ittifak siyasal pozisyonları genel bir özgürlük prensibi etrafında yakınlaşmış olan Katolik ve liberal grupların işbirliği yapmalarına dayanmaktaydı. Ancak başlangıçta söz konusu bu muhalif hareketin ayrılıkçı bir hedefi yoktu. Çünkü bu dönemde Belçika'da ulusal bilinç henüz olgunlaşmış değildi. Fakat Felemenk yönetiminin kuzeyin menfaatlerini himaye eden politikaları güneyde kolektif kimlik algısını güçlendirdi. Bu bakımdan siyasal gerilimler ulusal duyguyu beslediler. İsyanın tetiklediği hızlı dönüşüm sürecinde gelişen bağımsızlıkçı eğilimin kısa sürede gelişmelere hâkim olduğunu söylemek mümkündür. (Bilgin, 2012: s.11)

25 Ağustos 1830 gecesinde Brüksel'de patlak veren gösteriler, kamu binalarına yönelik saldırı ve yağma olaylarının başlamasıyla isyana dönüşmüştür. Parlamentoda idarî ayrışma tartışmaları sürerken isyanı bastırmak üzere harekete geçen Felemenk birlikleri 23–27 Eylül 1830 tarihleri arasında Brüksel kapılarında gönüllülerin şiddetli direnişi karşısında geri çekildiler. Hızla verilen kayıplar sonrasında Kral 1. William, 1815 Viyana Antlaşmasına dayanarak taraf ve garantör olan büyük güçlerin olaylara müdahalesini talep etmiştir. Buna karşılık büyük güçler

Belçika'da meydana gelen olayların Avrupa'nın stratejik durumunda büyük ölçüde değişiklik yapabileceği endişesiyle büyük ilgi göstermemişlerdir.[74] Buna rağmen Belçika'nın kaderini yine büyük devletlerin kararı tayin edecekti. (Arblaster, 2006: s. 178–180)

Belçika'da oluşan bu isyan dalgasından sonra o dönemin büyük devletleri tüm olumsuzluklara rağmen, Londra'da uluslararası bir konferansın toplanmasını sağladılar. 1830 Aralık ayının ortalarında başlayan konferans, 1814 ve 1815 uzlaşmalarında kurulan güç dengesi sisteminde Belçika'daki isyanın meydana getirdiği sorunlar ve düzensizliğin çözümü amaçlanıyordu. Ancak Flemenklerin yenilgisi sonrasında Belçika geçici yönetiminin ülkeyi yönetmeye başlaması büyük güçlerin Belçika konusunda daha önce uzlaşılan konuların beklentileri karşılayamadığının görülmesine ve statükonun devam edemeyeceğinin anlaşılmasına neden olmuştur.

Konferansın, Belçika sorununa çözüm bulma konusunda esasında çok fazla bir seçeneğinin olmadığı söylenebilir. Bu dönemin şartlarına göre en gerçekçi yaklaşım öncelikli olarak her 2 tarafın varlığının (yani Hollanda ve Belçika'nın) birer bağımsız birim olarak varlıklarının kabul edilmesiydi. Ancak konferansa katılan büyük güçler açısından asıl sorun Belçika'nın yeni bir devlet olarak kabul edilmesinden çok 1814 ve 1815 antlaşmaları nedeniyle Hollanda Kralı 1. William'a karşı bir sorumluluk duymalarıydı. Başka bir deyişle *Belçika'nın tanınması konusunda bir sıkıntı söz konusu değilken asıl sıkıntı böyle bir durumun Hollanda Kralına nasıl izah edileceğiydi.*

Bu açıdan Londra Konferansının olduğu döneminde olaylara bakıldığında Belçika'nın uluslararası toplum tarafından tanınmasının o dönemki diplomatik gündemi yalnızca *de facto* bağımsızlık olarak meşgul ettiğini söylemek mümkündür.

[74] Seferberlik ilan eden Rusya haricinde büyük devletler, Hollanda Kralı'nın talebine önem vermek konusunda isteksiz davranmışlardır. İngiltere ve Fransa Belçika'da isyan başlamadan sadece 1 ay önce devletlerin başka devletlerin iç işlerine müdahale etmemesi yönündeki politikayı savunuyorlardı. Avusturya ülkesinden oldukça uzakta meydana gelen bu isyan konusunda endişe duyuyordu. Prusya ise herhangi bir savaş durumunda asıl yükü taşımak istemiyordu. 1. William'a yardımdaki bu uluslararası isteksizlik ve Kasım 1830'da Polonya'da Rusya'ya karşı başlayan büyük çaplı isyan nedeniyle Rus Çarı 1. Nicholas, Belçika'ya tek başına müdahale etmekten vazgeçti.

Örneğin İngiltere hükümeti açıkça iki bağımsız devletin kaçınılmaz olduğunu açıklamıştır.[75] Benzer görüşleri dönemin Fransız hükümetinin paylaştığını söylemek mümkündür. Diğer taraftan Rusya ise yasal durumu korumak istemekle birlikte Hollanda birliğine karşılık Avusturya'nın korunması ve birliğin sürdürülmesi için destek istenebileceği olasılığını düşünerek daha fazla destek vermeye yanaşmamaktaydı. Diğer taraftan Avusturya'nın ana hedefi ise anlaşmazlığın çözümünün Fransa'nın Belçika'yı kendisine bağlamasında görmektedir. (Fishman, 1988: s.56–58)

Büyük güçlerin bu yaklaşımlar doğrultusunda ortak bir metin üzerinde anlaşmaları mümkün olmasa da 20–27 Ocak 1831 tarihlerinde yapılan görüşmeler sonucunda imzalanan Belçika'nın Bağımsızlık ve Geleceğinin Belirlenmesi başlıklı 11 ve 12 protokollerle ayrılmanın ne şekilde olması gerektiği vurgulanıyordu. Buna göre Belçika'nın sınırlarının 1815 Viyana Antlaşmasında belirtildiği şekilde olacağı kabul edilerek, ***Avrupa'daki mevcut dengeleri olası saldırılarla bozmamak adına Belçika tıpkı İsviçre gibi tarafsız bir statüye kavuşturulacaktı. Ayrıca ülkenin toprak bütünlüğü konferansa katılan 5 büyük güç tarafından kabul edilerek imzalanmıştır***. (Fuehr, 2013)

Bir başka deyişle Belçika fiilen bir konferans soncunda dönemin en güçlü devletleri tarafından devlet olarak tanınmıştır. Bu durumu kabul etmeyen Hollanda Kralı 1. William konferansın almış olduğu kararları protesto ederek yaklaşık 10 yıl boyunca siyasi ve askeri olarak Belçika'nın bağımsızlığını tanımamak için mücadele vermiştir. Hollanda Kralı isyancı bir hükümetin Belçika içerisinde yerleştiğini ve Londra Konferansının ülkenin bölünmesi yolunda karar alma yetkisi olmadığını ve bu durumun ülke bağımsızlığını zedelediğini belirtmiştir. İlginçtir ki bu konferansın almış olduğu kararları Belçika hükümeti de kabul etmemiştir**.** (Lowe, 1998: s.43)

[75] Dönemin İngiltere dışişleri bakanı Lord Viscount Palmerston (Henry John Temple) Belçika isyanında ülkesinin politikasının silahlı bir mücadeleyi reddetme yönünde olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle hem Flemenklerin hem de Belçikalıların tek bir çatı altında birleştirilmelerinin her iki tarafın isteklerine aykırı olacağını ve böyle bir birleşmenin güç kullanarak yerine getirilmesinin hükümet tarafından kabul edilmeyeceği gibi İngiltere'nin ilkelerine aykırı olduğunu belirtmiştir. Palmerston, ayrıca aksi bir durumun Belçika'nın içişlerine karışmak olduğunu ifade ederek mevcut koşullarda Avrupa'nın güvenliği tehlikeye girmediği sürece Belçika'ya askeri müdahalenin mümkün olmayacağını belirtmiştir.

Bu antlaşmanın imzalanması Belçika açısından daha önce Hollanda Birleşik Krallığı kurulurken imzalamış olduğu birleşme antlaşmasının ihlali anlamına geleceği gibi aynı zamanda bu durum uzlaşmazlık ve savaşa neden olarak Avrupa'nın dengelere dayalı düzenini bozabilecek bir yapıdadır. Bu nedenle 5 büyük devlet tarafından ***öncelikle gözetilen husus barış düzeninin korunması ve kendi çıkarlarının zarar görmemesi olmuştur.*** Bu nedenle ileride kendi pozisyonlarına ve güvenliklerine zarar verecek durumları engellemek adına antlaşmaya bazı hükümler eklemişlerdir. Buna göre, ***Avrupa'da yeni bir devletin doğması söz konusu bu yeni devlete içine girmek istediği sistemin bozulmasına neden olma hakkını vermemektedir.*** Bir başka deyişle yeni bir devlet kurulduğunda mevcut sistemin yapısını bozma hakkına sahip değildir. Çünkü değişiklikler eski bir devletin koşulları içerisinde meydana geldiğinden bu durum eski ülkeyi kendi sorunlarını çözme konusunda yetkili kılar. Bu durumu esasında şu şekilde yorumlamak mümkündür. ***Yeni oluşan bir devlet eğer Avrupa devletler sisteminin dengesini bozuyorsa bu durumda bu oluşum ayrılacağı eski devletin iç işi sayılarak bir bakıma bu yeni oluşumun engelleneceği mesajı verilmek istendiğini söylemek mümkündür.***

Diğer taraftan Bu hükmün bir başka anlamı, Belçika'nın veya Hollanda'nın sınırları uluslararası hukuk ile çizilmiş diğer ülkelerden toprak talep etme hakkının olmadığıdır. Büyük güçler yaptıkları açıklamada kendileri için kabul etmedikleri bir hakkı başka bir devlet içinde kabul edemeyeceklerini belirtmekteydiler. Bu güçler Avrupa'daki güç dengesini korumak ve barışı sağlamak amacıyla bütün toprak taleplerinden vazgeçtiklerini ilan etmişlerdir. Belçika anayasasında Belçika devletinin sınırlarının 1815 yılında çizilen sınırlar olacağı belirtilmektedir.

Bir bakıma o dönemdeki uluslararası toplumun kontrolünde yaşanan ayrılıkçı süreçle birlikte Belçika'nın Birleşik Hollanda Krallığından ayrılmasına ilişkin Antlaşma 15 Kasım 1831 yılında İngiltere, Fransa, Avusturya, Rusya, Prusya ve Belçika arasında imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Bu haliyle ***Belçika'nın bağımsız bir devlet olarak tanınmasının uluslararası bir antlaşma sonucunda resmiyet kazandığını söylemek mümkündür.*** Hollanda söz konusu bu antlaşmayı 1839 yılına

kadar tanımadığı gibi kendi toprakları içinde ayrılıkçı bir hareket olarak görmüştür.[76] Yaklaşık 8 yıl boyunca süren askeri operasyonlar zaman içinde Hollanda ekonomisi için yük oluşturmaya başlayınca Kral 1. William 19 Nisan 1839 yılında imzalanan Londra Antlaşması uyarınca Belçika'nın bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştır. Bu durum bir bakıma ***Belçika'nın bağımsızlığının de facto durumdan de jure duruma geçmesi anlamına*** geliyordu. (Treaty of London 1839, 2013)

Belçikalıların bu başarısının Avusturya'yı korkuttuğunu söylemek mümkündür. Çünkü Avusturya, Hollanda'nın yaşadığı sürecin kendisi içinde geçerli olabileceği endişesine kapılmıştır. Ancak Belçika'nın monarşik bir yönetime sahip olması ve Belçika'nın Fransa ile Avusturya arasında tampon bir bölge olması bir bakıma rahatlatıcı bir unsur olarak görülmekteydi.

Londra konferansı Avrupa'nın büyük güçlerinin Avrupa'daki güç dengesini koruma konusunda işbirliği yapması bakımından başarılı bir konferans olmuştur. Belçika'nın başarılı olması siyasi liberalizmin yaygınlaşmasını hızlandırdı. Konferansın Avrupa'nın ortak çıkarları koruma yönünde başarılı sonuç elde etmesi büyük güçleri, Avrupa'daki güç dengelerini koruma konusunda ümitlendirdiğini söylemek mümkündür.

2.4.2 İtalya'nın Birleşme ve Tanınma Süreci

İtalya, günümüzde Güney Avrupa'da, büyük ölçüde İtalya Yarımadası üzerinde yer alan yüzyıllar boyunca çok çeşitli Avrupa uygarlıklarına ev sahipliği yapmış bir ülke konumundadır. Kuzeyde Alpler bölgesinde Fransa, İsviçre, Avusturya ve Slovenya'yla kara sınırı vardır. Bağımsız iki Avrupa ülkesi olan Vatikan ve San Marino da İtalya'nın yarımadadaki toprakları içine sıkışmış enclave (bir başka ülkeyle tümüyle kuşatılmış) ülkelerdir. Campione d'Italia bölgesiyse İtalya'nın İsviçre içinde kalan bir exclave'dir (ana topraklardan ayrı mülkiyet) Bunun yanında Akdeniz'in iki büyük adası Sardunya ve Sicilya'da bu devletin sınırları içinde yer almaktadır.

[76] Kral 1. William kendisine ait olarak gördüğü bu topraklarda isyanı bastırmak için kendi oğullarını bu bölgeyi tekrardan ülkeye kazandırmak için gönderdi. Bazı dönemlerde çeşitli askeri zaferler kazanılsa da Hollanda hiçbir zaman Belçika üzerinde bundan sonra bir hakimiyet kuramamıştır.

İtalya Yarımadası'nın 6. yüzyılda Bizans İmparatoru Jüstinyen tarafından Ostragotlardan kısa süreli geri alınmasından sonra İtalya içlerine yeni bir Germen boyları dalgası başladı. Bu süreçte Lombardlar (Cermenlerin doğu kolundan bir kavim) İtalya'nın kuzeyine gelerek buraya yerleşti. Yüzyıllar boyunca Bizans orduları, Arapların, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun ve Papalık Devleti'nin birleşik bir İtalyan Krallığı kurmasını engelleyecek güçteydi. Ancak Bizans aynı zamanda Roma İmparatorluğu'nun eski topraklarını yeniden ele geçirecek güçten de yoksundu. Yine de Orta Çağ boyunca İtalya üzerindeki güç dengeleri çeşitli devlet ya da hanedanlar arasında değişkenlik gösterdi. Bu bakımdan genel olarak İtalyan bölgelerinin 1815 yılına gelinceye kadar Kuzey İtalya'nın geniş bir alanını elinde bulunduran, Orta ve Güney İtalya'da hüküm süren hanedanlarla ve müttefikleriyle yakın aile bağlarına sahip Avusturya tarafından yönlendirildiğini söylemek mümkündür. Sonraki dönemde ise İtalya siyasetini Avusturya ve Prusya gibi iki çok güçlü devlet arasındaki rekabetin etkilediğini görmemiz mümkündür.

19. yüzyılın ilk yıllarında İtalya Napolyon tarafından işgal edilerek Fransız etkisi altına girdi. Viyana Kongresi İtalya'nın Fransız işgalinden önce yöneten hanedanlara geri verilmesini öngörüyordu. Böylece Papalık Devleti, Sardunya-Piemonte Krallığı, Toskana Grandüklüğü, Modena Düklüğü ve Lombardiya – Venedik Krallığı tekrar kuruldu. Ancak Viyana antlaşmasından duyulan rahatsızlık sonraki yıllarda gittikçe artmıştır. Antlaşmazlıkların pek çoğundaki ayrılma gibi, Napolyon'un yenilgisinden çok fazla süre geçmeden İtalya ve Almanya'nın ulusal hareketleri Avrupa'daki güçler dengesinin yeni, unsurları olarak ortaya çıkmıştır. Bu amaçla Carbonari adı verilen gizli dernekler İtalya'nın birleşmesi için çalışmaya başladılar. Giuseppe Mazzini ve Giuseppe Garibaldi birleşme hareketinin öncüleri arasında yer alıyorlardı. Bu hareketin Viyana sistemi üzerindeki ilk etkisi 1848–1849 devrim yılları sırasında hissedildi. Dönüşümlü olarak İtalyan ve Alman güçlerinin en büyükleri olan Sardunya ve Prusya daha sonraları liberal anayasalar benimsemişler ve sınırları ötesinde İtalyanlar ve Almanlar adına askeri müdahalelerde bulunmuşlardı. Ancak bu çabalar başarıya ulaşmamıştı.

Esasında bu dönemde İtalyan yarımadasındaki Habsburg ve Bourbon Hanedanlarının baş koruyucusu Avusturya, İtalya ulusal birliğinin kurulmasını

istemiyordu. 1848 yılına kadar İtalya'nın sadece ve sadece hepsi baskıcı ve farklı derecelerde acımasız olan bu hanedanların yıkılması sayesinde birliğini kurabileceği açık ve net bir şekilde ortaya çıkmıştı. Buna karşın, Avusturya, ilke olarak, Almanya'nın birleşmesine karşı değildi.

1848 yılında Fransa'da Louies Napoleon'un iktidara gelmesinden sonra Fransa'nın İtalya ve Almanya üzerindeki etkisi arttı. Napolyon Bonapart'ın yeğenlerinden birinin amcasını agresif dış politika izlemekten caydırabileceği ihtimaline rağmen, Fransa ısrarcı bir şekilde bir Avrupa Birliği'ne ihtiyaç olduğunu ilan etti. Siyasi liberalizm ile ilgili yurtiçinde ve dışında söylevler veren Louies Nopolyon, Avrupa'da genel seçimle iktidara gelen ilk liderdi. Napolyon "milletler" sorunu çözülmeden Avrupa'da istikrarın sağlanamayacağı düşüncesindeydi. Buna karşın, Napolyon hükümeti, 1849 yılında, Papalığın daveti ve Katolik güçlerin yardımıyla Manzi'nin radikal Roman Cumhuriyeti'nin tekrar papalığın kutsal egemenliği altına girmesi için Cumhuriyet'e askeri müdahalede bulundu.

Uluslararası konjonktür ve Fransa'nın siyasi duruşu dramatik bir şeklide Kırım Savaşı'nın başlamasıyla değişti. Rusya bu çatışmalarda gözle görülür bir şekilde zayıf düşmüş ve Karadeniz'deki donanmasıyla ilgili sert kısıtlamalar getiren 1856 Paris Antlaşması'nı kabul etmişti. Rusya'ya karşı Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte hareket eden İngiltere-Fransa ve Sardunya bir güç olarak ortaya çıkmışlardı. Zira Kırım Savaşı'na katılan Sardunya, İtalyan sorunlarına ilişkin barış kongrelerinde büyük güçlerin dikkatini çekebilti. İki yıl sonra III. Napolyon ile savunma ittifakını kuran Sardunya gönüllü bir müttefike sahip oldu. Sardunya başbakanı Cemillie di Cavour ve Napolyon başarılı bir şekilde Avusturya'yı kışkırtarak, bu devletin büyük güçlerin arabuluculuğuyla Avusturya-Sardunya arasında imzalanan silahsızlanma antlaşmasını feshetmesini sağladılar. Avusturya, antlaşmayı feshettikten sonra Sardunya'ya savaş ilan etti. (Azarkan, 2008: s.56)

1859 yılına gelindiğinde Avrupa'daki güç dengesi 1815 Viyana Kongresi'nden sonra ilk kez köklü bir değişim geçirmekteydi. Zira 1814–1815 yılları arasında tam bir monarşik rejime sahip olan Sardunya, sadece kendi tahtının müdafaası için değil tüm İtalyan halkının hürriyeti, onuru ve hakları için savaştığını

ilan etti. III. Napolyon birliklerinin Sardunya'ya yardım amacıyla savaşa katılmasıyla Avusturya savaşı kaybetti. Bu savaş İtalya sorununu çözmek yerine, sorunu daha karmaşık hale getirdi. Fransa ve Sardunya aynı amaçları paylaşmıyordu. 1848 yılından beri Napolyon Alman Konfederasyonu gibi İtalya'nın da Papa liderliğinde bütünleşmesini istiyordu. Savaştan yenik çıkan Avusturya, Fransa'nın bu isteğine olumlu bakmaya başladı. Avusturya ile Fransa imzaladıkları Zürih Antlaşmasıyla bu isteklerini ortaya koydular. Bu antlaşmaya göre Avusturya, Lombardiya'yı Sardunya'ya verdi. Venedik dâhil olmak üzere diğer İtalyan Devletleri arasında bir konfederasyon oluşturulması ve konfederasyonun fahri başkanının papa, fiilî başkanının Sardunya'ya olması kabul edildi.

Avusturya, Orta İtalya'daki olaylardan ve İngiltere'nin bu olaylara ilişkin tutumundan hoşnut değildi. Onun Sardunya üzerindeki emellerinin devamı imparatorluğa kendisini geliştirme fırsatı verdi. Avusturya "kutsanmış tarih, ahlak ve bölge" için tutucu bir güç gibiydi. Avusturya millet esasına göre devlet kurmasına karşı politika izliyordu. Avusturya politikasının temeli "milliyetçilik temelinde yeni devletlerin oluşumu iddiası tehlikeli bir ütopyadır" şeklindeydi. Avusturya Hükümeti şuna karşıydı:"İnsanlar hükümdarları kovma veya seçme hakkına sahiptir." Avusturya ulusal çıkarların ciddi tehdit altında bulunması halinde askeri müdahale yapma yönünde bir politika izlemekteydi. (Azarkan, 2008: s.57)

Avusturya bu politikasını son zamanlardaki yenilgilerinden dolayı uygulamaya geçiremedi. Bu nedenle, Avusturya 1859 öncesi İtalya düklüklerinin sahip olduğu hakları geri verilmesi yönünde yeni bir politika (Uti Possidetis Juris) izlemeye başladı. Fransa, başlangıçtan itibaren İtalya'daki hızlı değişim ve gelişen olaylardan ciddi kaygı duymaktaydı. İngiltere ise dış müdahaleden korunmuş bağımsız bir İtalya'ya destek vermekteydi. Rusya, İngiliz veya Fransız hükümetlerinin izlediği politikalara karşıydı. Rusya, Avrupalı büyük devletlerin çıkarlarını önemli ölçüde tehlikeye düşürmediği sürece İtalya'daki olaylara dolaylı bir şekilde müdahale etme yönünde bir politika izlemekteydi. Prusya, İtalya'daki

olaylarla hanedanlık çıkarlarına yönelik tehdit ölçüsünde ilgilenmekte, askeri bir müdahaleye yönelik bir girişim içinde olmayan bir politika izlemekteydi.[77]

Avrupalı büyük devletler Sardunya'nın tavırlarını hoş karşılamıyorlardı. Prusya, ulusal birliğin önemli bir değer olduğunu kabul ettiğini ancak krallık haklarının da korunması gerektiğini savunuyordu. Orta İtalya'daki gelişmeler karşısında, Fransa Papaya bağlı İtalya'daki devletlerden elçilerini çekti. İtalya'daki gelişmelere Avrupalı büyük devletlerin tavırları karşısında Napoli Kralı Avrupalı devletlere bir deklarasyon yolladı. Deklarasyonda İtalya'daki gelişmelerin uluslararası hukuka aykırı olduğu, aynı zamanda bu işgallerin de hukuka aykırı olduğu ileri sürülmekteydi. Kral İtalya'daki olayların önüne geçilmemesi halinde, bu gelişmelerin krallıkların sonu olacağını iddia etmekteydi

Bu gelişmeler yaşanırken, Sardunya Güney İtalya'nın kontrolünü ele geçirdi. Sardunya yönetiminin gözetiminde eski düklüklerle Rogmana'da referandum düzenledi. Referandum sonucu orta İtalya'nın Sardunya ile birleşme yönündeki tercihine karşın, Güney İtalya'da İtalya devletinden yana bir sonuç çıktı. Muhafazakâr güçlerin itirazlarına rağmen, İngiltere referandum sonuçlarını desteklemekle birlikte, oylamaya ilişkin şüphelerinin olduğunu açıkladı. Tüm bunlara karşın, 1861 yılında İngiltere İtalya Krallığını ilk tanıyan devlet oldu. Fransa'da aynı yıl İtalya Krallığı'nı tanıdı. Rusya İtalya Krallığı'nı 1862 yılında, Avusturya ise 1866 yılında tanıdı. Bir süre sonra Kuzey İtalya'daki küçük devletler de İtalya Krallığına katılma kararı aldılar. 1870'te Roma ve 1886'da Venedik, İtalya birliğine dâhil oldular. Bunların da katılımı sonucu İtalyan Millî Birliği tamamlanmış oldu. İtalya Krallığı tam anlamıyla kurulmuştur. Bir başka deyişle İtalya, Roma İmparatorluğu yıkıldıktan yaklaşık 1410 yıl sonra tekrar birleşerek bağımsız bir devlet hâline gelebilmiştir.

Esasında ***İtalya'nın tanınması Belçika'dan farklı olarak bir bakıma İtalya Krallığı altında birleşmek isteyen devletçiklerin yapılan referandumlar sonucunda***

[77] İtalya'daki gelişmelere ilişkin Avrupalı büyük devletler farklı politikalar izlerken, İtalya Düklüklerinde Sardunya ile birleşme konusunda referandum yapıldı. Referandum sonucu orta İtalya Düklükleri Sardunya ile birleşme kararı aldılar. Oylama sonucu yapılan birleşme, Papalık ve sürgün edilmiş Dükler tarafından protesto edildi. Onlara göre, oylama ile egemenliğin devri "iğrenç yağmacılık ve kutsal değerlere saygısızca el koyma"dır

birleşme yönünde karar almaları ve bunun sonucunda yapılan self–determinasyon ilanının dönemin büyük devletleri tarafından tanınması şeklindedir. Ancak İtalyan devletçiklerinin Roma İmparatorluğunun dağılmasından yaklaşık 14 asır sonra birleşerek bugünkü İtalya devletini oluşturma sürecinde gösterdikleri gerek askeri gerek siyasi mücadele oldukça önemlidir. Günümüz modern dünyasına 1861 yılında İtalya Krallığı (Regno d'Italia) adında yeni bir devlet olarak katılan İtalya'da krallık sistemi 2. Dünya Savaşından sonra kaldırılarak yerine bugünde varlığını sürdüren Parlamenter sistemle yönetilen İtalya Cumhuriyeti kurulmuştur.

2.4.3 Almanya'nın Birleşme ve Tanınma Süreci

Almanya'nın birleşmesi İtalya'nın birleşmesi gibi Avrupalı büyük güçlerin genel olarak şiddetli bir tepkisi ile karşılaşmadı. Öyle ki Viyana Kongresi Genel bildirisinde taraf devletlerin Alman Birliğinin kabulü konusunda ciddi bir direnme göstermediklerini söylemek mümkündür. Fakat Alman devletçiklerinin nasıl bir birlik kuracakları ve birleşmenin nasıl ve hangi yöntemlerle gerçekleştirileceği ve bu durumun neden olabileceği dahili ve harici meşruiyet krizleri en önemli sorunlar olarak birleşme öncesi dönemde hem Almanya hem de tüm Avrupa içinde tartışılmaktaydı. Zira yaklaşık 300'den fazla irili ufaklı devletçikten oluşan bu devletlerin birleşmesi sonucu oluşacak yeni yapının liberal veya muhafazakar bir yapıda olacağı, sınırlarının nereleri kapsayacağı ve sınırların nasıl çizileceği gibi konular birleşmenin çokta basit olmayacağını göstermektedir.

Almanya'nın birleşme sürecini hızlandıran olayların esasında 1863 yılında Elbe Dükalıkları denilen Schleswig-Holstein ve Lauenburg Dükalıkları'nın yönetimi yüzünden başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira halkının büyük kısmı Almanlardan meydana gelen bu dükalıklar, Danimarka Kralı'na bağlı olmakla beraber, aynı zamanda Germen Konfederasyonu'nun da üyeleriydi. 15 Kasım 1863'te 11. Christian, Danimarka kralı, Schleswig ve Holstein dükü oldu. 18 Kasım 1863'te Danimarka Kasım Anayasası'nı imzaladı ve Schleswig Dükalığı'nın Danimarka'nın bir parçası olduğunu ilan etti. Alman Konfederasyonu ve Prusya

bunu, Danimarka Krallığı'nın durumunun Schleswig ve Holstein dükalıklarından ayrı olduğunu vurgulayan 1852 Londra Protokolü'nün ihlali olarak gördü.[78]

Prusya'nın bu vesileyle Konfederasyon üzerindeki nüfuzunun çoğalacağından korkan Avusturya da soruna müdahil oldu. Ancak, Prusya olmadan harekete geçemeyeceğini anlayan Avusturya, Danimarka sorununun Prusya tarafından çözümlenmesini ve kendisinin de bu işe yardımcı olarak katılmasını kabule mecbur oldu. Böylelikle iki Alman devleti, Danimarka'dan, son uygulamalarından vazgeçmesini istediler. Bu önerileri kabul edilmeyince de, 1 Şubat 1864'te, Danimarka'ya savaş ilan ettiler. Prusya ve Avusturya askerleri Schleswig sınırını geçince savaş başladı. Danimarkalılar, Danevirke adındaki eski toprak duvarlar ile ülkelerini savunmaya çalıştılar. Fakat Danimarkalıların gücü birleşen Prusya ve Avusturya ordularıyla mücadele etmeye yetmedi ve protokolleri ihlal ettikleri için İskandinav devletlerindeki müttefiklerinden yardım isteyemediklerinden 30 Ekim 1864'te imzalanan Viyana Antlaşması ile Elbe Dükalıklarını kaybettiler. (Almanya'nın Birleşmesi, 2013)

Esasında İngiltere, Elbe Dukalıklarını alarak Prusya'nın denize çıkmasını istemediğinden, Rusya ve Fransa'yı harekete geçirmek istedi. Fakat Rusya buna yanaşmadı. Fransa da, 1863 Polonya Ayaklanması'nda Avrupa devletlerinin kendisini Rusya karşısında yalnız bıraktıklarını unutmadığından, yeniden böyle bir girişimde bulunmaya çekindi. Bu durum karşısında yalnız kalan İngiltere de, tek başına harekete geçmeyi göze alamadı. (Avrupa Siyasetine Yeni Güçlerin Katılması, 2013)

Bunun yanında İngiltere Danimarka'nın küçülmesinden hoşnut olmadığı gibi birçok devlet de bu Dükalıkların Prusya ve Avusturya'nın eline geçmesinden rahatsız oldu. Belçika ve İtalya uluslararası antlaşmalar çerçevesinde self-determinasyonla iç

[78] 1852 Londra Protokolü uyarınca Danimarka'nın toprak bütünlüğü Avrupa'daki güç dengesi ve barışın korunması açısından değerlendirilmekteydi. İngiltere, Fransa ve Rusya bu konuda çok duyarlıydılar. Londra Antlaşması bu devletlere Danimarka'nın bütünlüğünün korunması yönünde herhangi bir hüküm içermemesine rağmen, bu devletler kendilerini yükümlü hissediyorlardı. Bu açıdan bu büyük güçler Schleswing'nin hukuki statüsünü ihlal eden politikalardan kaçınması konusunda Danimarka'yı uyardılar. Bununla birlikte Prusya'da Danimarka'nın Anayasasını ihlal etmesi halinde Londra Antlaşmasındaki yükümlülüklerinden vazgeçeceğini ve söz konusu Elbe Dükalıklarının Danimarka'dan ayrılmasına yardım edeceğini açıklamıştır.

değişime uğradılar. Sardunya İtalya'nın orta ve güney kesimlerini ele geçirerek bir düzen kurdu. Ancak, Elbe Dükalıklarının durumu farklıydı. (Azarkan, 2008: s.63) Çünkü Danimarka'nın bu Dükalıklar üzerindeki egemenliği ancak dış müdahaleyle sona erdirilebilirdi. Çünkü bu dükalıkların yönetim yapıları farklı olduğundan yeni kurulacak yönetimlerin varlığının tanınması ancak dış güçlerin tanınması sonucu sağlanabilecek meşruiyet ile sağlanabilirdi.

Danimarka ile yapılan 1864 Viyana Antlaşması sonrası Elbe Dükalıklarının yönetimi Prusya ve Avusturya'ya bırakılmıştı. Fakat dükalıkların yönetimi konusunda çok geçmeden yaşanan siyasi kriz Prusya ve Avusturya arasında savaşa sebep olmadan son anda önlenerek 14 Ağustos 1865'de Gastein Anlaşması imzalandı. Buna göre Prusya Schleswig'i, Avusturya da Holstein'i yönetecekti. Lauenburg Dukalığını da; Prusya, Avusturya'dan satın alıyordu. Fakat bu Antlaşma iki devlet arasındaki temelde yatan sorunlara çözüm getirecek nitelikte değildi. Bu nedenle de sürekli bir barışı sağlamaktan uzaktı. Bu açıdan Prusya Başbakanı Otto Von Bismarck öncelikle Avrupa'daki diğer devletlerin desteğini veya en azından tarafsızlıklarını garanti altına alarak Avusturya'yı Gastein Anlaşması'na uymamakla suçlamaya ve savaşa kışkırtmaya başladı. Bu da iki devlet arasındaki ilişkileri hızla gerginleştirdi. Bunun üzerine Prusya ve İtalya, Avusturya sınırlarına asker yığmaya başladılar. Bismarck; Avusturya'dan, Holstein'nin yönetimi ile bazı isteklerde bulundu. Avusturya, Prusya'nın diğer Alman devletleri üzerindeki durumunu daha da güçlendirecek bu istekleri kabul etmedi. Bunun üzerine Prusya, Elbe Dükalıklarına asker göndererek, buraları işgal etti. Böylece 1866 Haziran ayında Prusya - Avusturya Savaşı başlamış oldu.

Prusya, savaşa gayet iyi hazırlanmıştı ve iki cephede savaş yapmak durumunda olan Avusturya'ya karşı kısa sürede üstünlük sağladı. Bismarck orduları, 3 Temmuz 1866'da Sadowa (Königgraetz) Savaşı'nda Avusturya'yı kesin bir yenilgiye uğrattı. Prusya ordusu, kazandığı bu zaferden sonra, 15 Temmuz'da Viyana önlerine kadar geldi. Prusya Kralı I. Wilhelm ile Almanya'nın etkili komutanlarından Moltke, Viyana'yı işgal etmek istiyorlardı. Fakat Bismarck, bu düşünceye şiddetle karşı çıktı. Prusya Başbakanı, bu savaştan sonra, bir Prusya–Fransa savaşının çıkacağından emindi. Böyle bir savaşta ise, Avusturya'nın Avrupa güçler

dengesindeki yerini koruması, kendi yararına olacaktı. Yani Bismarck, bundan sonra izleyeceği politikasını göz önünde tutarak ve bir de ne olursa olsun bir Alman devleti olan Avusturya'nın onur ve prestijini daha fazla kırmamak için, Viyana'nın işgaline razı olmadı. Hatta bu nedenlerle, Avusturya'ya ağır barış koşulları bile yüklemek taraftan değildi. Sonuçta, Bismarck'ın görüşleri esas kabul edilerek, Prusya ile Avusturya arasında 23 Ağustos 1866'da Prag Andlaşması imza edildi. Buna göre: Schleswig ve Holstein'i Prusya alıyordu. Germen Konfederasyonu kaldırılıyor, bunun yerine Avusturya dışarıda kalmak üzere, Almanya yeniden örgütleniyordu. Bu yeni örgütlenmeye göre, Main nehrinin kuzeyinde ve güneyinde iki Alman Konfederasyonu kuruluyordu. Kuzeydeki, Prusya'nın başkanlığında olacaktı. (Avrupa Siyasetine Yeni Güçlerin Katılması, 2013)

Bu gelişmeler olurken, İspanya Krallığı'nın tahtı boşalmıştı. Bu durum Prusya ile Fransa'yı karşı karşıya getirdi. 1868 yılında İspanya Kraliçesi Isabella, liberallerin bir darbesiyle tahttan uzaklaştırılmış, yerine yeni bir kral aranmaya başlanmıştı. 1869'da, Prusya Kral ailesi olan Hohenzollern'lerin Katolik kolundan Leopold, İspanya tahtına aday seçildi. Bu ise Paris'te büyük bir tepkiyle karşılandı. Çünkü, İspanya'nın başına bir Hohenzollern'in geçmesiyle, Fransa, kuzeyden ve güneyden Almanlar tarafından kuşatılmış olacaktı. Fransa, bu durumun Avrupa güçler dengesini bozacağını bildirerek, Prusya'dan buna engel olmasını istedi. Bismarck, bu isteğin kabul edilmemesini önerdi. Fakat I. Wilhelm, Fransa ile bir sorun çıkarmaktan yana değildi. Bu nedenle, Fransa'nın baskısı ile Leopold, İspanya krallığından vazgeçti. Ancak Fransa, bu sorunu kapanmış olarak göreceği yerde, 13 Temmuz 1870'de Prusya'dan, bundan sonra da Hohenzollern prenslerinin İspanya tahtına çıkarılamayacağına dair garanti isteyerek ültimatom verdi. Prusya, Bismarck'ın etkisiyle bu garantiyi vermeyince de, Fransa ültimatomunun reddedilmesini onur kırıcı olarak değerlendirdi. Bundan dolayı, Fransa "sınır güvenliği" ve "Avrupa'nın güç dengesinin" tehdit altında olduğunu ileri sürerek, 19 Temmuz 1870'de Prusya'ya savaş ilan etti.[79] (Azarkan, 2008: s.64)

[79] İngiltere ve Rusya diğer Avrupa devletleri ile birlikte bu savaşta tarafsız olduklarını ilan ettiler. İngiltere diplomatik yollarla savaşan iki taraftan uluslar arası tarafsızlık statüsünde bulunan Belçika ve Lüksemburg'un bu statülerini bozmamaları konusunda güvence almaya çalıştı.

Bismarck, bu savaş için diplomasi ve askeri yönlerden iyi hazırlanmıştı. Prusyalılar, casusları vasıtası ile Fransızların askeri ve coğrafi durumlarını gayet iyi öğrenmişlerdi. Fransız ordusunun durumu ise hiç de iyi değildi. Üstelik Avrupa kamuoyu da Prusya'nın yanını tutuyordu. Prusya ile Fransa'nın bu koşullar altında baş başa kaldığı sırada, savaş, fiilen 2 Ağustos 1870'de başladı ve başlangıçtan itibaren Prusya lehine gelişme gösterdi. Büyük bir güvenle ve "Berlin'e" parolası ile savaşa katılan Fransız birlikleri, çabucak düşman önünde bozulmaya başladı. Bunun üzerine İmparator III. Napolyon bizzat cepheye geldi. Fakat bu da durumu Fransız ordusunun lehine çevirmeye yetmedi. Sonuçta, 1 Eylül 1870 günü Sedan'da iki devletin orduları arasında büyük bir meydan savaşı yapıldı. Fransızlar kesin ve büyük bir yenilgiye uğradılar. 2 Eylül'de III. Napolyon, 80.000 kişilik askeri ile Prusya kuvvetlerine esir düştü. Bu haberin duyulması üzerine Paris'te ayaklanma oldu. 4 Eylül 1870'de toplanan Meclis, III. Napolyon'u tahttan indirdi. (The Wars of German Unification, 2013)

Prusya orduları bu zaferin ardından Fransa topraklarına girerek ilerlemeye başladı. Fransa'da Gambetta başkanlığında kurulan geçici hükümet, Paris'e doğru ilerlemekte bulunan düşmanı durdurmaya çalıştı, fakat başarı sağlayamadı. Prusya orduları 19 Eylül'de Paris'i kuşatmaya başladı. Fransızlar çetin bir savunma yaptılar. Ancak sonunda, 28 Ocak 1871'de yenilgiyi kabul ederek ateşkes anlaşması imzalamaya mecbur oldular. Bunun üzerine, Almanya ile Fransa arasında, 26 Şubat 1871'de Versay'da ön barış, arkasından da bu esaslar içerisinde 10 Mayıs 1871'de Frankfurt'ta asıl barış antlaşması yapıldı. Buna göre: Fransa, Alsace-Lorraine'i Almanya'ya bıraktı. Fransa, savaş tazminatı olarak Almanya'ya 5 Milyar Fransız frankı vermeyi ve bu ödeninceye kadar Fransa'nın kuzey kısımlarının Almanya'nın işgali altında kalmasını kabul etti. Sedan zaferi ve onun sonucunda yapılan bu antlaşması ile Bismarck, Fransa'nın Avrupa'daki üstünlüğüne son vermiş, hem de Alman birliğinin kurulmasına karşı olan son ve büyük engeli ortadan kaldırdığını söylemek mümkündür. (Avrupa Siyasetine Yeni Güçlerin Katılması, 2013)

Prusya ordularının Paris'i kuşatmaları sürerken, 18 Ocak 1871 günü, Versay Sarayı'nın Aynalı Salonu'nda, Bavyera Kralı II. Ludwig, büyük bir törenle Alman hükümdarları ve bağımsız şehirleri adına, Alman İmparatorluk tacını Prusya Kralı I.

Wilhelm'e sundu. ***Böylece Alman ulusal birliği resmen kurularak ilan edilmiş oldu. İngiltere ve Rusya Fransa'nın ağır yenilgisine çok şaşırmışlarına rağmen bu devletler "Alman İmparatorluğu"nun ilanına karşı çıkmadılar. Avrupa'nın diğer güçlü devletleri olan Osmanlı İmparatorluğu ve İtalya da Alman İmparatorluğunu tanıyarak Almanya'nın uluslararası arenada varlığını tescillemişlerdir.***

Esasında 1866'da Avusturya'ya karşı yapılan Sadowa Savaşı sonucunda, Prusya'nın liderliğinde Kuzey Germen Konfederasyonu'nun kurulması ile Alman birliğinin yarısı gerçekleştirilmiştir. Sedan Savaşı sonucunda ise birliğin tamamı sağlanmıştır.[80] Genel bir değerlendirme yapılacak olursa İtalya ve Almanya siyasi birliklerini aşağı yukarı aynı tarihlerde tamamlamalarına rağmen Avrupa'daki siyasi etkileri oldukça farklı olmuştur. Öyle ki Almanya'nın siyasi etkisi İtalya'ya göre daha güçlü ve etkili olmuştur. Bunun sebebi ise, Piyemonte ve Prusya devletlerinde gizlidir. Piyemonte, adını hiç duyurmamış bir devlettir, Prusya ise iki yüz yıldan beri Avrupa siyasetinde söz sahibi olmuş bir devlettir. Bu farkı, devletlerin siyasi birliklerinin kuruluş şekillerinde de görebiliriz. Piyemonte, Fransız desteği ve diplomatik oyunlar ile birliğini tamamlamıştır. Prusya ise ***Avusturya ve Fransa ile savaşarak kendi güç ve kuvveti ile birliğini tamamlamıştır. Bismarck'ın dediği gibi "kılıç ve kanla" varlığını ortaya koymuştur.*** (Mc. Neill, 2003, s.666) Bu bakımdan sonraki yıllarda dünya siyasetini etkileyen ve 2 Dünya Savaşını başlatan bir devlet haline gelmiştir.

2.4.4 Yunanistan'ın Bağımsızlığını Kazanması ve Tanınması

Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik Avrupa topraklarındaki etnik grupların ayrılıkçılık hareketinin tarihi 19. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. 1789 Fransız İhtilali sonrasında dünyaya yayılan milliyetçilik düşünceleri Alman ulusal hareketlerinin etkisiyle giderek ayrılıkçı hareketlere dönüşmüştür. Diğer etkenlerle birlikte, bu etnik grupların imparatorluk ile olan güçlü bağları giderek zayıfladı. Bu dönemde, Osmanlı Devleti'nin giderek güçsüzleşmesiyle, söz konusu ayrımcılık hareketleri Balkanlardan başlayarak tüm egemenliği altındaki Asya, Afrika coğrafyalarına yayılmıştır. Bu güçsüzleşme aynı zamanda, Osmanlı İmparatorluğu

[80] Yeni Alman İmparatorluğu, üçü Hansa şehri olan 25 devlet içeriyordu. Böylelikle, Avusturya İmparatorluğu'nu içeren *Großdeutsche Lösung* ya da "Büyük Almanya Çözümü" yerine *Kleindeutsche Lösung*, (Avusturyasız "Küçük Almanya Çözümü") gerçekleşmişti.

karşısında diğer devletlere önemli ölçülerde olanaklar sağladı. Bu süreçte, Osmanlı İmparatorluğu Viyana Kongresi'ne katılmamıştı, dolayısıyla, Avrupalı beş gücün ortaklığı ile oluşturulan Avrupa güç dengesi içinde diğer Hıristiyan devletlerin sahip olduğu hukuk temelinde eşit egemen haklara sahip olamamıştır. (Azarkan, 2008: s.64)

Osmanlı devletinin içinde bulunduğu bu güçsüz durum hiç şüphesiz kendi yönetimi altında uzun yıllardır bulunan ulusların ayaklanmasına zemin hazırlamış ve dış güçlerin desteğini de alan ayrılıkçı hareketler yaklaşık 120 yıl içinde devletin parçalanmasına neden olmuşlardır. Osmanlı devletinde ilk isyan hareketi Sırplar arasında görülse de ilk bağımsızlığını kazanan ulus Yunanlılar olmuştur. Esasında bu kadar örgütlü ve bağımsızlığa gidecek kadar kararlı bir isyan hareketinin Yunanlılar tarafından başlatılmış olmasının sebepleri birçok tarihçi tarafından bugün bile hala sorgulanan bir durumdur. Çünkü Yunan İsyanı'nın siyasi liderlerinin hemen hemen hepsi birer Osmanlı vatandaşı, hatta kimileri Osmanlı bürokratı iken bu isyanı başlatmışlar ve İmparatorluğun parçalanmasının önünü açmışlardır. Zira Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra Birinci Dünya Savaşına kadar Osmanlı sınırları içindeki Balkan ulusları teker teker bağımsızlıklarını almışlardır.

Osmanlı yönetimi altında Yunanlılar tarafından başlatılan ilk büyük isyan, Rusların destek ve yardımıyla 1770 yılında çıkan Orlov isyanıydı. 18. yüzyılda Ruslar ile olan ilişkiler, Yunanlar arasında özgürlük ve bağımsızlık düşüncelerinin yayılmasına neden oldu. Ruslar 18. yüzyılın sonlarına doğru Rusya'nın daha çok geleneksel din bağlarını kullanarak yürüttüğü etkiler, bölge halkına yönelttiği ayaklanma çağrılarına kadar varan çabaları, özellikle yoksulluk ve topraksızlığın ciddi boyutlara ulaştığı Mora'da geniş destek buldu. Buna göre, 1768 Osmanlı Rus savaşı sırasında Mora kıyılarına gelen Büyük Katerina'nın yakın ortağı olan Amiral Kont Aleksey'nin komutasındaki Rus donanması, Mora'da Osmanlılara karşı bir isyanın çıkmasına neden olmuştu. Orlov kardeşleri, Mora Yarımadasındaki Yunan halkına muhtariyet vermekle görevlendirildi. Ancak 1770 yılında başlayan Orlov isyanı Rusya'dan yeterli yardım göremeyince Türk ve Arnavut birliklerince kısa sürede bastırıldı.

Ancak Osmanlı Devleti 1768–1774 yılları arasında Rusya'nın zaferi ile sonuçlanan savaşın sonunda imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması başta Yunanlılar olmak üzere Osmanlı hakimiyetindeki Hıristiyan azınlıkların bağımsızlık hareketlerine giden süreci başlatması açısından son derece önemlidir. Zira Osmanlı topraklarındaki Ortodoksların hamisi haline gelen Rusya'nın Yunanistan'ın bağımsızlığına giden süreci başlattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Küçük Kaynarca Antlaşmasına Rusların koydurduğu "Yunanlılar, Karadeniz'de Rus bayrağı altında ticaret yapabilir" maddesinin sonucu olarak güçlü bir ticaret burjuvazisi Yunanistan'da gelişmiş oldu. Osmanlı İmparatorluğundaki ayrıcalıklı durumları sonucu varlıklı bir duruma gelmiş olan Yunan aydınları Avrupa ile sürekli ilişkide olup, milliyetçilik ve bağımsızlık gibi düşünce akımlarını da öğrenmişlerdi. (Bezikoğlu, 2001: s.104)

Avrupa'da ve Osmanlı coğrafyasında yaşanan uzun tartışmaların sonucunda 1810'ların sonuna doğru Yunanlıların isyan etmesi için bütün şartlar oluşmuştu. 1815 Viyana Kongresi ile Avrupa'da ortaya çıkan Kutsal İttifak'a Fransa'nın da katılmasıyla Avrupa monarşilerine karşı tehdit ortadan kalkmış; Rusya'nın Osmanlı Ortodoksları üzerinde artan etkisini dengelemek amacıyla Fransa ve İngilterede Yunanlıların bağımsızlık yönündeki taleplerini desteklemeye başlamışlardı.

İlk kayda değer ayaklanma 1821 yılında Etnik-i Eterya Cemiyeti öncülüğünde Eflak ve Boğdan'da Aleksandros İpsilantis liderliğinde başlamıştır. Bu isyan kısa sürede bastırılmasına rağmen Etnik-i Eterya Cemiyeti'nin isyanın başlangıcında oynadığı önemli rol sonucunda Aleksandros İpsilantis'in kardeşi Dimitrios İpsilantis Mora'ya giderek Rumları isyana çağırmıştır. Bu çağrı sonucunda 25 Mart 1821 tarihinde Atina yakınında küçük bir kent olan Navplion'daki Osmanlı garnizonunun basılmasıyla Yunanistan'ın bağımsızlığıyla sonuçlanacak olan Mora İsyanı başlamıştır.

Tanınmış bir Osmanlı bürokratı olan ve Fenerli Rum bir aileden gelen Aleksandros Mavrokordatos isyan başlar başlamaz Mora'ya gelerek isyanın siyasi liderliğini üstlenmiştir. İlk isyan hareketlerinin başarıya ulaşmasıyla birlikte Kolokotronis'in girişimleriyle Aralık 1821'de Epidaurus'ta bir meclis toplanmış ve

Ocak 1822 Mesalongi'de Aleksandros Mavrokordatos'un başkanlığında bir hükümet kurularak 13 Ocak 1822'de Yunanistan'ın bağımsızlığı ilan edilmiştir. Ancak, bu bağımsızlık henüz daha Avrupalı devletler tarafından tanınmamıştır. (Hasan, 2012) Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması durumunda büyük güçlerin kaygıları ve endişeleri, Latin Amerika ve Belçika'yla benzer özellikler taşıyan bir oluşumun ortaya çıkmasıydı. Buna karşılık Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yapılan bu mücadelelere hoşgörüyle baktıklarını söylemek mümkündür.

Bağımsızlık ilanından sonra Yunanistan yönetimi, devletin uluslararası arenada tanınması amacıyla Avrupalı büyük güçlere tek tek müracaat etmiştir. Bu yıllarda ABD liberal demokrasinin gelişmesi yönünde politikalar izlerken, İngiltere anayasal monarşi, kutsal ittifak, hanedanlık rejimlerinin sürmesini Rusya ise Ortodoksların koruyuculuğunu üstlenen politikalar izlemekteydi. Aynı zamanda, İngiltere, Avusturya, Rusya'nın yayılmacı politikalarını engellemek amacıyla Rusya'ya karşı Osmanlı'nın yanında yer almaktaydılar. Bütün bunlara rağmen, Yunanistan dışlanmıyor bilakis o dönemin büyük güçleri Yunanistan'ın kuracağı monarşi ile Avrupa devletleri arasında kabul göreceğini belirtiyorlardı. (Azarkan, 2008: s.65)

1827 yılında, Osmanlı-Mısır donanması isyanı tam yatıştırmak üzereyken Avrupalı Devletlerin işe karışması isyanı yeni bir döneme girdirdi. Mehmet Ali Paşa'nın Mora seferi, İngiltere'nin hoşuna gitmiyordu. Mora ve Girit valiliği kendisine verilen Mehmet Ali Paşa'nın Doğu Akdeniz'de yerleşmesi İngilizlerin çıkarlarına uygun değildi ve bu durum İngilizleri korkutuyordu. İngiltere ve Rusya, İbrahim Paşa'nın sözde zulümlerine son vermek amacıyla St. Petersburg'da görüşmelere başladı. Görüşmeler sonunda 4 Nisan 1827 tarihinde St. Petersburg Protokolü imzalandı. Buna göre Yunanistan, Osmanlı Devletine vergiyle bağlı muhtar bir devlet haline gelecek ve bütün Türkler Yunanistan'dan çıkartılacaktı. Bu Protokol, bağımsız bir Yunanistan'ın kurulması yönünde atılan ilk adımdı. Protokol, Avusturya, Prusya ve Fransa'ya da bildirildi. Avusturya ve ardından Prusya Protokolü reddetti. Böylece İngiltere, Rusya ve Fransa arasında Londra'da görüşmeler başladı. Üç devlet arasında 6 Temmuz 1827 tarihinde Londra Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmada, Osmanlı Devleti, St. Petersburg Antlaşması 'nı kabul

ettiği takdirde, asilerle Babıâli arasında bir mütareke yapılacağı ve Yunanistan devletinin kurulacağı; kabul etmediği takdirde ise, Protokolü imzalayan üç devletin asilere yardım etmekten başka, Osmanlı hükümetini yola getirmek için onu baskı altında bulunduracakları yazmaktaydı. (Toprak, 2011: s. 325 -326)

Bu devletler 1827 yılındaki Londra Antlaşması'nda mevcut olan ateşkes talepleri ile arabuluculuk önerileri, Yunanistan'ın özerk bir devlet kurma yönünde oluşan uyuşmazlıkların sona ermesini beraberinde getirmişti. Yunanistan arabuluculuk teklifini kabul etti. Osmanlı devleti ise dış müdahale olarak nitelendirdiği bu teklifi reddetti. Üç devletin sunduğu arabuluculuk tekliflerinde, uyuşmazlık taraflarının bu teklifi kabul etmeleri vardı. Ayrıca, teklifin kabul edilmemesi halinde üç devletin Akdeniz'de güvenliği sağlamak amacıyla olaylara müdahale etme kararına vardıkları belirtilmekteydi. (Azarkan, 2008: s.65)

Bu antlaşmaya uygun olan ilk uygulama, 1827 yılında Navarin'de Osmanlı-Mısır deniz kuvvetlerinin bozguna uğratılmasıdır. Daha önce de 1825 yılında, Fransa, Mısır valisi tarafından ele geçirilen Mora yarımadasını ele geçirmişti. Bu müdahale Yunanistan'ı tam bağımsızlığa kavuşturmadıysa da ona bağımsızlık yolunu açmış oldu. Gücü azalmış olan Osmanlı Devleti'ne karşı Avusturya'da üçlü ittifaka katılarak Güneydoğu Avrupa'nın yeniden şekillendirilmesi amacıyla Yunanistan'a bağımsızlık veya otonomi verilmesi yönünde bir politika izlemeye başladı.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken 1828–1829 yılları arasında patlak veren Osmanlı-Rus Savaşı her iki taraf için de çok ciddi kayıpların yaşandığı bir savaş olmuştur. Osmanlı-Rus Savaşı sonunda Eylül 1829'da imzalanan ***Edirne Antlaşması'nın 10. maddesinde Yunanistan'a özerklik verilmesi kararlaştırılmış; Şubat 1830'da Londra Antlaşması ile de Yunanistan anayasal monarşi kurularak bağımsız bir devlet olarak tanınmıştır.***[81] Şubat 1830 tarihinde İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan yeni bir ***"Londra Protokolü" ile bağımsız Yunanistan Devleti'nin kurulduğu ilan edildi.***

[81] Bu noktada genel bir yanlış yapılmakta ve Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'nden bağımsızlık tarihi 1829 olarak verilmektedir. Ancak, Yunanistan tam bağımsızlığını Şubat 1830'da imzalanan Londra Antlaşması ile kazanmıştır.

Osmanlı Devleti de 24 Nisan 1830'da Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kaldı. Londra Protokolü ile esasında üç ana protokol imzalanmıştır. Söz konusu Protokoller'de kurulması düşünülen Yunanistan'ın kendi yasaları çerçevesinde bağımsız bir devlet olması, kurulacak monarşik devletin kendi kurallarını kendisinin belirlemesini içeriyordu. Ayrıca, protokollerde yeni bir devletin tam anlamıyla dini eşitlik ilkesini uygulamasını da önermekteydi. Çünkü Yunanistan sınırları içinde Müslüman Türkler ve Ortodoks olmayan Hıristiyanlar da yaşamaktaydı. Protokollerde bu insanların haklarının korunması amacıyla yeni devletten garantiler istenmekteydi. Yunanistan'ın hukuki olarak tanınmasını sağlayan antlaşma Fransa, İngiltere, Rusya ve Bavyera arasında 1832 yılında imzalandı. Kurulan Yunan Krallığı'na da Bavyera Kralı Louis'in oğlu Otto seçildi. Yunanistan'ın bağımsızlık ilanından sonra geçen iki yıllık çalkantılı dönemden sonra gelen bu antlaşma üç büyük Avrupa devletine Yunanistan'a müdahale etme hakkını da vermekteydi. 1833 yılında Avusturya ve Prusya'da Yunanistan'ı tanıdı. Diğer Avrupa devletleri de 1833–1837 yılları arasında Yunanistan'ı bağımsız bir devlet olarak tanıdılar. (Edirne Antlaşması, 2007)

Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanma süreci her ne kadar bağımsızlık mücadelesi sonucu gerçekleşse de özellikle Rusya'dan aldığı mezhepsel (Ortodoks) desteğin de gerek bağımsızlık gerekse tanınma sürecinde oldukça önemli bir payı vardır. Diğer Avrupalı devletler de, kendi çıkarları doğrultusunda Antik Yunan'a duydukları ilginin de etkisiyle Yunanlılara her türlü maddi ve manevi yardımda bulunmuştur. Bu nedenle Yunanistan'ın bağımsızlık kazanma süreci her ne kadar kılıç ve kanla kazanılsa da asıl belirleyici unsur başta Rusya olmak üzere Fransa ve İngiltere'nin diplomatik hamleleri olmuştur. Yunanistan isyanının uluslararası platforma taşınması bir bakıma bu ulusun bağımsızlık ve ardından diplomatik anlamda tanınmasının yolunu açmıştır.

2.5 Milletler Cemiyeti Döneminde Devletlerin Tanınması

Uluslararası ilişkiler alanında 20. yüzyılın başında yaşanan gelişmeler, özellikle neredeyse tüm dünya üzerinde yaşanan sömürge savaşları ve milliyetçilik akımının etkisiyle yaşanan bağımsızlık savaşları yeni siyasal oluşumların dünya sahnesine devlet olarak çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde uluslararası toplum

tarafından devlet olarak tanınmak büyük ölçüde o dönemde etkili olan İngiltere, ABD, Fransa gibi büyük devletlerin izleyecekleri politikalara bağlıydı.

1.Dünya Savaşı sonrasında yeni devletlerin ortaya çıkmasında, ABD Başkanı Woodrow Wilson'un uluslararası ilişkilerde önemli gelişmelere neden olan politikalarının etkisi büyüktür. Yeni devletlerin ortaya çıkışını etkileyen en önemli etken Başkan Wilson'un ulusların kendi kaderlerini belirleyebilme hakkını (self-determinasyon) savunmasını içeren politikasıdır. Başkan Wilson self-determinasyon hakkını henüz 1. Dünya Savaşı devam ederken çeşitli demeçlerinde ifade etmiştir. Uluslararası kamuoyunun bu yenilikçi gelişmeyi olumlu karşıladığını söylemek mümkündür. Ancak Teoride uygulanabilir ve makul bir hak gibi gözüken self-determinasyon hakkının pratikte ise çeşitli zorlukları vardı. Zira Bağımsız devlet olabilecek ülkelerin kimin tarafından belirleneceği veya bağımsızlık talebinde bulunacak devlet yapılarında hangi koşullar aranması gerektiği gibi standart ölçütler ortada bulunmuyordu. Örneğin 1918 yılında İrlandalılar İngiltere'den ayrılmak istediklerini Wilson'a ilettiklerinde onların bağımsız bir devlet kurmalarına yardım edecek veya bu sorumluluğu alabilecek bir uluslararası örgüt bulunmuyordu. (Azarkan, 2008: s.67)

1.Dünya Savaşı sonrası galip devletler (müttefikler) yeni devletlerin ilan edilmesi veya oluşturulmasına yönelik politikalar izlemeye başladılar. Bu nedenle, yeni devletlerin tanınması savaş sonrası kurulacak uluslararası sistemin yapısının belirlenmesinde de önemli olmuştur. Zira 1. Dünya Savaşının ardından kurulan Milletler Cemiyeti (Leaguage of Nations) yeni kurulan bu devletlerin tanınmaları konusunda önemli katkılar sağlamıştır. Öyle ki ***tarih sahnesine çıkan bazı yeni devletlerin Milletler Cemiyetinin üyeliğine kabul edilmesi tanımanın hem uluslararası sistem için hem de tanıma ve tanınma kavramlarının önemlerinin artmasına büyük katkı sağladığını söylemek mümkündür.*** Çünkü Savaş sonrası savaşı kaybeden, Almanya, Avusturya–Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan ile yapılacak barış antlaşmalarının ve yenidünya düzeni için kurulması planlanan Milletler Cemiyetinin antlaşma taslağının görüşmeleri için Paris Konferansına katılan 29 devlet arasında yer alan Yugoslavya, Polonya ve Çekoslovakya gibi yeni kurulan devletlerde vardı. Söz konusu bu yeni devlet

oluşumları Milletler Cemiyetine üye olarak başvurmuşlardı. Bu devletler bu sayede kendilerinin devlet olma (statehood) statülerini bir bakıma uluslararası bir ortamda onaylatmak istemişlerdir. (The Paris Peace Conference, 2013)

Paris Barış Konferansı'na katılan bu yeni üç devletin tanınma süreci yeni devletlerin tanınması ve sınırlarının çizilmesi yönünden önem taşımaktadır. Öyle ki Paris Barış Konferans'ında yeni devletlerin sınırları çizilirken, ***19. yüzyıldan bu yana kabul gören yeni devletlerin fiili olarak toprak parçalarını ellerinden bulundurma zorunluluğu ve bu topraklarda yaşayanların gönüllü olarak yeni devleti kabullenme şartlarından vazgeçilmiştir.*** Bunun sebebi Avrupa'nın farklı etnik yapıda olan grupların birçok farklı devlette iç içe yaşamalarından dolayıdır.

Ayrıca 19.yüzyıl Avrupa'sında yeni devletlerin sınırlarının çizimine ilişkin genel bir prensip bulunmamaktaydı. Aynı durum Paris Konferansı için de söz konusudur. Çünkü Paris Konferansı'nda da yeni devletlerin sınırları çizilirken Konferans katılımcısı devletler arasında sınırların çizimine ilişkin tam bir uzlaşı sağlandığını söylemek mümkün değildir. Her ne kadar yeni sınırların belirlenmesi konusunda bir uzlaşı sağlanamasa da Konferansa katılan devletler arasında Wilson'un uluslara self-determinasyon hakkının tanınması temelinde yeni devletlerin sınırları belirlenirken bazı ilkeler göz önünde bulundurulmaya çalışıldı. Bu ilkeler;

- Uygulanması olanaklı bir sınır veya tarihsel sınırlar ya da yeni devletin ekonomik koşulları göz önünde bulundurularak kendi kendine yetebilecek kaynaklara sahip olabilecek bir sınır olması
- Yeni devlete toplumda bütünleşmeyi sağlayacak ve mümkünse denize ulaştırabilecek bir sınırın çizilmesine dikkat edilmesi

1. Dünya Savaşı'nın galip devletleri Savaş sonrası düzenlemeye çalıştıkları uluslararası sistemde nelere öncelik verecekleri konusunda uzlaşı içinde değillerdi. Bu nedenle Savaş sırasında kullanılan kavramlar belirsiz ve içerik bakımından uygulaması zor olduğundan Çekoslovakya, Yugoslavya, Yunanistan, Romanya benzeri bağımsızlıklarını kazanan devletlerde bu kavramları herkesin kabullenebileceği bir şekilde uygulanabilmesi oldukça zordu. Çünkü devlet statüsü kazanma arzusunda olan birçok etnik grup Wilson'un self-determinasyon hakkına

ümit bağlamıştı. Fakat Konferans kararlarının devlet olma arzusunda olan tüm etnik grupları memmun ettiğini söylemek mümkün değildir.

Her şeye rağmen Paris Barış Konferansının devletlerin tanınması konusunda birçok yenilik getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Öyle ki ***Milletler Cemiyeti Antlaşması Şartı (Charter) çerçevesinde devletlerin siyasal bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ve korunması konusunda genel bir uzlaşı sağlandı. Benzer bir şekilde işgal edilen topraklarda kurulacak yeni bir devletin tanınmaması, Stimson Doktrini genel bir kabul gördü.*** Bu doğrultuda, Örneğin Japonya tarafından işgal edilen Çin'de kuruluşu ilan edilen Manchukuo Devleti[82] MC üyeleri tarafından bir devlet tanınmadı.

Genel olarak bakıldığında Milletler Cemiyeti Antlaşması (League of Nations Charter) esasında iki farklı üyelik içermekteydi. Bunun dışında antlaşmada belirtilmeyen 1 üyelik yöntemi daha ortaya çıkmıştır. Bunlar: (Dinç, 2010)

1) **Kurucu Üyelik:** Barış antlaşmalarına galip devlet statüsü ile imza koyan 27 devletin sahip olduğu üyelik türüdür. Bu üyelerden İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya aynı zamanda daimi üye statüsüne sahip yani teşkilatın diğer üyelerinden daha ayrıcalıklı bir konuma sahip (veto yetkisine sahip) üyelerdi.
2) **Davetli Üyelik:** Daha çok Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmış olan devletlerin oluşturduğu bu üyelik türünde ise Milletler Cemiyeti Şartı'nın 1. maddesinin 2. paragrafında aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır.
   "Kendini özgürce yöneten ve Ek'te adı gösterilmemiş bulunan herhangi bir Devlet, Dominyon ya da Sömürge, uluslararası yükümlülüklerini içtenlikle yerine getirme niyeti konusunda etkin güvenceler vermesi ve hava, kara ve deniz kuvvetleriyle silâhları konusunda Cemiyet'in koyduğu düzenlemeleri kabul etmesi koşuluyla, Üyeliğe kabulü Genel Kurulun 3/2 çoğunluğuyla kararlaştırılırsa, Cemiyet Üyesi olabilir."(Milletler Cemiyeti Misakı,Madde 1)
3) **Sonradan Kazanılan Üyelik:** Milletler Cemiyeti Şartında belirtilmeyen bu 3. kategoriyi ise ilk zamanlarda "Savaşın mağlubu veya onlara destek veren" devletler oluşturuyordu. Bu gruba ayrıca zamanla uluslararası ilişkiler

[82] Japon ordusu, Çin'e ait olan Mançurya bölgesini işgal ederek 1932 yılında kendisine bağlı bir kukla devlet kurmuştur.

ortamındaki bazı gelişmeler üzerine şartlı veya şartsız olarak, davetli veya kendi başvurusu üzerine kuruma alınan üye devletler olmuştur.

Milletler Cemiyeti döneminde bu teşkilata kabul edilme çok açık bir şekilde devlet olarak tanınma anlamına geliyordu. *Çünkü* ***uluslararası sistemde belki de tarihte ilk defa bu tarz egemen devletlerin oluşturduğu bir organizasyona üye olmak bir siyasal oluşum için ulaşılabilecek en üst statü veya ayrıcalık (privilige) olarak ifade edilebilir.*** Özellikle statüsü tartışmalı olan bir siyasal oluşum için devletler arası bir teşkilata üye olarak devlet (statehood) unvanı almak elbette elde edilebilecek en büyük başarı olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Örneğin 10 Eylül 1923 yılında MC'ye katılan Serbest İrlanda Cumhuriyeti (1937'da ismi İrlanda olarak değiştirilmiştir) söz konusu siyasal otoritenin bu dönemde dünya arenasına bağımsız bir devlet olarak katılması, büyük bir başarıdır. Çünkü İrlanda'nın, teşkilatın o dönemde en baskın devleti olan İngiltere'den ayrılarak devlet olarak MC'ne kabul edilmesi şüphesiz büyük bir başarıdır. Benzer şekilde Irak'ın 1932 yılında İngiltere yönetiminden ayrılarak MC'ne üye olması bu oluşumun bağımsız devlet olarak tanınması bakımından önemlidir.

Esasında bu dönemde böylesi konumu tartışmalı olan siyasal otoritelerin devlet olarak tanınmasının günümüzle kıyaslandığında genel olarak daha kolay olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumun çoğunlukla dönemin siyasi atmosferinden kaynaklanmaktadır. Öyle ki bu dönemde büyük devletlerin egemenliği altından bulunan sömürge topraklarında henüz bağımsızlık isteyen hareketler başlamadığından zaten uluslararası sistemde egemen devlet sayısı oldukça düşüktür. Örneğin Milletler Cemiyetinin aktif olarak varlığını sürdürdüğü 1919 – 1945 arası dönemde bu teşkilata üye olan devlet sayısı 62 olurken teşkilatın zaman içinde üye sayısı azalmış ve varlığı sona erdiğinde teşkilata üye olan devlet sayısı 38'e düşmüştür.

Diğer taraftan günümüzde yeni bir siyasal otoritenin Birleşmiş Milletler teşkilatına üye olması gibi Milletler Cemiyetine üye olmanın da diğer tüm üyelerin bu yeni oluşumu devlet olarak tanıması anlamına gelmemektedir. Örneğin Arjantin, Belçika, İsveç ve SSCB yakın tarihlerde MC'ne kabul edilmelerine rağmen yaklaşık

5 yıl boyunca birbirlerini diplomatik anlamda tanımamışlardır. (Milletler Cemiyeti Kuruluşu, 2013) Bununla birlikte Milletler Cemiyeti döneminde Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya ve Baltık ülkelerinin tanınmaları, uluslararası tanınma konusunda önemli gelişmeler olarak görülmektedir. Söz konusu bu siyasal oluşumların devlet statüsünü elde etme süreçleri ve ne tür işlemlerle tanındıkları aşağıda detaylandırılmıştır.

2.5.1 Polonya'nın Yeniden Tarih Sahnesine Çıkışı ve Diplomatik Tanınması

Avusturya ve Rusya 17. yüzyılın sonunda Avrupa'nın iki büyük gücü olarak öne çıkmıştı. 18. yüzyılın başında Polonya İsveç'in işgaline uğradı, kentleri yağmalandı ve nüfusunun dörtte birini yitirdi. Bundan yararlanan Rus Çarı 1. Petro, Polonya topraklarının bir bölümünü ele geçirerek, Polonya'nın Rusya'nın koruması altına girdiğini ilan etti. 1772'deki bir anlaşmayla Polonya topraklarının yaklaşık üçte biri Rusya, Avusturya ve Prusya arasında bölündü. Bu olay Polonya soylularının yurtseverlik duygularını kamçıladı. Düzenli bir ordu kurduktan sonra 1791'de yeni bir anayasa ile halk egemenliğini öngören bir yönetim planı geliştirdiler. Polonya'nın Fransız Devrimi'ne benzer bir girişimde bulunmasından kaygılanan Rusya ülkeyi işgal etti. 1793'teki ikinci paylaşımla Polonya daha da küçüldü. Sonraki yıl General Tadeusz Kosciuszko önderliğindeki ayaklanma yenilgiyle sonuçlandı. 1795'te Rusya, Avusturya ve Prusya'nın katıldığı son bölünmeyle birlikte Polonya 120 yılı aşacak bir süre boyunca Avrupa siyasal haritasından tamamiyle silindi. (Topaktaş, 2011: s.183)

1. Dünya Savaşı'nın yarattığı yeni durum, Polonya'nın yeniden bir devlet olarak ortaya çıkmasının koşullarını hazırladı. Buna yardımcı olan başlıca etkenler bağımsızlık özlemi içinde olan Polonyalıların sürekli mücadelesi, Rusya'da gerçekleşen Ekim Devrimi, Almanya'nın yenilgisi ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun çöküşüydü. 1917 Şubatında Rusya'da kurulan geçici hükümet Polonya'nın bağımsızlık hakkını tanımıştır. 1919'da Paris Barış Konferansı'nın sonunda imzalanan Versay Antlaşması'yla Polonya daha önce yitirmiş olduğu toprakların önemli bir bölümünü geri alarak bağımsızlığa kavuştu. Ayrıca bu antlaşma ile diplomatik anlamda tanınan devletlerden biri oldu. Fakat Polonya'nın bağımsızlığı oldukça kısa sürmüştür. 1930'ların sonunda Almanya ile Rusya'nın güç kazanmalarıyla bu iki devlet arasında dördüncü kez paylaşılmıştır. 2. Dünya Savaşı

sonrası dönemde 1945 Yalta Konferansı ile Polonya'nın sınırları belirlense de devlet Polonya Halk Cumhuriyeti ismiyle 1947–1989 yılları arasında Sosyalist yönetim altında SSCB'ye bağlı şekilde yaşamıştır. Ülke bağımsız olarak ancak 1989'dan itibaren tarih sahnesine çıkmış ve Polonya Cumhuriyeti adıyla demokratik parlamenter bir yönetime geçmiştir. 1999 yılında NATO üyesi olan Polonya, 2004 yılı Mayıs ayında AB üyesi olmuştur.

2.5.2 Çekoslovakya'nın Oluşumu ve Diplomatik Tanınması

Yaklaşık 10. yüzyıldan beri ayrılmış durumda bulunan Çek ve Slovak uluslarının bir devlet içinde birleştirme düşüncesinin genel olarak 1848 devrimi sırasında ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak her iki ulus içinde farklı düşüncelere sahip gruplar yüzünden bu birleşme ve yeni devletin tarih sahnesine çıkması ancak 1. Dünya Savaşı sonrasına kalmıştır.

Çekoslovakya'nın birleşme sürecinde en önemli aktörlerden biri Çek ulusal komitesi ve bunu örgütleyen aynı zamanda ileride devletin ilk cumhurbaşkanı olacak olan Tomáš Garrigue Masaryk'tır. I. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra 1915 başlarında Batı Avrupa'ya gitti ve yeraltı Çek kurtuluş hareketinin önderi olarak Avusturya-Macaristan ve Almanya'ya karşı etkili bir kampanya yürüttü. İngiliz ve Fransız dostlarının aracılığıyla Müttefik önderlerle ilişkiler kurdu. 1917'de çarlık rejiminin devrilmesinden sonra Rusya'ya giderek Çek savaş tutsaklarından oluşan Çekoslovak Lejyonu'nu örgütledi Çekoslovakların bir ordu kurması ve müttefik devletler ile birlikte savaşmaları halkların yaşadığı topraklar üzerinde bir devlet kurma amaçlarını gerçekleştirme yönünde büyük katkısı olmuştur. (Çekoslovakya, 2009)

Tomáš Garrigue Masaryk 1917 Sovyet Devrimi'nden sonra 1918 yılı Haziran ayında Çekoslovakya Ulusal Konseyi olarak Fransa'ya başvurarak Çekoslovakya Ulusal Konseyi'nin Çekoslovakya mücadelesinin en üst kurumu olarak tanıdığını açıkladı. Ardından ABD'ye giderek Başkan Woodrow Wilson ve Dışişleri Bakanı Lansing ile Çekoslovakya'nın bağımsızlığı konusunu görüştü. 1918 yazına doğru, şahsen Avusturya-Macaristan'ın yok olması gerektiğine inandığını söyleyen ABD'li Dışişleri Bakanı Robert Lansing Mayıs 1918 tarihli Lansing Bildirisi'nde ABD'nin Çek özgürlük hareketini desteklediği ifade edildi. Çekoslovakya'yı bir devlet olarak

tanıması gerektiği önerisini başkana iletti. Yine de hükümetin bağımsız bir devleti tanımasının, "Başka bir milletin boyunduruğu altında olan ve toprakları daha üstün bir güç tarafından kontrol edilen milletlerin özgür olmaya ve kendi topraklarına hâkim olmaya hakkı vardır" ilkesi üzerine temellendirdiği politikasını tedrici bir şekilde uygulaması gerektiğine dikkat çekti. Lansing "Yeniden oluşması kesin olan devletlere yönelik tam anlamıyla uygulanamayacak politikalardan kendimizi mümkün olduğunca sakınmalıyız" tavsiyesinde de bulundu. (The Lansing Papers 1914 -1920, Volume 2, s.139–140) ABD Başkanı Wilson'ın 1. Dünya Savaşı sonrası barış görüşmelerinin temeli olarak öngördüğü 14 Madde, bağımsız bir Çekoslovak devleti'nin kurulmasını da içeriyordu. Masaryk ayrıca Slovak önderlerle Slovaklara geniş özerklik tanıyan Pittsburgh Sözleşmesi'ni imzaladı.

Ulusal bir orduyla Müttefikler safında savaşa katılmaya hazırlanan Çekoslovakya Ulusal Konseyi kendini geçici hükümet olarak ilan etmeden önce, Müttefikler tarafından fiili (de facto) hükümet olarak tanındı ve sınırları Masaryk'ın öngördüğü biçimde belirlendi. Bohemya, Moravya, Silezya, Slovakya ve Karpat Rutenya bölgeleri birleştirilerek Çekoslavakya adında bir devlet haline getirildi. Konseyin eylemlerini Bohemya'da Prag ulusal komitesi de destekledi. Temmuz 1918'de kurulan bu komite, Avusturya Macaristan İmparatorluğu çökünce, 28 Ekim 1918'de Prag' da iktidarı ele geçirdi. Hemen ardından Prag'da ilan edilen Çekoslovakya Cumhuriyeti, 30 Ekim günü Turöiansky Svâty Martin'de toplanan Slovak ulusal konseyi tarafından kabul edildi. Kasım ayında Prag'da 201 Çek ve 69 Slovak'tan oluşan bir meclis toplandı. Yeni devleti tanımak istemeyen Bohemya Almanları ile Slovakya Macarları bu mecliste temsil edilmedi. Milletvekilleri Habsburglar iktidarının sonunu ilan ederek Masaryk'i cumhurbaşkanı seçtiler. (Çekoslovakya, 2009)

Yeni kurulan bu Çekoslovakya devleti Çek ve Slovakların yanı sıra Almanca, Macarca, Lehçe ve Rutence konuşan azınlıklara sahipti. Adolf Hitler 1938 yılında Nazi yanlısı bir Çekoslovak vatandaşı olan Konrad Henlein'in desteğiyle Sudetenland bölgesine el koydu. Polonya Polonyalıların çoğunlukta olduğu Český Těšín bölgesini işgal etti. Macaristan da 1938 yılı sonunda Slovakya ve Karpat Rus bölgesini kazandı. II. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra Slovakya Nazi

Almanyası'yla anlaşarak Çekoslovakya'dan ayrıldı. Çek toprakları da Almanya tarafından işgal edildi. 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde Çekoslovakya'da Komünist Parti güç kazanmaya başlamıştı. 1948 yılında yönetim komünistlerin eline geçti. Bu tarihten sonra 41 yıl boyunca Çekoslovakya Doğu Bloku'nda yer aldı. 5 Ocak 1968 tarihinde iktidara gelen Alexander Dubček siyasi bir liberalleşme dönemi başlattı. Ancak Prag Baharı adı verilen bu dönem aynı yılın Ağustos ayında SSCB ve Varşova Paktı müttefiklerinin (Romanya hariç) ülkeyi işgal etmesi ile sona erdi. (History of the Czech Land, 2013) Kasım 1989'da Çekoslovakya Kadife Devrimi adı verilen kansız bir devrimle demokrasiye dönüş yaptı. 1 Ocak 1993 tarihinde ülke barışçı bir biçimde Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olmak üzere iki ülkeye ayrıldı. Her iki ülkede geniş çaptı ekonomik reformlar yapıldı. Çek Cumhuriyeti 12 Mart 1999 tarihinde NATO'ya 1 Mayıs 2004 tarihinde de Avrupa Birliği'ne katıldı.

2.5.3 Yugoslavya'nın Oluşumu ve Diplomatik Tanınması

Yugoslavya I. Dünya Savaşı'nın sonrasında gönüllü bir birleşme girişiminin ürünü olarak ortaya çıkmıştı, yani sadece "Versay Antlaşmasının ürünü" değildi. Yugoslavya'yı Sırpların araçlarıyla gerçekleştirilmiş bir Hırvat düşüncesi olarak tarif etmek mümkündür. (Jonstone, 2004: s. 240)

1878 Berlin Antlaşmasıyla Sırbistan, bağımsız bir krallık olmuştu. Balkan Savaşları sırasında, Osmanlı Devleti oldukça zayıflamıştı. Bu durumdan istifade eden Sırplar 1913 yılında eski Sırbistan ve Makedonya'yı da alarak topraklarını genişlettiler. Ağustos 1914'de Sırp Hükümeti bütün güney-Slav halklarının Sırp hükümranlığı altında birleşmelerini amaçladığını belli etmişti. Sırp hükümeti bu amaç için Tuna Monarşisinden kaçarak Nisan 1913'te yurtdışında Güney-Slav Komitesi'ni kuran göçmenlerle ilişkiye geçti. Bu komitenin lideri, Split'in belediye başkanı ve Viyana İmparatorluk Meclisi'nin Dalmaçya temsilcisi olan Ante Trumbiç'ti. Londra'da kurulan bu komiteyi müttefikler de desteklemekteydiler. (Taşar, 1996: s.18)

Yugoslav Komitesi ile sürgündeki Sırp hükümeti temsilcilerinin Temmuz 1917'de imzaladığı Korfu Bildirisi'yle bu program ilk kez somut bir biçim kazandı. Bildiri temelde farklı ulusal ve dinsel toplulukların eşit haklarla yer alacağı,

demokratik ilkelere dayalı bir anayasal monarşi kurulmasını öngörüyordu. Bu gelişme Avusturya–Macaristan İmparatorluğu yönetimi altında olan Hırvatlar ve Slovenler arasında bağımsızlık mücadelesini de güçlendirdi. Hırvat ve Slovenler toprak görüşmelerinde Dalmaçya'yı kendi topraklarına katmak için çaba harcarken, Sırp hükümeti şefi Nikola Pasiç'te, Makedonya'yı Sırbistan'ın bir parçası olarak görmek istiyordu. Her iki tarafta büyük görüş ayrılıklarına rağmen, ortak bir Güney-Slavları (Yugo-Slav) devletinin kurulması için görüşmeler sürdürüldü. Anlaşmazlıklar gittikçe büyüdü; diğerleri sadece federal bir cumhuriyet (devlet) isterlerken, Sırplar merkeziyetçi devletten yana tavır koymaktaydılar. 1917 yılında Korfu adasında yapılan görüşmelerde Ante Trumbiç, yeni devlet için Yugoslavya (Güney-Slav) ismini teklif etti, fakat Pasiç'in sert karşı koymasıyla karşılaştı. Pasiç yeni devletin isminin kesinlikle Sırp Krallığı olmasını istiyordu. (Taşar, 1996: s.19)

Korfu'da yapılan görüşmelerde merkeziyetçi Pasiç ve federalist Trumbiç nihayet Sırp, Hırvat ve Slovenlerin ortak devleti konusunda bir anlaşmaya varabildiler. Buna göre Karadjordjeviç hanedanı altında devletin üç resmi halkının (Sırp, Hırvat, Sloven) siyasi, kültürel ve dini açıdan eşit haklara sahip olacakları bir monarşi, yönetim şekli olarak benimsenecekti. Diğer anayasal sorunlar ise çözülmeden bırakılmıştır.

Bir ortak devletin kurulması konusunda anlaşılmasına rağmen ulaşılmak istenen amaçlar oldukça farklıydı. Pasiç'in uğraşısı, "Büyük Sırbistan çıkarları"nı korumaya hizmet edecek araçları korumaya yönelikti. Nihayetinde devletin ismi konusunda da şöyle bir uzlaşmaya varıldı, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı. Ne var ki bu devlet sadece, Sırpların, Hırvatların ve Slovenlerden oluşan bir devlet değildi.[83]

1918 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle yıkılan Avusturya Macaristan İmparatorluğu; Sırp, Hırvat ve Slovenlere amaçlarını gerçekleştirme

[83] Yeni krallıkta kuruluşundan itibaren etnik, dini ve kültürel farklılıklar mevcuttu. Paris Antlaşmasıyla güney-Slav (Yugo-Slav) Krallılığı'na Almanlar, Macarlar, Arnavutlar önemli azınlıklar olarak belirlenmişlerdi. 1921 nüfus sayımına göre, 10.000'in üzerinde nüfusa sahip ve ayrı bir dil konuşan 12 halk grubunun varlığı ortaya çıkmıştı. Devletin resmi halklarının (Hırvat, Sloven, Sırp) nüfusu on milyon, ülkenin toplam nüfusu ise on iki milyondu. Burada Makedon ve Karadağlıların Sırp nüfustan sayıldığı, Boşnak ve Sancaklıların ise Sırplar ve Hırvatlar arasında paylaşıldığı hususun altı çizilmelidir

fırsatı verdi. Bu fırsattan yararlanan Sırp, Sloven ve Hırvatlar birleşerek Sırp, Sloven ve Hırvat Krallığı (SSHK)'nı kurdular. Birleşme ve 1921 Anayasasının kabulüne kadar geçen süre içinde geçici yönetim belirlendi; devletin sınırları çizildi ve barış antlaşması imzalandı. (Cohen, 1993: s.13) (13 Temmuz 1918 tarihinde Karadağ Krallığı bu birliğe eklenmiştir.) ve *13 Temmuz 1922 tarihinde Paris'teki Büyükelçiler Konferansı'nda Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'nın uluslararası tanınması (diplomatic recognition) yapılmıştır.*

Yugoslavya adına sahip ikinci devlet olarak tarihte görünen siyasi yapı Yugoslavya Demokratik Federal Cumhuriyeti'dir. Bu devlet yapısı, II. Dünya Savaşı sırasında direniş gerçekleştiren Yugoslavya Partizanları tarafından 1943 yılında Demokratik Federal Yugoslavya adıyla ilan edilmiştir. Ülkenin adı 1946'da Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti ve nihayetinde 1963 yılında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti olarak değiştirildi. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'ni yaklaşık 27 yıl yöneten Mareşal Josip Broz Tito'nun 1980 yılında ölümünün ardından artan etnik çekişmeler ve ekonomik bunalımlar artmıştır.

1980'lerin sonlarında Doğu Avrupa'daki değişikliklerin de etkisiyle 1990'lar ve 2000'ler boyunca yaklaşık 20 yıl süren kanlı bir süreç sonunda Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti, yedi ayrı egemen ülkeye bölünmüştür. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin parçalanması sırasında sadece iki cumhuriyet (Sırbistan ve Karadağ) "Yugoslavya" devletini sürdürmeyi kabul etmiştir. Sırbistan'ın içindeki özerk bölgeler Kosova ve Voyvodina da, dolayısıyla bu yeni federasyonun içinde yer almıştır. Böylece 1992 yılında sosyalist federasyondaki bu iki cumhuriyet, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti devlet yapısını oluşturmuştur. Geriye kalan cumhuriyetler, bağımsız devletler olarak hayatlarına devam etmişlerdir.

2.5.4 Baltık Ülkelerinin Bağımsızlıklarını Kazanmaları ve Diplomatik Tanınma Süreçleri

Dünya tarihinde 1. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında birçok yeni devlet kurularak uluslararası sisteme dahil olmuştur. Bu devletler içinde uluslararası hukuk açısından üzerinde durulması gereken ve uluslararası uygulamanın en belirgin örnekleri Rus İmparatorluğu'nun batı sınırını oluşturan bölgede kurulan yeni devletlerdir. Bu devletler, 1. Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği yıkım ve

çalkantılar nedeniyle 1917 yılında Rus İmparatorluğu'nda meydana gelen iç çatışmalar sonucu kurulmuşlardır. Ayrıca, bu çatışmalar imparatorluğun yıkılmasına neden olmuştur. 1922 yılında da Bolşeviklerin Rusya'da iktidarı tümüyle ele geçirmesiyle çatışmalar sona ermiştir.

1917 yılının Mart ayında Rus Çarlığın sona ermesi, 1917 yılı Kasım ayında Bolşevik İhtilali ve peşinden gelen iç savaş nedeniyle dört yıl boyunca Avrupa'daki en çatışmalı bölge konumunda bulunmaktaydı. 1917 devrimini takiben çeşitli ulusal gruplar Rusya'nın zayıflığından yararlanarak self-determinasyon haklarını ileri sürerek bağımsızlıklarını ilan ettiler. Müttefikler, imparatorluğun dağılma ve müttefik kaybı ile yüz yüze kalma ihtimali üzerine anlayış gösterip gönüllü olarak Rus bölgesinden çekildiler. Bu çekilme, Rus Polonyası'nın yeni Polonya devletine katılmasını resmi olarak desteklemek anlamına gelmekteydi. Bu durum sadece 1917 yılı Mart ayında iktidara gelen geçici yönetim tarafından tanındı. Lenin yönetimi, dünya çapında sosyalist bir devrim gerçekleştirerek ulusal devletleri ortadan kaldırma beklentisini taşımakla birlikte, ulusal kurtuluş hareketlerini desteklemekteydi. Fakat bu yönetimin, Rusya'dan ayrılma taleplerine ilişkin olarak belirlenmiş bir politikası henüz mevcut değildi. (Azarkan, 2008: s. 78) Bir başka deyişle yeni Rus devleti tüm dünyada halkların bağımsızlık hareketlerini desteklerken ardılı (successor) durumunda olduğu Rus İmparatorluğu bünyesinde yer alan diğer milletlerin ayrılma isteklerine karşılık nasıl bir politika izleyeceğini iç savaş döneminde net olarak ortaya koymamıştır.

Ancak 1. Dünya Savaşının seyrinin değişmeye başlaması ve Almanya öncülüğündeki ittifak devletlerinin savaşı kaybedeceğinin anlaşılması üzerine Rus devletinin kendi bünyesinden yeni ortaya çıkan devletleri tanımadan çok yeniden kendi bünyesine katma siyasetini izlemeye başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Öyle ki Almanya'nın I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması ve Brest-Litovsk Antlaşması'ndan çekilmesi ile Bolşevik askeri güçleri proletaryan devrim için mümkün olduğu kadar çok bölgeyi geri almak amacıyla tekrar Baltık ve Kafkasya Cumhuriyetleri'ne, Rusya Polonya'sına ve Ukrayna'ya girdi. Böylelikle yeni kurulan Rus devletinin kendi içinde yer alan diğer milletleri yeni bağımsız devletler olarak

görmek yerine eski devletin devamı unsurlar olarak gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Müttefik devletler Rusya'nın Bolşevik devrimin getirdiği kargaşadan kurtulma ve toparlanmaya başlamasıyla birlikte zaman içinde bu ülkeden çekilmeye başladılar. Bu amaçla, Almanya'nın Baltık bölgesindeki kuvvetlerinin tedrici çekilmesine karar verdiler. Çünkü bu bölgenin hızlı bir şekilde Alman kuvvetlerinden boşaltılması halinde müttefik devletler ortaya çıkabilecek kuvvet boşluğunu yeterince dolduramazdı. Bu durumda da Rusya'nın Baltık Bölgesi'ne girmesi mümkündü. Bu karar, sonradan sadece sınırlı ve geçici bir çözüm olarak düşünülmüşse de, Baltık Cumhuriyetleri'nin iç pekişmesi için bir katkıya dönüştüğünü söylememiz mümkündür.

Müttefik devletlerin Baltık Bölgesi'nde ilk tanıdıkları devlet Finlandiya'dır. Finlandiya hükümeti uzun zamandan beri müttefik devletlerin tanıması konusunda çaba göstermekteydi. Ancak, bu tanımanın sağlanmasında Avrupa'daki dengelerin korunması önemli bir etkendi. Rusya devrimi ile Finlandiya, bağımsızlığını ilan etmek için 6 Aralık 1917 tarihinde büyük bir fırsat elde etmiştir. Sovyet Hükümeti 31 Aralık'ta Finlandiya'nın bağımsızlığını tanımıştır. Diğer taraftan Müttefik devletler Finlandiya'nın Alman işgaline uğramasından korkuyorlardı. Bu nedenle Fransa müttefik devletler içinde Finlandiya'yı tanıyan ilk devlet oldu.

Ocak 1918'de, yönetimi ele geçirmek ve ardından Sovyetler'e katılmak isteyen Sosyalistler ile milliyetçiler arasında bir iç savaşa neden olan çatışmalar başlamıştır. İç savaştan sonra, 1918'de Parlamento monarşik bir anayasayı kabul etmiş ve Hessen (Almanya) Prensi Friedrich Karl tahta çıkmıştır. Almanya'nın I. Dünya Savaşı'ndaki yenilgisi ile Krallık sona erdirilmiş ve 1919'da gerçekleştirilen seçimleri Cumhuriyetçi partilerin kazanmasıyla, yeni Cumhuriyetçi Anayasa Temmuz 1919'da kabul edilmiştir. 1919 Mayıs ayında, Paris Barış Konferansı'nda ABD, İngiltere, Japonya ve Fransa Finlandiya'nın bağımsızlığını tanındı. Sonraki yıllarda diğer müttefik ülkeler de bu sürece katılarak Finlandiya'yı devlet olarak tanımışlardır.

16 Şubat 1918'de Litvanya Konseyi; Litvanya bağımsızlığını temel alan bir deklarasyon yayınlandı. Bu Litvanya devletinin yeniden kurulması anlamına geliyordu. Litvanya bu yıllarda Almanya ve Polonya ile ülke sınırları konusunda sorunlar yaşadı. Vilnius bölgesi Litvanya'nın geleneksel başkentiydi Vilnius, Polonyalı kumandan Żeligowski's Mutiny tarafından Ocak 1920'de Polonya tarafından işgal edildi ve iki yıl sonra Polonya topraklarına katıldı.[84] Müttefik devletler Rusya ile yaptıkları barış antlaşması ve Litvanya'nın Polonya ile sınır problemlerini çözmesinden sonra, 1921 yılında Litvanya'nın bağımsızlığını tanıdılar. Eylül 1939'da Sovyet güçlerinin Doğu Polonya'yı işgaliyle Vilnius yeniden Litvanya'ya bırakıldı. Litvanya, bu olaydan 9 ay sonra bağımsızlığını kaybetti. Haziran 1940'da, Kızıl Ordu Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktı'na uygun olarak önce Litvanya'yı işgal etti ardından ülkeyi ilhak ettiğini açıkladı. Litvanya bağımsızlığına daha sonra 4 Şubat 1991'de kavuştu. (The Roads to Independence, 2008)

1. Dünya Savaşı'na kadar Rusya İmparatorluğu'nun egemenliğinde yaşayan Letonya 18 Kasım 1918 tarihinde bağımsızlığını ilan etti. Almanların savaşta mağlup olmasını fırsat bilen Rusya, Letonya'ya karşı harekâta geçti ise de, yoğun bir karşı koyma ile geri çekilmek mecburiyetinde kaldı. Alman orduları Letonya'dan 15 Aralık 1919'da geri çekildiler. Bir süre sonra Letonya ve diğer Baltık ülkelerini tanıyan Rusya ile Rusya'nın koşulsuz olarak Letonya'nın bağımsızlığını ve egemenliğini kabul ettiği, önceden Rus devletine ait olan Leton egemenliği üzerindeki haklarından gönüllü olarak sonsuza dek feragat ettiği bir barış anlaşması imzalanmıştır. Letonya'nın bağımsızlığı başta Müttefikler Yüksek Kurulu ve daha sonrasında diğer devletler tarafından tanınmıştır. (History of Latvia, 2013) Letonya 22 Eylül 1921'de Milletler Cemiyeti'ne katılmıştır. Bu şekilde devlet olma statüsünü tescillemiştir.

Almanya'nın 1939'da Polonya'yı yenmesinden sonra Rusya Baltık ülkeleri ile karşılıklı yardımlaşma anlaşmaları imzâlandı ve bu ülkelerde askerî üsler kurmak için izin verilmesini istedi. Diğer Baltık Ülkeleri gibi Letonya da uluslararası alanda bir müttefik bulamayınca Ruslara topraklarında üs kurması için izin verdi. 14–15

[84] Böylece 19 yıl Kaunas ülkenin geçici başkenti görevini gördü. Polonya'nın Vilnius'u işgali önemli olaylara yol açtı, iki ülke arasında; bu işgalle II. Dünya Savaşı arasında hiçbir uluslar arası ilişki kurulmadı.

Temmuz 1940'ta yapılan seçimleri Sovyet yanlısı adaylar kazandı. Seçimler sonrası kurulan Letonya hükümeti ve parlamentosu Sovyetler Birliğine katılma kararı aldı. SSCB Yüksek Sovyeti bu isteği onayladı ve Letonya, Sovyetler Birliğinin Cumhuriyetleri arasına girmiş oldu. 2. Dünya Savaşı sırasında bir süre Alman işgalinde kaldıysa da ülke 21 Ağustos 1991 tarihine kadar SSCB egemenliği altında kalmıştır.

Estonya 18. ve 19. yüzyıl boyunca 200 yıl süreyle Rusya'nın elinde kalan bir bölge olmuştur. Bolşevik devrimi sonrasında Çarlık Rusyası'nın devrilmesiyle Estonya 28 Kasım 1917'de bağımsızlığını ilan ederek Sovyetlere karşı ayaklanmıştır. Baltık ülkelerini tekrar ele geçirmek için Rusya 1918 Kasımında harekete geçerek Estonya topraklarının dörtte üçünü işgal etti. Müttefiklerden yardım alan Finlandiya'dan gönüllü asker sağlayan Estonyalılar Bolşevik ordularını durdurdular. Ocak 1919'da karşı saldırıyla Kızılordu'yu Estonya topraklarından çıkardılar. Rusya 2 Şubat 1920'de Baltık Devletlerinin bağımsızlığını tanıdı. Estonya 1921'de Milletler Cemiyetine üye oldu. Estonya, Avrupa ile diplomatik ilişkiler kurdu ve varlığını Avrupa'da hissettirdi. Ancak Alman ordularının 14 Haziran 1940'ta Paris'i işgal etmeleri üzerine Stalin, Baltık devletlerinden, topraklarında daha fazla Sovyet askeri üslenmesini istedi. Aynı yıl Temmuz ayında yapılan seçimlere sadece Sovyetler Birliğinin desteklediği adaylar katıldı.

Seçimler sonrası kurulan Estonya hükümeti ve parlamentosu Sovyetler Birliğine katılma kararı aldı. SSCB Yüksek Sovyeti, bu isteği onayladı ve Sovyetler Birliğinin cumhuriyetleri arasına girdi. 2. Dünya Savaşı sırasında Almanya tarafından işgal edilen ülke savaş sonrası yeniden SSCB egemenliği altına girdi ve 20 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan ederek SSCB'den ayrılan ilk devlet olmuştur. (Estonya, 2013) ABD, İngiltere, Türkiye ve diğer bazı batılı devletler 2. Dünya Savaşı sonrasında Estonya'daki Sovyet egemenliğini kabul etmemiş, bu ülke ile diplomatik ilişkilerini bağımsız bir devlet statüsünde devam ettirmiştir. (Estonian Soviet Socialist Republic, 2013)

Genel bir değerlendirme yapıldığında 1. Dünya Savaşı öncesinde Rus İmparatorluğu egemenliği altında yer alan ve savaş sonrasında bağımsızlığına

kavuşan Ukrayna Halk Cumhuriyeti, Gürcistan Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti, Ermenistan Cumhuriyeti ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti Rusya tarafından tekrar işgal edilerek kısa sürede 1920'li yıllar içinde yeniden kontrol altına alınmıştır. Brest-Litovsk Antlaşması'nda yapılan hayati önemi haiz düzenlemelere rağmen onların "de facto" özgürlükleri kısa ömürlü oldu. Bu devletlerin sürgündeki hükümetleri Paris Barış Konferansı'nda ve daha sonra Cenevre'deki MC nezdinde dava açmalarına rağmen bir sonuca ulaşamadılar

Buna karşılık Baltık ülkelerinin hemen hemen hepsi 1. Dünya Savaşı sonrasında ilginç bir şekilde Rus İmparatorluğundan ayrılarak kendi devletlerini kurmuşlar ve bağımsız devletler olarak varlıklarını yaklaşık olarak 20 yıl sürdürmüşlerdir. Ancak 2. Dünya Savaşının başlama sürecinde bu yeni devletler Alman işgalinden korunmak amacıyla birer birer SSCB egemenliği altına girmek zorunda kalmışlardır. Bir bakıma bağımsızlık süreçleri konjonktürel şartlardan ve jeopolitik konumlarından dolayı kısa sürmüştür. Söz konusu bu devletler bağımsız devletler olarak bir daha tarih sahnesine yaklaşık 50 yıl sonra SSCB dağılınca çıkabilmişlerdir. Baltık devletleriyle ilgili ilginç bir nokta ise bu devletlerin kağıt üzerinde de olsa hukuki varlıkları SSCB döneminde sona ermemiş ve Sosyalist Cumhuriyetler Birliğini oluşturan Cumhuriyetler arasında yer almışlardır. Bu sebeple 1990 sonrası süreçte yeniden bağımsız devlet olarak tanınmaları uluslararası toplum tarafından kısa sürede gerçekleştirilmiştir.

2.6 Birleşmiş Milletler Sonrası Dönemde Devletlerin Tanınması

Birleşmiş Milletlerin kurulması esasında günümüz uluslararası sistemin temel yapısını oluşturmanın yanında, uluslararası hukuk alanında ve uluslararası ilişkilerde geçerli olacak birçok norm ve kuralında işlerlik kazanmasına neden olmuştur. Bunun yanında 2. Dünya Savaşının ardından belirli bir toprak parçası üzerinde egemenlik iddiasında olan siyasal oluşumların bağımsızlık ve uluslararası tanınma (international recognition) taleplerini inceleme noktasında da kilit bir başvuru makamı haline gelmiştir. Öyle ki BM Antlaşmasının (UN Charter) 2. bölümünde diplomatik tanıma sorununun genel çerçevesi çizilmiştir. Buna göre; (Charter of the United Nations, Article 3–4)

- **Madde 3:** Birleşmiş Milletlerin asıl üyeleri, Uluslararası Örgütlenme konusunda San Francisco'da yapılan Birleşmiş Milletler Konferansı'na katılmış olan, ya da 1 Ocak 1942 tarihli Birleşmiş Milletler Bildirgesi'ni önceden imzalamış bulunan ve bu Antlaşmayı imzalayarak 110. Madde[85] uyarınca onaylayan devletlerdir.
- **Madde 4:** İş bu Antlaşmanın getirdiği yükümlülükleri kabul eden ve bunları yerine getirme konusunda yetenekli ve istekli olduklarına örgütçe hükmedilen tüm diğer barışsever devletler Birleşmiş Milletlere üye olabilirler. Bu koşullara uyan her devletin Birleşmiş Milletler üyeliğine kabulü, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul kararı ile olur.

Bu maddeler incelendiğinde bir devletin BM'ye yeni üye olarak yani yeni bir devlet olarak kabul edilebilmesi için minimum aşağıdaki şu beş şartı yerine yetirmesi gerektiği görülmektedir. (Hillgruber, 1998: s.499)

1) Tanınma için başvuruda bulunacak oluşum (siyasal otorite) devlet olma (statehood) niteliklerini taşımalı. Yani bir devlet için gerekli asgari unsurlar olan; ülke, millet ve egemenlik unsurlarına sahip olmalıdır.
2) Barışçıl olmalı
3) BM Antlaşmasında (UN Charter) belirtilen koşulları kabul etmeli
4) BM Antlaşmasındaki şartları kabul etmekle birlikte bunları uygulamalı ve devamını getirmelidir. Yani şartları kabul etmenin yanında bu şartların gereklerini yerine getirmelidir.
5) Bütün bunları istekle yapmalıdır. Yani şartların gereği olan eylemleri gönülsüz bir şekilde yapmamalıdır.

BM Antlaşmasında yer alan ve tanınmanın genel çerçevesini çizen söz konusu 3. ve 4. maddeler ile bu maddeler ışığında BM teşkilatına üye olma arzusunda olan bir oluşumda olması gereken 5 kriterin çoğu yönden belirsiz ve yoruma açık olduklarını söylemek mümkündür. Örneğin barışçıl olmak nasıl ölçülebilir bu konuda belirlenmiş standartlar var mıdır? Bunun yanında devletlerin BM şartlarını kabul etmeleri anlaşmalar ile sağlanabilir. Fakat devletlerin bu şartları

[85] BM Antlaşmasının 110. Maddesi Onay ve İmza başlığını taşımakta olup son paragrafı şu şekildedir. "İşbu Antlaşmayı imzalamış olup, yürürlüğe girmesinden sonra onaylayacak olan devletler, her birinin onay belgesinin tevdi edildiği tarihte Birleşmiş Milletlerin asıl üyesi olacaklardır."

istekle yapması ölçülebilir bir durum değildir. Bir başka deyişle bu ve benzeri durumlar göreceli kavramlar olduğundan yoruma açıktır.

Fakat tüm bu belirsizliklere ve yoruma açık konulara rağmen 1945 sonrası dönemde BM teşkilatının yeni devletlerin uluslararası sisteme katılmasını ve üye olarak tarih sahnelerine çıkmalarını koordine eden çok önemli devletler arası bir kurum haline geldiğini söylememiz mümkündür. Bu nedenle devlet olarak kabul edilme iddiasında olan bir siyasal oluşum teşkilata üye olmak ve bir bakıma uluslararası toplum tarafından devlet olarak tanınma elde edebilmek için ilk olarak BM teşkilatına başvurmayı tercih etmektedir.

Bu şekilde bir ülkenin (siyasal otoritenin) BM tarafından üyeliğe kabul edilerek devlet olarak tanınması ***Kollektif Tanıma*** olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde tanıma bir bakıma devletlerin tanınması sorunsalı için çözüm yolu sunmasına rağmen BM Genel Kuruluna olan güvensizlik sebebiyle bazı akademisyenlerce sıklıkla eleştirilmektedir. Çünkü BM'nin homojen bir siyasi yapısı olmadığından yani alınan kararların belirli bir çerçeve veya standart dikkate alınarak yapılmadığından özellikle tanınma konusunda yol gösterme gibi bir yetkisinin olmadığı ifade edilmektedir. Diğer taraftan kollektif tanımayı savunan akademisyenlere göre ise, bir siyasal otoritenin devlet olarak BM'ye kabulün tanıma üzerinde büyük etkisinin olduğunu ancak kısa yoldan tanımanın kendisi olmadığını savunmaktadırlar. Bu konuda başka bir benzer görüşe göre ise BM evrensel bir örgüt olduğundan bu örgütün en önemli amaçlarından biri de devletler arası uyuşmazlıkları ve sorunları çözüme kavuşturmaktır. Bu nedenle devletler arası ilişkileri düzenleyen evrensel bir örgüte üyelik, tanıma sorununu otomatik olarak ortadan kaldırmaktadır. (Azarkan, 2008: s.15)

Devletlerin Tanınması konusunda 2. Dünya Savaşının ardından uluslararası ilişkilerde meydana gelen hızlı gelişmeye rağmen genel itibariyle sınır-halk-otorite arasındaki bağlantıya dayanan Westphalian yaklaşım (ulus devlet) yeni bir devletin uluslararası topluma üyeliğinin tanımlanmasındaki baskınlığını devam ettirdi. Bu dönemde devletler dışında uluslararası örgütler, Çok Uluslu Şirketler (Multi-National Cooperations) sivil toplum örgütlerinin (Non-Governmental Organizations) ve hatta

medya kuruluşlarının sayısı çok hızlı bir artış gösterdi. Söz konusu bu devlet dışı örgütlerin uluslararası ilişkilerdeki etkilerinin artmasına ve uluslararası hukukun bu alanlardaki düzenlemelerin sayısal artışına rağmen devletler uluslararası ilişkilerin temel öznesi (sujesi) olmaya devam ettiler. Bunun doğal sonucu olarak ta devletler diğer örgütlere göre uluslararası hukuk çerçevesinde en geniş yetkilere sahip birimler oldular. Devletlerin sahip oldukları bu yetkiler nedeniyle, uluslararası topluluğa yeni bir bağımsız devletin üye olması konusunda temel belirleyici olma özelliklerini korumaya devam ettiler. Bir başka deyişle bağımsızlığını ilan eden ve uluslararası toplum tarafından devlet olarak tanınma arzusunda olan bir siyasal birimin bu hedefini gerçekleştirebilmesinde en belirleyici etken yine mevcut devletlerin verdiği tanıma veya tanımama yönündeki kararlar olmuştur.

2.6.1 Sömürge Altında Bulunan Devletlerin Bağımsızlık Kazanma Süreçleri ve Tanınmaları

Birleşmiş Milletler 1945 yılında bir dünya örgütü olarak kurulduğunda o dönemde Dünya nüfusunun yaklaşık 1/3'ünü oluşturan 750 milyon kişi, sömürge güçlerinin yönetimi altında bulunan muhtar olmayan ülkelerde yaşamaktaydı.[86] (Akipek, 2001: s. 5) BM sistemi hayata geçtikten sonra çoğunluğu Afrika ve Asya kıtasından olmak üzere sömürge altında bulunan 90'dan fazla yeni devlet uluslararası topluma yeni devletler olarak girmişlerdir. Örneğin Afrika kıtasında sadece 1960 yılında 18 sömürge kolonisi devlet bağımsızlıklarını kazanarak uluslararası toplum içinde devlet statüsü elde etmişlerdir. Söz konusu bu devletlerden 14'ü Fransa'dan 2'si Büyük Britanya'dan 1'i Belçika ve 1'i de İtalya'dan ayrılarak uluslararası toplum tarafından devlet olarak tanınmışlardır.[87] Bunun yanında daha birçok bölge politik birlikler kurarak veya bağımsız bir ülke ile birleşerek özgür iradelerine kavuşmuştur.

Birleşmiş Milletler, bu tarihi değişimde sömürgelerde yaşayan insanların isteklerini destekleyerek ve amaçlar ve standartlar koyarak bağımsızlıklarını kazanmalarını hızlandırarak çok önemli bir rol oynamıştır. Bu kapsamda Örgütün kurucu üyeleri, önceden Milletler Cemiyeti'nin manda yönetimleri altında bulunan ve

[86] Günümüzde bu yönetim şekli altında bulunan insan sayısı iki milyon civarındadır.
[87] 1960 yılı içinde Afrika kıtasından 18 sömürge altında yaşayan devletin birden bağımsızlıklarını kazanarak devletlerini ilan etmeleri nedeniyle 1960 yılı Afrika yılı olarak adlandırılmaktadır. (Bkz. Afrika Yılı, 2013)

İkinci Dünya Savaşı'nın yenilen devletlerinden ayrılan sömürge topraklarında yaşayan nüfusun durumunun iyileştirilmesini güvence altına almak amacıyla, Birleşmiş Milletleri bu ve benzeri diğer muhtar olmayan ülkelerin kendi geleceğini tayin aşamasına doğru ilerlemelerini gözlemleme yetkisi ile donatmışlardır.

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 11. Bölümü Örgütün sömürge idarelerini sona erdirme çabalarım yönlendirecek rehber ilkeleri içermekte olup, bu çabalara, halkların hak eşitliğine ve kendi geleceğini tayin hakkına, cinsiyet, dil, ırk veya din ayırımı yapılmaksızın saygı gösterileceğini işaret etmektedir. Bunun yanında sömürge altında yer alan bölgelerin bağımsızlıklarına giden yolda en önemli köşe taşı ve uluslararası hukuk açısından rehber belge 14 Aralık 1960 tarihli 1514 (XV) sayılı Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin BM Genel Kurulu Bildirisi gösterilebilir. Söz konusu bildiri şu noktalar vurgulanmaktadır. (UN General Assembly Resolution, A/RES/1514/15)

Dünya halklarının (milletlerinin) temel insan haklarına insanın vakar ve değerine, erkeklerin ve kadınların ve büyük ve küçük (bütün) milletlerin eşit haklarına olan inançlarını yeniden teyid etmek ve daha geniş hürriyet içinde sosyal gelişmeyi ve daha iyi hayat standartlarının iyileştirmek için Birleşmiş Milletler Şartı'da ilan ettikleri kararlılığı akılda tutarak,

İstikrar ve refahın ve bütün halkların eşit haklarına ve kendi kaderini kendi tayin etme hakkına, ve ırk, cinsiyet, dil veya din ayırımı yapmadan, herkes için insan haklarına ve temel hürriyetlerine evrensel saygı ve riayet ilkelerine dayalı, barışçı ve dostane ilişkilerin şartlarını yaratma ihtiyacının bilincinde olarak,

Bütün bağımlı halkların ihtiras halindeki hürriyet isteğini ve onların bağımsızlıklarını elde etmedeki belirleyici rolünü kabul ederek,

Bu hakların hürriyetlerinin inkarından veya onun önündeki engellerden, gittikçe artan ihtilafların ortaya çıktığını, bunun dünya barışı için ciddi bir tehlike teşkil ettiğinin farkında olarak,

BM'nin Vesayet altındaki ve Muhtar olmayan ülkelerde bağımsızlık hareketini kolaylaştırmadaki önemi rolünü göz önünde tutarak, Dünya halklarının ateşli bir şekilde bütün tezahürleriyle sömürgeciliğin Sona ermesini arzu ettiğini kabul ederek, sömürgeciliğin devam etmesinin milletlerarası ekonomik işbirliğinin gelişmesini

önlediğine, bağımlı halkların sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesini engellediğine ve Birleşmiş Milletler'in evrensel barış idealine aykırı olduğuna kani olarak,

Halkların doğal zenginliklerini ve kaynaklarını, karşılıklı yararlanma ilkesi ve milletlerarası hukuka istinat eden milletlerarası ekonomik işbirliğinden doğan herhangi bir yükümlülüklerine helal gelmeksizin serbest bir şekilde kendi amaçları için tasarruf edebileceklerini teyit ederek,

Kurtuluş sürecinin karşı konulmaz olduğuna ve ciddi buhranlardan sakınmak için sömürgeciliğin ve onunla bağlantılı bütün ayrım yapma uygulamalarına son verilmesi gerektiğine inanarak,

Son senelerde çok sayıda bağımlı ülkenin hürriyet ve bağımsızlığına kavuşmalarını alkışlayarak ve bağımsızlığı henüz kazanmamış olan bu ülkelerin gittikçe artan hürriyet temayülünü kabul ederek;

Bütün halkların devredilmez tam hürriyet, egemenlik kullanma ve milli ülkelerin tamlığı hakkına sahip olduklarına kani olarak sömürgeciliği bütün şekil ve tezahürleriyle çabuk ve şartsız olarak sona erdirme zaruretini resmen ilan eder.

Ve o amaçla; aşağıdaki hususları beyan eder;

1) *Halkların yabancı tahakkümüne, hakimiyetine ve sömürüsüne tabi bulunması temel hakların inkarıdır. BM Şartına aykırıdır ve dünya barışı ve işbirliği için bir engeldir.*
2) *Bütün halkların kendi kaderini kendilerinin tayin etme hakkı vardır; o hakka binaen serbest bir şekilde siyasi statülerini tespit ederler ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini serbestçe takip ederler.*
3) *Siyasi ekonomik, sosyal veya eğitsel hazırlığın yetersi olması hiçbir suretle bağımsızlığı geciktirmenin bir mazereti olmamalıdır.*
4) *Bağımlı milletlerin tam bağımsızlık haklarını barışçı bir şekilde serbestçe kullanmalarına imkan vermek için onlar aleyhine yöneltilmiş olan bütün silahlı hareketler veya her çeşit baskı tedbirleri sona erecektir; ve milli ülkelerin bütünlüğüne saygı gösterilecektir.*
5) *Vesayet altındaki ve Muhtar olmayan ülkelerde veya bağımsızlıklarını henüz elde edememiş olan diğer bütün ülkelerde tam bağımsızlık ve hürriyet haklarını kullanmaları için onların serbestçe açıklanmış irade ve arzularına uygun şekilde herhangi bir ırk, mezhep veya renk ayrımı yapmadan bütün*

yetkilerin bu ülkelerin halklarına şartsız ve kayıtsız bir şekilde devri için acil tedbirler alınacaktır.

6) *Bir ülkenin milli birliğinin ve ülke bütünlüğünün kısmen veya tamamen bozulmasını amaçlayan herhangi bir teşebbüs BM Şartı'nın amaç ve ilkleriyle bağdaşmaz.*
7) *Bütün Devletler, BM Şartına İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne ve bu Bildiri hükümlerine, bütün Devletlerin eşitliğine ve iç işlerine karışmama ve bütün halkların haklarına ve ülke bütünlüğüne saygı esasına göre sadakatle harfiyen riayet edeceklerdir*

Söz konusu bildiri tüm insanların kendi geleceğini tayin hakkına sahip olduğunu ifade ederken, sömürgeciliğin hızla ve hiç bir koşula bağlanmaksızın sona erdirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Genel olarak incelendiğinde bu bildiri ile sömürge altında yaşayan halklara artık kendi ayaklarınızın üzerinde durarak kendinizi yönetin mesajı verilirken bu halkları yöneten devletlere de artık bu bölgelerden elinizi çekin mesajı verildiğini söylememiz mümkündür.

Esasında sömürge altında bulunan idarelerin bağımsızlık kazanmalarına giden süreçte sömürge altında yer alan yerlerin bu bölgeleri idare eden devletler için cazibesini yitirmesinin de önemli bir payı olduğu söylenebilir. Öyle ki bu bölgeleri kontrol altında tutmak ve yönetmek için sömüren devlettin bütçesinden kaynak aktarılması sorunu başlayınca bu yerlerin elden çıkarılması daha makul bir seçenek olarak görülmeye başlamıştır. Başka bir deyişle sömürge altında tuttukları yerlerin ekonomik kazancı ekonomik giderlerinden daha az olmaya başlayınca bu yerlerin bağımsızlıklarını daha çabuk kazandıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. ***Aslında Sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanma sürecinde bağımsızlıklarını kazanan bu devletlerin tanınması noktasında BM'nin bir bakıma katalizör görevi görerek süreci hızlandırdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca bağımsızlıklarını kazanan sömürge altındaki bu devletlerin BM teşkilatı tarafından Kollektif Tanınmaları da yapılarak uluslararası hukuk açısından devlet olma statüleri de bir bakıma sağlanmıştır.***

Genel bir değerlendirme yapıldığında BM'ye üye devletlerin sayısı 1958 yılında 82 olurken bu sayı 1960 yılında çoğunluğu Afrika kıtasından olmak üzere sömürge altındaki ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmaları ile birlikte hızlı bir şekilde artarak 99'a ulaşmıştır. Ancak 1960'lı yıllarda büyük bir ivme kazanan dekolonizasyon hareketleri ile birlikte dünyadaki mevcut devlet sayısı 10 yıl içinde 127'ye ulaşmış ve 1980'lerde yine hızlı bir şekilde artarak BM'ye üye devlet sayısı 154 olmuştur. 1980'lerde çok sayıda devlet ortaya çıkmasa da 1990 başlarında 159 devlet BM üyesi olmuştur. Fakat 1990'larda SSCB'nin ve Yugoslavya'nın dağılma süreçlerinin de etkisiyle 1990–2000 yılları arasında devlet sayısı 189 ulaşmıştır. Görüldüğü gibi dekolonizasyon hareketinin de etkisiyle BM'ye üye devlet sayısı 1958–1990 arasında yaklaşık 2 kat artmıştır. (Growth in United Nations Membership, 2013)

2.6.2 Bağımsızlığı Hak Eden ve Etmeyen Oluşumların Ayrıştırılması

1960'lı yılların sonunda bağımsızlık hareketleri bazı tanımlanabilir genel kurullar çerçevesinde sürdürüldü. 1960'lı yılların başından başlayarak bağımsızlık hareketlerinin izlemesi gereken sürece ilişkin bazı bildiriler dikkat çekmiştir. Bu kuralların kodifikasyon çalışmalarında BM Genel Kurulu, hem kendi kendisini yönetemeyen ülkeler hem de vesayet altındaki ülkeler üzerindeki yetkileri nedeniyle, öncülük etmiştir. BM'nin bu çalışmalara öncülük etmesinin bir diğer nedeni de, 1950'li yıllarda Asya ve Afrika kıtalarından yeni devletlerin BM'ye üye olmaları ve bunların BM organlarında sömürü karşıtı faaliyetlerinin destek görmesidir. Bu belgelerden biri daha önce ayrıntılı bir şekilde ifade edilen BM Genel Kurulunun 1514 sayılı kararıdır. Diğer önemli bir belge de BM Genel Kurulunun aldığı 1541 sayılı karardır. Bu karara göre; kendi kendini yönetemeyen ülkeler "kendi kendini yönetebilecek yeterliliğe sahip olunca" bu ülke halkına üç seçenek sunulması gerekir. Bu seçenekler; (UN General Assembly Resolution, A/RES/1541/XV)

a) ***Bağımsız bir devlet kurmak***
b) ***Bağımsız bir devlet ile birlik kurmak***
c) ***Bağımsız bir devlet ile birleşmek***

Söz konusu bu bildiride ayrıca bu seçeneklerin nasıl kullanılacağı detaylı olarak yer almıştır. Buna göre örneğin bir ülke halkı kendi kendini yönetecek yeterliliğe ulaştıktan sonra eğer bağımsız bir devlet kurmaya karar verirse yani a

seçeneğini seçerse bu isteği demokratik yöntemlere uygun olarak anayasal süreçlerde gerçekleşmeli ve bu karar o ülke üzerinde yaşayan insanlar tarafından onaylanmalıdır.

Eğer bağımsız bir devlet ile birlik kurmaya karar verirse yani b seçeneğini seçerse bu durumda yine demokratik ilkelere ve anayasal süreçlere bağlı kalarak gerçekleşmelidir. Eğer insanlar bağımsız bir devlet ile birlik kurmaya karar verirlerse dış baskıdan ve müdahaleden uzak olarak kendi iç anayasal sistemini belirlemeli örneğin bir federasyon kurulacaksa bu federasyona girecek yeni devletin halkı kendi devlet ülkesinde geçerli olacak anayasasını kendisi belirlemelidir. Eğer bağımsız bir devletle birleşmek isterse yani c seçeneğini seçerse bu durumda birleşmenin olabilmesi için öncelikle birleşme arzusunda olan ülkenin kendi kendini yönetebilecek yeterli miktarda bağımsız siyasi kurumlara sahip olmalı ve halkı da birleşme konusunda yapılacak seçimde demokratik yolları kullanarak sorumlu olmalıdır. Ayrıca birleşme bu ülkede yaşayan insanların çoğunluğunun özgür ve bağımsız isteklerini ifade etmelidir.

Görüldüğü gibi söz konusu bu düzenlemeler sömürge altındaki ülkelerin kendi kendilerini yönetebilecek yeterliliğe sahip olunca nasıl bir seçim yapabileceklerine dair temel bir yol haritası (road map) sunmaktadır. Bununla birlikte sömürgelerin bağımsızlığına kavuşmasının dünya üzerinde bazı siyasi dengeleri değiştirdiğini de söylemek yanlış olmayacaktır. Zira o dönemde bağımsızlık talebinde bulunan sömürge altındaki ülkelerin sayısı, yaklaşık olarak, mevcut devletlerin sayısı kadardı. Bunun yanı sıra, bu ülkelerin kapsadığı demografik ve coğrafik alan oldukça büyüktü. Dolayısıyla, yeni ortaya çıkacak devletler arasındaki sınır düzenlemelerine ilişkin uyuşmazlıklar bölgesel ve uluslararası barışı bozabilecek çatışmaların ortaya çıkması riskini taşıyordu. Bundan dolayı ortaya çıkan çatışma örnekleri de mevcuttu.[88] Bu türden olaylar Afrika kıtasında da görüldü. Ancak vesayet altındaki ülkeler ile kendi kendini yönetemeyen ülkeler, genelde, bağımsızlıklarını ilgili taraf veya taraflar ile yaptıkları antlaşmalarla kazanmışlardır. Dolayısıyla, bu ülkelerin sınırları da ilgili antlaşmalarda çizilmiştir.

[88] 1947 yılında İngiltere vesayetindeki Hindistan'ın Hindistan ve Pakistan olarak iki bağımsız devlete ayrılması ve Filistin'in ikiye bölünmesine ilişkin BM kararından sonra ortaya çıkan çatışmalar, yukarıda değindiğimiz nedenlerden dolayı ortaya çıkan bölgesel çatışmalara örnek olarak verilebilir.

Eski sömürge olan ve yeni devletlerin ülke sınırlarının belirlenmesinin yanında bir diğer sorunda BM'nin 1514 sayılı kararın altıncı paragrafında açıkça belirtilen yeni devletlerin içten bölünmelerine ilişkin sorundu. Söz konusu 6. paragrafta yeni bağımsızlığını kazanan veya kazanacak olan bir devletteki parçalanmanın diğer yerlere de sıçrayarak bölgesel bir sorun haline dönüşebileceğine vurgu yapmaktaydı. Bu bakımdan eski sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmalarının iç düzenlerini tehdit eden bir faktör olarak ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu açıdan söz konusu eski sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanma sürecinde potansiyel iç ve dış sınır anlaşmazlıklarını önlemek amacıyla tıpkı 19. ve 20. yüzyılda Latin Amerika sömürgelerinin bağımsızlıklarını elde etme sürecinde olduğu gibi uti possidetis juris ilkesinin referans alındığını söylemek mümkündür. Söz konusu bu ilke vesayet altında veya kendi kendini yönetemeyen ülkelerin sınırları, bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte değişmeyeceğini belirten bir uluslararası hukuk ilkesidir. Bu ilke, 1950'li yıllarda başlayan özellikle Afrika ve Asya kıtalarındaki vesayet altındaki sömürge ülkelerin bağımsızlıklarını kazanma sürecinde dış müdahalelere karşı, koruyucu bir önlem olarak kullanıldı. Başka bir deyişle, "uti possidetis juris" ilkesi ile yeni devletlerin sınırlarını komşu devletlerin saldırılarına karşı koruyucu bir önlem olarak kabul edildi. Ayrıca bu ilke dekolonizasyon sürecinde sadece dış müdahaleler için değil, aynı zamanda bu devletlerin içindeki ayrılıkçı hareketleri için de geçerli olmuştur. (Azarkan, 2008: s.97) Bu yönüyle dekolonizasyon sürecinde uti possidetis juris ilkesinin bir bakıma bağımsızlığı hak eden oluşumlar ile buna hakkı olmayan oluşumları birbirinden ayırmak için kullanılan bir yöntem olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Latin Amerikadaki sömürgelerle Afrika, Asya ve Okyanusya'daki sömürgelerin bağımsızlık kazanma süreçleri karşılaştırıldığında bazı farklılıklar olduğu açıkça görülmektedir. Buna göre

- Güney ve Orta Amerika'da sömürge ülkeler gerçek anlamda ulusal toplumları içinde barındırırken, aynı özelliği Asya, Afrika ve Okyanusya'daki sömürgelerde bulmak mümkün değildir.

- Sömürge ülke sınırlarının birçoğu suniydi. Sömürgeci güçler, sömürge öncesi sınırlara veya bu ülkede yaşayan insanları göz önünde bulundurmadan istedikleri gibi ülke sınırlarını çizmişlerdi.
- Latin Amerika'da sınırlar siyasi ayırım doğrultusunda belirlenmişti. Bağımsızlık mücadeleleri sırasında ayrıt edici ve güçlü bir ulusal bilinç vardı. Bunun en iyi örnekleri; Latin Amerika ülkelerinin sınırları İspanya ve Portekiz sömürüsünden kurtulduktan ve komşuların saldırılarından korunduktan sonra (Meksika, Brezilya, Şili vb. ülkelerinde olduğu gb.) çizildi.
- Latin Amerika'da sonradan meydana gelen iç karışıklıklar bu yeni devletlerin iç meşruiyetini pekiştirdi. Örneğin 1836 yılında Teksas'ın Meksika'dan ayrılması ve 1903 yılında Panama'nın Kolombiya'dan ayrılmasından sonra Kıtada tek taraflı olmamıştır.
- Sömürge sonrası dönemde Latin Amerika'da meydana gelen sınır çatışmaları ayrı bir devlet kurma amaçlı değil, büyük ölçüde yerel sınır uyuşmazlıklarından kaynaklanmıştır.

Esasında Latin Amerika sömürgeciliği dönemi ile 2. Dünya Savaşı sonrası sömürgeciliğin durumu oldukça farklıdır. Zira 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde sömürge karşıtı söylemler sömürge ülkelerinde büyük bir taraftar kitlesi bulurken, geçmiş dönemlere göre sömürge altındaki ülke sayısı azalmıştı. Eski tanıma koşulları değişmiş, yeni devletlerin vatandaşlarının her zaman ve her durumda devletlerine sadakati sağlayacak garantiler geçerliliğini yitirmekteydi.

Diğer yandan, de facto (fiili) devletler 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmaya başlamıştı. Sömürge altındaki insanlar kendi siyasi geleceklerini beraber sürdüremeyecekleri güçlerle birlikte bir devlet kurmaya yanaşmıyordu. Uluslararası alanda destek görebilen gruplar siyasi oluşumlarla self-determinasyon hakkı için ısrarlı bir çaba içine giriyordu. (Azarkan, 2008: s.97) Ancak bu dönemde ulusal kimlik arayışı içine giren sömürgeler genellikle az gelişmiş ülkelerden oluşuyordu. Afrika, Asya ve Okyanusya'daki halkların siyasi hareketliliğindeki zayıflık, onların etnik grup psikolojisinden sıyrılıp ulusal bilinç edinme yolunda güçlüklerle karşılaşmalarına neden olmaktaydı. Bunun yanında sömürü karşıtı yaygın duruş, her

zaman, yeni bir devlet kurma amacını da taşımıyordu. Bunun yanı sıra, sömürgelerin bağımsızlığını kazanmasıyla "yabancı hukuk sistemleri"ortadan kaldırılmadığı gibi sömürgeci güçlerin kurduğu kurumsal yapıların ortadan kaldırılması da mümkün olmadı. Bugün bile vesayet altında yaşamış birçok sömürge devletinde bu yapıları ve kurumları görmek mümkündür. Örneğin Pakistan'da İngiliz vesayeti döneminde oluşturulan yapı hala devam etmekte olup, Devlet kurumlarında ve halkın gündelik yaşamında İngiliz hakimiyetini görmek mümkündür. Daha da önemlisi ülkede İngilizce resmi dil olarak kullanılırken ordu binalarında bile İngilizce söylemleri görmek mümkündür.

Dekolonizasyon döneminde bağımsızlığını kazanan birçok yeni devlette etnik ayrımcılık yapıldığı gerekçesiyle devletlerin içinde etnik gruplar arası çok sayıda çatışma ve uyuşmazlık çıktığı görülmüştür. Bu bakımdan bu yeni devletlerin toprak bütünlüğüne yönelik tehditlerin başka devletlerden çok iç çatışmalardan kaynaklanan tehditlerden oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Öyle ki sömürgelikten kurtulan bazı devletler iç çatışmalar nedeniyle parçalanarak topraklarında başka yeni devletlerin oluştuğu görülmüştür. Örneğin Angola, Hindistan, Kenya, Laos, Mali Mozambik, Pakistan, Burma, Çad, Cezayir, Endonezya, Kongo, Kamerun, Etiyopya, Gine, Sudan Somali, Zaire vb. devletlerde bağımsızlık sonrası ayrımcılık hareketlerinin görüldüğü başlıca devletler olarak ön plana çıkmıştır.

BM Genel Kurulunun 1514 sayılı kararı çerçevesinde uti possidetis juris ilkesinin ciddi olarak ilk test edildiği ülkenin Kongo olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. 30 Haziran 1960 tarihinde bağımsızlığına kavuşan Kongo'da bu tarihten sonra etnik gruplar arasında çıkan iç çatışmalar nedeniyle BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 161 sayılı karar alarak 1961 yılında bağımsız bir askeri güç göndererek iç çatışmalara müdahale etti. Söz konusu Güvenlik Konseyi kararında ayrılıkçı grupların ayrı bağımsız devlet kurma iddialarına karşı çıkılarak Kongo'nun bağımsızlık sonrası sahip olduğu sınırların toprak bütünlüğüne vurgu yapılıyordu. **(**UN Security Council Resolutions, S/RES/161)

Bunun yanında BM Güvenlik Konseyi yine aynı yıl aldığı 169 sayılı karar ile yönetimdeki meşru Kongo Cumhuriyetine karşı mücadele eden ayrılıkçı Katanga

hareketini gayrı meşru saymıştır. Bu doğrultuda ayrılıkçı Katanga Hareketinin, hem Kongo Anayasasına hem de Güvenlik Konseyi kararında belirtilen, dış güçlerin bir devletin iç meşruiyetine karışmamaları ve mevcut devletin rızası dışında, o devletten ayrılan oluşumların uluslararası meşruiyetlerinin olmayacağına ilişkin ilkelerine aykırı davrandığı belirtilmiştir. (UN Security Council Resolutions, S/RES/169) Esasında bu dönemde uluslararası kamuoyunun tavrının da bağımsızlık sonrası çizilen sınırların değiştirilmemesi yönünde olduğunu söylemek mümkündür.

Bu nedenle 1971 yılında Bangladeş'in (Doğu Pakistan)[89] olayı dışında, önceden bağlı olduğu devletin rızası olmadan ne bir bölgede yeni bir devlet kurulmuş ne de başka bir devlet ile birleşmiştir. Yani bağımsızlığını kazanan bir devlettin içinden başka bir devletin kurulması toprak bütünlüğüne saygı (territorial integrity) ilkesi gereği ***Bangladeş'in Pakistan'dan ayrılması istisnası dışında uluslararası toplum bağımsızlığını kazanan yeni bir devletin içinden başka bir devletin çıkmasına sıcak bakmamıştır.***

1971 yılında Doğu Pakistan'ın (Bangladeş) Pakistan'dan ayrılması ve uluslararası alanda bir devlet olarak tanınması hemen hemen hiç destek görmemiştir. Bu yeni oluşumu devlet olarak tanıyan tek devlet Hindistan olmuştur. Daha sonra diğer bazı devletler de Bangladeş ile Pakistan arasında herhangi bir antlaşma olmamasına rağmen Bangladeş'i tanısalar da, BM 1974 yılında Pakistan'ın Bangladeş'i tanımasına kadar onu üyeliğe kabul etmemiştir.

Diğer taraftan bazı toplumlar da üzerinde kontrolü sağladıkları ülkelerde de facto devlet kurmayı başarmışlardır. Örneğin Eritre Cumhuriyeti, devlet olarak tanınmadan önce bağımsızlık savaşını örgütleyen ve yöneten Eritre Halk Cephesi,

[89] 1947'de Hindistan'dan bağımsız Pakistan devletinin kuruluşu ilan edildi. Bangladeş de, Doğu Pakistan adıyla bu devlete bağlandı. Hindistan'ın elinde kalan topraklar bu iki Pakistan'ı birbirinden ayırıyor ve bağlantıyı kesiyordu. Ayrıca Doğu Pakistan'ın elinde kalan toprakların İngiliz işgalcilerin özellikle ihmal ettiği topraklar olması zaman içinde çeşitli problemlere yol açtı. Devletin resmi dili konusunda da bir anlaşmazlık çıktı. Çünkü Doğu Pakistan halkı çoğunlukla Bengalce, Batı Pakistan halkı ise Urduca konuşuyordu. Bu ve benzeri problemler 1971'de iki Pakistan'ı bir iç savaşa götürdü. Savaşa çok sayıda hindunun ülkesine geçmesini bahane eden Hindistan da müdahale etti. Hindistan müdahalesi Pakistan yönetimini zor durumda bıraktı. Dolayısıyla Pakistan kuvvetleri daha fazla direnemedi ve 16 Kasım 1971'de Doğu Pakistan'ı kendi haline bıraktı. Bu tarihten sonra iki Pakistan arasındaki savaşa müdahale etmiş olan Hindistan kuvvetleri Batı Pakistan'dan ayrılan Bangladeş'i Mart 1973'e kadar işgal altında tuttular. Bkz. (Bangladesh Liberation War, 2013)

Etiyopya askeri kuvvetlerini ve Eritre Liberal Cephesini Mayıs 1991'de yenilgiye uğratmasıyla de facto olarak kurulmuştur. Daha sonra 1993 yılında BM gözetiminde düzenlenen referandum sonucuna göre %99.79'luk halk desteği ile bağımsızlığı Etiyopya tarafından da kabul edilerek 32 yıl süren iç savaş sonrasında tam anlamıyla de jure (hukuki) devlet statüsünü kazanmıştır. Esasında Eritre devlet olma şartlarını büyük ölçüde taşımakla birlikte, 1993 yılında Etiyopya ile barış anlaşmasını imzalayana kadar bu statüsü uluslararası toplum tarafından tanınmamıştır. (Pegg, 2000: s.93)

BM'nin gerek Bangladeş'in gerekse Eritre'nin bağımsızlık sürecinde gösterdiği tavır bir bakıma ayrılıkçı hareketlerin ayrılmak istedikleri devletler tarafından ayrılma istekleri onaylandıktan sonra meşru olarak tanınmaları yönünde olmuştur. Ancak burada önemli olan bir nokta ayrılıkçı hareketin var olan devlet ile giriştiği mücadeleden başarı kazanarak çıkması önemli bir kriter olmuştur. Aksi takdirde BM uti possidetis juris ilkesi gereği var olan meşru bir devletin toprak bütünlüğü ve sınırların korunması desteklenmektedir. Nitekim Biafra Cumhuriyeti örneğinde olduğu gibi Nijerya toprakları içinde yer alan Biafra'nın Mayıs 1967'de acımasız bir katliam sonucunda ilan ettiği tek yanlı bağımsızlık ilanı Fildişi Sahili, Gabon, Tanzanya, Zambiya ve Afrika dışından tek ülke olan Haiti tarafından tanınmasına rağmen Nijerya tarafından bağımsızlık ilanı kabul edilmemiştir.

1967–1970 yılları arasında süren askeri çatışmalar neticesinde Biafra kuvvetleri yenildiği için bağımsızlık mücadelesi bir sonuç vermemiştir. Biafra'yı tanıyan 5 devlet ağır insan hakları ihlallerinden dolayı Biafra'nın bağımsızlığını tanıdıklarını ifade ederlerken. Biafra'yı tanımayan devletler bu gibi durumlarda ayrılma hakkının olması gerektiğini savunmuşlardır. Yani bir bakıma bağımsızlık mücadelesi başarıya ulaşmadığı ve mevcut devlet tarafından rıza gösterilmediği için bağımsızlık ilanı uluslararası toplum tarafından tanınmamıştır. Günümüzde Biafra, Nijerya'daki 37 eyalet içerisinde yer almakta olup, Movement for the Actualization of the Sovereign State of Biafra (MASSOB) örgütü bölgenin bağımsızlığı için yer yer mücadelesini sürdürmektedir. (Omoigui, 2013)

BM, genel anlamda, tüm halkların self-determinasyon hakkına sahip olduğunu kabul etmekle birlikte konu ayrıntılı olarak incelendiğinde ayrıntıların bu hakkın kullanımında büyük değişiklikler meydana getirdiği fark edilecektir. Uygulamada, vesayet altındaki ülkeler ve kendi kendini yönetemeyen halkların hukuki olarak bağımsızlık talep etme hakları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, self-determinasyon hakkının kullanımında yeni devletin topraklarının iç ve dış sınırlarının değişmezliği hukuki koruma altına girer. BM'nin 1514 sayılı kararında da belirtildiği gibi sınırlar devleti kuran en önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır. Bu sayede BM esasında 19 ve 20. yüzyıllarda askeri çatışmaların en büyük sebebini oluşturan sınır anlaşmazlıklarının önlenmesini amaçlamıştır. Bunun yanında, bir devletin topraklarının dış güçler tarafından işgali yasaklanmıştır. Ayrıca, bir devletten ayrılma eğilimine karşı, uluslararası bir dayanışma gösterilmiştir. Dolayısıyla, BM'nin vesayet altındaki topraklar ile kendi kendini yönetemeyen halklar olarak belirtildiği kategoriler dışında herhangi bir halk veya grubun kendi topraklarında bağımsız bir devlet kurması, uluslararası hukuk açısından oldukça zorlaşmıştır. (Azarkan, 2008: s.101 – 102)

2.7 Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Devletlerin Tanınması

2. Dünya Savaşı sonrası dönemde sömürgelerin bağımsızlığını kazandığı sürecin ardından 1960'lı ve 1970'li yılların başlarında yerleşik olan uluslararası hukuk normlarının yaklaşık son 25 yıldır gelişmelerle pekiştiğini söylememiz mümkündür. Soğuk Savaş döneminde devletlerin tanınmasının çoğunlukla bağımsızlıklarını kazanan sömürge altındaki kolonilerin deneyimlerinden oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak SSCB'nin yıkılmasının ardından dünyada oluşan yeni uluslararası hukuk normlarına 1990 sonrası dönemde sömürge olmayan ülkelerde kurulan devletlerin tanınması deneyimleri de eklenmiştir. Soğuk Savaş döneminde hakim olan uygulama mevcut devletlerden bağımsızlığını kazanmak isteyen halkların veya ayrılıkçı hareketlerin var olan devletin rızasını almadan (bir antlaşma veya silahlı mücadele sonrası yenmeden) ayrılmanın gerçekleşmesini neredeyse imkansız hale getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

1990 sonrası dönemde ise devletlerin tanınması konusunda yeni bir aşamaya geçildiğini ve tanıma olgusunun kapsamında bir değişim yaşandığını söyleyebiliriz.

Söz konusu bu dönem bir bakıma Doğu Bloğu ülkelerinin yeniden bağımsız devletler olarak tarih sahnesine çıktıkları bir dönem olmuştur. Öyle ki SSCB egemenliği altında yer alan 15 cumhuriyetin ve Yugoslavya altında yaşayan 7 devlet toplamda 22 devlet Avrupa Kafkasya bölgesinde varlıklarını sürdürmeye başlamışlardır. Bu durum kuşkusuz dünya siyasi haritasının değişmesine neden olurken dünyadaki güç dengelerini de değiştirmiştir.

Sovyetler Birliği ve Çekoslovakya'nın dağılması, ayrılan devletlerin ayrıldıkları federal hükümetin yeni devletleri tanıması nedeniyle ciddi bir tanıma sorunu çıkmadan çözülmüştür. Zira Birçok Batı Bloğu üyesi devlet zaten Baltık cumhuriyetini SSCB tarafından işgal edilmiş ülkeler olarak kabul etmekteydi. Buna rağmen, Batılı devletler Baltık cumhuriyetlerinin SSBC'den ayrılması olayında bile bu cumhuriyetler ile Rusya arasında ayrılma ve birbirlerini tanıma konusunda bir antlaşma yapılmasında ısrarcı olmuşlardır. Bunun en büyük sebebi SSCB'nin ardıl (successor) devleti olan Rusya Federasyon'unun gelecekte olası hak iddialarını önlemek için olduğunu söyleyebiliriz.

Diğer taraftan SSCB'nin dağılmasından sonra tarihsel süreç içinde bastırılmış olan bazı etnik ve ayrılıkçı problemler ortaya çıkarmıştır. Bu durum Kafkasya bölgesinde yeni tanınan birçok devletin içinde çatışmalara ve de facto devlet ilanlarına neden olmuştur."Abhazya Cumhuriyeti", Güney Osetya Cumhuriyeti" ve "Çeçenya Cumhuriyeti" diğer devletlerce tanınmamıştır. Örneğin her ne kadar Gürcistan devletinin bugünkü Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinde her ne kadar fiili olarak egemenliği kalmasa da bu bölgeler ile Gürcistan bir antlaşma yapmadığından uluslararası toplum bu bölgeleri uti possidetis juris ilkesi gereği bağımsız devletler olarak tanımamaktadır.

Diğer taraftan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti uzun yıllar başkanlığını yürüten Josip Broz Tito'nun Mayıs 1980'de ölmesinden sonra dağılma sürecine girerek 15 yıl içinde büyük bir iç savaş yaşayarak dağılmıştır. Uluslararası alanda Yugoslavya'nın bütünlüğü konusunda çabalar gösterilmesine rağmen, bu çabalar Yugoslavya'yı oluşturan federe devletler arasında meydana gelen savaş ve sonrası yaşanan insanlık trajedisi karşısında başarısız oldu. Bu nedenle, gerek

devletler gerekse uluslararası örgütler Yugoslavya'nın parçalanmasından doğan yeni devletleri tek tek tanımaya başlamışlardır.

Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde, uluslararası toplum Yugoslavya'nın bütün ardıl devletlerini tanımadan önce uluslararası hakları, dış saldırılara karşı korunmaları ve ortaya çıkan yeni devletlerin tek taraflı politikalarla sınırlarını değiştirmeleri yönündeki hareketlerine karşı ardıl devletlerin sınırlarının değişmezliği ilkesi doğrultusunda politikalar izlediklerini söylememiz mümkündür. Bu tavır bir bakıma tanımama politikasına uluslararası normlar bakımından uygun bir hareket olarak kabul edilebilir.

Diğer taraftan Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası tanıma konusunda bir takım istisnai durumların olduğunu da görmek mümkündür. Bu konuda Doğu Timor, Kosova ve Güney Sudan'ın devlet olarak tanınma süreçlerinin mevcut teamüllere göre aykırı bir takım farklılıklar gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

2.7.1 SSCB'nin Dağılmasından Sonra Ortaya Çıkan Devletlerin Tanınması

Doğu Bloğunun lokomotif devleti olan SSCB 1980'lere gelindiğinde ekonomik anlamda durgunluk yaşıyordu. Kapitalist ekonomiyle rekabet edemediği gibi, bir yandan onun içerisinde yer alıp, diğer yandan bu olguyu reddeden kuramsal/ideolojik konumu nedeniyle büyük bir çıkmazın içindeydi.1986'da Mikail Gorbaçov tarafından yeniden yapılanma (perestroyka) politikası öne sürüldü. Bunu siyasette açıklık anlamına gelen Glastnost izledi. Perestroyka ve Glastnostla birlikte toplumda bir yandan "sosyalist" değerler sorgulanırken diğer yandan bir ideolojik boşluk ortaya çıktı. Perestroykanın başarısızlığı SSCB içerisindeki halkların hoşnutsuzluğuna yol açtı ve SSCB'yi oluşturan federal devletler içindeki ayrılıkçı akımlar güç kazandılar. Bunun sonucunda 8 Aralık 1991'de Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya devlet başkanları Minsk'te Beloveshskaya Pusha bölgesinde bir araya gelerek Belovejsk Antlaşmasıyla SSCB'nin sonu ilan edildi.[90] (Walker, 2001: s.89)

[90] Belovejsk Antlaşması'nın girişinde şöyle denilmekteydi; "Biz, Belarus Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ve Ukrayna, 1922 tarihli SSCB Birlik Antlaşması'nı imzalamış kurucu devletler olarak, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin devletler hukuku süjesi ve jeopolitik gerçeklik olarak sona erdiğini beyan ediyoruz. Bkz. (Belovejsk Antlaşması, 2013)

21 Aralık'ta da Alma-Ata'da imzalanan anlaşmayla Estonya, Letonya ve Litvanya dışındaki eski cumhuriyetlerden oluşan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) kurulmuştur.

SSCB'nin son döneminde ortaya çıkan siyasi krizlerin çözümü için büyük diplomatik çabalar gösterilse de sorunlar çözülememiştir. Dağılması sürecine giden yolda sonun başlangıcı belki de Baltık Cumhuriyetlerinden Litvanya ile yaşanan siyasi sorun olmuştur. Zira SSBC, 1990 yılının Nisan ayında Litvanya'ya enerji ambargosuna başlamıştır. 1990 Kasım ayında Baltık cumhuriyetleri soğuk savaş sonrası yapılacak olan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) Paris'teki ilk toplantısına katılmakta ısrar etmişlerdir. 1991 Şubat ayında Riga ve Vilnius'ta sivillere karşı, federal askeri birlikleri güç kullandı. 1991 Şubat ve Mart aylarında her üç Baltık cumhuriyeti bağımsızlık için referandum yapılmasına karar verdi. 1991 Mart ayında SSBC genelinde yapılmak istenen "yeni birlik antlaşması" referanduma Litvanya, Estonya, Letonya, Ermenistan, Moldova ve Gürcistan Cumhuriyetleri katılmayacaklarını açıkladılar.

ABD ve Avrupa Topluluğu, Baltık cumhuriyetleri ile SSBC arasında var olan sorunların barışçıl yöntemlerle çözülmesine yönelik politikalar izlemekteydiler. Bu durum, Baltık cumhuriyetlerini cesaretlendiriyordu. Buna rağmen, sorunların karşılıklı görüşmeler yoluyla çözülebileceğine ilişkin ümitler 1991 Ağustos ayına kadar sürdü. 19 – 21 Ağustos 1991 tarihleri arasında Mihail Gorbaçov yönetimine karşı başarısız bir darbe girişimi oldu. Darbenin ilk gününde, darbeciler Baltık Cumhuriyetlerine karşı askeri bir saldırı başlattı.

Bu saldırının ardından Litvanya ve Estonya bağımsızlıklarını ilan ettiler. Bu olaylardan sonra, SSBC Baltık cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını tanıdı. 25 Ağustos'ta Başkan Gorbaçov yeni birlik antlaşmasına imza atarak SSCB'ni yeniden yapılandırmaya çalıştı. Ancak, Gorbaçov antlaşmada "imza atmak istemeyen cumhuriyetlere bağımsızlık seçimi hakkı verilmesi" kaydının konulmasında ısrar etti. Bu ifade, her cumhuriyetin geleceğinin belirlemekte hür olduğu ve istemi dışında hiçbirinin, SSBC'de kalmaya zorlanamayacağını belirten en anlamlı madde olduğunu söylemek mümkündür. 26 Ağustos'ta, Baltık cumhuriyetlerinin bağımsızlığı SSBC

tarafından tanınması, SSBC Halk Temsilcileri Kongresi'nin yapmış olduğu olağanüstü toplantısının gündemine getirildi. (Azarkan, 2008: s.107)

Bunu takip eden günlerde, yabancı devletler Baltık devletleri ile diplomatik ilişkiler kurmak için harekete geçti. 27 Ağustos 1991 tarihinde Avrupa Topluluğu'nun 12 üyesi, 2 Eylül 1991 tarihinde ise ABD, Baltık cumhuriyetlerini tanıdı. AT yayınladığı tanıma açıklamasında "Baltık devletleri 1940 yılında kaybettikleri bağımsızlıklarına kavuşarak, elli yıldan sonra, şimdi Avrupa ülkeleri arasında hak ettikleri yerleri aldılar" ifadesi yer almaktaydı. (Rich, 1993: s.37–38) Aynı zamanda, hem AT hem ABD, bu üç devletle diplomatik ilişki kuracaklarını ve onlara önemli uluslararası örgütlere üye olma konusunda yardım edeceklerini açıkladılar. Zaten Soğuk Savaş döneminde Türkiye dahil Batı Bloğu üyesi birçok devlet Baltık ülkelerindeki Sovyet egemenliğini tanımamışlar ve bu ülkelerle diplomatik ilişkilerini normal bağımsız bir ülke ile sürdürür gibi sürdürmüşlerdir. Bu bakımdan söz konusu bu devletlerin bağımsızlık ilan ettikten sonra tanınmalarında herhangi bir sorun yaşanmamıştır.

Fakat SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan diğer devletlerin tanınması noktasında uluslararası toplumun aynı şekilde davrandığını söylemek mümkün değildir. Bir başka deyişle mevcut devletler tanınma konusunda Baltık cumhuriyetleri ile diğer SSBC ardılı devletleri arasında ayrım yaptılar. Çünkü Baltık cumhuriyetleri, kendilerini SSBC'nin ardıl devletleri olarak görmedikleri gibi, yeni bir devlet gibi kendilerine davranılmasına rıza göstermiyorlardı. Bunun somut bir göstergesi olarak Letonya, Litvanya ve Estonya SSCB' nin yaptığı antlaşmalarla bağlı olmadıklarını bildirmiştir. Buna karşılık, diğer devletler çeşitli bildirimlerle SSCB' nin yaptığı antlaşmalarla, ilke olarak, bağlı olduklarını kabul etmiştir.

Esasında Baltık devletlerinin diplomatik anlamda tanınması konusunda uluslararası toplumun diğer yeni oluşan devletlere göre ayrıcalıklı davranmalarının sebebi SSCB' nin Baltık Cumhuriyetleri' ni işgal etmesi nedeniyle, bu devletlerin hiçbir zaman devletlerarası varlıklarını kaybetmedikleri kabul edilmiştir. Bu nedenle bu devletlerin 1940' tan önce yapmış oldukları antlaşmaların halen geçerli olduğu

savunulmuştur. SSCB' nin bu devletlerin ülkelerine ilişkin imzalamış olduğu antlaşmalar Baltık Cumhuriyetleri için geçerli sayılmamıştır. Buna karşılık Beyaz Rusya ve Ukrayna devletleri de varlıklarını sürdüren devletler olarak kabul edildiklerinden, "pacta sund servanda" ilkesi gereği SSCB' nin akdettiği antlaşmalarla bağlı sayılmışlardır. Zira Ukrayna ve Beyaz Rusya, SSCB oluşmadan birer devletler hukuku süjesi olarak kabul edilmekteydi. Bu nedenle bu devletler BM örgütünün kurucu üyesi ve aynı zamanda pek çok devletlerarası antlaşmanın akit tarafı olarak görülmüştür. (Aladağ, 2008: s. 137)

Buna karşılık SSCB'yi oluşturan Baltık devletleri Letonya, Litvanya ve Estonya ile Beyaz Rusya ve Ukrayna dışında kalan diğer federal devletlere uluslararası toplum tanıma konusunda yeni oluşan devlet muamelesi yapmıştır. Yani Azerbaycan, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan ve Gürcistan daha önce tarih sahnesinde hiç olmayan veya daha önceden hukuki varlıkları sona eren (dissolution of state) devletler olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan bu devletlerin yeniden devlet statüsü kazanmaları noktasında sanki yeni bir devlet oluşuyormuş gibi davranılmıştır. Rusya Federasyonu' nun durumu ise daha farklıdır. Rusya Federasyonu, halef devlet değil, devam eden devlettir. Bu nedenle SSCB' nin akdettiği antlaşmalar için üçüncü devletler bakımından birincil muhataptır.

SSCB'nin dağılmasıyla, uluslararası sisteme 14 yeni devletle SSCB'nin ardılı olarak Rusya Federasyonu da katılmıştır. SSCB' nin temelini oluşturan Rusya Federasyonu, devletlerarası toplulukta SSCB' yi temsil ettiğini ileri sürmüş, böylelikle BM Güvenlik Konsey' inde SSCB' nin sahibi olduğu "daimi üyelik" statüsünü de korumuştur. BDT üyesi diğer cumhuriyetler de Alma- Ata Bildirisi ile bu durumu onaylamışlardır. (Aladağ, 2008: s.142–143) Ancak Rusya Federasyon'unun SSCB'nin dağılmasının ardından statüsünün ne olması gerektiği konusunda uluslararası toplum nezdinden bazı kafa karışıklıkları yaşanmıştır. Zira Rusya Federasyon'unun SSCB'nin ardılı (successor) devleti mi yoksa yıkılan bu devletin devam eden devleti mi yönünde bazı hukuki tartışmalar yaşanmıştır. Bu durumda eğer Rusya, SSCB'nin devam eden devleti ise, sadece hükümet ve sınır

değişikliği ile birlikte eski SSCB'nin yerini alması, fakat eğer ardıl devleti ise, kendisi ile ilgili konularda hak ve yükümlülükler üstlenmesi gerekirdi.

Teorik açıdan Rusya'nın durumunun tartışmalı olmasına rağmen pratikte çok fazla sorun çıkmamıştır. Bu konuda Rusya Federasyonunun tezi ise kendisinin SSCB'nin devam eden devleti yönünde olmuştur. Zira Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın BM'ye, diğer devletlerarası örgütlere ve Moskova'da bulunan diplomasi temsilciliklerine gönderdiği 27 Ocak 1992 tarihli notasında Rusya Federasyonu'nun, SSCB'nin devam eden devleti olduğu ve söz konusu örgüt ve ülkelerde bulunan temsilciliklerini yenilemeyeceği vurgulanmıştır. Rusya, iddiasını, ayrıca SSCB'nin devletler hukukunda ilk ortaya çıkışında bu devletin çekirdeğini oluşturmasına ve SSCB'nin parçalanması sırasında da bağımsızlığını ilan etmemiş tek cumhuriyet olmasına dayandırmaktadır. Rusya, söz konusu "devam eden devlet" ve "halef devlet" ayrımı sonucu, SSCB'nin bütün antlaşmalarının herhangi bir özel işleme gerek kalmadan Rusya Federasyonu'nu bağladığını, buna karşılık, öteki devletlerin kendi anayasalarının gerektirdiği prosedürleri uygulayarak SSCB tarafından yapılan antlaşmalarla bağlanacağını belirtmiştir. (Aladağ, 2008: 143)

O dönemde uluslararası kamuoyunun Rusya Federasyon'unun bu tezine karşılık yaklaşımı genel itibariyle Rusya'nın savunduğu tez doğrultusunda olmuştur. Devletlerin çoğunluğu da Rusya'yı yeni bağımsız devlet olarak tanıma yoluna gitmeyerek, Rusya'nın "devam eden devlet" tezini zımnen kabullendiler. Hatta bazıları bunu açıkça duyurmuştur. Örneğin, daha SSCB dağılmadan önce, 21 Kasım 1991 tarihli Rusya-Almanya Ortak Bildirisinde "Almanya ile SSCB arasında mevcut antlaşmaların Almanya ile Rusya Sovyet Federal Sosyalist Cumhuriyeti arasındaki ilişkilere uygulanacağı" öngörülmüştür. Aynı şekilde, Finlandiya ile Rusya arasında yapılan 11 Temmuz 1992 tarihli Protokol'de "devam eden devlet" ifadesine yer verilmiştir. Dünya devletleri arasında sadece Avusturya ve Meksika'nın tavrı farklı olmuş ve Rusya Federasyonu bu devletler tarafından yeni bağımsız devlet olarak değerlendirilmiştir. (Stern, 1996: s.29)

SSBC'den ayrılan yeni devletler, kuruldukları koşullara bakılmaksızın, uluslararası toplumun bu devletleri tanımasıyla birlikte, bunlar diğer devletler gibi uluslararası ilişkilerin birer aktörü oldular. Dolayısıyla, yeni devletler uluslararası hukuktan doğan tüm hak ve yükümlülüklere sahip oldular. Ancak bu devletlerin birçoğunda iç karışıklık ve sınır sorunları yaşanmıştır. Bu sorunlar arasında, azınlıkta olan etnik grupların, çoğunluğun kendilerine kötü davranması yönündeki şikâyetleri (Çeçenya), hukuksal eşitsizlikler ve topraklarının ellerinden alınması (Yukarı - Karabağ, Kırım, Trans Dinyester, Güney Osetya) ile anayasada özel bir statünün verilmesi talebinin reddi (Abhazya), ya da buna benzer birtakım uyuşmazlık yer alıyordu. (Kolsto, 1996: s.126–127) Fakat bütün bu talepler bu yeni devletlerin iç sorunları olarak görüldü ve bağlı oldukları yeni devletin rızası olmadan hiçbir yeni devletin sınır değişikliği günümüze kadar en fazla 5–6 küçük devlet hariç hiçbir önemli uluslararası platform tarafından tanınmadı. Bu açıdan bakıldığında uluslararası toplumun SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan devletler için uti possidetis juris (toprak bütünlüğünün korunması) ilkesini temel aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

2.7.2 Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin Dağılmasından Sonra Ortaya Çıkan Devletlerin Tanınması

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'ni oluşturan 6 anayasal sosyalist cumhuriyet ve 2 özerk bölge Josip Broz Tito'nun Mayıs 1980'de ölümünden sonra artan etnik çekişmeler, ekonomik bunalım ve Doğu Avrupa'daki değişiklikler nedeniyle 1980'lerin sonlarından 2000'li yıllara kadar yaklaşık 20 yıl süren kanlı bir süreç sonunda yedi ayrı egemen devlete bölünmüştür. 1980'ler boyunca 1974 Anayasasının da verdiği yetkilerle Federasyonu oluşturan cumhuriyetler ekonomik ve siyasi alanda merkezden neredeyse bağımsız davranmaya başladılar. Giderek artan borç yükü 1983'ten sonra ekonomik istikrar programı doğrultusunda köklü reformların yapılmasını zorunlu kıldı. 1981'de Kosova'da başlayan siyasi amaçlı gösteri ve eylemler zamanla öteki cumhuriyetlere de sıçradı. Cumhuriyetler arasında gerginleşen ilişkiler parti ve devlet kademelerinde de sarsıntıya yol açarak sık hükümet değişiklikleri getirdi. Özellikle Sırbistan ile Hırvatistan ve Slovenya arasında ortaya çıkan çatışma, 1989 sonlarında Doğu Avrupa'da başlayan değişim rüzgârının da etkisiyle köklü rejim düzenlemelerine yönelik girişimlerle birleşti.

1990'lara federal yönetimden kopma çabalarının ve siyasal istikrarsızlığın yol açtığı sorunlarla girildi. 25 Haziran 1991'de Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle Yugoslavya'da çözülme süreci ve buna eşlik eden çatışmalar başladı. Yugoslavya'nın bir arada yaşamasının artık mümkün olmaması üzerine önce Eylül 1991'de Makedonya, Kasım 1991'de Bosna Hersek bağımsızlığını ilan etti. Aralık 1991'e kadar Hırvatistan, Slovenya, Bosna Hersek ve Makedonya bağımsız bir cumhuriyet olarak tanınmak için Avrupa Topluluğu'na başvurdu. 28 Nisan 1992'de, artık bir kalıntıya dönüşmüş olan Federal Meclis'in kabul ettiği anayasayla, Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edildi. Böylece, Yugoslavya Nisan 1992'den itibaren Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan ama Sırbistan'ın denetiminde olan bir federasyon haline geldi. Bu yeni devlet eski Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin (YSFC) devamı olduğunu iddia ettiyse de Uluslararası Toplum yeni Yugoslavya'yı eskisinin devamı olarak görmeyi reddetti.

Esasında Yugoslavya'nın dağılma sürecinde yaşanan olaylar ile SSCB'nin dağılma sürecinde yaşanan olaylar bazı açılardan benzerlikler göstermektedir. Bu benzerlikler;

- Her 2 oluşumda federal sosyalist cumhuriyetlerin eski devletten ayrılmak istemişlerdir.
- Hem SSCB hem de Yugoslavya'da federal devletler bağımsızlıklarını ilan ederek ayrılma yolunu tercih etmişlerdir. Bu süreç SSCB'de nispeten daha az kanlı olurken Yugoslavya'da milliyetçi akımlar nedeniyle neredeyse 10 yıl süren kanlı savaşlara neden olmuştur.
- Her 2 dağılma sürecinde ayrılan federal cumhuriyetlerden biri kendisini önceki devletin devam eden devleti olarak beyan etmiştir. Yugoslavya'nın dağılmasında Sırbistan cumhuriyeti kendisini Yugoslavya'nın devam eden devleti olarak sunmasına rağmen bu durum uluslararası toplum tarafından benimsenmemiştir.

Her ne kadar Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyetlerinin BM'ye Yugoslavya Federal Cumhuriyeti olarak yaptıkları başvuru kabul edilse de bu devletin ismi daha sonra 2003 yılında Sırbistan-Karadağ Devleti olarak değiştirilmiştir. Ancak Mayıs

2006'da Karadağ'da yapılan referandum sonucunda % 55,5 oranında bağımsızlık yönünde karar çıktı. 3 Haziran 2006'da Karadağ'ın, iki gün sonra da Sırbistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle Sırbistan-Karadağ'ın varlığı da hukuken sona ermiştir. Sırbistan ve Karadağ'ın ayrı iki bağımsız devlet olması ardından Yugoslavya SFC'den geri kalan iki özerk bölge Kosova ve Voyvodina, Sırbistan'ın toprakları içinde kaldı. 2008 yılındaki tek taraflı bağımsız ilanı ile günümüzde Sırbistan yönetiminden ayrılan Kosova'dan sonra, özerk yapıda kalan tek bölge Voyvodina'dır.

Görüldüğü gibi Yugoslavya'nın dağılma süreci SSCB'ye göre daha sancılı olmuş ve bu nedenle uluslararası hukuk normları bakımından daha fazla tartışmalı şekilde ilerlemiştir. Teorik açıdan Rusya'nın durumunun tartışmalı olmasına rağmen pratikte çok fazla sorun çıkmamıştır. Fakat benzer durumda olan Sırbistan için Yugoslavya bakımından devam eden devlet statüsü tanınmamıştır. Bu konunun anlaşılması için iki verinin değerlendirilmesi gerekir: Kendisini önceki devletin "devam eden devleti" olarak beyan eden devletin tutumu ve söz konusu tutumun devletlerarası topluluk tarafından değerlendirilmesidir. (Mullerson, 1993: s.477) Bu noktada Rusya Federasyon'u sahip olduğu politik ağırlıkla dağılan devlet içindeki 3 Baltık ülkesi hariç adeta bir büyük ağabey rolü görürken aynı şey Sırbistan için geçerli olmamıştır. Zira Sırbistan Yugoslav federasyonundan ayrılmak isteyen Karadağ hariç neredeyse tüm diğer federal devletle siyasi ve askeri çatışma içine girerek devleti merkezileştirmeye çalışmıştır. Ayrıca savaş döneminde Sırp askeri güçlerinin özellikle Bosna ve Kosova'da yaptığı acımasız katliamlar nedeniyle uluslararası toplumun büyük tepkisini çekmiştir. Sonuç olarak Sırbistan'ın kendisini Yugoslavya'nın devam eden devleti olarak beyan etmesi uluslararası toplum tarafından kabul görmemiştir.

Yugoslavya'nın dağılması SSCB'nin dağılmasından farklı olarak uluslararası hukuk bakımından devletin tamamıyla sona ermesi şeklinde sonuçlanmıştır. Ortaya çıkan devletler uluslararası hukuk bakımından yeni devlet olarak kabul edilmişlerdir.[91] Yani Rusya Federasyon'un SSCB'nin devam eden devleti olarak

[91] Söz konusu devletlerin uluslararası toplum tarafından tanınmalarını kolaylaştıran bir diğer önemli durum ise 1974 tarihli Yugoslav Anayasasının 5. maddesinde yer alan self – determinasyon hakkının

kabul edilmesi gibi bir durum söz konusu olmamıştır. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde askeri açıdan Avrupa Birliği'nin her ne kadar pek fazla etkisi olmasa da diplomatik anlamda Yugoslav Federasyonundan ayrılan Slovenya ve Hırvatistan ve Bosna-Hersek'in tanınmalarında büyük etkisi olmuştur.

Bu konuda özellikle Almanya ve Avusturya Slovenya ve Hırvatistan'ın devlet olarak tanınmasında aceleci olduklarını söylemek mümkündür. Zira bu iki devletin tanınmasının Almanya'nın Avrupa'daki yeni rolünün ve ulusal çıkarlarının belirlenmesi açısından önemliydi. (Caplan, 2002: s.161–162) Bu bakımdan Almanya ve Avusturya'nın tanıma konusundaki ısrarlı tutumu AT'yi etkileyerek kurumun Sovyet Birliği ve Doğu Avrupa'daki Yeni Devletlerin Tanınması İçin Yönerge adlı 2 bildiri yayınlamasına neden oldu. İlk bildiri de yeni devlet devletlerin tanınmaları için yerine getirmeleri gerekli siyasi istekleri detaylı bir şekilde açıklıyordu. Buna göre yeni devletlerin yerine getirmesi gerekli kriterler şu şekilde sıralanmaktaydı.(Terret, 2000: s.81)

- Yeni devletler Helsinki Nihai Senedi ile Paris Şartı'nda belirtilen ilkelere özellikle de self-determinasyon ilkelerine uyulması gerekmektedir.
- Yeni devletlerin tanınması ve AT arasında diplomatik ilişkilerin kurulabilmesi için yeni devletlerin demokrasiyi benimsemeleri, uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerini yerine getirmeleri ve iyi niyetle barışçıl görüşmelere katılarak bu sürecin gelişmesine katkı sağlamaları gerektiği vurgulanmıştır.
- Yeni devletler sınırların dokunulmazlığına uymalı ve bu sınırlarla ilgili değişikliklerin barışçıl araçlar kullanılarak ve antlaşmalarla yapılması önerilmektedir.
- Saldırgan politikalar izleyen yeni oluşumların devlet olarak tanınmayacağı açıkça ifade edilmiştir.
- Yeni devletlerin nükleer silahların yaygınlaştırılması, silahsızlanmaya bağlılığı ve bölgesel güvenlik yükümlülüklerini yerine getirmeleri isteniyordu.

---

kullanımına dayandırılması olmuştur. Söz konusu maddeye göre Federasyon'a üye olan devletlerin, diğer tüm üye devletlerin kabulü şartıyla, Federasyon'dan ayrılma hakkı vardır. Uluslar arası toplum bu maddenin varlığına dayanarak söz konusu devletlerin self determinasyon haklarını kullandıklarını varsaymıştır. Bkz. (Grant, 1999: s.103)

AT, Yugoslavya'dan ayrılan cumhuriyetlerin tanınması için ayrı bir bildiri daha yayınladı. Söz konusu bu ikinci bildiride ise şu noktaların altı çiziliyordu. (Terret, 2000: s.81)

- AT'nin yeni bir devletin tanınması için ileri sürdüğü kriterleri 15 Ocak 1992 tarihine kadar yerine getirecek oluşumların devlet olarak tanınacağı ifade ediliyordu.
- Carrington Antlaşmasında özellikle ikinci bölümdeki etnik ve ulusal grup ve azınlıkların insan haklarıyla ilgili ilkelerin kabulü istendi.
- Cumhuriyetlerden komşu ülkelere karşı toprak iddialarını ima eden düşmanca propagandalar yapmayacaklarını temin eden siyasi ve hukuki teminatları kabul etmeleri istendi.

Söz konusu yeni devletlerin diplomatik tanınmaları konusunda AT her ne kadar bu 2 bildiriyi ilan etse de Almanya aceleci davranarak Hırvatistan ve Slovenya'yı 15 Ocak 1992'den önce tanıdı. Bu durum hiç şüphesiz Slovenya ve Hırvatistan açısından önemli olsa da Makedonya ve Bosna – Hersek'in tanınma sürecini tehlikeye atmıştır. Almanya'nın erken tanıma politikasına tepki olarak komisyon başkanı Lord Carrington görevinden istifa etmiştir. 10 Mart 1992 tarihinde ABD ve AT ortak bir bildiri yayınlayarak Yugoslav Federasyon'undan ayrılmak isteyen Hırvatistan, Slovenya, Makedonya ve Bosna Hersek'in yeni devletler olarak tanınması yönünde açıklamada bulunarak bu oluşumların diplomatik tanınma süreçlerini başlatmıştır.

2.7.3 Çekoslovakya'nın Feshi ve Yeni Devletlerin Tanınması

2. Dünya Savaşı sonrası dönemde oluşturulan BM teşkilatının kurucu üyeleri arasında yer alan Çekoslovakya SSCB'nin dağılmaya başlamasının ardından başlayan süreçte 16 Kasım – 29 Aralık 1989 arasında yaşanan Kadife Devrim ile komünizmden kurtulmuş ve demokratik değerleri benimsemiş yeni bir devlet olarak tarih sahnesinde varlığını devam ettirmiştir. 1990'da Federal Meclis Slovaklar'ın ülke içerisindeki eşit görünümünü pekiştirecek şekilde Çekoslovakya'nın adını "Çek ve Slovak Federal Cumhuriyeti" olarak değiştirmiştir.

Fakat Çek ve Slovak federasyonu olmak üzere 2 federal devletten oluşan ülkede uzun yıllardan beri var olan fakat çatışmaya dönüşmemiş sorunlar 1990'lara gelindiğinde iyice su yüzüne çıkmaya başlamıştı. Özellikle ekonomik alanlarda kendini gösteren bu sorunlar her 2 federasyon için büyük sorun teşkil etmeye başlamıştı. Zira bu yıllarda Çek Cumhuriyeti'nin GSMH'si Slovakya'dan %20 fazlaydı. Çek Cumhuriyeti sürekli olarak Slovakya'ya parasal yardım yapıyordu. Ancak gelen tepkiler üzerine bu yardım 1991'de durduruldu. Bunun üzerine Çek ve Slovak siyasetçileri arasında ülkenin birliği konusunda büyük bir tartışma başladı. Dönemin devlet başkanı Václav Havel ülkenin parçalanmasına karşı olduğu için görevinden istifa etti. Ancak 5–6 Haziran'da Slovak Cumhuriyetinde yapılan genel seçimleri kazanan Vladimir Meciar'ın ayrılma yanlısı tutumu iki cumhuriyetin bölünmesini kolaylaştırmış ve Çek siyasetçi Václav Klaus'unda bu ayrılmayı desteklemesi ile 2 federal hükümet arasında yapılan görüşmeler sonucunda 23 Temmuz 1992 tarihinde iki ülkenin ayrılması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Ayrılma işleminin karmaşaya sebep olmaması içinde 31 Aralık 1992 tarihinde ülke barışçı bir şekilde iki ülkeye ayrılmıştır.

Çekoslovakya'nın bu şekilde barışçı bir şekilde tek bir kurşun atmadan hukuki varlığının sona ermesi dünyada ilk defa görülen bir ayrılma şekli olarak tarihe geçmiştir. Devletin bu şekilde sona ermesinin ardından her 2 federal devlet Çekoslovakya'nın ardıl devleti olarak kabul edilmiştir. Yani 2 federal devletten biri SSCB örneğinde olduğu gibi Rusya Fedearsyonu gibi tek başına sona eren devletin ardılı sadece benim dememiştir. Zira hem Çek Cumhuriyeti hem de Slovakya Cumhuriyeti 10 Kasım 1992 tarihinde BM başvuru da bulunarak Çekoslovakya devletinin ardılı olduklarını ve Çekoslovakya döneminde yapılan tüm anlaşmaların uluslararası hukuk açısından geçerli olacağını ve her 2 yeni devleti bağlayacağını belirtmişlerdir. Zaten BM Güvenlik Konseyi 8 Ocak 1993 tarihinde aldığı kararla her 2 devletin de bundan böyle varlıklarını ayrı şekilde sürdürmelerini onaylayan bir tavsiye kararı vermiştir. (UN Security Council Resolution, S/RES/800–801) Bunun ardından 19 Ocak 1993 tarihinde BM Genel Kurulunda her iki devletin de üyeliği onaylanarak kollektif olarak diplomatik tanınmaları sağlanmıştır.

2.7.4 Doğu Timor'un (Timor – Leste) Tanınması

Doğu Timor, 1975'e kadar yaklaşık 400 yıl boyunca Portekiz sömürgesi olarak Güneydoğu Asya'da Timor adasının doğusu, Atauro ve Jaco adaları ile Oecussi-Ambeno bölgesini kaplayan bir bölgedir. Portekiz'de Salazar diktatörlüğünün 25 Nisan 1974'te bir devrimle sona ermesinden kısa süre sonra 1975'de Portekiz, Doğu Timor'a bağımsızlığını vermiştir. Ancak yeni bağımsız Doğu Timor'u karadan ve havadan kuşatan Endonezya, adayı ilhak ederek kendisinin 27. ili haline getirmiştir. Doğu Timor'un Endonezya'nın bir parçası haline gelmesiyle birlikte Bağımsızlık mücadelesi başlamış oldu. Endonezya bağımsızlık isteklerini 'zor' kullanarak bastırmaya çalıştı; 'Maubere' adı verilen Doğu Timorlulara karşı Endonezya yanlısı milisler ve asker her türlü şiddeti uyguladı; 23 yılda yaklaşık 200 bin Doğu Timorlu insan hayatını kaybetti. BM Güvenlik Konseyi 22 Aralık 1975 tarihinde aldığı 385 sayılı karar ile Endonezya'nın ülkeyi işgal etmesinin üzüntü ile karşılandığı belirtilerek Endonezya'nın askerlerini geri çekmesi çağrısında bulunmuştur. Söz konusu kararda aynı zamanda Doğu Dimor'un kendi geleceğini tayin etme hakkı olduğu da vurgulanmıştır. (UN Security Council Resolution, S/RES/384)

Soğuk Savaş boyunca çok fazla dünya kamuoyunun gündemine gelmeyen bu sorun Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uluslararası kamuoyuna girmeye başladı. 12 Kasım 1991'de bağımsızlık için yapılan bir isyanda 250 öğrencinin katledilmesi, uluslararası güçlerin harekete geçmesine ve Endonezya hükümetinin kınanmasına yol açtı. Bağımsızlık mücadelesi bu tarihten itibaren uluslararası bir karakter kazandı. Bunun çarpıcı göstergesi, uluslararası güç merkezlerinin Endonezya'ya, Doğu Timor'da demokratik bir yönetime geçmesi ve onların 'self-determination' hakkını kullanmalarına fırsat vermesi yönünde baskı yapmasıdır.

1996'da Nobel Barış Ödülü'nün Rahip Belo ve Jose Ramos Horta'ya[92] verilmesi Doğu Timor'un uluslararası camiada sesini duyurmasının ikinci önemli kilometre taşıdır. Endonezya'nın ilhakından itibaren Doğu Timor'un bağımsızlığı için mücadele eden ve hayatının büyük bir zamanını hapiste geçiren Gusmao'ya söz

[92] Horta bu ödülü, 'Timor'un Mandela'sı' olarak bilinen 1980–1992 yıllarında Cakarta'da Cipinang hapishanesinde bulunan daha sonra Şubat 1999'a kadar ev hapsinde tutulan ayrılıkçı lider Xanana Gusmao adına aldı.

konusu Nobel ödülünün verilmesi, Doğu Timor'daki bağımsızlık ateşini daha bir körükledi. Zaten Gusmao da Doğu Timorlulara "Serbest bırakıldıktan sonra Doğu Timor'un bağımsızlığı için elimden gelen her şeyi yapacağına dair söz vermişti. (Narlı, 1999)

Doğu Timor'da, referanduma giden süreçte bir başka önemli görüşme Portekiz ve Endonezya arasında gerçekleştirildi. İki ülkenin Dışişleri Bakanları Jaime Gama ve Ali Alatas, Doğu Timor'da bağımsızlığın oylanacağı bir referandumun yapılması hususunda anlaştılar. Anlaşma, 5 Mayıs 1999 tarihinde BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın da hazır bulunduğu bir toplantıda imzalandı. Anlaşma, Doğu Timor'a özel bir otonom verilmesini ya da tam bağımsızlık tanınmasını öngörüyordu. Bu kararı da yapılacak bir referandumla halk verecekti.

Anlaşma gereği 30 ağustosta yapılan referandumda seçmenlerin % 78,5'inin Doğu Timor'u bağımsız görmek istedikleri yönünde oy kullanması, bugün gelinen süreci başlattı. Doğu Timor BM Misyonu'nun (UNAMET) Başkanı Ian Martin'in sonuçları açıklamasından 4 saat sonra adada şiddet olayları baş gösterdi. Endonezya yanlısı milisler sivil halka saldırdı. Kitlesel katliamdan kurtulmak isteyen halk, kilise ve okullara sığındı. Bazıları Doğu Timor dışına çıkmak için büyük çaba sarf ettiler. Tüm bu görüntülerin, Endonezya'nın Suharto sonrası adım adım uygulamaya koyduğu demokratikleşme çabalarının sona erdiği izlenimi doğurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. (Narlı, 1999)

Referandum sonrası meydana gelen şiddet olayları üzerine BM Güvenlik Konseyi 15 Eylül 1999'da kabul ettiği 1264 sayılı kararla barış ve güvenliği tehdit edici bir durum tespiti yapmış ve gerekli önlemlerin alınmasını kararlaştırmıştır. (UN Security Council Resolution, S/RES/1264) Bu kararın bir sonucu olarak Avustralya önderliğinde 9.000 kişilik bir BM ordusu teşkil edilerek Doğu Timor'a gönderilmiştir. Bu ordunun Doğu Timor'a ulaşmasının ardından buranın yönetimini fiilen BM bizzat kendisi üstlenmeye başlamıştır. (Doğan, 2008: s.146) Güvenlik Konseyi, Doğu Timor'daki BM varlığını meşrulaştırmak için 25 Ekim 1999 tarihinde 1272 sayılı karar alarak ülkenin kendi kendini yönetebilecek düzeye getirilmesi için United Nations Transitional Administration in East Timor (UNTAET) himayesinde

etkin bir yönetim oluşturulmasına karar vermiştir. Bu yönetim aynı zamanda ülkede güvenliliği, hukuk ve adaleti sağlamakla görevli olacak ve insani yardımların bölge halkına ulaştırılmasında görev alacaktır. Söz konusu BM Geçiş İdaresinin sorumluluğunu da BM Genel Sekreteri'nin özel temsilcisi Brezilyalı diplomat Sergio Vieira de Mello üstlenmiştir. (UNTAET, 2014)

Esas itibariyle BM öncülüğünde Doğu Timor'da oluşturulan Geçiş Yönetimi (UNTAET) BM'nin tarihinde ilk defa gerçekleştirilen bir oluşumdu. Bu bakımdan oldukça dikkat çekici olmuştur. Söz konusu oluşumun görev yaptığı yaklaşık 2,5 yıl boyunca Endonezya ordusu ile kayda değer bir çatışma yaşanmamış ancak BM Barış Gücü askerleri bu ülkede fiili denetimi askeri güç kullanarak sağlamışlardır. Bunun yanında bu geçici idare öncelikle Doğu Timor'un kendi kendini yönetebilmesi için gerekli olan askeri ve sivil devlet organlarının oluşturulmasını sağlamıştır. Bu amaçla ülkede öncelikle bağımsızlık mücadelesini yürüten FALINTIL gerilla örgütü lağvedilmiştir. Ardından 88 üyeli Kurucu meclis oluşturularak bu meclis içinden 24 üyeli bir kurucu hükümetin kurulması sağlanmıştır. Kurucu Meclis hazırladığı Anayasa taslağını Mart 2002'de tamamlamış ve ardından Nisan 2002'de yapılan devlet başkanlığı seçimi yapılarak ülkenin kendi kendini yönetebilecek düzeye gelmesi sağlanmıştır. Ülke 20 Mayıs 2002'de bağımsızlığını ilan etmiş ve BM'ye Timor–Leste Demokratik Halk Cumhuriyeti ismiyle üyelik için başvurmuştur. Ülke'nin üyelik başvurusu değerlendirilerek 27 Eylül 2002 tarihinde BM Genel Kurulunun kararıyla 191.devlet olarak tanınmıştır. (UN General Assembly Resolution, A/RES/57/3)

Doğu Timor'un devlet olarak tanınması birçok bakımdan önemlidir. Zira bu devletin oluşum sürecini bizzat BM teşkilatı kendisi organize etmiş ve ülkenin devlet haline gelmesini Geçiş Yönetimi (UNTAET) ile 2,5 yıl gibi kısa bir sürede gerçekleştirmiştir. Ayrıca ülke devlet statüsüne kavuştuktan sonra bile BM askeri gücü 2012 yılı sonuna kadar ülkede çeşitli isimlerle varlığını sürdürmüştür. Doğu Timor'un bir başka özelliği ise 21. yüzyılda kurulan ve BM Güvenlik Konseyi tarafından tanınan ilk devlet olmasıdır.

2.7.5 Kosova'nın Tanınması

Yugoslavya 1992 yılında özerk bölgelerinin bağımsızlığını ilan etmesi ile dağılmaya başladı. Hırvatistan, Bosna Hersek, Slovenya, Makedonya bağımsızlığını ilan etti. Yugoslavya döneminde resmi olarak Sırbistan federal cumhuriyeti içinde Arnavutların yoğun olarak yaşadığı bir bölge olan Kosova dağılma sürecinde etnik yapısından dolayı Sırp baskısı ve askeri müdahaleleri sonucunda bağımsızlığına kavuşamadı. 1995 yılında Sırp ordusu Kosova'ya girdi ve birçok sivilin öldürülmesine sebep oldu. Sırplar'ın 15 Ocak 1999'da Kosova'nın Raçak köyünde aralarında 12 yaşında bir çocuk ile 99 yaşında bir erkeğin bulunduğu 45 sivil Arnavut'un öldürüldüğü katliamın dünyaya duyurulmasının ardından Kosova üzerinde yoğunlaşan uluslararası toplum ve NATO, Sırplar'ın saldırılarına 24 Mart 1999'da hava harekâtı başlattı. 10 Haziran 1999'a kadar 77 gün süren bu harekatta, Sırp hedefleri vurularak yok edilmiştir.

BM Güvenlik Konseyi'nde alınan 1244 No'lu karar ile sona eren bombardımandan bir gün önce ise NATO ve Sırbistan Ordusu temsilcileri Paris yakınlarındaki Rombouillet'ta yapılan görüşmeler sonucunda barış anlaşması imzaladı. İmzalanan anlaşma ile Sırp birliklerinin Kosova'dan çekilmesine ve bölgeye uluslararası askeri güçlerin girmesine karar verildi. İki gün sonra 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana Avrupa'da gerçekleştirilen en geniş çaplı bir kara harekâtıyla NATO birlikleri 12 Haziran'da Kosova'ya girdi ve Birleşmiş Milletler, Kosova'nın bağımsızlığına kadar bölgeyi kontrolü altına aldı. Kosova krizinin sürprizi ise operasyona karşı çıkan Rusya'nın NATO'dan önce askerlerini Priştina'ya sokmasıydı. (Kosova'ya Müdahale Nasıl Olmuştu, 2013)

Savaş sonrasında Kosova bölgesine BM Barış Gücü gözetiminde genişletilmiş özerklik tanınmıştır. 1999' da yaşanan operasyonun ardından BM'nin siyasi ve ekonomik kontrolü altına giren bölgede, Doğu Timor'daki Geçiş Yönetimine benzer BM Kosova Geçici Yönetim Misyonu (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo - UNMIK) görevini devralmıştır. Askeri açıdan ise, NATO'nun güdümünde bir askeri güç olan KFOR bölgeye yerleştirilmiştir.

Kosova'nın geleceği ile ilgili diplomatik görüşmeler, özellikle 2005 yılından itibaren yoğunluk kazanmıştır. Haziran 2005'te, BM Genel Sekreteri Kofi Annan, Norveç'in NATO Daimi Temsilcisi Büyükelçi Kai Eide'yi, BM Özel Temsilcisi olarak Kosova'ya atadı ve ondan Kosova ile ilgili geniş kapsamlı bir rapor hazırlamasını istedi. Bunun üzerine Eide de Kosova ile ilgili bir rapor hazırladı ve 7 Ekim 2005'te bu rapor BM'ye sunuldu. Raporda, Kosova'nın geleceğinin tüm tarafların katılım ve fikirlerini beyan etmeleri ile ortaya konması gerektiği belirtiliyordu. (Eide Report of the UN, 2005) Sırplar Eide' nin hazırladığı raporun Kosova'nın bağımsızlığını beraberinde getireceğini savundukları için rapora karşı çıktılar.

2006 yılında Sırplar ve Kosovalı Arnavutlar arasında Kosova'nın nihai statüsünün belirlenmesi amacıyla yapılan görüşmelere BM Genel Sekreterinin Kosova Özel Temsilcisi olarak Finlandiya'nın eski Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari atandı. Kriz yönetimi konusunda uzman bir diplomat olan Ahtisaari'nin bu göreve gelmesiyle birlikte Kosovalı Arnavutlar ve Sırbistan temsilcileri arasında birçok görüşme gerçekleştirildi. Bu görüşmeler Avusturya'nın başkenti Viyana' da yürütülmüş ve esas olarak Kosova'da ki hükümetin Sırbistan'dan bağımsızlığını kazanmasını hedeflemiştir. Yapılan diplomatik görüşmelerde temel olarak Sırplar Kosova'nın Sırbistan'a bağlı özerk bir bölge olduğunu söylemekte ve 1990 yılında ki Kosova'nın Sırbistan Federe Cumhuriyeti'ne dahil edilişini öne sürerek bu iddialarını kuvvetlendirmeye çalışmaktaydılar. Buna karşılık Arnavutlar ise Kosova'nın Balkan Savaşları döneminde Arnavutluktan koparılarak alındığını, coğrafi olarak Arnavutluk'un bir parçası ve devamı olduğunu ve nüfusun etnik çoğunluğunun da Arnavut olmasının bunu kanıtladığını öne sürmüşlerdir.

BM Kosova Özel Temsilcisi, Martti Ahtisaari yapılan diplomatik görüşmeler sonucunda Taraflar arasında uzlaşmanın mümkün görülmediği raporunu Mart 2007'de BM Güvenlik Konseyi'ne sundu; Söz konusu bu raporda, Ahtisaari genel olarak şu noktaların altını çizerek Kosova'nın bağımsızlığı için aşamalı bir çözüm planı öneriyordu. (Ahtisaari Report of the UN, 2007)

- Kosova, kendi kendini yönetme hakkına sahip olmalı ve uluslararası antlaşmalara taraf olabilmelidir.
- Kosova, uluslararası örgütlere katılabilmelidir.

- Kosova’daki sivil ve askeri konuları düzenleyebilmek ve barış ile statükoyu koruyabilmek amacıyla uluslararası örgütler bu ülkeye sivil görevliler ve askerler göndermelidir.
- Kosova, uluslararası kuruluşların gözetiminde ve desteğinde aşamalı olarak bağımsızlığını elde etmelidir.

Gerçektende Kosova’nın bağımsızlık süreci Martti Ahtisaari’nin hazırladığı bu kapsamlı plan doğrultusunda öncelikle BM kontrolünde daha sonra ise AB’nin gözetiminde aşamalı olarak tamamlandı. Bu çerçevede Kosova öncelikle 17 Şubat 2008 Pazar günü, saat 16 itibarıyla Kosova Meclisinin aldığı kararla Sırbistan’dan ayrıldığını ve bağımsızlığını ilan ettiğini tüm dünyaya duyurdu. Kosova’da bağımsızlık ilanının ardından, denetim, Birleşmiş Milletlerden Avrupa Birliği’ne geçti. Kosova ile Sırbistan arasındaki özerk bölge sınırı, devlet sınırı oldu. Kosova’daki Avrupa Birliği temsilciliği, bundan sonra “Uluslararası Sivil Temsilcilik” adı altında hizmet vereceğini açıkladı. Böylece Birleşmiş Milletler’in de 1999 yılından bu yana Kosova’da üstlendiği yönetim sona ermiş oldu. Kosova bu şekilde AB gözetiminde olsa da Avrupa’nın 50. ülkesi olmuştur. Kosova tam bağımsız devlet statüsüne ise ancak Eylül 2012’de Uluslararası Sivil Temsilcilik faaliyetlerinin sonlandırılması sonucu kavuşmuştur. Fakat ülkede AB ve NATO güvenlik güçleri görevlerine devam etmektedir.

Kosova, uluslararası platformlarda 2006 yılının ağustos ayından bu yana “uluslararası yönetimdeki entite” olarak geçiyordu. 2008 yılının şubat ayında bağımsızlığını ilan eden Kosova'yı, Ocak 2013 tarihine kadar aralarında ABD, Kanada, İngiltere, Almanya, Çin ve Türkiye'nin de bulunduğu Birleşmiş Milletler üyesi toplam 100 devlet tanımıştır. Ancak aralarında Rusya, Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi, Sırbistan, İspanya ve Azerbaycan, bağımsızlığa karşı çıkmaktadırlar. Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan'ın bağımsızlığa karşı çıkma nedeni, Kosova'nın, KKTC için bir örnek olmasıdır. Azerbaycan, Ermeniler tarafından işgal edilen ve (Ermenistan dâhil) tanınmayan "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti"ne örnek teşkil edeceği için Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkmaktadır. İspanya ise toprakları içinde özerk durumda bulunan Bask bölgesi ve Katalonya’nın benzer şekilde bağımsızlık ilan etmesinden korktuğu için Kosova'nın bağımsızlığını tanımıyor.

Rusya ise, batılı devletlerin diğer yeni bağımsız olan ülkeleri (Abhazya, Güney Osetya, KKTC vb.) tanımadıkları için uyguladıkları çifte standart nedeniyle bu durumu kabul etmemektedir. Zira Rusya devlet başkanı Putin, KKTC'nin 40 yıldır tanınmadığı hâlde batılı devletlerin Kosova'yı hemen bağımsız hâle getirmelerini sağladıkları için batılı devletleri "ikiyüzlü" olarak nitelendirmiştir. (Binici, 2013)

Esasında Kosova Cumhuriyeti devletinin ortaya çıkışı ve tanınma süreci başta BM, AB ve NATO olmak üzere uluslararası bir koalisyonun yardımıyla olmuştur. Öyle ki Sırbistan ile yapılan bağımsızlık savaşın da bile bölgenin kendini savunması mümkün olmamış yapılan NATO harekatı sonucu binlerce Kosovalı Arnavut'un ölmesi engellenmiştir. Söz konusu bu hava operasyonu bugün bile BM Güvenlik Konseyi kararı olmadan yapıldığından uluslararası hukukun ihlali olarak değerlendirilmektedir. 1999 sonrasında Kosova'nın fiili yönetimi BM Kosova Geçici Yönetim Misyonu'na geçmiş ve bu bölgeyi yaklaşık 9 yıl yönetmiştir. Bağımsızlık ilanından sonra ise Kosova'da fiili yönetim Avrupa Birliği öncülüğünde oluşturulan Uluslararası Sivil Temsilciliğe geçmiş ve yaklaşık 4,5 yıl ülke toprakları üzerinde Kosova hükümetinin üzerinde bir güç olarak varlığını sürdürmüştür. Esasında hem BM Kosova Geçici Yönetim Misyonu hem de Uluslararası Sivil Temsilciliğin yapmaya çalıştığı Kosova'yı kendi kendini yönetebilecek kapasiteye (self–governing capacity) ulaşmasını sağlamaktır. Bu yapılarla ayrıca Sırpların bölgeye askeri müdahalesi de engellenerek Kosova'nın güvenliğine yardım edilmiştir. Zaten son dönemlerde hem Kosova hem de Sırbistan'ın Avrupa Birliği'ne girmeleri için Nisan 2013'te kendilerine önerilen Barış ve İşbirliği Antlaşmasını imzalamaları ile birbirlerini direkt olarak tanımasalar da en azından aralarındaki düşmanlığın sona ermesi ve ilişkilerin normale dönmesi sağlanmıştır.

Ancak Kosova'nın bugün BM üyesi 108 devlet tarafından tanınmasına rağmen uluslararası toplum ikiye bölünmüş durumdadır. Kosova 17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan ettikten sonra ABD, Birleşik Krallık, Almanya, Türkiye ve AB devletlerinin çoğunluğunca süratle tanınırken, Rusya ve Sırbistan, İspanya ve Yunanistan gibi devletler çeşitli sebeplerle, tanımaya karşı olduklarını açıkça belirttiler. Benzer şekilde, geçerli koşullarda bir çok devlet Kosova'yı tanırken diğer

çoğu da tanımadı ve bu durumda Örneğin, Rusya veto gücünden dolayı karşı görüşünü kaldırana dek Kosova'nın BM'ye girmesi mümkün değildir.

Bu noktada sorulması gereken soru şudur. Kosova gerçekten etkin bir otorite midir? Bu etkinliğin ne 1999 Güvenlik Konseyi kararı sonrası, ne de 17 Şubat 2008 sonrası Uluslararası Hukukun kriterleri ışığında söz konusu olmadığı açıktır. Etkinlik kriterinin yerine getirilmemesine rağmen Kosova'nın tanınması, Succesion (ayrılma) durumlarında tanıma tasarrufunun nihai bir sonuç doğurarak tanınan entiteyi uluslararası sisteme entegre etmek yoluyla toprak bütünlüğü iddialarına son verme amacı güttüğü açıktır. Güvenlik Konseyi kararlarının Kosova örneğinde görüldüğü gibi tanımayı engelleyici bir işlevi olmadığı kabul edilmektedir. Güvenlik Konseyi'nin ayrıca bir yargı organı gibi değerlendirme yaparak kimi devletleri meşru, kimi devletleri de gayri-meşru ilân etmesi de Uluslararası Hukuka uygun değildir. (Arsava, 2009, s: 197–198)

Kosova her ne kadar bugün için BM üyesi 108'dan fazla devlet tarafından tanınsa da bu devletin tanınmasına yönelik olarak BM Güvenlik Konseyinin daimi üyeleri Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyetinin tutumu nedeniyle henüz kollektif tanıması sağlanmamıştır. Bir başka deyişle Kosova'nın bugün için BM'ye üye 100'den fazla devlet tarafından tanınmış olması uluslararası hukuk bakımından de jure bir devlet olarak tanındığı şeklinde anlaşılmamalıdır. Elbette bu durum Kosova'yı tanıyan devletler açısından diplomatik ilişki kurmak bakımından bir sorun ifade etmese de Kosova devleti açısından hala bir sorun olarak görülebilir. Zira BM Güvenlik Konseyinin tavsiye kararı ve BM Genel Kurulunun da bu tavsiye kararına uygun olarak üye devletlerce tanınmadığından dolayı BM'ye hala üye olamamıştır. Yani özellikle Rusya Federasyonu vetosunu kaldırıncaya kadar Kosova'nın kollektif tanıması mümkün olmayacaktır.

Buna karşılık Kosova'yı tanıyan devletler için, uluslararası toplumda ve tanıyan devletlerin yasal sistemleri içerisinde devlet olmanın tüm sorumlulukları ve ayrıcalıkları söz konusu olacaktır. Yani tanıyan devletler ile tanınan devlet arasındaki ilişkiler uluslararası hukuk ışığında devam edecektir. Ancak, tanımayan devletler için, Kosova'nın uluslararası statüsü ihtilaflı ve tartışmalı olduğu sürece Kosova'nın

devlet ve diplomatik kurumları, örneğin devlet dokunulmazlığı hakkına sahip olmayacaktır. Bu nedenle uluslararası hukuk bakımından Kosova devletinin günümüzde ve yakın gelecekte meşruluğu tartışılmaya devam edeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bununla birlikte Kosova üzerinden İki büyük güç merkezi olarak ABD ve Rusya Federasyonu arasında ortaya çıkan etki alanlarını koruma mücadelelerinde toprak bütünlüğü (territoryal integrity) ve self determinasyon ilkelerinin bir araç olarak kullandığı görülmektedir. Kosova'da self determinasyona sahip çıkan ABD'nin Güney Osetya ve Abhazya'da self determinasyonu reddederek Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne destek vermesi, Rusya Federasyonu'nun buna karşılık Kosova sorununda Sırbistan'ın toprak bütünlüğüne sahip çıkmasına karşılık, Güney Osetya ve Abhazya savasında self determinasyona destek vermesi süper güçlerin kendi çıkarlarına göre bu ilkeleri kullandığının açık kanıtlarıdır. (Arsava, 2009, s: 199)

2.7.6 Güney Sudan'ın Tanınması

Güney Sudan şu an itibariyle uluslararası sistemde BM teşkilatına üye olan en yeni devlet olarak tarihe geçmiş durumdadır. Devletin Sudan'dan bağımsızlığını kazanma ve tanınma süreci oldukça zorlu bir mücadele sonucunda gerçekleşmiştir. Güney Sudan'ın bağımsızlığını kazanma sürecinde esas itibariyle etnik ve dini farklılıkların olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Sudan 1956 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazanmadan daha bir yıl önce başlayan iç savaş esas itibariyle Güney Sudan bölgesinin Sudan'dan daha fazla özerklik istemesiyle başlamış ve Güney Sudan Özgürlük Hareketi (South Sudan Liberation Movement – SSLM) önderliğinde 1972 yılında imzalanan Addis Ababa Antlaşmasına kadar sürmüştür. Bu antlaşma ile Güney Sudan bölgesi özerklik kazanmıştır. (History of South Sudan, 2014)

1983 yılına gelindiğinde Sudan'ın o dönemki devlet başkanı Gaafar Nimeiry çoğunluğunu yerli Afrika kabilelerinden oluşan Anemist denilen nüfus ile Hıristiyanların oluşturduğu Güney Sudan bölgesi de dahil olmak üzere tüm ülkede İslami Şeriat kurallarının geçerli olduğu bir yönetim kurulacağını ilan etmiştir. Bunun üzerine Güney Sudan Halk Kurtuluş Ordusu / Hareketi (Sudan People's

Liberation Army/Movement-SPLA/M) John Garang önderliğinde bu duruma karşı çıkarak Sudan'da ikinci iç savaşın başlamasına neden oldu. Söz konusu bu iç savaş Afrika kıtasında yaşanan en uzun süreli savaş olarak tarihe geçmiştir. 2005 yılına kadar süren bu iç savaşta binlerce insan hayatını kaybetti. İç Savaşın sonunda Kapsamlı Barış Antlaşması (Comprehensive Peace Agreement)[93] imzalandı. Bu antlaşma ile Güney Sudan bölgesi resmen iç işlerinde özerk bir yapıya kavuşarak Güney Sudan hükümeti kuruldu. Bu tarihten sonra bağımsızlık hareketi ivme kazanmıştır. Ayrıca Sudan'ın Darfur bölgesinde başlayan çatışmalarında etkisiyle dünya kamuoyundan bölgedeki gelişmelere ilgisi daha da artmıştır.

Diğer taraftan 2005'te imzalanan Kapsamlı Barış Antlaşmasında ayrıca 2011 yılında Güney Sudan'ın bağımsız olması veya mevcut Sudan devletinin parçası olmaya devam edilip edilmeyeceğine dair halk oylaması yapılması öngörülüyordu. 9–15 Ocak 2011 tarihinde gerçekleştirilen referandumla Güney Sudan halkının %98.83'lük çoğunlukla ülkenin bağımsız olması yönünde oy kullanmıştır. Yapılan bu oylama neticesinde Güney Sudan 9 Temmuz 2011 yılında bağımsızlığını ilan ederek tanınma için BM başvurmuştur. Ülkenin üyelik başvurusu BM Genel Kurulu tarafından 14 Temmuz 2011 tarihinde kabul edilerek teşkilatın 193. üyesi olmuştur. Güney Sudan'ın bağımsızlık ilanını ilk tanıyan devlet ise kendisinden ayrılan Sudan olmuştur. Bunun yanında bu yeni devleti aralarında Türkiye, ABD, Fransa, Rusya ve İtalya'nında aralarında bulunduğu 58 devlet bağımsızlığını ilan ettiği ilk günde tanımıştır. 2013 yılı sonuna kadar ise BM üyesi devletlerin 123'ü tanımıştır. (Foreign Relations of South Sudan, 2013**)**

Görüldüğü gibi Güney Sudan henüz bağımsızlığını yeni ilan etse de çok daha kısa sürede Kosova'dan daha fazla devlet tarafından tanınmıştır. Bu durum esas itibariyle Güney Sudan'ın giriştiği bağımsızlık mücadelesinin daha fazla başarılı olmasından ve Sudan'ın uluslararası platformda yalnızlığından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Güney Sudan bölgesinde yaşanan şiddet olaylarının dünya kamuoyuna yansıması da bu bölgenin devlet olarak tanınmasını kolaylaştıran bir başka unsurdur.

[93] Bu antlaşma ayrıca Naivasha Agreement olarak ta bilinmektedir.(Comprehensive Peace Agreement, 2014)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN TANINMA
3. DEVLETLERİN, HÜKÜMETLERİN, AYAKLANAN GRUPLARIN VE ULUSAL KURTULUŞ ORDULARININ TANINMASI

Tanıma; bir olguyu, işlemi, antlaşmayı, kişiyi, belgeyi hukuka uygun kabul etmek ve ilişkilerini bu kabul doğrultusunda devam ettireceğini belirtmek anlamına gelir. Uluslararası hukukta ise en genel anlamıyla tanıma, uluslararası hukuk kişiliğinin diğer uluslararası hukuk kişileri tarafından kabul edilmesi şeklinde tanımlanabilir. Uluslararası toplumun ana öğesi devlet olmakla birlikte, tanıma kurumu, yalnızca devletlerin tanınması meselesi ile sınırlı bir konu değildir. Bünyesinde pek çok farklı ve tartışmalı alan barındıran tanıma kurumu incelendiğinde, devletlerin tanınmasının yanı sıra, bazı durumlarda hükümetlerin tanınması durumuyla da karşı karşıya kalınabildiği görülmektedir. Kural olarak uluslararası hukukun kapsamına girmeyen hükümet değişikliklerinin, anayasal çerçevenin dışında ortaya çıkması durumu tanımaya konu olabilmektedir. Fakat uluslararası hukuk açısından tanıma konusunun genel itibariyle dört başlık altında incelendiğini söylemek mümkündür. Bunlar:

1) *Devletlerin tanınması*
2) *Hükümetlerin tanıması*
3) *Asi/Ayaklanan / Muharip statülerinin tanınması*
4) *Ulusların ve ulusal kurtuluş ordularının tanınması*

Devletlerin tanınması, uluslararası hukukta ve uluslararası ilişkiler içinde karmaşık ve baskın konulardan biridir. Şimdiye kadar bu konuda pek çok araştırmalar yapılmış olsa da, bu araştırmalar sorunlara çözüm getirirken aynı zamanda, araştırılması gereken yeni konuların ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Devletlerin tanıma konusuna yaklaşımlarındaki farklılık ise sorunları daha karmaşık hale getirmekten başka bir işe yaramamıştır. Tanımaya ilişkin bilimsel çalışmalardaki temel zorluk, uluslararası sistemin işleyiş şekli ve bu işleyişin sürekli değişim halinde olmasıdır. Bu değişim sürecinde; uluslararası hukuk, uluslararası politika ve devletlerin uygulamaları arasında uyumluluğun ve dengenin sağlanması gerekmektedir. Bu yüzden birçok bilim adamı çalışmalarında tanıma konusunun

uygulanmasındaki tutarsızlığa dikkat çekerek, bunun nedeni olarak ta devletlerin ulusal çıkarlarını göstermişlerdir.

Buradan hareketle, tanımanın hukuki olduğu kadar, egemen devletin aynı zamanda siyasi bir tercihi olduğunu ve tanımanın siyasal kimliğinin, hukuki yapısından daha önce gelen bir işlev olduğunu söyleyebiliriz. Egemen devletin kendi ***siyasal, askeri ve ekonomik çıkarlarını göz önünde tutarak,*** uluslararası topluma yeni katılacak aday devleti tanıması, bu yeni siyasal oluşumun ayaklanma, isyan, ayrılma, birleşme veya savaş yolu ile elde ettiği bağımsızlığı ve hukuki olarak devlet olabilmenin yukarıda belirtilen temel kriterleri yerine getirdiği sonucuna ulaşılması anlamında da yorumlanabilir. (Caşın, 2013: s.399)

Tanıma yıllar geçtikçe önemi artan ve önemli değişiklikler geçirerek yeni norm ve karakteristiklere bürünen bir kavram olmuştur. Tanınmanın gelişmesi ve öneminin artması uluslararası sistemin gelişmesine paralellik arz eder. Uluslararası faaliyetlerde geçerli olan kural ve prosedürler için tek bir kaynak olmadığından tanınma ile ilgili normlar çoğunlukla uygulamada oluşan durumlara göre şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bir başka deyişle yeni ortaya çıkan bir devletin tanınması konusunda mevcut devletler arasında belirlenmiş standartlar olmadığından tanınma devletten devlete ve zamana göre ve özellikle de mevcut devletlerin kendi ulusal çıkarlarına göre değiştiği görülmektedir. Öyle ki benzer aşamalardan geçerek yakın tarihlerde tarih sahnesine yeni çıkan 2 devletten biri uluslararası sistemdeki mevcut devletlerin çoğu tarafından devlet olarak kabul görürken diğerinin ise tanınmadığı görülebilmektedir.

Tanıma konusunda her ne kadar tek bir kaynak ve tek bir standart olmasa da mevcut devletlerin çoğunluğu tarafından dikkate alınan bazı kriter ve standartların da olduğu görülmektedir. Ayrıca Tanıma konusunda hukuki olduğu kadar günümüzde teorik açıdan yürütülen birçok tartışmanın olduğu da bir gerçektir.

3.1 Devletlerin Tanınmasının Teorik Boyutu

2. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkilerde meydana gelen hızlı gelişmeye rağmen tanıma konusundaki Westphalian yaklaşımı uluslararası topluluğa

üyeliğin tanımlanmasında baskınlığını devam ettirdi. Bu dönemde, devletler dışında uluslararası örgütler, uluslararası şirketler ve hükümet dışı örgütlerin (STK) sayısı hızla arttı. Bu örgütlerin uluslararası ilişkilerde etkisinin artması ve uluslararası hukukun bu konulardaki düzenlemelerin sayısal artışına rağmen, devletler uluslararası ilişkilerin temel sujesi olarak kaldılar ve uluslararası hukuk çerçevesinde en geniş yetkilere sahip oldular. Devletlerin sahip oldukları bu yetkiler nedeniyle, uluslararası topluluğa yeni bir bağımsız devletin üye olması konusunda temel belirleyici olma özelliklerini korudular. Zira bir devletin tanınmasına yine sistem içinde yer alan mevcut devletler karar vermektedirler. Uluslararası şirketlerin ya da sivil toplum kuruluşlarının yeni bir devleti tanıması bir anlam ifade etmemektedir.

Uluslararası hukuk, tanımayı uluslararası toplumda meydana gelen değişimlere karşı devletlerin verdiği yanıtı içeren bir işlem olarak tanımlar. Mevcut devletler yeni tanınma başvurularını tanıyarak onları eşit birer üye olarak kabul etmenin işaretini verirler. Philip C. Jessup'in tanımladığı gibi bu davranış ile siyasi olarak tanıma bir devlet olma vasfına sahip olmayı gösterir. Bu terim, aynı zamanda adaylarının varlıklarının ve durumlarının oluşturduğu bütün hukuki sonuçların kabul edilmesi anlamına gelir. (Azarkan, 2008: s.16)

Tanıma üzerine yapılan teorik tartışmaların en önemlisi, devlet olma koşullarına sahip bir topluluğun (yani ülke-millet ve egemenlik unsurlarını birlikte barındıran bir siyasi topluluğun) bu unsurları sağladıktan sonra otomatik olarak bir devlet gibi tanınması gerekir mi?, Yoksa diğer devletlerin tanıması ile birlikte kazanacağı uluslararası bir hukuki kimlikle devlet olma niteliği kazanır mı? ekseninde yapılmaktadır. Bir başka deyişle devletlerin tanınması konusunda meydana gelen teorik tartışmaların ana çıkış noktasını tanımanın kurucu (constructive) bir işlem mi, yoksa bildirici (declaratory) bir işlem mi olduğu oluşturmaktadır. Bu iki ana kuramdan ilki olan inşacı (kurucu) kuram, tanıma sürecinin yeni bir devleti, hukuki, yasal bir varlık olarak oluşturduğunu savunmaktadır. İkinci kuram olan açıklayıcı (bildirici) kuram ise tanımanın zaten varlığı açıkça ortada olan bir kavrama isim koymaktan ibaret olduğunu (malumun ilanı – bilinen ilan edilmesi), yani yeni bir yapı oluşturmaktansa, var olan yapının statüsünün başka devletlerce kabul edildiğini ifade etmektedir. (Shaw, 2008: s.449–

452) Söz konusu bu ana teorik akımların dışında güncelliğini yitirmiş ancak geçmişte var olan Hersch Lauterpacht tarafından ortaya konulan Lauterpacht kuramı da yer almaktadır. Ancak söz konusu bu 3 teorik yaklaşımın sadece devletlerin tanınması ile ilgili olduğunu bunun yanında hükümetlerin tanınması veya tanınması noktasında da birçok teorik tartışma bulunmaktadır.

3.1.1 Kurucu (Constitutive) Tanıma Teorisi

Kurucu teori, mevcut bir devletin yeni kurulan bir devleti tanıması, yeni devlete kendi açısından hukuki bir kişilik vermesini savunur. Bir başka deyişle bir devleti uluslararası ***toplumun eşit bir üyesi*** *olarak var eden ana unsur, devletin* ***bağımsızlık sürecinde izlediği yol değil, uluslararası toplumun üyelerinin yeni oluşan devleti tanımasıdır.*** Yeni devletler, bu kurama göre, ancak hali hazırda devlet vasfına sahip olan devletlerin ***rızası, iradesi ve izniyle*** uluslararası toplumun bir üyesi olabilirler. (Caşın, 2013: 419) Görüldüğü gibi bu teorinin savunduğu temel nokta tanıma işleminin mevcut devletlerin rızası veya onayı sonucunda oluşmasıdır.

Nitekim Kurucu tanıma teorisini savunan Alman hukukçu Lassa Francis Lawrence Oppenheim bir devletin uluslararası kişiliğini tanımayla kazandığını ifade etmektedir. (Caşın, 2013: 419) Bu yaklaşımın sonucu olarak bir siyasal oluşum ancak tanındıktan sonra devlet olma vasfını kazanmış olur ve tanınmadan önce kesinlikle ortada devlet diye bir şey söz konusu değildir. Bu durumu bir örnek ile açıklamak gerekirse, yaklaşık 40 yıldır bağımsız bir devlet olma iddiasında olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Türkiye dışında herhangi bir devlet tarafından tanınmadığı için uluslararası sistemde devlet olarak kabul görmemektedir. Buna göre KKTC her ne kadar asgari devlet olma kriterlerini karşılamış olsa da uluslararası kamuoyu devlet olma iddiasında olan bu siyasal oluşumun devlet statüsünü onaylamadığı için bu teoriye göre devletten söz edilemediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu kuram devleti oluşturan iradeyi uluslararası topluma mal etmektedir. İnşacı kuramın, uluslararası topluma atfettiği oluşturucu güç her ne kadar abartılı olsa da, tanıma bir devletin kuruluş aşamasına olumlu katkı yapmaktadır. Zira devlet statüsü kazanma noktasına gelmiş bir siyasal oluşum bu vasfı elde ettiği zaman adeta

uluslararası kamuoyunda rüştünü ispatlamış ve uluslararası sistem içinde saygı gören eşit muamele edilen bir yapı haline gelmiş olacaktır. Bu durumda Uluslararası tanıma (international recognition) yeni kurulmuş olan ve varlığım güç koşullarda sürdürmek zorunda olan bir devlete, nefes alma imkanı verecektir. Yeni oluşan yapı kendini tehdit altında hissediyorsa ve oluştuğu şartlar yoruma açıksa, bir veya birkaç devletin bu yeni oluşum hakkında yapacağı olumlu yorumlar, diğer tanıyan devletlere de emsal teşkil edecektir, işte bu durumda tanıma "devlet oluşturucu" bir hal alabilir. (Caşın, 2013: s.420) Örneğin, Avrupa Topluluğu üyeleri tarafından, dağılmak üzere olan Yugoslavya hakkında hukuki öneriler hazırlamak amacıyla 1991 yılında kurulan Badinter Tahkim Komisyonu, tanıma sürecinde tanınan yapıya belirli haklar verildiğini ve sorumluluklar yüklendiğini, yani tanımanın tanınan yapıyı "***devletleştirdiğini***" öne sürmüştür. (Ricmond, 1997: s.406–407)

Esasında bu aynı durum tersinden de işlemektedir. Kuruluş aşamasında uluslararası toplumun çoğunluğu tarafından tanınmayan bir devletin de devlet niteliklerine sahip olup olmadığı diğer devletlerce sorgulanacaktır. Nitekim bu durum günümüzde tanınmayan bölgelerin neredeyse tamamı için geçerli olan bir durum haline gelmiştir. Örneğin günümüzde resmi olarak Gürcistan toprakları üzerinde yer alan ve fiilen Gürcistan devletinin egemenliğinde olmayan Güney Osetya ve Abhazya bölgeleri devlet olmak için gerekli olan asgari kriterleri yerine getirmelerine rağmen bağımsızlık ilanını takip eden kısa dönem içinde uluslararası toplumun çoğunluğu tarafından devlet olarak tanınmadıkları için halihazırda aradan yaklaşık 20 yıl geçmesine rağmen devletleşememiş durumdadırlar. Ayrıca bu tarz oluşumların devlet niteliklerine sahip olup olmadığı diğer devletlerce sorgulanmaya devam etmektedir. Ancak yeni bir siyasal oluşumun devlet olarak uluslararası toplumun çoğunluğu tarafından devlet olarak tanınması ise tanınan devlete İsrail, Doğu Timor, Kosova, Güney Sudan örneklerinde olduğu gibi bu devletlerin devletleşme sürecini hızlandırdıkları ve uluslararası meşruiyet kazandırdığı ortadadır.

Ancak günümüzde kurucu teori birçok eleştiriye uğramaktadır. Bu eleştirilerin başında asgari devlet olma kriterlerini yerine getiren siyasi oluşumların tarih sahnesine çıktıktan sonra tanınma yükümlülüklerinin olmadığını veya bu oluşumların yok sayılamayacağını ifade eden yaklaşımlar bulunmaktadır. Buna göre

devletin kurucu unsurları, yukarıda da detaylı şekilde anlatıldığı üzere, insan topluluğu, ülke ve etkin siyasal yönetimdir. Bir devletin kurulabilmesi, kendisinin dışında diğer devletlerin takdirinde bulunan ve siyasi nitelikli bir işlem olan tanımaya bağlı tutulamaz. Bir devlet, kendi çıkarlarına uygun gördüğü takdirde, yeni ortaya çıkan devleti veya hükümeti tanımakta, kendisi açısından menfaatlerine ters düşen oluşumları tanımamaktadır. Nitekim Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra 1971 yılına kadar başta ABD olmak üzere Batılı devletlerce tanınmamıştır. Geçen bu süre zarfında bu devlet tanınmamış olsa da varlığını sürdürmüş ve bugün BM Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesinden biri olarak varlığını prestijli bir şekilde sürdürmektedir.

3.1.2 Açıklayıcı (Decleratory) Tanıma Teorisi

Devletlerin tanınması konusunda uluslararası alanda en çok benimsenen ve öne çıkan teorinin açıklayıcı teori olduğunu söylemek mümkündür. Bu teoriye göre bir siyasal oluşumun hukuki varlığının, onu oluşturan süreçte, iç dinamikler tarafından meydana getirildiğini; uluslararası tanımanın sadece bunu onaylayan bir bildiri, bir açıklama niteliğinde olduğunu ileri süren bu kuram, yeni bir devletin tanınmasını bu devletin durumun mevcut devletler tarafında kabul edilmesi olarak görmektedir. Bir başka deyişle yeni devlet uluslararası hukukun öngördüğü devlet olabilme koşulları yerine getiriyorsa, bu devlet zaten oluşmuş demektir, bu devletin varlığının kanıtlanması için başka devletlerin tanıma işlemi yapmasına gerek yoktur. (Azarkan, 2008: s.19)

Bu kurama göre yeni devletin doğumuna neden olan asıl meydana getirici unsur uluslararası sistem değil, yeni devletin bizatihi kendisi ve o an içinde bulunduğu koşullardır, devlet, önce bağlı olduğu koşullar dahilinde oluşur, sonra tanınır. Yani ***devletin varlığı, tanınmasından*** **önce** ***gelir.*** Diğer bir deyişle yeni bir devleti devletleştiren uluslararası sistemdeki devletlerin tanıması değil yeni devletin asgari düzeyde bir devleti oluşturan nufüs, toprak ve egemenlik kriterlerini sağlamış olmasıdır. Yani devletin siyasi varlığı, diğer devletler tarafından tanınmasından tamamen bağımsızdır, ***tanınmadan önce bile bir devletin egemenliğini ve bağımsızlığını koruma hakkı*** *vardır.* (Caşın, 2013: s.420) Bu nedenle yeni bir devlet ortaya çıktıktan sonra o devletin uluslararası sistemde hukuki kişilik kazandığını ifade etmektedir.

Bu yaklaşım kurucu teorinin savunduğu tanımanın yeni doğan devlete hukuki kişilik kazandırdığı ve devletleştirdiği görüşünü reddederek eğer bir devlet doğmuş ise zaten hukuki kişilik kazanmıştır ve bunun için uluslararası toplumun (diğer devletlerin) rızasına veya onayına ihtiyaç yoktur. Tanıma sadece mevcut devletlerin bu yeni doğan devleti devlet olarak gördüklerini ifade eden bir işlemdir ve yeni devlete hukuki bir statü kazandırmaz. Yeni doğan devlet asgari devlet olma kriterlerini yerine getirdiği andan itibaren zaten hukuki kişiliği oluşmuştur.

Ancak, tanımanın bir devletin varlığının koşulunu oluşturmaması ve bu anlamda açıklayıcı bir işlemi oluşturması onun hiçbir kurucu işlem niteliği taşımadığı anlamına da gelmemektedir. Zira tanıma işlemi ile tanıyan devlet ile tanınan devlet arasında birtakım kurucu etkiler de doğmaktadır. Ch de Visscher'in belirttiği gibi, tanıma işlemi ile bu devlet başka bir devletin siyasal olarak belirsiz durumuna kendisi açısından son vermekte ve hukuksal bir belirginlik getirmektedir. Böylece, tanıyan devlet bundan böyle tanınan devlete ilişkin olarak onun varlığı ile yok sayma ve yasallığını eleştirme hakkını ortadan kaldırmakta ve tanınan devletin kurulduğunu kabul etmektedir. Başka bir deyişle, tanıma işlemi ile tanıyan devlet tanına devletin sınırlı bir biçimde –yalnızca kendisi için- uluslararası hukuk kişiliğini kabul etmiş olmaktadır. Fakat bu tanıma işlemi tanınan devletin tüm uluslararası toplumun üyesi olduğu anlamına da gelmemektedir. (Pazarcı, 2004: s.4)

Bu teori uluslararası sistemde herhangi bir merkezi gücün yokluğuna ya da anarşik yapıda olduğunu ifade eden ve devletin üstünlüğünü savunan realist pozitivist görüş çerçevesinde şekillenmiştir. Yani esasında bu teorinin "devletin üstünlüğü" ilkesini ön plana çıkardığını söylememiz mümkündür. Bu nedenle ***günümüzde uluslararası hukuk yazarların çoğunluğu ve uluslararası içtihat, açıklayıcı görüşe uyarak, bir devletin tanınması işlemini açıklayıcı görüşe uyarak, bir devletin tanınması işlemini açıklayıcı işlem olarak değerlendirmektedir.*** Örneğin, Yugoslavya Uluslararası Komisyonunca kurulan Tahkim Komisyonu 1991 yılındaki ilgili kararında, "devletlerin varlığı ya da yokluğunun bir muamma" olduğunu ve "diğer devletlerin tanıma gayretlerinin sadece beyan edici" olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında 1948 yılında Bogota'da toplanan OAS (Organisation of American State–Amerikan Devletler Örgütü) üyesi ülkelerin yayınladıkları

bildirgenin 13. maddesinde devletin siyasi varlığının tanınmadan önce geldiğine vurgu yaparak tanınmamış durumda olan bir siyasal oluşumun siyasi varlığının, diğer devletler tarafından tanınmasından bağımsız olduğunu ifade etmektedir. (Charter of The Organization of American States, Article: 13)

Yine benzer şekilde Birinci Dünya Savaşının sonunu izleyen dönemde, Doğu ve Orta Avrupa'nın yeni devletlerinin mahkemeleri kendi devletlerinin oluşmasının sadece Barış Antlaşmalarının bir sonucu olmadığını ve fakat açıkça/fiilen bağımsızlık beyanlarından sonra olduğunu kabul etmiştir. Buna göre Polonya devletinin 1919'da tanınması işlemini değerlendiren Karma Hakemlik mahkemesi Deutsche Kontinental Gas Gesellschaft Davası'na ilişkin 01.08.1929 tarihli kararında aynen şu görüşü açıklamaktadır: (Pazarcı, 2004: s.3)

"*Uluslararası hukuk yazarlarının büyük çoğunluğunca yerinde olarak kabul edilen görüşe göre, bir devletin tanınması kurucu değil, yalnızca açıklayıcıdır. Devlet kendiliğinden vardır ve tanıma bu işlemde bulunan devletlerce onun varlığının ilanından başka bir şey değildir.*"[94]

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa 20 yüzyıldan bugüne kadarki dönemde görülen uygulamalar kesin ve standart olamamakla birlikte açıklayıcı teorinin kurucu teoriye göre daha iyisi olarak algılandığı yönünde olduğunu söylemek mümkündür. Arap dünyası ve İsrail, ABD ve belirli komünist devlet oluşumları arasındaki örneklerde olduğu gibi, çeşitli sebeplerle diğer devletleri tanımayı reddeden devletler, nadiren diğer tarafın uluslararası hukuk karşında güçten ve yükümlülüklerden yoksun olduğunu ve yasal bir boşlukta var olduğunu iddia etmektedirler. Bu tutum, hak ve görevlerin kendileri üzerinde bağlayıcı olduğundan çok; tanımanın öncelikle politik sebepler dolayısıyla verilmediği yönündedir. Eğer kurucu teori kabul edilmiş olsaydı; bu, tanınmamış devletin uluslararası hukuk kuralları ile bağlı olmayacağı anlamına gelecekti. Ancak bu husus, devletlerin tanınmamasına ilişkin görüşlerinin hiç birisinde kabul edilmemiştir.

[94] Mahkeme Tanınmayı: Fransızca "par lui-même" (tek başına var olan) devletlerce sadece beyan edici olarak kabul edildiğini işaret etmiştir.

3.1.3 Hukuki Standartlara Göre (Lauterpacht) Tanıma Teorisi

Tanıma tartışmalarına kurucu ve açıklayıcı teoriden daha farklı bir yorum getiren Lauterpacht teorisi Çağımızın en ünlü hukukçularından, eski Uluslararası Hukuk Komisyonu üyesi ve Uluslararası Adalet Divanı yargıcı Hersch Lauterpacht tarafından ortaya atılmıştır. Lauterpacht, aslında kurucu kurama yakındı ama onun asıl amacı ***tanıma sürecini politik yönünden ayırıp, onu sadece yasal bir prosedür*** haline getirmekti. (Caşın, 2013:s.421) Bir başka deyişle bir devlette olması gereken asgari kriterleri yerine getiren siyasal oluşumların herhangi bir beklemeye veya diğer mevcut devletlerin onayını beklemeden hukuki olarak tanınmalarını veya tanınmamalarını sağlamayı amaçlıyordu. Yani yeni kurulan devletler uluslararası bir mekanizma tarafından belirlenen bazı koşulları yerine getirdikleri andan itibaren, yeni devletleri tanımak "zorunlu" olmalıydı. (Shaw,2008: s. 453)

Lauterpacht'a göre tanıma işlemi uluslararası hukukta hukuki kişilik meydana getirir. Ona göre; bir siyasal topluluğun devlet olarak tanınması, tanınan devletin uluslararası hukukta devlet olma niteliklerinin tümünü yerine getirdiği anlamına gelir. (Grant, 1999: s.123–128) Bu görüşün dayanak noktası her hukuk sisteminin kendi aktörlerini belirlemesi ve bu aktörlerin bağlı oldukları hukuk siteminin kurallarına uyma zorunluluğuna dayanır. Lauterpacht günümüzde, uluslararası hukuk kişiliğinin temel niteliklerini belirleyen ve buna göre kimlerin uluslararası kişiliğe sahip olduğunu belirten bir uluslararası kurum olmadığını, bu nedenle, yeni devlete uluslararası kişilik veren ve onu uluslararası hukuk bağlamında hukuki kişilik kazandıran tek kurumun mevcut olan devletler olduğunu ileri sürer. Bu bağlamda, Lauterpacht tanıma koşulu olarak "dış bağımsızlık ve sınırları tam olarak belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde etkin bir hükümetin var olması" gerektiğini belirtir. Lauterpacht bu şartları yerine getiren yeni bir devletin diğer devletlerce tanınmasının bir zorunluluk olduğunu ileri sürer. (Roth, 1999: s.127–128)

Lauterpacht, İngiltere'nin 19. yüzyılda Latin Amerika devletlerini tanıması nedeniyle İspanya'nın eleştirilerine karşı verdiği notaları ve ABD yetkilerinin bu dönemdeki kimi açıklamalarına dayanarak, devletlerin bu yönde bir yüküm altında bulunduğu konusunda bir uluslararası hukuk kuralının varlığını ileri sürmektedir. Hersch Lauterpacht'ın bu yaklaşımı o dönemdeki mevcut devletler ve uluslararası

hukukçular tarafından kabul edilmiş olsaydı bu durumda yeni doğan devletler uluslararası toplum tarafından ya kolektif olarak tanınacak ya da tanınmayacaktı. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde yeni doğan devletlerin tanınmalarına belirli standartlar getirmeyi amaçlayan bu teori esasında tanıma konusuna objektif bir bakış açısı ve standart getiriyordu. (Pazarcı, 2004: s.5)

Ancak bu objektiflik günümüz dünyasının gerçeklikleri ile çelişen bir durum arz ediyordu. Özellikle Soğuk Savaşın hüküm sürdüğü yıllarda Lauterpacht'ın bu yaklaşımı Doğu ve Batı blokları arasında çeşitli kırılmalara yol açabilecek bir durum teşkil ediyordu. Zira Hukuki Standartlara Göre tanıma yaklaşımı, Tanıma sürecinin tanıyan açısından öznel konumuna ortadan kaldırmaktadır. Çünkü yeni devletin fiilen var olması ve mantıken sürekli olabileceğinin düşünülmesi durumunda devletler anılan yükümlerini yerine getirmek zorundadır. Ancak, durumun değerlendirmesi yetkisi, tanımada bulunacak devlete aittir.

Buna karşılık, yazarların çoğunluğu devletlerin yeni doğan devletleri tanıma yükümü altında bulunmadığını kabul etmektedir. Bu ikinci görüşü benimseyen yazarlar, düşünsel düzeyde gerekçe olarak uygulanan uluslararası hukukun tanıma konusunda istikrarlı ölçütler benimseyememesini gösterirken, ayrıca uluslararası uygulamanın da kendi görüşlerini doğrular nitelikte olduğunu bildirmektedir. (Pazarcı, 2004: s.3) Nitekim devlet olmanın bütün maddi koşullarını yerine getirmekle birlikte kimi çok büyük devletlerin bile başka devletlerce uzun süre tanınmamış olması uluslararası uygulamada tanıma yükümünün benimsenmediğini göstermektedir. Örneğin, ABD'nin SSCB'ni tanıması 15 yıl gibi bir zaman aldığı gibi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ABD ve kimi batılı devletler ve bu arada Türkiye tarafından tanınması 1971'i bulmuştur.

3.2 Yeni Kurulan Devletleri Tanıma Yolları

Tanıma, devlet olma kriterlerini yerine getiren bir siyasal oluşumun devlet olduğu varsayımını savunan başka bir devlet veya hükümetin hukuki kimliğini (sole personality) kabul ettiğini açıklaması olarak ifade edilebilir. Tanımanın gerek ***"kurucu",*** gerekse ***"açıklayıcı"*** teorik açılımları, yeni kurulan devletin siyasal varlığının tanınması işlevinin, mevcut egemen devletlerin tercihlerine bağlı bir statü

tespiti, bu yeni devletle diplomatik, askeri, siyasal ve ekonomik ilişkiler kurulması suretiyle, devlet olma koşullarının hukuki kişilik olarak kabul edildiği anlamına geldiği şeklinde yorumlanmıştır. (Caşın, 2013: s.412)

Bu noktada, tanımanın hukuki olduğu kadar, egemen devletin aynı zamanda siyasi bir tercihi olduğunu ve tanımanın siyasal kimliğinin, hukuki yapısından daha önce gelen bir işlev olduğunu söyleyebiliriz. *Egemen devletin kendi **siyasal, askeri ve ekonomik çıkarlarını göz önünde tutarak,** uluslararası topluma yeni katılacak devleti tanıması, bu yeni siyasal oluşumun ayaklanma, isyan, ayrılma, birleşme veya savaş yolu ile elde ettiği bağımsızlığı ve hukuki olarak devlet olabilmenin yukarıda belirtilen temel kriterleri yerine getirdiği sonucuna ulaşılması anlamında da yorumlanabilir.* (Ünal, 2005: s.94–96) Bu çerçeveden bakıldığında, yeni bir devleti tanıma esasen hukuken var olan mevcut bir devletin topraklarının iç savaş veya isyan yolu ile parçalanarak bölünmesine karar verildiğinin kabulü anlamına gelmektedir. Zira dünya üzerinde keşfedilmemiş ya da sahipsiz (terra nullus) bir toprak parçası kalmadığından yeni bir devleti tanımak mevcut bir devletten ayrılan bir bölgeyi tanımak anlamına gelmektedir. Bu nedenle *yeni bir devleti tanıma kararı **basit bir diplomatik formalite değildir.*** Bilakis karmaşık ve uluslararası güç dengeleri ile uluslararası toplumda yer alan egemen devletlerin ortak çıkarlarını dengeleyen bir çözümlemenin sonucu olduğunu söylemek mümkündür.[95] Bu hassas yapısı nedeniyle yeni bir devleti tanıma mevcut devletler tarafından aşağıda detaylı olarak ifade edildiği gibi çeşitli diplomatik şekillerde ve yöntemlerle yapılmaktadır.

3.2.1 Hukuki Tanıma (De Jure Recognition)

Yeni kurulan bir devleti hukuki olarak (de jure) tanıma bir devleti tam olarak tanımanın sağladığı bütün hukuksal etkileri ile tanımayı ifade etmektedir. Yani yeni bir siyasal oluşumu standart ve eşit devlet olarak kabul etmeyi belirtmektedir. Bu açıdan hukuki tanıma yeni kurulan bir devleti doğrudan ve yasal olarak tanımayı ifade etmektedir. Bir başka deyişle yeni bir devleti peşinen tanımayı kabul eden mevcut bir devlet veya devletler, tanınan tarafın kendi kontrolü altındaki topraklarında (genellikle mevcut bir devletin sınırları içinde) egemenliğini kabul

[95] Örneğin, Kazakistan ve Ukrayna devletleri bu bakış açısından dolayı mevcut devletlerle ilişkilerini bozmamak adına ortaya çıkacak olan herhangi bir yeni devleti tanımayacaklarını bildirmişlerdir. Bu yüzden her 2 devlet Kosova'yı tanımamaktadır.

etmiş olur. De jure tanıma şekli tanınan yeni devletin kayıtsız, şartsız yasallığını onayladığı gibi bu yapının uluslararası toplumla tam diplomatik ilişkiye girebileceğini, onun bundan sonra uluslararası toplumun eşit haklara ve yükümlülüklere sahip bir üyesi olduğunu kısaca devlet olduğunu ifade eder. Hukuki tanıma daha önce vermiş olduğumuz örneklerde olduğu gibi tıpkı alt liglerde mücadele eden bir takımın en üst lige çıkması gibi ve burada mücadele eden diğer takımlarla eşit haklara ve eşit yükümlülüklere sahip olması anlamına gelir.

Hukuki olarak tanıma ile mevcut bir devletin yeni oluşan bir devleti tam olarak tanımanın sağladığı bütün hukuksal etkileri ile tanımayı belirtmektedir. Bu haliyle sınırsız ve geri alınamaz bir hukuki süreci ifade etmektedir. Yani bir devleti tanıdıktan sonra ben tanıma işleminden vazgeçtim deme hakkı bulunmamaktadır. Eğer yeni oluşan devlet ile ilişkileri sonradan bozulursa bu devleti görmezden geldiğini ancak diplomatik ilişkilerini keserek veya en alt düzeye çekerek gösterebilir. Yani bu durumda tanıdığı devletin varlığını yok sayamaz. Örneğin İsrail'i tanıyan ilk devletlerden olan Türkiye zaman zaman ilişkileri kötüleştiği için İsrail ile diplomatik ilişkilerini en alt seviyeye düşürse de bu devleti tanımıyorum diyemez. Bu bakımdan de jure tanıma de facto tanımadan farklı olarak, geri alınamaz ve meydana getirdiği sonuçlar itibari ile etkisi tam ve kesindir.

Diğer taraftan de jure tanıma bazı durumlarda de facto (fiili) tanımanın sonrasında da gerçekleşebilmektedir. Yani mevcut bir devlet yeni oluşan bir devleti hukuki olarak tanımadan önce veya erken tanımanın etkilerinden korunmak adına önce de facto olarak tanıyıp daha sonra de jure tanıma yöntemini seçebilmektedir. Bu durum fiili durumun kısıtlı kabulünün zamanla yasal olarak tamamen tanınması, tanıyan devletin politik durumu gözden geçirmesine, politik gerçeklikle birlikte hareket etmesine ve kendi çıkarlarını gözetmesine olanak sağlamaktadır. Örneğin 1921 yılında Sovyetler Birliği ile yaptığı bir ticaret antlaşmasında Sovyetleri *de facto* tanıdığını bildirme yolunu seçen İngiltere bu iradesini açıkça anlaşma hükümleri içinde açıklamıştır. Ancak İngiltere, SSCB'de sivil savaşın bitimi ve Bolşeviklerin zaferinin ardından, bu devleti *de jure* olarak 1924 yılında tanımıştır.

Mevcut devletlerin tanıma iradelerini açıklamaları, farklı diplomatik metot ve yöntemlerin takibi suretiyle gerçekleştirilebilir. Tanıyan devlet, bu bağlamda " hızlı tanıma (***express recognition,*** reconnaissance express)" yöntemlerine başvurmak yolunu seçebilir. Söz konusu tanıma iradesinin bildirimi ise, tanınan devlete "***notification***" veya "***declaration***" şeklindeki doğrudan diplomatik açıklama yapılması suretiyle yerine getirilebilir. (Caşın, 2013: s.414) Yeni oluşan bir devleti hızlı bir şekilde tanıma genellikle sorunlu bir bölgede ortaya çıkan yeni siyasal oluşumun uluslararası sistemde ağırlığı olan devletlerce teşvik edilmesi amacıyla uygulanmaktadır. Buna göre mevcut bir devletten ayrılarak bağımsızlığını kazanmış bir topluluk bağımsızlık ilanını yapar yapmaz başta büyük devletler olmak üzere mevcut devletler tarafından hızlı bir şekilde tanınmaya başlar ve kısa sürede birçok devlet bu ülkeyi tanıdığına dair yazılı bir bildiri (notification) veya sözlü bir bildiri (decleration) ile tanıdığını duyurur. Örneğin son dönemde ortaya çıkan Kosova ve Güney Sudan ile Doğu Timor devletleri hızlı tanıma yöntemi ile BM üyesi birçok devlet tarafından kısa sürede tanınmıştır.

Diğer taraftan hukuki tanıma işlemi uygulama itibariyle kendi içinde açık ve örtülü (zımnî) tanıma olarak ikiye ayrılmaktadır. (Pazarcı, 2004: s.10 – 11)

1) **Açık Tanıma:** Tanıma işlemi herhangi bir gizlilik olamadan uluslararası topluma açık bir şekilde yani resmi bir açıklamayla devlet başkanı, başbakan, dış işleri bakanı aracılığıyla basın toplantısı veya resmi bir yazılı açıklama ile yapılır. Bundaki amaç yeni oluşan devletin uluslararası hukuk bakımından statüsünü dünyaya duyurmaktır. Açık tanıma bazı durumlarda tanıyan devletin diğer devletlerle özellikle yeni devletten ayrılan mevcut devlet ile ilişkilerini bozabilmektedir. Bunun yanında tanınan devlet ile de ilişkilerinin iyi olmasını sağlamakta ve bir takım ayrıcalıklar elde etmesine neden olmaktadır.
2) **Örtülü Tanıma:** Egemen devletler, uluslararası konjonktürdeki siyasal ve ekonomik çıkarlarını dikkate alarak, yeni kurulan devleti tanıma beyanını, doğrudan doğruya açıklamak yerine; farklı diplomatik, ekonomik ve siyasal yöntemlere başvurmak suretiyle, söz konusu iradesini, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde göstermeyi tercih edebilir. Esasen, uygulamada "***örtülü***

tanıma" olarak nitelendirilebilecek tanıma yollarının belli başlı olanları şu şekildedir.

a) **Herhangi bir çekince koymaksızın, yeni devlet ile ikili antlaşma yapılması:** Bu durum yeni oluşumu açıkça devlet olarak tanınmasını ifade etmektedir. Zira iki devletin aynı uluslararası antlaşma ya da örgüte taraf olmaları, birbirlerini zımnen tanıdıkları anlamına gelmez. Bu duruma en güzel örnek olarak Türkiye ve GKRY verilebilir. Bir uluslararası antlaşmaya taraf olmayı, zımnî tanıma olarak değerlendirenler bulunsa bile, doktrinde ağırlıklı olarak karşıt görüş hakimdir. Ancak antlaşmaya taraf olan her devletin, diğer devletlerin katılımı hakkında bir söz hakkı varsa ve buna rağmen katılıma itiraz etmiyorsa, üstü kapalı tanıma söz konusu olabilir. Çok taraflı antlaşmalarda nadiren böyle bir söz hakkı tanınmıştır. Ancak, uluslararası uygulamada, devletler ihtiyaten katılan taraflardan bir ya da birkaçını devlet olarak tanımama iradesini açıklamaktadır. Bir devlet veya hükümetle resmî diplomatik ilişkilerin kurulması dışında, normal olarak tanıma sonucunu doğurabilecek herhangi bir işlem, bunu yapan hükümetin, bu işlemin tanıma niyeti ile yapılmadığını açıkça belirtmesiyle, bu sonuçlarından mahrum edilebilir. Özellikle Arap devletlerinin İsrail'in taraf olduğu antlaşmalara katılırken bu yönde beyanlarda bulunduğu görülmektedir. (Karakaş, 2005)

b) **Yeni kurulan devlet ile diplomatik ilişki kurulması:** Üstü kapalı tanımanın en yerleşmiş örneği, bir siyasî birimle, onu açıkça tanımadan, diplomatik ilişki kurulmasıdır. Bu şekilde tanıyan devlet açıkça ifade etmese de yeni kurulan devleti diplomatik anlamda tanımış olduğu kabul edilmektedir.

c) **Yeni devletin topraklarında elçilik veya konsolosluklar açılması:** Şüphesiz bu durum mevcut devletin yeni devleti diplomatik anlamda tanıdığı anlamına gelmektedir. Aksi takdirde hiçbir siyasal oluşum tanımadığı bir ülkenin toprakları üzerinde diplomatik faaliyet yürütecek konsolosluk veya elçilik açılmasına izin vermez.

d) **Tanıyan devlet tarafından, yeni kumlan devletin konsoloslarına "güven mektubu" (exaquatur) verilmesi:** Bu durumda tanıyan devlet tanınan devletin resmi temsilcilerinin güven mektubunu alarak o devleti resmi anlamda tanımış olur.

e) **Tanınan devletin bağımsızlık törenlerine resmi temsilcinin gönderilmesi:** Bu şekilde yeni devletin bağımsızlığına verilen önem pekiştirilmiş olmaktadır. Zaten mevcut bir devletin temsilcisi tanımadığı bir siyasal oluşumun bağımsızlık törenlerine gitme gereği duymaz.
f) **Yeni kurulan devletin, uluslararası örgütlere üye olarak kabulü yolunda olumlu oy kullanılması sayılabilir:** Bazı durumlarda mevcut bir devlet yeni bir devletin uluslararası bir örgüte girmesine müsaade ederek onu tanıdığını üstü örtülü olarak ifade edebilir.

Görüldüğü gibi Örtülü tanıma, ima yoluyla, çok farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilir. Ancak uluslararası hukukun her alanında olduğu gibi burada da istisnalar vardır. Örneğin tanınmayan bir ülkeyle, ***konsolosluk vasıtasıyla*** görüşmelerde bulunmak, her zaman tanıma olarak sayılmaz. Nitekim bir ***İngiliz elçisi yıllarca Tayvan'da görev yapmış, buna rağmen Birleşik Krallık, Tayvan hükümetini*** tanımamıştır. Bu ve benzeri sebeple uygulamada aşağıdaki durumların da üstü kapalı tanıma olmadığı genellikle kabul edilmektedir:

a) Aynı uluslararası konferansa katılma (Örneğin Türkiye ve GKRY birbirlerini resmi olarak tanımamalarına rağmen AB'nin toplantılarına katılmaktadırlar)
b) Çok-taraflı bir antlaşmaya taraf olma (Örneğin İsrail'i tanımayan devletlerin uluslararası antlaşmalara taraf olması)
c) Tanıma konusunda görüşmeler yapılması
d) Diplomasi temsilcileri dışındaki temsilciler aracılığıyla temas kurulması
e) Ticari ilişkiler kurulması (Örneğin ABD Tayvan'ı resmi olarak tanımasa da bu siyasi oluşumla ticari, ekonomik ve askeri ilişkiler kurmaktadır)
f) Yeni devletin başka bir devlet ülkesinde doğması sırasında o ülkede bulunan diplomasi temsilciliğinin geçici süre açık tutmasını ve sınırlı ve gayri-resmi ilişkiler yürütülmesini de üstü kapalı tanıma olarak değerlendirmemektedir
g) Savaş tutsakları değişimi gibi sınırlı kapsamlı anlaşmalar yapılması

Esas itibariyle örtülü tanımada yeni bir devleti tanıyan mevcut devlet herhangi bir biçimde tanımadan söz etmemekle birlikte, tanıyan devletin tanınan devlet ile tanıma konusundaki iradesini kuşkuya yer bırakmayacak bir biçimde içeren bir işlem içine girmesini belirtmektedir. Dolayısıyla, bu durumda en önemli şey,

örtülü tanıma ile sınırlı birtakım ilişkilerin doğmasını sağlayan önlemlerin karıştırılmamasıdır. Başka bir deyişle, örtülü tanımada tanıma iradesinin varlığının herhangi bir kuşkuya yer vermemesi gereklidir. (Pazarcı, 2004: s.10)

Genel olarak değerlendirildiğinde uygulamada Açık tanıma konusunda fazla bir sorun bulunmamakla beraber, üstü kapalı tanıma ispat bakımından zorluklar barındırmaktadır. Zira örtülü tanıma durumunda, herhangi bir biçimde tanımadan söz edilmemekle beraber, tanıma iradesini şüpheye mahal bırakmadan içeren bir işlem söz konusu olmaktadır. Üstü kapalı tanımanın en yerleşmiş örneği, bir siyasî birimle, onu açıkça tanımadan, diplomatik ilişki kurulmasıdır. Geri kalan üstü kapalı tanıma iddialarını, tanımada bulunduğu iddia edilen devlet her zaman için yapacağı bir açıklamayla önleyebilecektir. (Karakaş, 2005)

3.2.2 Fiili Tanıma (De Facto Recognition)

Günümüzde yeni bir devletin ortaya çıkması genellikle mevcut bir devletin sınırlarının bölünmesi suretiyle olmaktadır. Bu durum diplomatik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin, tanınma talebi olan bir devlet topraklarının tamamında etkin kontrol sahibi olmayabilir. Bu durumda uluslararası toplum yeni yapıya karşı mesafeli yaklaşır, '**bekle ve gör**' (wait and see) politikası izler. Bu süreçte sorunlu oluşum geçici olarak tanınır, amaç sınırlı bir diplomatik ilişki sürdürüp, gelişmeleri izlemeye devam etmektir. İşte bu geçici tanıma kararı ***de facto*** tanıma olarak adlandırılmaktadır. ***De facto*** tanımayı gerçekleştiren mevcut devlet, karşı taraftan beklediği koşulların gerçekleştirilmesi halinde, yani kontrolü altındaki bölgede otorite kurmasını ve bu bölgeye bütünüyle egemen olmayı başardığı takdirde tanıma biçimini de jure olarak değiştirebilecektir. (Caşın, 2013: s.431)

De facto tanımada genellikle tanıyan devletin tanınan bağımsızlığı, ülke üzerindeki otoritesi ve ülkedeki istikrara ilişkin olarak kuşkuları bulunduğu ve bu nedenle tam bir tanımaya gitmediği görülmektedir. Böylece tanımaya atfedilen bu *de jure* ve *de facto* sıfatları tanınan devletin durumu ile ilgili olup; tanıma işleminin bizzat nitelendirilmesi değildir. Başka bir deyişle, gerek *de jure* gerekse *de facto* tanımların her biri hukuksal açıdan birer hukuksal işlemi oluşturmaktadır; eklenen sıfat tanınan devletin durumuna bağlı olarak yalnızca tanımanın kapsamı ve hukuksal

etkilerinin ölçüsünü ortaya koymaktadır. Bu nedenle, *de jure* tanımayı hukuksal bir işlem sonucu tanıma ve *de facto* tanımayı herhangi bir hukuksal işleme başvurmadan fiili tanıma biçiminde değerlendirilen görüşler yanlış olup, *de facto* tanımayı, üstü kapalı tanıma ile de karıştırmamak gerekmektedir. (Pazarcı, 2004: s.9)

Diğer taraftan de facto tanıma işlemi ile bir devletin başka bir devletin fiilen varlığını kabul etmesi olgusunu ayırmak gerekmektedir. Bunlardan ilki bir hukuksal işlemin gerçekleşmesini gerektirirken, ikinci durumda yalnızca bir fiili durum teyit edilmekte, fakat bu fiili duruma tanımadan kaynaklanan herhangi bir hukuksal etki tanınmamaktadır. Örneğin, 1978 yılında Hesperides Hotels Ltd. v. Aegean Turkish Holidays Ltd. davasında ilgili İngiliz Mahkemesine görüşünü bildiren İngiliz Dışişleri ve Commonwealth Bakanlığı adada fiilen iki yönetimin varlığını kabul etmesine rağmen KKTC'ni *de facto* tanımadığını bildirmiştir. Böylece, *de facto* tanıma da *de jure* tanıma gibi bir hukuksal işlemin varlığını gerektirdiğine göre, bu kez *de jure* ve *de facto* tanıma işlemlerinin nasıl ayırt edileceği sorusu ile karşılaşılmaktadır. Bu ayrım tanıma işlemini oluşturan belgenin içeriğinden ortaya çıkmaktadır. Bir devleti *de jure* tanıma yoluna gitmeyen devlet bu iradesini *de facto* tanıma işlemini oluşturan belge de dile getirebilmektedir. (Pazarcı, 2004: s.9)

Bununla birlikte genel olarak uluslararası toplumun de facto tanımaya veya de facto devletlere verdiği tepkiyi 3 şekilde özetlememiz mümkündür. (Pegg, 1998: s.4)

1) ***Aktif olarak de facto oluşumlara karşı olmak ve bunun için yaptırım ve ambargo uygulamak***: Bunu en çok KKTC örneğinde görmek mümkündür.
2) ***Genel olarak bu oluşumları görmezden gelmek ve herhangi bir şekilde ilişki kurmamak***: Bunu en iyi Abhazya ve Güney Osetya gibi oluşumlarda görmek mümkündür.
3) ***Bu oluşumların varlıklarını sınırlı olarak kabul etmek ve varlıklarını onaylamak***: Bunun için en önemli örnek Tayvan olarak verilebilir.

De facto tanıma kesin bir tanıma olmadığı için koşulların yeni devlet aleyhine geliştiği değerlendirilmesini yapacak tanıyan devlet bu tanımasını her zaman geri alma hakkına sahip bulunmaktadır. Buna karşılık, *de facto* tanımada bulunan devletin

tam olarak tanımayı gerektiren bütün koşulları yerine getirdiği kanısı taşındığı takdirde tanıyan devlet bunu her an *de jure* tanımaya dönüştürebilecektir. Başka bir deyişle, *de facto* tanıma bir geçiş dönemini belirtmektedir.

3.2.3 Kollektif Tanıma (Collective Recognition)

Mevcut devletler yeni ortaya çıkan siyasal bir oluşumu bireysel olarak tanıyabilecekleri gibi topluca da tanıyabilmektedirler. Bireysel tanıma, ister açıkça, ister üstü kapalı bir biçimde olsun, bir devletin tek başına ötekisini yeni ortaya çıkan siyasal oluşumu tanımasını belirtmesidir. Bu daha önce belirttiğimiz gibi mevcut devletlerce yazılı veya sözlü olarak açıkça yapılabildiği gibi örtülü olarak ifade edilen yöntemlerden bir veya birkaçı yapılarak ta sağlanabilir.

Tanımanın, devletler grubu tarafından toplu olarak yapılması hallerinde ise, kolektif tanıma söz konusudur. Bu nedenle kollektif tanıma genel olarak birden çok devletin bir işlemi ile bir devletin tanınmasını belirtmektedir. Uygulamada, kolektif tanımanın, bir uluslararası örgüte üye olan devletler tarafından beraberce yapılması veya tanıma işleminin çok farklı bir antlaşma vasıtası ile gerçekleştirilmesi hali söz konusu olabilmektedir. Bir başka deyişle kollektif tanıma genellikle iki yolla olanaklı olmaktadır: Bunlar ***Çok–taraflı bir antlaşma aracılığıyla tanıma ve Bir uluslararası örgüte üye kabulü aracılığıyla tanıma*** şeklindedir. Günümüzde evrensel bir örgüt olan BM teşkilatına üye olmak tanınma arzusunda ve iddiasında olan tüm siyasal oluşumlar için şüphesiz en büyük olaydır. Zira BM teşkilatına üye olmak devlet olmanın en güçlü kanıtıdır. (Namyalı, 2009: s.10)

3.2.3.1 Çok–Taraflı Bir Antlaşma Aracılığıyla Tanıma

Bu tarz bir tanıma şekli özellikle 19. ve 20. yüzyılda yapılan uluslararası Antlaşmalarda yer alan maddelerle daha önceden var olan ancak başka devletin yönetimi altına geçmiş ulusların yönetimlerinin tekrar tarih sahnesine çıkmasını sağladığı gibi devlet olma vasıflarını yeni elde etmiş ve tarih sahnesine yeni çıkan ulusların devletleşme sürecini tamamlamasına imkan vermiştir. Örneğin daha önceki bölümde ifade ettiğimiz gibi Belçika devletinin tarih sahnesine çıkışı ve yeni bir devlet olarak tanınması Kasım 1831 yılında İngiltere, Fransa, Avusturya, Rusya, Prusya ve Belçika arasında imzalanan çok taraflı bir antlaşma sonucunda resmiyet

kazandığını söylemek mümkündür. Yine benzer şekilde Yunanistan devletinin tarih sahnesine çıkışı da 1828–1829 yılları arasında yaşanan Osmanlı – Rus savaşının sonunda Şubat 1830'da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan Londra Protokolü sonunda olduğunu söylemek mümkündür.

Bununla birlikte özellikle dünyada meydana büyük savaşlardan sonra toprak bakımından büyük bazı imparatorlukların veya devletlerin parçalanması sonucu yeni ulus devletlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Söz konusu büyük devletler parçalanırken yerlerine yeni ulus devletlerin çıkması hep çok taraflı antlaşmalar yoluyla gerçekleşmiştir. Örneğin 1. Dünya Savaşının ardından ortaya çıkan Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Ukrayna, Litvanya ve Yugoslavya devletleri yapılan çok taraflı antlaşmalar neticesinde tanınmışlardır.

Yine benzer şekilde Osmanlı İmparatorluğunun devamı olan (successor) Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulduktan sonra uluslararası alanda tanınması Türkiye Büyük Millet Meclisi temsilcileriyle Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Belçika ve Yugoslavya temsilcileri arasında 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması sonucunda olmuştur. Yani yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin de jure olarak tanınması çok uluslu bir antlaşma olan Lozan Antlaşması sonrasında olmuştur.

Esasında Türkiye Cumhuriyeti devleti fiili olarak 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışı ile kurulmuş olsa da söz konusu dönemde de jure olarak Osmanlı devleti varlığını sürdürdüğünden yeni Türk devleti uluslararası hukuk açısından 24 Temmuz 1923 tarihine kadar de facto olarak tanınmıştır denilebilir. Bu süreç içinde TBMM kendi içinde yasama, yürütme ve yargı işlemlerini yerine getirerek yeni Türk devletinin çekirdeğini oluşturmuş ve diğer devletlerle Gümrü Antlaşması, Kars Antlaşması, Moskova Antlaşması, Ankara Antlaşması, Mudanya Antlaşması gibi uluslararası antlaşmalar imzalamıştır. Ancak Lozan Antlaşması sonrasına kadar Türkiye Cumhuriyeti devlet olarak hukuki anlamda devlet olarak kabul görmemiştir denilebilir.

3.2.3.2 Bir Uluslararası Örgüte Üye Kabulü Aracılığıyla Tanıma (Yeni Bir Devletin BM Tarafından Üye Kabul Edilme Süreci)

Uluslararası bir örgüte üye olmak veya üye kabul edilmek şüphesiz tüm devletler için bir prestij ve saygınlık sorunudur. Bu durum bazı durumlarda devletlere bazı sorumluluk ve yükümlülükler getirse de devletler için katlanılmaya değer bir durumdur. Özellikle daha önceden kurulan bir uluslararası örgüte kabul edilmek veya davet edilmek kuşkusuz tanınmamış bölgelerin en çok arzuladığı durumdur. Zira sadece devletlerin üye olduğu bu tarz uluslararası organizasyonlara üye olmak hem söz konusu tanınmamış siyasi oluşumların bir grup devlet tarafından topluca tanınmasını sağlayacak hem de devlet olma statülerini tescil etmiş olacaktır.

Bu nedenle günümüzde bir devletin özellikle üyeleri sadece devletlerden oluşan ve her biri uluslararası hukuk bakımından yasal ve meşru kabul edilen BM teşkilatına üye olması tanınmamış bölgeler için devlet olma statülerini tescil etme bakımından en önemli yer durumundadır. Çünkü eğer bir siyasal oluşum BM teşkilatı tarafından devlet olarak tanınırsa söz konusu oluşumun kendisini başka devletlere tanıtmak için ikna etmesine veya diplomatik çaba göstermesine gerek yoktur. Fakat BM teşkilatına üye olmak çok basit bir işlem değildir. Teoride ve BM Anayasasında belirtildiği üzere teşkilata üyelik BM anayasasını kabul eden tüm barışsever halklara açık olmasına rağmen bu evrensel organizasyona üyelik ancak BM Güvenlik Konseyi 5 daimi üyesinin rızası ve BM Genel Kurulu üyelerinin 2/3 çoğunluğu sonrasında gerçekleşebilmektedir. **Genel itibariyle yeni bir devletin BM teşkilatına üyeliği şu prosedürlerin veya aşamaların tamamlanmasından sonra gerçekleşmektedir.** (Becoming A Member of The United Nations, 2014)

1) Tanınmak isteyen siyasal oluşumun yetkili hükümet veya devlet başkanı hazırladığı resmi bir mektup ile BM Genel Sekterine tanınma arzusunu içeren ve BM Anayasası ve yükümlülüklerini kabul ettiğini belirterek söz konusu siyasal oluşum adına ve bu bölgeyi temsilen başvuru yapar.
2) BM Genel Sekreteri söz konusu bu resmi üyelik başvurusunu kayıt ederek işleme koyar ve ardından BM Güvenlik Konseyine görüşülmesi ve değerlendirilmesi için sunar.
3) BM Güvenlik Konseyi üyelik başvurusunu değerlendirmek üzere bir toplantı yapar. Bu toplantıda başvurunun kabul edilebilmesi için 15 üyeden oluşan Güvenlik Konseyi'nin en az 9 üyesinin kabul oyu (affirmative vote) vermesi

gerekir. Ayrıca ABD, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin Halk Cumhuriyetinden oluşan 5 daimi üyenin hepsinin başvurunun kabulü yönünde oy kullanması gerekmektedir. Daimi üyelerden herhangi birinin red oyu vermesi veya en az kabul oyu veren geçici üyelerin en az 4'ünün kabul oyunu alamayan başvurular geçersiz sayılırlar. Bu durumda söz konusu siyasal oluşumun devlet olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Yani söz konusu tanınmamış bölgenin başvurusu doğmadan ölmüş (dead before birth) demektir.

4) BM Güvenlik konseyine yapılan başvuru sonucunda 9/15 oranında oy alan yeni kurulmuş bir devletin başvurusu Güvenlik Konseyi'nin tavsiye kararı olarak Genel Kurulun kabulüne sunulur. Söz konusu tavsiye kararı Genel Kurul'da görüşülür. Burada tavsiye kararını destekleyen ve aleyhinde olan mevcut devletlerin savunmaları yapıldıktan sonra oylamaya sunulur. Görüşmeler esnasında tanınma arzusunda olan ve mevcut bir devletten ayrılmak isteyen siyasal oluşumların temsilcileri ile ayrılmak istenen mevcut devletin temsilcileri de konuşma yaparak kendi tezlerini savunurlar. Tüm bu görüşmelerin ardından yeni devletin tanınmasının oylamasına geçilir. Yapılan bu oylama sonucunda 193 üyeden oluşan Genel Kurul üyelerinin 2/3'ünün tasarının kabul edilmesi yönünde oy kullanması gereklidir. Yani yeni bir devletin BM Genel kurulunca kabul edilmesi için mevcut 193 üye sayısına göre en az 129 devletin kabul oyu vermesi gerekmektedir. Aksi takdirde tasarı onaylanmaz ve yeni devletin BM tarafından tanınması gerçekleşmez ve tasarı başka bir tarihte görüşülmek üzere askıya alınır. Fakat teamüllere göre BM Güvenlik Konseyinden geçen yeni devlet başvurularının %90 ihtimalle BM Genel Kurulunda kabul edildiği görülmektedir. Bu nedenle yeni bir devletin BM teşkilatına üye olarak kabul edilmesinde kritik eşik çoğunlukla Güvenlik Konseyi aşaması olduğunu söylemek mümkündür.

5) Genel Kurul'dan 2/3 kabul oyu alan bir tasarıdan sonra yeni devletin devlet olma statüsü onaylanmış olur. Söz konusu siyasal oluşum Genel Kuruldaki tasarının geçtiği gün BM üyesi devlet olarak kabul görmeye başlar. Yani yeni devletin kollektif tanınması ve devletlik statüsü söz konusu tanınma tasarısının BM Genel Kurulunda geçtiği gün olarak kabul edilir. Bu tarihten sonra yeni devlet diğer devletlerin sahip olduğu hak ve yükümlülüklere sahip olmuş olur.

Ancak şunu da unutmamak gerekir eğer yeni bir devlet BM Genel Kurulu tarafından tanınmış olsa bile bu devleti diğer tüm devletler tarafından tanınacağı anlamına gelmemelidir. Zira yukarıda ifade edildiği gibi BM Genel Kurulunda oylama yapılırken söz konusu yeni devleti tanımayan devletler devletin tanınmaması yönünde oy kullanarak tanımaya karşı olduklarını belli edebildikleri gibi direkt olarak tanımayacaklarını da ilan edebilirler. Örneğin İsrail devleti 1948 yılında kurulmuş olmasına rağmen BM teşkilatına üye 193 devletin 33'ü yani %17'si bu devleti hala tanımazken 160'ı yani %83'ü tanımaktadır. (International Recognition of Israel, 2013) Elbette bu durum İsrail devletinin uluslararası hukuk açısından tanınmadığı anlamına gelmemektedir. Başka bir deyişle söz konusu 33 devletin İsrail'i tanımamış olması bu devletin hukuki olarak yok hükmünde olduğu veya fiziken ortada olmadığı anlamına gelmemektedir.

3.2.4 Koşullu Tanıma (Conditional Recognition)

Yeni devletlerin tanınması konusunda teamüller ve uygulamalar incelendiğinde tanıma işleminin çoğunlukla koşulsuz olduğu görülmekle birlikte bazı durumlarda koşullu olarak yapıldığı da görülebilmektedir. Tanınmanın, tanınacak devlet sadece bir takım koşulları yerine getirdiğinde gerçekleşmesi koşullu tanıma (conditional recognition) olarak adlandırılır. Koşullu tanıma, tanımanın tanıyan devletin kimi haklarının gözetilmesi ya da kimi konularda yeni devletin güvence vermesi gibi koşullarla yapılmasını belirtmektedir. Bu durumda bu tarz bir tanıma işleminde tanınan devletin belli koşulları yerine getirmesi veya tanıyan devlete bazı öncelikli ekonomik veya siyasal haklar tanıyarak garanti vermesi ön koşul olarak öne sürülmektedir. (Caşın, 2013: s.415) Uluslararası hukuka göre tek taraflı bir işlem olan tanıma konusunda tanımak isteyen devletin bazı koşullar ileri sürmesinde engel bir halin bulunmamasına rağmen, ***tanıma işleminin gerçekleşmesinden sonra, bahse konu taahhütlerin tanınan devlet tarafından verine getirilmemesi hallerinde, tanımanın seri alınmayacağı doktrinde baskın görüş*** olarak kabul edilmektedir. (Shaw, 2008: s.465)

Koşulla tanımaya Uygulamada ender rastlanmakta birlikte bazı örneklerini görmek mümkündür. Örneğin, 1824 yılında İngiltere, Güney Amerika'da kurulan Brezilya ve Meksika'yı tanımak için ***köle ticaretlerini yasaklamalarını istemiştir.***

Böylece ***tanıma ilk defa devletlerin yerleşik uluslararası kurallara uymasını sağlama yönünde bir araç olarak kullanılmıştır.*** (Azarkan, 2008: s.28) Benzer şekilde 19. yüzyılın güçlü devletlerinin 1878 Berlin Antlaşmasında Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya'yı tanırken koşul olarak dinsel bir ayrım yapmama ilkesi getirmiş olmalarını gösterebiliriz. Yeni devletler bu koşulu kabul etmiş olmaları nedeniyle tanınmaları gerçekleşmiştir. Bundan dolayı, yeni devletler bu yükümlülükleri yerine getirmemeleri halinde, Berlin Antlaşması bu devletleri tanıyan Antlaşmaya taraf olan Avrupa'nın güçlü devletlerine bu devletlere müdahale etme yetkisi tanımıştır. (Azarkan, 2008: s.18)

Koşullu tanıma konusunda 20. yüzyılda yaşanan uygulamalar konusunda şu örnekleri vermek mümkündür. 1.Dünya Savaşı'ndan sonra, Belçika hükümeti "***tarafsız"*** kalma zorunluluğuyla tanınmıştır. ABD'nin SSCB'yi yıllar sonra tanımasının ardında da SSCB'nin ABD'ye bazı ekonomik konularda en çok kayrılan ülke ayrıcalığını vermeyi kabul etmesi yatmaktadır. (Caşın, 2013: s.415) Ayrıca 1942'de ABD, Lübnan'ı tam ve koşulsuz olarak tanımak için bu devletin ABD'nin ve yurttaşlarının haklarını koruyacağına ilişkin yazılı güvence istediği görülmektedir.

Geçmiş dönemlerdeki bu ve benzer uygulamalarda öne sürülen bu koşullar devlet veya hükümet olmanın genel, standart koşullarıyla karıştırılmamalıdır, zira bunlar durum ve zamana ve çoğunlukla da mevcut devletlerin ulusal çıkarlarına göre düzenlenmiş öznel koşullardır. Ayrıca Öğreti, tanımanın bir antlaşma niteliği taşımaması ve pazarlık öğesi oluşturmaması, tam aksine bir durum saptaması olması nedeniyle koşullu tanımayı bu kurumun işlevine aykırı olarak değerlendirmektedir. Her haliyle, koşullu tanımada belirtilen koşullara uymayan tanınan devletin tanınmasının geri alınamayacağı görüşü öğretide egemen bulunmaktadır. Bununla birlikte, tanıma sırasında bir devletin çeşitli siyasal ve hukuksal amaçlarla, tanıyacağı devlete karşı birtakım koşullar ileri sürmesine herhangi bir hukuksal engel de bulunmamaktadır. (Pazarcı, 2004: s.11)

3.2.5 Erken Tanıma (Early Recognition)

Yeni bir devleti erken tanıma genelde siyasi özellikler taşıdığından, hukuki literatürde yoğun bir ilgiyle karşılaşmamıştır. Zira Lassa F.L. Oppenheim gibi bazı uluslararası hukukçular, erken yapılan bir tanımayı tanımadan daha ziyade müdahale olarak göstermektedirler. Bu hukukçulara göre erken tanıma hukuki olarak değil, siyasi amaçlarla yapılan bir girişimdir. (Azarkan, 2008: s.23)

Hukuki literatürde erken tanıma konusunda yaşanan asıl tartışma, tanımanın uygun zamanlaması üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunun nedeni, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkilerde ihtilal, isyan veya mevcut bir devletten ayrılma vb. olaylar sonucunda kurulan yeni oluşumun bir devlet olarak tanınmasının ne zaman ve ne şekilde gerçekleşeceğine ilişkin bir usulün veya belirlenmiş objektif standartların olmamasından kaynaklanmaktadır. Genellikle, bir devlete ayaklanan ve başarıya ulaşarak devlet olma koşullarını taşıyan bir oluşum kuran siyasal toplumun bu oluşum için tanınma istediği zaman ya da kendisine karşı ayaklanılan devlet ile ayaklananlar bir siyasi uzlaşmaya vararak bir antlaşma imzalaması halinde tanıma zamanının başladığı kabul edilir. Örneğin BM teşkilatına en son üye olarak kabul edilen Güney Sudan devleti ayrıldığı Sudan devleti ile ilk olarak 2005'te Kapsamlı Barış Antlaşması imzalamış ve bu antlaşma uyarınca da 2011 yılında Güney Sudan'ın bağımsız olması veya mevcut Sudan devletinin parçası olmaya devam edilip edilmeyeceğine dair halk oylaması yapılması öngörülmüştür. Dolayısıyla mevcut Sudan devleti ile bu devletten ayrılmak isteyen Güney Sudan devleti ayrılma sürecini kendi aralarında anlaşarak ve bir yol haritasına bağlı kalarak gerçekleştirmişlerdir. Sonuçta Güney Sudan devleti bağımsızlığını ilan ettiğinde kendisinden ayrılan Sudan, bu devleti tanıyan ilk devletlerden biri olmuştur. Ancak ***dünyadaki yeni devlet oluşumları bu örnekte olduğu gibi barışçı yollardan olmamaktadır. Bu bakımdan yeni devlet oluşumlarının tanınma zamanının, diğer mevcut devletlerce çok iyi belirlenmesi yaşanabilecek potansiyel siyasi ve askeri sorunların önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.***

Bir devletin savaşan tarafı tanıması ile bir devletten ayrılmayı arzu eden ancak onunla tüm sorumlarını çözümleyememiş yeni bir devleti tanıması arasında benzerlikler mevcuttur. Her iki durumda da, savaşanların konumu ile ayrılmayı

arzulayan devletin konumu, uluslararası hukuk bakımından farklıdır. Bu yüzden, tanıma sadece bir formalite işlem değildir. Bu durum çatışmayı ulusal boyuttan çıkartıp uluslararası boyuta taşımasının yanı sıra, bölge üzerinde hakim olan mevcut devleti dezavantajlı bir duruma getirmektedir. Örneğin Panama yeni bir devlet olma arzusuyla Kolombiya'dan ayrıldığında, ABD bu yeni devleti anında tanımış ve tanıdıktan hemen sonra Panama kanalının yapımı için yeni devlet ile bir antlaşma imzalamıştır. Bu şekilde Kolombiya'nın bu isyancı devlet üzerinde tekrar egemenlik kurmasını engellemiştir. Bu olayda pek çok bilim adamı ABD'nin Panama'ya karşı müdahaleci olduğunu ve içişlerine karıştığını düşünmüştür. Bu durum ABD ile Kolombiya devleti arasında uyuşmazlığa dönüşmüştür. Bu uyuşmazlık 1914 yılında müzakere edilmeye başlanmış ve 1922 yılında bir antlaşma ile çözülmüştür. Bu antlaşmaya göre, ABD Kolombiya'ya 50 milyon dolar vermiştir (Sur, 2006: s.119)

Erken tanıma esas itibariyle yeni devlet açısından olumlu bir gelişme olarak görülürken mevcut devlet açısından olumsuz bir gelişme olarak görülmektedir. Çünkü üçüncü bir devlet mevcut bir devletten ayrılmak isteyen bir siyasal oluşumu veya bölgeyi erken tanımakla esasında eski devletin bölgede kontrolü kaybettiği kabul ettiğini ifade etmektedir. Bu nedenle sorunların devam ettiği, sorunun çözümlenmesi yolunda yeterli adımların atılmadığı durumlarda erken bir tanıma, yangına benzin dökmek gibidir. Bu duruma eski Yugoslavya'da yaşanan çatışma sırasında gelişen olaylar örnek olarak gösterilebilir. Yugoslovya'da sorunlar tamamen çözülmeden ortaya atılan tanıma konusu ölümcül mücadelelerinde başladığı an olmuştu. (Azarkan, 2008: s.23) Örneğin Hırvatistan bağımsız bir ülke olarak Avrupa Topluluğu üyesi devletlerce tanındığı 1992 yılında, kendi topraklarının sadece 1/3'ünü etkin olarak kontrol altında tutabiliyordu. Ayrıca, Avrupa Topluluğu tarafından 1991 yılında belirtilen kurallara rağmen, Hırvatistan anayasası insan hakları ve azınlıklara tanınan haklar konusunda yetersizdi. Bunlara rağmen Hırvatistan sadece politik sebepler yüzünden tanındı. Bu erken tanıma yüzünden Yugoslavya'nın zaten azalan bir arada kalma şansı tamamen yok olmuş, Hırvat ve Sırp milliyetçilikleri bu noktadan beslenmiş, iç savaş dönüşü olmayan daha kanlı ve acımasız bir yola girmiştir. (Caşın, 2013: s.433)

Görüldüğü gibi erken tanımanın, yeni oluşan devlet ile mevcut devlet arasındaki siyasi sorunlar çözümlenmeden ve parçalanacak olan ülke devlet ile ayrılıkçılar arasındaki çatışmaların sona ermesini beklemeden ortaya atılması halinde oluşan durum mevcut bir devletin egemenliği için çok büyük bir tehdit olmaktadır. Sadece bu yönüyle bile erken tanıma meşru bir devletin bir çeşit iç işlerine bir müdahaledir. Bu bakımdan erken tanıma yapılmadan sonuçları soruna müdahil olmayan ancak tanıma işlemini gerçekleştirmek isteyen diğer devletler açısından üzerinde önceden düşünülmesi gereken bir karardır.

3.3 Devletlerin Tanınmasının Hukuki Boyutu

Yeni kurulan bir devletin tanınma işlemi ile fiili varlığının kabul edilmesi, uluslararası hukuk açısından hak ve borçlar edinebilmesi yolunda bir statü değişikliğine yol açan bir durumdur. Zira, bir devletin uluslararası hukuk açısından var olabilmesi için tanınmış olması zorunlu mudur?, değil midir? Başka bir deyişle, bir devletin, kurucu öğelere (insan topluluğu, ülke ve bağımsız bir kamu otoritesi) sahip olsa bile, uluslararası hukuk bakımından var olabilmesi için tanınması vazgeçilmez bir dördüncü koşulu oluşturmakta mıdır? Yoksa maddi kurucu öğelere sahip olan bir birim, öteki devletlerce tanınmasa da uluslararası hukukta devlet olmanın koşullarını yerine getirmiş sayılmakta mıdır? (Pazarcı, 2004: s.3)

Esas itibariyle tanınma konusunda bu sorulara verilecek cevaplar daha önce açıkladığımız teorik tartışmaların ana gündemini oluşturmaktadır. Zira kurucu (constitutive) teoriye göre bir devletin tanınması onun uluslararası hukuk kişiliğinin kurucu öğelerinden birini oluşturmaktadır. Bu görüşü savunanlar için bir devlet uluslararası hukukta ancak tanıma ile varlığını kazanabilmektedir. Diğer taraftan açıklayıcı (declaratory) teoriye göre ise bir devletin tanınması işlemi fiili durumun açıklanmasından başka bir şey olmayıp, devletin uluslararası hukuk açısından varlığının gerekli bir koşulu değildir.

Tanınma konusunda burada altı çizilmesi gereken önemli bir nokta, ***yeni tanınan devletin uluslararası sistemdeki diğer egemen devletler ile eşit statüde olabilme hakkını ancak tanınmasıyla elde edebilecek olmasıdır.*** Bu gerekçeden hareketle, yeni kurulan devlet, kendisini tanıyan devletler ile uluslararası antlaşmalar

yaparak, borçlar ve haklar edinmek imkanına sahip olabilecektir. Bu çerçevede, yeni kurulacak ilişkiler çerçevesinde, diplomatik temsil hakkını elde edilecektir. İkinci önemli sonuç olarak, ***egemen devletlerle aynı eşit statüye hak kazanan tanınan devlet, fiil ve eylemlerinden dolayı, uluslararası hukukun öngördüğü sorumluluk haklarını mütekabiliyete bağlı olarak yerine getirme yükümlülüğünü üstlenecektir.*** Tanınan devlet, tanıyan devlet ile olan ikili ilişkilerinde mütekabiliyete bağlı olarak, *kendi iç hukuk düzenlerine saygı duyulması ve* ***vatandaşlarının yargı kararları ile pasaport ve şahsi haklarının korunması hak ve yetkisini*** *talep edebilir*. Böylelikle, tanıyan devlet, yeni tanınan devletin vatandaşlarının kamusal özgürlüklerden eşitlik ilkesi çerçevesinde istifade edebilmesi, yasaların koyduğu dokunulmazlık ve ayrıcalıklardan yararlanma hakkını kazanması söz konusu olabilecektir. (Caşın, 2013: s.422 – 423) Aksi takdirde yeni doğan devlet ile bu devleti tanıyan devlet arasında resmi kanallardan ve hukuki ilişkilerin geliştirilmesi veya en azından eşit iki birim arasında ilişki kurulması mümkün olmayacaktır.

Yeni doğan devletleri tanımanın bir diğer hukuki özelliği, bu işlemin bir tek-taraflı hukuksal işlem olmasıdır. Yani tanıma sadece yeni doğan devleti tanıma iradesinde bulunan mevcut devletin vereceği bir karardır. ***Tanınma arzusunda olan devletin bu karara elbette dışarıdan etkisi olabilir ancak tanımak ya da tanımak kararı tamamen mevcut devletin yetkisinde olan bir durumdur.*** Bu niteliği ile tanıma işleminin varlığı ve hukuksal değerinin yalnızca sahibinin varlığı ile doğduğu belirtilmiş olmaktadır. ***Bunun doğal sonucu da tanımanın takdir yetkisi yalnızca sahibine ait olan bir işlemi oluşturmasıdır. Başka bir deyişle, bir devletin başka bir devleti tanıyıp tanımayacağı ve bunun zamanı tümüyle onun takdirine bağlı bulunmaktadır.*** Yine, bu niteliğe bağlı olarak, tanıma işlemi göreceli etkili bir hukuksal işlemdir. Şöyle ki, tanıma işlemi ile yalnızca tanıyan devlet bir hukuksal yükümlülük altına girmekte olup, öteki devletler bu işlem ile bağlanmamaktadır. Hatta tanımanın bu göreceli hukuksal etkisi tanınan devlet için bile söz konusu olabilmektedir. (Pazarcı, 2004: s.5)

Uygulamada, eğer tanınan devletin tanımanın kapsamı ya da koşulları konusunda isteğine aykırı bir durumla karşılaşmışsa bu tanımayı hesaba katmama yoluna gittiği görülmektedir. Örneğin, 1968 yılında Belçika'nın Çin Halk

Cumhuriyeti'ni tanırken Milliyetçi Çin'in de varlığını kabul etmesi nedeniyle Belçika'nın tanıma işleminin Çin Halk Cumhuriyeti'nce hesaba katılmadığı bildirilmektedir. Tanımanın etkisinin tanınan devletin kabulüne de bağlı olması nedeniyle Fransız Profesör Charles Chaumont'un tanımayı özel bir antlaşma olarak değerlendirmesine rağmen bir tek-taraflı hukuksal işlemin hukuksal etkisinin de muhatabınca kabulü sonucu doğacağı için burada özel nitelikli bir antlaşma bulunduğunu düşünmek bize aşırı bir değerlendirme olarak görünmektedir. (Pazarcı, 2004: s.5)

Yeni devletlerin tanınması konusunda ortaya çıkan bir diğer hukuki durum ise mevcut bir devletin yeni doğan bir devleti hukuki olarak (de jure) tanıdıktan sonra bu işlemi geri alamayacağı yönündedir. Yani mevcut bir devlet siyasi hesaplamalar sonucu tanıdığı yeni bir devleti bir süre sonra ben tanımıyorum demesi pek olası değildir. Örneğin günümüzde tartışmalı bir konumda olan Kosova'yı tanıyan Türkiye önümüzdeki yıllarda Kosova ile yaşayabileceği siyasi veya ekonomik bir kriz sonrasında hayır ben seni tanımıyorum demesi pek olası değildir.

Ancak, tanımanın tek-taraflı hukuksal bir işlem olması nedeniyle, öğretinin bir kısmı tanımayı geri almanın hukuksal açıdan olanaklı olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte, bu son görüşü benimseyen yazarlar bile, gerek meydana getireceği siyasal sorunlar gerekse tanımanın göreceli etkisinin geri alınmasında da geçerli olması ve öteki devletleri bağlamaması nedeniyle, geri alınma olasılığının etkisinin çok sınırlı olacağını bildirmektedir. Buna karşılık, öğretide tanımanın geri alınamamasının uluslararası hukukun kimi genel ilkelerine dayandırıldığı görülmektedir. Örneğin, Belçikalı Profesör J.J. A. Salmon, bu iyi niyet ilkesinin ya da ***estoppel ilkesinin***[96] uygulanmasına bağlamaktadır. Ancak Ağırlıklı eğilim bir devleti *de jure* tanımanın geri alınamayacağı yönündedir. Nitekim 1933 tarihli Devletlerin Hakları ve Ödevleri Sözleşmesi ve Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün 1936 yılı kararı tanımanın geri alınamayacağını öngörmektedir. Uygulamada tanımanın geri alınmasının bir devletin bağımsızlığını kaybettiği zaman olanaklı olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle bir devletin başka devletlerce

[96] Estoppel İlkesi: Hukukta daha önce yapılan bir işin veya verilen ifadenin sonradan ileri sürülen bir iddiayı savunmaya engel olması durumu

ilhakı karşısında söz konusu olup birçok örneğe rastlanmaktadır. Ancak, tanımanın geri alınmasının açık-seçik olması gerekmekte olup, diplomatik ilişkilerin kesilmesi de bu anlama gelmektedir. (Pazarcı, 2004: s.6)

3.3.1 Yeni Oluşan Devletleri Tanımanın Hukuksal Etkileri

Yeni doğan bir devleti tanımanın tanıyan devlet açısından ve tanınan devlet açısından birçok hukuki, siyasi, ekonomik, diplomatik ve sosyo-kültürel etkileri bulunmaktadır. Tanıma işlemi gerçekleştikten sonra bu işlemin ortaya çıkardığı hukuki etkiler genel itibariyle 4 şekilde olmaktadır. Bunlar; (Pazarcı, 2004: s.12–13)

1) **Tanınan devlet ile Tanıyan devlet arasında her türlü uluslararası ilişkinin kurulması olanağının hukuksal açıdan doğması** (Böylece, tanıyan devlet ile tanınan devlet arasında özellikle siyasi, ekonomik ve ticari antlaşmalar yapılması ve diplomatik ilişkileri kurulması olanaklı olmaktadır.)
2) **Tanınan devletin kamu işlemlerine tanıyan devlet iç hukuk düzeninde de saygı gösterilmesi** (Böylece, tanınan devletin verdiği pasaport, vize ve öteki kamu belgeleri tanıyan devlette de, ilke olarak, geçerli belgeleri oluşturmaktadır. Yine, tanınan devletin yargı kararları, ilke olarak, öteki devletlerde de kimi koşullara bağlı olarak uygulanma olanağı kazanmaktadır. Örneğin Kosova'yı tanıyan Türkiye'nin Kosova devletinin vermiş olduğu pasaportları tanıması bu kapsamda değerlendirilebilir. Buna karşılık Kosova'yı tanımayan Yunanistan devleti için Kosova'nın verdiği pasaportların bir geçerliliği yoktur denilebilir.)
3) **Tanınan devletin tanıyan devlet nezdinde dokunulmazlık ve yargı bağışıklığından yararlanması** (Böylece, tanınan devlet organlarının kamusal işlemleri ve kamu gücünü kullandığı faaliyetlerine ilişkin olarak tanıyan devlette, ilke olarak, yargı bağışıklığı uygulanmaktadır.)
4) **Tanınan devlet ile tanıyan devletin birbirlerinin uluslararası sorumluluklarını ileri sürme haklarının doğması** (Böylece, tanıyan devlet ile tanınan devlet arasında bir anlaşmazlık durumunda her 2 devlet herhangi bir konuda anlaşmazlığa düştüklerinde ya da bir taraf diğer tarafın uluslararası hukuktan doğan haklarını ihlal ettiğinde eşit statüde haklarını arayabilecektir. Örneğin KKTC devleti uluslararası toplum tarafından tanınmadığı için Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) uluslararası arenada

Kıbrıs'ın resmi temsilcisi olarak muhatap alınmakta buna karşılık KKTC yok sayılmaktadır. Bu nedenle diğer devletler ile bir anlaşmazlık durumunda Kıbrıs Cumhuriyeti devletini GKRY temsil etmektedir.)

Tanımanın de jure ya da de facto yapılmış olması, de facto tanıma geri alınmadığı sürece, ilke olarak herhangi bir değişiklik getirmemektedir. Ancak, bazı ulusal yargı organları de facto tanınan devletin kamusal işlemlerini hukuksal açıdan tanırken bu işlemlerin geçerliliğini yalnızca tanınan devletin otoritesini fiilen kurduğu ülke ile sınırlı tutmakta ve bunun dışındaki alanlar için hukuksal etki tanımayı reddetmektedir. Diğer taraftan, en azından ABD ve İngiliz mahkeme kararlarına göre, ister de jure isterse de facto tanıma konusu oluştursun, ***bir devlet tanındıktan sonra bu tanımanın geriye yürüdüğü kabul edilmektedir. Bunun sonucunda ise ilgili devletin kamusal işlemlerinin geçerliliği tanıma tarihinden bu yana değil de, o devletin fiilen kurulduğu tarihten (critical date) bu yana kabul edilmektedir.*** (Pazarcı, 2004: s.13)

3.3.2 Yeni Oluşan Bir Devleti Tanımayan Devletlerin Hukuki Durumu

Uluslararası platformlarda belirli bir bölge üzerinde etkin kontrole sahip olan ancak diğer devletler tarafından tanınmayan bölgeler (tanınmamış devletler) fiilen var oldukları sürece uluslararası düzeyde hesaba katılmak zorunda bulunmaktadır. Bu durum en çok tanınmayan devletin fiili otoritesinin bulunduğu ülke üzerinde öteki devletlerin ya da yurttaşlarının faaliyetleri bulunduğunda söz konusu olmaktadır. Böylece, uygulamada genel olarak tanınmayan bir devletin denetimindeki hava sahasından uçuşların bu devletin izni ile yapılması ve karasularından geçiş sırasında zararsız geçiş kuralına uyulması gerektiği kabul edilmektedir. Örneğin Rusya Federasyon'u hariç uluslararası sistemde yer alan diğer büyük devletlerce tanınmayan Abhazya ve Güney Osetya devletlerinin kara veya hava sahasını kullanmak durumunda kalan ve bu ülkeleri tanımayan bir devlet usulen de olsa tanımadığı bu bölgelerden zararsız geçiş yapmak için izin almak durumundadır. Fakat bu bölgeleri tanımayan mevcut bir devletin bu bölgelerden izin alması Abhazya ve Güney Osetya'yı fiilen tanıdığı anlamına da gelmemektedir.

Aynı şekilde bir devlette geçerli olan uluslararası özel hukukun yasalar çatışması kurallarına göre mahkemeleri tanınmayan ancak fiilen var olan bir devletin yasalarını uygulayıp uygulamayacağı sorusuna, sorun tartışmalı olmakla birlikte, öğretide ve uygulamada birtakım koşullarla olumlu cevap verildiği gözlenmektedir. Yine, kimi devletlerin tanımadıkları devletlerin ülkesinde yurttaşları bulunması durumunda, tanımaya gitmeden bu yeni devletlerle konsolosluk ilişkileri kurdukları gözlenmektedir. (Pazarcı, 2004: s.14) Örneğin ABD, AB üyesi ülkelerin çoğu ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 47 devlet Tayvan'ı resmi olarak tanımasalar da bu devlet ile ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmaya devam etmektedirler. Bu ülkelerin pek çoğu Tayvan'da büyükelçilik benzeri, ekonomik ve kültürel ilişkilerin gerçekleştirildiği ofisler bulundurmaktadırlar.

Diğer taraftan, tanınmayan kimi devletlerin fiilen yerleşmiş durumları nedeniyle, uluslararası hukukun kimi kurumlarından yararlanmalarının kabul edildiği görülmektedir. Böylece, tanınmayan bir devlete karşı uluslararası yargı organları önünde dava açılması olanağı bulunmaktadır. Örneğin, Korfu Boğazı Davası UAD önünde İngiltere ile bu devletin tanımadığı Arnavutluk arasında bir dava olup Divan bunda bir sakınca görmemiştir. Yine, 1949 Cenevre Sözleşme'lerinin 2. ve 3. maddelerine dayanarak taraflarından biri tanınmayan bir devlet de olsa silahlı çatışmalar durumunda insancıl hukuk kurallarının uygulanması üstü kapalı olarak görülmektedir. Daha önce de bildirdiğimiz gibi kimi yazarlar savaş tutsakları değişimi gibi sınırlı konularda tanınmayan devletlerle antlaşma yapılabileceğini öngörmekte olup, uygulamada da bu yolda örneklere rastlanmaktadır. (Pazarcı, 2004: s.14)

3.3.3 Bilinçli Tanımama (Non-Recognition) Yaklaşımı ve Stimson Doktrini

Uluslararası hukuka aykırı bir biçimde kuvvet kullanarak işgal, iltihak yoluyla kurulan bir devletin tanınması da uygulanan uluslararası hukukun yasakladığı bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda devletlerin genel tepkisi söz konusu siyasi oluşumu devlet olarak tanımama yönünde olmaktadır. Ancak buradaki ince detay tanımama (non-recognition) bir ***hükümetin veya devletin değil, kanunsuz yollardan oluştuğu düşünülen bir durumu tanımama*** manasında kullanılmasıdır. (Caşın, 2013: s.421) Burada tanınmayan durum çoğu zaman bir

siyasal olay karşısında üçüncü devletin uluslararası hukuka aykırı müdahalesi şeklinde görülen bir işgal veya ilhak ya da self-determination hakkı olmayan bir topluluğun ayrılıkçı hareketi sonucunda kurulan devletlerin tanınmasına ilişkin olarak söz konusu olmaktadır.

Bilinçli tanımama yaklaşımı kökenini, *Latince* ***ex injuria jus non oritur,*** *(law does not arise from injustice)* ***yasadışı durumlardan yasal sonuçlar ortaya çıkamaz*** *prensibinden alan bu düşüncede yasadışı yollardan elde edilen hiçbir kazanım kanuni olarak tanınamaz.* Bu anlayışın bir yansıması olarak 1928 yılında imzalanan Kellogg-Briand Paktı ile bu tarz durumların yasadışı ilan edileceği kabul edilmiştir.

1932 yıllarının sonlarında Mançuryada "Manchukuo Devleti" bağımsızlığını ilan etti. Bu ilan MC Misakının söz konusu hükmünün uygulanıp uygulanamayacağı tartışmalarını da beraberinde getirdi. Çünkü 1931 yılında bir Çin eyaleti olan Mançurya, Japonya tarafında işgal edilmişti. İşgalden sonra da Manchukuo devleti ilan edildi. (Azarkan, 2008: s.81) Japonya halkın talepleri doğrultusunda Manchukuo devletinin ilan edildiğini savundu. Japonya'ya göre Çin'in bütünlüğüne saygı gösterme zorunluluğuna karşın, bu durumun Çin halkının self-determinasyon hakkının elinden alınacağı şeklinde yorumlanamayacağını ileri sürüyordu. 1932 yılı Eylül ayında Japonya Manchukuo devletini tanıdı. İlk olarak, ABD Mançurya'da bu yeni durumu tanımama niyetini açıkladı. Aslında Mançurya sorunu ortaya çıkmadan önce Çin ve Japonya'ya gönderilen benzer notlarda, ABD Sekreteri Henry Lewis Stimson ülkesinin 27 Ağustos 1928 tarihindeki Paris Paktının sözleşme maddelerine ters düşecek hiçbir durumu, anlaşmayı ya da sözleşmeyi tanımaya niyeti olmadığını açıklamıştı. (Turns, 2003: s.118–119)

ABD, MC üyesi değildi ve bu nedenle Misakın 10 maddesinin tartışmasına girmek istemiyordu. Zira MC Misakının 10. maddesinde: "Topluluk üyeleri, tüm topluluk üyelerinin mevcut siyasi özgürlüğünü ve bölgesel entegrasyonu harici saldırganlara karşı korumak ve saygı göstermekle yükümlüdür" hükmü bulunmaktadır. Bu nedenle, Stimson düşüncesini antlaşmaya taraf devletlerin karşılıklı ilişkilerinde meşru bir araç olarak savaşı reddeden ve taraf devletler arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların barışçıl yöntemlerle çözümünü

amaçlayan Kellogg-Briand Paktına dayandırdı. MC Misakının 10. maddesine bir ilave yaptı MC bu eklemeyle Stimson'un düşüncesini geliştirerek tüm üyelerinin izlemesi "gerekli" bir tanımama politikası oluşturdu. MC bu politikasının sağduyudan çok bir zorunluluk konusu olduğunu tekrar belirterek cemiyet bu politikanın tüm üye devletlerin izlenmesi gerekli bir politika olduğu yönünde karar aldı. MC oluşturduğu özel bir komisyon aracılığıyla Çin'e yapılan Japon saldırısı ve sonrasında meydana gelen gelişmeleri soruşturduktan sonra, 1933 yılında Çin'in Mançurya üzerindeki egemenliğini kabul etti. Bu karar aynı zamanda Japonya'nın Mançukoku'yu tanımasının hukuki olmadığını da teyit ediyordu. (Azarkan, 2008: s.82) Bu durumda, bilinçli tanımama yaklaşımı hukuki olmayan bir durumu hukukileştirmesini engellemesi bakımından iyi bir politikaydı.

Japonya MC'nin bu kararına tepki olarak Çin'den çekilmektense, MC'den çekilerek karşılık verdi. Japonya'nın MC çevresinden Mancurya'daki durumunu hukukileştirme yönünde bir çaba içine de girmedi. Ancak daha sonraki yıllarda meydana gelen benzer gelişmelerde MC'nin ve ABD'nin aynı tepkiyi veremediğini görmek mümkündür. Öyle ki MC 1935 yılında İtalya'nın Etiyopya'yı işgal etmesi ve 1938 yılında Avusturya'nın Almanya tarafından ilhak edilmesine yeterli ve etkin bir şekilde karşı çıkamamış kendi üyesi 2 devletin işgalini sadece kınamakla yetinmişti. Bu olaylar MC'nin üyelerinin toprak bütünlüğünü korumada başarısızlığının bir göstergesiydi. MC'nin bu işgalleri engellemedeki başarısızlığı ve işgalci devletleri cezalandırma yönündeki yetersizliği cemiyetin inandırıcılını büyük ölçüde gölgeledi. Bir eleştirmenin ustaca benzettiği gibi, "at kaçtıktan sonra ahırın kapısını kapatmak" gibiydi. (Azarkan, 2008: s.82)

Uluslararası hukukun çevresinde dayanaklar aranmasına rağmen 1930'lu yıllarda gerek Mançurya'nın işgalini getirdiği geçici düzensizlik ve gerekse diğer işgaller uluslararası ilişkilerde düzeni sağlayamamıştır. Aslında, daha önce bir kısım MC üyesinin yaptığı gibi İngiltere ve Fransa sonunda tanımama politikalarından vazgeçtiler, istisnai bir önlem olarak her biri 1938 yılında İtalya'nın Etiyopya üzerindeki egemenliğini kabul ettiler onların amacı tanımama politikası ve ekonomik yaptırımlardan sonra genel barışı korumaktı; ama bu hareketin farklı bir etkisi oldu. Bu hareket uzaklaştırıcı olmaktan çok ilerde yapılacak işgallere başlama cesareti

vermiştir. Bunun sonucu olarak 1939 yılında Arnavutluk işgal edildi. Bunun ardından İngiltere ve Fransa tanımama politikalarına dönüş yaptılar.

Söz konusu bilinçli tanımama (non-recognition) yaklaşımı BM döneminde meydana gelen birçok olayda uluslararası hukuk ilkesi olarak benimsenmiştir. Güç kullanma, işgal, ilhak, fetih ve hatta ırk ayrımcılığı gibi ortaya çıkan siyasi oluşumların tanınmaması yönünde bir mazaret (excuse) olarak kullanılmıştır. Örneğin Rodezya'daki yönetim hükümet kurma ve toprakları üzerindeki kontrolü elinde bulundurmasına rağmen, BM Güvenlik Konseyi 1965 yılında aldığı 216 sayılı karar ile üye devletlerden Rodezya'nın tek taraflı bağımsızlık ilanını tanımamalarını istemiştir. (UN Security Council Resolutions, S/RES/216) BM'nin yaptığı çağrının gerekçesi Rodezya'da iktidarda beyaz azınlık bulunması ve bu iktidarın ırk ayrımcılığı politikasını izlemesine dayanmaktaydı. Bu durum, BM Genel Kurulunun almış olduğu 1514 karar kapsamına girmekteydi. Söz konusu kararda vesayet altındaki ülkelerde ırk, renk vb. ayrımcılığın yapılmaması istenmekteydi. (UN General Assembly Resolution, A/RES/1514/XV)

Diğer taraftan 15 Kasım 1983'te KKTC'nin ilanından hemen sonra Güvenlik Konseyi, uluslararası hukuka aykırı kuvvet kullanma yoluyla kurulduğu varsayımı çerçevesinde 18 Kasım 1983 tarihli ve 541 sayılı kararı ile KKTC'nin ayrılmasını hukuksal açıdan geçersiz ilan edip Kıbrıs Cumhuriyeti'nden başka bir devletin tanınmaması çağrısında bulunmuştur. (UN Security Council Resolutions, S/RES/541) Ayrıca 11 Mayıs 1984 tarihli 550 sayılı kararı ile de açıkça KKTC'nin tanınmaması çağrısını yapmıştır. Güvenlik Konseyi'nin TC'nin Kıbrıs'a karışmasının Garanti Antlaşmasına dayalı olması durumunu ve Kıbrıs Türk toplumunun self-determinasyon hakkını hesaba katmayan bu kararları KKTC'nin Türkiye dışında başka devletlerce tanınmamasının başlıca nedeni olmuştur. (Pazarcı, 2004: s.8)

Self-determination hakkına sahip olmayan toplulukların devlet ilan etmesi durumunda da bu devletlerin tanınmaması gerektiği B.M. Güvenlik Konseyi'nin çeşitli kararlarında yer almıştır. Bilindiği gibi self-determination hakkı uygulanan uluslararası hukukta açıkça yalnızca sömürgelikten kurtulma durumunda kabul

edilmemekte olup, öteki ayrılıkçı hareketler bakımından, ülkesel bütünlük ilkesine aykırı düştüğü için, genellikle reddedilmektedir.

Esasında 1. Dünya Savaşı öncesi uluslararası hukuk uygulaması aslında tanımama politikasına karşı argümanlar içermekteydi. Güce dayalı sınır genişletme klasik uluslararası hukukçular arasında destek bulabilmektedir; Grotius ve Vattel'de fetihlerin haklılığının kabulu yönünde temel bir inanç vardı. Onlar devletlerarası savaşların uluslararası toplumsal düzenin sağlanmasında fayda sağlayacağını ileri sürmekteydiler. Eğer bir ülke başka bir devlet tarafından askeri bir buyruk altına alınırsa ve üçüncü bu durumdan etkilenmediyse o zaman, işgal haklı bir eyleme döner galip gelen devlet açısından düşmanlık sona erer. Bunu yanında işgal edilmiş bölge galip devletin topraklarına katılıp hukuki bir niteliğe kavuşur. Bu durumda da, uluslararası alanda düzenin sağlanmasına katkıda bulunur. (Korman, 1996: s. 25–26)

Bilinçli Tanımama (non-recognition) kendi başına etkili güvenlik sistemi oluşturamazken, yine de Stimson Doktirin'nin uluslararası hukuk kurallarının gelişmesine katkı olduğunu söylemek mümkündür. Uluslararası politikalardaki ani gelişmeler ve değişmeler hukuk ve gerçek durumlar arasında bir uyum sağlayabilmektedir. Bu gerçek durumlar, o zamanki koşullarda, bazen hukuki olamasa bile devletler bunu isteksiz bir şekilde kabullenmek zorunda kalırlar. Ancak, uluslararası hukuk tüm olgular kabullenmişse, hatta bunlar hukuki olmayan hareketler olsalar da, bir hukuk sisteminin tohumlarını içinde barındırabilmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında BM üyesi devletlerin günümüzde güç kullanarak ülke edinme yaklaşımına soğuk baktıkları görülmekle birlikte bazı durumlarda destekledikleri de görülmektedir. Örneğin Sudan ve Güney Sudan arasında uzun yıllardır yaşanan çatışmalar sonunda Güney Sudan'ın Sudan'dan ayrılması ve Doğu Timor'da yürütülen bağımsızlık mücadelesine uluslararası toplumun verdiği destek bilinçli tanımama yaklaşımı ile çelişmektedir. Diğer taraftan Güney Osetya ve Abhazya gibi bölgelerde yaşanan çatışmalar sonucunda bu bölgelerin bağımsızlık ilanlarına uluslararası toplumun nerdeyse bir bütün olarak gösterdiği tavır Stimson doktrininin varlığını bir kez daha göstermektedir. Bu

yönüyle bilinçli tanımama yaklaşımı günümüzde mevcut devletler için siyasi bir araç haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3.3.4 Montevideo Sözleşmesi ve Objektif Tanıma Unsurlarının Belirlenmesi

1933 yılında imzalanmış olan Devletlerin Hak ve Yükümlülüklerine İlişkin Montevideo Sözleşmesinin devlet olma koşullarını ve devletlerin tanınma şartlarını içeren temel bir uluslararası hukuk belgesi niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Montevideo Sözleşmesi imzalanıncaya kadar geçen süre zarfında uluslararası hukuka ilişkin gelişmeler incelendiğinde yeni bir siyasal oluşumun devlet olarak nitelendirilebilmesi için hangi niteliklere sahip olması gerektiği konusunda hukuki bir belge bulmak oldukça zordur. Uluslararası sistemin 1933'ten günümüze kadar geçen yaklaşık 80 yıllık süre içinde geçirdiği değişikliklere rağmen, Montevideo Sözleşmesinde yer alan, yeni bir oluşumun devlet sayılabilmesi için gereken objektif koşullarda bir değişikliğe gidilmediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Ancak devletleri tanıma konusu ile ilgili olarak modern devletin kuruluşundan hemen sonra değil de neden 1930'lu yıllara kadar bir kodifikasyon çalışmasının olmadığını ya da neden bu tarihe kadar beklenildiğini düşünmek gerekmektedir. Aslında bu soruyu şu şekilde sormak daha sağlıklı olacaktır. Dünyadaki mevcut devletler ne oldu da yeni devletlerin tanınması ile ilgili olarak neden objektif tanıma unsurları belirlemek durumunda kaldılar? Esasında tanıma konusunda meydana gelen gelişmelerin 1800'lü yıllarda Latin Amerika devletlerinin bağımsızlık kazanma süreçlerinde ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Bu konuda ilk çalışmaların İngiliz devlet adamları tarafından geliştirildiğini söylememiz mümkündür. İngiliz devlet adamları yeni kurulan bir devletin tanınma koşullarını belirleyerek bu dönemde bir standart oluşturdular. Söz konusu dönemde Tanınma koşullarının belirlenmesi, büyük ölçüde, Latin Amerika'da kurulan yeni devletlerin bağımsız devletler olarak tanınması gereğinden ortaya çıkmıştır. Orta ve Doğu Avrupa'nın güçlü devletlerinin girişimleriyle yasal hükümet temelinde oluşturulan Avrupa Uluslararası Hukuku yeni devletlerin ve oluşumların hukuki olarak varlıkları tam kanıtlandıktan sonra tanınmaları gerektiğinin belirtmekteydi.

(Azarkan, 2008: s.27) Bu hukuka göre devletler hukuki olarak kurulmalı veya yeni devletler başka bir devletin topraklarından ayrılmak suretiyle kurulmuş ise kendisinden ayrılan devletin bu yeni devlete izin vermesi halinde diğer devletler yeni devleti tanımalıdırlar. Aksi takdirde, bu şartları yerine getirmeyen yeni oluşum devlet olarak tanınmamalıdır. (Grewe, 2000: s. 497–498)

ABD ve İngiltere uluslararası topluma yeni oluşumların katılabilmesi ve bu oluşumların devlet olarak tanınması için 19. yüzyılda bazı bildiriler yayınladırlar. Çünkü bu dönemde Latin Amerika'da İspanyol kolonilerinin isyanı tanınma konusunda bir hukuksal düzlenme yapma gereği ortaya çıkardı. Güney Amerika'daki bağımsızlık hareketlerini başlatan gelişme Fransa'nın İspanya'yı 1808 yılında istila etmesi oldu. Fransa'ya karşı İspanya'nın yanında savaşa giren ABD kolonileri askerleri sonradan bağımsızlık hareketlerini başlattılar. Güney Amerika Devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmaları 19. yüzyılın en önemli gelişmelerindendir. ABD Rio de la Plata Vilayetler Birliğini, Kolombiya, Şili ve Meksika'yı 1822 yılında tanıyarak, bu devletlere elçi atadı. İki yıl aradan sonra İngiltere'de bu devletleri de tanıdı. Bu gelişmeler İspanya tarafından kınanmıştır. İspanya bu ülkelerdeki egemenliğin kendisinde olduğu, bu nedenle bu oluşumların tanınmasının hukuka aykırı olduğunu savundu. (Azarkan, 2008: s.27)

Güney Amerika'da bağımsız devletlerin kurulması tanımaya ilişkin iki önemli ilkenin formüle edilmesi sonucunu doğurdu. Bunlar;

1) **Şartlı Tanıma:** İngiletere, Brezilya ve Meksika'yı tanımak için köle ticaretlerini yasaklamalarını istedi. Böylece tanıma devletlerin yerleşik uluslararası kurallara uymasını sağlama yönünde bir araç olarak kullanıldı.
2) **Toprak Bütünlüğüne Saygı (Uti possidetis juris):** Kolonilerin bağımsızlığa kavuşması koloniler arası sınır uyuşmazlıkların ortaya çıkma olasılığını ortaya çıkardı. Bu nedenle, yeni devletlerin uti possidetis ilkesine uymalarını sağlama ve onları devlet haline getirme amacı güdülmüştü. Bu açıdan koloni döneminde eyaletler arasında geçerli olan sınırlar kabul edilmiştir.

Latin Amerika'da ortaya çıkan yeni devletlerin tanınmaları için ek şartlar da dayatılmıştı. İngiltere'nin Güney Amerika ile görüşmelerini yürüten Lord Canning

bu devletlerin tanınması için insan haklarına ilişkin dört maddelik öneri sunmuştu. Bunlar;

1) ***Yeni kurulan devletleri kendi halkalarının onayını alma***
2) ***Bütün ülkeye sahip olma***
3) ***Ülkede otoritelerini kurma***
4) ***Köle ticaretini yasaklayacağını belirtme***

Bu dönemde Tanıma için uluslararası ilkelerin yokluğu, güçlü devletlerin her birinin tanınma için farklı şartlar belirlenmesi zorunlu kılmıştı. Ayrıca, İngiltere'nin belirlediği şartlar yoruma açık şartlardı. Örneğin; bir devletin ülkesinde kamu düzenini sağlama şartı tanıma için zorunlu şartlardan birisiydi. Ancak, bu şart göreceli ve yoruma açık bir şarttı. Bundan dolayı, bu şarta dayanarak güç devletler, tanıma zamanını kendilerince belirleyebilme olanağını elde etmişlerdi. Ayrıca Avrupalı devletler Latin Amerika'da ortaya çıkan yeni bir devleti Hıristiyan Avrupa Devletleri ailesine almak için sadece bu şartları yeterli görmeyerek böylesi bir oluşumun (yeni devletin) belli bir uygarlık düzeyine ulaşmasını gerekli görüyorlardı. (Azarkan, 2008: s.28) Bir başka deyişle bu dönemde devlet olmanın bir başka koşulu da uygar dünyanın yani o dönemde Avrupa'nın değerlerini benimsemesi olduğunu söylemek mümkündür.

Latin Amerika'daki devletlerin devlet olma süreçlerini ve sonrasında tanınmalarını sağlayan gelişme o dönemde büyük bir güç olarak ortaya çıkan ABD'nin Amerika kıtası üzerinde soyunduğu liderlik olarak ön plana çıkmasıdır. Zira Avrupa'da kendilerini barışın koruyucuları olarak gören büyük güçlere benzer şekilde, ABD'de kendinin Güney Amerika'da barışı sağlayıcı ve birleştirici bir güç olarak gördüğünü söylemek mümkündür. Diğer yandan Latin Amerika devletlerinde var olan benzer kültürel ve politik değerlerin yanında İspanya'nın tekrar eski kolonileri ele geçirebileceği yönündeki korku işbirliği ve ortak hareket etme düşüncesini arttırdı. Bu durum ABD'nin liderlik rolü ile pekişince 1800'lerin son çeyreğinden itibaren hem yabancı devletlerin işgallerine karşı hem de siyasal sorunların barışçıl çözümü için bir dizi konferanslar düzenlenerek uluslararası hukuka ilişkin sorunlar ile ticari ve siyasi sorunlar tartışılmıştır.

Amerikan Devletleri Uluslararası Konferansı ismiyle düzenlenen bu konferanslar dizisi Amerika kıtasında yer alan mevcut devletlerin sorunlarının barışçıl yollarla çözümünde önemli katkılar sağlamıştır. Örneğin 1923 yılında "Amerikan Devletleri Arasında Çatışmalardan Kaçınılmasına İlişkin" bir sözleşme imzalandı. Bu sözleşme uyuşmazlıkların temel nedenini araştırmak amacıyla bir komisyonu kurması bakımından önem taşımaktadır. Ancak söz konusu bu konferanslar dizisi içinde devletlerin tanınması veya tanıma konusunu o tarihe kadar belki de en kapsamlı şekilde inceleyen ve bu konuda objektif unsurlar ortaya koyan konferans 3–26 Aralık 1933 tarihleri arasında Uruguay'ın başkenti Montevideo'da düzenlenen 7. Amerikan Devletleri Uluslararası Konferansı olduğunu söylemek mümkündür. Zira Montevideo Konferansı sosyal, siyasi, ekonomik, bilimsel konuları içine alan 8 bölümlü ve 28 ana konudan oluşan oldukça geniş bir gündeme sahipti. Bu ana konuların içinde ulaşım, kadın hakları, siyasi uyuşmazlıkların çözümü, finansal ve ekonomik problemler, uluslararası hukuk ve barışın sağlanması gibi konular bulunmaktaydı.

Konferansın ilk çalışmaları iki ana konu üzerinde yoğunlaştı: birinci konu, Amerika Kıtası devletleri arasında ticaretin geliştirilmesine yönelik çalışmalardı. Bu kapsamda, devletler arasında ticari sınırlamalar ve kota sistemini kaldırma, fiyat tarifesini düşürme ve Pan–Amerika devletleri arasındaki ilişkilere ekonomik bir içerik kazandırılması amaçlanmaktaydı. İkinci konu, devletlerin eşitliği ilkesine bağlılık ve bir devletin başka devletleri iç işlerine müdahalenin önlenmesiydi. Konferansta en önemli tartışmalar ve kararlar bu iki konuya ilişkindi. Montevideo Konferansında devletlerin yükümlülükleri ve hakları, suçluların iadesi, siyasi mülteci ve uyrukluk konularını içeren 6 antlaşma imzalanmıştır. Ancak söz konusu bu antlaşmalar içinde en önemlisi Devletlerin Hakları ve Yükümlülükleri başlıklı toplam 16 maddeden ve çekincelerin yer aldığı kısımdan oluşan antlaşmadır. Söz konusu bu antlaşmanın ilk 10 maddesi devletlerle ve tanınma ile ilgili unsurlara yer verirken diğer maddeler antlaşmanın uygulanması ile ilgilidir. Bu bakımdan aşağıda ilk 10 madde yer almaktadır. (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 2008)

1) Bir devletin uluslararası hukukun kişisi olabilmesi için yani bir devletin devlet olarak uluslararası hukukta kabul edilebilmesi için şu yeterliliklere sahip olmalıdır.

a) Kalıcı Nüfus: Kalıcı nüfusun var olması en önemli kriterlerden biridir. Bu anlamda nüfusun çokluğu veya azlığı önemli bir unsur olmayıp en önemli unsur nüfusun kalıcı olmasıdır. Burada "kalıcılık" kelimesiyle anlatılmaya çalışılan, nüfusun hareket etmediği veya göç olgusunun hiç olmadığı değil, daha çok nüfus arasında bir sosyal bütünlük olması ve nüfusun makul bir sabitlik göstermesidir.

b) Tanımlanmış bir ülke: Ülkenin belirli bir bölgede bulunması kriterinin karşılanmasında, ülkenin üstünde hak ettiği topraklarının bir bölümünün işgal altında olması veya sınırlarının tam olarak belirlenmemiş olması önemli değildir. Devletin ülkesi kavramı, ülke topraklarını onun üzerindeki hava sahasını ve yeraltındaki bütün topraklarını kapsar. Burada önemli olan, ülke toprakları içerisinde bir siyasi topluluğun etkili olarak yerleşmiş olmasıdır

c) Hükümet: Etkili bir yönetimin var olması, bu yönetimin demokratik bir yönetim olması veya meşru bir yönetim olmasından ziyade, devletin ülkede yaşayan insanların günlük hayatını idare edebilme kabiliyetini ve bölgeyi yönetebilme kapasitesini ilgilendirir. Hükümetin etkin icra kontrolüne sahip olması ve bir başka devletin denetimine tabi olmaması gerekir. Bu aslında bir derece meselesidir ve bir kez devlet ihdas edildikten sonra, hükümet otoritesinin geçici yoksunluğu veya etkisini yitirmesi devlet olmak niteliğini ortadan kaldırmaz. Hatta devlet, hükümeti diğer devletlerin gücüne bağlı olsa bile, varlığını sürdürür.

d) Diğer devletlerle ilişki kurabilme yeteneği: Burada bir devletin uluslararası kuruluşlarda ve diğer ülkelerde temsili önemlidir. (Köstem, 2011) Bir varlığın diğer devletler ile ilişkilere girebilmesi kapasitesi, onun etkin icra kontolünü sadece iç meselelerde değil, ama dış ilişkilerinde de uygulanabilmesini gösterir ve devletin 'egemenliği' veya 'bağımsızlığı' olarak da ifade edilir. Devlet olabilmek için, diğer bir devletin otoritesinden hukuken bağımsız olmalıdır. Eğer bir varlık uluslararası ilişkilerinde bir başka devletin talimatı altındaysa, devlet olarak tanınmak hakkını kazanamaz.

2) Federal devletler uluslararası hukuk açısından tek bir devlet olarak kabul edilecektir.

3) Devletlerin siyasal varlığı diğer devletlerin tanınmasına bağlı değildir. Bir devlet tanınmadan önce de varlığını ve bağımsızlığını koruma, kendi yargısını yapılandırma, yönetim örgütlenmesini oluşturma ve ulusal çıkarlarını koruma hakkına sahiptir. Uluslararası hukuka göre devletin yukarıda belirtilen haklarını kullanması diğer devletlerin onayına bağlı değildir.

4) Devletler hukuksal olarak eşit ve aynı haklara sahip olup yapacakları etkinliklerde eşit kapasiteye sahiplerdir.

5) Devletlerin temel hakları hassas konular olup hiçbir şekilde müdahale yapılamaz

6) Bir devletin tanınması ile tanıyan devlet tanınan devleti uluslararası hukuk çerçevesinde bütün hak ve yükümlülükleriyle kabul ettiğini belirtir. Tanıma şartsız ve geri alınmaz bir işlemdir.

7) Bir devletin tanınması açık veya zımni (örtülü) olabilir. Örtülü tanıma ima şeklinde olabilir.

8) Hiçbir devletin başka bir devletin iç işlerine ve dış işlerine müdahale etme hakkı yoktur.

9) Devletlerin yargı sistemleri o ülkenin toprakları içinde yaşayan tüm sakinleri (yurttaşlar) için geçerlidir. Vatandaşlar ve yabancılar yargının ve ulusal otoritelerin aynı şekilde koruması altındadır. Bir ülkedeki yabancılar o ülkenin vatandaşlarından daha fazla hak ve ayrıcalık talep etme hakkına sahip değillerdir.

10) Devletlerin öncelikli (primary) amacı barışın korunmasıdır. Herhangi bir şekilde devletler arasında anlaşmazlık çıktığında bu anlaşmazlık Pasifik antlaşmasında yer alan barışçıl yollarla çözülmelidir.

Montevideo Sözleşmesinin ekinde yer alan uluslararası hukukun kodifikasyonuna ilişkin programda "uluslararası hukukun kodifikasyonu tedrici aşamalı ve gelişmeye elverişi olmalıdır" şeklinde ifade yer almaktadır. Montevideo Konferansında Amerika Kıtasında Genel ve Özel Uluslararası Hukuk kodifikasyon çalışmaları için yeni yöntemleri kullanılması gerektiği, bunun için de uluslararası

hukuk kodifikasyon için Konferansın bu yönde düzenleme yapması gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, Konferansta aşağıda belirtilen eylemleri içeren bir karar kabul edildi: (Azarkan, 2008: s.39)

1) 1906 Rio Konferansında oluşturulan ve her hükümet tarafından önerilen hukukçulardan oluşan Uluslararası Hukuk Danışmanları Komisyonunun korunması
2) Her hükümet ulusal nitelikli Uluslararası Hukuk Kodifikasyonu Komitesi oluşturmalıdır.
3) Kodifikasyon çalışmalarını hazırlama ve organize etme göreviyle yedi hukuçudan oluşacak bir uzmanlar komisyonunun oluşturulması

Montevideo Konferansının bölgesel olma özelliği, onun etkinliği hakkında yapılan analizlerin eksik olmasına neden olmaktadır. Ayrıca, kullanılan kavramlar belirsizdir. Her ne kadar Montevideo kriterleri 1933 yılından beri uluslararası hukukun bir parçası olsa da devlet teorisine ilişkin başka antlaşmalarda yapılmıştır. ***19. yüzyılda devlet, sınırları içinde hakimiyet kuran bir siyasal yapı olarak düşünülürdü. Bu kavrama hukuki boyut kazandırma, kavramın teoride ve uygulamada etkinliğinin artmasını sağladı.***

İki Dünya Savaşı arası dönemdeki siyasal atmosfer Montevideo Konferansının gündeminin belirlenmesine etkin olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Montevideo Konferansından sonra bir oluşumun devlet olarak nitelendirilebilmesi için gereken koşulların neler olması gerektiği konusunda dünya üzerinde o dönemde var olan devletler arasında kesin bir uzlaşma sağlanamamıştır. Devletlerin bu kavramın belirsizliği ya da bu kavramın tanımlamadaki isteksizlikleri bu temel sorunun çözümündeki en önemli engeldir. Şüphesiz bu durumun oluşmasına sebep olan en önemli gelişmelerden biri yukarıda ilk 10 maddesini açıkladığımız Devletlerin Hakları ve Görevlerine İlişkin Antlaşmaya ABD'nin ilk 10 maddesine çekinceler koymasıdır. (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 2008)

Montevideo'nun devlet tanımına sınırlı katkılarına rağmen, konferans bir devlete müdahalenin hukuk dışı sayılması ve devletler arasında ekonomik ve siyasi

işbirliği konusunda kriterleri belirlemek açısından önemli bir başarı sağlamıştır. Montevideo'da devlet kavramına ilişkin kodifikasyon çalışmalarında devletlerin eşitliği ve devletlere dışarıdan müdahale edilmesinin hukuk dışı olduğuna ilişkin konuları kodifike edilmiştir. Montevideo, uluslararası hukuk mekanizmalarının kurulmasında ve ülkelerin davranışlarının hesabını vermelerini sağlamada kritik bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Ancak genel olarak Montevideo Sözleşmesi, devlet ve devletlerin tanınma sorunundan daha çok dış müdahale ile ilgili bir sözleşme niteliğindedir. Montevideo'nun amacı daha yakın ekonomik ve siyasi bağlar geliştirmek, ABD ile Latin Amerika arasında dış müdahalenin yapılmaması ile ilgili karşılıklı güven sağlamaktı. Bu yönüyle Montevideo, uluslararası güvenlikte yeni bir açılım sağladı. (Azarkan, 2008: s.45) Amerika Kıtası Devletleri sürtüşmeli, müdahaleci ve çelişkili geçen yıllardan sonra üzerinde uzlaştıkları tek konu uluslararası güvenlikti. Montevideo ve ondan sonraki konferansların hepsi öncelikle güvenlik sağlama amacına yöneldi. Sonuç olarak Montevideo, uluslararası toplumun devleti tanımlaması ve devletlerin tanınması konularını kesin olarak çözmese de bu konuda günümüze kadar en çok referans alınan bir uluslararası kaynak olarak yer almaya devam etmiştir.

3.3.5 Tanıma Konusunda Montevideo Sonrası Diğer Kodifikasyon Çalışmaları

Bir siyasal oluşumun devlet olarak nitelendirilebilmesi için hangi kriterlere sahip olması gerektiği ilk olarak Uruguay'ın başkenti Montevideo'da düzenlenen 7. Amerikan Devletleri Uluslararası Konferansında ortaya konulmuştur. Buna göre bir oluşumun devlet olabilmesi için asgari 4 özelliğinin olması gerektiği ifade edilmiştir. Montevideo'da belirlenen bu kriterler bugüne kadar devletlerin tanınması konusunda en sık başvurulan referans kaynak olmuştur. Ancak bu kriterlerin dışında sonraki yıllarda belirlenen ve ortaya konulan başka kriterler de belirlenmiştir. Örneğin Montevideo Konferansından 3 yıl sonra 1936'da Uluslararası Hukuk Enstitüsü devletlerin tanınmasını "*belli bir bölgede siyasi olarak örgütlenmiş bir insan topluluğu başka bir devletten bağımsızsa ve uluslararası hukukun bir devlete yüklediği yükümlülüklerini yerine getirebilme yeterliliğinde ise, bunu bu şekilde kabullenen devlet veya devletlerin yaptığı işleme tanıma denir. Bu tanıma, tanıyan devletler tanıdıkları bu devletin uluslararası toplumun bir üyesi olarak görüldüğünün bir dışavurumudur*" şeklinde tanımlamıştır. (Azarkan, 2008: s.41)

Devletlerin tanınması sorunu 2. Dünya Savaşından sonra kurulan uluslararası sistem içinde de tartışılmaya devam ettiğini söylemek mümkündür. Örneğin 12 Nisan ve 9 Haziran 1949 tarihlerindeki Uluslararası Hukuk Komisyonu toplantısında tanıma sorunu ele alınarak devletlerin bireysel oluşumlardan toplu tanımaya geçişinin uluslararası hukukun gelişiminde bir aşama olduğunun önemine işaret edilmiştir. Ayrıca, tanıma sorunun hukuki bir problem olarak ele alınmasından çok siyasi bir problem olarak ele alındığını söylememiz mümkündür. Uluslararası Hukuk Komisyonu (UHK), tanıma sorununun Devletlerin Hakları ve Görevleri Tasarı Bildirgesinde kısa bir paragrafta ele alınamayacak kadar çok hassas ve içinde oldukça siyasi anlamlar barındıran bir konu olduğu ve konunun komisyon tarafından arzu edilen ve gerekli olduğu görülüp incelenmesi gereken 14 başlıktan biri olduğu sonucuna varmıştır. (Azarkan, 2008: s.41)

Devletlerin ve hükümetlerin tanınma konusu Uluslararası Hukuk Komisyonu'nda 1949–1973 tarihleri arasında oldukça tartışılan bir konu olmaya devam etmiştir. 1973 yılındaki oturumda, gelecek çalışma programı görüşmeleri boyunca, çıkan ortak görüş; "hukuki sonucu olmamasına rağmen, devletlerin ve hükümetlerin tanınması hukuki düzenlemeye varmayan birçok siyasi problem meydana getirdiğinden, bir süre kenara bırakılması gerektiği şeklinde olmuştur.

Devlet olma niteliğinin neler olması gerektiği konusunda birçok çalışma yapılmasına karşılık bugüne kadar üzerinde anlaşılmış ortak bir metin veya objektif standartlar belirlenememiştir. Buna karşılık BM Genel Kurulu 1974 yılında 3314 sayılı kararında saldırgan savaşa ilişkin bir tanım kabul etmiştir. Bu tanım içinde devleti tanıma soruları göz ardı edilerek, devlet kavramı kullanılmıştır. **(**UN General Assembly Resolution, A/RES/3314/XXIX) Bununla birlikte Uluslararası Hukuk Komisyonu aynı yıl kodifikasyon çalışmaları için içlerinde devletlerin ve hükümetlerin tanınmasının da bulunduğu 14 başlık seçmiştir. Devlet kelimesinin tamamı ayrı bir resmi belge olarak ileri sürülmese de, Uluslararası Hukuk Komisyonu genel bildiri ve kongrelerde önerilen tanımların temel özelliklerini dikkatle incelemiştir. (Azarkan, 2008: s.41)

1949 yılında Devletlerin Hakları ve Görevleri Bildirgesi ile Devlet kelimesinin ilk kodifikasyon girişimi yapılmıştır. BM Özel raportörü Ricardo J. Alfaro devletin tanımının Devletlerin Hakları ve Görevleri Tasarı Bildirgesinde yeri olmadığını düşündüğü için tasarısında devletlere ilgili herhangi bir tanıma yer vermemiştir. (Draft Declaration on Rights and Duties of States With Commentaries, 1949) Çünkü Alfaro'ya göre "eğer bir devlet varlığını sürdürecek koşulları sağlayamıyorsa devlet değildir, diğer yandan eğer bir devlet varlığı için gereken şartları yerine getiriyorsa o devlet vardır. (Azarkan, 2008: s.41–42) Uluslararası Hukuk Komisyonu devletin anlamı konusunda bir fikir birliğine varılmasına gerek görmedi bu nedenle devletin tanımının Tasarı Bildirgesi'nde bulunmamasına karar vermiştir. Devlet teriminin uluslararası geçerliliği bulunan anlamda kullanılacağı kararlaştırıldı. Komisyon devlet teriminin daha önceden tanımı yapılmadan kullanıldığı, tanımanın açıklanmasının yararlı bir amacı olmadığını belirtti. Devlet teriminin uluslararası geçerliliği bulunan anlamda kullanılacağı kararlaştırıldı. Bundan dolayı devlet kavramı tanımsız ve muğlak bırakılmıştır. (Azarkan, 2008: s.42)

Devlet kavramı konusunda benzer bir sorun ise 1956 yılındaki Antlaşmalar Hukuku toplantısının tasarısı sırasında ortaya çıkmıştır. Tasarı toplantısının terimlerin açıklamaları maddesinde özel raportör Sir Gerald Firzmaurice devlet terimine bu tanımı uygun görmüştür. "Devlet": Sınırları belli bir toprak parçasında yaşayan insan topluluğu, kurulmuş bir yönetim sistemine sahip, diğer devletler ile uluslararası ilişkilere girebilen bu ilişkide doğan sorumlulukları taşıyabilen bir hükümete sahip olan oluşum devlet olarak nitelendirilebilir. (Firzmaurice, 1956: s.107–108) Bununla birlikte Viyana Sözleşmesi'nin şimdiki 6. maddesine eklenmek amacıyla sonradan 1966'da hazırlanan taslak madde de: "Devlet" terimi aşağıdaki metinlerde geçen "Devlet" kavramıyla aynı anlamda kullanılmıştır.

- *Birleşmiş Milletler Şartı*
- *Adalet Divanı Statüsü*
- *Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi*
- *Viyana Diplomatik İlişkiler Sözleşmesi*

Yukarıdaki bütün devlet tanımı kodifikasyonu girişimleri ve buna ilişkin tartışmalardan sonra, devletin tanımı uyuşmazlıklara neden olan ve siyasi anlamlar içeren bir konu olarak kaldı. (Azarkan, 2008: s.42–43)

3.3.6 Tanıma Konusunda Uluslararası Sisteme Etki Eden Devletlerin Belirledikleri Standartlar

Uluslararası sistem geçirdiği değişikliklere rağmen, Montevideo Sözleşmesinde yer alan, yeni bir oluşumun devlet sayılabilmesi için gereken koşullarda genel hatlarıyla bir değişikliğe gidilmediğini söylemek mümkündür. Ancak zaman içinde uluslararası sisteme etki eden bazı devletlerin yeni devletleri tanıma konusunda Montevideo'yu temel alan ancak ondan biraz kapsamlı standartlar ortaya koydukları görülmektedir. Tanıma konusunda kapsamlı standartlar belirleyen güçlü devletler içinde İngiltere, AB ve ABD'nin standartları oldukça önemlidir.

İngiltere, tanıma konusundaki temel kriterlerini, yeni kurulan devletin ***"…ülke topraklarının çoğunluğunu etkin olarak kontrol etmesi nüfusun çoğunluğunun makul bir gerekçe dahilinde yeni hükümete sürekli olarak mutlak itaat etmesini."*** öngörmüştür. İngiltere, tanıma talebinde bulunan yeni bir devletin normal olarak tanınması için gerekli şartları şu şekilde belirlemiştir. (Shaw, 2008: s.444–462)

1) ***Sınırları açıkça belirlenmiş bir ülke ve nüfusun mevcudiyeti***
2) ***Hükümetin ülke topraklarını kontrole muktedir olması***
3) ***Dış ilişkilerinde bağımsız olması***
4) ***BM Sözleşmesi ve ilgili diğer koşulları yerine getirmesi olarak özetlemiştir***

AB'nin devlet ve hükümetlerin tanınması ve kendileriyle diplomatik ilişki kurulabilmesi için kabul ettiği 16 Aralık 1991 tarihinde *Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'ndeki Yeni Devletlerin Tanınmasına İlişkin Rehber İlkeler* başlıklı deklarasyon ile Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa'da ortaya çıkan yeni devletlerin tanınmasına ilişkin genel hatları belirlemiştir:[97]

1) BM Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı kurallarına, özellikle hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları açısından saygı göstermek,

2) Etnik gruplar ve milli azınlıklara, AGİT çerçevesinde tanınan güvenceleri kabul etmek,

3) Sınırlara saygı göstermek ve ancak barışçı yollar ve ortak antlaşmalarla değiştirilebileceğini kabul etmek,

[97] AB yayınladığı bu deklarasyonla bir devlete veya hükümete demokratik bir rejim niteliği atfederek tanınmasının kabullenilmesini şartlara tabi kılma yoluna gitmiştir. Aynı gün Avrupa Topluluğu Yugoslavya Beyanı'nı da yayınlayarak, Topluluk ve onun üye devletleri, belirli şartları yerine getiren Yugoslav cumhuriyetlerini tanıyacaklarını kabul etmişlerdi.

4) Silahsızlandırma ve nükleer silahların yayılmasını önlemek ve bölgesel güvenliğini sağlamak konusundaki bütün kurallara uymak,
5) Devletlerin halefiyeti ve bölgesel sorunlardan kaynaklanan uyuşmazlıkların antlaşma ve gereken hallerde tahkim yoluyla çözümlenmesini kabul etmek

Esasında AB tarafından belirlenen bu Tanıma işlemi, Avrupa İşbirliği ve Güvenliği Konferansı'nca benimsenmiş olan hukuk devleti, demokrasi ve insan hakları normlarının Avrupa Birliği üyesi bu devletler tarafından kabul edilmesine bağlı kılınmıştı. Böyle bir tutum, hukuksal olarak yeni bir düzenin oluşmasına kadar tanıma işleminin takdirî bir işlem olma niteliğini koruduğu için, sorun meydana getirmemiştir. **(**Atay, 1997: s.158)

Diğer taraftan ABD ise, 1976 tarihinde yaptığı açıklama ile ülkesinin tanıma konusundaki kriterlerini şu şekilde sıralamıştır. (Shaw, 2008: s.447–452)

1) ABD, uluslararası hukukun öngördüğü üzere, her devleti tanımak mükellefiyetinin bulunmadığı ve tanıma hakkının yeni devlete karşı kullanılmasının bu devleti mükafatlandırmak olduğu ilkesinden hareketle,
2) ABD makamlarının tanıma kararma varmaları için, geleneksel olarak kabul gören koşulların gerçekleşmesinin gerekli olduğunu saklı tutarak,
3) Söz konusu gerçekler arasında, belli bir ülkenin topraklarını ve halkını etkin olarak kontrol etmesi,
4) Örgütlenmiş bir hükümet yönetiminin ülkeyi idare edebilme iktidar yetkisi ile donatılması, uluslararası yükümlüklerini ifa edebilecek dış temsil yeteneğine sahip olması ve
5) ABD'nin, uluslararası toplum üyesi diğer devletlerin de tutum ve davranışlarını dikkate alarak yeni tanınacak kimlik hakkında karar vermesi olarak belirlemiştir.

Görüldüğü gibi ABD'ye göre, uluslararası hukuk bir devletin diğer bir birimi devlet olarak tanımasını zorunlu kılmaz; bu, o birimin bir devlet olarak tanınmayı hak edip etmediğine dair her devletin kendi görüşüne kalmıştır. Bu görüşe ulaşırken, Birleşik Devletler geleneksel olarak belirli durumların oluşmasına bakmıştır. Bu durumlar şunları ihtiva eder: açıkça belirlenmiş (sınırları çizilmiş) bir alanda ve

nüfus üzerinde etkin kontrol, o alanın yönetiminde organize olmuş bir hükümet, dış ilişkileri yürütebilmek ve uluslararası yükümlülükleri yerine getirmek için etkili davranma kapasitesi. Birleşik Devletler ayrıca, o birimin uluslararası toplumu oluşturan devletlerin tanımasını cezbedip cezbetmediğini de dikkate almaktadır.

3.4 Hükümetlerin Tanınması

Devletlerin yeni kurulan devletleri tanımalarının yanı sıra, söz konusu muhatap devletlerin hükümetlerini de tanıma söz konusu olabilmektedir. Buna mukabil, devletin tanınması, hukuken mevcut hükümetin de tanınması yükümlülüğünü içermez. Ancak, uluslararası ilişkiler ve hukuk kuralları gereğince, devletlerin "sürekliliği" prensibi dikkate alındığında, hükümet değişiklikleri, devletin varlığını ortadan kaldırmaz. Yeni kurulacak hükümet, daha önce imzaladığı uluslararası antlaşma hükümleri ve uluslararası topluma taahhüt ettiği yükümlülüklerini sürdürmek mükellefiyeti altındadır. *Bununla birlikte, devletlerin birbirleri ile olan ilişkilerini, her devletin kendi anayasal iç hukuk düzenlerinin öngördüğü hükümetler vasıtası ile sürdürmesi genel ve zorunlu bir kuraldır.* Aksi durumun kabulü ise, devletlerin iç islerine karışmama ilkesi ile tezat oluşturması hali göz önüne alındığında; genel kuralın hükümetleri tanımak olabileceği varsayılmaktadır. (Caşın, 2013: s.428)

Hükümetlerin tanınması, hükümetlerin değişken yapısı yüzünden teorik tartışmaların özellikle yoğunlaştığı bir konudur. Uluslararası ilişkilerde devletlerin tanınmasından ayrı olarak bazen hükümetlerin tanınması söz konusu olmaktadır. Ancak, bir hükümetin tanınması için en önemli koşul, söz konusu hükümetin devletinin önceden ya da aynı zamanda tanınmış olmasıdır. Zira bir hükümetin varlığı ancak temsil edeceği bir devlet mevcut olduğunda söz konusu olabilmektedir. (Pazarcı, 2004: s.14) Aksi takdirde herhangi bir devleti temsil etmeyen hükümeti tanımak eşyanın tabiatına aykırı bir durumdur.

Hükümetlerin tanınması konusunda yaşanan asıl sorun yalnızca olağandışı yollarla hükümetlerin değişmesi durumunda söz konusu olmaktadır. Başka bir deyişle, bir devletin anayasasına uygun olarak gerçekleşen hükümet değişikliklerinde hükümetin tanınması gerek yoktur. Zaten, aksine bir anlayış diğer devletlerin mevcut

bir devletin içişlerine karışması anlamına gelecektir. Günümüzde geçerli olan uluslararası hukuk iç işlerine karışmama (non-intervention) prensibi gereği bunu yasaklamaktadır. Buna karşılık, bir devlette hükümetin darbe, devrim, ayaklanma gibi yasal sürekliliği sona erdiren olağandışı yollarla kurulması durumunda bu hükümetin ilgili devleti temsil edip edemeyeceği konusu öteki devletlerin iradelerini açıklamalarını ve dolayısıyla yeni hükümeti tanımalarını gerekli kılabilmektedir. Bu özellikle bir devletin ülkesinde olağandışı yollarla başa gelen tek bir hükümet bulunması durumunda ise uygulamada değişik görüş ve tutumlarla karşılaşılmaktadır. (Pazarcı, 2004: s.15) Çünkü bir devletin içinde anayasal yöntemlerin dışında gelişen hükümet değişikliği, diğer devletlerin politik ve ideolojik yönelimler devletlerin davranışını ister istemez etkilemektedir.

Uluslararası sistemde Anayasal kurallara uygun, seçimle veya referandumla kurulan yeni bir hükümet için tanıma 'asla' gerekmemektedir. Bu nedenle yeni hükümeti tanıma veya tanımama sadece 'anormal' hükümet değişikliklerinde söz konusu olmaktadır. *Bu tip anormal değişiklikler,* ***askeri darbe, savaşlar, iç savaşlar, devrimler ve ihtilaller*** sonunda gerçekleşir ve bu olayların hepsini çeşitli iç karışıklıklar ve mücadeleler izler. Diğer taraftan, bir devletin tanınmış olması bu devletin bir hükümetinin tanınmasını da zorunlu kılmamaktadır. Bu durumda, devlet tanınmasına rağmen onu temsil edecek bir hükümet tanınmadığı için bu devletle hükümetini tanımayan öteki devletler arasında ilişkilerin fiilen kurulması ve yürütülmesi olanaklı olmamaktadır. Bu açıdan hükümetlerin tanınması, devletlerin tanınmasından çok daha karışık ve farklı bir süreçtir. Çünkü Anayasal düzene bağlı olmadan gerçekleşen hükümet değişiklikleri, uluslararası toplumun üyelerini, oluşan yeni rejimlere karşı takınacakları tutum konusunda zorlamaktadır. (Caşın, 2013: s.425) Esasında hükümetlerin tanınması sorununun, iki boyutunun olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu boyutları şu şekilde varsayımlara dayandırabiliriz: (Atay, 1997: s.156–157)

1. Varsayım: Etkin olma durumundan kaynaklanmaktadır:

Eski hükümetlerin iktidarın ya da ülkenin bir kısmını elinde bulunduruyor olmaları örneğinde olduğu gibi; eğer yeni yöneticiler iktidarın etkinliğine sahip değiller ise devletim meşru biçimde temsilcisi olduğu iddiasında bulunan iki

hükümetin adı geçen ülke içinde var olduğu kuşkuya yer verilmeksizin söylenebilecektir. Belirtilen bu varsayım Türk siyasal hayatında Ulusal Bağımsızlık Savaşımızın hemen başlarında Ankara ve İstanbul Hükümetleri'nin Türkiye'nin meşru temsilcileri olduğu iddialarıyla o dönemde yapılmakta olan uluslararası görüşmelere katılma ve antlaşmaların imzalanması sırasında yaşanmıştır. Üçüncü devletler böyle bir varsayımın gerçekleşmiş olması halinde ya illegal olarak bertaraf edilmiş olan (ve muhtemelen yabancı bir ülkeye kaçan "sürgündeki hükümet" uygulaması) meşru hükümetleri desteklerler ya da desteklerini yeni hükümetlerin lehinde kullanırlar. Bazen de devletler "bekle-gör politikasını" izlemekle de yetinebilirler.

2. Varsayım: Üçüncü ülkeler çıkarlarının tehlikeye düşürecek tarzda hükümetlerin yönlendirilmesinde köklü bir değişimden doğar.

Bu durum Çin Halk Cumhuriyet örneğinde olduğu gibi Batılı devletlerin 1971 yılına kadar bu devletin komünist hükümetini tanımama tavrı yönünde olabileceği gibi; Sovyetler Birliği ve bu ülkenin o dönemdeki uydusu olan devletlerinin hemen yeni hükümeti tanıması şeklinde de kendini gösterebilir. Birleşmiş Milletler teşkilatı etkin olma varsayımının aksine bir tavır sergileyerek Ekim 1971 tarihine kadar, Çin'in eski temsilcilerinin yönünde seçimini kullanmıştır. Rejimin özünde köklü değişimlerin olmadığı varsayımların büyük bir kısmında, iktidarı ele geçirmek için yeni yöneticiler kuvvete başvurmuş olsalar bile (örneğin askerî müdahale) bu durum tamamen iç işlerle ilgili bir durum olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak devletlerin büyük bir çoğunluğu hükümetlerin tanınmasına ilişkin uygulama yerine, devletin sürekliliğine ilişkin kurallar gereğince davranmayı tercih etmektedirler.

Zira bir devlette meydana gelen iç karışıklıklar nedeniyle mevcut bir devletin egemenliği altında bulunan topraklarda anayasal düzenin bozulmasına sebep olacağından devletin sahip olduğu toprakların tamamında veya bir bölümünde siyasi ve askeri kaos ortamı meydana getirmektedir. Bu kaotik ortamda ortaya çıkacak yeni siyasal oluşumları hükümet olarak tanıma oldukça sorunlu olacaktır. Hükümetlerin ülkenin tamamına hakim olamadıkları ve birkaç eş değer gücün başa geçmek için çarpıştığı durumlar en sıkıntılı hallerdir. Bu tip durumlarda esas olan egemen durumdaki silahlı ayrılıkçı gücün (isyan eden), ülkede kalıcı bir denge kurup

kuramayacağıdır. ***Tanınmak isteyen bir hükümet öncelikle egemenlik iddiasında olduğu topraklarında etkin kontrol sağlamış olan tek silahlı güç olmalıdır.*** Örneğin, *Rusya, Gürcistan'ın Osetya ve Abhazya bölgesindeki azınlıkların tutumlarını dikkate alarak, Gürcistan'ın bağımsızlığını tanımamıştır.* Öte yandan, Avustralya, 1991'de bağımsızlıklarını ilan eden Slovenya ve Hırvatistan hükümetlerini ülkenin tamamında etkin siyasal kontrolü sağlayamadıkları gerekçesi ile tanımamıştır. (Weller, 1992: s.569) Bu tespitlerden hareketle, günümüzde uygulanan genel politikaya geçmeden önce, geçmişteki önemli teorik yaklaşımları incelemek yerinde olacaktır.

3.4.1 Etkin Kontrol (Effective Control) Kuramı

Bir siyasi birimin devlet olarak tanınması genellikle bu devletin hükümetinin de tanınması anlamına gelir, çünkü devlet milletlerarası alanda ancak hükümeti aracılığıyla hareket edebilir. Diğer taraftan bir siyasi birimin hükümetinin tanınması genellikle bu siyasi birimin devlet olarak da tanındığını göstergesidir. Fakat mevcut bir devlette meydana gelen siyasi krizler ve kaotik durumlar nedeniyle anayasal yöntemlerle iktidara gelen hükümetlerin tanınması için en çok uygulanan yöntemlerden biri, söz konusu hükümetin ülke topraklarının ne kadarı üzerinde, ne kadar etkin kontrol sahibi olduğuna bakmak olmuştur. Bir başka deyişle kaotik ortamda ortaya çıkan mevcut bir devletin hükümetinden farklı olarak ülkenin genelinde veya bir bölümünde etkin olan siyasi oluşumun meşru bir hükümet olarak tanınması için egemenlik iddiasında bulunduğu bölge üzerinde fiili olarak etkin kontrolü altında tutması ve yönetmesi alınmaktadır.

Hükümetlerin tanınması konusunda uygulamada en çok rastlanılan kriter yeni hükümetin fiilen varlığı ve etkisi ilkesine uygun olarak yapılan değerlendirmeye göre karar verilmesi olmaktadır. Hükümetlerin tanınması konusunda anayasal meşruiyet yerine etkinlik kriteri (etkin kontrol) daha 17. ve 18. yüzyıldan itibaren doktrinde kabul edilmiş olan ve uygulamada genellikle üzerinde durulan tek şarttır. Bu açıdan toprakların etkin kontrolü meşruiyet iddiası olan bir rejimin ana dayanak noktasıdır.

1970 yılında İngiltere Dış işleri Bakanlığı yaptığı açıklamada anormal hükümet oluşumlarını tanımak için ülkenin büyük bir kısmının etkin kontrolünü,

hükümetin kendi yönetimini sürdürebilme kabiliyeti ve halkın çoğunluğunun desteğiyle birlikte başlıca şart olarak ileri sürmüştür. (Shaw, 2003: s.378) Genel olarak incelendiğinde etkin kontrol yaklaşımı 1907 ve 1923 tarihleri arasında 5 Orta Amerika devleti arasında yapılan antlaşmalara göre ve anlaşmalara taraf olmadığı halde ABD'nin de bu ülkelerle ilişkilerinde uyduğu bir kural olarak görülmektedir. Buna göre darbe ve ihtilal neticesindeki hükümet değişikliklerinin kabul edilebilmesi için "halkın rızası şartı" etkinlik şartının gerçekleştirilmiş olduğuna delil sayılarak esas olarak aranmıştır. Yani, sınırlar içinde seçimle ya da referandumla kendini kabul ettiren yönetim (başlangıçta darbe yahut ihtilalle gelmiş olsa da) meşruiyet taşır. (Baykan, 2004)

Buna göre fiilen varlık veya etkin kontrol ilkesinin de belirli bir ayrıma bağlı tutulduğu ve kimi dönemlerde hükümetin fiilen varlığının ve etkisinin kabul edilmesi için ülke toplumunun tasvibini alması koşulu arandığı izlenmektedir. Ülke toplumunun tasvibini alınmasının biçimine gelince, kimi görüşlere göre bunun bir referandum vb. bir yolla açıklanması gerekmekte, kimileri için ise toplumun yeni hükümeti benimsendiğinin anlaşılması yeterli görülmektedir. Bir hükümetin fiilen varlığı ve etkisine rağmen, kimi durumlarda tanınmadığı uygulamalar da bulunmaktadır. Bu uygulamalar ya ülke toplumunun rızasını elde edemeyen ve durumu silah zoru ile sağlayan hükümetler için ya da yabancı bir devletin kuvvet kullanmasına bağlı olarak ülkede "Kukla Hükümet" kurulması durumlarında söz konusu olmaktadır. **(**Pazarcı, 2004: s.16) Örneğin 2. Dünya Savaşı sırasında Fransa'yı etkin şekilde kontrol eden Vichy Hükümeti bariz şekilde Almanya'nın kontrolü altında olduğundan uluslararası toplum tarafında meşru hükümet olarak tanınmamıştır.

Mevcut bir devletin egemenliği altındaki ülkesi (territory) üzerindeki yeni bir hükümetin etkin kontrolü, tanımanın yapılıp yapılmayacağına dair sorunun çözümünde önemli bir anahtardır. Tinoco Tahkimi, etkin kontrol kavramına dair ilginç bir örnek oluşturmaktadır. 1917'de Kosta Rika savaş Bakanı Federico Tinoco Granados darbeyle hükümeti indirdi. Aynı yıl yapılan seçimleri kazanan Tinoco, siyasi ve medeni hak ihlalleriyle dolu 2 yıllık bir diktatörlük döneminin ardından, 1919 yılında baskılar karşısında görevi bırakmak zorunda kaldı. Fakat tahkime giden

süreç Tinoco'nun devrilmesinden sonra başladı. Çünkü Tinoco sonrası iktidara gelen yeni hükümet Tinoco hükümeti ile yapılan hiç bir işlemi tanımadığını açıklamıştır. Bu kapsamda yeni hükümet Tinoco hükümeti İngiliz vatandaşlarını ilgilendiren belirli yükümlülükleri kabul etmediklerini açıklamıştır. Bunun üzerine uluslararası tahkime başvuran İngiltere yapılan bu uygulamadan vatandaşlarının zarar gördüğü gerekçesiyle uluslararası tahkime başvurmuştur. Bunun üzerine toplanan tahkim mahkemesi başkanı William H. Taft, tanıma ve tanınmama sorunlarını Tinoco yönetimine ilişkin olduğunu ifade ederek şu karara varmıştır.

"Burada bakılması gereken tek şey vardır: Etkin kontrolü sağlayan bir başka hükümet var mıdır yok mudur? Somut olayda etkin kontrol sağlayan başka bir hükümet yoktur. Darbe başa geçmiş de olsa, çok acımasız ve despot bir hükümet de olsa bu hükümet (Tinoco) etkin kontrole sahipti ve dolayısıyla Tinoco hükümeti döneminde yapılan tüm işlemler hukukidir ve sonraki hükümeti bağlayacaktır. Bir başka deyişle tahkim mahkemesi bu davada, Tinoco yönetimi ülkeyi yönettiği süre boyunca etkin kontrolünde tuttuğu için, onu tanıyan devletin sayısına bakmaya gerek olmaksızın o yönetim geçerli hükümet olarak kabul ettiğinden bu hükümetin imzaladığı antlaşmaları geçerli saymıştır." (Tinoco Arbitration Case, 1923)

Eğer bir hükümet, ülkedeki etkin kontrolünün olmamasından çok, gayrimeşruluk veya usulsüz menşesi dolayısıyla tanınmıyorsa, böylesi bir tanımama, kanıtlara dayanan ağırlığının (haklı sebebinin) bir kısmını kaybetmektedir. Başka bir deyişle, yeni bir yönetim tarafından iddia edilen otoritenin seviyesinin belirsiz olduğu yerde, diğer devletler tarafından yapılacak tanıma hayati öneme sahiptir. Ancak, kesin olarak kurulmuş bir hükümetin olduğu yerde; tanımama, o yeni hükümetin yasal karakterini etkilemeyecektir.

Etkin kontrol doktrini, herhangi bir durumun fiili yapısının öneminin bir göstergesidir. Ancak bu durumda; yeni hükümetin usulsüz yapısına dayanılarak tanımanın yapılmadığı yerde, tanımama, tanımanın etkin kontrolün yokluğu sebebiyle yapılmadığından daha az etkiye sahip olacaktır. Bu nedenle etkin kontrol, tanımayı reddetmeyi neredeyse imkansız kılar. Hükümetin ülkedeki kontrolünün yetersizliği yerine, ***hükümetin kökeni ideolojisi, basiretsizliği veya gayrimeşruluğu***

gibi sebeplere *dayandırılan bir* ***tanımama eylemi, yetersiz kanıt göstermekle ve kötü niyetli*** *olmakla suçlanacaktır.* (Caşın, 2013: s.426)

Söz konusu tanımanın yapılmama nedeni olan hükümetin usulsüz orijine sahip olması, onun etkin kontrolü sağlamamasına dayanılarak yapılan tanımamadan daha az öneme sahiptir. Yani bir hükümet şayet usulsüz yöntemler ile (örneğin darbe) başa gelmiş ise ve fakat o devletin ülkesi üzerinde etkin kontrole sahip ise, o yeni hükümeti usulsüz yollarla başa geldi diye tanımamak, hükümetin etkin kontrolün varlığının yanında tanımama için çok da haklı bir sebep olmayacaktır. Örneğin günümüzde diktatörlük ile yönetilen Kuzey Kore devleti tüm ülke üzerinde etkin kontrole sahip olduğundan bu rejimin hükümetini demokratik olmadığı gerekçesiyle tanımamak haklı bir sebep olmayacaktır.

Normal şartlarda bir devletin hükümetindeki bir değişiklik, devletin kendisinin kimliğini etkilemez. Yani hükümeti devrildi diye bir devletin uluslararası hukuki kişiliği ortadan kalkmaz/son bulmaz. Zira yeni bir hükümetin tanınması ya da tanınmaması, devletin yasal karakterinden bağımsız bir konudur. Çünkü bir hükümetin tanınması o yönetimin statüsünü etkiler, devleti değil; bununla birlikte, bir devletin tanınması onun yasal kişiliğini etkileyecektir. Burada hemen belirtelim, kimi durumlarda devlet ve hükümet tanıması birlikte olabilir. Bu, yeni devletlerin ortaya çıkması durumunda söz konusu olur. (Shaw, 2008: s.445) Örneğin; Kosova devleti 2008 yılında bağımsızlığını ilan etmesinin ardından hem devleti hem de hükümeti de jure olarak başta ABD olmak üzere birçok devlet tarafında tanınmıştır. Buna karşılık KKTC yaklaşık 40 yıldır ne devlet ne de hükümet olarak tanınmamıştır.

Etkin kontrol kuramını değerlendirirken esasında 2 uluslararası hukuk ilkesini hatırlamanın faydası vardır.

1) "Haksızlıktan hak doğmaz" (ius ex injuria non oritur) ilkesidir. Yani, bir uluslararası hukuk ihlali hak kazanımına yol açmayacaktır. Örneğin ayrılma hakkı olmamasına rağmen ayrılan bir birim için hak doğmayacaktır.

2) "Oldudan hukuk doğar" ilkesidir. Bazı hallerde uluslararası hukuk olgulara gözünü kapatamaz. Başlangıçta hukuka aykırı bir durum olabilir ama bir süre

sonra etkin kontrole sahip olunursa bu ikinci ilke birinci ilkeye galip gelecektir. Örneğin Yugoslavya örneğinde, BM ve diğer birçok ülke başlangıçta, bu Yugoslav cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını ilan etmesini uluslararası hukuka aykırı bulmuştur. Ancak bir süre sonra, Avrupa'nın ortası kan götürmeye başlayınca, ikinci ilke birinci ilkeye galip gelmiştir.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse hükümetlerin tanınması konusunda Etkin kontrol, bir bakıma hukuki kriter ve en önemli anahtar unsurdur denilebilir. Bu nedenle mevcut bir devlet üzerinde veya bir devletin belli bir bölgesinde Etkin olan siyasi grup, hükümet olarak tanınmalıdır yaklaşımı esas alınmalıdır. Yani eğer bir siyasal oluşumun ülke üzerinde etkin kontrolü söz konusu ise o hükümetin uluslararası toplum tarafından tanınması gerekir. Fakat bu konudaki ince detay söz konusu bir devlet üzerinde mevcut hükümete rakip bir hükümet varsa ve bu rakip hükümet ülkenin belirli bir kısmında etkin kontrolü de sağlamış ise, var olan durumu koruma yanlısı olan klasik uluslararası hukukun şu yaklaşımı benimsediğini söylememiz mümkündür. ***Eğer söz konusu rakip hükümetin etkin kontrolü haiz olduğu alanda üçüncü bir devletin çıkarları varsa bu çıkarlarını korumak için o üçüncü devlet, rakip hükümeti de facto olarak tanıyabilir. Ancak bu tanımanın, merkezi hükümetin de jure olarak tanınmasına halel getirmeden yapılması gerekmektedir. Yani, merkezi hükümetin etkin kontrole sahip olamadığı ve fakat etkin kontrolün bir yerel hükümette olduğu durumda o yerel hükümetin de facto olarak tanınması mümkündür ama bu durumda merkezi hükümeti de tanıma zorunluluğu vardır.*** Bu anlatılanlar, aslında klasik uluslararası hukuk yaklaşımının yansımasıdır. Bu nedenle son dönemde özellikle Libya'da Kaddafi rejiminin devrilmesi örneğinde veya Suriye'de Esad rejiminin sürdürdüğü iç savaş örneğinde olduğu gibi, son dönemdeki uygulamaların klasik uluslararası hukuk yaklaşımının tam tersi yönünde olduğunu söylememiz mümkündür.

3.4.2 Meşruiyet (Tobar) Kuramı

Serbest seçimlerle başa gelmeyen bütün hükümetlerin tanınmasının reddedilmesi gerektiğini savunan bu görüşe göre anormal yollarla (darbe, isyan, ayrılıkçı hareket vb) iktidara gelen hükümetleri, toprak kontrolü dışındaki diğer sebeplerle tanımayı reddeder. Meşruiyet kuramı olarak adlandırılan bu kuramın fikir

babası Ekvator'un eski dışişleri bakanı Carlos Tobar'dır. Tobar'a göre yasal olmayan yollarla iktidara gelen hiçbir hükümet tanınmamalıdır, çünkü bu hükümetler, ***ülkede egemen silahlı güç olarak etkin kontrol sahibi olsalar da, güçlerini yasalardan almamışlardır, dolayısıyla meşru*** değillerdir. Tobar'a göre bu tip hükümetlerin tanınmasının tek istisnası, halkın büyük çoğunluğunun yeni iktidarı desteklediğine dair kesin kanıtlar bulunmasıdır. (Murphy, 1999: s.569)

İlk olarak 15 Mart 1907'de Ekvator Dışişleri Bakanı Dr. Tobar tarafından açıklanan bu görüşe göre demokratik yollarla (serbest seçimlerle) başa gelmeyen bütün hükümetlerin tanınmasının reddedilmesi gerektiği savunulmaktadır. Demokratik meşruiyet öğretisi (tanımamaya ilişkin Amerikan öğretisinin biraz hafifletilmiş bir tarzı) Latin Amerika'nın her köşesinde o dönemde patlak vermiş olan iç savaşları engellemek maksadıyla açıklanmıştır. Şöyle ki; anayasaya karşı bir gücün darbesi sonucunda oluşan fiilî hükümetler, özgür biçimde halkın seçmiş olduğu temsilcilerin onayını alıp meşrulaşıncaya kadar tanınmayacaktır. Tobar uluslararası hukuk öğretisinde kendi adıyla anılacak olan görüşünü 15 Mart 1907 tarihli Barselona'da yazmış olduğu bir mektupta aşağıdaki cümlelerle ifade etmişti: "İyi bir ün ve saygınlıkları, yoksa insanî ve uyuşmazlıklara ilişkin diğer değerlendirmeler için değil, Amerikan Cumhuriyetleri, Amerika kıtasındaki iç uyuşmazlıklara dolaylı bir şekilde müdahale etmek zorundadır. Bu müdahale en azından Anayasaya karşı devrimlerden sonra ortaya çıkmış olan fiilî hükümetleri tanımayı reddetmeye ilişkin olabilir." (Atay, 1997: s.151) Tobar'ın öğretisi Kosta Rika, Guatemala, Nikaragua, Honduras ve El Salvador arasında imzalanmış olan 20 Aralık 1907 tarihli Orta Amerika Barış Antlaşması'nı etkilemiştir. Bu Antlaşmanın 1. maddesi şu şekilde kaleme alınmıştı: (Anderson, 1925: s.164)

"Antlaşmanın tarafı yüksek antlaşma devletlerinin hükümetleri, anayasada öngörülen şekle uygun olarak serbest seçimlerin yapılmasıyla halkını temsil edinceye kadar, tanınmış olan bir hükümete karşı bir devrim veya hükümet darbesini izleyerek 5 akid devletin herhangi birinde iktidara gelen hiçbir hükümeti tanımayacaktır"

Yukarıda ifade edilen bu yaklaşım ABD'nin idealist başkanlarından biri olarak adlandırılan, Başkanı Wilson tarafından 4 Mart 1913 tarihinde yaptığı Mobil konuşmasında da benimsenmiştir. Bu konuşmasında Başkan "Adil hükümet her

zaman yönetilenlerin onaylamalarına dayanır. Kardeş cumhuriyetlerle olan ilişkilerimizin temelini bu ilkeler yapmak için bizler gayret sarf etmekteyiz." (Wilson, 1913) Başkan Wilson'un getirdiği bu yaklaşım, Dışişleri Bakanı Stimson tarafından 6 Şubat 1931 tarihinde vazgeçilinceye kadar, askerî veya devrimci Latin Amerika'nın 10 rejimine karşı uygulanacaktır. Bununla birlikte 1943–1945 yılları arasında Uruguay, 1959 yılından 1968 yılına kadar Venezuella'da Başkan Bétancourt tarafından aynı kıstas tekrar uygulanma alanı bulacaktır. (Atay, 1997: s.151)

Devletlerin içişlerine karışma olarak değerlendirilen bu görüşe uygulamada çok az karşılaşılmaktadır. Buna rağmen geçmiş dönemlerde özellikle Amerika kıtasında görülen uygulamalar görülmüştür. (Pazarcı, 2004: s.16) Devrimci ve ihtilalci durumda olan hükümetlerin tanınmaması fikri, özellikle Orta ve Güney Amerika'yı doğal yayılma alanı olarak gören çeşitli ABD başkanları tarafından da benimsenmiş, hatta bu teoriden yola çıkarak Guatemala. El Salvador gibi ülkelerin iç islerini karışılmış. Böylece ABD'nin hayati önem atfettiği Panama Kanalı çevresi güvence altına alınmıştır. (Caşın, 2013: s.427)

Amerika Birleşik Devletleri, devrim ve başkaldırı sonucu kurulan bir ülke olmasına rağmen, tarihi boyu anayasal olmayan hükümet değişikliklerine sıcak bakmamıştır. Thomas Jefferson döneminde, yeni oluşan rejimlerin, milletin çoğunluğunun onayım alması gerektiği, "***milli irade" (the will of the nation)*** kavramıyla vurgulanmıştır. Yeni rejimin ancak halk iradesini arkasına alırsa tanınabileceği fikri Rutherford B. Hayes döneminde 'halk desteği' (popular support) kavramı çevresinde tekrar ifade bulmuştur. Bu geleneği müteakiben W. Wilson sürdürmüştür.[98] Wilson yönetiminde ABD son derece öznel bir tanıma politikası yürütmüştür. Bu politikanın çekirdeği ***"demokratik meşruiyet" (democratic legitimacy)*** kavramıdır. Wilson'a göre demokratik meşruiyet ancak genel halk desteğiyle sağlanır. Yasal olmayan yollardan iktidara gelen hükümetler, genel halk desteğine ulaşamazsa tanınmaz. Wilson'ın, idealist görüntüsüne rağmen aslında bir realist olduğuna dair tartışılmalı kanıtlar vardır. Bu dönemde ABD, geniş halk desteğini arkasına alan Meksika ve SSCB devrimci hükümetlerini, ideolojik

[98] Woodrow Wilson, 'idealist' dış politikasıyla tanınmıştır. Wilson, Amerikan geleneğini sürdürürken tanıma kavramına ahlaki bir değer yüklemeye çalışmasıyla da ünlenmiştir.

sebeplerle tanımamayı seçmiştir. Sovyetler Birliği'nin tanınması politik nedenlerle 1933 yılma kadar ertelenmiştir. **(**Caşın, 2013: s.427)

Uluslararası hukuk çerçevesinde uygulamada tanınan devletin meşru anayasal düzenine aykırı şekilde, ayaklanma, askeri darbe, İşgal veya ihtilal yolu ile meşruiyet iddiası altında birden fazla hükümetin iş başında olmasının, temsil yetkisinde muhatap alınacak hükümetin tespitini gerekli kıldığı gözlemlenmektedir. Nitekim günümüzde söz konusu hükümet değişikliklerinin ortaya çıkması hallerinde, tanıyan devletin değişen siyasal koşulları kendi çıkarları doğrultusunda gözden geçirmek suretiyle, yeni hükümeti tanımak ya da tanımamak yolunda tercih seçeneklerini kullandığı söylenebilir. (Caşın, 2013: s.427) Fakat unutmamak gerekir ki Tobar kuramının da açıkça belirttiği gibi Uluslararası hukuka göre, iktidara hukuk dışı yollarla geçen hükümetleri diğer devletlerin tanıma zorunluluğu yoktur.

Bilindiği gibi bir devrimi izleyerek veya böyle bir durum söz konusu olmadan, bir önceki hükümetin yerini almış olan bir hükümetin tanınması olayında; yeni hükümetin oluşmasından önce tanımı gereğince devlet mevcuttur. Gerçekte burada açıklanmak istenen nokta, söz konusu halkın ve ülkenin üzerinde etkinliğe ilişkin değerlendirme ve muhtemelen yeni hükümet tarafından uygulanan denetimin meşruiyetidir. Tanımayı yapacak olan ülkelerin başka bir devletin iç işlerine karışmaması hususundaki ilkeye en uygun olan davranış tarzı, tanınacak olan devletin güçlerinin yalnızca etkili olmalarına ilişkin gereklilik konusuna bağlı kılmasından ibarettir. (Atay, 1997: s.152)

Kökenini Carlos Tobar'dan alan ve ABD başkanı Wilson tarafından da desteklenen söz konusu bu doktrin oldukça ilgi çekici bir niteliğe sahiptir, zira bu yaklaşım esasında uluslararası toplumun demokratik bir hükümet idealini tasarlamaktadır. Buna karşılık meşruiyete ilişkin bu girişim uluslararası yapının bugünkü durumuna uygun düşmemektedir. Değişik öğelerden oluşan tanıma işlemi, devletler arasındaki karşıtlıkları aşmak zorunluluğunu açığa vurmaktadır.

3.4.3 Otomatik Tanınma (Estrada) Kuramı

Hükümetlerin tanınması konusunda kabul gören bir başka yaklaşım yeni hükümetleri otomatik tanımaya giden ve "Estrada Doktrini" olarak ifade edilen kuramsal yaklaşımdır. Dönemin Meksika Dışişleri Bakanı ***Genaro Estrada*** tarafından 1930 yılında ortaya koyulan bu kuram, hükümetlerin otomatik olarak tanınması konusunda günümüzde etkin olan uygulamaların çıkış noktası olarak kabul edilmektedir. (Estrada Doctrine, 2013) Devletleri bürokratik detaylardan da kurtarmayı amaçlayan bu kurama göre, ***resmi tanıma da gereksizdir,*** otomatik tanıma ticaret antlaşmaları, kültürel ve diplomatik ilişkiler yoluyla yapılmalıdır. Böylece her devlet, her hükümetle siyasi ilişkileri ideolojik batağa saplanmadan yürütebilecek, ***devletler geniş siyasi esneklik kazanacaktı.*** Bu kuram ve çeşitli varyasyonları, özellikle 70'li yıllardan itibaren dünya genelinde benimsenmiştir. (Caşın, 2013: s.429)

Estrada doktrinine göre bir hükümeti tanıma ya da tanımama o devletin içişlerine karışma anlamına geleceği için olağandışı koşullarda doğan yeni bir hükümetin tanınması ya da tanınmasının reddi yerine, eğer bu hükümet sakıncalı bulunuyorsa diplomasi ilişkilerinin kesilmesinin yeterli olacağı kabul edilmektedir. (Pazarcı, 2004: s.16) Estrada, ***devletlerin yeni hükümetleri tanınmak için şartlar ileri sürmesinin 'kırıcı' ve 'aşağılayıcı'*** olduğunu belirterek tanımanın devlet egemenliğini ihlal etmek anlamına geldiğini ileri sürmüştür. Bu açıdan Estrada Eylül 1930'da yaptığı açıklamada "Meksika bir tanıma işlemi konusunda açıklama yapmayacaktır" diyerek bu konudaki görüşünü açıkça ifade etmiştir. Meksika'nın bu tutumu diğer ülkelerin egemenlik haklarına zarara vermenin haricinde, diğer hükümetlerin şu veya bu anlamdaki değerlendirmelerinin söz konusu ülkelerin iç işlerine yapılan aykırı bir davranış olarak değerlendirmektedir. (Wright, 1950: s.553)

Uluslararası sistemdeki mevcut ve meşru devletler açısından hükümetleri tanıma konusundaki en büyük sorun esasında algı veya imaj ile ilgili bir konudur. Çünkü zorla iktidara gelmiş ve kan dökmüş bir rejimi meşru olarak tanımak, onunla işbirliği yapmak olarak algılanmaya başladığında, Estrada kuramının bir varyasyonu olan '***Tanımama***' uygulaması hayata geçirilmiştir. 1977 yılında ABD artık sadece ülkeleri tanıyacağını, hükümetleri tanımaya son verdiğini açıklamıştır. Yapılan

açıklamada, insan hakları ihlalinde bulunan rejimlerin onaylandığı iddiasından kurtulmak için, tanımanın diplomatik ilişkilerin engelsiz bir şekilde sürmesinden başka bir anlam ifade etmediği vurgulanmıştır. Bu sayede yeni rejimler onaylanmayıp, sadece onlarla doğrudan diyalog yolları açık tutulmuştur. (Caşın, 2013: s.429)

Günümüzde mevcut devletlerin sorunlu bir hükümetle uğraşmak için genelde tanımadan diplomatik yolları kullandıkları, gerekirse diplomatik ilişkiler askıya aldıkları fakat hükümet tanıma bataklığına girmek istemedikleri görülmektedir. (Shaw, 2008, s.454) Bu konuda ABD'nin ardından 1980 yılında İngiltere, bu karışık ve enerji tüketen uygulamayı terk etmiş ve artık hiçbir hükümetin tanınmayacağını açıklamıştır. 'Tanımama' stratejisi kısa zamanda tüm dünyada uygulanan yöntem olmuştur. Sırasıyla, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve AB üyesi devletlerin çoğu bu uygulamayı benimseyip, hükümetleri tanımayı terk etmişlerdir. Dolayısıyla günümüzde hükümetlerin tanınmasının rağbet edilen bir uygulama olmadığını söylememiz mümkündür. (Caşın, 2013: s.430)

Yukarıda belirtilen üç değişik yaklaşım içinde ***en çok kullanılanı olan fiili varlık ve etki ilkesi ölçütüne göre devletlerin gerçekleştirdikleri uygulamaları hükümetlerin tanınmasının de jure ya da de facto olabileceğini göstermektedir. Tıpkı devletlerin tanınmasında olduğu gibi, de jure tanıma varlığı ve istikrarı konusunda hiçbir kuşku duyulmayan hükümetler için söz konusu olurken, de facto tanıma sürmesi ya da denetlediği güçlerin kapsamı konusunda kuşkular bulunan hükümetler için söz konusu olmaktadır.*** Yine, hükümetlerin tanınmasının da, tıpkı devletlerin tanınmasında olduğu gibi, ***açıkça tanıma ya da üstü kapalı tanıma biçiminde gerçekleşmesi olanaklıdır.*** *Son yıllarda bir hayli karşılaşılan eğilim,* ***eğer ilgili hükümet tanınacaksa açıkça bir bildirim yerine yeni hükümetle ilişkilerin sürdürülmesi yoluyla üstü kapalı bir biçimde hükümetlerin tanınması*** olmaktadır. Bu yaklaşımlar içinde "Estrada Doktrini" tanımayı ve tanımamayı reddettiği ve "Tobar Doktrini" de serbest seçimle gelmeyen hükümetlerin tanınmasını otomatik reddettiği için bu iki ölçüte göre de jure ya da de facto tanımadan ve açıkça ya da üstü kapalı tanımadan söz edilmesi olanağı mantıksal olarak yoktur. (Pazarcı, 2004: s.16)

3.4.4 Sürgünde Hükümetlerin (Government in Exile) Tanınması

Sürgünde Hükümet, Uluslararası hukukta özel bir hükümet biçimi ve buna dair tanıma şeklidir. Buna göre Sürgün hükümet, etkinliği bir ülke üzerinde olan ancak o ülkede tanınmayan; resmi ve yasal olmayan yönetimlere verilen ortak isim olarak ifade etmek mümkündür. Yani başka bir devlet ülkesinde bulunan ve kendi devletinin ülkesinde yönetimi ve denetimi ele geçirememiş bu tür hükümetler Sürgünde Hükümet olarak anılmakta olup, tanınmaları birtakım hukuksal ve siyasal sorunlara yol açmaktadır.

Genel olarak sürgün hükümet, dışlandığı ülkede fiili olarak var olmazlar. Ayrıca o ülke üzerinde fiili olarak kontrolleri ve egemenliği yoktur. Bu nedenle Faaliyetlerde bulunduğu ülkede yasal olmazlar. Sürgünde Hükümet olarak tanınma uygulamada iki durumda söz konusu olmaktadır: (Pazarcı, 2004: s.17)

1) **Bir devletlerin ülkesi yabancı devletlerin işgali altında bulunduğu zaman hükümetin dost bir ülkesine giderek orada varlığını sürdürmesi durumu:** Sürgünde Hükümetin işgal altındaki devletin daha önceki yasal hükümeti olması olanaklı olduğu gibi işgalciye karşı mücadele eden yeni bir hükümetin yurt dışında kurulması da olanaklıdır. Uygulanan uluslararası hukuka göre işgal altındaki bir devletin yasal hükümetinin başka devletler ülkelerinde varlıklarını Sürgünde Hükümet olarak sürdürmeleri durumunda genellikle bu hükümet tanınmakta olup uluslararası hukuka da uygun bulunmaktadır.
2) **Bağımsızlığını arayan bir topluluğun ülke dışında hükümet kurması durumu:** Mevcut bir devlet içinde dikta, baskı veya anti-demokratik bir rejimin hakim olması durumunda ayaklanan siyasal oluşumların sürgünde hükümet kurmalarıdır.

Buna karşılık, işgal altındaki ülkede yasal bir hükümet varlığını sürdürürken işgalciye karşı mücadele veren yeni bir hükümetin tanınması ile bağımsızlığı için mücadele veren bir topluluğun ülke dışında kurduğunu ilan ettiği bir hükümetin tanınması ilgili devletin içişlerine karışma biçiminde değerlendirmelere yer vermektedir. Çünkü *bu iki başlı yapının hukuksallığı tartışmalı ve kimi zaman da tamamen hukuksal dayanaktan yoksundur. Ancak, tüm Sürgünde Hükümetlerin en*

zayıf tarafı bu hükümetlerin ülkeleri üzerinde fiilen denetimden uzak olmalarıdır. Dolayısıyla, bu tür hükümetlerin tanınması hukuksal olduğu kadar siyasal nedenlere de bağlıdır ve uluslararası hukuka uygunluğunun her bir durumun kendine özgü verileri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü bir tarafta sürgünde hükümet, diğer tarafta devletin ülkesi üzerinde etkin kontrol sağlamış bir başka hükümet varsa, *uluslararası hukuk üçüncü devletlere siyasi tercih hakkı tanır. Bu durumda diğer devletler Sürgünde hükümet ya da etkin kontrole sahip hükümet de jure olarak tanıyabilir.*

Sürgünde hükümetler hangi şart altında kurulmuş olursa olsun öncelikli amaç hak iddiasında bulunduğu mevcut bir devletin yasallığını ve meşruluğunu uluslararası platformlarda tartışmaya açmaktadır. Bu durum etkin kontrole sahip olan devletin uluslararası alanda prestijini ve imajını sarstığı gibi politik açıdan söz konusu devleti uluslararası kamuoyu önünde zor duruma düşürmektedir. Çünkü genel olarak sürgünde hükümetler şu benzer davranışları göstermektedirler. (Government in Exile, 2014)

1) Faaliyet gösterdiği ülkede, karşı çıktığı rejime karşı propaganda yapmak
2) Uluslararası antlaşma ve ilişkiler kurarak meşrutiyet kazanmak
3) Ülkesinde siyasi veya silahlı kontrol sağlamak için çalışmak

Tarihsel süreç incelendiğinde bugüne kadar kurulmuş birçok sürgün hükümet örnekleri mevcuttur. Bu sürgün hükümetler yukarıda ifade ettiğimiz gibi genel itibariyle 2 sebepten dolayı ortaya çıkmışlardır. Örneğin 1939'da Polonya Almanya ve SSCB ta-rafından ilhak edilince önce Paris'te sonra'da Londra'da bir "Sürgünde Polonya Cumhuriyeti Hükümeti" kurulmuştur. Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Edward Beneş, 5 Ekim 1938 tarihinde ülkesindeki Nazi darbesinden sonra Londra'da diğer sürgünlerle birlikte bir "Sürgünde Çekoslovak Hükümeti" kurmuştur. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya tarafından işgal edilen pek çok ülkenin kralı veya devlet veya hükümet başkanı veya işgal edilen ülkeden kaçan bakanlar, milletvekilleri, askerler vs. İngiltere'ye sığınarak Londra'da kendi ülkelerinin meşru hükümetleri olduğunu iddia etmişlerdir. Günümüzde de sürgündeki hükümetlere rastlanmaktadır. Örneğin Dalay Lama liderliğinde bir Hindistan'da "Sürgünde Tibet Hükümeti" vardır ve Tibet'in meşru hükümeti olduğunu iddia etmektedir. (Gözler,

2011: s.13) Ayrıca son dönemde Suriye Ulusal Konseyi Esad rejimine karşı sürgünde hükümet olarak varlığını sürdüren en yeni oluşumlardan biri olarak göze çarpmaktadır.

Teknik olarak "sürgün hükümetleri" gerçek anlamda bir "hükümet" olarak, veya bir devletin temsilcisi olarak kabul etmek mümkün değildir. Çünkü bu hükümetlerin işgal edilen ülke üzerinde sahip oldukları bir egemenlikleri yoktur. Ülkesi ve egemenliği olmayan bir insan topluluğuna ne devlet, ne de hükümet denmesi uluslararası hukuk açısından ve özellikle etkin kontrol doktrini açısından sakıncalıdır. *Fakat siyasi nedenlerle bir devleti işgal eden başka bir devlete tepki koymak adına veya kontrolü altındaki topraklarda baskıcı bir yönetim uygulayan hükümetlere karşı diğer devletler sürgündeki hükümetleri de facto veya de jure olarak tanıyarak duruşlarını göstermektedirler*.

3.4.5 Kukla Hükümetlerin (Puppet States) Tanınması

Kukla hükümet; gerçekte yabancı kontrol altında bulunan nominal egemenleri ifade etmek için kullanılır. Normal şartlarda bir siyasal oluşumun belirli bir bölge üzerinde egemen olması ve burayı yönetebilecek kapasitede olması gerekmektedir. Fakat kukla hükümetler söz konusu olduğunda belirli bir ülke üzerinde göstermelik olarak egemen olan kişi veya kişiler, aslında gerçekte kendi güçleriyle değil, bir başka yabancı devletin gücü sayesinde egemendirler ve bu devletlerin gerçekte bir iradesi ve gücü yoktur. Bunlar sadece kendisine o hükümeti kurduran diğer devletin oyuncağı, kuklası durumundadırlar. Bu nedenle kukla hükümetlerin olduğu bölgelerde gerçekte egemen olan "kukla hükümetler" değil, onları orada tutan yabancı güçlerdir.

Kukla hükümetlere dünya tarihinde oldukça fazla şekilde rastlamak mümkündür. Fakat modern ulus devletler döneminde bilinen ilk kukla hükümet (devlet) 1795 – 1806 yılları arasında Fransa'nın Birleşik Hollanda Devleti'nin devamı olarak kurduğu Batavya Cumhuriyeti'dir. Bunun dışında ABD'nin bugünkü kendi eyaletlerinden biri olan ancak önceleri Meksika'nın egemenliğinde olan Teksas'ın bağımsızlık hareketlerini desteklemek adına sponsor olduğu 1836–1845 yılları arasında faaliyet gösteren Teksas Cumhuriyeti ve 1896 yılında İngiltere'nin

kontrolü altında kurulan Zanzibar devleti kukla hükümetlerin ilk örnekleri olarak görülmektedir.

Kukla hükümetlere gerek 1. Dünya Savaşı sırasında gerekse 2. Dünya Savaşı döneminde ve sonrasında ve hatta günümüzde de rastlamak mümkündür. Örneğin Stimson doktrinine sebep olan 1932'de kurulan Mançurya (Mançuko) gerçekte Çinlilerin bir devleti değil, Japonların kontrolü altında bir "kukla devlet" idi. Yine benzer şekilde 2. Dünya Savaşı sırasında Almanya, İtalya ve Japonya devletlerinin güdümünde kurulan Vichy Fransası, Arnavutluk, Yunanistan, Karadağ, Nedic's Sırbistan, Hırvatistan Bağımsız devleti gibi kukla hükümetler kurulmuştur. Diğer taraftan günümüzde KKTC, Güney Osetya, Abhazya gibi devletlerde her ne kadar kendi hükümetlerine ve yönetimlerine sahip olsalarda bu devletlerde başka devletlerin aktif kontrolü ve askeri gücü bulunduğundan kukla hükümetler olarak görülmektedirler.

Kukla devletler veya hükümetler söz konusu olduğunda, bunların eylem ve iş-lemlerinden kaynaklanan uluslararası sorumluluk, bu kukla devlet veya hükü-metlere değil, bunları orada tutan gerçek devlet veya hükümetlere aittir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Loizidou vs. Turkey davasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin eylem ve işlemlerinden Türkiye Cumhuriyetinin sorumlu olduğuna karar vermiş ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin görevlilerinin eylemlerinden dolayı Türkiye Cumhuriyetinin sorumlu olduğuna hükmetmiştir. Dolayısıyla Loizidou vs. Turkey davasında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu noktadan hareketle KKTC'yi bir "kukla devlet" olarak değerlendirdiğini söyleyebiliriz. (Crawford, 2006: s.81)

3.5 Uluslararası Hukuka Göre Diğer Tanıma Şekilleri ve Bunların Anlamları

Belirli bir insan topluluğun ya da birimin uluslararası hukuk düzeni içinde kendisine yer bulabilmesi için prensip olarak tüm yetkilerle ve sorumluluklarla donatılmış bulunan devlet düzeyine erişmesi zorunluluğu yoktur. Uygulanan uluslararası hukuka göre, bazı toplumlar bir devlet ya da belirli bir devletin hükümeti olma mücadelesi sırasında uluslararası hukuk kişiliğine sahip olmaya kadar varmayan ve yalnızca belirli yetkilerle donatılmış sınırlı bir hukuksal statüye sahip

olabilmektedir. Dolayısıyla, bu tür birimlerin uluslararası hukuk düzeni içinde yerlerini alabilmeleri için tanınmaları söz konusu olmaktadır. (Pazarcı, 2004: s.18) Zira Bir devlet içinde silahlı grupların gerek hükümete karşı gerekse birbirleri arasında devlet ya da hükümet olabilme yolunda başvurdukları eylemler; üçüncü devletler bu gruplara devlet, hükümet ya da "savaşan" ya da "ayaklanan" gibi hukuksal statüler tanımadıkça uluslararası hukukun kapsamı dışında kalan eylemler olarak nitelendirilmektedir. Bu durumda söz konusu tanıma türleri gerçekleşmediğinde ayaklanan veya savaşan toplulukları veya grupların eylemleri ilgili devletin iç güvenlik çerçevesine giren eylemler olarak değerlendirilmektedir. (Pazarcı, 2004: s.137)

Günümüzde bir devlet-dışı aktörler ile bir devlet arasında ve bu devletin ülkesi dışında cereyan eden ve devlet-dışı/ devlet ötesi silahlı çatışma (Extra-State Armed Conflict) olarak isimlendirilen yeni bir silahlı çatışma kategorisi ortaya çıkmıştır. (Schondorf, 2004: s.8–9) Benzer şekilde bir devletin ülkesinde düzensiz birlikler arasında cereyan eden ve devlet-içi silahlı çatışma (Intra-State Conflicts) olarak isimlendirilen farklı bir silahlı çatışma türü daha yaygınlık kazanmıştır. (Blin, 2011: s.289) Bu durum silahlı çatışmalar konusundaki geleneksel kategorik ayrımın sorgulanmasına yol açmıştır. Devlet-dışı/devlet ötesi ve devlet-içi silahlı çatışma kategorilerine ne tür kuralların uygulanabileceği tartışılmaya başlanmıştır.

Bu bağlamda silahlı çatışmaları farklı türlere ayrıştırmak ve bunlara farklı kurallar uygulamak yerine bütün silahlı çatışmalara ortak örfi kuralların uygulanmasını savunan yeknesak bir insancıl hukuk anlayışı güç kazanmıştır. Silahlı çatışmaların bütün türlerine uygulanabilecek örfi hukuk kurallar arasında genel itibariyle şunlar sayılmaktadır: (Tezcan ve Taşdemir, 2013: s.22)

- *Siviller ile muhariplerin ayırt edilmesi*
- *Sivil nesneler ile askeri hedeflerin ayırt edilmesi*
- *Hedef gözetmeksizin yapılan saldırıların yasaklanması*
- *Saldırıda orantılılık,*
- *Tıbbi ve dini kişi ve nesnelerin korunması*
- *Kültürel varlıkların korunması,*
- *Tehlikeli kuvvetler ihtiva eden fabrika ve tesislerin korunması*

- *Doğal çevrenin geniş çaplı ve uzun vadeli zarara uğratılmaması*
- *Sivil halka açlık çektirmeme*
- *Biyolojik, kimyasal ve nükleer silahların, genişleyen kurşunların, patlayan kurşunların, bubi tuzaklarının, tespit edilmeyen parçacıklarla yaralayan silahların, kara mayınlarının, yakıcı silahlar, kör eden lazer silahların kullanılmasının yasaklanması*

Geleneksel uluslararası hukukta, iç silahlı çatışmaların gelişiminde çatışmanın ölçüsüne ve yoğunluğuna bağlı olarak üç farklı aşama söz konusudur. Bu aşamalar: (Cullen, 2005: s.69)

1) ***Savaşan Taraflık (Belligerency)***
2) ***Ayaklanma (Insurgency)***
3) ***Başkaldırı (Rebellion)***

Tüm bu evreler, hukuksal koşulları ve doğurdukları sonuçlar bakımından birbirinden oldukça farklı anlamlara gelmekte olup uluslararası hukuk bakımından farklı etkileri söz konusu olmaktadır.

3.5.1 Bir Topluluk veya Grubun Savaşan (Beligerent) Statüsünün Tanınması

Belirli bir devlette yaşayan bir insan topluluğuna veya siyasal oluşuma savaşan (beligerent) statüsünün tanınması çoğunlukla iç savaşlar (civil war) sırasında söz konusu olan bir durumdur. Normal şartlarda silahlı çatışma veya savaş devletler arasındaki bir durumu ifade eden bir kavram olsa da uluslararası hukuka göre silahlı çatışmalar, uluslararası silahlı çatışmalar ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalar şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Silahlı çatışmaların uluslararası nitelikte olup olmamasına bağlı olarak farklı hukuk kurallarının uygulandığı dikkate alındığında, bu iki çatışma türü arasındaki farkı ortaya koymanın oldukça önemli olduğu görülmektedir. (Topal, 2012, s.118)

Tümüyle teamüllere (jus cogens) bağlı olarak doğan ve gelişen savaşan statüsünün tanınması 19. yüzyılda özellikle Amerika kıtasında önemli bir uygulama alanı bulmuştur. Savaşan statüsünün tanınması genel olarak iki tür hukuksal etki doğurmaktadır. Bunlar:

1) Savaşan statüsü tanıyan devlet başkaldıran kuvvetlere insancıl hukuk kurallarını uygulamaktadır. Bu yolla bu tür statüyü tanıyan devlet yasal

hükümet ve savaşan statüsü tanıdığı kuvvetler arasında tarafsızlık kurallarına uymayı kabul ve ilan etmektedir.

2) Bu statüyü tanıyan devlet ile savaşan statüsü tanınan kuvvetler arasında sınırlı bir hukuksal ilişki doğmaktadır. Böylece, savaşan statüsü tanınan kuvvetlerin denetimindeki ülke parçası üzerinde yasal hükümet yerine "savaşan" kuvvetlerin yetkileri geçerli olmakta ve tanıyan devlete ya da yurttaşlarına karşı doğacak zararların sorumluluğu bu kuvvetlere ait olmaktadır.

Uluslararası hukuka göre tanınmış bulunan bir devlet ve hükümetine karşı başkaldırarak ayrılma ya da hükümet olma amacıyla mücadele veren kuvvetlerin birtakım koşulları yerine getirmesi durumunda üçüncü devletlerin yalnızca bu kuvvet kullanma döneminde geçerli olmak üzere başkaldıran kuvvetleri tanıma yoluna gittikleri görülmektedir. Başkaldıran kuvvetlerin tanınabilmesi için bir yanda bir tanınan hükümetin, öte yanda da sorumlu ve düzenli bir komutanlık altında savaşan ve ülkenin önemli bir bölümünde denetimi elinde tutan başkaldıran kuvvetlerin bulunması gerekmektedir.

Uluslararası olmayan silahlı çatışmalar, 1949 Cenevre Sözleşmeleri'ne Ek II Nolu Protokol'de tanımlanmıştır. Söz konusu düzenlemenin uygulama alanının açıklığa kavuşturulduğu ilk maddesinde, "Akit Devletlerin topraklarında yer alan silahlı kuvvetlerle muhalif silahlı kuvvetler ya da toprakların belli bir bölümünde sürekli ve kararlaştırılmış askeri operasyonlar yürütmelerini sağlayacak ve bu protokolü uygulamalarına neden olacak derecede kontrol sağlamış diğer örgütlerin silahlı güçleri arasında meydana gelen her türlü silahlı çatışma" ifadesine yer verilmiştir. Buna göre uluslararası silahlı çatışmaların devletler arasında olabileceği ifade edilmiştir. Bunlar da kendi içinde devletlerarası ve uluslararasılaşmış silahlı çatışmalar şeklinde ilave bir ayrıma tabi tutulmaktadır. (Taşdemir, 2009: s.193) Nitekim örfi uluslararası hukuk, devletler arasında meydana gelemese bile uluslararası nitelik taşımayan bir silahlı çatışmanın bazı hallerde uluslararasılaşabileşeceğini kabul etmektedir. Bunların ilki, ***bir devlete karşı mücadele veren güçlere muharip taraf (belligerent) statüsünün tanınmasıdır. İkincisi ise, üçüncü devlet ya da devletlerin, belli bir devlet ülkesinde devam eden***

silahlı çatışmalara doğrudan veya dolaylı bir şekilde müdahil veya taraf olmasıdır. (Pazarcı, 2005: s.143)

Üçüncü devletler belirli bir ülke parçası üzerinde fiilen otorite kurmuş olan başkaldıran kuvvetlere savaşan statüsü tanımak yoluyla özellikle bu ülke üzerindeki çıkarlarını sağlamayı amaçlamaktadır. Savaşan statüsü tanınan kuvvetler, ayrıca açık denizde tanıyan devlet gemileri üzerinde denetim yetkilerini kullanabilme ve savaş kaçağı ile denizde el koyma işlemlerini gerçekleştirme hakkını da kazanmış olmaktadır. Savaşan statüsünün yalnızca silahlı çatışmalar sürdüğü süre için tanınması nedeniyle bu statü geçici bir statüyü belirtmektedir. Başkaldıran kuvvetlerin mücadelelerini kaybetmesi durumunda bu statü kendiliğinden sona erdiği gibi, bu kuvvetlerin başarılı olması durumunda da yeni hükümet ya da devletin tanınması söz konusu olmaktadır. Üçüncü devletlerin savaşan statüsünü bunun gerekli koşullarını doldurmayan kuvvetlere tanıması durumunda erken tanıma söz konusu olup, öteki devletlerin iç işlerine karışma nedeniyle uluslararası sorumlulukları ileri sürülebilecektir. Bununla birlikte, bir iç savaş sırasında üçüncü devletlerin "savaşan" kuvvetlerin denetiminde bulunan ülke üzerindeki mülkiyet haklarının ve ticari çıkarlarının korunmasına yönelik olarak bu statüyü tanımaları söz konusu olabilecektir. (Pazarcı, 2004: s.20–21)

Savaşan statüsü tanınmasına Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra uygulamada rastlanmaz olmuştur. Bunun başlıca nedeni savaşan kuvvetlerin insancıl hukuk kurallarından yararlanmasını sağlayan yeni kuralların 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri (3. maddesinin II Nolu Ek Protokol'ünde) aracılığıyla iç savaştaki kuvvetlere de birtakım koşullar altında öngörülmesidir. Buna göre *"...**Taraf devletin ülkesinde, Devletin silahlı kuvvetleriyle sorumlu bir komutanın yönetimi altında, ülke topraklarının belli bir bölümünde sürekli ve kararlaştırılmış askerî operasyonlar yürütmelerine imkan sağlayacak ve bu Protokol'ü uygulayacak düzeyde kontrol sağlamış muhalif silahlı kuvvetler ya da diğer örgütlenmiş silahlı gruplar arasında meydana gelen silahlı çatışma**..."* uluslararası olmayan silahlı çatışma şeklinde tanımlanmıştır. (Yamaner vd., 2009: s.265) Ayrıca Protokol'ün uygulama alanının açıklandığı ilk maddesinde, Böylece, uluslararası olmayan silahlı çatışmalar için öngörülen koruma mekanizmasının hangi hallerde devreye gireceği

tespit edilmiş ve devletlerin keyfî bir davranışta bulunmalarının önüne geçmek amaçlanmıştır. Ancak hükmün devamında ayaklanma, münferit ve düzensiz şiddet hareketleri ya da benzer nitelik taşıyan diğer fiiller gibi iç karışıklık ve gerginlik içeren durumların silahlı çatışma kapsamında yer almadığı ifade edilmiştir. (Pazarcı, 2005: s.151)

Silahlı çatışma tanımı uluslararası alanda henüz kesin bir şekilde yapılmamış olsa da doktrinde bazı kıstaslar kabul görmektedir. Bu kıstaslara bakılarak silahlı çatışmanın varlığına hükmedilebilir. Ülkede teşkilatlanmış silahlı grupların varlığı, söz konusu silahlı grup ve grupların ülkenin belli kısımlarını kontrol edebilecek düzeyde hakimiyet kurmuş olması, emir komuta zinciri ile hareket etmeleri, askeri merkezlere ve birliklere planlı ve aralıklı da olsa sürekli saldırılar gerçekleştirebilmeleri, hükümete bağlı güvenlik birimlerinin çatışmalardan dolayı düzeni ve güvenliği sağlamada yetersiz kalması, olağanüstü hal ve ya sıkı yönetim gibi uygulamalara başvurulması kıstaslarının birlikte var olması o ülkede uluslararası mahiyette olsun veya olmasın bir silahlı çatışmanın varlığına hükmedilebilir. (Yeşil, 2013: s.106)

Yukarıdaki tanımdan anlaşıldığı üzere, 3. maddenin 2 Nolu Ek Protokolü kapsamında uluslararası olmayan silahlı bir çatışmadan bahsedebilmek için, bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar: (Topal, 2012: s.121)

1) Hükümet kuvvetleriyle muhalif silahlı kuvvetler veya örgütlenmiş silahlı gruplar arasında gerçekleşen bir iç çatışma olmalıdır.
2) Çatışma çerçevesinde gerçekleşen şiddet eylemleri, iç gerginlik veya karışıklık düzeyinde kalmayıp belirli bir yoğunluğa ulaşmalıdır.
3) Sorumlu bir komutanın yetkisi altında bulunan isyan eden örgütlenmiş grubun, belirli bir örgütlenme düzeyine ulaşması ve Protokol'de yer alan silahlı çatışma hukuku kurallarına uyulmasını sağlayacak bir durumda olması gerekir.
4) İsyan eden örgütlenmiş grubun, ilgili devlet ülkesinin bir bölümünde sürekli ve düzenli askerî eylemler yapabilecek nitelikte bir denetime sahip olması gerekir.

Hukuksal açıdan savaşan taraf statüsünün tanınması, ayrılma ya da hükümet olma amacıyla bir devlet ve hükümetine karşı başkaldıran ancak bağımsız bir devlet olarak tanınmasına yetecek kadar kesin bir sonuca ulaşamayan kuvvetlere; bir takım koşulları yerine getirmeleri durumunda, yalnızca bu kuvvet kullanma döneminde geçerli olmak üzere, ülke devletinin ya da üçüncü devletlerin verdiği bir statüdür. (Cullen, 2005: s.76)

Görüldüğü üzere, çatışmaya uluslararası nitelik kazandıran belirleyici kriter, çatışmanın taraflarıdır. Uluslararası silahlı çatışmalar, kural olarak devletler arasında gerçekleşmekteyken uluslararası olmayan silahlı çatışmalar, devletlerle devlet dışı silahlı gruplar veya bu tür gruplar arasında gerçekleşmektedir. Her halükarda, aradaki temel farkın devlet dışı silahlı grupların çatışmalara dahil olması olduğu açıkça görülmektedir. (Topal, 2012: s.121)

Yukarıda sayılan objektif koşullar yerine geldiğinde savaşan taraf statüsünün tanınması noktasında iki soru ortaya çıkmaktadır. Buna göre;

- *Savaşan statüsünün tanınması bir yükümlülük arz etmekte midir?*
- *Yoksa savaşan taraf statüsünün tanınması devlet yetkililerinin takdir yetkisinde olan bir konu mudur?*

Bu sorulara ilişkin olarak literatürde yazarlar arasında bir görüş birliğinden bahsetmek mümkün değildir. Zira, yazarların önemli bir kısmı "tanıma" olmaksızın savaşan taraflığın var olamayacağını, doktrinin tam hukuksal etkisinin sadece savaşan taraf statüsünün tanınması halinde, tercihen de asilerin de jure hükümet tarafından tanınması durumunda doğacağını ileri sürmektedir. Bu görüşü savunan yazarlara göre, savaşan taraf statüsü için aranan koşullar bir kez sağlandığında bu statüyü tanımayı reddetmek uygunsuz olacaktır. Tanıma olmaksızın, savaşan taraf ölçütlerinin varlığı, ayaklananlara herhangi tür hak vermek için yeterli değildir. (Lootsteen, 2000: s.117–118)

Bir başka grup yazar ise "tanımanın" gerekmediğini, savaşan taraf statüsünün varlığının yalnızca savaşan taraf statüsünün objektif varlığına dayanan olgusal bir mesele olduğunu ileri sürmektedir. (Crawford, 2006: s.254) Böylece, savaşan tarafın tanınması "savaşın" varlığının tanınmasından başka bir şey değildir ve ayaklananlar

belli düzeyde ülkesel ve yönetimsel etkinlik sağladığı sürece belli haklara sahip olacaktır. Söz konusu görüşü destekleyen yazarlardan örneğin David A. Elder, savaşan taraf statüsünün tanınmasını "***siyasal bir takdir yetkisi***" olarak değerlendirmektedir. (Lootsteen, 2000: s.117–118)

Bununla birlikte savaşan taraf statüsünün tanınması açıkça olabileceği gibi çoğunlukla üstü kapalı bir biçimde gerçekleşebilir. Üstü kapalı olarak bu statünün tanınması genellikle bir iç savaş durumunda tarafsızlık bildiriminde bulunma yoluyla olmuştur. Diğer taraftan savaşan taraf statüsünün tanınması geçici ve sınırlı bazı hukuksal sonuçlar doğurmaktadır. Bu hukuksal sonuçlar, savaşan taraf statüsünün ülke devleti tarafından tanınması halinde veya üçüncü devletler tarafından tanınması halinde farklıdır. Savaşan taraf statüsünün ülke devleti tarafından tanınması halinde, Uluslararası İnsancıl Hukuk'un örfi kuralları uygulanacaktır. Asilerin uyruklukları devam etmekle birlikte, ülke devleti artık bunlara "ulusal ceza kanunlarını değil; uluslararası nitelikteki silahlı çatışmalara ilişkin Uluslararası İnsancıl Hukuk kurallarını (jus in bello) uygulamak durumunda kalacaktır. Öte yandan, hükümetin isyanı bastırması halinde, ayaklananların üçüncü devletler veya bunların uyruklarına karşı gerçekleştirmiş oldukları haksız fiillerden ülke devleti sorumlu tutulmayacaktır. (Moir, 2002: s.10)

Görüldüğü gibi, bu tarz bir tanıma hükümetten çok açıkça ayaklananlar bakımından daha avantajlıdır. Zira devlet, asilerin kendisi ile aynı hak ve yükümlülüklere sahip olduğunu kabul etmiş olmaktadır. Böylece, tanıma ayaklananlara verilen bir ayrıcalık oluştururken aynı zamanda hükümet zayıflığının da bir göstergesi olmaktadır. Devletin bu statüyü tanımaktan elde ettiği tek çıkarı, teorik olarak, silahlı güçlerinin hem çatışmalar sırasında hem de ele geçirilmeleri halinde insancıl muamele görmeye yetkilendirilmiş olmasıdır. (Moir, 2002: s.10) Yüksek uygulama eşiği ve tanıma konusundaki koşullardaki belirsizlikler göz önünde bulundurulduğunda iç silahlı çatışma durumunu düzenleyen hukuksal rejim olarak, geleneksel Uluslararası Hukuk'un açıkça yetersiz olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte insancıl normlara saygı gösterilmesini sağlamak için her iki tarafa da yükümlülük getiren ve Uluslararası Hukuk'ta devlet egemenliğinin

dokunulmazlığını aşındıran savaşan taraf statüsü doktrini, bütün eksik ve yetersizliklerine rağmen, iç silahlı çatışma durumlarını düzenleyen Uluslararası Hukuk'un gelişimi aşamasında önemli bir başlangıç noktası teşkil etmektedir. (Cullen, 2005: s.78) Günümüzde, öncelikle ülke devletlerinin böyle tek taraflı bir bildirimde bulunmakta yarar görmemeleri, üçüncü devletlerin ise bir başka egemen devletin iç işlerine karışmakla suçlanmak istememeleri nedeni ile söz konusu bu doktrin diğer devletler açısından pek az tercih edilmektedir.

Söz konusu bu tanımlamalardan hareketle yakın zamanda Suriye ve Libya gibi devletlerde yaşanmakta olan silahlı çatışmaların ve bu çatışmalarda taraf olan muhaliflerin uluslararası toplum tarafından savaşan statülerinin tanınması esasında söz konusu devletlerdeki iç çatışmaların (savaşın) bir bakıma uluslararası nitelik kazanmalarına neden olmuştur. (Öğüt, 2013) Zira bir iç çatışmanın uluslararası alana çatışma hukukunun değerleriyle taşınması için devletin, hükümetine karşı silahlı mücadele veren güçlere muharip statüsünü tanıması gerekir. Bu tanıma sonucunda Cenevre Sözleşmeleri hükümleri işletilmeye başlatılabilir. Bunun dışında ikinci bir seçenek ise Libya savaşında görüldüğü üzere dış müdahale sonucu iç savaşı uluslararası savaş haline getirip savaş durumunun tanınmasını herhangi bir hükümetin inisiyatifine bırakmadan devletlerarası bir çatışmaya çevirmektir. Nitekim Libya'daki 42 yıllık Kaddafi rejimi devrilmeden önce uluslararası toplum Libya Geçici Ulusal Konseyi'ni Libya'nın yasal ve meşru temsilcileri olarak tanıyarak Kaddafi rejimine karşı NATO öncülüğünde düzenlenen askeri operasyona hukuki zemin hazırlamıştır.

Benzer şekilde Katar'ın başkenti Doha'da 4–11 Kasım 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilen toplantıda "Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK)" oluşturulmuş; 12 Aralık 2012'de Fas'ta 4. sü yapılan Suriye Halkının Dostları toplantısında ise ABD dahil 114 ülke ortak bir deklarasyonla Suriye halkının "tek meşru temsilci" olarak SMDK'yı tanımıştır. (Suriyeli Muhaliflere Uluslararası Destek, 2012) Esed rejiminin uluslararası toplumun nezdinde meşruiyetinin kalmadığını göstermekte olan bu karar, iç savaşın akıbeti açısından önemli bir adımdır. Bu statünün tanınması ile SMDK hem "kuvvete başvurma hakkı" (jus ad bellum) açısından meşru kuvvet kullanma hakkını hem de "savaşın adil idaresi" (jus

in bello) açısından silahlı çatışmalar hukukunun avantajlarından yararlanma hakkını elde etmiştir. Bundan böyle SMDK her türlü vasıtayla Suriye halkının içsel boyutlu kendi kaderini tayin hakkını kullanma ve bu mücadelede her türlü dış desteği arama ve alma hakkına sahiptir. (Tezcan ve Taşdemir, 2013: s.7–8) Ancak Suriye'de iktidarda bulunan Esad rejimi açısından ise ülke içindeki silahlı gruplar hali hazırda terörist veya silahlı isyancılar olarak değerlendirildiğinden yani savaşan statüsünde değerlendirilmediğinden iç hukuk ve uluslararası hukuk açısından bir tanımlama sorunu olduğu ortadadır. *Bu haliyle Esad rejimi 2011 yılından beri Suriye devletinin ülkesi üzerinde meydana gelen şimdiye kadar 100 binden fazla insanın hayatını kaybettiği bu çatışmaları iç savaş olarak kabul etmeyerek çatışma hukuku açısından sorunun uluslararası boyuta taşınmasına engel olmaktadır.* Elbette Suriye rejiminin bu politik duruşunun arkasında başta BM daimi üyesi Rusya Federasyonu olmak üzere Çin Halk Cumhuriyeti gibi uluslararası sistemdeki diğer büyük güçlerin tavırları da etkili olmaktadır.

3.5.2 Bir Topluluk veya Grubun Ayaklanan (Insurgency) Statüsünün Tanınması

Uluslararası Örf ve Adet Hukuku'na göre, yasal devlete ya da hükümete karşı başlatılan silahlı başkaldırının bastırılamaması ve çatışmanın başkaldırıdan daha önemli ve sürekli hale gelerek nitelik değiştirmesi durumunda, bu de facto durumun tescili anlamında, muhalif topluluklara "ayaklanan/asilik" statüsünün tanınması söz konusudur. (Lootsteen, 2000: s.114) Bu statünün tanınması, tanıyan devletlerin, geçici de olsa ayaklananlarla ilişkilerini düzenli bir esasa oturtma arzusundan kaynaklanmaktadır. (Cullen, 2005: s.72) Asiliğin tanınması, ya de jure hükümetin ya da bir üçüncü devletin çıkarlarının uyuşmazlıktan etkilenerek ayaklanan tarafla ilişki kurulmasını gerektirdiğinde söz konusu olmaktadır. Üçüncü devletler, başkaldıran kuvvetlere geçici nitelikte de olsa uluslararası düzeyde bir kimlik kazandıran savaşan statüsünü tanımak istemedikleri zaman bu yola başvurabilmektedir.

Bu statünün tanınması, ayaklanan güçlere belirli bir takım hakların tanınmasını gerektirmekte ancak tanınan hak ve yetkilerin kapsamı "tanıma işleminde" belirtildiği kadar olmaktadır. Bu anlamda ayaklanan statüsünün kapsamı savaşan taraf statüsünün kapsamından daha dardır. (Pazarcı, 2004: s.21) Kapsamı,

ayaklanan statüsünü tanıyan devletlerce belirlenmekle birlikte, bu statünün tanınması ile özellikle iki hukuksal etkinin tanındığı kabul edilmektedir. Bu hukuksal etkiler:

1) ***Ayaklananlara savaş tutsağı muamelesi yapılmasıdır***
2) ***Ayaklananların eylemleri nedeniyle yasal hükümetin uluslararası sorumluluğunun bulunmamasıdır.***

Ancak, tanınan hak ve yetkilerin kapsamının hiçbir zaman ayaklananlara açık denizde gemileri ziyaret hakkı ile denizde el koyma (müsadere) hakkını tanımaya kadar varamayacağı bildirilmektedir. Böylece, ayaklanan statüsünün tanınmasının en önemli hukuksal etkisi tanıyan devlet bakımından ayaklananların adi suçlu olarak değerlendirilmemesi olmaktadır. (Pazarcı, 2004: s.22)

Ayaklanan statüsünün tanınması da yasal devlete ya da hükümetine karşı silahlı bir baş kaldırı olayı sırasında bu kuvvetlere belirli birtakım hakların ve yetkilerin tanınmasını belirtmektedir. ***Bu anlamda ayaklanan statüsünün kapsamı savaşan statüsünün kapsamından daha dardır. Üçüncü devletler başkaldıran kuvvetlere geçici nitelikte de olsa uluslararası düzeyde bir kimlik kazandıran savaşan statüsünü tanımak istemedikleri zaman bu yola başvurabilmektedir.*** (Pazarcı, 2004: s.21)

Ayaklanan statüsünün tanınması durumunda tanınan hak ve yetkilerin kapsamı tanıma işleminde belirtildiği kadardır. Böylece, sınırları iyi belirlenmiş bir statü meydana getirmesi nedeniyle öğretide ayaklanan statünün kapsamı ve hatta niteliği üzerinde bir görüş birliği bulunmamaktadır. *Bazı yazarlar savaşan ve ayaklanan statülerini fiili kapsamları farklı aynı kurum olarak değerlendirirken, kimi yazarlar da bu iki kurumun farklı ve hukuksal etkilerinin değişik olduğunu ileri sürmektedir. Her iki görüşü benimseyen yazarlar için ayaklanan statüsünün her haliyle genel olarak başkaldırma olaylarına uygulanması söz konusudur. Buna karşılık, daha az sayıda bir üçüncü grup yazar için ayaklanan statüsü yalnızca devlet gemilerinde başkaldırı olayına ilişkin olup, çok dar bir anlam taşımaktadır.* (Pazarcı, 2004: s.22)

Yapılageliş değerine sahip olup olmadığı da tartışmalı olan ayaklanan statüsünün tanınmasına ilişkin ilk ve en önemli uygulama ABD'nin 1868–1898

yıllarında Küba'nın bağımsızlık savaşındaki uygulaması olmuştur. İspanya'daki 1936–1939 yıllarındaki iç savaş sırasındaki İngiliz uygulaması da öğreti tarafından üstü kapalı bir biçimde ayaklanan statüsünün tanınması durumu olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde bu tür tanıma yoluna pek başvurulmadığı gözlenmektedir. (Pazarcı, 2004: s.22)

Genel olarak değerlendirildiğinde savaşan taraf (belligerency) statüsü ile ayaklanan (insurgency) statüsü arasında diplomatik tanınma noktasında bazı farkların olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu farklar:

1) **Savaşan taraf statüsünün tanınması için 3 kriter bulunmalıdır**

a) *Mevcut bir devlete karşı yapılan isyan bir hükümet etrafında organize edilmelidir*

b) *İsyan yerel düzeye yayılmalıdır. Yani belirli bir coğrafyada olmalıdır*

c) *İsyan çıkan yer hükümet karşıtı güçlerin fiili kontrolü altında olmalıdır*

2) **Ayaklanan statüsü temel olarak savaşan statüsünden önce gelir ancak bu iki kavram arasındaki ayrımı belirlemek oldukça zordur.**

İsyancı bir grup açısından değerlendirildiğinde Uluslararası hukuk savaşan statüsü tanınan gruplara daha fazla hak ve sorumluluk vermektedir.

3.5.3 Bir Topluluk veya Grubun Başkaldıran (Rebellion) Statüsünün Tanınması

İsyan, bir devlet ülkesinde, askeri ya da siyasi bir grup tarafından, devlet ya da yasal hükümete karşı gerçekleşen ve fakat bir iç savaş niteliği taşımayan ve devletlerarasındaki ilişkilerin düzenli olarak gerçekleşmesine engel teşkil eden bir silahlı başkaldırı olayıdır. Genel olarak kullanımda ise isyan; herhangi bir amaçla kurulu düzene veya devlet güçlerine karşı gelme, başkaldırma, ayaklanma. Bir düzene veya emre boyun eğmeme, uymama, itaat etmeme anlamına gelmektedir. Bununla birlikte Başkaldırma, otoriteye, itaate karşı gelmek Sivil itaatsizlik ve şiddete dayanmayan direnişten bir hükümet gibi kurulu otoriteyi yıkmaya yönelik şiddet içeren eylemlere kadar geniş bir yelpazedeki eylemleri tanımlar.

Günümüz şartlarında isyan hareketlerini demokratik veya otoriter neredeyse tüm devletlerde görmek mümkündür. Bu hareketler genellikle karşı gelinen

otoriteden ayrılmayı kapsamasa da ülke içinde yayılması durumunda ayrılık hareketine de dönüşebilir. Örneğin 2013 yılının son aylarında Ukrayna'nın başkenti Kiev'de hükümete karşı başlayan barışcı protesto hareketleri diğer dış devletlerin de yönlendirmesi sonucu bir anda isyan hareketine dönüşerek hükümetin düşmesine sebep olurken ülkenin egemenliği altında bulunan Kırım Özerk Cumhuriyeti'ninde Rusya tarafından ilhak edilmesine neden olmuştur. Ayrıca ülkenin doğusunda bulunan Rus kökenli Ukrayna vatandaşlarının da ayrılma ve isyan hareketleri ile karşı karşıya kalmıştır. Diğer taraftan bütün isyan hareketleri her zaman bir devletten ayrılmayı içermeyebilir. Bunun yerine isyan devletin veya hükümetin izlediği bir politikayı protesto etme veya buna karşı gelme gibi sivil itaatsizlik gibi eylemleri içerebilir. Örneğin 17 Eylül 2011'de New York'ta, ABD'nin finansal kalbi Wall Street'te, Kanadalı aktivist grup Adbusters tarafından başlatılan halk eylemleri ve toplumsal hareket eylemler barışçıl isyan hareketi olarak değerlendirilebilir. Bu eylemlerin amacı sosyal eşitsizliği ve şirketlerin ABD yönetimi üzerindeki nüfuzunu protesto etmektir.

Bununla birlikte geleneksel uluslararası hukukta "başkaldırı (rebellion)", bir devletin otoritesine yönelik kısa süreli ve münferit bir tehdittir. (Wilson, 1988: s.23) Meşru (de jure) hükümete karşı başkaldıranlara geleneksel Uluslararası Hukuk altında hiçbir koruma verilmez. Ancak bazı durumlarda bazı devletler bir devlet içinde isyan eden grupları örtülü veya açık destekleyerek başka bir devletin iç işlerine müdahale edebilirler. Egemen bir devletin sınırları içindeki başkaldırı, devletin münhasır yetki alanına girmekte, iç çatışmanın bu evresinde devlet, başkaldırıyı bastırmak için gerekli tedbirleri dilediği gibi seçmekte ve başkaldıranları iç hukuku mevzuatı çerçevesinde cezalandırmaktadır.

Normal şartlarda Başkaldıranlar, üçüncü devletler tarafından desteklenemez. Aksi halde, bu tür bir dış destek, meşru bir devletin iç işlerine müdahale anlamına gelmektedir. Bu bakımdan geleneksel Uluslararası Hukuk altında, başkaldırı halinde açıkça kurulu devletin desteklenmesi gereklidir. (Lootsteen, 2000: s.113) Zira isyan hareketi çoğunlukla egemen devletin sorumluluk alanında olan ve kendi vatandaşlarının hoşnutsuzluğundan kaynaklanan bir duruma göstereceği reaksiyonu içermektedir. Bu nedenle isyan hareketlerine katılanlar o devletin ülkesi üzerinde

geçerli olan hukuk kurallarına göre cezalandırılır. Uluslararası hukuk kurallarının işletilmesine gerek yoktur.

Buradan hareketle bir değerlendirme yapılacak olursa yukarıda incelenen savaşan statüsü, ayaklanan statüsü ve isyan (başkaldırı) statüsü içinde uluslararası hukuk bakımından en alt düzeyde görülen tanınma şeklini isyan oluştururken, en yüksek düzeyde uluslararası hukuk bakımından hak elde edilen tanınma şekli ise savaşan statüsü olmaktadır. Buna göre ayaklanan statüsü ise isyan ve savaşan statüsü arasında olan ancak isyana göre nispeten uluslararası hukuk bakımından daha fazla hak veren bir durum olarak değerlendirilebilir.

3.6 Ulusların ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerinin Tanınması

Bir uluslararası savaş veya bir iç savaş sırasında bağımsızlığa yönelik bir mücadeleyi yürüten kuvvetlerin ülke üzerinde yeterli ve kimi zaman hiçbir denetimleri yoksa, bu güçleri destekleyen diğer devletlerin anılan güçlere hükümet ya da savaşan statüsü tanıması olanağı hukuksal olarak bulunmadığı için bunlara birtakım ara-statüler ile tanıma yoluna gittikleri görülmektedir. Uygulamada rastlanılan bu statülerin iki türü bulunmaktadır. Gerek Ulus gerekse ulusal kurtuluş hareketi statüsünün tanınması durumlarında tanımanın kapsamının tanıyan devletlerce belirlendiği izlenmektedir. Her iki tanıma işlemi ile bağımsızlığını kazanma mücadelesi veren topluluklara bir siyasal ve hukuksal destek verilmesi amacı güdülmektedir. (Pazarcı, 2004: s.23)

3.6.1 Bir Gücün Ulus Olarak Tanınması

Mevcut bir devlete karşı başka bir devlet ülkesinde yerleşen kuvvetlerin kurduğu teşkilat bu şekilde tanınabilecektir. Yani bu hareket, ayaklanma veya iç savaşta olduğu gibi devlet ülkesinde değil, yabancı bir devlet ülkesinde yerleşmiş bulunan bir siyasî teşkilat tarafından yapılmaktadır. Ulusların tanınması durumunda, tanımanın kapsamı tanıyan devletler tarafından belirlenmektedir (Erdal, 2005: s.181)

Ulus olarak tanıma uygulaması Birinci Dünya Savaşı sırasında Polonya Ulusal Komitesi ve Çekoslovak Ulusal Konseyi ile İkinci Dünya Savaşı sırasında Çekoslovak Ulusal Komitesi ve "Özgür Fransa" için Müttefikler tarafından

gerçekleştirilmiştir. Bu tanıma işlemi aracılığıyla özellikle iki hukuksal etki elde edilmesi amaçlanmıştır: (Pazarcı, 2004: s.23)

1) *Ulusal bayrakları altında ülkeleri dışında da ordu kurmaları*
2) *Barış görüşmelerine ve yeni devletlerin kurulması görüşmelerine kendi adlarına katılmaları*

Ancak, üçüncü devletlerin ulus sıfatını tanıdığı topluluğa verdiği bu destek, hukukî olmaktan uzaktır. Çünkü diğer devletlerle uluslararası ilişkilere girişebilmek için ulus olarak tanınmak yeterli değildir.

3.6.2 Ulusal Kurtuluş Hareketi Statüsünün Tanınması

Günümüzdeki uygulamada daha çok ulusal kurtuluş hareketlerinin tanınması durumu ile karşılaşılmaktadır. Ulusal kurtuluş hareketlerinin tanınması ile iki ana hukuksal etkinin elde edilmesi amaçlanmaktadır:

1) **Bu statüyü tanıyan devletlerle ilişkiler bakımından kurtuluş hareketinin belirli bir uluslararası statü kazanması**
2) **Ulusal kurtuluş hareketlerinin savaş hukuku kurallarından yararlanması**

Birinci çerçevede Ulusal Kurtuluş Hareketi halkının temsilcisi olarak tanınmış olup bağımsızlık istediğinde bulunması da kabul edilmiş olmaktadır. Anılan Hareket bağımsız bir devlet kurana kadar bu statüyü tanıyan devletler genellikle kendisine diplomatik temsilcilik açma hakkını da tanıma yoluna gitmektedir.

Ulusal kurtuluş hareketlerinin savaş hukukundan yararlanması konusunda ise, bunun hem savaş yapma hakkını hem de savaş sırasında insancıl hukuk kurallarından yararlanma hakkını sağladığını öngören BM Genel Kurul Kararları bulunmaktadır. Yine, 1977 Cenevre Protokolleri ile bu hakkın ulusal kurtuluş hareketlerine tanındığı yolunda tezleri bulunmakta, ancak bu savların özellikle Batılı devletlerce reddedildiği görülmektedir. Sonuç olarak, ulusal kurtuluş hareketlerinin tanınmasına bağlı olarak özellikle kuvvet kullanma hakkının da tanındığı konusu günümüzde halen tartışmalıdır. Yine, B.M. uygulamasında ulusal kurtuluş hareketlerinin self-determination hakkına sahip olduğu kabul edilen sömürgecilikten kurtulma durumundaki toplulukların tanınması ile sınırlı kaldığı gözlenmektedir. Dolayısıyla,

self-determination hakkına sahip olmayan topluluklara bu statünün tanınması devletlerin iç işlerine karışma ilkesi ile ülkesel bütünlük ilkesine aykırı işlemler olarak uygulanan uluslararası hukuka uygun düşmemektedir. (Pazarcı, 2004: s.24)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TANINMAMIŞ BÖLGELER
4. ULUSLARARASI SİSTEMDE TANINMAMIŞ BÖLGELERİN YERİ

Tanınmamış bölgeler; dünya üzerinde mevcut bir devletin (uluslararası sistem içinde devlet olarak tanınan) kontrolünde olmayan, belirli bir nüfusu yönetebilen fakat diğer bağımsız devletler gibi büyük oranda tanınmamış bağımsız siyasi birimler olarak ifade edilebilir. Aynı zamanda tam teşekküllü egemen devlet olma statüsü elde etme arzusunda olan fakat uluslararası tanınmışlığı olmayan birimler olarak ta tanımlamak mümkündür. Bu varlıkların toprakları üzerinde sahip oldukları de facto kontrol derecesi farklılıklar gösterir.[99] Bu varlıkların çoğu, kendi etnik veya millî kimliği olan ülke bölgesidir ve bir ana devletten (parent state) ayrılmıştır. Bu varlıklar genel olarak ***"bağımsızlığını ilan eden bölge"*** olarak ifade edilir. Bu jeopolitik oluşumlardan bazıları kendi kendini yöneten himayelerdir, orijinal devletlerine zorla geri girmemelerine karşın başka bir devletin askeri ve siyasi korumasından yararlanırlar. Bu jeopolitik varlıklar, koruyucu (protectorate) devletleri aracılığıyla gayrı resmi diplomatik ilişkilere de girebilirler.

Söz konusu bu birimlerin genellikle zaman ve mekana bağlı olarak egemenlik iddia ettikleri topraklar ve nüfus üzerinde dahili olarak etkinlik gösterme kabiliyetleri olmalıdır. Her ne kadar tanınmayan devlet olma yakın geçmişte dekolonizasyonla ilgili bir durumda ortaya çıksa da günümüzde çoğunlukla mevcut bir devletten ayrılma veya bölünme durumlarında karşılaşılan bir durum olmaktadır. İç egemenlik bakımından değerlendirildiğinde tanınmamış devletler ile başarısız devletler (failed states) genellikle birbirinin karşıtı olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde ***günümüzde birçok tanınmamış bölgenin ortaya çıkmasının asıl sebebi esasında başarısız devletlerin ekonomik, siyasi, askeri ve demokratik yetersizliklerinden kaynaklanmaktadır.***

Bununla birlikte bazı durumlarda mevcut devletler arasında oluşabilecek bir düşmanlığa sebep olmamak için mevcut bir devletten ayrılarak bağımsızlığını ilan eden yeni oluşumları diğer devletlerin tanıma konusunda istekli olmadıkları

[99] Burada söz konusu olan "kontrol" kelimesi, bulunulan bir alan üzerindeki kontrol demektir, hak iddia edilen bir toprağın işgalini ifade etmemektedir.

görülmektedir. Ancak mevcut devletten ayrılan birimin ayrıldığı devlet tarafından tanınması durumunda ise yeni oluşan devletin kısa sürede diğer devletler tarafından daha hızlı bir şekilde tanındığı görülmektedir. Her ne kadar bu kesin bir kural olmasa da genel teamüllerin bu yönde olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Güney Sudan BM'ye üye olarak kabul edilen en son devlet olmakla birlikte bu devleti öncelikle ayrıldığı Sudan devleti tanıdığı için 2008 yılında bağımsızlığını ilan eden ancak BM tarafından üyeliğe kabul edilmeyen Kosova'dan şimdiye kadar daha fazla devlet tarafından tanındığını söylemek mümkündür.

Siyaset bilimciler iç savaş (civil war) ve devlet oluşumu (state formation) konusuna birçok bakımdan ilgi göstermektedirler. Fakat tanınmamış bölge kavramı ve tanınmamış devletler konusunu uluslararası hukukta tam anlamıyla bir yere oturtmak ve bu konu ile ilgili olarak herhangi bir standart belirleme söz konusu olmamaktadır. Zira iç çatışma öncelikle devam eden bir iç savaş konusu ile bu savaşın süresi, yoğunluğu ve çatışma sonrası barışın devamlılığı gibi konulara odaklanmaktadır. (Cunningham, 2006: s.876)

Bununla birlikte tanınmamış devlet (unreognized statehood) kavramını bu ve benzeri konulara oturtmak mümkün değildir. Çünkü tanınmayan devlet oluşumu günümüzde çoğunlukla şiddetli bir iç çatışma sonunda başlayan ve iç savaş sonrasında oluşan istikrarlı durumda ortaya çıkan durumları ifade etmektedir. Fakat bu noktada çatışmanın sonlanması ile tanınmamış bir devletin bu durumunun sona ermesi aynı anlama gelmemektedir. Bu açıdan bir bölgenin kalıcı bir şekilde tanınmama (non-recognition) durumunun sürmesi mevcut bir devletten ayrılmak için yürütülen bir iç savaş için başarılı veya faydalı bir çözüm sunmayacağını söylemek mümkündür. Zira, bağımsız bir devlet olmak ve sonucunda uluslararası sistemdeki diğer devletler tarafından tanınma arzusunda olan bir siyasal oluşumun yürüttüğü ayrılıkçı hareket (iç savaş) başarılı olsa bile eğer diğer devletler tarafından uzun bir süre tanınmazsa, bu durum söz konusu tanınmamış devlet açısından daha maliyetli ve göreceli olarak daha kötü sonuçlar doğurabilmektedir. Bir başka deyişle, bağımsız bir devlet olmak için başlatılan bir hareket o bölgede yaşayan insanlar ve bu

insanların oluşturduğu tanınmayan devlet için ekonomik ve siyasi açıdan fayda yerine zarar getirebilir.[100]

4.1 Tanınmayan Bölge veya Devlet Kavramı

Tanınmayan devlet oluşumları uluslararası ilişkilerde varlıkları kabul edilmeyen devlet benzeri (state-like units) jeopolitik birimler olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle *egemen devletlerin oluşturduğu uluslararası sistemin bir parçası olmayan gizemli ve basitleştirilmiş yapılar olarak görülürler*. Söz konusu bu oluşumların birçoğu fiili olarak belirli bir toprak parçası üzerinde bağımsızlık elde etmelerine rağmen uluslararası sistemdeki mevcut devletler gibi devlet olarak kabul edilmemektedir. Bu yüzden uluslararası sistemdeki mevcut devletlerin en fazla birkaçı tarafından normal bir devlet gibi varlıkları kabul edilen ancak genel olarak uluslararası tanınmadan (international recognition) yoksun siyasal oluşumlardır.

Tanınmamış bölgeler için literatürde kullanılan birçok terim bulunmaktadır. Bunlardan başlıca kullanılanları şunlardır: (Riegl, 2014: s.19–20)

- *De facto states (Fiili devletler)*
- *Self-proclaimed state (Kendi kendini devlet ilan eden devlet)*
- *Unrecognized state (Tanınmamış devlet)*
- *Pseudo-state (Yalancı veya taklitçi devlet)*
- *Outcast countries (Serseri ülkeler)*
- *Pariah state (Parya – Toplumdan dışlanmış devletler)*
- *Para-state (Devlet olmaya hazır devletler)*
- *Puppet state (Kukla devlet)*
- *Almost-state (Neredeyse devlet)*
- *Proto-state (Prototip devlet veya ilkçi devlet)*
- *Nascent-state (Doğmakta olan devlet)*
- *Separatist state (Ayrılıkçı devlet)*

[100] Örneğin KKTC devleti yaklaşık 30 yıldan beri bağımsızlığını ilan etmiş bir siyasal oluşum olarak varlığını sürdürse de şimdiye kadar uluslararası sistemdeki devletler tarafından (Türkiye hariç) tanınmamaktadır. Bunun sonucunda bu devlet uluslararası sistem tarafından görmezden gelinmekte ve izolasyon ve yaptırımlarla yüz yüze kalmaktadır. Benzer şekilde Abhazya ve Güney Osetya gibi devletlerde yine tanınmadıkları için uluslar arası sistem tarafından görmezden gelinerek ayrılma için yürütülen mücadele bağımsız olmaktan (iç egemenlik sağlamaktan) öteye gidemediğinden siyasi ve ekonomik yaptırımlarla yüz yüze kalınarak uluslararası toplum tarafından adeta cezalandırılmaktadır.

- *Quasi-states (Yarı devlet)*
- *De facto quasi-states (Fiili yarı devlet)*

Tanınmamış bölgeler için kullanılan tüm bu terimlerin tamamı mevcut bir devletten bağımsız fakat kendi içinde farklı özelliklere sahip siyasal oluşumları ifade etmektedir. Ancak bu terimlerle ifade edilen oluşumların ortak noktası ise uluslararası veya diplomatik açıdan tanınmadan yoksun olmalarıdır. Bu bakımdan söz konusu oluşumlar uluslararası ilişkiler de mevcut ve meşru bir devletten ayrılma arzusunda olduklarından terminolojide aynı zamanda şu şekilde tanımlamalarda mevcuttur: (Riegl, 2014: s.20)

- *Insurgent state (Saldırgan devlet)*
- *Anti state (Devlet karşıtı devlet)*
- *Black spot (Kara delik)*
- *State-within state (Devlet içinde devlet)*

Yukarıda yer alan bu terimlerden ilk üçü esasında mevcut bir devletin merkezi yönetimini belirli bölgede ortadan kaldırmak isteyen kendi kendini yöneten isyancı grupları tanımlamaktadır. Sonuncu terim olan devlet içinde devlet terimi ise fiili olarak belirli bir bölgeyi mevcut bir devletin otoritesinden bağımsız olarak yöneten ve mevcut devletin merkezi yönetimin kontrolü dışında kalmış fakat merkezi hükümetin varlığına meydan okumayan siyasal oluşumları ifade etmektedir.

Bu oluşumlar genel olarak mevcut bir devletten ayrılırken kendi kaderini tayin haklarını kullandıklarını iddia etmelerine rağmen günümüz uluslararası sisteminde geçerli olan devletlerin toprak bütünlüğü (territorial integrity) ve uti possidetis juris ilkesi gereği güçlü bir muhalefetle karşılaşmaktadırlar. Buna rağmen tanınmayan devletler *belli belirsiz bir şekilde uluslararası ilişkilerin gölgesinde kendine özgü tanımlanmış özellikleri ve sürekli bir savaş tehdidi altında varlıklarını sürdürebilmektedirler.* Bu durum ister istemez egemenlik ve devlet kavramının doğası ile ilgili soruları gündeme getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında tanınmamış devletler için öncelikle şu şekilde bir genel tespit yapmak mümkündür.

- *Bu birimlerin büyük çoğunluğu ağırlıklı olarak çatışmaların ve etnik gerilimlerin yüksek olduğu bölgelerde ortaya çıkmaktadır*
- *Bu yapıların bizatihi kendileri şiddetli çatışmaların bir ürünüdür.*

Bu açıdan değerlendirildiğinde tarihsel süreç içinde ve günümüzde bu tarz oluşumların ya silahlı çatışmalar yoluyla ayrılmak istedikleri devletten bağımsızlıklarını kazandıkları ya da silahlı mücadeleyi kaybederek zorla tekrardan ayrılmak istedikleri devlete entegre edildikleri görülmektedir. Örneğin Dağlık Karabağ, Abhazya, Güney Osetya, Somaliland, Kuzey Kıbrıs ve Transdinyester gibi bölgeler ayrılmak istedikleri devletle yaptıkları silahlı mücadeleyi kazanarak de facto olarak bağımsızlık elde ederken, Biafra, Çeçenistan, Krayina Sırp Cumhuriyeti, Tamil Elam gibi bölgelerde ayrılmak istedikleri devletle giriştikleri mücadeleyi kaybederek tekrardan bu devletlere entegre olmuşlardır.

Günümüzde tanınmamış devletlerin veya kısmi tanınmış devletlerin nasıl işledikleri ve nasıl var oldukları konusunda çok az bilgi sahibiyiz. Bu bakımdan bu oluşumların çoğunluğu kara kutu ve anormal veya aykırı (anomalies) olarak egemen devletlerin oluşturduğu dünyada varlıklarını sürdürmektedirler. Söz konusu bu oluşumların nasıl ortaya çıktıkları, nasıl tanımladıkları ve türlerinin incelenmesi konunun anlaşılması açısından önemlidir.

4.1.1 Başarısız Devletler ve Tanınmamış Bölgeler

Tanınmayan devletler ile Soğuk Savaş sonrasının popüler terimlerinden biri olan başarısız veya kusurlu devletler (failed states) genellikle aynı şekilde görülmektedir. Esasında her iki birim de birbirleriyle ilgilidir. Fakat aralarında bazı benzerlikler olmasına rağmen söz konusu bu iki terimin birbiriyle taban tabana zıt olduklarını söylemek mümkündür. Çünkü başarısız devletler temel olarak Somali'nin 1990'ların başında çökmesinden beri başarısız devletler uluslararası güvenlik gündeminin başında gelen önemli konularından biri olmaya başlamıştır. Zira *bu tarz devletler kendi egemenlikleri altındaki toprakları ve nüfusu etkili olarak yönetemedikleri ve iç egemenlikten yoksun olduklarından, egemen devletlerden oluşan uluslararası sistem içinde tehlikeli bir boşluk oluşmasına neden olurlar*. Söz konusu bu boşluk çeşitli şekillerde düzensizliklere sebep olur: çatışma, savaş vurgunculuğu, terörizm ve korsanlık bunlardan sadece bazılarıdır. (Helman ve Ratner, 1993: s.4–5) Bu yapılar mevcut devletin iç istikrarına zarar verdiği gibi komşu devletlerin de güvenlikleri için risk oluşturur ve genel olarak uluslararası sistemin işleyişine zarar verebilir. Örneğin Irak'ta ortaya çıkan ve daha sonra Suriye

topraklarına da geçen Irak Şam İslam Devleti (IŞİD) bu devletlerin iç güvenliklerinin yanında Türkiye, Ürdün, İran gibi komşu devletlere mülteci akınına sebep olmakta ve aynı zamanda bu devletlerin iç güvenliklerini tehdit etmekte ve uluslararası sisteme meydan okumaktadır.

Tanınmayan devletlerde genel itibariyle zaten bir devletin tamamıyla çökmesi, aşırı derecede güç kaybetmesi, belirli bölgelerde başarısızlık göstermesi kısaca merkezi hükümetin kendi kontrolü altındaki toprakların bir bölümünde kontrolü kaybetmesi durumunda doğmaktadırlar. Bu nedenle tanınmayan devletlerin genellikle başarısız devletlerle birlikte gruplandırılması şaşırtıcı bir durum değildir. Bir başka deyişle günümüzde eğer tanınmayan bir devlet varsa mutlaka bunun yanında bu devletin ortaya çıktığı başarısız olarak ifade edilen mevcut bir devlette vardır.[101] Buna karşılık tanınmayan devletlerin çoğunun anarşik birim imajı ile örtüşmediği açıktır. Söz konusu bu durum başarısız devletler içinde söylenebilir. Buna göre başarısız bir devleti anarşi durumu ile karakterize etmeye gerek yoktur. Bu açıdan birçok olayda olduğu gibi söz konusu bölgeleri sınırlı devlet ve siyah noktalar olarak ifade etmek daha doğru bir yaklaşımdır. (Stanislawski 2008: s.369)

Yeni tür otorite formları muhtemelen merkezi kontrolün kalkması veya yer değiştirmesi durumunda alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Somali'de oluşan durum ile Pakistan'ın yönetilemeyen aşiret bölgelerinde meydana gelen çeşitli gölge devletleri örnek olarak vermek mümkündür. Örneğin Pakistan'ın Federal Yönetilen Kabile Alanlarında[102] merkezi hükümetin neredeyse hiçbir etkinliği ve kontrolü bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu bu bölgede merkezi Pakistan

[101] Fakat Çeçenistan örneğinde olduğu gibi bazı durumlarda mevcut bir devlet başarısız olmasa bile tanınmayan devletler de ortaya çıkabilir. Bu nedenle Çeçenistan'ın imajı daha çok anarşik birim şeklinde ifade edilebilir.

[102] Federal Yönetilen Kabile Alanları (FATA)(Aşiretler Bölgesi): Pakistan'ın kuzey batı kesiminde Afganistan sınırı boyunca uzanan siyasi ve ekonomik yönetim merkezi Peşaver olan çoğunluğu Peştun kökenli aşiret ve kabileler'den oluşan Pakistan'a bağlı yarı özerk federal bir bölge ve Pakistan'ın üst düzey idari birimlerindendir. Peştunların çoğunluğunu oluşturduğu bölgede Peştuca ağırlıklı konuşulan dildir. Okuma ve yazma oranı Pakistan genelinde en düşük olan alandır. Nüfusun büyük çoğunluğu kırsal ve köylük alanlarda, kentsel yerlerde ise % 3,1 nüfus yaşamaktadır. Her kabilenin kendi bölgelerinde kendi yasalarını oluşturduğu ve çoğunlukla İslami şeriat yasalarının uygulandığı bölgede Taliban oldukça etkindir, sık sık Pakistan ordusu bölgedeki islamcı gruplar ve aşiretlerle çatışmalar yaşamaktadır (özellikle Veziristan). Aşiretler bölgesi-FATA) 7 aşiret ajansı ve 6 küçük sınır bölgelerinden oluşmaktadır. Bkz. (Bergen and Doherty, 2010)

hükümetine alternatif çoğunluğu İslami kurallara dayalı yönetim türlerini görmek mümkündür. Bu bölgeler bir bakıma resmi olarak Pakistan toprağı olmasına rağmen Pakistan devlet otoritesinin kontrolü dışında olan kurtarılmış bölge niteliğindedir.

Her ne kadar ne başarısız devlet ne de tanınmayan devlet kontrol eksikliğini temsil etmese de her iki birim (mevcut devlet ile ayrılmak mevcut devletten isteyen bölge) arasında hala çok önemli bir fark vardır. Buna göre *tanınmayan devletin / bölgenin uluslararası tanınmışlığı yoktur. Bu durum her 2 birimin aynı düzeyde eşit birimler olduklarını varsaymamız durumunda bile elbette mevcut devleti bir adım öne geçirecektir*. Çünkü bu haliyle *mevcut devletin uluslararası alanda tanınıyor olması tam anlamıyla bir destek sağlayarak devletin bütünüyle çökmesine ve dışarıdan gelebilecek işgallere karşı kendisini koruyacaktır. Bu yönüyle başarısız devlet ile tanınmayan devletlerin her ne kadar kökenleri benzer olsa da ve her ikisinde de egemenlik bölünebilir olsa da tanınmayan devletler ile başarısız devletler bozuk bir paranın iki farklı yüzünü temsil ederler*. (Pegg, 1998b: s.4)

4.1.2 Saldırgan Devlet, Kara Nokta, Devlet İçinde Devlet Yapıları

Kavramsal olarak başarısız devlet ve tanınmamış devletleri ayırmak göreceli olarak daha kolaydır. Fakat tanınmamış devletler ile diğer devlet olmaya hazır devletler arasındaki çizgiyi çizmek oldukça zordur. Tanınmayan devletleri fiili bağımsızlık, kurumların inşası, hukuki (de jure) bağımsızlık istekleri ve uluslararası tanınmadan yoksunluk gibi açılardan bir dizi sorunları da beraberinde getirdiğini söylemek mümkündür.

Öncelikle, de facto bağımsızlık ve ülkesel kontrol için gereklilikler konusunda bazı olayları dışarıda tutmakta fayda olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Batı Sahra yada orijinal ismiyle Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti (SDAC) (Sahrawi Arab Democratic Republic – SADR)[103] tüm Batı Sahra'da şu anda

[103] Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti 2014 itibariyle, 85 ülke tarafından tanınmaktadır. Bunlardan 40'ı ilişkilerini geri çekmiş veya dondurmuştur. Toplamda 40 ülke ile SDAC'nin ilişkisi vardır. 18 ülkede SDAC'nin büyükelçiliği bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmese de, SDAC 1984 yılından beri Afrika Birliği (eskiden Afrika Birliği Örgütü) tam üyeliğini yapmaktadır. Protesto olarak Fas Afrika Birliği'nden çekildi ve 1994'te Afrika Birliği'nin Güney Afrika'ya yapmış olduğu davetten beri birliğe üye olmayan tek devlettir. SDAC, Fas'ın itirazlarına rağmen Bağlantısızlar Hareketi ya da Yeni Asya-Afrika Stratejik Ortaklığı toplantılarına konuk olarak

iddia ettiği toprakların %20-25'ini kontrol etmektedir. Kontrolü altında olan bu bölgeye "Kurtarılmış Araziler" ya da "Özgür Bölge" ismini vermektedir. Toprakların geri kalanı Fas kontrolü altındadır ve Fas bu toprakları "Güney İller" olarak adlandırmaktadır. Her ne kadar bu oluşum birçok devlet tarafından tanınmış olsa da hak iddiasında bulunduğu toprakların tamamında fiili bağımsızlık elde ettiğini söylemek mümkün değildir. (Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti, 2014) Bunun dışında başka benzer örneklerde bulunmaktadır. Örneğin sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin hak iddiasında bulunduğu Şaumyan bölgesinin kontrolü Azerbaycan'ın elinde bulunmaktadır. Esas itibariyle ülkesel kontrol ve fiili bağımsızlık konusunda dikkate alınan "***hak iddiasında bulunulan toprakların en az 2/3'lük kısmına hakim olmak ve söz konusu bölgenin ana şehri ve diğer önemli bölgelerini kontrol altında tutmak" bağımsızlık iddiasında olan ayrılıkçı bir hareketle tanınmamış devleti birbirinden ayırmak için uygulanan önemli bir kriter olmaktadır***. Örneğin Endonezya'nın Aceh bölgesi hak iddiasında bulunduğu bölgede yeterli miktarda siyasi kontrol edememiştir. Bu nedenle fiili bağımsızlık elde etmek için yeterli yetkinliği olmadığını söylemek mümkündür. (Caspersen, 2012: s.8)

Diğer bazı bölgeler ise tanınmayan devlet olmaktan daha da ileri de bulunmaktadır. Bu yerler genel olarak merkezi hükümetin artık etkili bir kontrol kuramadığı bölgesel olarak anarşinin hakim olduğu kara nokta (black spot) olarak ifade edilen yerlerdir. (Stanislawski 2008: s.369) Söz konusu bu bölgeler genel itibariyle isyancı veya saldırgan devlet tanımlarıyla hemen hemen benzer özelliklere sahiptir. İster kara nokta ister isyancı veya saldırgan devlet olarak adlandırılsın her iki durumda bulunan oluşumlar genel olarak temel kamusal hizmetleri sağlayabilirler fakat bunlar mevcut bir hükümeti devirmek için sadece sınırlı bir alanı üs (base) olarak kullanırlar. Tanınmayan devletlerin ve saldırgan devletlerin temel itici gücü uluslararası tanınmadan çok mevcut bir devletin rejimini veya sistemini değiştirmektir. Buna karşılık kara nokta olarak ifade edilen oluşumların amacının ise görünmezlik (invisibility) olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu bu oluşumlar uluslararası düzensizlik içinde unutulmuş olmayı tercih ederler. (Stanislawski 2008: s.369)

---

katılmaktadır. Öte yandan, Fas'ın Batı Sahra iddiası Arap Birliği tarafından desteklenmektedir. Bkz. (Sahrawi Arab Democratic Republic, 2014)

Tanınmamış devletlerin devlet olma şekillerinin oldukça düzensiz olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu oluşumlar genel itibariyle yukarıda bahsedilen formasyonların dışına çıkma eğilimi göstermektedirler. Bu nedenle bir tanınmamış devlet bazı durumlarda devlet içinde devlet (a state within a state) ya da belki de kara nokta olarak veya tam tersi şeklinde ifade edilebilir. Örneğin Çeçenistan 1991 – 1994 yılları arasında tanınmayan bir devlet iken 1996–1999 yılları arasındaki Rusya ile savaş dönemind kara nokta haline gelmiştir. Rusya bu bölgede tekrar otoriteyi sağladıktan sonra statüsü devlet içinde devlet statüsü olmuştur. (Stanislawski 2008: s.369)

Tanınmamış devletler/bölgeler konusu geniş kapsamlı bir konu olduğundan bir olayı değerlendirerek başka olaylara uyarlamak oldukça güçtür. Zira her tanınmamış bölgenin kendine özgü koşulları, özellikleri ve hikayesi vardır. Bu nedenle tüm tanınmamış bölgelerin aynı şekilde oluştuklarını ve birbirinin aynı olduklarını söylemek oldukça güçtür. Bununla beraber söz konusu bu oluşumların aşağıdaki gibi bazı benzerliklerinin olduğunu ya da benzer şekilde algılandıklarını unutmamak gerekir.

4.1.3 Anarşinin Hakim Olduğu Yerler

Geleneksel egemenlik kavramlarının kombinasyonu oluşturan, toprak bütünlüğü ilkesi ve uluslararası tanınma politikası tanınmayan devletlerin ortak imajı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu açıdan değerlendirildiğinde *tanınmayan devletlerin imajının genel olarak medyada, dış işleri bakanları düzeyinde ve daha da önemlisi akademik literatürde olumsuz olarak algılandığı görülmektedir*. Bu nedenle söz konusu tanınmamış birimlerin *çoğunlukla anarşinin hakim olduğu yerler olarak görüldükleri ve bir saldırı sonucu veya etnik temizlik yapılarak elde edildikleri imajı uluslararası kamuoyu tarafından sıklıkla algılanmaktadır*. Bu algı sonucunda bu birimler uluslararası sistemde oluşturulan düzenli, istikrarlı egemen devlet anlayışının antitezi görünümündedir. (Caspersen, 2012: s.20–21)

Söz konusu bu algı şüphesiz tanınmama durumunu güçleştirmektedir. Bu durumda tanınmama sadece sınırların değişmesi sorunu olarak görülmeyip aynı zamanda bu devletçikler mevcut devletler için güvenlik tehdidi oluşturan istenmeyen varlıklar olarak görülürler. Örneğin Somaliland işlenen terör suçlarına bağlı olarak

bazı yazarlar tarafından korsan devlet (pirate state) olarak ifade edilmektedir. Diğer taraftan Transdinyester Avrupa Parlamentosu tarafından bu bölgede işlenen yasadışı silah ticareti, insan kaçakçılığı, kara para aklama gibi suç faaliyetleri nedeniyle Avrupa'nın kara deliği olarak ifade edilmiştir. Bu ve buna benzer illegal hareketlerin tanınmayan devletlerde yaygın olması sebebiyle bu bölgeler uluslararası kamuoyu nezdinde mevcut devletler için suç sayılan mal ve silahların yasadışı şekilde alış verişinin yapıldığı, uyuşturucu ve insan kaçakçığının yanında radyoaktif maddelerin kolaylıkla alınıp satıldığı suçlar için güvenli bölgeler (safe heaven) olarak görülmektedir. (Marinus, 2002)

Bu bakımdan söz konusu bölgelerin kendi kaderini tayin haklarının toplumsal istekten kaynaklandığı argümanı büyük eleştiriye uğramaktadır. Şüphesiz bu durum söz konusu siyasal birimlerin ana devletleri tarafından da dile getirilerek bu bölgelerde yaşanan çatışmaların kendi iç işlerinin bir parçası olduğunu bu açıdan merkezi hükümetle çatışma içine giren bu ayrılıkçı grupları ve liderlerini haydut, eşkıya, silahlı soyguncu olarak nitelendirmektedirler. (Weller, 2005: s.14) Bir başka deyişle tanınmamış bölgelerde yaşanan yasadışı faaliyetler nedeniyle bu bölgeler uluslararası toplum tarafından kanunların geçerli olmadığı anarşinin kol gezdiği yerler olarak görülmektedir. Aynı şekilde ***bu durum ana devletler tarafından da söz konusu oluşumların hukuksuz olduklarını ve ayrılıkçı hareketi yönetenlerin de iç hukuk bakımından haydut ve eşkıya olarak nitelendirilmelerine sebep olmaktadır.*** Genel olarak bakıldığında söz konusu ayrılıkçı bölgelerde yaşayan insanlar teknik olarak ayrılmak istedikleri devletin vatandaşı konumundadırlar. Bu nedenle mevcut devletlerin bu ayrılıkçı hareketi kendi iç işi olarak değerlendirmesi ve ayrılıkçı hareketin liderlerini ve üyelerini eşkıya olarak nitelendirmesi iç hukuk bakımından sorun teşkil etmemektedir.

Ancak mevcut devletin ***ilgili ayrılıkçı bölge üzerinde fiili otoritesi olmadığından ayrılıkçı hareket mensuplarını tutuklaması ve yargılaması mümkün olmamaktadır***. *Buna karşılık* ***gerek mevcut devletin uluslararası propaganda faaliyetleri gerekse ayrılıkçı hareketle ilgili medyada yer alan yayınlar nedeniyle söz konusu ayrılıkçı hareketler özellikle silahlı olanlar uluslararası sistemdeki devletlerin bir kısmı tarafından terörist örgüt olarak görülmektedirler.*** Fakat söz

konusu bu ayrılıkçı hareketler bir başka grup devlet tarafından ***çoğunlukla da bu ayrılıkçı hareketin hamisi konumundaki devlet ile bu devletin yakın ilişki içinde olduğu devletler tarafından da özgürlük savaşçıları, gerilla veya bağımsızlık mücadelesi veren örgüt gibi isimlerler anılmaktadır.*** Örneğin Güney Osetya ve Abhazya bölgeleri mevcut Gürcistan ve neredeyse 185 devlet tarafından yasadışı ayrılıkçı bölgeler olarak görülürken Rusya tarafından ve diğer bazı müttefik devletler tarafından devlet olarak tanınmaktadırlar. Görüldüğü gibi mevcut devletler arasındaki çıkar ilişkileri söz konusu tanınmayan devletlerin algılanışını ve statülerini şartlara göre olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir.

Tanınmayan devletlerle ilgili olumsuz görüşleri doğrulayan bazı kesin gerçeklerde bulunmaktadır. Örneğin bu bölgelerde yer alan gölge ekonomiler, zayıf veya hiç bulunmayan kurumlar ve savaş ağalarının (war lords) önemli rol oynayarak bu bölgeler üzerinde etkilerini sürdürmeleri gibi durumlar sıklıkla karşılaşılan gerçekler olarak göze çarpmaktadır. Esasında tüm bu olumsuz durumlarla ilgili olarak verilebilecek en önemli örnek olarak Çeçenistan'da yaşanan anarşik ortam gösterilebilir. Zira Rusya ile giriştiği savaşı göreceli olarak kazanan Çeçenistan 1996–1999 yılları arasında savaş ağalarının tutumları ve birbirleriyle savaşmaları bölgede kaos ve demodernizasyon süreci yaşanmasına sebep olarak rehin alma da dahil olmak üzere birçok suç faaliyetinin yayılmasına neden olmuştur. (Tishkov, 2004: s. 180–181)

Bu duruma yakın başka bir imajın ise Karayina Sırp Cumhuriyetinde görüldüğünü söylemek mümkündür. Öyle ki bu bölgede en temel kurumları oluşturmak için bile büyük çaba harcanmıştır. Bölgenin ekonomisi kaçakçılık ve diğer savaş vurgunculuğuna dayanmaktaydı. Ayrıca bölgeyi kontrol iddiasında bulunan gruplar arasında yaşanan hizipçi çatışmalar nedeniyle bölge üzerinde tam anlamıyla kontrol sağlamak mümkün olmamıştır. Diğer taraftan Kuzey Irak Kürdistan bölgesinin de facto bağımsızlık ilan ettiği ilk yıllarda kaçakçılık faaliyetlerden bölge gelirlerinin % 85'ini elde etmesine imkan tanımıştır. (Caspersen, 2012: s.21–22)

Yukarıda verilen örneklerden de görüldüğü gibi bir siyasal birimin uluslararası tanınmama (non-recognition) durumu kurumsal zayıflıkla birleşince suç şebekeleri için verimli bir zemin oluşturmaktadır. Bir başka deyişle tanınmayan devletler uluslararası toplum tarafından tanınmadıkları için kendi bölgeleri üzerinde işlenen suçlar nedeniyle sorumlu tutulamadıkları için kaçakçılar, vurguncular ve paralı askerler için tabiri caizse tam bir cazibe merkezi haline gelmektedirler. (Kemp, 2005: s.89)

Diğer taraftan tanınmama ve çözümlenememiş çatışmalar çoğunlukla söz konusu birimlerin durumlarını daha karmaşık bir hale getirerek çoğunun geri plana atılmasına neden olmaktadır. Örneğin tanınmama durumunda suç işlemek amacıyla yapılan bir ticari işlemle hayatta kalmak amacıyla yapılan ticari işlemi ayırt etmek oldukça güçtür. Çünkü tanınmayan devletler genellikle ekonomik amborgoya maruz kaldıklarından bu bölgelerin bazı durumlarda uygulanan ticari engeller nedeniyle insanların temel ihtiyaçlarını bile karşılamaları mümkün olamamaktadır. Örneğin 1990'larda Abhazya'ya uygulanan ambargo sebebiyle bu bölgeyle uluslararası ticaret yapmak tümüyle yasadışı ilan edildiğinden bölge içinde oluşan gölge ekonominin hayatta kalmak için bir araç olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. (Khashig, 2002)

Ancak tüm bu olumsuz ve yasadışı durumlara rağmen tanınmamış bölgelerin sadece yasadışı ve suç unsuru oluşturan işleri yapmak ve bu bölgelerde kontrolü sağlayan grupların açgözlülükleri sonucu oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Söz konusu bu illegal işlerin bu bölgelerde özellikle çatışmalar sonrasında yaşanan karmaşa sırasında geldiğini ve bu durumun bazı kişilerin menfaatlerine hizmet ettiği doğrudur. Fakat bu bölgelerde fiili (de facto) bağımsızlık durumu uzamaya başlayınca zaman içinde bu birimlerin daha düzgün şekilde yönetilmesi için gerekli olan kurumların oluşturulmasına imkan tanıdığını ve birçok bölgede olduğu gibi siyasi reformlar yapıldığını görmek mümkündür. Bu gelişme esas itibariyle tanınmayan devletlerin başarısız devletler oldukları yönünde yapılan argümanları tartışmaya açmaktadır. Zira bu siyasal birimlerin devlet olma statüleri mevcut tanınmış bir devletten her ne kadar farklı olsa da bu onların tamamıyla yok olarak kabul edilmeleri gerektiği anlamına gelmemelidir. (Caspersen, 2012: s.22)

4.1.4 Egemenlikleri Olmayan Devletler

Tanınmayan devletler için yapılan tanımların belki de en önemli kilit noktasını egemenlik oluşturmaktadır. Zira bir devleti devlet yapan asli unsurlardan en önemlisi olan bu unsur tanınmayan devletlerin varlıklarını ortaya koymaları açısından hayati öneme sahiptir. Buna göre tanınmayan devletleri anlamak adına şu sorulara cevap aramak gerekmektedir. (Caspersen, 2012: s.13)

- ***Tanınmayan bölgeler egemen birimler midir?***
- ***Tanınmayan bölgeler gerçekten devlet midir?***

Esasında bu soruların cevapları ortadadır. Zira tanınmamış bölgeler/devletler dış egemenlikleri olmadığından egemen değillerdir ve bu nedenle devlet değillerdir. Egemenlik konusunda geleneksel görüşün ortaya koyduğu gibi uluslararası tanınma olmaksızın, dış egemenlik olmaksızın egemenlik hakkında konuşmak anlamsızdır. Zaten ortada egemenlik yoksa devletten söz etmek hiçbir anlam ifade etmez.

Bir başka deyişle klasik görüş devlet konusunda birincil koşul olarak egemenliğe vurgu yapmaktadır. Bu nedenle uluslararası hukuktaki kurucu (constitutive) yaklaşımında geleneksel görüşe paralel şekilde ortaya koyduğu gibi eğer uluslararası sistemde devlet olma iddiasında olan bir birimin egemenliği bulunmuyorsa bu birimin teknik olarak devletlik statüsünün olmadığı anlaşılmalıdır. (Sørensen, 1999: s.590) Fakat günümüzdeki uluslararası sistem içinde yer alan anormallikler incelendiğinde klasik görüş tarafından egemenlik ve devletlik konusunda ortaya konulan bu görüşlerin kesinlik arz etmediğini görmek mümkündür. Bu nedenle güncel yaklaşımların klasik görüşe meydan okuduğunu söyleyebiliriz.

Uluslararası ilişkiler teorileri içinde egemenlik geleneksel olarak basit bir şekilde görülmüştür. Egemen bir devlet genel itibariyle "Aynı bölgede yer alan birimler arasındaki ilişkilerde diğerlerine göre en üstün (supreme) pozisyonda olan ve diğer tüm yabancı otoritelerden bağımsız olan birim şeklinde tanımlanmıştır. (Jackson, 2007: s.10) Eğer bir devlet egemen ise kendi kontrolü altındaki topraklardaki otoritenin ayrıcalıklı ve nihai kaynağıdır ve bu yüzden mutlak güçtür. (Caspersen, 2012: s.13) Bir başka açıdan teknik olarak egemenliğin dereceleri veya seviyesi olmaması gerekir. Yani bir devlet ya egemendir ya da değildir veya bir

devlet ya nihai otoritedir ya da değildir. Dolayısıyla bilgisayar mantığı ile ifade edecek olursak ya egemenlik vardır (1) ya da yoktur (0)'dır.

Bu durum esas itibariyle tanınmamış devletler için önemli sonuçlar doğurmaktadır. Çünkü klasik görüşe göre egemenlik devletlerin sabit ve dışsal bir özelliğidir ve bu durumda bir devlet ya egemendir ya da o devlet değildir. Uluslararası hukukun Kurucu yaklaşımında benzer şekilde savunulduğu gibi ***tanınma bir devlet formasyonunun merkezi unsurudur. Bu bakımdan bir devlet tanınması halinde ancak devlet olur.*** (Tansey, 2011: s.1519) Bu konuda söz konusu yaklaşımın argümanı uluslararası tanınmanın birimlere devlet olmak için gerekli olan en temel hakları verdiği yönündedir. Örneğin pazarlık etme, antlaşma yapma gibi. Bu açıdan bu görüş tanınmamış birimlerin devlet olarak gelişemeyeceğini ifade etmektedir.

Diğer taraftan güncel araştırmaların egemenlik ve devletle ilgili yaklaşımları giderek problematik hale getirdiğini söylemek mümkündür. Bu noktada söz konusu araştırmalar *egemenliğin çok yönlü ve belirli derecelerinin olabildiğini iddia etmektedirler. Bu doğrultuda egemenliğin sabit ve bölünmez olduğu görüşü eleştirilerek egemenliğin farklı ve değişken olduğu buna paralel olarak farklı anlamları olabileceği ifade edilmektedir*. (Lake, 2003: s.305) Bu konuda bir başka yaklaşım ise egemenliğin dahili olduğu ve devletlerin kendi pratikleri sonucunda üretildiği şeklindedir. Ancak egemenliğin bölünmüşlüğü konusu bu alanda yapılan çalışmaları daha problematik hale getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında çalışmanın daha önceki bölümlerinde de vurgulanan egemenliğin aşağıda ifade edilen 4 farklı elementten oluştuğu görüşü sıklıkla dile getirilmektedir. Bunlar; (Krasner, 2001: s.232–233)

1) *Uluslararası meşru egemenlik karşılıklı tanımaya karşılık gelmektedir*
2) *Westphalian egemenlik hukuki (de jure) ve fiili (de facto) olarak egemenliğin dış kaynaklarının dışarıda bırakılmasına karşılık gelmektedir.*
3) *İç egemenlik devlet içindeki otorite yapılarına ve bu yapıların devletin davranışlarını etkili bir şekilde düzenleme yeteneğine karşılık gelir.*
4) *Bağımlı egemenlik ise devletlerin kendi sınırları karşısında meydana gelen hareketleri kontrol etme yeteneğini ifade eder.*

Yukarıda ifade edilen unsurlardan ilk ikisi otoriteye karşılık gelirken son iki unsur; iç egemenlik ve bağımlı egemenlik ise kontrole karşılık gelmektedir. Bu durum de facto (fiili) egemenliğin önemini ortaya koymaktadır. Yani bir birimin temel kamu hizmetlerini sağlayıp sağlamamasını ve kendi sınırlarını kontrol edip edememesini ifade ettiğini söylememiz mümkündür. Egemenliğin bu formu bazı yazarlar tarafından pozitif veya deneysel (somut) olarak ifade edilir ve hükümetlerin kendi devletlerine uygulama kabiliyetlerine karşılık gelir. *Bu durumda devletleri sahip oldukları veya gösterdikleri performanslara göre güçlü, zayıf ve başarılı, başarısız devlet şeklinde bir ayrıma tutmak mümkün olmaktadır. İşte bu yüzden otorite mutlak (absolute) kontrol veya güç değil şeklinde tasarlanabilir.* (Caspersen, 2012: s.14) Bu yaklaşımın ortaya çıkardığı şey esas itibariyle egemenliğin farklı derecelerde olabileceği ihtimalidir. *Bir başka deyişle iç egemenlik ve bağımlı egemenliklerin daha küçük veya daha büyük olma olasılığı vardır*.

Bu nedenle egemenliğin farklı formları vardır ve bu formlar daha büyük veya daha küçük oranlarda görülebileceğini söylemek mümkündür. Egemenlik bu bakış açısına göre, statü, kapasite ve otonomi yönünden tümüyle veya kısmen birbirinden bağımsız olabilir. Buradan hareketle dış egemenliğin devlet dışında mevcut olamayacağı şekkinde bir varsayımda bulunmak mümkündür. Söz konusu bu varsayım uluslararası hukukta yer alan kurucu yaklaşımla paralellik gösterirken açıklayıcı yaklaşımla zıtlık oluşturmaktadır. Çünkü daha öncede ifade edildiği gibi kurucu yaklaşım tanınmayı devlet olmak için bir koşul olarak görürken açıklayıcı yaklaşım tanınmanın devlet kurmak için bir gereklilik olmadığını ifade etmektedir. Bu durumda tanınma basitçe bir siyasi oluşumun devlet olmak için gerekli olan kriterleri sağladığının onaylanması şeklinde ifade edilmektedir. (Tansey, 2011: s.1524)

Sonuç olarak egemenliğin bir formunda yer alan parametrelerde meydana gelen değişikliğin diğer formların değişmesine sebep olacağını söyleyebiliriz. Ancak bir siyasal oluşumda tanınma veya kontrol gibi bir ya da birden fazla niteliğin eksikliğinin ister istemez egemenlikle ilişkilendirilecektir. *Şüphesiz bir birimin tanınmamış olması onun mükemmel bir şekilde çalışmasına engel değildir. Ayrıca*

tanınmamış (nonrecognition) olmak bir siyasal oluşumun ölümü ve unutulması şeklinde ayıplanması veya kınanmasını gerektirmemektedir. (Caspersen, 2012: s.16)

4.1.5 Uluslararası Tanınmanın Eksik Olduğu Yerler

Tanınmamış devletlerin uluslararası sistemdeki yerlerinin tanımlanmasında ve iç çatışmalarda hakimiyet kurmasında belki de en önemli faktör uluslararası tanınmanın eksikliğidir. Bu bakımdan *tanımama politikası (nonrecognition policy) tanınmayan devletlerin oluşumunda, gelişiminde ve uzun süre sürdürülebilir olmasında hayati bir öneme sahiptir.* Bu nedenle daha önceki bölümde bahsedildiği gibi uluslararası hukukta yer alan kurucu ve açıklayıcı tanıma yaklaşımları bu olguya iki farklı bakış açısı sunmaktadır. *Ancak uluslararası tanımanın pratikte uygulaması nasıldır ve etkili bir devletin varlığı veya yokluğu tanınmayı nasıl etkilemektedir? Kuşkusuz bu durum zaman içinde dikkate değer bir şekilde değişerek uluslararası sistemde yer alan tanınmamış devletlerin de pozisyonlarını buna paralel olarak değiştirmiştir.*

Basitçe söylemek gerekirse uluslararası hukukun ilk yazılı eserlerinde tanınma konusunda kayda değer herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. (Pegg, 1998b: s.128) ***Çünkü tanınma devlet ile ilgili bir olgu olduğundan ve temeli de egemenliğe dayandığından modern öncesi oluşumlarda bu kavramın görülmediğini söylemek mümkündür. Zaten egemenlik kavramının ortaya çıkması da dünya tarihinde son 400–500 yıllık bir zamana tekabül etmektedir. Bu açıdan bakıldığında egemenliğin belirli bir bölgedeki üstün gücü veya otoriteyi tanımlamak için kullanıldığını görebiliriz***. Buna göre bu dönemde bir bölgede üstün bir otorite olarak fiili kontrol sağlamak o yerin devleti olarak tanımlanmak için yeterliydi.

Tanıma konusunun 18. yüzyılın ortalarına doğru dikkat çekmeye başladığını söylemek mümkündür. Fakat bu dönemde eski durumun değişmediğini yani bir bölgede üstün otorite olarak kabul görmek için de facto egemenliğin yeterli olarak görüldüğünü yani dış güçler tarafından tanınmaya ihtiyaç olmadığını söyleyebiliriz. Fakat 19.yüzyıldan itibaren yeni devletlerin ortaya çıkarak uluslararası kişilik kazanmalarının mevcut devletler tarafından tanındıktan sonra mümkün olduğu görülmektedir. Buna göre yeni bir devlet bir grup medenileşmiş (civilized) devlete

başvurduktan ve bu devletlerden kabul aldıktan sonra mümkün olmaya başlamıştır. ***Bu nedenle tam bir devlet olmak tanınmaya bağlı hale gelmiştir. Bu durum devletlere kendilerinin etkili bir yönetme kabiliyetlerinin olduğunu göstermek için fırsat sunmuştur.*** Devletin nasıl oluştuğunun ve nasıl devlet haline geldiğinin bir önemi yoktu. (Caspersen, 2012: s.16) Ancak *bu konudaki tek istisna bir uluslararası barış konferansından sonra mevcut devletler tarafından oluşturulmasına karar verilen devletlerdir. Söz konusu bu devletler zaten mevcut devletlerin aldıkları karar sonrasında oluşturuldukları için etkili bir yönetim göstermelerine gerek duyulmamış bilakis bu devletlerin oluşmasına karar veren mevcut devletler bu yeni devletlerin devlet yapılarını kurmalarına yardımcı olmuşlardır*.

Bu şekilde barış konferansları sonrasında yeni devlet oluşumlarını tanıma dahili siyasi yapılara bakılarak ve tanıma dışında başka alternatifin görülmemesi durumunda yapıldığını söylemek mümkündür. Böylece 1878 yılında yapılan Berlin Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu kendisine tabi olan Sırbistan, Bulgaristan, Romanya ve Karadağ'ın kendi başlarına bağımsız birer prenslik olmalarını kabul etmiştir. Ancak bu antlaşmanın ardında da söz konusu yeni bağımsız devletlerin kendi ülkelerinde yaşayan azınlıkların haklarını kabul etmeleri sağlanmıştır.

1. Dünya Savaşından sonra tanıma ile bağlantılı olarak ideolojik konular daha fazla dillendirilmeye başlandığını söylemek mümkündür. Bu dönemde tanınma mevcut devletler tarafından yönetim anlayışından memmun olunmayan hükümetleri bir başka deyişle ideolojik olarak kendisinden farklı olan siyasal birimleri cezalandırmak için bir siyasi araç olarak kullanıldı. Bu dönemde bağımsızlığın nasıl kazanıldığının bir önemi bulunmuyordu. (Caspersen, 2012: s.17) ABD başkanı Woodrow Wilson'un 1918 yılında ABD kongresinde yaptığı ünlü 14 maddelik bildirisinde kendi kaderini tayin ilkesini yeni devletlerin meydana gelmesinde öncelikli husus olduğunu bildirmiştir. Bu konuşmada başkan Wilson sömürge altında bulunan ülkelerin kendi bağımsızlıklarını ilan etme haklarına sahip olduğunu ifade ederek ABD'nin söz konusu bölgeler ile ilgili tavrını ortaya koymuştur. Diğer taraftan 1. Dünya Savaşından sonra Osmanlı İmparatorluğu ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun dağılmasının sonrasında oluşan yeni devletlerin daha çok milliyetçilik ilkeleri çerçevesinde oluştuğu görülmüştür.

Bununla birlikte 1945 yılı öncesine kadar genel itibariyle kendi kaderini tayin ilkesi doğrultusunda çok az gelişmenin olduğu görülmektedir. *Esas itibariyle kendi kaderini tayin ilkesinin iki savaş arası dönemde özellikle 1930'lu yıllarda tamamıyla devletlerin gündeminde çıktığı söylenebilir. Yaklaşan savaş ve statükonun korunmak istenmesi gibi nedenlerle uluslararası siyasi arenada pek tartışılmamıştır. Buna rağmen bu ilkenin yeni kurulan devletlerde siyasi bir güç oluşturduğu ve özellikle azınlıkların taleplerinin dile getirmesine imkan verdiği görülmektedir*.

Fakat kendi kaderini tayin ilkesinin iki savaş arası dönemde ayrılıkçı hareketler için bir temel oluşturmadığı görülmektedir. Örneğin bu dönemde ortaya çıkan Aaland adaları sorununda Milletlet Cemiyeti kendi kaderini tayin ilkesini bu olayda uygulamayı uygun görmemiş ve bu sorun Aaland adaları sorunu, self-determinasyon hakkının tanınması yerine tamamen bir azınlık koruması ile çözülmüştür. Diğer taraftan yeni devletler meydana getirilirken ulus çizgilerine her zaman için dikkat edildiğini söylemek mümkün değildir. Örneğin 4 Haziran 1920 yılında I. Dünya Savaşı'nın galip İtilaf Devletleri ile Macaristan arasında imzalanan Triyanon Antlaşması ile Macaristan, topraklarının ve nüfusunun 2/3'ünü kaybetti ve Bu anlaşmayla 2 milyona yakın Macar, ülke sınırlarının dışında kalmıştır. (Triyanon Antlaşması, 2010)

Ulusal kendi kaderini tayin ilkesi bu kapsamda yeni devletlerin oluşturulmasında somut yeterliliklerin önemli olduğu anlamına gelmemektedir. Diğer taraftan 1933 yılında Uruguay'ın başkenti Montevideo Konferansında alınan kararlara göre yeni bir devlette olması gereken şartlar şu şekilde özetlenmiştir. (Convention on Rights and Duties of States, 1933)

1) *Kalıcı nüfus (permanent population)*
2) *Tanımlanmış veya belirli bir ülke (defined territory)*
3) *Ülke toprakları ve nüfus üzerinde otoriteye sahip etkili bir hükümet (effective governemnet)*
4) *Diğer devletlerle ilişkiye girebilme kapasitesi (the capacity enter into relations with other states)*

Görüldüğü gibi bu dönemde yeni devletler için etkili olmak meşru olmaktan daha önemli olarak kabul edilmiştir. Bu noktadan hareketle tanıma politikasının *1. Dünya Savaşından sonraki ilk 10 yıllık dönemden sonra değişmeye başladığını söyleyebiliriz. Yeni bir devletin tanınması o devletin öncelikle somut yeteneklerine veya iç egemenliği temel alınarak değerlendirilirken özellikle 1930'lu yıllardan itibaren yasal temele dayanmaya başlamıştır. Bu noktada yeni devletin kökeni yani daha önceki statüsü uluslararası tanınma için bu dönemde her ne kadar bir kriter olarak kabul edilse de sonraki yıllarda eklenen bu kriter uluslararası tanınma için tek kriter haline gelmiştir denilebilir*. (Pegg, 1998b: s.128)

Uluslararası tanınma konusunda yaşanan bu değişim 2. Dünya Savaşının ardından dekolonizasyon sürecinin başlamasını tetiklemiştir. *Bu süreçte bağımsızlıklarını kazanan yeni devletlerin sömürge olmadan önceki kendi sınırları içinde tanınmaları (uti possidetis juris)*[104] *kararının ortaya çıkmasına neden olmuştur.* Bir başka deyişle 2. Dünya Savaşından sonra benimsenen uti possidetis juris ilkesi gereği bir siyasal oluşumun yeni bir devlet olarak tanınması için belirli bir kapasiteye veya etkinliğinin olup olmamasına bakılması yerine bu siyasal oluşumun geçmişte resmi olarak sömürge altında bölge olması yeterli kabul edilmiştir. Yani söz konusu siyasal birimler siyasi, ekonomik, sosyal açıdan yetersiz olsalar ve kendi kendilerini yönetecek durumda olmasalar bile dekolonizasyon sürecinde bu devletlerin bağımsız olmaları ve geçmişte resmi olarak sömürge altında yaşadıklarından uluslararası tanınmaları sağlanmıştır.

Diğer taraftan kendi kaderini tayin ilkesinin kolonyal (sömürge) geçmişine sahip olmayan ancak uluslararası tanınma arzusunda olan yeni devletler veya tanınmayan bölgeler için oldukça sınırlı bir şekilde yorumlanarak genel itibariyle ancak şu şartlarda uygulanması uygun görülmüştür. (Pegg, 1998b: s.127)

[104] Aksi öncül antlaşma tarafından belirtilmediği sürece, ele geçen bölgelerin, çatışma sonunda onun sahibi ile kaldığı uluslararası hukukta bir ilkedir. Dolayısıyla bu prensibin uygulanması bir nevi anlaşmalardan önce taraflar ve aracılar tarafından belirlenir. Kısaca söylemek gerekirse uti possidetis juris ilkesi: daha önce "'neye sahipsen ona sahip kal" anlamına gelmektedir.

1) ***Söz konusu bölgelere güç kullanımı veya güç kullanımı tehdidi olduğu durumlarda (Belirli bir bölgede yaşayan insanlara karşı sistematik soykırım uygulanması veya bu riskin oluşması ve ayrıca büyük oranda insan hakları ihlalleri yapılması)***
2) ***Sömürge altındaki bir birimin kendi kaderini tayin hakkı ihlal edildiği durumlarda (Günümüzde sömürge altında yaşayan bir devlet kalmamıştır.)***
3) ***Mevcut egemen bir devletin rızasının olmadığı durumlarda***
4) ***Mevcut bir devlet içinde apartheid rejimi[105] kurulduğu durumlarda (Söz konusu rejim kurulduğunda ülke içinde yaşayan belirli bir gruba karşı ırksal, etnik, dinsel, sosyal vb ayrımcı (discriminative) uygulamalar görülmektedir.***

Yukarıda yer alan ilk 3 madde genel olarak ayrılıkçı niyetleri ifade etmektedir. Bu durumlarda meşrulukla ilgili sorunların olması veya etkili bir hükümet oluşturma başarısı toprak bütünlüğünün korunması ilkesini geçersiz kılmak için yeterli değildir. Zira siyasi boşanmalara yani ayrılmalara (secession) karşı oluşan ön yargılar oldukça güçlüdür. (Caspersen, 2012: s.18)

Bu noktada örneğin Bangladeş'in tanınması konusunun esas itibariyle sayısız insan hakları ihlallerine dayandığını söylemek mümkündür. Bu noktada devletin bütün olarak başarısızlığa uğradığını ve görevlerini yerine getiremediği varsayılmış ve bu yüzden Pakistan bölge üzerindeki yönetme hakkını kaybetmiştir. Bu şekilde ayrılma iyileştirici veya çözüm getiren ayrılma (remedial secession) olarak adlandırılmaktadır. Bunun anlamı bu şekilde yönetilmekte olan birimlerin tıpkı sömürge altında olan yerler gibi kendini yöneten (self-governing) birimler olarak görülmesidir. Bu durumda sömürge altında yönetilen birimlerle aynı statüde ve aynı haklara sahip olması gerektiği sonucunu doğurmuştur. (Crawford, 2006: s.126) Buradan hareketle Bangladeş'in kendi kaderini tayin hakkına sahip bir birim olarak bu hakkı kullanması ve ayrıca coğrafi ve etnik olarak Pakistan'ın geri kalanından farklı olduğu argümanı ile güçlendirilerek bağımsız devlet olma statüsü sağlanmıştır. (Crawford, 2006: s.142)

[105] Apartheid: Afrika dilinde "ayrılık" anlamına gelmektedir, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1948–1994 yılları arasında, Ulusal Parti hükümeti tarafından uygulanan ırkçı ayrımcılık sistemidir.

BM'nin Bangladeş konusunda esas itibariyle bu şekilde iyileştirici ayrılmaya ve kendi kaderini kullanmaya yönelik bir çabası olmasa da o dönemde Hindistan'ın Bangladeş'e askeri destek sağlaması gibi özel durumlar nedeniyle Bangladeş'in tanınmasının bir ***oldu bittiye (fait accompli) geldiğini*** söylemek mümkündür. (Crawford, 2006: s.415–416) Zira ***iyileştirici veya çözüm getiren ayrılma (remedial secession) doktrini mütakip dönemlerde en azından Kosova'nın tanınmasına kadar devlet uygulamalarına karşı olarak görülmüş ve üzerinde anlaşılamayan bir konu olmuştur***. Bu yüzden devletlerin toprak bütünlüğü ilkesi uluslararası sistem içinde tanımlayıcı bir ilke olarak kalmıştır. Bu nedenle mevcut bir devletten ayrılma durumu mevcut devlet tarafından kabul edildiği açıklanıncaya kadar kabul edilemez olarak değerlendirilmiştir. Örneğin Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Karadağ'ın 2006 yılında Sırbistan'dan ayrılması öncelikle Sırbistan tarafından tanındığı için sorunlu olmamıştır. Fakat daha önceki federal cumhuriyetlerin savaş sonrasında ve tek taraflı bağımsızlık ilan etmeleri başlangıçta Sırbistan tarafından kabul edilmediğinden sorunlu olmuştur.

Ancak Yugoslavya'nın dağılma sürecinde belki de en problemli bölünme Kosava'nın 2008 yılında tek taraflı bağımsızlık ilanının Batılı devletlerin çoğunluğu tarafından tanınması sonucu yaşanmıştır. Öncelikle belirtmek gerekir ki *Kosova Yugoslavya içinde anayasal olarak geniş bir otonomiye sahip bölgeydi fakat federal bir cumhuriyet statüsüne sahip değildi. Bu nedenle* ***bu eksiklik diğer cumhuriyetler gibi tanınma için argüman olarak kullanılamamıştır.*** *Ayrıca Sırbistan açık bir şekilde dağılmış değildi ve Kosova'nın bağımsızlığına karşı olduğunu açıkça belirtmekteydi. 2003 yılında BM Kosova Misyonu statü öncesi standartlar belirleyerek Kosova'nın bağımsız bir devlet olması için gerekli koşulları ortaya koymuştur. Benzer şartlar 1990'ların başında diğer Yugoslav cumhuriyetlerin bağımsızlıklarının tanınması için de konulmuştu.*

Esas itibariyle statü öncesi standartlar politikası tekrardan tanınma için hayati öneme sahip olan somut yetenekleri ortaya koymaktaydı. Bu şekilde bir siyasal birimin egemen olması ***kazanılan egemenlik (earned sovereignty)*** olarak adlandırılmaktadır. Bu tarz bir siyasal bir birimin meydana getirilmesinde devletler

egemenliklerini etkili ve demokratik birimler kurarak elde ederler. (Scharf, 2004: s.374)

2007 yılında BM Genel Sekreteri'nin Kosova Özel Temsilcisi Martti Ahtisari Kosova için denetimli bağımsızlık (supervised independence) verilmesini tavsiye etmiştir. Buna göre Kosova bağımsız bir devlet olarak tanınabilecek fakat uluslararası gözetmenler yeni devletin demokrasi ve azınlık haklarına yönelik olarak sözlerini yerine getirip getirmediğini kontrol edeceklerdir. (Ahtisaari Report of the UN, 2007) Bunun anlamı ampirik (somut) yeteneklerin devletin oluşumunda ve tanınmasında tekrardan önemli hale gelmesidir. Fakat Batılı güçlerin Kosova'nın tanınmasına yönelik aldıkları kararda öncelikle Kosova'nın durumunun benzersizliğine vurgu yaparken ikincil olarak ta insan hakları ihlalleri tecrübesine ve demokratik standartlarına yönelik taahhütlere vurgu yapmışlardır. Bu olayda kullanılan gerekçe bu nedenle Bangladeş için kullanılan gerekçe ile benzerlik göstermektedir. Bir başka deyişle tıpkı Bangladeş'te olduğu gibi kendine özgü (unique) özel şartlarda oluşan dış müdahale sonucu meydana gelen bir oldu bitti aynı şekilde Kosova'da da kullanılmıştır. Bu nedenle uluslararası tanıma konusunda meydana gelen değişiklikler bu nedenle duyurulmamıştır. Fakat bu durumu diğer tanınma arzusunda olan bölgeler kendileri açısından bir kenara not etmişlerdir. (Caspersen, 2012: s.19)

4.2 Günümüzde Tanınmayan Jeopolitik Siyasal Birimler

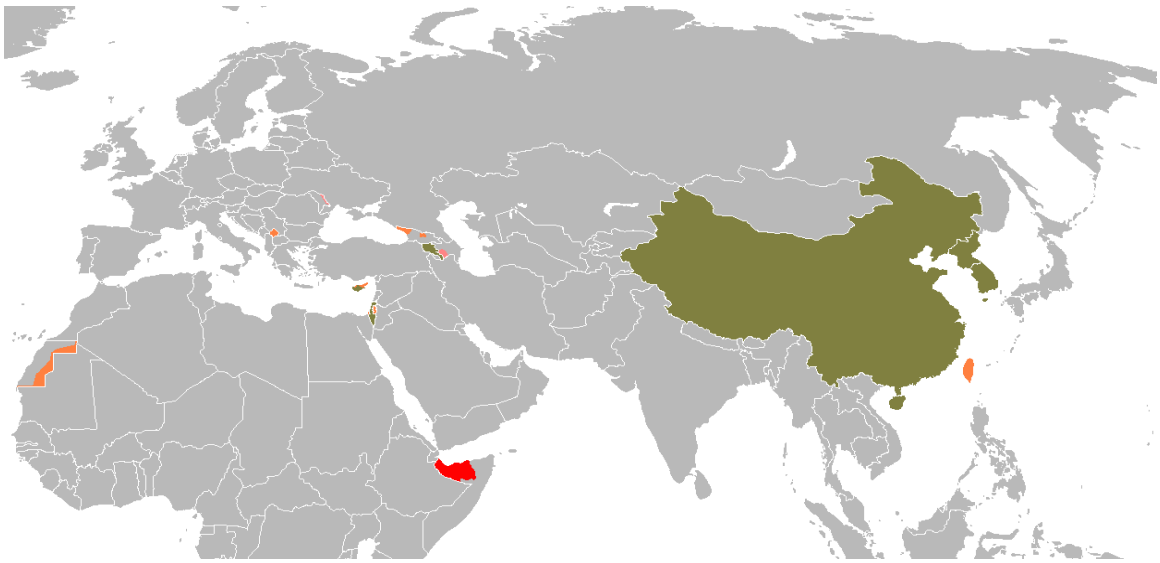
Tanınmayan siyasal birimler sadece tanınmamış bölgelerle sınırlı değildir. Günümüz dünyasında uluslararası alanda bir devlet olarak tanınmak için bekleyen sürgünde hükümetler, temsil edilmeyen milletler ve halklar ile bir takım ayrılıkçı hareketler ve mikro uluslar bulunmaktadır. Söz konusu bu siyasal yapılar içinde normal bir devlet olarak tanınmaya en yakın siyasal birimler elbette tanınmayan bölgelerdir. Ancak söz konusu bu birimlerin uluslararası sistem içinde elde ettikleri bir takım statüleri ve haklarının da olduğu unutulmamalıdır.

4.2.1 Sınırlı Şekilde Tanınan Bölgeler ve Devletler

Günümüz dünyasında yer alan tanınmayan devletler her ne kadar uluslararası sistem içinde yer alan anomaliler olarak görülse de bu oluşumlara uluslararası toplumun üye devletlerinin verdiği tepkiler nedeniyle değişik seviyelerde ve

özellikler de kısmi de olsa tanınma elde ettikleri görülmektedir. Bir başka deyişle söz konusu siyasal birimleri uluslararası sistemde yer alan tüm devletler tarafından görmezden gelinmemiştir. Bu nedenle tanınmayan devletlerin büyük bir kısmı sınırlı da olsa mevcut devletler tarafından tanınmışlardır. Aşağıda yer alan haritada günümüzde var olan tanınmayan devletlerin jeopolitik varlık olarak tanınma durumları yer almaktadır.

Harita 1: Günümüzde Tanınmayan Jeopolitik Birimler (List of States With Limited Recognition, 2014)

Hiçbir ülke tarafından tanınmamaktadır.
Sadece BM üyesi olmayan ülkeler tarafından tanınıyor.
BM üyesi, en az bir diğer üye tarafından tanınmıyor.
Statüsü tartışılan, BM üyesi olmayan devletler; en az bir BM üyesi tarafından tanınıyor.

Yukarıdaki haritada görüldüğü gibi tanınmayan devletlerin tanınma durumları tek tip olmadığından değişik şekillerde veya seviyelerde tanınma görmek mümkündür. Söz konusu bu oluşumların tanınma düzeylerini tanıyan devletlerin BM'ye üyelik durumlarına göre sınıflandıracak olursak aşağıdaki tabloda yer aldığı gibi ilginç durumlar görmek mümkündür.

Tablo 2: Günümüzde Var Olan Tanınmayan Jeopolitik Birimler ve Tanınma Durumları (List of States With Limited Recognition, 2014)

Jeopolitik Birim Adı	Tek Taraflı Bağımsızlık İlan Tarihi	Tanınma Durumu / Seviyesi
Hiçbir Devlet veya Başka Bir Jeopolitik Siyasal Birim Tarafından Tanınmayan Birimler		
Somaliland	1991	Hiçbir ülke tarafından tanınmayan Somaliland, *de jure* olarak bağımsız Somali'ye bağlı bir bölgedir. Fakat bu devletin bu bölge üzerinde hiçbir fiili otoritesi bulunamamaktadır.
BM Üyesi Olmayan Devletler Tarafından Tanınan Birimler		
Dağlık Karabağ	1991	Hiçbir BM üyesi ülke tarafından tanınmayan Dağlık Karabağ, *de jure* olarak Azerbaycan'a bağlıdır. BM üyesi olmayan Abhazya, Güney Osetya ve Transdinyester tarafından tanınmaktadır.
Transdinyester[106]	1990	Transdinyester'in bağımsızlığı BM üyesi olmayan Abhazya, Dağlık Karabağ ve Güney Osetya tarafından tanınmaktadır. Tüm BM üyeleri tarafından de jure olarak Moldova'ya bağlı bölge kabul edilmektedir. Günümüzde uluslararası alanda Moldova'nın bir parçası olarak kabul edilen ancak bağımsızlığını ilan ettiği 1992 yılından bu yana Moldova'nın kontrolü altında olmayan, bağımsızlığı da hiçbir ülke tarafından kabul görmeyen Transdinyester ise Mart 2014'te Kırım'da yaşananların etkisi ile Rusya'ya bağlanma taleplerini içeren başvuruyu Rusya'ya iletmiştir.
BM Tarafından Tanınmayan Ancak BM Üyesi Bazı Ülkelerce Tanınan Birimler		
Abhazya	1992	Abhazya'nın bağımsızlığı BM üyesi olan beş devlet Rusya, Nikaragua, Venezuela, Nauru, Vanuatu ve Tuvalu ile BM üyesi olmayan üç devlet Güney Osetya, Dağlık Karabağ ve Transdinyester tarafından tanınmaktadır. Diğer tüm BM üyeleri tarafından *de jure* olarak Gürcistan'a bağlı bölge kabul edilmektedir.
Çin Cumhuriyeti (Tayvan)	1949	Çin'de 1949 yılında sosyalizm ilan edilince sosyalizmden kaçan milliyetçi Çinliler tarafından kurulmuştur. 1971 yılına kadar BM'ye üye idi. 1971 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 2758 sayılı kararı ile Tayvan'ı üyelikten çıkartıp Çin Halk Cumhuriyeti'ni (ÇHC) tüm Çin'in yasal tek meşru hükümeti olarak kabul etmiştir. Günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ve Çin Cumhuriyeti (ÇC; "Tayvan" olarak anılır)'nin destekledikleri tek Çin politikası nedeniyle *de jure* olarak Tayvan ve civarındaki sular Çin Halk Cumhuriyeti'nin

[106] Transdinyester'de 2006'da yapılan referanduma göre halkın çoğunluğu Moldova'dan bağımsız bir yapılanmayı ve Rusya ile birleşmeyi istemektedir. 2 Mayıs 2009'da yapılan referandumda % 99,6 Sosyalist yönetime güvenoyu vermiş, % 0,4 ise yönetimin değiştirilmesini istemiştir. Tüm araziler devlete aittir. Tüm binaları devlet yaptırır, devlet dışında kimse bina yaptıramaz. 17 ila 35 yaşındaki tüm insanlar Genç Gerilla Kuvvetlerinin askeri sayılır. Sendikalara bağlı herkes ise İşçi Kuvvetleri askeri sayılır. Ülkede sadece bir tane üniversite bulunur ve bu üniversitede askerler ve yüksek dereceli memurlar yetiştirilir. Belediye başkanlarını cumhurbaşkanı atar. Sosyalizm aleyhinde eylemde bulunanlar sınır dışı edilir ve vatandaşlıktan çıkarılır. Bkz. (Transdinyester, 2014)

		egemenliğinde ama *de facto* olarak ise Çin Cumhuriyeti'nin kontrolündeki topraklardır. Çin Cumhuriyeti'ni Çin'in tek meşru hükümeti olarak 22 BM üyesi devlet[107] ve BM üyesi olmayan Vatikan tanımaktadır. Birçok devletin Çin Cumhuriyeti ile gayri resmi ilişkileri vardır.
Kosova	2008	Kosova'nın bağımsızlık ilanı Temmuz 2014 itibariyle 109 BM üyesi, BM üyesi olmayan Çin Cumhuriyeti ve çeşitli uluslararası kuruluş tarafından tanınmaktadır. Diğer tüm BM üyeleri *de jure* olarak Sırbistan'a bağlı olduğunu kabul etmektedir. Birleşmiş Milletler bölgeyi 1999 tarihinden beri Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetimi Misyonu (UNMIK) aracılığıyla kontrol ederek ülkeyi fiili olarak devlet olmaya hazırlamıştır. Ancak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararına göre "tüm üye ülkeler Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini taahhüt eder," denilmekte ve Sırbistan onun şu anki ardıl yönetimi olarak ifade edilmekteydi. Bu nedenle başta Rusya olmak üzere diğer tanımayan devletler bu argümanı kullanmaktadırlar. Ancak her ne kadar şu aşamada BM üyesi olmasa da BM'ye üye devletlerin yarısından daha fazlası tarafından tanınmaktadır. Bu nedenle bu oluşumu artık tanınan bir devlet olarak görmek mümkündür.
Kuzey Kıbrıs	1983	Kuzey Kıbrıs, BM üyesi olan Türkiye tarafından tanınmaktadır. Diğer tüm BM ülkeleri *de jure* olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bağlı bölge kabul etmektedir. Kuzey Kıbrıs aynı zamanda İslam Konferansı Örgütü'nde gözlemci üye olarak yer almaktadır. Birçok devlet ve uluslararası kuruluş, Kuzey Kıbrıs'ı de facto (fiili) devlet olarak tanımlamaktadır. Kuzey Kıbrıs'ın, 15 Kasım 1983'te bağımsızlığını ilan etmesinin ardından BM Güvenlik Konseyi, 18 Kasım 1983'te aldığı 541 sayılı kararla bağımsızlık kararını kınayarak üye ülkelere KKTC'nin ilanını tanımama çağrısı yapıldı. Türkiye ve KKTC, kararda geçen ifadeye ("calls upon", "directs" değil) dayanarak, son kararın üye ülkelerde olduğu görüşünü savunmaktadır. BM ve AB, bazı KKTC kurum ve kuruluşlarını yasal olarak kabul etmektedir. Örneğin, 1974 sonrası yapılan mübadelede adanın kuzeyinde toprakları kalan Rumlara, bunlara karşılık olarak güneyde kalan Türk arazilerini veren KKTC Mal Tanzim Komisyonu; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından resmen bir iç hukuk yolu olarak kabul edilmiştir. 2004 Annan Planı oylaması Kuzey Kıbrıs'ın tanınma olasılığını son derece artırmış olsa da yakın bir gelecekte tek başına tanınması pek mümkün görünmemektedir.
Filistin Devleti	1988	Filistin Devleti 103 BM üyesi devlet, BM üyesi olmayan Vatikan (Holy See), Arap Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı tarafından tanınmaktadır, Bağımsızlığı 15 Kasım 1988'de Cezayir'de Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından ilan edilmiştir. Bağımsızlığı ilan edildiği sırada Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Filistin topraklarında hiçbir kontrolü yoktu. Günümüzde sadece Batı Şeria ve

[107] Çin Halk Cumhuriyeti, Tayvan'ı bir eyaleti olarak kabul ederek tanımamakta olup tanıyan ülkelere de ambargo uygulamaktadır. Bkz. (Tayvan Ülke Raporu, 2007: s.2)

		Gazze Şeridi Filistinlilerin kontrolündedir ve bu bölgeler İsrail ordusunun işgali altındadır. Filistin misyonlukları, diplomatik veya özel durum amaçlı olarak diğer 22 BM üyesi ülkede ve AB'de bulunmaktadır. İsrail yönetimi Filistin Devleti'ni tanımamaktadır. Bununla birlikte Oslo Anlaşması ve İsrail-Filistin Geçici Anlaşması'nın bir sonucu ile İsrail hükümeti bazı yetkileri ve kendi sorumluluklarını kendi kendilerini yönetebilmeleri için Filistin Yönetimi hükümetine verdi ve günümüzde Batı Şeria ve Gazze Şeridi alanlarında etkisi bulunmaktadır. BM'de üye devlet olarak tanınmayan Filistin'in BM'deki 'gözlemci kuruluş' statüsü, 29 Kasım 2012'de Genel Kurulda yapılan oylama sonucunda 138 devletin kabul 9 devletin red ve 41 devletin çekimser oyu sonrası "üye olmayan gözlemci devlet" statüsüne yükseltmiştir. Ayrıca Ekim 2014'te AB üyesi İsveç, İngiltere ve Hırvatistan Filistin'i devlet olarak tanıyacaklarını ilan etmişlerdir.
Sahrawi Arap Demokratik Cumhuriyeti (SADC)	1976	Fas tüm ülkenin kendi hakkı olduğunu iddia ederken, Sahra Arap Demokratik Cumhuriyeti (SADC) sadece Serbest Bölge'yi kontrol edebilmektedir ama tüm bölge üzerinde hak iddia etmektedir. şu anda iddia ettiği toprakların %20-25'ini işgâl etmektedir. Kontrolü altında olan bu bölgeye "Kurtarılmış Araziler" ya da "Özgür Bölge" ismini vermektedir. Toprakların geri kalanı Fas kontrolü altındadır ve Fas bu toprakları "Güney İller" olarak adlandırmaktadır. Batı Sahra'nin SADC'nin kontrolündeki bağımsızlığını 49 BM üyesi ve Afrika Birliği tarafından tanınmaktadır. Batı Sahra'nın *de jure* olarak Fas'a ait olduğunu 25 BM üyesi ve Arap Birliği kabul etmektedir. Diğer tüm BM üyelerine göre ise *de jure* olarak sorun bölgeyi kontrol eden hükümeti ilgilendirmektedir; çünkü 1960'lı yıllarda İspanyol Sahrası olarak Birleşmiş Milletler kendi kendini yönetemeyen bölgeler listesine eklenmişti.
Güney Osetya	1991	Güney Osetya'nın bağımsızlığı BM üyesi olan dört devlet Rusya, Nikaragua, Venezuela ve Nauru ile BM üyesi olmayan üç devlet Abhazya, Dağlık Karabağ ve Transdinyester tarafından tanınmaktadır. Diğer tüm BM üyeleri tarafından *de jure* olarak Gürcistan'a bağlı bölge kabul edilmektedir. Gürcistan Cumhuriyeti'nden tek yanlı olarak bağımsızlıkları ilan eden Güney Osetya ve Abhazya, Güney Osetya Savaşı'nın ateşkeş ile bitmesinden sonra Rusya Federasyonu'na kendilerini tanıması için başvurmuştu. 25 Ağustos 2008 tarihinde Rus parlamentosunun alt kanadı Duma ve üst kanadı Federasyon Konseyi'ndeki siyasetçilerinin hepsinin tanınması yönündeki oyları ile tasarı, Rusya Federasyonu devlet başkanı Dmitri Medvedev'e sunuldu. 26 Ağustos 2008 tarihinde Rusya Federasyonu devlet başkanı Dmitri Medvedev, *"Bu konuda artık bizim de bir karar almamız gerekiyor. İlgili bütün uluslararası hukuku göz önünde bulundurarak bu cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını tanıyoruz"* diyerek tasarıyı onayladı ve Güney Osetya ve Abhazya Cumhuriyeti'ni tanıdıklarını ilan etti. Güney Osetya Cumhuriyeti devlet başkanı Eduard Kokoity, *"Rusya bizi soykırımdan kurtardı. Kendi topraklarımızda yaşamamız ve kalkınmamız için bize imkân sundu. Biz yüzyıllardır Rusya ile birlikteyiz"* dedi. Diğer bir açıklamada ise, *"Bizim*

		bağımsız bir ülke olma gibi derdimiz yok. Tek amacımız, kuzeydeki kardeşlerimizle birleşerek (Kuzey Osetya) Rusya'nın çatısı altına girmektir" denildi.
Kırım	2014	Ukrayna'da yaşanan siyasi kriz sonrasında Ukrayna'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin, özel statüye sahip Sivastopol şehri ile birlikte 11 Mart 2014 tarihinde tek taraflı olarak Ukrayna'dan bağımsızlığını ilan etmesi ile oluşmuştur. 16 Mart 2014'te yapılan referandumla bağımsızlığını elde eden ve hemen ardından Rusya ile birleşme kararı alan devlet, 21 Mart 2014 tarihinde Rusya'nın bölgeyi resmen topraklarına katması ile bağımsızlığı sona ermiştir. Bir bakıma gönüllü olarak emilmiştir. Kırım'ın bağımsızlık ilanı sadece BM üyesi olan Rusya ve bir şekilde Rusya'nın fiili kontrolü altında bulunan Abhazya, Güney Osetya, Ermenistan'ın kontrolünde olan Dağlık Karabağ tarafından tanınmıştır. Rusya 17 Mart 2014 tarihinde yaptığı açıklama ile Kırım'ı bağımsız bir devlet olarak tanıdığını beyan etmiştir. Buna karşılık Diğer tüm BM ülkeleri bölgeyi *de jure* olarak Ukrayna'ya bağlı bir bölge olarak kabul etmektedir. Kazakistan ve Venezuela 18 Mart'ta yaptıkları açıklamalarda Kırım halkının özgür iradesini tayin etme hakkı olduğunu beyan etmişler, Rusya ve Kırım'ın aldığı bu kararları desteklediklerini açıklamışlardır. Ancak bu devletler resmi olarak Kırım'ı devlet olarak tanınamamışlardır.
BM Tarafından Devlet Olarak Tanınan Ancak Bazı BM Üyesi Devletlerce Tanınmayan Devletler		
Çin Halk Cumhuriyeti	1949	Çin Halk Cumhuriyeti, BM üyesi olmayan Tayvan tarafından tanınmamaktadır. Ayrıca tek Çin politikası nedeniyle, ÇHC'yi 22 BM üyesi devlet[108] ve Vatikan tanımamaktadır.
Ermenistan	1991	Ermenistan'ın bağımsızlığı Karabağ Savaşı sebebiyle Pakistan tarafından tanınmamaktadır.
Kıbrıs Cumhuriyeti	1960	Türkiye ve BM üyesi olmayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tarafından tanınmamaktadır. Türkiye tarafından Güney Kıbrıs Rum Yönetimi şeklinde hitap edilmektedir.
İsrail		İsrail, 32 BM üyesi devlet[109] ile BM üyesi olmayan Sahrawi Arap Demokratik Cumhuriyeti tarafından tanınmamaktadır. Ancak devlet Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından tanınır.
Kuzey Kore	1948	Fransa, Japonya, ve Güney Kore tarafından tanınmamaktadır
Güney Kore	1948	Kuzey Kore tarafından tanınmamaktadır

[108] Tayvan'nı tanıdıkları için ÇHC'ni tanımayan devletler: Belize, Burkina Faso, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Gambiya, Guatemala, Haiti, Honduras, Kiribati, Marshall Adaları, Nauru, Nikaragua, Palau, Panama, Paraguay, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, São Tomé ve Príncipe, Solomon Adaları, Svaziland, Tuvalu

[109] İsrail'i 193 BM üyesi devletten 161'i devlet olarak tanırken Afganistan, Cezayir, Bahreyn, Bangladeş, Bhutan, Çad, Komorlar, Küba, Cibuti, Gine, Endonezya, İran, Irak, Kuzey Kore, Kuveyt, Lübnan, Libya, Malezya, Mali, Fas, Nijer, Umman, Pakistan, Katar, Suudi Arabistan, Somali, Sudan, Suriye, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen tarafından tanınmamaktadır. Bkz. (International Recognition of Israel, 2013)

4.2.2 Günümüzde Varlıklarını Sürdüren Sürgünde Hükümetler

Sürgünde hükümet, bir hükümet iddiasında bulunan 'hükümetin' işgal veya askeri ve siyasi şiddet dolayısı ile kendi devletinin ülkesinde barınamaz hale gelmesinin bir sonucu olarak başka bir devlete sığındığında aldığı addır. Bir başka deyişle sürgünde hükümet, bir hükümette olması gereken etkin kontrolün istisnası niteliğindedir.. Sürgünde hükümet durumunda, ne devletin ülkesinde etkin kontrol söz konusudur ne de hükümet, devletin ülkesinde bulunmaktadır. Buna rağmen o hükümet, sürgünde hükümet olarak tanınabilir. Bir tarafta sürgünde hükümet, diğer tarafta devletin ülkesi üzerinde etkin kontrol sağlamış bir başka hükümet varsa, uluslararası hukuk üçüncü devletlere siyasi tercih hakkı tanır. Sürgünde hükümet ya da etkin kontrolü haiz hükümet de jure olarak halkların kendi kaderini tayin hakkına ilişkin bir yetki söz konusu olduğu durumlarda tanınabilir. (Uluslararası Hukukta Hükümet Tanıması, 2013)

Sürgün hükümeti, dışlandığı ülkede fiili olarak genel olarak var olmaz. Ayrıca o ülke üzerinde mevcut bir kontrolleri de yoktur. Faaliyette bulunduğu ülkede yasal bir siyasal oluşum olarak kabul görmezler. Ancak buna rağmen hak iddiasında bulundukları devletin yönetiminde hak iddiasında bulunurlar. Bunun yanında sürgün hükümetlerin kurulma nedeni o ülkede dikta, baskı veya anti-demokratik bir rejimin hâkim olmasıdır. Diğer taraftan sürgünde hükümetler bazı benzer amaç ve davranış gösterirler. Bunlar; (Government in Exile, 2014)

- *Faaliyet gösterdiği ülkede, karşı çıktığı rejime karşı propaganda yapmak*
- *Uluslararası antlaşma ve ilişkiler kurarak meşruiyet kazanmak.*
- *Ülkesinde siyasi veya silahlı kontrol sağlamak için çalışmak*
- *İkili ve Çoklu antlaşmalar yapmak*
- *Kendi Anayasasını yapmak veya düzenlemek*
- *Diğer başka devletlerin kendilerini tanınmaları için diplomatik ilişki geliştirmek*
- *Kimlik ve pasaport vermek*
- *Yeni siyasi partilerin kurulmasına izin vermek*
- *Seçimler düzenlemek*

Tarihte dünya genelinde birçok sürgünde hükümet faaliyet göstermiş olmakla birlikte bunların bir çoğu zaman içinde ortadan kalkmış bir kısmı da varlıklarını sürdürmektedir. Bu hükümetlerin çoğu sürgünde kurulan siyasi sivil toplum örgütü veya muhalif siyasi parti niteliğindedir. Bu nedenle hali hazırda hak iddiasında bulundukları ülkeyi yöneten hükümetlerin ve siyasi partilerin yasal ve meşru sahipleri olduğunu iddia ederek gerçek ülkeyi gerçek yönetenlerin yerine geçme arzusu taşırlar. Söz konusu bu olumlardan en önemlileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3: Günümüz Dünyasında Yer Alan Bazı Sürgünde Hükümetler (Government in Exile, 2014)

Sürgünde Hükümetin Adı	Sürgün İlanı Tarihi	Hak İddia Edilen Ülkeyi Şu Anda Kontrol Eden Hükümet	Açıklama
İran Ulusal Direniş Konseyi[110]	1981	İran İslam Cumhuriyeti	Merkezi Paris'te bulunan Beş İran orijinli muhalif siyasi partinin şemsiye koalisyonu durumundadır.
Etiyopya Taht Konseyi[111]	1993	Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti	Merkezi ABD'nin başkenti Washington D.C. Metropolitan bölgesinde bulunan bu sürgün hükümet Ermias Sahle Selassie tarafından yönetilmektedir.
Vietnam Federal Cumhuriyeti (Özgür Vietnam Hükümeti)	1995	Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti	Merkezi ABD'nin Garden Grove, California and Missouri City, Teksas'ta bulunan bu sürgün hükümet 1995'ten beri Güney Vietnam hükümetinin devamı olduğunu iddia etmektedir. 2013'ten beri faaliyet göstermemektedir.
Quetta Shura	2001	Afganistan İslam Cumhuriyeti	Merkezi Pakistan'ın Belucistan eyaletinin Questta şehrinde bulunmaktadır. Afganistan'da Taliban rejiminin kurduğu Afganistan İslam Emirliği'nin 2001 yılında yıkılmasından sonra mevcut yönetimin meşru temsilcisi olarak kendilerini görmektedirler.
Ekvator Ginesi İlerleme Partisi	2003	Ekvator Ginesi Cumhuriyeti	Merkezi İspanya'nın başkenti Madrid'te olan parti 1990'da kurulmasına rağmen 2003 yılında kendisini sürgünde hükümet olarak ilan etmiştir. Parti liderliğini Severe Moto Nsa yapmaktadır.
Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler	2012	Suriye Arap Cumhuriyeti	Merkezi İstanbul'da olan Suriye İç Savaşı sırasında, Beşşar Esed ve rejimi karşıtı muhaliflerin oluşturduğu bir muhalif çatı örgüttür. Amacı Suriye'de Özgür Suriye

[110] Halkın Mücahitleri Örgütü 1981 yılında İran hükümetine muhalifleri tek bir şemsiye örgüt altında birleştirme amacıyla İran Ulusal Direniş Konseyi'ni (İUDK) kurmuştur. HMÖ, geçtiğimiz 33 yıl içinde İUDK'nın 540 üyeli, serbest seçimleri, cinsiyet eşitliğini ve etnik ve dini azınlıklara eşit haklar verilmesini savunan bir sürgün meclisine dönüştüğünü iddia etmektedir. HMÖ aynı zamanda serbest pazar ekonomisini savunduğunu ve Orta Doğu'da barışı desteklediğini iddia etmektedir. Buna rağmen FBI İUDK'nın ayrı bir örgütlenme değil bunun yerine her dönemde HMÖ'nün bir parçası olduğunu ve tersi olması gerektiği halde İUDK'nın HMÖ'nün politik kolu olduğunu iddia etmektedir. Bugün UİDK'daki temel örgüt HMÖ olmasına rağmen, geçmişte İran Kürdistan Demokrat Partisi gibi diğer örgütlere de ev sahipliği yapmıştır. Örgütün resmi ideolojisine göre, serbest seçimler ve bu seçimlerde halkın seçme ve seçilme hakkının bulunması siyasi meşruiyetin olmazsa olmaz ön koşulu ve tek göstergesidir. Örgüt yayınlarında, toplumu oluşturan bireylerin şahsi irade ve seçimleri göz ardı edilerek, İslam dininin kavranamayacağı öne sürülmektedir. Onlara göre, Kur'an'da da belirtildiği gibi, insanlarla hayvanlar arasındaki en büyük fark, insanoğlunun özgür iradeye sahip olmasıdır. Bu düşünce temelinde asıl olan insanoğludur. Özgürlük olmadan toplumsal gelişme ve özgürlükten bahsedilemez. Örgüt liderleri kendilerini müslüman olarak tanımlasa da, HMÖ kendisini laik bir örgüt olarak tanımlamaktadır.
Bkz. (Sürgündeki Muhalefet: Halkın Mücahitleri Örgütü, 2004)

[111] Ülkenin son imparatoru Haile Selassie Komunist Derg tarafından 1974 yılında tahtan indirilince tahtan konseyini dağıtarak birçok üyesini idam ettirmiştir. Ancak 1993 yılında Haile Selassie'nin varisleri Etiyopya İmparatorluğunun hala sürdüğünü ifade ederek Etiyopya Taht Konseyinin kurulduğunu ilan etmişlerdir. 1995 yılında federal Anayasa imparatorluğun kesin olarak sona erdiğini onaylasa da Etiyopyalı kral taraftarları taht konseyinin varlığının devam ettiğini ifade etmektedirler. Bkz. (Taht Onlara da Kalmadı, 2011)

Ulusal Koalisyonu			olarak tanımlanan rejimi kurmaktır. Söz konusu sürgünde hükümeti hali hazırda başta ABD olmak üzere birçok batılı devlet Suriye'nin tek meşru temsilcisi olarak tanımaktadır. Özgür Suriye ordusu söz konusu sürgün hükümetin askeri kanadı gibi faaliyet göstermektedir.
Merkezi Tibet Hükümeti	1959	Çin Halk Cumhuriyeti	Merkezi Hindistan'ın Dharamsala şehrinde olan ve Dalai Lama tarafından oluşturulan bu sürgünde hükümet tarihi Tibet toprakları üzerinde hak iddia etmektedir. Ancak sürgünde hükümet tam bağımsızlık olmasa da ÇHC'den en azından Tibet'in kendine özgü yapısı nedeniyle otonom bir bölge olmasını istemektedir.
Sürgündeki Doğu Türkistan Hükümeti	1949	Çin Halk Cumhuriyeti	Merkezi ABD'nin başkenti Washington D.C. olan bu sürgündeki hükümet günümüzde ÇHC'nin Sincan Uygur Özerk bölgesi olarak ifade edilen Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını amaçlamaktadır.

4.2.3 Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Organizasyonu

1991'de Hollandanın Lahey kentinde kurulan, demokratik bir uluslararası organizasyon olan Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Organizasyonunun (Unrepresented Nations and Peoples Organization-UNPO) üyeleri yerli halklar, azınlıklar, başka yönetimlerin altında bulunan uluslar, uluslararası kamuoyunda temsil edilemeyen veya tanınmayan de facto devletler veya bölgelerdir.[112] UNPO'nun temel amacı ve görevi görevi, insani ve kültürel haklarını korumak, kendi yönetimlerini idare etmek ve kendilerini etkileyecek şiddetli çatışmaları çözümlemektir. UNPO üyelere bağımsızlık amaçları için imkân sağlar ve uluslararası düzeyde tanınacak olan üyelerine yardımcı olmaktadır. Söz konusu bu organizasyonun günümüzde 4 kıtadan 43 üyesi bulunmaktadır. Temmuz 2014 itibariyle mevcut üyelerin dağılımı şu şekildedir. (The Unrepresented Nations and Peoples Organization, 2014)

[112] Bu organizasyona üye olan Ermenistan, Estonya, Litvanya, Gürcistan, Doğu Timor ve Palau gibi bazı eski üyeler, tam bağımsızlıklarını kazanarak daha sonradan Birleşmiş Milletlere bağımsız devletler olarak katılmışlardır.

Tablo 4: Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Organizasyonu Üyelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (The Unrepresented Nations and Peoples Organization, 2014)

Afrika	**Asya**	**Avrupa**	**Kuzey ve Güney Amerika**
Afrikaner	Ahwazi	Abhazya	Mapuche
Batwa	Süryaniler	Güney Osetya	
Barotseland	Belucistan	Çerkesya	
Maasai	Buryatia	Kırım Tatarları	
Ogoni	Chittagong Hill Tracts	Romanya'daki Macar azınlığı	
Oromo	Cordillera	Kosova	
Rehoboth Basters	Doğu Türkistan		
Somaliland	Gilgit Baltistan		
Güney Kamerunlular	Hmong		
Venda	Inner Mongolia		
Zanzibar	İran Kürdistanı		
	Irak Kürdistanı		
	Irak Türkmenleri		
	Kareni State		
	Khmer Krom		
	Mon		
	Montagnards		
	Nagalim		
	Shan		
	South Moluccas		
	Güney Azerbaycan		
	Tayvan		
	Tibet		
	Tuva		
	Batı Belucistan		

Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Organizasyonu'na üye ulusların veya toplulukların sayısı zaman içinde değişiklik göstermekle birlikte bazı üyeler siyasi nedenlerle maruz kaldıkları ayrımcılığın bitmesi veya talep ettikleri hakların içinde yaşadıkları devletler tarafından kabul edilmesi gibi nedenlerle üyeliklerini sonlandırmışlardır. Her ne kadar UNPO'ya üye olan ulusların veya halkların amacı farklı olsa da bu üyelerin ortak bir noktası bulunmaktadır. Bu üyeler kendi içinde yaşadıkları ülkelerde ve uluslararası arenada diplomatik olarak ya hiç temsil edilmektedirler ya da gözlemci veya azınlık statüsü gibi statülerde temsil edilmemektedirler. Üyelerin sahip oldukları bu endişeler neticesinde kurulan bu örgüt esas itibariyle insan haklarını korumak ve olası çatışmaları sınırlandırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle UNPO'nun vizyonu temel bir insan hakkı olarak

demokrasiyi teyit etmek, üyeleri için insani, medeni ve siyasi hakları uygulatmak ve ayrıca üyelerin özerklik ve self-determinasyon ve daha fazla federalizm için evrensel haklarını muhafaza etmektir. Bu amaçla UNPO'nun sözleşmesinde yer alan 5 ilke genel itibariyle bu örgütün amaç ve görevlerini ortaya koyarken üyelerinden beklentilerini de ortaya koymaktadır. Buna göre üye olmak isteyen tüm uluslar veya halklar bu ilkelere uymak zorundadır. (UNPO Principles, 2014)

1) Kendi kaderini tayin için eşit hak (Buradaki kendi kaderini tayin ayrılmayı içerdiği gibi aynı zamanda ulusların kendi siyasi geleceklerini ekonomik ve kültürel geleceklerini belirleyecekleri özerklik veya tam entegrasyon gibi seçenekleri de kapsamaktadır.)
2) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve diğer uluslararası belgelerde belirtildiği gibi uluslararası kabul görmüş insan hakları standartlarına uyulması
3) Demokratik çoğulculuk ilkelerine bağlılık ve buna karşılık totalitarizm ve dini hoşgörüsüzlüklerin reddedilmesi
4) Şiddetin desteklenmemesi ve terörizmin bir siyasi enstrüman olarak kullanılmasının reddedilmesi
5) Doğal çevrenin korunması

Genel olarak bakıldığında bu organizasyon devletler içinde yönetimde demokratik olarak kendisinin temsil edilmediğini ve ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen halkları bir araya getirmesi bakımından oldukça önemli bir rol üstlenmektedir. Ayrıca bu organizasyon sayesinde üye halklar kendilerini çeşitli uluslararası sportif ve kültürel platformlarda temsil etme imkanı bulmaktadırlar.

4.2.4 Dünyadaki Bazı Önemli Ayrılıkçı Hareketler

Mevcut bir devlet içinde yer alan etnik, dini veya kültürel olarak farklı olan insanlar devlet tarafından siyasi ve ekonomik ayrımcılığa maruz kaldıklarında haklarını aramak için barışçıl yollara başvursalar da bu durum çoğunlukla söz konusu insanların yaşadıkları bölgelerde ayrılıkçı hareketlerin oluşmasına neden olmaktadır. Buna göre örgüt üyelerinin temsil ettiği etnik, dini veya kültürel grubu, kendilerini baskı altında tuttuğuna inandıkları hakim otoritenin boyunduruğundan kurtararak etnik grubun yaşadığı coğrafi bölgede kendi yönetimlerini kurmak için mücadele eden bu örgütlere ayrılıkçı örgütler denmektedir.. Bu tür örgütler, aynı zamanda dini

bir ideal etrafında toplanmış olabilecekleri gibi ideolojik bir hedefe de sahip olabilirler.

Günümüzde tanınmamış devletler veya bölgeler içinde yer alan bu ayrılıkçı çoğunlukla bağımsızlık mücadelesini yürüten silahlı kanadı temsil etmekle birlikte bazı durumlarda yasal siyasi parti veya sivil toplum örgütü şeklinde de görülebilmektedir. Ayrılıkçı hareketler mevcut devletlerle giriştikleri bağımsızlık mücadelesini kazanmaları durumunda çoğunlukla hak iddiasında bulundukları ve kontrol ettikleri topraklarda de facto yönetimler kurarak tanınmayı beklemektedir. Bunun yanında bir kısmı ise hali hazırda mevcut devlet içinde otonomi elde etmesine rağmen bununla yetinmeyerek gerek meşru yollardan siyasi mücadele vererek gerekse silahlı mücadele ederek tam bağımsızlık veya federasyon talep etmektedirler. Diğer bir kısmı ise mevcut devlet tarafından askeri yöntemler kullanılarak ayrılıkçı hareketlerin başarısız olması sağlanmakta ve ayrılmak istedikleri devletin sınırları içinde varlıklarını sürdürebilmektedir. Aşağıdaki tabloda günümüzde var olan bazı ayrılıkçı hareketler ve bunların özellikleri yer almaktadır.

Tablo 5: Günümüzde Bağımsızlık Elde Etmek İçin Mücadele Eden Bazı Ayrılıkçı Hareketler (List of Active Seperatist Movements, 2014)

Ayrılıkçı Hareketin İsmi	Ayrılıkçı Hareketin Yaşandığı Devlet	Açıklama
Polisario Hareketi[113]	Fas	Eski İspanyol sömürgesi olan Batı Sahra, 1975'te Fas topraklarına katıldı. Batı Sahra'nın özgür bir ülke olduğuna inanan sürgündeki Polisario Hareketi, 1991'de BM'nin barış gücü aracılığına kadar Fas güçlerine karşı gerilla mücadelesi verdi. Ancak bölgenin statüsüyle ilgili nihai bir anlaşma sağlanamadı. Bu süreç Afrika'da en uzun süren toprak anlaşmazlığı olarak tarihte yerini aldı. Diplomatik bir kampanya yürüten Polisario *Sahra Arap Demokratik Cumhuriyeti* adını taşıyan bir hükümet kurdu. Şu anda 43 ülke bu hükümeti tanımaktadır. 1984 yılında, Fas hükümeti Polisario hükümetini tanıdığı gerekçesiyle Afrika Birliği Örgütü'nden çekilmiştir.
Casamance Demokratik Güçler Hareketi[114]	Senegal	1982'de ortaya çıkan grup ülkenin güneyindeki Casamance vilayetinde yaşayan çoğunlukla Diola etnik grubunun haklarını savunmak için kurulan bu örgüt 1985 yılında Atika isimli askeri kanadın oluşturulmasının ardından Senegal hükümeti ile silahlı çatışmalara girmiş ve 2004 yılında Senegal hükümeti ile barış antlaşması imzalamıştır. Ancak örgüt kendi içinde çeşitli fraksiyonlara ayrıldığından bazı gruplar barış antlaşmasını kabul etmeyerek halen güçlü olmayan bir direnişle bağımsızlık mücadelesi vermektedir.
Ulusal Azavad Kurtuluş Hareketi[115]	Mali	Mali'nin kuzeyinde merkezi hükümete karşı mücadele veren Tuareg (Tevarik) grubu Ocak 2012'de merkezi hükümete başlamış ve daha sonra Mart 2012'deki ülkedeki darbe kargaşasında kuzeydeki kasabaları ele geçirerek bağımsızlık ilan etmiştir. 6 Nisan 2012 tarihinde bölgenin çoğunu kontrolü altında bulunduran Azavad Ulusal Kurtuluş Hareketi (MNLA) "değiştirilemez bir şekilde" bölgenin Mali'den bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlık ilanı henüz herhangi bir devlet tarafından tanınmamıştır. Bölgede bir süre sonra inisiyatifin El Kaide ile bağlantılı İslamcı güçlere geçmesi üzerine ayrılıkçı hedeflerinden vazgeçtiğini açıklamıştır. Bu grup şimdilerde sadece siyasi, kültürel ve ekonomik bağımsızlık istemektedir. (Babacan, 2012)
Bartoseland	Zambiya Cumhuriyeti	Britanya sömürge yönetimi altında bir hamilik olan Bartoseland krallığı, 1964'te özgürlüğüne kavuşan Zambia'nın bir parçası oldu. Lozi halkının çoğunlukta olduğu bu bölge, batı yönetimi olarak biliniyor. Merkezi hükümet ise bu bölünmeyi vatan hainliği olarak niteliyor.

[113] Polisario Hareketi: İspanyolca orijinal ismiyle Frente Popular de Liberación de Saguía el Hamra y Río de Oro) Saguia el Hamra ve Rio de Oro'nun Kurtuluşu İçin Halk Cephesi. Afrika'nın kuzeybatısındaki, Batı Sahra'daki Fas egemenliğine son vermek ve bu bölgenin bağımsızlığını sağlamak için savaşan örgüt. Bkz. (Bhaita, 2001)

[114] İngilizce orijinal ismiyle The Movement of Democratic Forces of Casamance (MDFC) olarak bilinir. Bkz. (Movement of Democratic Forces of Casamance, 2014)

[115] İngilizce orijinal ismiyle National Movement for the Liberation of Azawad – MNLA olarak bilinir.

Katanga	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Lubumbaşi'de Aralık 2011'de doğan Katanga Özgürlük Gücü Birliği, Güney Katanga vilayeti için özgürlük çağrısı yapıyor.
Kongo Vatanseverler Birliği	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Kivu bölgesinde 1998 yılında Thomas Lubanga Dyilo liderliğindeki UPC (Kongo Vatanseverler Birliği) ile hükümet kuvvetleri arasında başlayan ve bugüne kadar, yaklaşık 4 milyon insanın öldüğü çatışmalar, II. Dünya savaşından sonraki en büyük "ölümcül çatışmalardan" biri sayılmaktadır. 2005 yılında UPC, liderleri tarafından siyasi partiye dönüştürüldü. Böylelikle, Ituri bölgesindeki yaklaşık 15.000 milis silahsızlandırıldı ve çoğu sivil hayat karıştı. Ancak son 10 yıldır silahlandırılan binlerce milis, farklı silahlı politik gruplara katılarak, çatışmalarda aktif rol oynamaya devam etmektedir. Bölge henüz istikrara kavuşmuş değildir ve ciddi insan hakları ihlallerine dair bilgiler gelmeye devam etmektedir. (Demokratik Kongo Cumhuriyeti, 2011)
Bundu dia Kongo	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Siyasi-kültürel bir hareket olarak 1969 yılında Ne Mwanda Nsemi tarafından kurulmuştur. Ülkede federal sisteme dönülmesini ve Krallıkla yönetilmesini savunmaktadır. Bu hareket çoğunlukla Kinshasa ve Bas-Kongo bölgesinde etkin olup Kongoluların değerlerini ve haklarını koruyup savunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle Afrika kültürlerini yeniden keşfetmeleri gerektiği bu açıdan sosyal bir dönüşüme ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir. Hareketin Kongolular üzerinde oldukça güçlü etkisi vardır. (Democratic Republic of the Congo, 2014)
Boko Haram[116]	Nijerya	2002 yılında Borno eyaletinin başkenti Maiduguri'de kurulan şeriat yanlısı radikal İslamcı örgüt. Örgüt, özellikle şeriat hükümlerinin geçerli olduğu Nijerya'nın kuzey kesiminde daha etkili konumdadır. Bu nedenle Hıristiyanların ülkenin kuzeyinden tamamen çıkarılmasını istiyor. Şimdiye kadar Nijerya'da birçok terörist faaliyet yürüten örgüt birçok insanın öldürülmesinden ve kaçırılmasından sorumludur. Son olarak kaçırdıkları 200'den fazla kız öğrencinin kaçırılması ile tüm dünyanın gündeme gelmiştir.
Cabinda Bölgesi Kurtuluş Cephesi[117]	Angola	Angola bağımsızlığını kazanınca bu devletin sınırları içinde kalan Cabinda bölgesi petrol bakımından oldukça zengin bir bölge olup bu bölgenin bağımsız olmasını istemektedir. 2006 yılında Angola hükümeti ile yapılan ateşkes antlaşması hareketin silahlı kanadının Paris'teki başkanınca reddedilmiştir. Örgüt 2010'da Cabinda'da Togo futbol takımının otobüsüne saldırı sonrası uzun süre dünya gündeminden düşmemiştir.

[116] Boko Haram: Esasen Arap alfabesiyle yazılan ve afro azyatik dil grubuna ait olan Hausa dilinin Latin alfabesi ile olan versiyonunu ifade için kullanılıyor. Türkçe gibi, eskiden Arap alfabesi ile yazılırken başlangıçta İngilizler sonradan da Fransızlar tarafından tespit ve telkin edilen latin alfabesi giderek batılı eğitim sistemini ifade eden bir simgeye dönüştü. Boko ya da Buku Haram'ın karşılığı 'latin alfabesi haram' , 'batılı eğitim haram' demektir. Bkz. (Blanchard, 2014: s.1)

[117] Cabinda Bölgesi Kurtuluş Cephesi 1963 yılında The Movement for the Liberation of the Enclave of Cabinda (MLEC), Action Committee of the Cabinda National Union (CAUNC), and the Mayombe National Alliance (ALLIAMA) isimli 3 ayrılıkçı örgütün The Front for the Liberation of the Enclave of Cabinda – FLEC adında birleşmesi sonucu kurulmuştur. 1975 yılına kadar Portekizlilere karşı bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Angola'nın bağımsızlığının ardından bağımsızlık mücadelesini Angola hükümetine karşı sürdürmektedir. Bkz. (The Front for the Liberation of the Enclave of Cabinda, 2013)

Bakassi Hareketi	Kamerun	Önceden Nijerya'ya bağlı ve nüfusunun % 90'ı Nijerya etnik kökenine ait insanlardan oluşan Bakassi yarımadasının 2006 yılında Uluslararası Adalet Divanı (ICJ) kararıyla Kamerun'a verilmesinden sonra kendilerini dışlanmış hisseden bu bölgedeki insanlar bu tarihten beri bağımsızlık mücadelesi vermektedirler. (Abdurrahman, 2014)
Mombassa Cumhuriyeti Konseyi	Kenya	1999 yılında Kenya'nın ana limanının içinde bulunduğu Mombassa şehrinde kurulan bu ayrılıkçı hareket merkezi hükümetin bu bölgeye karşı siyasi ve ekonomik ayrımcılık yaptığı gerekçesiyle silahlı ayaklanmaya başlamıştır. Zira ayrılıkçı hareket Kenya'nın merkezi hükümetini, bölgeyi fakirleştirmekle ve her sene çok sayıda turisti ağırlayan bu bölgeyi yok saymakla suçluyor bu nedenle 2008 yılından beri Mombassa çevresindeki kıyı şeridinde bağımsız bir devlet kurmak istiyor. Buna göre ayrılıkçı hareket *Pwani Si Kenya* (The Coast is not Kenya – Sahil Kenya değil) sloganını kullanmaktadır. (Mombasa Republican Council, 2014)
Kabiliye Özerkliği Hareketi	Cezayir	Cezayir'in kuzeyindeki dağlık Kabiliye bölgesinde bağımsızlık için mücadele veren geleneksel yaşam tarzlarına bağlı kalmak isteyen Berberi ayrılıkçı harekettir. Oldukça küçük olan bu hareket, kendilerine 'Imazighen' ya da 'Özgür Erkekler' diyen Berberilerin yıllarca verdiği özerlik mücadelesine göre Kabiliye'de sınırlı bir desteğe sahip durumdadır. (Babacan, 2012)
Bingazi	Libya	41 yıllık Muammer Kaddafi rejiminin devrilmesinden sonra bir türlü yönetim boşluğunun doldurulamadığı Libya'da ülkenin doğusunda Sirte'den Mısır sınırına kadar olan geniş bir alanı kapsayan Sireneyka bölgesinin özerkliği ilan edildi. Sireneyka ülkede en zengin petrol yataklarına sahip bölge olarak biliniyor. Doğu vilayetlerinin bölgesel özerkliğini talep eden milisler, petrol gelirinden daha fazla pay istiyor. (Libya'da Hükümet Krizi, 2014)
Oromo Özgürlük Cephesi	Etiyopya	1993'ten beri ülkenin güneyinde özerklik savaşı veriyor. Ülkenin en büyük etnik grubu Oromolar olmasına rağmen iktidarda söz sahibi değillerdir. Bu nedenle Oromoluların kendi kaderini tayin haklarını kullanmasını talep ediyor. (Oromo Liberation Front, 2014)
Ogaden Özgürlük Cephesi	Etiyopya	1984 yılında Etiyopya'nın doğu kısmında kurulan ayrılıkçı hareket bölgenin bağımsız bir devlet olmasını istemektedir. Bölge Somali sınırında olduğundan buradaki nüfusun çoğunluğu Somalilidir.
Somaliland	Somali	Somaliland 1991'de Somali'den ayrılarak bağımsızlığını ilan etti ancak uluslararası alanda tanınmadı. Bölgenin kendi içinde kuzeydeki Sool, Sannag ve Cayn bölgeleri merkezli olan Khaatuma adlı ayrılıkçı bir grup bulunuyor.
Putland	Somali	Somali'yi oluşturan özerk bölgelerden biri olmasına rağmen Somali'deki otorite boşluğundan (ülkenin tamamını kontrol altında tutabilecek bir hükümetin bulunmaması) yararlanarak tek taraflı bağımsızlığını ilan etmesine rağmen, bu bağımsızlık şu ana kadar hiçbir devlet tarafından kabul görmemiştir. (Buh, 2010)
Zanzibar İslami Uyanış Forumu	Tanzanya	Zanzibar'da yasal sivil toplum örgütü olarak kurulan bu ayrılıkçı hareket bölge yarı özerk bir yapıya sahip olmasın rağmen tamamıyla bağımsız bir devlet olmasını istemektedir.

Moro İslami Kurtuluş Cephesi	Filipinler	Merkezi Filipinler'in güneyinde bulunan İslami bir örgüttür. 1981 yılından beri yürüttüğü mücadelenin sonucunda Ocak 2014'te Filipin hükümeti ile imzalanan barış antlaşması ile Bangsamoro olarak adlandırılan bölgede yeni bir Müslüman özerk bölge olması kabul edilmiştir.
Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)	Irak ve Suriye	Irak ve Suriye'de etkinlik gösteren radikal İslamcı aktif bir terörist gruptur. Örgüt özellikle 2013'ten itibaren alan hakimiyeti anlayışı geliştirerek Irak ve Suriye topraklarında Selefi İslami kurallara göre yönetilen Sünni bir devlet kurduğunu ilan etmiştir. Irak ve Suriye'deki hükümet güçleri ve diğer yerel güçlerle giriştiği askeri mücadelede şimdiye kadar büyük başarılar göstermiştir. Örgüt mevcut durumda Irak ve Suriye arasındaki fiili sınırı kaldırarak bu bölgeye yerleşmiş durumdadır. Örgüt lideri kendisini halife ilan ederek İslam dünyasının desteğini almaya çalışmaktadır. Ancak örgüte gerek İslam dünyasından gerekse tüm dünyadan uyguladıkları şiddet ve infazlar nedeniyle büyük tepki vardır. Bu nedenle bölgede uzun süre varlığını sürdürmesi beklenmemektedir.
Flaman Hareketi[118]	Belçika	1830'da Londra'da toplanan uluslararası konferansta Belçika ulus devlet olarak tanınmıştır. Belçika'da uzun dönemdir var olan Flaman–Valon sorunu da bu döneme kadar uzanmaktadır. Valonlar ve Flamanlar, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren örgütlenmeye ve siyasi ortamda faaliyet göstermeye başlamışlardır. Kendi çıkarlarını siyasi ortamda savunmaya başlayan bu gruplar sebebiyle ülke de var olan muhafazakâr ve liberal partilerde de dilsel bölünmeler yaşanmaya başlamıştır. Sorunun giderek derinleşmesi ile 1970 Reformu gerçekleştirilmiş ve devletin yapısı ulus-devlet olmaktan bölgeselleşmeye ve federalizme doğru kaymıştır. Çünkü var olan ikilik anayasaya girmiştir. Bunun yanında Belçika'nın iki kültürlü yapısının kabul edilmesindeki amaç bütünlüğü sağlama amacı olurken, bu durum Valonlar ve Flamanları daha homojen bir yapıya götürmüştür. Günümüzdeki tabloya bakacak olursak; Flamanlar ülke içerisinde hem nüfus olarak hem de ekonomik güç olarak ağırlığı ellerinde bulundururken, Valonlar ise Flamanlara oranla daha az sayıda ve ekonomik olarak daha aşağı seviyededirler. Flamanlar ülkede nüfus olarak %58'lik dilimi oluştururken, Valonlar %31 oranındadır. Bu tabloya rağmen Flamanlar ayrılık isteklerini son dönemde ciddi biçimde arttırmışlardır. Avrupa'nın önemli merkezlerinden birisi olan Belçika ayrılıkçı hareketlerin etkisi ile bir bölünme tehdidi altındadır. Valonların Belçika bütünlüğü isteğine

[118] Napolyon döneminde ülkede oluşan ve Fransızca konuşan yönetici elit siyasi kazanımlar elde ederken, Flamanca konuşanların ülke nüfusunda daha fazla yer almalarına rağmen, siyasi tabloda aldıkları yer aynı oranda olmamış ve bu da Flaman toplumunda hoşnutsuzluk yaratmıştır. Bu duruma tepki olarak Flaman Hareketi ortaya çıkmış ve kendi dillerinin ikinci sınıf bir dil olarak görülmesi sebebiyle milliyetçi bir nitelik kazanmıştır. 1940'lı yıllara kadar dil sorunu olarak süren bu durum II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik boyut kazanmıştır. Savaş sonrası Valon bölgesinde yaşanan ekonomik düşüşe karşılık Flamanların yaşadığı bölge olan Flanders bölgesinin ekonomik açıdan gelişimi iki grup arasındaki ayrımı daha da güçlendirmiştir. Bu durum sonrasında kendilerini Belçikalı olarak gören Valonların Flamanlara karşı oluşturdukları duruş Valon milliyetçiliğini arttırmıştır. 1950'li yıllara kadarki durumda görülen; Flamanların dilsel ve etnik sebeplerle ayrılıkçılığı istedikleri buna karşılık Valonların da sosyo-ekonomik olarak Belçika'nın toprak bütünlüğünü ve bir parçası olmayı savundukları gözlemlenmektedir.

		karşılık Flamanların "Belçika tarihin bir kazasıdır" demeleri Belçika'nın bütünlüğünü çok zayıf temellere oturtmaktadır. Bu tabloda Avrupa'da birlik çalışmalarının yürütüldüğü Brüksel'in başkent olduğu Belçika'nın bölünme tehlikesi ile yüz yüze olması önemli bir tezat oluşturmaktadır. (Okur, 2009)
Bask Milliyetçi Partisi (PNV) ve ETA	İspanya	İspanya'da Bask Bölgesi olarak adlandırılan ve uzun dönemdir ayrılıkçığı savunan bu bölge, uzun yıllar İspanya'da özerk olarak yaşamıştır. Kendilerini İspanyollardan tamamıyla ayrı gören ve onlarla heterojen bir toplum olmayı kabul etmeyen bir anlayışa sahiptirler. İspanya'da imparatorluklar döneminde ellerinden alınan imtiyazlı durumları, Basklıları İspanya Krallığı'na karşı bir tutum sergilemeye itmiştir. Oluşturulan merkezi devlete karşılık ayrılıkçı Bask hareketi gelişmeye başlamıştır. 1800'lü yılların sonlarına doğru kurulan Bask Milliyetçi Partisi'nin (PNV) kurucusu olan Sabino Arana Bask milliyetçiliğinin temelini Bask ırkının korunması olarak ortaya koymuştur. Bununla beraber milliyetçiliğin yayılmasındaki asıl rolü Basklı din adamları oynamıştır. Bask milliyetçiliği İspanya ile her türlü birlikteliğe karşı çıkarken Karlist[119] bir temele dayanan yapıya sahiptir. (Okur, 2009) Bask milliyetçiliğinin etnik bir unsur olarak ortaya çıkmasından sonra ETA (Euskadi Ta Askatasuna) örgütü 1959 yılında Franco rejiminin merkeziyetçi yönetimine karşılık olarak kurulmuştur. Rejime karşı Bask bölgesine ait olan her şeyi koruma düşüncesi ile hareket eden ETA zamanla muhalif kesimlerden destek görmeye başlarken, Avrupa'da yaşanan süreçten etkilenerek, stratejisini değiştirmiş ve marjinalleşerek bir terör örgütü görünümüne kavuşmuştur. 1979'da Franco rejiminin ardından hükümet tarafından Bask Bölgesinde yaşayan yaklaşık iki milyon kişiye önemli ölçüde özerklik tanınmasına rağmen tam bağımsızlık için silahlı mücadeleye devam etmişlerdir. Batasuna ismiyle bilinen ve şu an yasaklanmış durumda olan parti de örgütün siyasi kanadını oluşturmaktaydı. Bu parti Bask Bölgesi'nde oyların genelde % 10 ile % 20 sini toplamaktaydı. Bunun yanı sıra uluslararası ortamda da istediği desteği bulamayan ETA süreç içerisinde daha da etkisizleşerek Ekim 2011'de silahlı mücadeleye son verdiğini açıklamıştır. (What is ETA, 2011) Ayrıca İspanya Anayasası'nın 2. maddesi[120] İspanyadaki ayrılıkçı hareketler için büyük bir engel oluşturmaktadır.

[119] Karlizm: Modernliğe karşı gelenekselci ve koyu Katolik yapıyı ifade etmektedir. Bu durum Bask ayrılıkçı hareketinin kırsal alanda yaşayan Bask toplumu tarafından destek görmesine sebep olmuştur. Çünkü bu bölgenin insanı son derece dindar insanlardır. Daha çok şehirli ve ekonomik konumu iyi olan kesim ise Bask milliyetçiliği ile ilgilenmemektedir. Çünkü zaten İspanya ile ilişkileri onları güçlü kılmaktadır. Bkz. (Carlism, 2014)

[120] İspanya Anayasası'nın 2. maddesi: Anayasa, İspanyol ulusunun parçalanmaz birliğine, bütün İspanyolların ortak yurdunun bölünmezliğine dayanır; ulusu oluşturan milliyetlerin ve bölgelerin özerklik hakkını ve kendi aralarında dayanışmasını tanır ve güvence altına alır. Bkz. (İspanya Anayasası, 2011)

Katalonya Özerk Bölgesi	İspanya	İspanya'yı oluşturan 17 özerk yönetimden biri olan Katalonya, ülkenin en zengin bölgelerinden biri konumundadır. Katalonya sahip olduğu haklarla Avrupa'nın en özerk bölgesi konumundadır. Buna rağmen Katalonya bağımsız bir devlet olmak istemektedir. Katalonya'nın bağımsızlık istemesinin nedenlerinden biri de bölgenin ekonomik gücü. 1970'li yıllarda refah seviyesi artan bölge, iş imkanları ve yüksek maaşlarla iş gücünü bölgeye çekti. Katalonya ekonomisi bugün İspanya ortalamasının hayli üzerinde bulunmaktadır. Her ne kadar İspanya nüfusunun %16'sı bölgede yaşasa da, Katalonya, İspanya'nın milli gelirinin beşte birini ve toplam ihracatın da dörtte birini sağlıyor. Ancak bölge her yıl yaklaşık %7 oranında zarar ediyor. Bunun nedeniyse Katalonya bölgesinde sağlanan kazancın diğer bölgelere ya da Madrid merkezi yönetimine aktarıyor olmasıdır. Ancak Katalanlarının bağımsızlık talepleri sadece ekonomik sebeplere bağlı değildir. Çünkü birçok Katalan için bağımsız bir devlet olmak adeta bir kimlik meselesi olup bu nedenle bölgesel ya da ulusal kimlik paradan çok daha önemli durumdadır. (Höppner, 2014) Katalonya'da önümüzdeki günlerde bağımsızlık için referandum yapılması beklenmekle birlikte İspanyol yasalarına göre, Katalan bölgesinde böyle bir referandum yapılması için parlamentonun onayına ihtiyaç vardır. Ancak böyle bir onayın parlamentodan çıkması beklenmemektedir. Buna rağmen bir referandum yapılması ve bağımsızlık yönünde bir talep olması durumunda Avrupa'da yeni fakat zengin bir tanınmamış bölgenin olması çok muhtemel görünmektedir.
Briton Topluluğu	Fransa	AB'nin en güçlü ülkelerinden birisi olarak bilinen Fransa bünyesinde birçok sorunu da barındırmaktadır. İngiltere'den Fransa'ya gelmiş, adlarını Britanya'dan alan Fransa'nın kuzey batısında yaşayan Briton topluluğu Fransa'da geri plana atılmış bir topluluk olarak görülmektedir. Fransa'da kendi dillerini konuşamayan bu topluluk ilerleyen dönemde Fransa için önemli bir sorun olmaya aday görünmektedir.
Korsika Ulusal Hürriyet Cephesi[121]	Fransa	Fransa'nın diğer ayrılıkçı sorunu ülkenin güneydoğu açıklarında yer alan Korsika Adası'nın Fransa'dan ayrılmak istemesidir. Korsika Ulusal Hürriyet Cephesi (FLNC - Front de Libération Nationale Corse) isimli ayrılıkçı örgüt adanın Fransa'dan bağımsızlığını istemektedir. 1976 yılından beri silahlı mücadeleyi sürdürmekte olan ayrılıkçı örgüt Fransa'yı adada sömürgeci olarak görmekte olup Korsika halkının kendi kaderini tayin hakkını talep etmekte ve Fransa'nın adayı terk etmesini istemektedir. FLNC, devlet dairelerine, "yabancı" dedikleri Fransızların oturduğu konutlara, bankalara ve turizm merkezlerine bombalı saldırılarda bulunmuştur. Örgüt, halen yasadışı faaliyetlerde bulunmakla birlikte siyasileşme çabası içindedir. (National Liberation Front of Corsica, 2014)

[121] Korsika sorununun ortaya çıkmasındaki temel nokta Napolyon dönemine uzanmaktadır. Napolyon'un doğduğu yer olan Korsika'yı Fransa bünyesine katması sorunun temeli olarak görülmektedir.

Kuzey Ligi (Lega Nord)[122]	İtalya	Kuzey Ligi, İtalya'nın zengin kuzeyinin ülke gelirinin büyük kısmını sağladığını ve güneyin geri kalmış bölgelerini beslediğini savunarak, kuzeyin vergilerinin Roma'daki hükümet tarafından israf edilmesine karşı çıkarak federatif bir yapıyı savunmaktadır. Kuzey Ligi, 1990'ların başında İtalya'da patlak veren yolsuzluk skandallarının ana akım siyasi partilerin çöküşüne neden olduğu siyasi ortamda hızla güçlendi. Pek çok siyasi analistin öngörüsünün aksine Kuzey Ligi geçici bir siyasi akım olmak yerine sabit bir siyasi güç haline geldi. Kuzey Ligi, tek başına girdiği 1996 genel seçimlerinde tarihinin en iyi sonucunu elde etti (Temsilciler Meclisi'nde 59, Senato'da 27 sandalye). Seçim başarısıyla daha radikal bir çizgiye kayan Kuzey Ligi hayali bir ülke olarak kurguladığı ve Padania adını verdiği Kuzey İtalya'nın bağımsızlığını savunan politikalara yöneldi. 1996–1998 arasındaki dönemde bölgeselleşme/federalleşme yolundaki reformların uygulamaya konmasıyla birlikte kurulan merkez sol hükümetleri destekledi. Parti, altın dönemi sayılan 1996–1998 arasında Kuzey İtalya'da yapılan pek çok yerel seçimde merkez sağ ve merkez sol partiye karşı zaferler kazandı. Bununla birlikte Kuzey Ligi'nin en büyük dezavantajı olan parçalı siyasi yapısı zaman içinde gerilemesine neden oldu. Padania (Po Ovası ve çevresi) söyleminin ön plana çıkmasının ardından bazı fraksiyonlar Ligden ayrılmayı tercih etmiş, bu doğrultuda 1998 yılında Ligden kopan bir grup Veneto Cumhuriyeti Ligi'ni (Liga Repubblica Veneta) kurmuştur. Kuzey Ligi hakiki bir bölgeselci hareketten çok merkezi hükümet karşısındaki tepkileri ustaca kanalize ederek etno-bölgeselci söylemlerle siyasal başarılar sağlayabilen pragmatist bir siyasal teşebbüstür. Bölgeselci söylemi merkezde güç kazanmak üzere araçsal olarak kullanan Kuzey Liginin başarısındaki temel etken merkez karşısındaki eleştirel tavrı ve bu tavrın tabandaki uzantısı olan tepki oyları olmuştur. Siyasal söylemleri tabanda pek de karşılık bulmayan ayrılıkçılıktan özerklik ve federalleşme taleplerine kaymaya başlamıştır. (Arısoy, 2010: s.44 - 46)
Sardunya		İtalya yarımadasının batısında bulunan Sardunya adasının yörel idaresi için özel statülü bir bölgedir. Sardinya'nın özel statüsü 1948 İtalyan Cumhuriyeti Anayasasında bulunmaktadır. Bu anayasa Sardunya adasına geniş kültürel ve idare özerklik sağlayarak adanın ülkede eşi bulunmayan etnik ve dil özellikleri olan antik uygarlığını korumayı hedeflemektedir. Böylece Sardunya Özerk Bölgesi yerel idaresi İtalya'nın idari özerklik verilmiş diğer 20 bölgesinden daha değişiktir. Buna rağmen Ada olmanın ve zenginliğin getirmiş olduğu ayrılıkçı düşünceler Sardunya'da etkili olmaktadır.
İskoçya Ulusal Partisi	İngiltere	Birleşik Krallık içinde yaklaşık 300 yıldan beri yer alan İskoçya 18 Eylül 2014'te ülkenin bağımsız olması için referanduma giderek Birleşik Krallık içinde kalmaya karar vermiştir.[123] 2007 yılında

[122] Kuzey Ligi veya Kuzey Birliği olarak ifade edilmesine rağmen ayrılıkçı parti 2002 yılında adını resmen Padania'nın Bağımsızlığı için Kuzey Ligi (Lega Nord per l'Indipendenza della Padania) olarak güncellemiştir.

		bağımsızlık söylemi ile azınlık hükümeti kuran İskoçya Ulusal Partisi, konuyu tartışmaya açmış, 2009 yılında ise konu ile ilgili "beyaz kitap" hükümet tarafından açıklanmıştı. İskoçya'nın geleceği üzerine çeşitli senaryoları tartışan metin daha sonra halk için de çoğaltılarak dağıtılmış fakat referandum meclis tarafından reddedilmişti. 2011 yılı seçimleri ise İskoçya Ulusal Partisi'nin ezici üstünlüğü ile sonuçlanmıştır. Meclisteki 129 sandalyenin 69'unu ele geçiren Alex Salmond liderliğindeki parti, referandumu böylece garantilemiş oldu. Birleşik Krallık hükümeti ise bu sonucun ardından referandumun "Adil, yasal ve kati" olması için görüşmelerin başlamasını önermişti. Referandumda bağımsızlığı destekleyen argümanlar kimlik siyasetine dayanmak ve milliyetçi olmaktan ziyade daha çok bağımsız karar alabilmek ve ekonomik özgürlüğe kavuşmak üzerinden şekillendiriliyor. Sosyal demokrat eğilimli iktidar partisi İskoçya Ulusal Partisi bağımsızlık sonrası ülkedeki refah düzeyinin İskandinav ülkeleri seviyesine çıkabileceğini savunuyor. İşsizlik oranlarının azaltılması, sağlık sisteminin düzeltilmesi ve vergilendirme konusu da ülkenin bağımsızlığını savunanların öne sürdüğü gerekçeler arasında. Diğer önemli bir konu da Kuzey denizi petrollerinin, bağımsızlık halinde İskoçlar ve İngilizler arasında nasıl bir çözüme kavuşturulacağı. Ayrıca İskoçya'nın NATO ve AB konusundaki tavrı da tartışılacak konular arasında yer alacak. Euro'ya geçişin tartışılmasının ardından, İskoçya'nın doğrudan AB üyeliği kazanmayacağı bunun için önce başvuru yapması gerektiği ortaya çıkmıştı. Monarşi ile bağların ise devam etmesi bekleniyor. Ayrıca İskoçya'nın Devletler Topluluğu üyesi olarak kalmaya devam etmesi gerektiği de bağımsızlıkçılar tarafından savunuluyor. (İskoçya'da Bağımsızlık İçin İlk Adım Atıldı, 2012)

[123] Ülkede bağımsızlık veya sınırlı özerklik seçimi için ilk referandum 1979'da yapılmıştı. Kuzey Denizi'nde petrol bulunmasıyla gündeme gelen bu oylamada, bağımsız parlamento kurulmasına İskoç halkının sadece % 33'üne yakın bir kısmı "Evet" demiş, fakat 18 yıl sonra, 1997'de gerçekleşen ikinci referandumda, İskoçlara iki soru yöneltilmişti. "İskoçya bağımsız parlamentoya sahip olmalı mı?" sorusuna İskoç halkının % 74,3'ü, "İskoç Parlamentosu'nun vergileri değiştirebilme gücü olmalı mı?" sorusuna ise % 63,5'i "Evet" yanıtını vermişti. Böylece 1999 yılında, 129 üyeli ilk İskoçya "Özerk" Parlamentosu kuruldu. Bkz. (Scottish Independence, 2014)

Genel olarak bakıldığında ayrılıkçı hareketlerin dünyanın neredeyse her yerinde ortaya çıkabildiği görülmekle birlikte silahlı mücadelenin daha çok Afrika ve Asya kıtalarında gerilla örgütleri şeklinde görüldüğü buna karşılık Avrupa'da yürütülen ayrılıkçı hareketlerin ise daha çok siyasi mekanizmaları ve demokratik yöntemleri kullanarak devam ettiği görülmektedir. Avrupa'daki etnik sorunlar ve ayrılıkçı düşünceler sanıldığından daha güçlüdür ama şimdilik gündemin ilk maddelerini işgal etmemektedir. Bunda kıtanın içerisinde bulunduğu ekonomik refah seviyesinin yüksekliği önemli rol oynamakla birlikte tek başına belirleyici bir etken değildir. Avrupa bu sorunlarını daha fazla demokratikleşme, kimlikleri tanıma, haklara riayet ve sosyo-ekonomik sorunların üzerine ciddiyetle eğilmekle dondurmuş, etkisiz hale getirmiş veya ortadan kaldırabilmiştir. (Okur, 2009)

4.3 Uluslararası Tanınmanın Tanınmamış Bölgeler İçin Önemi ve Gerekliliği

Uluslararası hukuk, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi uzmanları günümüzde uluslararası tanınma konusunda liyakata veya yeterliliğe göre bir değerlendirme yapılmadığını kabul etmektedirler. Her ne kadar tanıma konusunda 1945 sonrası dönemde bu işlemin kurucu mu yoksa açıklayıcı mı olduğu konusunda bir anlaşma sağlanmamış olsa da çoğunluk uluslararası tanınma konusunun kurucu bir işlem olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle bir egemen devletin uluslararası tanınması konusu oldukça tartışmalı bir konu olmaktadır. Tarihsel süreç incelendiğinde uluslararası tanınma sağlayamamış birçok oluşum için bu durumun yıkıcı etkilerini görmek mümkündür. Siyasi coğrafyanın önde gelen savunucularından M.I Glasner'e göre devlet olmanın siyasi kriterleri ile coğrafya arasında yakın bir ilişki vardır. Bu açıdan bir devletin taşıması gereken başlıca iki özellik vardır. Bunlar; **(**Riegl, 2014: s.21)

1) *Egemenlik*
2) *Tanınma (Siyasal bir oluşumun devlet olarak kabul edilebilmesi için uluslararası sistemi oluşturan mevcut devletlerin önemli bir kısmı tarafından tanınması gerekmektedir)*

Tanınma'nın mevcut devletlerin ne kadar büyük kısmı tarafından ve hangi şekilde resmi olarak mı yoksa gayrı resmi olarak yapılacağı, (Worster, 2009: s.149) Tanıma işleminin bölgesel veya küresel güçler tarafından örneğin BM Güvenlik

Konseyi'nin daimi üyeleri tarafından yapılmasına ihtiyaç olup olmadığı veya tanımanın kendisinden ayrılacak olan mevcut devlet tarafından yapılmasına gerek olup olmadığı gibi sorular cevapsız kalmaktadır. Ancak şurası oldukça açıktır, uluslararası tanınma sayesinde bir devlet uluslararası toplumdan meşruiyet almış olur. Bu sayede tanınmamış bir devlet diğer devletlerin nazarında devlet olarak kabul edilerek ayrıcalıklı ve üyeleri sadece devletlerden oluşan devletler kulübüne girmeye hak kazanır. Bu sayede söz konusu siyasal oluşum uluslararası örgütlere üye olabilir, uluslararası pazarlara erişebilir ve en önemlisi egemenliği düzenleyici kurallara tabi olmaya hak kazanır. Bir başka deyişle uluslararası sistemde yer alan diğer devletler tanınan yeni devletin toprak bütünlüğüne saygı (territorial integrity) ve iç işlerine karışmama (non-intervention) gibi devletler arasında geçerli olan uluslararası hukuk kuralları kendisi içinde geçerli olmaya başlar.

Tanınmamış bir bölge için uluslararası tanınmadan yoksun olmanın anlamı öncelikle uluslararası toplumun gözünde siyasi açıdan meşruluğunun (legitimacy) olmayışıdır. Söz konusu birim eğer uluslararası sistemdeki mevcut devletler tarafından tanınmıyorsa her ne kadar devlet olma kapasitesine sahip olsa da meşru olarak görülmediğinden devlet olarak değer görmez ve yaptığı tüm eylemler uluslararası hukuk açısından çoğunlukla meşru görülmez. (Riegl, 2014: s.21)

Mevcut bir devletten ayrılarak yeni bir devlet haline gelen birimlerin devlet olarak tanınmaması durumunda söz konusu birim için bu durum bir devletin sahip olduğu birçok haktan ve sorumluluktan faydalanamaması anlamına gelmektedir. Buna göre bir devlet tanınmadığı zaman genel olarak şu durumlarla karşı karşıya kalmaktadır.

1) ***Tanınmayan devletler uluslararası sistemde devlet olarak kabul görmedikleri için sistem tarafından korunmadıkları için uluslararası anarşik ortamda güvenlik ikilemi (security dilemma) ile karşı karşıya kalırlar***
2) ***Güvenlik endişeleri genel olarak tartışmalı, düzenlenmemiş sınırların korunması ve kendi egemenlik alanındaki topraklarda yeniden savaş çıkma ihtimalinden kaynaklanmaktadır.*** (Caspersen 2012: s.45)

3) ***Egemen bir devlet olarak görülmediği için mevcut devletlerle eşit statüde görülmez***
4) ***Diğer devletlerle diplomatik ilişki kurmada sorun yaşar***
5) ***Sadece devletlerin üye olduğu uluslararası örgütlere kabul edilmez (members only)***
6) ***Mevcut devletler gibi antlaşma yapamaz***
7) ***Toprak bütünlüğü güvence altında değildir. Bu nedenle diğer devletler tarafından iç işlerine müdahale edilebilir.***
8) ***Güvenlik ikilemi yaşadıklarından savunma harcamaları daha fazladır.***
9) ***Mevcut devletler tarafından pazarlık konusu yapılabilir***
10) ***Uluslararası toplum tarafından dışlanmaya maruz kalır. Ambargo ve izolasyonlarla cezalandırılabilir.***
11) ***Diğer devletlerle ekonomik ve siyasi ilişki kurmakta zorlanabilir. İkili veya çoklu ticari ve ekonomik antlaşma yapmakta zorlanabilir.***
12) ***Tanınmamış bir devletin kanunlarının hukuki değeri ve bağlayıcılığı yoktur. Bu açıdan uluslararası yargı ve hakemlik organlarına başvurması sınırlıdır***
13) ***Mevcut devletlerin oluşturduğu uluslararası kuruluşlardan borç, yardım ve hibe almada sıkıntı yaşarlar.***
14) ***Tanınmayan bir devletin verdiği kimlik kartları veya pasaportları tanınmadığı için vatandaşlarının yurtdışına gidip gelmelerinde sorun yaşarlar. Bu durumda insanlar ya ana devletin pasaportunu ya da patron devletin verdiği pasaportları kullanarak yurtdışına çıkabilirler***
15) ***Tanınmayan devletlere gelen turist sayısı azdır. Güvenlik endişeleri ve ana devletin yurtdışı misyonlarını kullanarak yaptıkları aleyhte tanıtım kampanyaları nedeniyle turistlerin gelmesi engellenir.***
16) ***Bu devletler tanınmadıkları için uluslararası hava limanlarına direkt olarak uluslararası uçuşlar yapılmaz bu durumda genellikle patron devlet üzerinden aktarmalı olarak ulaşım sağlanır.***
17) ***Uygulanan izolasyon ve ambargolar nedeniyle hava, deniz limanlarından ve karayolu gümrük kapılarından çoğunlukla uluslararası pazarlara ihracat ve ithalat yapamazlar genellikle patron devlet üzerinden bu işlemler gerçekleştirilir.***

18) ***Tanınmayan devletin kurumlarının uluslararası kurumlardan akreditasyon almalarında sorunlar meydana gelir. Örneğin eğitim kurumlarının diplomaları başka devletlerde geçerli sayılmayabilir.***
19) ***Tanınmayan devletlerin vatandaşları uluslararası sportif, kültürel ve sosyal faaliyetlere kendi devletleri adına katılamazlar. Örneğin FIFA Dünya Kupası, Şampiyonlar Ligi gibi organizasyonlarda yer alamazlar.***
20) ***Uluslararası sistemde olmadıkları var sayıldığından posta, kargo veya lojistik faaliyetlerde kullanılabilecek direkt adresleri yoktur. Örneğin Almanya'dan KKTC'ye bir kişi posta gönderecekse adres satırının sonuna via Mersin 10 Turkey yazmak durumundadır. Bu ibare Türkiye'nin Mersin şehri aracılığıyla anlamına gelmektedir.***

Görüldüğü gibi devlet vasfını kazanmış olan ancak tanınmayan siyasal oluşumlar için tanınmamanın birçok dezavantajı bulunmaktadır. Bu nedenle *tanınmamış devletlerin yaşadıkları güvenlik sorunları, uluslararası meşruluk ve hukuk sorunları ile dış tehditler ve uluslararası toplumdan dışlanma gibi sebepler tanınmamış devletlerin güvenlik harcamalarını ve devlet kurumları için yaptıkları harcamalarının artmasına neden olur. Ayrıca uluslararası tanınmanın eksikliği ve izolasyonlar bu bölgelerin üyeleri sadece devletlerden oluşan "dünyanın en ayrıcalıklı siyasi kulübüne" girmesine engel olmaktadır*. Bu nedenle tanınmayan devletler siyasi ve ekonomik küreselleşmenin getirdiği neredeyse hiçbir şeyden faydalanamazlar. Uluslararası tanımanın bu önemi öncelikle tanınmamış bölgelerin dahili durumları üzerinde olumsuz etkilere ve zorluklara sebep olurken aynı zamanda dış tehditlere de açık hale getirmektedir. Bu nedenle tanınmayan devletler kendilerini bağımsızlıktan çok ekonominin daha önemli olduğu anarşik bir dünyada bulurlar.

4.4 Mevcut Devletlerin Yeni Oluşan Devletleri Tanıma veya Tanımama Kararlarına Etki Eden Başlıca Faktörler

Yeni bir devletin oluşarak tarih sahnesine çıkmasında veya tanınmayan bir devlet olarak kalmasında belirleyici unsur esas itibariyle o dönemde uluslararası sistemde var olan mevcut devletlerin yeni oluşuma karşı gösterdikleri tepkilerdir. Zira mevcut devletler kendi üyelerinden birinin içinden çıkan başka bir devleti tanıma noktasında uluslararası hukuktaki toprak bütünlüğü ilkesi gereği istekli olmayabilirler. Ancak ***genel itibariyle devletlerin yeni bir devleti tanıma ve***

tanımama kararlarını kendi ulusal çıkarlarına göre aldıkları görülmektedir. Bu noktada yeni ortaya çıkan devletin mevcut devletlerle aynı veya benzer dünya görüşüne veya yönetim şekline sahip olması tanıma kararını olumlu yönde etkilerken farklı dünya görüşüne veya yönetime sahip olması olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında mevcut devletlerin yeni kurulan devlet üzerindeki stratejik çıkarları da olumlu veya olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Örneğin eğer komşu bir devletin petrol bakımından zengin bir bölgesi bağımsızlık ilan ediyorsa ve bu petrolü o devlet üzerinden satmak istiyorsa bu durum da o yeni oluşumun tanınmasına daha sıcak bakacaktır.

Bunun dışında tanınmamış bölgenin sahip olduğu önceki statüsü de mevcut devletlerin tanıma veya tanımama kararını olumlu veya olumsuz yönde etkileyen bir durumdur. Zira eğer bağımsızlık iddiasında olan bir bölge mevcut bir devletin içinde özerk veya otonom bir statüye sahipse bu durumda yeni bir devlet olarak tanınması kolaylaşırken herhangi bir özerkliğin veya otonominin olmaması da bu bölgenin tanınmasını zorlaştırıcı bir unsur olarak görülebilir. Örneğin bugün Kuzey Irak Kürt Bölgesi bağımsızlık ilanında bulunsa söz konusu bölgenin merkezi Irak yönetiminden farklı otonom yapısı nedeniyle uluslararası toplum tarafından bağımsızlığının tanınma olasılığının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında dünyadaki *mevcut federal veya uniter devletler içinde belirli bir otonomiye veya özerkliğe sahip yerlerin potansiyel olarak devletten ayrılmayı kolaylaştırıcı bir özelliği olduğu sonucu çıkarılabilir. Ancak çoğu durumda söz konusu bölgelere verilen kısmi özerklik veya otonomi bu yerlerin o ülke içinde kalması için kolaylaştırıcı bir etki sağlamakta ve kendilerini demokratik olarak ifade etme imkanı sunmaktadır*.

Tanınmayan devletlerin tanınma veya tanınmama durumlarına etki eden bir başka faktör de belirli bir ideolojinin etnik veya sivil olarak meşrulaştırılmasıdır. Bu durumda ayrılıkçı bir hareket mevcut bir devletten ayrılırken etnik temellere dayanan bir ideolojik altyapı ile veya sivil değerlerin meşrulaştırılması yoluyla kendi varlığını meşrulaştırma yoluna gittikleri bu maksatla söz konusu siyasal birimlerin kendi kaderini tayin hakkını kullandıklarını iddia ettikleri görülmektedir. Bir bakıma tanınmayan devletlerin içinde bulundukları durumu düzeltmek için kendi kaderini

tayin hakkını kullanmaktan başka seçenekleri kalmadıklarını ifade ettikleri söylenebilir.

Mevcut devletlerin tanıma veya tanımama durumlarına etki eden bir başka faktör de tanınmayan devletlere yapılan uluslararası müdahalenin çoğu zaman mevcut de facto yönetimlerin varlığını devam ettirmelerinde kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Esas itibariyle tanınmayan devletlerin uluslararası toplumun gündemine gelmesi ve bu bölgeye düzenlenen uluslararası müdahalenin söz konusu oluşumların varlıklarını devam etmelerine yardım ettiği görülmektedir.

4.4.1 Kollektif Tanımama: İdeoloji ve Stratejik Çıkarlar

Tanıma konusunda 1. Dünya Savaşı sonrasına kadar etkili hükümet yönetiminin eksikliği dışında yeni kriterlerin ortaya çıkması ile birlikte başka bir boyut kazanamaya başlamıştır. Zira bu dönemde tanıma veya tanımama, ideolojik düşüncelere paralel olarak stratejik çıkarların ve askeri ittifakların daha önemli olduğu kollektif bir yapıya dönüşmeye başlamıştır. Buna göre kollektif olarak tanımama (collective non-recognition) politikası uluslararası hukukta ilk olarak 1930'larda Japonya'nın Çin topraklarında kendine bağlı Mançuko isimli bir kukla yönetim kurması sonrasında uygulanmıştır.[124] Buna göre Milletler Cemiyeti Mançuko devletinin yasal olarak Çin'e ait olduğunu deklare etmiştir. Ayrıca ABD bu dönemde yayımladığı Stimson Doktrini ile bir hakkın illegal bir yöntemle elde edilemeyeceğini bu nedenle Mançuko devletinin yasa dışı bir yöntemle yani güç kullanarak kurulduğunu dolayısıyla bilinçli olarak tanınmaması gerektiğini ifade etmiştir. (Crawford, 2006: s.130)

Bu dönemde Mançoko devletine karşı olan itirazlar esas itibariyle bu devletin tam anlamıyla kukla bir devlet olmasından kaynaklanmaktaydı. Bu nedenle söz konusu devlet de facto olarak bile bölge üzerinde bağımsızlık elde edememişti. Bunun yanında daha önceki dönemde herhangi bir bağımsızlık mücadelesinin olmaması ve siyasi gücün Japon görevlilerin elinde olması bu devletin kukla bir hükümete sahip olduğu iddialarını güçlendirmiştir. Fakat buna rağmen Mançuko

[124] Mançuko devleti 1931 yılında bölgenin Japonlar tarafından işgal edilmesinin ardından 1932 yılında Japonya'ya bağlı bir kukla hükümet kurulmuştur. Ancak bu hükümetin varlığı Japonların 1945 yılında 2. Dünya Savaşını kaybetmelerinin ardından son bulmuştur.

devleti siyasi sebeplerden ve ulusal çıkarlardan dolayı o dönemde, Japonya, El Salvador, Vatikan, Almanya Macaristan tarafından hukuki (de jure) olarak tanınırken SSCB tarafından da de facto olarak tanınmıştır. Ayrıca 2. Dünya Savaşının patlak vermesinin ardından Japon ve Alman ittifakının kontrolü altında yer alan Polonya, Romanya, Bulgaristan, Finlandiya ve Tayland tarafından da hukuki olarak tanınmıştır. (Duara, 2004: s.86)

2. Dünya Savaşı devam ederken tanıma konusu oldukça politize olmuştur. Buna göre kurulan kukla devletlerin ittifakların yanında veya karşısında olmasına bağlı olarak tanınmasına veya tanınmamasına karar verilmiştir. Savaş devam ederken Avrupa'da bile Almanya'ya bağlı kukla devletler kurulmuştur. Örneğin 1941–1945 yılları arasında Yugoslavya topraklarında Bağımsız Hırvatistan devletini, 1939–1945 yılları arasında Çekoslovakya'da Birinci Slovak Cumhuriyeti'ni yine 1940–1944 yılları arasında Fransa'da Vichy Fransa'sı isminde bir kukla devlet kurmuştur. (Crawford, 2006: s.79)

Genel bir değerlendirme yapıldığında 2. Dünya Savaşı döneminde kurulan kukla devletlerin günümüzde kurulan tanınmamış veya kısmı tanınmış devletlerden birçok yönden farklılık gösterdiklerini söylemek mümkündür. Bu farklılıkları kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür. (Caspersen, 2012: s.29)

1) 2. Dünya Savaşında kurulan devletler kukla devletler olarak anılmaktaydı. Bunun en büyük sebebi bu devletlerin yönetimlerinin dışarıdan zorla dayatılan liderler vasıtasıyla yapılıyor olması ve bu yöneticilerin büyük oranda dış etki altında kalmalarıdır. Bu nedenle de facto olarak bile bağımsız oldukları söylenemez. Günümüzde yer alan tanınmamış devletleri bu devletlerde ayıran en büyük fark belki de bu fiili bağımsızlık durumudur. Zira günümüzde yer alan tanınmamış devletlerin her ne kadar koruyan ve gözeten başka bir dış devlet (patron state) olsa da yine de iddia ettikleri topraklar üzerinde çoğunlukla fiili olarak kendileri etkilidir.
2) 2. Dünya Savaşı döneminde kukla devletleri tanıma veya tanımama stratejik çıkarlara göre yapılan bir durumdu. Genellikle kukla devletler ittifak içinde olan devletler tarafından bir bölge güç kullanarak ele geçirildikten sonra yeni bir devlet gibi kurulur ve yönetilirdi. Buna göre ittifak içinde olunan devletler

bu devleti tanırlar karşı ittifakta olanlarda tanımamayı tercih ederlerdi. Tarafsız olanlarda duruma kendi çıkarlarına uygun olan opsiyonu seçerlerdi. Günümüzdeki tanınmayan devletler için ise benzer bir durum en azından ittifak bazında yapılmamaktadır. Örneğin Avrupa Birliği üyesi olan bazı devletler Kosova'nın bağımsızlığını tanırken bazıları tanımamayı tercih etmektedirler.

Devlet oluşum sürecinin hukuki ve meşru olması gerektiği yaklaşımının özellikle 2. Dünya Savaşından sonra kurulan uluslararası sistem içinde büyük önem kazandığını söylemek mümkündür. Öyle ki 1945 sonrasında kurulan devletlerin rejimleri veya güç kullanımı yoluyla devlet kurulması bu devletleri tanımayı reddetmek açısından mazeret olarak ileri sürülmeye başlanmıştır. Örneğin 1965–1978 yılları arasında beyaz azınlığın haklarını ön planda tutan Rodezya devleti hükümetin yönetim eksikliği nedeniyle hiçbir ülke tarafından tanınmadığı gibi BM Güvenlik Konseyi tarafından yasadışı ırkçı rejim olarak kabul edilmiştir. (Crawford, 2006: s.129) Bununla birlikte kollektif tanımama yaklaşımı Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Namibya'dan vazgeçmediği dönemlerde ve 1991 yılında Irak'ın Kuveyt'i ilhak ettiğini açıklamasından sonra da uygulanmıştır. BM Güvenlik Konseyi bu olaylarda üyelerini hukuksuz durumu meşrulaştırmamak adına üye devletleri tanımamaları için çağrıda bulunmuştur. (Caspersen, 2012: s.29) Fakat BM Güvenlik Konseyi'nin tüm olaylarda aynı benzer tutumu sergilediğini söylemek oldukça güçtür. Örneğin Mart 2014'te Ukrayna'dan ayrılarak Rusya Federasyonu'na katılan Kırım konusunda Güvenlik Konseyi üye devletleri söz konusu hukuksuz durumu tanımamaları için bir karar alamamıştır. Yine benzer şekilde BM üyesi 110 devlet tarafından tanınan Kosova için Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden Rusya'nın veto etmesi nedeniyle Kosova BM üyesi olamamıştır.

Yeni bir devleti tanıma veya tanımama soğuk savaş döneminde mevcut devletler açısından ideolojik ve stratejik çıkarlara dayanmaktaydı. Dış saldırı veya genel olarak güç kullanımı sınır değişiklilerinin uluslararası tanınması için gerekli bir engel teşkil etmemekteydi. Örneğin 1975 yılında Endonezya, Doğu–Timor'u işgal ettiğinde BM'nin bu bölgeyi "kendi kendini yönetemeyen bölge" ilan etmesine ve bu bölgenin kendi kaderini tayin hakkında ısrar etmesine rağmen o dönemde Avustralya

devleti Endonezya'da o dönemde iktidarda olan Batı yanlısı hükümeti desteklemiştir. Kuşkusuz Avustralya'nın Doğu-Timor konusunda Endonezya hükümetine destek vermesinin ardında kendi ulusal ve stratejik çıkarları bulunuyordu. Zira o dönemde Avustralya ve Doğu Timor arasındaki kıta sahanlığında bulunan kaynakların sömürülmesi antlaşması bulunmaktaydı. (Crawford, 2006: s.168–169)

Mevcut bir devlete karşı bağımsızlık ilan eden ve mevcut devletle savaşa giren ayrılıkçı hareketlerin verdikleri bağımsızlık savaşlarının yoğunluğunun farklılık göstermesi oldukça anlamlıdır. Örneğin Transdinyester'de meydana gelen çatışmalarda 1000 kişi hayatını kaybederken, 1991–1992 yıllarında Güney Osetya ve Gurcistan arasında yaşanan silahlı çatışmalarda 1.000 kişi ölürken 2008 yılında meydana gelen çatışmada ise 500 kişi hayatını kaybetmiştir. Diğer taraftan Dağlık Karabağ bölgesinde yaşanan çatışmalar 2 yıl boyunca devam etmiş ve en az 25.000 insan hayatını kaybetmiştir. Somaliland'ta 2 büyük şehrin 1988'de bombalanması sonucu en az 55.000 insanın öldüğü tahmin edilmektedir. Eğer birimlerin de facto bağımsızlık mücadelesi daha uzun yıllar devam etmişse bu durumda kayıpların daha korkunç olduğu görülmektedir. Örneğin Sri Lanka'da Tamil gerillalarının sürdürdüğü silahlı mücadele sonucunda 80–100 bin arasında insanın öldüğü tahmin edilmektedir. Benzer şekilde Çeçenistan'da Çeçen Cumhuriyetinin kurulması ile sonuçlanan çatışmalarda 46.500 insan ölmüştür. Ancak bu gibi olaylarda belki de en büyük insan kaybı Biafra'nın bağımsızlık mücadelesi sırasında çatışmalar ve açlık sonucunda 3 milyona yakın insanın ölmesi sonucunda yaşanmıştır. (Caspersen, 2012: s.30)

Bunun dışında bazı devletlerin kurulmasıyla sonuçlanan savaşlarda sistematik etnik temizlik uygulamaları da görülmüştür. Örneğin Yugoslavya Federasyonu'na bağlı olan iki Sırp devletçiği; Sırp Cumhuriyeti ve Krayina Sırp Cumhuriyeti 1990'lardaki dağılma sürecinde kendi kontrolleri altında bulunan bölgeleri hemojen hale getirmek için askeri güç kullanarak bu bölgede yaşayan Sırp kökenliler dışındaki insanlara karşı etnik temizlik uygulamışlardır. Buna göre örneğin 1994 yılında Karayina Sırp Cumhuriyeti yayınladığı resmi bir belgede her ne kadar daha fazla Hırvat ve diğer azınlıklar olsa da kendi kontrolü altındaki toprakların % 95'lik kısmının sadece Sırp orijinli insanlardan oluştuğunu ilan etmiştir. (Caspersen, 2012: s.30) Bununla birlikte tanınmayan devletlerin oluşum süreçlerinin hepsinde etnik

temizlik yapılmıştır şeklinde bir genelleme yapmak mümkün değildir. Örneğin Transdinyester ve Somaliland'ta meydana gelen çatışmalar etnik temizlik olarak nitelendirilemez.

Tanınmamış bölgeler için yaşanan savaşların hemen hepsinde benzer şekilde can kayıplarının dışında ayrıca çok sayıda mülteci ve yerinden edilmiş insan görmek mümkündür. Bu insanlar kasıtlı olarak tasarlanmış kampanyalar sonucunda veya kendi yaşadıkları bölgelerde meydana gelen çatışmalar nedeniyle yaşadıkları bölgeleri terk ederek o bölgeden ya ülke içinde daha güvenli bölgelere kaçmakta ya da mülteci olarak başta komşu devletler olmak üzere diğer devletlere sığınmaktadırlar. Örneğin etnik temizlik sonucu kurulan Dağlık Karabağ bölgesinden 750 binden fazla Azeri Azerbaycan'a kaçmıştır. Yerinden edilen bu insanların yerine Ermenistan'dan insanlar getirilerek yerleştirilmişlerdir. Yine benzer şekilde Abhazya ve Güney Osetya'da meydana gelen savaşlar ve çatışmalar sonucunda 352.000 insan yerinden olmuştur. (De Wall, 2003: s.285)

Genel olarak değerlendirildiğinde mevcut bir devletten ayrılan bölgeler ile mevcut devlet arasında bir husumet veya düşmanlık olması durumunda yaşanan çatışmaların yoğunluğu arttığı gibi bu durumdan etkilenen insanların sayısı da artmakta hem can kayıpları hem de mülteci ve yerinden edilmiş kişilerin sayısı artmaktadır. Bu durum soruna barışçıl bir çözüm bulunmasını zorlaştırdığı gibi tanınmayan devletlerin uluslararası meşruluk kazanmasını da olumsuz olarak etkilemektedir. (Caspersen, 2012: s.30–31)

Tanınmayan devletler üzerinde meydana gelen farklı savaş ve çatışma tecrübeleri o bölgede yaşayan insanların duygusal korkularını derinden etkilemektedir. Bu bölgelerde yaşayan insanların sürekli olarak çatışma altında olmaları bölgenin geleceğine ilişkin güvenlerinin azalmasına neden olduğu gibi fiziksel olarak bir çöküntüye de neden olmaktadır. Bu yüzden bağımsızlık mücadelesini sürdüren yönetici ve liderler işlevsel bir birim geliştirdikleri zaman büyük zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Başka bir deyişle verilen bağımsızlık mücadelesi uzadıkça bu durum o bölgede yaşayan insanların geleceğe daha az umutla bakmalarına ve mücadeleye katılımlarının azalmasına neden olmaktadır.

Örneğin Transdinyester'de çatışmaların azlığı nedeniyle insanların fiziksel çöküntüleri sınırlı olurken Çeçenistan'da insanların fiziksel olarak çöküntüye uğradığını ve geleceklerinden pek umutlu olmadıklarını söylemek mümkündür.

Esasında tanınmayan bölgelerin oluşumuna neden olan faktörlerin başında mevcut devletin çökmesi (state breakdown) veya mevcut devletin otoritesinin zayıflamasının (state weakness) geldiğini söylememiz mümkündür. Öyle ki *mevcut bir devletin gerek siyasi gerekse ekonomik olarak zayıflamaya başlaması durumunda devlet içinde öncelikli olarak ayrılıkçı bir grup (seperatist group) oluşmaya başlar ve bu grup devlet zayıfladıkça gücünü ve katılımcı sayısını arttırır ve uygun bir anda zaten zayıflamakta olan devlet otoritesine karşı isyan ederek çatışmaya başlar. Bunun sonucunda devletin belirli bir bölgesinde fiili olarak bağımsızlık elde edebilir ve sonraki ayrılma arzusunu gerçekleştirebilir*.

Eğer mevcut devlet bu ayrılıkçı hareketle baş edemezse o bölge bir süre sonra ana devletten ayrılarak kendi devletini ilan eder. Bu duruma en uygun ve en güncel olarak Kırım Özerk Cumhuriyeti ve Ukrayna'da Rus kökenlilerin çoğunlukta olduğu Doğu ve Güney şehirleri verilebilir. Zira siyasi bir kriz sonrasında Ukrayna'da devlet otoritesinin zayıflaması ile birlikte ilk başta çoğunluğu Rus kökenli insanlardan oluşan Kırım Özerk Cumhuriyeti kendisine karşı herhangi bir baskı veya ayrımcı (discriminative) bir uygulama yokken ilk önce bağımsızlığını ilan edip ardından Rusya Federasyonu'na katılma kararı almıştır. Tamamıyla uluslararası hukuka ve Ukrayna Anayasa'sına aykırı bir biçimde gerçekleşen bu durum uluslararası sistemdeki devletlerin çoğunluğu tarafından meşru olarak kabul edilmese de bu bölge artık Rusya Federasyonu'na katılmıştır. Ayrıca Ukrayna devleti ülkenin doğusundaki şehirlerinde de fiili olarak kontrolü kaybetmiş durumda bu bakımdan zayıf bir devlet görünümünde bulunmaktadır.

Diğer taraftan mevcut bir ayrılıkçı hareketle mücadele eden devletin bir süre sonra kendi gücünü tekrardan kazanarak bu güçleri yendiği veya bu bölgeler üzerinde kendi devlet otoritesini kurduğu görülebilmektedir. Örneğin Çeçenistan'da bir süre fiili kontrolü kaybeden Rusya'nın bir süre sonra Çeçen mücahitleri yenilgiye uğratarak bölgenin kontrolünü tekrar ele aldığı görülmüştür. Benzer şekilde Sri

Lanka'da hükümet güçlerinin ülkenin Tamil etnik grubunun yaşadığı bölgenin bağımsızlığı için mücadele eden ayrılıkçı Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları örgütünü Mayıs 2009'da yenmesiyle bu bölge üzerinde tekrar kontrolü ele geçirmişlerdir. Fakat bu bölgelerde kalıcı olarak barışın söylendiğini söylemek oldukça güçtür. Bu nedenle bu bölgeler için "ne savaş ne barış olan yerler" deyimi kullanılmaktadır. (Caspersen ve Stansfield, 2011: s.2)

Tanınmamış devletler için bir başka riskli durum ise toprak bütünlüklerinin garanti altında olmamasıdır. Çünkü bu devletlerin uluslararası sistem içinde hukuki olarak meşrulukları olmadıkları için kendisinden ayrıldığı bir devlet dışında başka devletler tarafından da işgal edilebilir veya kontrol altında tutulabilir. Bu durumda iç işlerine karışmama (non-intervention) prensibi de bu bölgeler için geçerli değildir. Dolayısıyla bu devletlerin ortadan kalkmasının sürekli bir risk altında olduğunu söylemek mümkündür. Bu yaklaşım insanların zihnini belirgin olarak kuşatma eğilimindedir.

4.4.2 Tanınmamış Bölgelerin Önceki Statülerinin Bağımsızlık Kazanmalarına Etkisi

Uluslararası sistemde tanınmamış bölgelerin mevcut bir devletten ayrılmadan önce sahip oldukları statüleri çeşitli farklılıklar gösterdiği gibi bu durum kendilerinin ayrılmadan sonraki pozisyonları açısından da önemlidir. (Caspersen, 2012: s.31) Zira mevcut bir devletten ayrılmak esasında o devletin toprak bütünlüğünün ihlali anlamına gelmektedir. Ancak bazı tanınmamış bölgelerin durumu ayrılmadan önce sahip oldukları statüleri sebebiyle diğerlerine göre farklılık göstermektedirler. Örneğin Dağlık Karabağ, Güney Osetya, Abhazya, Çeçenistan ve Kosova gibi yerler ana devletten ayrılmadan önce otonom bölgeler veya otonom cumhuriyetler olduğundan 1990'ların başlarında çıkan çatışmalardan sonra üyesi oldukları federasyonlardan ayrılarak bağımsızlıklarını ilan edip uluslararası toplum tarafından tanınmak istemişlerdir. Ancak uluslararası toplumun birleşik cumhuriyetlerin tanınmasına yönelik olarak göstermiş olduğu tavrı 2008 yılında Kosova'nın bağımsızlığına kadar devam ettirdiğini görmek mümkündür.

Tanınmayan bölgelerin sahip oldukları özerklikleri nedeniyle daha önce kurulan otonom kuruluşların devlet benzeri yapıların kurulmasına temel olarak

kullanıldığını görmek mümkündür. Bu tartışmalı durum esas itibariyle kurumsal dayanaktan yoksun birimler için bir başlangıç noktası olmaktadır. Ancak unutmamak gerekir ki eski otonom bölge ve de facto bağımsız topraklar birbiriyle tıpa tıp aynı olmayabilir. Çünkü bazı durumlarda yaşanan çatışmalar sonrasında yapılan ateşkes antlaşması ile çizilen sınır ile bağımsızlık hareketini yönlendiren liderin arzuladığı sınırlar mevcut sınırlardan daha fazla olabilir. Örneğin Azerbaycan'a bağlı Dağlık Karabağ Özerk bölgesi ile sözde mevcut Dağlık Karabağ Cumhuriyetini karşılaştıracak olursak, daha önce Dağlık Karabağ Özerk bölgesine bağlı 2 bölgenin şimdilerde kısmi olarak Azerbaycan'ın kontrolü altında olmasına karşılık Ermenistan ile arasındaki bölgeden 7 bölgenin ek olarak bu yeni oluşumun kontrolü altında olduğunu görmek mümkündür. Söz konusu bu bölgeler esasında akraba devlet (kin-state) olan Ermenistan'a erişimi garanti altına alırken aynı zamanda bir tür askeri tampon bölge işlevi görmektedir. (Caspersen, 2012: s.31)

Tanınmamış bölgelerin aşağı yukarı tamamında hak iddiasında bulundukları coğrafik bölgeler iyi tanımlanmış durumdadır. Bu bölgeler çoğunlukla yerel etnik azınlığın çoğunlukta olduğu ve genel nüfustan farklılaşmaya başladığı bölgeleri kapsamaktadır. Örneğin KKTC, Sırp Cumhuriyeti ve Krayina Sırp Cumhuriyetinde nüfusun büyük çoğunluğunu aynı etnik gruba ait kişiler oluşturmaktadır. Örneğin Krayina Sırp Cumhuriyeti'nin neredeyse tamamı Sırplardan oluşurken KKTC'deki nüfusun tamamı da Kıbrıslı veya Türkiyeli Türklerden oluşmaktadır.

Tanınmamış bölgeler içinde statü değişikliği bakımından en ilginç olanı belki de Tayvan'dır. ***Bu devlet aşamalı olarak tanınmışlığını (gradual de-recognition) kaybetmiştir.*** Çin'de meydana gelen iç savaş sonrasında ideolojik olarak Batılı devletlerin görüşlerine yakın bir rejim olan Tayvan iç savaş sonrası dönemde uluslararası toplum tarafından Çin'in meşru temsilcisi olarak kabul edilmiştir. Ana kara Çin üzerinde fiili bir kontrolü olmamasına rağmen ana vatan Çin'in adına BM Güvenlik Konseyinde daimi üye olarak yer almıştır. Ancak ABD başta olmak üzere uluslararası toplumdaki diğer devletlerin 1970'li yıllarda Çin Halk Cumhuriyeti'ni Çin'in resmi temsilcisi olarak tanıması üzerine Tayvan ile olan diplomatik ilişkiler bir anda kesilerek Tayvan zaman içinde aşamalı olarak tanınmışlığını yitirmeye başlamış hatta 1971 yılında BM üyeliğini de kaybetmiştir.

Sonuç olarak tanınmamış bölgelerin bağımsızlık ilanından önce sahip oldukları özerklik durumları bu yerlerin kontrol altında tuttukları bölgelerde de facto kontrol kazanmalarından sonra uluslararası sistem içindeki yerlerini etkilediği gibi uluslararası toplumun bu yerlere bakış açılarını ve dolayısıyla bu yerlerin maruz kalacakları izolasyon seviyesinin yüksek veya düşük olmasına etki etmektedir. Buna göre eğer bir bölge mevcut bir devletin içinde belirli bir otonomiye sahipse bu yerin o devletten ayrılması durumunda uluslararası toplumun göstereceği tepki daha az olabileceği gibi uygulanacak olan yaptırımlar ve izolasyonlar daha az olmaktadır.

4.4.3 İdeolojinin Meşrulaştırılması: Etnik ve Sivil Milliyetçilik

Tanınmamış devletlere uluslararası hukuk perspektifinden bakıldığında teknik olarak ne şekilde oluşmuş olursa olsun ve ne kadar uzun süre belirli bir alanı kontrol ediyor olursa olsun bu bölgelerin meşruluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu bu yerlerin öncelikli uğraşı kendilerinin elde ettikleri de facto bağımsızlığı meşrulaştırmaktır. (Pegg, 1998b: s.1) Bunun için tanınmamış devletlerin öne sürdükleri temel argümanları kendi kaderini tayin hakkı olmuştur. Bir başka deyişle tanınmayan devletlerin büyük bir bölümü mevcut bir devletten ayrılırken mazeret olarak self–determination hakkını öne sürmüşlerdir. Örneğin Abhazya 1999 yılında yayınladığı bağımsızlık bildirisinde "Abhazya'nın insanları tarafından kendi kaderini tayin hakkı kullanılarak meydana getirilen devletimizin başta BM ve AGİT olmak üzere tüm devletler tarafından bağımsız bir devlet olarak tanınmasını istiyoruz" diyerek self determination prensibine vurgu yapmışlardır. (Act of State Independence of The Republic of Abkhazia, 1999) Birçok olayda görüldüğü gibi self-determination ilkesi etnik olarak tanımlanmaktadır. Örneğin Karayina Sırp Cumhuriyeti Sırp devleti olarak bağımsızlığını ilan ederek dönemin Hırvatistan devlet başkanı Franjo Tudjman'ın Sırplara karşı soykırım uygulayacağını iddia etmişlerdir. Bu şekilde bağımsızlık ilan ederek Hırvatistan içindeki Sırp azınlığın soykırımdan korunacağını ileri sürmüşlerdir. (Pegg, 1998b: s.93) Bununla birlikte Krayina bölgesinin tarihsel olarak Sırp toprağı olduğunu ve Sırpların saldırgan taraf olamayacağını ifade etmek için "Sırplar kendi toprakları içinde kendilerine karşı saldırgan olamazlar" şeklinde bir argüman kullanmışlardır. (Caspersen, 2012: s.30)

Ancak unutmamak gerekir ki kendi kaderini tayin şeklinde oluşan tüm ayrılıkçı hareketlerin etnik kökene dayanmamaktadır. Transdinyester ve Somaliland örneklerinde olduğu gibi ulus inşa süreci etnik kökenden çok farklı etnik kökene dayalı sivil formatta oluşmuştur. Buna göre örneğin 1989 yılında Transdinyester nüfusunun %33,8'i Moldovyalılar, % 28,8'i Ukraynalılar ve % 28,7'lik kısmı ise Ruslar'dan oluşmaktadır. (Protsyk, 2009: s.262) Bir başka deyişle tek başına herhangi bir etnik unsur bu bölgede dominant olmamasına ve her üç etnik kökene mensup insanların etnik ana vatan (homeland states) devletleri Transdinyester'in dışında olmasına rağmen kendi kaderini tayin hakkından yararlanmak istemişlerdir. Bir bakıma bu bölgede etnik Transdinyesterlilik dışında sivil formda gelişen yeni ve ayırıcı bir ulusal kimlik çerçevesinde kendi kaderini tayin hakkının kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. (Caspersen, 2012: s.30) Somaliland'ta ise yine benzer bir durum söz konusu olmakla birlikte Transdinyester'den biraz farklılık göstermektedir. Zira Somaliland'ta nüfusun %70'ini Isaaq aşireti oluştururken bunun dışında çok fazla irili ufaklı aşiret bulunmaktadır. Ancak ülke içinde birlik sağlamak ve iç karışıklardan uzak durmak adına yetkili siyasal iktidarın ve aşiretlerin yetkilileri kapsayıcı bir vatandaşlık kimliği oluşturmaya çaba göstermektedirler.

Transdinyester ve Somaliland özelinde verilen bu demografik bilgilerde de görüldüğü gibi her iki tanınmayan devletin iddia ettikleri bağımsızlıkları ulusal etnik karakterden çok vatandaşlık esasına dayalı ve tarihsel devamlılığa odaklanan yapıdadır. Zira Somaliland'lı liderler bölgenin daha önce Birleşik Kralllık'ın koruması altında var olduğunu ve 1960 yılında 5 günde olsa uluslararası sistemde bağımsız bir devlet olarak tanındığının altını çizmektedirler. Diğer taraftan Transdinyester'li yetkililer de benzer bir şekilde bölgenin devamlılık ve tarihsel haklarına vurgu yaparak Transdinyester'in devlet olarak varlığının ilk defa 1924 yılında tanındığını ve bunun Moldovya'dan bile daha önce olduğunu iddia etmektedirler. (Caspersen, 2012: s.30)

Etnik milliyetçilik konusunda başka bir önemli konu da benimsenen milliyetçiliğin statik olmamasıdır. Zira milliyetçiliğin etnik unsurlarının gücü zaman içinde değişime uğrayabilir. Bu konuda verilebilecek en önemli örnek Tayvan örneğidir. Buna göre Tayvan hükümeti başlangıçta ana vatan Çin'in kültürel

özelliklerine dayanan bir ulusal kimlik oluşturmak adına yerel Tayvan kültürünün ifade edilmesini baskı altına almış ve örneğin yerel Tayvan dilinin kullanımını yasaklamıştır. Bu şekilde Tayvan kültürünün baskı altına alınarak Çin kültürünün öne çıkarılmasıyla esasında Tayvan'ın ana vatan Çin'in temsilcisi olduğu ve Çin geleneklerini devam ettirdiği iddiasını güçlendirmek için yapılmıştır. Ancak Tayvan'ın uluslararası sistemde meydana gelen siyasi gelişmeler sonrasında (Çin Halk Cumhuriyeti'nin uluslararası sistemde Çin'i temsil eden devlet olarak tanınmasından sonra) tek Çin politikasından (one China policy) vazgeçmiştir. Bu durum Tayvan'ın yerelleşmesi ve hükümetin daha demokratik bir formata dönüşmesine neden olurken aynı zamanda daha etnik yapılı bir Tayvan milliyetçiliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Chun, 1994: s.54–55) Bu durum uluslararası destek elde etmek için gösterilen çabanın ve iç dinamiklerin zaman içinde benimsenen ideolojiyi etkilemesini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Tanınma konusunun sadece kendi kaderini tayin hakkına dayandığını söylemek mümkün değildir. Öyle görünüyor ki bu hakkı ilham alan ülkelerin liderleri bu iddianın bir limiti olduğunun farkına varmaktadırlar. Zira *tanınmayan devletler sonuç olarak kendi kaderini tayin hakkı iddiaları ile birlikte mevcut bir devletin belirli bir bölgede yaşayan insanların sivil ve politik haklarını aşırı derecede suistimal etmesi sonucunda ortaya çıkan bölünmeye dayalı tedavi edici (remedial) bir hak olarak değerlendirilmelidir.* (Scharf, 2004: s.382) Örneğin Dağlık Karabağ Cumhuriyeti bağımsızlık ilanında Azerbaycan'dan ayrılmasına gerekçe olarak Azerbaycan devletinin bölgeye yönelik olarak ayrımcı ve ırkçı politikalar izlemesini iddia etmiştir. Yine benzer şekilde Transdinyester'li liderler Moldova ile aralarında yaşanan sorunların çözümü için Moldova'nın güç kullanmasından sonra kendi kaderlerini tayin hakkının ahlaki açıdan bir hak haline geldiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Moldova Parlamentosunda Transdinyestere yönelik olarak alınan bir dizi ayrımcılık içeren kanunların çıkarılmasını da ayrılma kararında etkili olduğu ifade edilmiştir. Buna göre bağımsızlık bildirisinde "*Dinyester bölgesinin halkının kendi haklarını korumanın ve insanlık onurunu korumanın dışında başka bir seçeneği kalmamıştır" denilerek bağımsızlık ilanının gerekçesi olarak Moldova'nın uyguladığı bu ayrımcı (discriminative) politikalara dikkat çekilmiştir*. (Kolossov, and O'Loughlin, 1999: s.160)

Diğer taraftan Tamil Kaplanlarının lideri Thiruvenkadam Velupillai Prabhakaran kendilerinin Sri Lanka'dan ayrılma gerekçelerini açıkladığında gördükleri ayrımcı politikaları daha kuvvetli bir şekilde dile getirmiştir. Ona göre "Tamil bölgesinde yaşayan insanlar eşi görülmemiş saldırılara maruz kalmaktadır, tutuklanmalar, hapsedilmeler, işkenceler, tecavüzler ve cinsel tacizler, cinayetler, bombardımanlar ve askeri saldırılar kontrolsüz bir şekilde devam etmektedir. Uzlaşılmaz Sinhala şovenizmi Tamil Eelam bölgesinde yaşayan insanlar için bağımsız olmaktan başka bir seçenek bırakmamıştır. (Caspersen, 2012: s.30)

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemde meydana gelen gelişmelere paralel olarak tanınmayan devletlerin uluslararası tanınma elde edebilmek için giderek artan bir şekilde daha etkili ve daha demokratik devlet benzeri oluşumlar meydana getirme çabası içine girdiklerini söylemek mümkündür.

4.4.4 Uluslararası Müdahalenin Tanınmamış Bölgelere Etkisi

Uluslararası gelişmeler, tanınmamış devletlerin sadece ideolojilerinin meşrulaştırılması etki etmenin yanında aynı zamanda bunların önemli oranda ilk başta ortaya çıkmalarına da etki eder. Bu durumu uluslararası sistemin bir paradoksu olarak değerlendirmek mümkündür. Zira *tanınmayan devletler için kendi kaderini tayin hakkı devletlerin toprak bütünlüğü ve dokunulmazlığı ilkesi gereği sınırlı bir hak olmasına rağmen uluslararası müdahale bu oluşumların hem oluşmalarına neden olur hem de bu birimlerin sonraki dönemde varlıklarını devam ettirmelerine katkı sağlayabilir*. Oysaki mevcut uluslararası hukuk normları gereği bu bölgelerin bırakın hayatta kalmaları ortaya çıkmaları bile devletlerin sınır dokunulmazlığı sebebiyle uluslararası sistemden soyutlanması ve izole edilmesi gerekmektedir.

Söz konusu bu tartışmalı bölgelerde yaşanan çatışmaları sonlandırmak için alınan tedbirlerden biri olan ***barış gücü yerleştirme ilginç bir şekilde esasında o bölgede tanınmamış bir devlet yapısının veya en azından devlet benzeri mekanizmaların kurulmasına yardımcı olduğunu söylemek mümkündür.*** Barış gücü kuvvetleri sadece bu birimlerin sınırlarının belirlenmesini sağlamaz aynı zamanda bu sınırların korunmasına da neden olmaktadır. Örneğin Gürcistan Abhazya

ve Güney Osetya'da barış koruma güçlerinin uzun süre bulunmasını şikayet ederek bu askeri unsurların ateşkesi izlemekten çok esasında sınır muhafızları olarak görev yaptıklarını ifade etmiştir. **(**Wolff, 2008) Yine benzer şekilde Transdinyester'de Rus barış koruma güçleri devlet inşası sürecinde bu bölgede bir tür ikinci savunma hattı gibi işlev görmektedir. (Caspersen, 2012: s.30) Diğer yandan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti örneğinde olduğu gibi BM yaklaşık 50 yıldır Yeşil hat bölgesinde konuşlanarak Kıbrıs'ın kuzeyinde de facto olarak bağımsız bir devlet otoritesinin oluşumuna dolaylı olarak yardım ettiğini söylemek mümkündür.

Genel olarak bakıldığında tanınmamış devletler için uygulanan uluslararası politikanın bu yerlerin görmezden gelinmesi olmuştur. Bu nedenle tanınmayan devletleri destekleyen patron devletin haricinde bu bölgelerde küçük bir uluslararası angajmanın[125] olduğunu söylemek mümkündür. Bu bakımdan ana devletin öne sürdüğü argümanların büyük oranda uluslararası toplum tarafından kabul edildiğini söylemek mümkündür. Bu durumda toprak bütünlüğü ihlal edilen ana devlet genel olarak şu argümanları öne sürdüğü görülmektedir. (Caspersen, 2012: s.36)

- *Kendisinden ayrılmak isteyen birimler yasadışıdır*
- *Bu birimler ana devletin belirli bir bölgesini de facto olarak işgal etmişlerdir*
- *Bu bölgeler etnik temizliğe dayalı olarak oluşmuştur*
- *Bu birimlerin liderlikleri popüler destekten yoksundur*
- *Ancak ana devlet tarafından açıkça kabul edilmesi durumunda uluslararası angajman başlar*
- *Her zaman kasıtlı olarak de politize edilirler*
- *Uluslararası örgütler bu bölgelerin yetkilileri ile ilgilenmezler bu nedenle bu bölgelerle ilgili sorunlar ancak insanların güvenliğini tehdit etmeye ve kökleşmeye başladığında dikkate alınırlar. Bu durum toprak bütünlüğü ilkesine aykırılık teşkil etmez.*

Uluslararası angajman, aktif çatışma devam ederken ayrılıkçı gruplara tanındığı zaman bu söz konusu tanınmayan birimlerin savaşan (beligerency) statüsünün tanınması anlamına geleceğinden ana devletin onaylaması halinde veya

[125] Angajman: Angajman kelime olarak yükümlülük altına girme, taahhüt etme, toplumsal, siyasal bir eylemin içinde yer alma ve ona bağlanma anlamlarını taşmaktadır. Bkz. (Angajman Kuralları Nedir?, 2012)

ayrılıkçı güçlerin organize bir hükümet haline dönüşmesi halinde başka devletler tarafından korunmasına veya onlarla ticari ilişkiler kurmasına izin verir. Bu açıdan bakıldığında tanınmayan devletler arasında egemen olmak (sovereign) veya egemen olmamak (non-sovereign) arasında çok açık bir ayırıcı çizgi bulunmaktadır.

Günümüzde tanınmayan devletlerin dışarıdan aldıkları uluslararası müdahale desteği ve patron devletin sağladığı yardımlar dışında bir de birçok tanınmayan devletin aldığı diaspora (gurbetçi) desteği bulunmaktadır. *Tanınmayan devletlerin birçoğu yurtdışında bulunan diaspora nüfusundan devlet inşası (state building) sürecinde önemli oranda yardım almaktadır. Ayrıca söz konusu bu diaspora nüfusu uluslararası izolasyonlardan muaf olduklarından kollektif tanınmama durumunda bile söz konusu tanınmayan devlete bazı faydalar sağlayabilmektedirler.*

Bazı durumlarda ekonomik veya güvenlik endişelerinden dolayı uygulanan uluslararası angajman daha ileri düzeylere kadar gidebilmektedir. Bu durumda tanınmayan devletler kendilerini daha az izole edilmiş bir pozisyonda bulmaktadır. Bu durum elbette tanınmayan devletlerin çıkarına olmaktadır. Örneğin Somaliland ve Tayvan'ın söz konusu uluslararası angajmanın faydalarını fazlasıyla gördüğünü söyleyebiliriz. Somaliland'ın bağımsızlığı komşu devletler Ruanda, Güney Afrika ve Zambiya tarafından desteklenmiş ve bu devletin tümüyle tanınmamış bir devlet olarak kalmasına karşı çıkmışlardır. (Kaplan, 2008, s.154) Buna rağmen bazı de facto tanıma şeklinde görülen yaklaşımlarla uluslararası kabulü sürüncemede bırakan bir süreç başlamıştır. Bu süreçte Somaliland komşusu Etiyopya ile işlevsel işbirliği geliştirmiş ve sığınmacıların geri dönüşleri için İngiltere ve Danimarka ile ilgili olarak resmi memorandum imzalamıştır. Bunun yanında Avrupa Birliği ve BM'nin bu bölgedeki yardım programlarını idare etmek için Somaliland'ta ofisleri bulunmaktadır. Ayrıca Somaliland yetkili otoriteleri terörle mücadele adına Batılı gizli servislerle işbirliği yapmaktadırlar. Somaliland bakanları ve hükümet çalışanları da Somaliland pasaportlarıyla yurtdışına seyahat edebilmektedirler. (Caspersen, 2012: s.37) Görüldüğü gibi Somaliland hiçbir devlet tarafından diplomatik olarak tanınmasa bile uluslararası angajmanın sağladığı ve yukarıda ifade edilen de facto tanıma işlemleriyle varlığını sürdürebilmektedir.

Uluslararası angajmanın sağladığı fayda açısından Somaliland'tan daha ilginç bir örnek ise kuşkusuz Tayvan'dır. Zira Tayvan halihazırda Vatikan dahil 23 devlet tarafından resmi olarak tanınmaktadır. Ancak Tayvan'ı diplomatik olarak tanımayan devletlerin bile bu ülke ile çeşitli bağları bulunmaktadır. ABD'nin Tayvan'da de facto bir büyükelçiliği ve izinli olarak ayrılan kariyer diplomatlarının istihdam edildiği özel sektöre ait bir örgüt olan Tayvan Amerikan Enstitüsü (The American Institute in Taiwan – AIT) bulunmaktadır. Buna kuruma karşılık olarak ise ABD'de başkent Washington ve diğer 12 Amerikan şehrinde faaliyet gösteren Taipei Ekonomik ve Kültürel Temsilciliği (Taipei Economic and Cultural Representative Office – TECRO) bulunmaktadır. (Pegg, 1998b: s. 185) Diğer ülkeler ile de benzer ilişkileri bulunmaktadır. Örneğin Rusya Federasyonu'nun başken Taipei'de faaliyet gösteren temsilcilik ofisi ve yine Tayvan'ında Moskova'da faaliyet gösteren temsilcilik ofisi bulunmaktadır. Ayrıca Tayvan'ın Japonya ile hükümet dışı çalışma düzeyinde ilişkileri ve Singapur ile henüz resmi raporlarda doğrulanmamış askeri işbirliği ilişkileri bulunmaktadır. (Chang, 2008) Benzer şekilde çeşitli yenilikçi düzenlemeler Tayvan'ın neredeyse tanınmış normal bir devlet gibi birçok uluslararası organizasyona girmesine imkan vermektedir. Buna göre Dünya Ticaret Örgütü'ne (World Trade Organization – WTO) Tayvan, Penghu, Kinmen ve Matsu Ayrı Gümrük Bölgesi (Separate Customs Territory of Taiwan, Penghu, Kinmen and Matsu) kısaca Chinese Taipei olarak katılmıştır. Bunun yanında Tayvan aynı zamanda Asya Kalkınma Bankasının bir üyesi durumundadır. Tüm bunlara ek olarak Tayvan dünya çapında ekonomik, ulaşım ve dış ticaret bağlantıları bakımından çok geniş alana yayılmış durumdadır. Birçok devlet Tayvan ile ilişkilerini devam ettirebilmek için yasal düzenlemeler yapmaktadır. (Crawford, 2006: s.201)

Devletlerin toprak bütünlüğü ilkesi bazı durumlarda baskın gelerek veya en azından diğer çıkarlara aracılık etmektedir. Fakat uluslararası angajman bir kural olmaktan çok özel amaçlı bir istisna olma eğilimindedir. Tayvan örneğinde olduğu gibi alternatif düzenlemeler birçok açıdan işlevsel olarak tanınmaya denk hukuki durumlar ortaya çıkarmaktadır. (Krasner, 1998: s.42) Fakat buna rağmen Tayvan mevcut de facto bağımsızlık statüsünün bozulmasına hazır olmasına ve resmi olarak bağımsızlığını ilan etmemesine rağmen tanınmanın eksikliği beraberinde bazı kısıtlamalar getirmektedir. Kuşkusuz bu durum uluslararası sistemin tanınmamış

devletlere açılması yönünde Tayvan'ın öncü bir güç olmasına neden olmuştur. (Caspersen, 2012: s.37)

Tayvan birçok bakımdan diğer tanınmamış bölgelere göre elde ettiği birçok açıdan işlevsel olarak tanınmaya denk hukuki durumlar sayesinde nispeten daha avantajlı durumda olsa da tüm uluslararası örgütlere kabul edilmemiştir. Örneğin Tayvan devlet statüsü tanınmadığından ve ÇHÇ'nin veto gücü nedeniyle BM'ye üye değildir. Aynı şekilde Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun da gözlemci üye statüsündedir. Bunun dışında Tayvan Asya Kalkınma Bankasının kurucu üyelerinden biri olmasına rağmen ÇHÇ'nin bu kuruluşa üye olmasının ardından üye olarak kalmıştır. Fakat ismi Çin'in isteği doğrultusunda Taipei China olarak değişmiştir. Bu duruma paralel olarak bugün birçok devlet ÇHÇ'nin siyasi baskılarına maruz kalmamak ve ilişkilerin bozulmasına meydan vermemek adına Tayvan'lı üst düzey yetkililerin kendi ülkelerini ziyaret etmelerinin de facto tanımaları anlamına geleceğinden korkarak kabul etmemektedirler. (Caspersen, 2012: s.38)

Diğer taraftan bazı durumlarda uluslararası organizasyonlara katılmak için dış egemenliğin tam olarak gerçekleşmiş olması yani egemen bir devlet olarak diğer devletler tarafından tanınma şartının aranmadığı görülmektedir. Örneğin Batı Sahra tanınmamış bir bölge olmasına rağmen Afrika Birliği üyesidir. Benzer şekilde Bermuda ve Amerikan Samoası egemen devlet olmadıkları halde Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin üyeleri arasında yer almaktadır. Başka benzer bir üyelik durumu İngiliz hakimiyeti altında bulunan Cebelitarık'ın alt büro (sub-bureau) şeklinde İnterpol'e üye olarak kabul edilmesinde görülmektedir. Tam olarak dış egemenlik sağlayamamış oluşumların uluslararası örgütlere üye olarak kabul edilmesinde kayda değer en önemli durumlar kuşkusuz BM'nin kurucu üyeleri arasında yer alan Hindistan ve Filipinler'in 1945 yılında henüz resmi olarak bağımsızlıklarını kazanmadan üye olmaları gösterilebilir. Ayrıca o dönemde SSCB'nin kontrolü altında bulunan Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın da dış egemenlik yönünden bağımsız devletler olmamalarına rağmen ABD'nin Sovyetlerle iyi ilişkiler geliştirmek adına üye yapılmaları başka ilginç bir durumdur. (Krasner, 1998: s.15,70)

Uluslararası sistemdeki diğer anormallikler için egemenliğin gerekli şekilde tümüyle vardır veya yoktur şeklinde yorumlanmasıdır. Bu durum kuşkusuz egemenlik görüşünün çok yönlü (multifaceted) olmasına karşılık gelmektedir. Günümüzde var olan tanınmamış devletler açısından egemenlik konusunda bu nedenle iki ayrı görüşün ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Buna göre

1) *Tanınmayan devletler uluslararası hukuk prensiplerinden olan devletlerin toprak bütünlüğü ilkesini ihlal etmektedir. Bu nedenle herhangi bir şekilde uluslararası müdahale için kendisinden ayrılanmak istenen ana devletin onayı gereklidir.*
2) *Egemenlik bir gerçeklik değildir, Bu nedenle egemenlik politik gücün kullanım yolu veya icra edilebilmesi hakkında bir iddiadır. Onun bir fonksiyonu da bağlı bulunduğu şeylerin doğal düzeninde politik ve ekonomik düzenlemeleri haklı çıkarmak ve açıklamaktır. Bu nedenle Tanınmamış devletler için tanınmamın bedeli bir bakıma uluslararası alanda iyi niyet görememesi ve ayrılmak istedikleri ana devletin pozisyonuna ve tavrına bağlıdır.*

4.5 Tanınmayan Devletlerin Varlıklarını Sürdürmelerine Etki Eden Unsurlar

Birçok tanınmayan devlet uluslararası tanınma eksikliğinin yanında güçlü devlet yapılarının eksikliği de yüz yüze kalmaktadır. Bu durum esas itibariyle bir kısır döngüye sebep olurken söz konusu birimlerin yapılarını ve meşruluklarını da tartışmaya açmaktadır. Zira bazıları tanınmayan devletlerin sırf tanınmamaları nedeniyle etkin devlet kurumları kuramadıklarını ifade ederken bazıları da bu oluşumların devlet otoritesini tesis edecek kurumlar kuramadıkları için devlet olarak kabul görmediklerini ifade etmektedirler. Bu durumda şu soruyu sormak son derece mantıklıdır. *Tanınmayan devletler yeterli derecede etkin devlet kurumları kuramadıklarına göre ve bu yüzden tanınmadıklarına göre nasıl oluyor da bu birimler uzun yıllar varlıklarını sürdürebilmektedirler?* Açıkça belirtmek gerekir ki normal şartlarda tanınmayan bir devletin uzun yıllar bir yerden yardım almadan veya ayrılmak istediği devletin askeri, siyasi ve ekonomik açıdan güçlü olduğu durumlarda varlığını sürdürmesi pek mümkün olmamaktadır. Ancak şurası bir gerçek ki gerek mevcut durumdan kaynaklanan bazı unsurların gerekse konjonktürel bazı

unsurların tanınmayan devletlerin varlıklarını sürdürmelerin katkıda bulunduğu veya en azından işlerini kolaylaştırdığı söylenebilir. Bu faktörler: (Kolsto, 2006: s.729)

1) *Sembolik ulus inşası (symbolic nation building)*
2) *Toplumun askerileştirilmesi (militarization of society)*
3) *Ayrılmak istenilen ana devletin zayıflığı (the weakness of the parent state)*
4) *Dış bir devletten destek alma (support from an external patron)*
5) *Uluslararası toplumun katılımının eksikliği (lack of involvement on the part of the international community)*

4.5.1 Sembolik Ulus İnşası (Symbolic Nation Building)

Ulus inşası bir taraftan devletin oluşumunu amaçlarken diğer taraftan devleti sağlamlaştırmanın yumuşak unsurlarını dikkate almaktadır. Örneğin bir bölgede yaşayan insanlar arasında semboller, propaganda, tarih yazımı ve ulusal gelenek görenekler icat ederek ulusal kimlik geliştirmek ulus inşa sürecinin yöntemleri arasında yer almaktadır. Ulus ve ulusal kimlik bir devletin nüfusunun doğal nitelikleri arasında değildir. Fakat ulus inşası yoluyla geliştirilmekte ve sürdürülmektedir. (Kolsto, 2006: s.730)

Günümüz dünyasında yer alan bütün uluslara ulus devlet olarak ifade edilmektedir. Doğru ya da yanlış tüm devlet liderleri kaçınılmaz olarak temsil ettiklerini iddia ettikleri ulusların adına konuşmaktadırlar. Benzer şekilde tanınmayan devletlerin liderleri de temsil ettikleri milletlerin adına örneğin Somaliland halkı, KKTC halkı, Transdinyester halkı vb. Bu oluşumlar tıpkı normal bir devlet gibi kontrol ettikleri topraklar üzerinde yaşayan insanlar arasında ortak bir kimlik ve kader duygusu oluşturmayı amaçlamaktadırlar. Ulus inşası yoluyla tanınmayan devletlerin liderleri yerel nüfusun, içinde iç egemenlik oluşturmak veya bunu desteklemek için destek görememesini amaçlamaktadırlar. Normal şartlar altında geniş bir dereceye kadar başarılı ulus-kurma bir bakıma başarılı bir devlet inşasına bağlıdır.

Eldeki mevcut kanıtlar tanınmayan devletlerde yaşayan nüfusun büyük bir çoğunluğunun yüksek bir oranda ortak kimliği paylaştığını ortaya koymaktadır. Bunun temelde 3 nedeni vardır.

1) *Ulus devlet inşa edenler tanınmayan devlet ortaya çıkarken yaşanan iç savaşın izlerini hatırlatırlar. Aslında tüm yarı devletler yaşanan iç savaşın izlerini canlı tutarak ulus inşa sürecini canlı tutarlar. Bu amaçla örneğin savaş anıtı veya zafer günü gibi tarihler belirlenerek bu yerlerde ve tarihlerde anma törenleri düzenlenir.*
2) *Tanınmayan devletlerin yetkilileri iç savaş geçmişte kalmış olsa bile ortak dış düşman imajını canlı tutarlar. Zira ayrılmak istenilen ana devlet ayrılıkçı bölge üzerinde hak iddia ettiği sürece ortak dış düşman olarak kabul görecektir. Örneğin Güney Osetya ve Abhazya bölgeleri için ortak düşman Gürcistan olurken, Transdinyester için Moldova'dır. Tanınmayan devletlerin çoğunda her ne kadar ulusal hareketi yönlendiren güçlü ideolojik, siyasi ve bölgesel farklılıklar bulunsa da ortak düşman imajı ulusal birlik için daha güçlü motor görevi görmektedir. Bu durumda tanınmayan devletlere meydan okuyan ana devletler düşman olarak kullanılarak inkâr (deny) ettikleri bu birimlerin varlıklarını sağlamlaştırmaya yardımcı olmaktadırlar.*
3) *Tanınmayan devletlerin nüfusları etnik temizlik veya nüfus mübadelesi yoluyla homojenleştirilerek hak iddia edilen toprakların ayrılmasına kolaylık sağlanır. Örneğin 1974 Barış Harekatından önce Kıbrıs'ta adanın değişik yerlerinde dağınık olarak yaşayan Türkler adanın Kuzey kısmına geçerek bu bölgenin neredeyse %100 homojen olmasını sağlamışlardır.*

Tanınmayan devletlerde ulusal kimlik ve ulus inşa süreci oldukça önemli olduğundan bunları gerçekleştirmek için devletin bayrağı, ulusal marşı, hanedan arması, yeni ulusal tatil belirlemek gibi işlemler devletinin sembolik niteliklerini ortaya koymaya koymaktadır. Bunun yanında ulus için önemli olan kişiler ve olaylarla ilgili heykeller yapmak, müzeler kurmak, sokak isimlerini değiştirmek ve nüfusun ortak geçmişini anımsatacak olayları anımsatacak anma törenleri düzenlemek ulus inşa sürecinde kullanılan başlıca sembolik uygulamalardır. Bu uygulamalar esasında yeni veya eski tüm devletler tarafından kullanılmaktadır. Ancak yeni devletler ve tanınmamış devletler için bu sembolik değerlerin daha önemli olduğunu söylemek mümkündür. Zira mevcut bir devletten ayrılarak yeni bir ulus olma iddiasında olan bölgelerde yaşayan insanları ikna etmek için bu tür

sembolik değerlere ve uygulamalara gerçekte daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. (Kolstø, 2000: s.16–18)

4.5.2 Toplumun Askerileştirilmesi (Militarization of Society)

Yumuşak güç unsurları ile tanınmayan bölgelerde yaşayan nüfusun desteğini almak önemli olsa da söz konusu birimin varlığını sürdürebilmesi için yeterli değildir. Zaten *tanınmayan devlet oluşumları da bir bakıma askeri araçlar kullanılarak meydana getirilmiş ve aynı araçlar kullanılarak varlıklarını sürdürmektedirler*. Çünkü söz konusu birimler ***uluslararası sistemde yer alan karşılıklı tanıma ile korunmadan yoksun olduklarından adeta Hobbesyan bir orman içinde (state of nature) hayatta kalmak için daha fazla çaba göstermek durumunda kalırlar. Bir başka deyişle uluslararası hukuk kuralları bu oluşumlar için geçerli olmadığından her türlü saldırıya veya hak ihlaline açık durumda bulunurlar***. Ayrıca bu birimlerin sahip oldukları askeri kuvvetleri de her ne kadar nüfuslarına göre dikkate değer bir oranda bulunsa da mücadele ettikleri ana devletten oldukça düşük durumdadır. Örneğin Dağlık Karabağ bölgesinde 20–25 bin civarında askeri personel bulunurken, Transdinyester'de 5–10 bin arası asker bulunmaktadır. Buna karşılık Güney Osetya'da 2 bin ve Abhazya'nında yaklaşık 5 bin civarında askeri personeli bulunmaktadır. (King, 2001, s.535)

Uluslararası hukuk kuralları ile korunmadığı ve sınırları güvence altında olmadığından tanınmayan devletlerin güçlü bir askeri gücünün olması bir zorunluluktur. Bunun için güçlü ordularının olması ve yüksek askeri kapasitelerinin olmaları gerekmektedir. Fakat bunun anlamı sahip oldukları devlet bütçesinin büyük bir kısmını savunma harcamaları demektir. Bu durum refah düzeyinin azalması, eğitim ve sağlık harcamalarının azalması ve alt yapı faaliyetlerine ayrılan miktarların düşmesine neden olmaktadır. Tanınmayan devletler güçlü sivil devlet yapıları kurmak isteseler bile içinde bulundukları bu güvenlik ikilemi nedeniyle bunu yapacak kapasiteleri bulunmamaktadır. (Kolsto, 2006: s.732)

Tanınmayan devletlerde askeri kuvvetler bu birimlerin hayatta kalabilmeleri için hayati bir role sahiptir. Ayrıca bu durum toplumun da daha fazla askerileşmesine yol açar. Birçok tanınmayan devlette askeri liderlerin kendi askeri güçlerini siyasi ve

ekonomik güce dönüştürme imkanı vardır. Örneğin Kosova Kurtuluş Ordusunda (UÇK) yer alan birçok subay bugün için yasadışı iş yapılarının (mafya) yanı sıra yerel siyasi organları kontrol etmektedirler. (Pascali, 2001: s.27-29) Benzer şekilde Dağlık Karabağ bölgesinde Azarbeycan ile yürütülen savaş sırasında özellikle Laçin koridorunun açılması operasyonu ile Şuşa'nın ele geçirilmesi için planlanan harekatta stratejik birçok önemli hamleleri ile kendisine isim yapan Samvel Babayan Ermenistan Savunma Bakanlığına Serj Sarkisyan'ın getirilmesiyle beraber 1993 yılında Dağlık Karabağ Savunma Ordusunun baş kumandanı olarak atanmıştır. Bu görevi sırasında yerel nüfusu kışkırtıp adeta terrörize etmek için kullanmıştır. (De Wall, 2003: s.241–243)

4.5.3 Ayrılmak İstenilen Ana Devletin Zayıflığı (The Weakness of the Parent State)

Askeri güç ve askeri zayıflık elbette göreceli ölçülerdir. Bu durumda tanınmayan devletin ayrılmak istediği mevcut devletten (parent state) göreceli olarak güçlü olması gerekir. ***Gerçekte de ayrılıkçı hareketlerin yaşandığı devletlerin birçoğunun politik, ekonomik, kurumsal ve askeri açıdan zaten zayıf durumda olduklarını söylemek mümkündür. Bir başka deyişle söz konusu mevcut devletler birçok yönden zayıf oldukları için zaten kendi içerisinde ayrılıkçı bir hareket oluşarak de facto bir devletin meydana gelmesine neden olmuştur.*** (Kolsto, 2006: s.732) Örneğin SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlıklarını kazanan cumhuriyetlerden Gürcistan, Moldova ve Azerbaycan ilk yıllarda politik ve ekonomik açılardan zayıf durumda bulunuyorlardı. Öyle ki bağımsızlığının ilk yıllarında Moldova ile Romanya arasında birleşme konusu ön plana çıkarken, Azerbaycan'da birçok askeri darbe girişimi yaşanıyordu. Bu cumhuriyetlerin içinde en kötü olaylar belki de Gürcistan'da yaşanmıştır. Zira 1992 yılında iç savaş yaşayan ülke de ayrılıkçı hareketler bu dönemde ortaya çıkarak devletin 1990'lı yılların ortasına kadar başarısız devlet (failed state) olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. (Nodia, 2002: s,416)

Diğer taraftan Afrika'da yer alan Katanga ana devleti olan Kongo'dan tek taraflı bağımsızlık ilan ettiğinde Kongo henüz yeni kurulmuştu. Bu dönemde Kongo'nun eski koloni gücü olan Belçika ülkenin başarısız olmasından endişe duymuştur. Zira ülkenin bağımsızlığını kazandığı dönemde yeterli devlet altyapısı

veya devleti yönetebilme sorumluluğunu üstlenebilecek profesyonel eğitim almış elit bir grup bulunmuyordu. Bunun yanında günümüzde Afrika boynuzunda yer alan Somali ve Etiyopya oldukça zayıf devletlerdir. Özellikle Somali de işlevi bulunan herhangi bir devlet otoritesi yok gibidir. Etiyopya ise zayıflığından dolayı kendisinden ayrılmak isteyen Eritreli ayrılıkçı kuvvetlere 1991'de yenilerek bu bölgenin bağımsızlığını kabul etmiş ve bir bakıma onun tanınmasını sağlamıştır. (Kolsto, 2006: s.732)

Ana devletin (parent state) içine düştüğü siyasi kaos ve ekonomik sefalet devam ettiği sürece bu durum sadece kaybettiği toprakları almak için yeni bir savaş yapmaya teşebbüste bulunmasını engellemekle kalmaz aynı zamanda ayrılıkçı bölgenin yeniden birleşmesi için nüfus üzerinde bir cazibe merkezi haline gelmesine engel olur.

4.5.4 Bir Dış Devletten Destek Alma (Support From an External Patron State)

Tanınmayan devletler uluslararası sistem içinde yer almadıkları için kendilerini ayrılmak istedikleri ve diğer devletlere karşı korumak durumundadırlar. Bunun için iyi ***işleyen bir devlet aygıtına, güçlü bir ekonomi ve iyi bir savunma kapasitesine ihtiyaçları vardır. Bunları sağlayabilmek için birçok tanınmayan devlet ayrılmak istediği devlet zayıf olsa bile dış bir gücün (devletin) desteğine bağımlı durumdadır.*** Böyle bir rolün uluslararası toplum tarafından başarısız devlet için de yerine getirildiği de söylenebilir. Bir başka deyişle ***ayrılıkçı devletin varlığını sürdürebilmesi için koruyucu devlet (patron state) destek sağlarken uluslararası sistemde yer alan zayıf devlet içinde uluslararası toplumun aynı koruyuculuğu üstlendiği söylenebilir***. Zaten bir devletin içinden bir ayrılıkçı grup çıktığında ve belirli bir bölgeyi kontrolü altına aldığında uluslararası toplumdan her zaman için …. ***devletin toprak bütünlüğünü savunuyoruz veya destekliyoruz diye açıklamaları duymak oldukça olağan bir durumdur.***

Bazı durumlarda tanınmayan devletin güçlü bir koruyucu devlete bağımlı olması bu tanınmayan devletin göreceli olarak güçlü olan bir devlete bile meydan okumasına neden olabilir. Bu durum küçük bir çocuğun kendisinden daha güçlü ve büyük başka bir çocuktan dayak yiyeceğini anladığı zaman kendisine dayak atacak

çocuktan daha büyük ve güçlü abisine şikayet etmesine benzer. (Kolsto, 2006: s.733) Örneğin Tayvan tanınmayan devletler içinde nüfus olarak en kalabalık ve ekonomik ve askeri olarak en güçlüsü olmasına rağmen bu özellikleri Çin Halk Cumhuriyeti gibi dev bir devlet karşısında bir anlam ifade etmemektedir. Zira olası bir savaş durumunda ÇHC'nin bu adayı kolaylıkla alabilir. Ancak Tayvan'ın dış koruyucusu ABD olduğundan bugüne kadar savaş yaşanmamıştır. Benzer şekilde KKTC devleti Türkiye'nin garantörlüğü altında olduğundan 1974'ten beri GKRY ve Yunanistan buraya saldırmaya cesaret edememektedir. Diğer taraftan 2008 yılında Gürcistan'ın Güney Osetya'ya saldırması sonucu bu bölgenin koruyucu gücü olan Rusya Federasyonu kısa sürede Gürcistan ordusunu yenerek bu bölgeden atmıştır.

Bazı durumlarda koruyucu devlet tanınmayan devletin askeri ve savunma ihtiyaçlarının dışında ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasına da yardımcı olur. Örneğin Türkiye, KKTC devletini diplomatik olarak tanıyan tek devlet olmanın yanı sıra bu devletin askeri ve savunma ihtiyaçlarını karşılamakta ve aynı zamanda ülkenin ekonomisini ayakta tutmak için hibe ve kredi sağlamaktadır. Benzer şekilde Ermenistan koruyucusu olduğu ve dünyaya açılan kapısı konumunda bulunan Dağlık Karabağ'a askeri desteğin yanında ekonomik olarak büyük destek vererek bu bölgenin bütçesinin %75 – 80'lik kısmını karşılamaktadır. Buna rağmen Ermenistan bu bölgeyi resmi olarak tanımamıştır. (Lynch, 2002: s.847)

Koruyucu devletlerin tanınmayan devletler üzerinde oldukça büyük etkileri bulunmaktadır. Bazı durumlarda bu devletlerin ekonomik ve siyasi yapılarını dizayn ettikleri görülmekle birlikte bazen de tanınmayan devletlerin koruyucu devletleri dikkate almadıkları veya kendilerine destek sağlayan hükümetlerin yerine bu hükümetlere muhalif olanları açıkça destekledikleri görülebilir. Örneğin 1993 yılında Rusya'da yapılan başkanlık seçimlerinde Transdinyester açıkça Yeltsin'in muhaliflerini desteklediklerini ilan etmişlerdir. (Kolsto, 2006: s.733) *Ancak her ne olursa olsun günümüzde birçok tanınmayan devletin dış bir koruyucu devletin desteğine ihtiyaç duyduğu açıktır. Bir dış devletten yardım almak veya onun garantörlüğü altına girmek tanınmayan devletlerin varlıklarını sürdürme şanslarını arttırırken, bunun kaybedilmesi de bu birimlerin hayatta kalma şanslarını oldukça azaltmaktadır.*

4.5.5 Uluslararası Toplumun İlgisinin Eksikliği (Lack of Involvement on the Part of the International Community)

Tanınmayan devletlerin ortaya çıkmasından sonra yaşanan siyasi ve askeri sorunların çözümü noktasında BM, NATO ve AGİT gibi uluslararası örgütler önemli rol oynamaktadırlar. ***Tanınmayan devletlerin uluslararası sisteme girmelerini inkar etmek bu birimlerin gerçek devlet olma arzularını arttıran bir faktör olmaktadır.*** Aynı zamanda bu örgütler birkaç örnekte olduğu gibi *adeta tanınmayan devletlerin kollektif koruyucu dış gücü olmaktadırlar. Bunun dışında uluslararası örgütler tanınmayan devletlerle ilgili çıkan çatışmalarda müzakere ve barışı koruma (peacekeeping) görevi görmektedirler. Uluslararası toplum açık bir şekilde çatışmaların barışçıl yollar kullanılarak müzakere edilmesinden yana olduğundan bu durum müzakereler yoluyla ortaya çıkan tanınmayan devletlerin varlığını sürdürmesine olumlu katkı sağlamaktadır.*

Uluslararası örgütlerin özellikle 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı sırasında Kuzey Irak'ta bir Kürt bölgesinin oluşturulmasında ve Kosova'da koruyucu bir dış güç gibi görev gördüğünü söylemek mümkündür. Bugün bağımsızlığını ilan etmeye hazırlanan Kuzey Irak'ı o dönemde merkezi Irak hükümetinin tekrar ele geçirmesi engellenirken yönetiminde yerel insanların elinde olması sağlanmıştır. Kosova'da ise BM ve NATO oluşturulan KFOR ve UNMIK aracılığıyla ülkenin savunmasını üstlenerek devlet haline gelecek sivil otoritenin oluşmasını sağlamışlardır. (Kolsto, 2006: s.734)

Bununla birlikte uluslararası örgütler bazı durumlarda sorunu kökten çözmek yerine müzakereler yoluyla mevcut durumu (status quo) dondurdukları görülmektedir. Bu durum şüphesiz tanınmayan devletin ömrünü uzatmaktadır. Bu durum bir bakıma barış koruma (peacekeeping) güçleri de içinde söylenebilir. Zira tanınmayan devlet belirli bir bölgenin kontrolünü elinde tuttuğu için tatminkar olmasına rağmen kendisinden ayrılanan devlet ise o bölgeyi tekrar kendi topraklarına katmak istemektedir. Ancak potansiyel olarak çatışacak bu iki bölge arasına barış koruma gücü yerleştirildiğinde bu mümkün olmamaktadır. Barış koruma güçleri bir bakıma tanınmayan devletler için fazladan sınır muhafızlığı görevi görmektedirler. Bunun sonucunda ise tanınmayan devletler kendi içlerinde ulus inşa sürecini daha kolay ve güvenli bir şekilde tamamlamaktadırlar. (Kolsto, 2006: s.734)

4.6 Tanınmamış Bölgelerin 1945 Sonrası Dönemde Jeopolitik Durumları

Tarihsel olarak tanınmamış bölgelerin durumu incelendiğinde söz konusu bu oluşumların tek taraflı bağımsızlık ilanlarına ve mevcut bir devletten ayrılmalarına neden olan 3 türlü tarihsel-siyasi durumun söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Bunlar;

1) *Kendi kaderini tayin (right of self-determination) hakkına uygunluk (Bu birimler başka bir egemen devletin kontrolü altında olan kolonilerin, sömürge devletlerin kolonilerden çekilme sureci ile birlikte bağımsız olmalarını*
2) *Çatışma ile kendi kaderini tayin (right of self-determination) hakkına sahip olmak (Bağımlı bölge olarak oluşturulan ancak sömürge sürecine dahil olmayan birimler, Buna karşılık çatışma sonucunda kendi kaderini tayin hakkına dayandırılarak meydana gelen bölgeler)*
3) *Sömürge devletlerin kolonilerden çekilme surecinin kapsamı dışında olan bölgeler (Resmi olarak bağımlı sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra ortaya çıkan ve uluslararası toplum tarafından egemen devletler olarak tanınmaları gerçekleşen devletlerin toprakları üzerindeki belirli bölgelerden tek taraflı bağımsızlık ilanı yoluyla ayrılmak isteyen tanınmamış bölgeler)*

Ancak tanımamış devletlerle ilgili olarak tüm oluşumları tarihsel ve jeopolitik şartlara göre değerlendirip bir genelleme yapmak ta imkansızdır. Zira bu oluşumların bazılarının bağımsızlıklarını kazanmaları veya bağımsızlık mücadelesi vermeleri iç politik süreçlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü birçok tanınmayan devlet örneğinde görüldüğü gibi etnik milliyetçilik (ethno-nationalism) tanınmayan devletlerin meydana gelmesinde önemli bir unsur olmaktadır. Bunun yanında bu oluşumlara sağlanan dış yardımlar da hayati öneme sahip başka bir unsur olarak değerlendirilebilir. (Caspersen 2012: s.26) Fakat bazı durumlarda sivil milliyetçilik tanınmayan bölgelerin oluşmasında etnik milliyetçilikten daha önemli olabilmektedir. Benzer şekilde bu oluşumların hepsinin de dış yardım aldığı veya dışarıdan başka bir devlet tarafından (patron devlet) desteklendiği de söylenemez. Burada ifade edilen durumlar genel olarak tanınmamış bölgelerin oluşum sürecinde görülen farklılıkları göstermek adına kullanılan varyasyonlardır.

Günümüzdeki tanınmamış bölgeler genel olarak kendi kaderini tayin hakkının kısıtlayıcı yorumlanmasına ve ülkesel bütünlük prensibi ile yüzyüze kalmaktadır. Bu engeller tanınmayan bölgeleri tarihsel olgulardan ayırarak onların uluslararası sistemdeki pozisyonlarını etkilemekte ve ayrıca varlıkları ile bağlantılı olarak bir çeşit güvenlik tehlikelerinin oluşmasına neden olmaktadır. ***Bu bakımdan dünyanın bazı jeopolitik varlıkları genel uluslararası tanınmadan yoksundur ama egemen devlet olarak tanınmayı arzu ederler****. Tanınmayan devletler, bulundukları topraklar üzerinde ya tam kontrole sahiptirler veya kısmi kontrole sahiptirler*. Buna göre

- Birinci durumda, o toprakların "resmi" sahipleri, yani de jure yönetimler egemen olduklarını iddia etikleri topraklar üzerinde pek az veya sıfır kontrole sahiptirler,
- İkinci durumda ise değişen derecelerde kontrole sahiptirler ve bölgede yaşayan insanlara hala gerekli hizmetleri (eğitim, sağlık gibi) sağlıyor olabilirler.

Söz konusu jeopolitik oluşumların sahip oldukları kontrol seviyeleri uluslararası sistem içindeki pozisyonlarını ve tanınma durumlarını da etkilemektedir. Öncelikle bu oluşumların birçoğunun hali hazırda de facto olarak kendi kontrolü altındaki topraklarda bağımsız olduklarını ve bir bakıma iç self – determinasyonlarını sağladıklarını ve bunu da genellikle mevcut bir devletin içinde meydana gelen bir iç çatışma yoluyla sağladıklarını söylemek mümkündür. Fakat bu siyasal oluşumların devletler arası sistem içindeki mevcut devletler gibi uluslararası tanınma elde edemedikleri görülmektedir. Bu noktada asıl sorunun ise söz konusu bu oluşumların meydana gelmesi ile mevcut devletlerin toprak bütünlüğü ilkesinin çelişmesi oluşturmaktadır.

Esasında ***tanınmayan bu devletler egemen devletlerin oluşturduğu bu sistemi baltalama veya başka alternatif bir devletler arası sistem oluşturma meydana getirme arzusunda değillerdir. Bunun yerine mevcut devletlerin kendilerini kabul etmedikleri veya kabul etmek istemedikleri bu sistem içinde yer almak istemektedirler***. Bir bakıma üyeleri sadece devletlerden oluşan ulus devlet sisteminin bir parçası olmak istemektedirler. (Caspersen ve Stansfield, 2011: s.2)

Ancak bu konuda mevcut uluslararası sistemde yeni devlet oluşumlarını otomatik olarak egemen devlet olarak tanıyan bir mekanizma olmadığından bu durum yeni devletler için büyük bir sorun teşkil etmektedir. ***Şayet böyle bir mekanizma olmuş olsa bile bu durum mantıksal olarak ulus devlet sistemi içinde yer alan mevcut devletlerin toprak bütünlüklerini zayıflatma ihtimali olduğundan kabul edilmesi pek mümkün görünmemektedir.*** Bu yüzden bu bölgelerin çoğunda bir belirsizlik hakimdir. Bir başka deyişle *bu bölgeler "ne savaş, ne barış" (no war, no peace) olan bölgeler olarak karakterize edilmektedir*. (Caspersen ve Stansfield, 2011: s.2)

Kuşkusuz bu tanımlamanın altında yatan gerçek bu bölgelerde yaşanan çatışma ve problemlerin uzun zamandan beri çözülememiş olmasından ve çoğunlukla dünya siyasetinde ağırlığı olmayan çevre ülkelerde meydana gelmesinden dolayıdır. Örneğin bugün için birçok devlet adamı veya dış politika uzmanı Güney Osetya, Transdinyester veya Dağlık Karabağ gibi bölgelerin nerede olduklarını bilmez haritada hangi ülkenin sınırları içinde olduklarını dahi gösteremezler. Bunun sebebi öncelikle bu gibi tanınmamış bölgelerin haritalarda mevcut bir devletin sınırları için gösterilmeleri (çoğunlukla başka isimlerle) ve daha çokta bu bölgelerin dünya gündeminde yer bulamamasından kaynaklanmaktadır.

Bu bölgeler dünya gündeminde ancak çatışmalar ve tansiyon yükseldiğinde haberlere ve diğer devletlerin liderlerinin konuşmalarına konu olmaktadır. Bir bakıma tanınmamış bölgelerde herhangi bir çatışma olmasa kimsenin bu yerlerden haberi bile olmayacaktır. Örneğin 2008 yılında Gürcistan ve Güney Osetya arasında yaşanan savaş olmasa ve Rusya Federasyonu bu savaşa taraf olmayacak dünya üzerinde pek az insanın Güney Osetya ve Abhazya'dan haberi olacaktı. Bu bakımdan tanınmayan bölgeler esasında dünyadaki birçok insan için görünmeyen bir vakum niteliğinde olan ancak çatışma ve barış haberleriyle gündeme gelen bunun dışında varlıkları pek bilinmeyen ve ilgi duyulmayan bilgi niteliğinde kara delikler (informational black holes) olarak görülmektedirler (Stanislawski 2008: s.368)

Bunun dışında tanınmamış devletlerin dünyadaki diğer devletler tarafından güvenlik tehdidi olarak görülme eğilimi vardır ve genellikle başarısız devletlerle

birlikte anılarak savaş ve etnik temizlik gibi konularla ilişkilendirilirler. Ayrıca çoğunlukla belirli bir bölgeyi etkilemek isteyen büyük güçlerin kullandığı kukla yönetimler olarak görülme eğilimindedirler. Bununla birlikte bu oluşumların birçok yönden uluslararası sistem içinde diğer mantığa aykırı olan (parodoxical) durumlardan bile farklı olduğunu ve uluslararası sistemi huzursuz eden yapıda sorunlu olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle tanınmamış devletler birçok yönden uluslararası sistemdeki diğer kural dışılıklardan (anomalies) farklı konumda bulunurlar. Örneğin *tanınmamış devletler gölge devletler (shadow states) benzemezler veya saldırgan devletler (insurgent states) gibi değillerdir.* Buna rağmen birçok örnekte olduğu gibi bu şekilde gölge devlet veya saldırgan devlet formatında ortaya çıkmaktadırlar. Afganistan'da Taliban kontrolündeki bölgeler veya Pakistan'da aşiretlerin kontrolünde yer alan bölgelerin aksine tanınmamış devlet oluşumlarının birçoğunda en azından bazı devlet kurumları bulunmaktadır. Bir başka deyişle ***yeni bir devlet iddiasında bulunan oluşumlarda silahlı olarak bir bölgeyi kontrol etmenin yanında devlet otoritesini sağlamak adına kurumsal yapılar örneğin askeri teşkilat, hükümet, bakanlıklar ve diğer bürokratik yapılar tesis edilmiş durumdadır. Bu yönüyle ilkel (primitive) yönetim anlayışından (Afganistan ve Pakistandaki aşiret yapısının aksine) ayrılmaktadır***.

Bu yönüyle ***kurumsallaşmış yapıda bir devlet otoritesine sahip jeopolitik oluşumların kendi içlerinde belirli bir düzeyde devletlik statüsü elde ettikleri ve de facto olarak dahili egemenlik sağladıklarını söylemek mümkündür.*** Bundan başka ***tanınmamış devletler açık bir şekilde tam bağımsız olma inancında veya arzusundadırlar ve bu arzu ve inançlarını göstererek dünyadaki egemen devletler sisteminin bir parçası olmayı istemektedirler. Söz konusu bu istek tanınmamış jeopolitik oluşumları esasında özerk veya yarı özerk bölgeleri, devlet içinde devlet ve Andorra ve Cebelitarık gibi yarı bağımlı türdeki oluşumlardan ayıran en önemli faktördür. Zira tanınmamış devletler sahip oldukları mevcut statüyü yeterli görmemekte ve kendilerini tehdit altında hissetmektedirler***. Çünkü ayrıldıkları ana devlet tarafından hukuki (de jure) olarak tanınmamaktadırlar. Örneğin Gürcistan'dan ayrılarak bağımsızlıklarını ilan eden Güney Osetya ve Abhazya'yı Gürcistan devleti özerk bölgeler olarak tanımak yerine ayrılıkçı bölgeler olarak tanımlamaktadır. Diğer taraftan Andora ve Cebelitarık gibi özerk bölgelerin statüleri bağlı bulundukları ana

devletler tarafından hukuki olarak tanınmaktadır. Bu yüzden tanınmamış devletleri temel olarak 3 kritere bağlı olarak ifade etmek mümkündür. (Caspersen ve Stansfield, 2011: s.3-4)

1) Tanınmamış devletler fiili olarak (de facto) bağımsızlıklarını elde etmiş ve territoryal olarak kontrol altında tuttuğu toprakları en az 2 yıl yönetmeleri gerekmektedir. *Tanınmayan oluşumlar hak iddia ettikleri ülke topraklarının başkenti ve kilit konumdaki şehirleri dahil büyük kısmını kontrol etmeleri gerekmektedir. Bu durum tanınmamış devletleri diğer ayrılıkçı hareketlerden ayıran en önemli faktördür.* Fakat ülkesel anlamda hak iddia edilen tüm alanlarda mutlak anlamda kontrol gerekli değildir. Zira bu oluşumlar hali hazırda kontrol ettikleri topraklardan daha fazlasını elde ederek ülke topraklarını zaman içinde genişletme arzusu içinde olabilirler.
2) Tanınmamış devletler uluslararası tanıma elde etmemişlerdir (BM veya diğer uluslararası örgütler tarafından tanınmamışlardır) veya diğer başka devletler tarafından tanınmamışlardır. Bu nedenle hala egemen devletlerin oluşturduğu uluslararası sisteme tam üye olamamışlardır. Bu durumda söz konusu bu devletler için *"**kısmi olarak tanınmış devletler" (partially recognized states)*** terimini kullanmak mümkündür. Örneğin Abhazya ve Güney Osetya gibi devletler kendilerinin hamisi durumundaki Rusya Federasyonu ve mevcut diğer 5–6 devlet tarafından tanınmaktadırlar. Diğer taraftan Kosova bugün için her ne kadar BM Genel Konseyi tarafından resmi olarak tanınmamış olsa da şimdiye kadar BM üyesi 108 devlet tarafından tanınmıştır. Bu nedenle Kosova'nın BM üyesi devletlerin yarısından fazlası tarafından tanındığı içi tam anlamıyla devlet olarak tanındığını söylemek mümkündür.
3) *Tanınmamış devletler diğer ayrılıkçı hareketlerden farklı olarak diğer devletler tarafından tam bağımsız bir devlet statüsünde tanınma arzusundadırlar*. Söz konusu bu tanıma işlemi resmi bir deklarasyon şeklinde olabileceği gibi kontrol altında tuttukları bölgelerde gerçekleştirilecek bir referandum sonrasında yada diğer başka türlü deklarasyon ve hareketlerle olabilir. *Tüm bunlar esasında açık bir biçimde ayrı bir devlet olarak var olmanın göstergesidir.*

Burada yer alan ilk 2 kriter tanınmamış devletler için yapılan daha önceki tanımlamalara benzemesine rağmen son kriter farklılık göstermektedir. Zira

bağımsızlık ilanı bu konuda yapılan çalışmaların kapsamını genişletmenin yanında bağımsızlık konusunda ısrarcı olmayan Tayvan gibi oluşumların durumlarını etkilemektedir. Diğer taraftan resmi olarak bağımsızlık ilanının yapılmamış olması veya bir süre ertelenmesi bazen tanınmamış devletler açısından uluslararası destek sağlamak için stratejik manevra alanı sağlayabilmektedir.[126]

Aşağıda yer alan yer alan tabloda 2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan tanınmamış devletler ve bu devletlerin tanınma veya statüleri yer almaktadır. 1946–2013 yılları arasında ortaya çıkan ve tam egemenlik elde etme arzusu içinde bulunan siyasal birimlerin incelenmesi bize somut analiz yapma imkanı vermektedir. Buna göre söz konusu tanınmayan devletlerin uluslararası tanınmaları için bağımsızlık ilanından sonra yeni birimin uluslararası toplum tarafından egemen bir devlet olarak tanınabilmesi için (özellikle de BM tarafından onaylanması için) belirli bir sürenin geçmesi gerektiği görülmektedir.

[126] Örneğin KKTC 1974 yılında fiili olarak bağımsızlık kazansa da bağımsızlık ilan etmek için 1983 yılına kadar beklemiştir. Benzer şekilde 1993 yılında fiili olarak bağımsızlığını elde eden Abhazya bağımsızlık ilan etmek için 1999 yılına kadar beklemiştir. Yine 1991 yılında referandum sonucunda Etiyopya'dan ayrılan Eritre resmi olarak bağımsızlığını ilan etmek için 1993 yılına kadar beklemiştir.

Tablo 6: 1946 –2014 Yılları Arasında Ortaya Çıkan Tanınmayan Bölgelerin / Devletlerin Listesi (Riegl, 2014: s. 23–25)

Tanınmamış Devlet	Ayrılınan Devlet (Parent State)	Ortaya Çıkış Tarihi	Tanınmamış Birim Olarak Varlığını Sürdürme Yılları	Egemen Devlet Statüsünü Sınırlayan Faktörler
Abhazya	Gürcistan	3.7.1992	1992–Günümüz	Rusya Federasyonu, Nikaragua, Venezuela, Nauru, Vanuatu ve Tuvalu tarafından tanınmaktadır. Ancak Uluslararası arenada Rusya Federasyonun kontrolü altında yer alan kukla devlet olarak görülmektedir.
Aceh	Endonezya	2001	2005	Hak iddiasında bulunduğu bölge üzerinde yeteri kadar etkinlik sağlayamadığı için etkin bir otorite kuramamıştır. Endonezya hükümetinden daha fazla özerklik alarak yeniden birleşmiştir.
Anjuan	Komorlar	3.8.1997	1997–2002 2007–2008	Uluslararası alanda tanınmıyor. Ancak bölge sınırlı iç egemenliğe sahip
Biafra	Nijerya	30.5.1967	1967–1970	Fildişi Sahili, Gabon, Tanzanya, Zambiya ve Haiti, Biafra'yı bağımsız bir üke olarak tanımıştır
Bophuthatswana	Güney Afrika	6.12.1977	1977–1994	Uluslararası alanda tanınmıyor ve iç egemenliği bulunmuyor fiili olarak Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kontrolü altında bulunuyor.
Bougainville Cumhuriyeti	Papua Yeni Gine	1975	1997	Uluslararası alanda tanınmıyor ancak 1997 yapılan antlaşma gereği bölge özerklik elde etti ve gelecekte bölgenin bağımsızlık oylaması yapması parent state tarafından kabul edildi.
Cabinda	Angola	1.8.1975	4.01.1976	Uluslararası alanda tanınmıyor ve iç egemenliği bulunmuyor birim sürgünde hükümet olarak varlığını Paris ve Kongo Pointe Noire'de sürdürüyor
Çeçenistan	Rusya Federasyonu	9.10.1991	1991 – 1999	Uluslararası alanda bağımsız devlet tanınmıyor. Çeçenistan bağımsızlık mücadelesi sırasında üç farklı yarı devlet statüsü elde etmiştir. Bunlar: almost-state, black spot ve state within state
Çin Cumhuriyeti (Tayvan veya Chinese Taipei)	Çin Halk Cumhuriyeti	7.10.1949	1971–Günümüz	1971 yılına kadar Çin'in egemen devleti olarak tanınmıştır. Ancak 1971 yılından beri uluslararası arenada sınırlı olarak tanınan bir ülke konumundadır. (23 devlet tarafından tanınmaktadır. Tanınmamış devletler içinde en kalabalık olanıdır. ABD'nin askeri koruması altında yer almaktadır.
Ciskei	Güney Afrika	1981	1981–1994	Uluslararası alanda tanınmıyor ve iç egemenliği bulunmuyor fiili olarak Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kontrolü altında bulunuyor.
Hersek-Bosna	Yugoslavya	18.11.1991	1992–1996	Uluslararası alanda tanınmamıştır.

Hırvat Cumhuriyeti				
Doğu Moğolistan Cumhuriyeti	Çin	15.1.1946–1.5.1947	1946–1947	Uluslararası alanda tanınmamıştır.
Doğu Timor	Endonezya	28.11. 1975– 17.7.1976, 20.5. 2002	1975–1976	Uluslararası arenada Arnavutluk, Gine, Gine-Bissau, Cape Verde Adaları, Mozambik, St. Thomas ve Principe Islands 1975–1976 yılları arasında yarı devlet olarak tanındı Endonezya tarafından işgal edilse de 1999 yılını takiben BM'in araya girmesiyle özerkliğin verilmesinin ardından Endonezya bölgenin kontrolü üzerindeki iddialarından vazgeçti ve 1999 yılında yapılan referandumun ardından 20 Mayıs 2002'de bağımsızlığını kazanarak uluslararası alanda devlet olarak tanınmaya başlandı.
Doğu Türkistan Cumhuriyeti	Çin	12.11. 1944–17. 12.1949	1946–1949	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Aralık 1949'da Çin Halk Kurtuluş Ordusu bölgeye girerek konuşlandırılmış ve Doğu Türkistan, Çin Halk Cumhuriyeti'ne ilhak edilmiştir.
Eritre	Etiyopya	27.5.1993	1961–1993	Devlet 1991 yılında de facto bağımsızlık elde etmiştir. 1993'te ise de jure olarak bağımsızlığını kazanmıştır.
Gagavuzya	Moldova	1991-	1991–1994	Uluslararası alanda tanınmamıştır. SSCB'nin dağılmasının ardından Moldova'dan ayrılan ve 1990 – 1994 yılları arasında bağımsız olduktan sonra barışçıl olarak Moldova Cumhuriyetine katılan devlet. Günümüzde Gagavuzya otonom bölgesi olarak adlandırılmaktadır.
Haydarabad[127]	Hindistan	1947	1950	Uluslararası alanda tanınmamıştır.
Kachin Devleti	Myanmar	1962	1962–1994	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Ancak bölgede 2011 yılında başlayan çatışmalar hala devam etmektedir. Ancak bölge fiili olarak Myanmar'ın egemenliği altındadır.
Karen Devleti	Myanmar	1952–1994	1952–1994	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Bölge fiili olarak Myanmar'ın egemenliği altındadır.
Katanga	Kongo	11.7.1960	1960–15.01.1963	Uluslararası alanda tanınmamıştır.

[127] Haydarâbad Nizamlığı *Hindistan'da kurulan Türk asıllı Müslüman devlet*, 1948 yılında İngiltere'den ayrılıp, bağımsızlığa kavuşan Hindistan ile Haydarâbad Devleti arasında siyasî anlaşmazlık çıktı. İki devlet arasında yapılan savaş sonunda Haydarâbad Devletinin savunma ve dış işlerinde Hindistan'a bağlı, içişlerinde bağımsız olması kabul edildi. Fakat Kuzey Hindistanlı lider Seyyid Kasım Regavi'nin, Hindulara karşı idare ettiği Rizakârlar hareketine karşı askerî yardım göndermemesini bahane eden Hindistan, Haydarâbad'ı işgal etti. İdare, askerî bir valiye verilip, bölge eyalet hâline getirildi. 1950 Anayasası ile demokratlaşan Hindistan, Haydarabad devletinin eski hanı Osman Nizam'ın, sadece "Haydarâbad devlet başkanı" unvanını muhafaza etmesini kabul etti. Nizamlık, 1956'da tamamen ortadan kalktı. Günümüzde sadece unvan olarak varlığını sürdürmektedir. Bkz. (Haydarabad Nizamlığı, 2013)

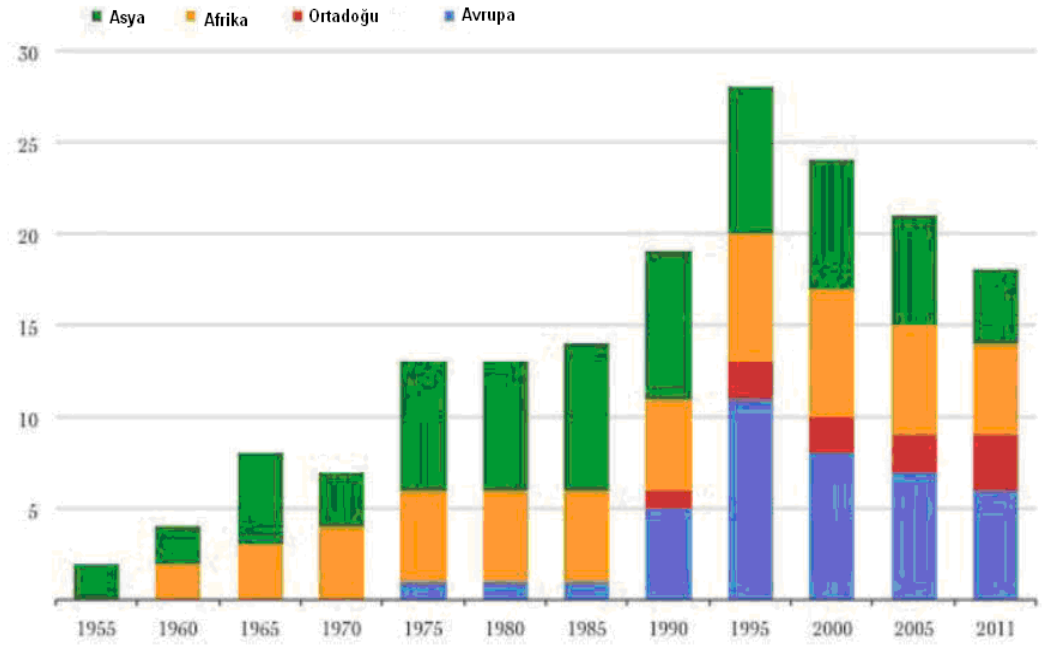
Kosova	Sırbistan	9.10.1991–1992,2008–	1991–1992 2008–	BM Güvenlik Konseyi tarafından resmi olarak tanınmasa da hali hazırda BM üyesi 124 devlet tarafından tanınmaktadır.
Kuzey Irak Kürdistan Bölgesi	Irak	1991	2005–Günümüz	1.Körfez Savaşı'ndan sonra çıkarılan uçuş yasağından dolayı bölge bugüne kadar Irak Merkezi yönetimi altında değildir. Bölge Kürdistan Parlamentosu'nun kontrolü altındadır. Yakın bir gelecekte bağımsızlık ilan etmesi beklenmektedir.
Moheli	Komorlar	11.8.1997	1997–1998	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Ancak bölge özerkliğe sahiptir
Dağlık Karabağ	Azerbaycan	6.1.1992	1992–Günümüz	Hiçbir BM üyesi ülke tarafından tanınmayan Dağlık Karabağ, *de jure* olarak Azerbaycan'a bağlıdır. Ayrıca ilginç bir şekilde Ermenistan devleti de bu oluşumu tanımamıştır.
Filistin	İsrail	15.11.1988	1988–2009	Filistin Devleti 104 BM üyesi devlet, BM üyesi olmayan Vatikan (Holy See), Arap Birliği ve İslam Konferansı Örgütü tarafından tanınmaktadır. Filistin ayrıca 2012 yılında BM Genel Kurulu kararıyla BM'de "Üye olmayan Gözlemci Devlet" statüsü elde etmiştir. Ancak önümüzdeki dönemde bağımsız bir devlet olarak BM tarafından tanınması beklenmektedir.
Mahabad Cumhuriyeti	İran	22.1.1946	1946–1947	Uluslararası alanda tanınmamıştır. SSCB'nin desteğiyle kurulan ve Sovyetler Birliği'nin çekilişiyle aynı yıl içinde yıkılan, BM tarafından tanınmamış Kürt devletidir.
Sırp Cumhuriyeti	Bosna Hersek	9. 1. 1992	1991–1995	Uluslararası alanda tanınmamıştır.
Rodezya	Birleşik Krallık	11.11.1965	1965–1979	Uluslararası alanda tanınmamıştır. BM Güvenlik Konseyi bölgenin tanınmaması için özellikle karar almıştır.
Sahra Arap Demokratik Cumhuriyeti	Fas	14.11.1975	1976–Günümüz	2014 itibariyle, 40 devlet tarafından tanınmaktadır. 18 ülkede SDAC'nin büyükelçiliği bulunmaktadır. Ayrıca 1984 yılından beri Afrika Birliği'nin üyesidir.
Krayina Sırp Cumhuriyeti	Hırvatistan	19.12.1991	1991–1995	Uluslararası alanda tanınmamıştır. De facto olarak Sırbistan'a bağlı kalmıştır. Ancak Fırtına Harekâtı sonrasında yıkılmıştır.
Sikkim	Birleşik Krallık	1890–1975	1946–1949 1949–1975	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Günümüzde Hindistan'a bağlı bir eyalettir.
Somaliland	Somali	18.5.1991	1991–Günümüz	Hiçbir ülke tarafından tanınmayan devletin egemen olduğu bölge, uluslarası toplum tarafından Somali'ye bağlı bir özerk bölge olarak kabul edilmektedir.
Güney Kasai Maden Devleti	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	8.8.1960	1960–1962	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Günümüzde Demokratik Kongo Cumhuriyetinin sınırları içinde yer almaktadır.

Güney Osetya	Gürcistan	28.11.1991	1992–Günümüz	Güney Osetya'nın bağımsızlığı BM üyesi olan dört devlet Rusya, Nikaragua, Venezuela ve Nauru ile BM üyesi olmayan üç devlet Abhazya, Dağlık Karabağ ve Transdinyester tarafından tanınmaktadır. Diğer tüm BM üyeleri tarafından *de jure* olarak Gürcistan'a bağlı bölge kabul edilmektedir. Ayrıca hak iddiasında bulunduğu toprakların %80 - %85'ini kontrol etmektedir. Ancak Uluslararası arenada Rusya Federasyonun kontrolü altında yer alan kukla devlet olarak görülmektedir.
Güney Sudan	Sudan	09.01.2005	2005–2011	Belirli bir dönem uluslararası alanda devlet olarak tanınmasa da uluslararası toplumun da desteğiyle Sudan'dan ayrılarak BM'nin 193. üye devleti olmuştur.
Birleşik Suvadiva Cumhuriyeti	Maldivler	3.1.1959	1959–1963	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Günümüzde Maldivlere bağlı bir bölgedir.
Tamil Eelam	Sri Lanka		1986–2009	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Ayrıca Sri Lanka'da Tamil etnik grubunun yaşadığı bölgenin bağımsızlığı için mücadele eden ayrılıkçı örgüt (Tamil Kaplanları) 32 ülke tarafından terörist örgüt ilan edilmiştir.
Tanna (Tafea)	Vanuatu	24.3.1974–29.6.1974 15.2.1980–26.5.1980	1974, 1980	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Güney Pasifik bölgesinde yer alan, Tanna, Aniwa, Futuna, Erromango and Aneityum, adalarından oluşur. Bölgede insanlar geleneksel yaşam tarzlarını korumak için bağımsızlık ilan etmişlerdir. Ancak İngiltere'nin müdahalesi ile bu adalar Vanuatu'nun parçası olmuşlardır.
Tibet	Çin	1.3.1913 4.11.1949–23.5.1951	1946–1951	1912'den, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1949'a kadar, bugün adına Çin'in Tibet Özerk Bölgesi denen bölge üzerinde hiçbir Çin yönetimi kontrol uygulamadı. Dalay Lama'nın hükümeti bölgeyi 1951'e dek tek başına idare etti. Ancak 1951'de ÇHC ordularının bölgeyi işgal etmesiyle Tibet ÇHC'nin parçası haline geldi. Buna karşılık Tibet'in sürgündeki hükümeti Hindistan'da varlığını sürdürerek birçok devletle diplomatik ilişkiler kurmaktadır.
Transdinyester	Moldova	2.9.1990	1990–Günümüz	Transdinyester'in bağımsızlığı BM üyesi olmayan Abhazya, Dağlık Karabağ ve Güney Osetya tarafından tanınmaktadır. Tüm BM üyeleri tarafından *de jure* olarak Moldova'ya bağlı bölge kabul edilmektedir. Bunun yanında bölge uluslararası toplum tarafından Rusya Federasyonun kontrolü altında yer alan kukla devlet olarak görülmektedir.
Transkei	Güney Afrika Cumhuriyeti	26.10.1976	1976–1994	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Bölge bağımsızlığını ilan ettikten sonra BM Genel Kurulu A/RES/31/6A kararıyla bu ilanın sahte bağımsızlık ilanı olduğunu ifade etmiş ve üye devletlerin bu ilanı tanımamalarını istemiştir.

KKTC	Kıbrıs Cumhuriyeti	15.11.1983	1983–Günümüz	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Adanın kuzey kısmında fiili olarak egemen durumdadır. BM üyesi ve adanın garantör devleti Türkiye tarafından tanınmaktadır.
Rwenzururu Krallığı	Uganda	1963	1982	Uganda merkezi hükümeti ile girdiği bağımsızlık mücadelesinde büyük başarılar elde etse de merkezi hükümetin özerklik talebini kabul ederek yeniden birleşti. Merkezi hükümet Rwenzururu Krallığı'nı kültürel bir kurum olarak tanımaktadır.
Venda	Güney Afrika Cumhuriyeti	13.9.1979	1979–1994	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Bölge günümüzde Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kuzey bölgesinin sınırları içinde yer almaktadır.
Batı Bosna Cumhuriyeti	Yugoslavya	27.9.1993	1993–1995	Uluslararası alanda tanınmamıştır. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Bosna'lıların elini zayıflatmak için kurulan Boşnak devletidir. Fırtına Harekatı sonrasında ortadan kaldırılmıştır. Söz konusu bölge günümüzde Bosna-Hersek Federasyonu içinde Una-Sana Kantonu olarak anılmaktadır.
45	36			

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi toplamda 45 olan tanınmayan devletlerin büyük bir çoğunluğu 1945 sonrası dönemde ortaya çıkmıştır. Söz konusu tanınmayan devletlerin de coğrafik dağılımı oldukça ilginçtir. Zira bu siyasal birimlerin 11 tanesi Avrupa kıtasında, 13 tanesi Afrika kıtasında, 14 tanesi Asya kıtasında ve 7 tanesi de Okyanusya ve Asya-Pasifik bölgesinde bulunmaktadır. Buna göre tanınmayan bölgeler istatistiksel olarak değerlendirildiğinde dünyanın hemen hemen her yerinde ve her devletin içinden çıkma potansiyeline sahiptir. Ancak bu siyasal birimlerden yarısından fazlası etnik, dinsel, siyasal ve ekonomik çatışmaların en fazla yaşandığı Asya ve Afrika kıtalarından çıkmıştır. Aşağıda yer alan grafikte görüldüğü gibi 1945–2011 yılları arasında ortaya çıkan tanınmamış bölgelerin yıllara ve bölgelere göre dağılımı yer almaktadır.

Grafik 1: 1945 – 2011 Yılları Arasında Ortaya Çıkan Tanınmayan Bölgelerin / Devletlerin Coğrafik Dağılımı (Florea, 2014: s.7)

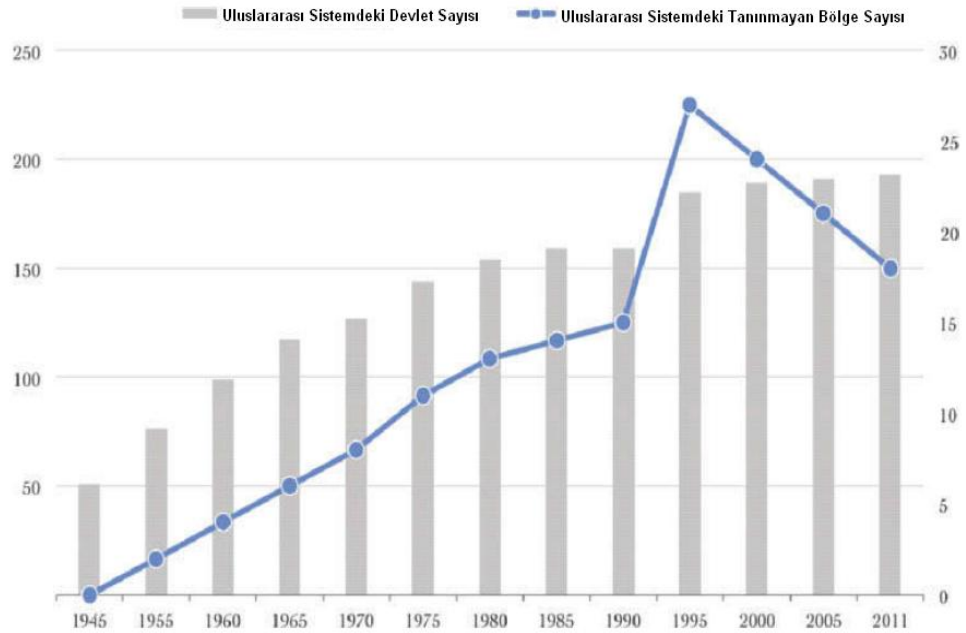
Diğer taraftan aynı dönemde kendisinden ayrılmak istenilen devlet sayısı da 36 olmuştur. Buna göre bazı devletlerin içinden birden fazla ayrılıkçı bölge çıkmıştır.[128] Söz konusu bu siyasal oluşumların bir kısmı zaman içinde bağımsızlığını kazanırken bir kısmı da ayrılmak istedikleri devlete yeniden katılmışlardır. Örneğin Eritre ve Kosova, Doğu Timor, Güney Sudan gibi bölgeler bağımsız olurken Güney Kasai, Katanga, Biafra, Venda, Birleşik Suvadiva

[128] Örneğin Güney Afrika Cumhuriyeti içinden ayrılmak isteyen 4 bölge çıkarken bunların hepsi daha sonra bu devlete yeniden katılmıştır.

Cumhuriyeti, Batı Bosna gibi bölgelerde tekrar ayrılmak istedikleri devletin sınırlarına çoğunlukla zorla veya barışçıl yollara tekrar katılmışlardır. Diğer taraftan bu bölgelerden bazıları örneğin Tayvan, KKTC, Abhazya, Güney Osetya ise ana devletten ayrılmalarının üzerinden uzun yıllar geçmesine ve bağımsızlık iddiasında bulundukları bölgeler üzerinde de facto kontrole sahip olmalarına rağmen uluslararası toplum tarafından tanınmamaya devam etmektedirler. Bunun yanında Somali Demokratik Cumhuriyetini oluşturan özerk bölgelerden biri olan Puntland ile Gürcistan'ın içinde yer alan Acara Özerk Cumhuriyeti her ne kadar bulundukları bölgelerde fiili kontrol sağlamış olsalar ve bu bölgeleri yönetecek kapasiteleri bulunsa da bağlı bulundukları devletlerden ayrılma niyeti olmadıklarından bu bölgeler tanınmamış bölge statüsünde değerlendirilmemiştir.

Diğer taraftan aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi tanınmayan bölgelerin sayısının artışının uluslararası sistemdeki devlet sayısındaki artışla paralellik gösterdiği görülmektedir. Buna göre 1945 – 1990 yılları arasında tanınmamış bölgelerin sayısı devlet sayısındaki artışa uygun olarak periyodik olarak artarken 1995 yılında bu siyasal birimlerin sayısının dramatik bir artış göstererek zirve noktasına ulaştığını söylemek mümkündür. Ancak 1995 sonrasında zirve noktasından bir düşüş eğilimi içine girdiğini söylemek mümkündür.

Grafik 2: Tanınmayan Bölgelerin / Devletlerin Yıllara Göre Değişimi (Florea, 2014: s.7)

Her ne kadar bazı eksikliklere ve istisnalara rağmen daha önce tanınmayan devletler için ortaya konulan 3 kriter; bölgesel kontrol, tanınmanın derecesi ve tanınma arzusu bu oluşumların genel çerçevesini ve yapısını belirleyen bir ölçüt sunmaktadır. Bu kriterler ışığında tanınmamış devlet oluşumları incelendiğinde bunların birçok açıdan benzerlik gösterdikleri ve zaman içinde tanınma durumlarının olumlu ve olumsuz yönde değişiklikler olduğu görülebilmektedir. Bir başka deyişle tanınmama (non-recognition) gerek söz konusu bölgelerdeki insanlar ve liderler gerekse dış dünya tarafından kalıcı bir durum veya statik bir statü olarak kabul edilmemelidir.[129] Zira bu durum hem tanınmayan bölgeler açısından hem de ayrılmak istedikleri devletler açısından olumlu veya olumsuz yönde değişiklik gösterebilmektedir.

4.7 Tanınmayan Devletlerin Gelecekleri ile İlgili Olası Senaryolar

Ulus inşası, askeri güç, ayrılmak istenilen devletin zayıflığı, koruyucu bir devletin desteğini alma ve uluslararası toplumun ilgisi gibi bir takım faktörler tanınmayan devletlerin uzun süre varlıklarını sürdürmesini güvence altına almaktadır. Esasen uluslararası sistem tarafından geçici bir fenomen olarak görülen bu birimlerin aslında kısa bir süre sonra ortadan kaybolmaları beklenmektedir. Teorik olarak bu birimlerin ortadan kaybolmaları 4 şekilde mümkün olmaktadır. (Kolsto, 2006: s.735)

1) *Koruyucu devlete katılarak bu devlet tarafından gönüllü emilmesi*
2) *Ayrılmak istenilen devletin de facto devleti tekrar kendi sınırları içine katması*
3) *Ayrılmak istenilen devletle de facto devletin federal bir sistemde yeniden birleşmeleri*
4) *Bağımsızlığını kazanarak uluslararası tanınma elde etmek*

Tanınmayan devletlerin söz konusu bu seçeneklerden bir veya daha fazlasını gerçekleştirecek düzeyde olması içinde bulunulan siyasi iklimin değişmesine neden olmaktadır. Bu büyük oranda tanınamayan devletin varlığını sürdürmesine sebep olan faktörlerdeki gelişmelere ve konjonktürel değişimlere bağlıdır. Örneğin tanınmayan bir devlet kendi hak iddia ettiği topraklarda etkin ve güçlü bir devlet

[129] Örneğin 1990'ların başlarında Çeçenistan ayaklanan (insurgent) state olarak tanınırken 1996–1996 yılları arasında tanınmamış devlet olarak görülmeye başlanmış Rusya ile yaşanan iç savaş sırasında ise savaş alanı ve günümüzde ise devlet içinde devlet olarak görülmektedir

yapısı kurup bunu yönetebilirse ve bu bölgedeki en bariz suç faaliyetlerini engelleyebilirse bu durumun şüphesiz söz konusu birimin tanınma şansını yükselttiğini söylemek mümkündür. Bunu karşılık ayrılmak istenilen devlette güç kullanarak ya da barışçıl yollarla ayrılıkçı birimi yeniden kendi topraklarına katabilir. Bu durumda mevcut devletin ayrılıkçı birimden daha etkin ve güçlü bir devlet yapısının olması ve daha iyi ekonomiye sahip olması ve daha iyi yaşam standartları sunması beklenmektedir. (Kolsto, 2006: s.735)

Ayrılıkçı bölge ile mevcut devlet arasında federal bir çözümün elde edilebilmesi için uluslararası toplumun aktif bir rol oynaması gerekmektedir. Bu noktada her iki tarafı çözüm bulma noktasında destekleyerek veya çözüm masasına oturmalarını sağlamak için yaptırımlarda bulunması gerekmektedir. Bunun sonucunda büyük olasılıkla tanınmayana devlete destek sağlayan koruyucu devletin desteğini kesmesine veya azaltmasına neden olacaktır.

Tanınmayan devletlerle ilgili çatışmalara bulunan bir çözümün diğer geride kalan olaylar üzerine etkileri bulunmaktadır. Eğer ayrılmak istenilen bir devlet kaybettiği topraklar üzerinde kaybettiği kontrolü güç kullanarak geri kazanırsa bu durum bariz bir şekilde diğer devlet liderlerini aynı şekilde sorunu çözmek için cesaretlendirecektir. Bunu tersi bir durumda istisnai bir şekilde tanınmayan bir devletin uluslararası tanınması diğer tanınmayan devletlerin liderlerine eskisine göre daha az mükemmel olan çözümler bulmak için yüreklendirecektir. (Kolsto, 2006: s.735)

4.7.1 Koruyucu Devlete Katılma veya Gönüllü Emilme

Tanınmayan devletlerin kaderleri ile ilgili olarak belki de en az olası olan buna karşılık geçmişte görülen ve son zamanlar da Kırım'ın Rusya Federasyonuna bağlanması ile bir kez daha gündeme gelen bu durum yine de olası senaryolar içinde yer almaktadır. Buna karşılık günümüzde yer alan birçok olayda tanınmayan devletin koruyucu devlete katılması zaman zaman en optimal çözüm olarak gündeme gelse de değişik sebeplerden dolayı koruyucu devlet tarafından kabul edilmemektedir. Örneğin KKTC devletinin Türkiye ile birleşmesinde veya Dağlık Karabağ bölgesinin Ermenistan ile birleşmesinin önünde teorik olarak bir engel yoktur. Bunun yanında

Güney Osetya'lılar Rusya Federasyona katılarak Kuzey Osetya ile birleşmek isterken, Transdinyester Rusya ile ortak sınırı olmamasına rağmen bu patron devlet ile birleşmek istemektedirler. Fakat bu istekler şimdiye kadar Rusya Federasyonu ve Batılı devletler tarafından dikkate alınmamıştır. (Kolsto, 2006: s.735)

4.7.2 Ayrılmak İstenilen Devletin (Parent State) De Facto Devleti Tekrar Kendi Sınırları İçine Katması

2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan tanınmayan 42 devletten yaklaşık 20'si ayrılmak istedikleri devletle giriştikleri mücadeleyi kaybederek tekrardan bu devletlerin kontrolleri altına girmiştir. Örneğin Güney Afrika Cumhuriyetinden çoğunlukla ırk ayrımcılığı nedeniyle ayrılmak isteyen Bophuthatswana, Ciskei, Transkei ve Venda bölgeleri değişik zamanlarda tek taraflı bağımsızlıklarını ilan etmelerine rağmen bir süre sonra Güney Afrika Cumhuriyeti devleti tarafından güç kullanılarak tekrar toprakları içine katılmıştır. Bunun yanında Çeçenistan bağımsızlık mücadelesi sırasında üç farklı tanınmayan devlet statüsü elde etmesine rağmen 1999 sonrasında tekrardan güç kullanılarak zorla Rusya Federasyonu sınırları içine katılmıştır.

Esas itibariyle tanınmayan devletler için en istenemeyen olasılığın tekrardan ayrıldıkları devlete katılmak olduğunu söyleyebiliriz. Ancak istenmeyen olasılık istatistiklere göre 1945 sonrasında meydana gelen tanınmayan devlet oluşumlarının neredeyse yarısının başına gelmiştir. Bir başka deyişle 2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan de facto devletlerin yarısı tekrardan ayrılmak istediği devletin kontrolü altına girmiştir. Bunun en önemli sebepleri; (Kolsto, 2006: s.737)

1) Ayrılmak istenilen devletin yeterli güce ulaştıktan sonra askeri yöntemleri kullanarak ayrılıkçı bölgelere saldırması
2) Dış dünyanın (uluslararası sistemin) olaylara gösterdiği reaksiyon

Bu durumda mevcut devletin kontrolünü kaybettiği topraklar üzerinde tekrar kontrol sağlaması için kendi devlet otoritesini tekrar tesis ederek sağlamlaştırması ve kendisinden ayrılan topraklarla ilgilenen uluslararası güçlü aktörleri ikna ederek desteğini alması gerekmektedir.

4.7.3 Ayrılmak İstenilen Devletle De Facto Devletin Federal Bir Sistemde Yeniden Birleşmeleri

Bir devlet kendisinden ayrılmak isteyen bir ayrılıkçı birimi tekrardan kendi sınırları içine katmak isterken, buna karşılık söz konusu ayrılıkçı birim yapılacak federal ve konfederal bir düzenleme ile bu devlet ile tekrardan birleşebilir. Esas itibariyle yeniden birleşme durumlarında ayrılıkçı bölge ile mevcut devlet arasında yapılan barışçıl müzakereler sonucunda elde edilen ulaşılabilecek en olası sonuç kuşkusuz federal bir çözümdür. Böylesi bir çözüm genel olarak prensipte her iki taraf tarafından büyük olasılıkla kabul edilmektedir. Örneğin Transdinsyester, KKTC ve Abhazya'da ayrılıkçı bölgeler tek devletli çözüm olması durumunda oluşacak bu devlette özel statü istemektedirler. (Kolsto, 2006: s.737)

Diğer taraftan bazı durumlarda federal veya konfederal çözüm önerileri müzakereler sırasında kullanılan bir sis perdesi ve baskı unsuru oluşturmaktadır. Zira bazı tanınmayan devletlerin liderleri kendi devletlerini bir başka devletin içinde otonom bir bölge olarak görmek yerine bağımsız bir devlet olarak görmek istemektedir. Bir başka deyişle bu devletlerin liderleri bağımsız bir devletin başkanı veya başbakanı olmak varken bir devlet içinde küçük bir şehrin belediye başkanı olmak istememektedirler. Buna paralel olarak kendi devletinin ordusu içinde general olmak varken neden bir başka devletin ordusunda teğmen olmak istesin. Görüldüğü gibi federal çözüm müzakerelerinin yönü esas itibariyle ayrılıkçı bölgedeki siyasi ve askeri liderlerin pozisyonlarına bağlıdır. Bu konuda sonuca yönelik katkı uluslararası toplumdan gelmelidir. Ayrıca uluslararası toplumun baskısı sadece yerel politik partilere yönelik değil aynı zamanda dış koruyucu devlete yapılmalıdır. (Kolsto, 2006: s.737–738)

Buna göre uluslararası toplum 2003 yılında tanınmayan bir devlet problemini çözmek için inisiyatif alarak BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın hazırladığı bir planı Nisan 2004 yılında Kıbrıs'ta eş zamanlı referandumlarla Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların onayına sunmuştur. Uluslararası toplum KKTC'nin Annan Planı'nı kabul etmesi için bu devletin liderlerine ve devletin koruyucusu durumunda buluna Türkiye'ye yoğun baskı uygularken Kıbrıslı Rumlara aynı baskıyı gösterememiştir. Referandum sonuçlarına göre Kıbrıslı Türkler büyük bir oranda Annan Planı'nı desteklerken Kıbrıslı Rumlar bu planı reddetmişlerdir. Bu durum uluslararası

toplumun benzer olaylar için cesaretinin kırılmasına yol açarken Türk tarafına Annan Planını destekledikleri için ödül olarak KKTC'nin altyapısını geliştirecek ve kültürel varlıkların korunması amacıyla birkaç projeye direkt BM tarafından hibe desteği sağlanmıştır. Esas itibariyle BM'nin bu projeleri desteklemesi bir paradoksal izlenim oluşturmuştur. Zira bu projelere yapılan hibe desteği sayesinde tanınmayan bir devlet BM'nin yarım veya de facto tanımasını elde etmiştir. (Kolsto, 2006: s.738)

Müzakereler yoluyla elde edilen federal bir çözüm hem ana devlet içinde hem de ayrılıkçı devlet içinde bu durumdan memmun olmayan sayıları küçük de olsa bir grup muhalif ve küskün insan oluşturmaktadır. Bu insanlar elde edilen bu çözümü yıkmak için aktif olarak çalışmaktadır. Buna ek olarak alternatif sonuçlara aleyhine olan faktörler oldukça güçlüdür. Bu yüzden bu uzlaşmacı çözüm birçok tanınmayan devlet açısından bir denge oluşturduğu için en muhtemel sonuç olarak görülmektedir.

4.7.4 Bağımsızlığını Kazanarak Uluslararası Tanınma Elde Etme

Tam bağımsızlık ve uluslararası tanınma birçok ayrılıkçı grubun en nihai hedefidir. Fakat 2. Dünya Savaşından sonraki dönemin yazılı olmayan uluslararası ilişkiler kurallarına göre yeni devlet oluşumlarına karşı güçlü bir sınırlandırma olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle 2. Dünya Savaşından sonraki dönemde oluşturulan uluslararası sistemde mevcut devletler yazılı bir kural olmasa da uluslararası sistem içinde yer alan mevcut bir devletin içinden başka devletler çıkmasına pek sıcak bakmamaktadır. (Österud, 1997: s.169–170)

Halkların kendi kaderini tayin hakkı prensibi BM Şart'ında kutsal kabul edilirken bu hak sadece bir devletin tüm nüfusu ile ilgili olarak yorumlanmıştır. Yani devlet içinde bulunan bölgesel anlamda alt gruplara bu hak tanınmamıştır. Bu vatandaşlara kendi devlet liderlerini seçme hakkı verir. Ama hep birlikte devlet dışında bir tercih yapılmasını engeller. ***Bir başka deyişle kendi kaderini tayin hakkı bir ülke de yaşayan tüm etnik, dinsel ve kültürel gruplara aynı devlet içinde kalmak kaydıyla seçme hakkı verirken bu etnik grupların tümüne ayrı ayrı kendi kaderini tayin hakkı vermemektedir. Tanınan devletlerin oluşturduğu bu topluluk (ayrıcalıklılar kulübü) bu şekilde prensip olarak de facto oluşumların devlet olmalarına kapılarını iki yönlü kapatmış olmaktadır***. Buna göre ***ayrıcalıklılar***

kulübüne üye bir devletin dışarı atılmasına izin verilmezken giriş kapısı da yeni başvuranlara karşı sıkıca korunmaktadır. (Kolsto, 2006: s.736)

Bu kısıtlayıcı politika buna rağmen BM'nin üye sayısındaki patlamaya engel olamamıştır. Zira BM kurulduğunda 51 kurucu devlet bulunurken bu sayı 1959'da 81 ve 1970'de 127 olmuş ve 1981'de ise bu sayı 157'ye ulaşmıştır. Bugün için bu sayı 200'e yaklaşmıştır. Üye devlet sayısındaki bu artışta kuşkusuz 1950'li ve 1960'lı yıllarda yaşanan dekolonizasyon süreci ile Afrika ve Asya'da bağımsızlığını kazanan çok sayıda devletin ve 1990 sonrasında SSCB ve Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ortaya çıkan yeni devletlerin büyük payı vardır. (Österud,1997:s.175) Örneğin SSCB'nin dağılmasından sonra 15 yeni devlet ortaya çıkarkan Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ise 7 devlet ortaya çıkmıştır.

Bugünkü mevcut tanınmayan devletlerin liderleri kendi devlet oluşumlarını meşrulaştırmak adına içinde bulundukları duruma ve yürüttükleri bağımsızlık mücadelesine bağlı olarak geçmişte yaşanan dekolonizasyon süreci ve dekomünizm süreci ile paralellik kurmaktadırlar. Zira eski SSCB coğrafyası içinde bugün var olan tanınmayan devletlerin çoğu bugün bağımsız olmuş devletler gibi eski Sovyetler Birliği içinde federal birimler olarak bulunuyorlardı ancak onların seviyeleri daha düşük düzeyde bulunuyordu. Bu nedenle Uluslararası toplum, eski SSCB ve Yugoslavya içindeki söz konusu birimlerin eskiden sahip oldukları düşük düzeyli otonom birimlerin bağımsız devlet olmak için meşruluk sağlama çabalarını şimdiye kadar reddetmiştir. Bir başka deyişle geçmişte SSCB ve Yugoslavya'nın egemenliği altında bulunan ve düşük düzeyde özerklik veya otonom statüleri bulunan ve günümüzde ana devletten ayrılarak bağımsız devlet olmak isteyen bu birimleri uluslararası toplum devlet olarak kabul etmemiştir. (Kolsto, 2006: s.736)

Uluslararası toplumun tanınmayan devletlere karşı olan sempatisi zaman içinde konjonktürel gelişmelere paralel olarak dekolonizasyon sürecinde veya SSCB ve Yugoslavya'nın dağılma süreçlerinde olduğu gibi bir kez daha değişebilir. Bu durum uluslararası sistemde tanınmayan devletler için 3. bir tanınma dalgası oluşmasına izin verebilir. Bu durumda ayrıcalıklılar kulübünün üye sayısının artmasına neden olacaktır. (Kolsto, 2006: s.736)

Eğer dünyadaki mevcut tanınmayan devletlerin biri uluslararası tanıma elde ederse bu durum söz konusu bu birimin otomatik olarak normal bir devlet olarak işlediği anlamına gelmemektedir. Zira daha öncede ifade edildiği gibi mevcut devletlerin çoğu günümüzde sahip oldukları ekonomik, kurumsal ve siyasi yapı nedeniyle büyük oranda başarısız devletlere benzemektedirler. Eğer bu devletler bir şekilde uluslararası tanınma elde ederlerse bu onların yeterli veya başarılı olduklarından değil basitçe yürüttükleri özgürlük mücadelesine duyulan sempatiden dolayı bir ödül olarak verilmiştir. (Kolsto, 2006: s.737)

4.8 Uluslararası Sistemdeki Diğer Anormallikler Bağlamında Tanınmamış Bölgeler

Klasik egemenlik görüşü mutlak ve açık bir şekilde sınırları belli olan bir bölgeyi kapsamaktadır. Bu nedenle bu görüşü açıklayan en önemli kelime taksimdir. (approximation) Ancak bazı devletler her zaman sınırları kesin olarak belirlenmiş bir bölgede yer almazlar ve katmanlı veya geçişken egemenlikler görülebilir. Bazı devletler ise egemen bir devlette olması gereken asgari işlevleri kendi sınırları içinde yerine getiremezler. Özellikle geniş topraklara sahip ancak yönetim bakımından zayıf yerlerde görülen bu yetersizlik devlet otoritesinin devletin ülkesi içindeki bazı bölgelere ulaşamamasına veya sınırlı ulaşmasına neden olduğundan bu bölgelerde çoğunlukla kabile veya aşiret tarzı örgütlenmeler görülebilir. Örneğin Pakistan, Afganistan, Yemen ve Somali gibi ülkelerde devlet otoritesi yetersiz olduğundan bu ülkelerin bazı kısımları fiili olarak aşiretler tarafından idare edilmektedir. Esasında tanınmamış devletlerde işte bu gibi merkezi devlet otoritesinin olmadığı veya zayıfladığı bölgelerde ortaya çıkmaya başlarlar.

Uluslararası sistemde bunların dışında bu yapıların dışında farklı veya özel egemenlik kriterine sahip birçok otonom bölgede bulunmaktadır. Örneğin 1704 yılından beri Birleşik Krallığa bağlı olan Cebelitarık ile 1948'den beri Danimarka'ya bağlı olan özerk bir yönetime sahip olan Faroe Adaları esasında de facto devlet olarak ifade edilebilecek bölgeler olarak görülebilir. Ancak her 2 bölgenin hali hazırda kendilerine ait herhangi bir savunma ve dış politikası olmadığından bu yerleri tümüyle bağımsız egemen devlet olarak değerlendirmek mümkün değildir. Ayrıca bu bölgelerin ayrı bir egemenlik kurma iddiaları da bulunmamaktadır. Benzer bir durum fiilen ABD'nin kontrolünde olan Porto Riko ve fiilen Yeni Zellanda'nın

kontrolünde olan Cook Adaları içinde geçerlidir. Zira her 2 bölgenin yerel yönetimlerinin mevcut egemenliklerini fiili kontrol altında bulundukları devletlerle bazı işlevleri yerine getirme noktasında paylaştıkları görülmektedir. Buna göre örneğin Porto Riko vatandaşları otomatik olarak Amerikan vatandaşlığı alırken aynı zamanda ABD anayasasının normal vatandaşlarına sağladığı her türlü haktan faydalanabilmektedirler. Diğer taraftan yerel hükümet kendi içişlerinde bağımsız olurken ülkenin dış işlerinde çok az ya da hiç yetkisi bulunmamaktadır. Bir başka deyişle Porto Riko bağımsız bir devlet olmakla bağımlı özerk bir bölge olma arasında bir yerde bulunmaktadır. Bu nedenle ülkenin önümüzdeki dönemde ABD'nin bir eyaleti olarak ülkeye katılması veya tam bağımsız olmak noktasında karar vermesi gerekmektedir. Buna karşılık Cook Adalarının durumu Porto Riko'ya göre daha bağımsız bir devlet görünümündedir. Zira birçok konuda hatta dış politikada bile ülkenin daha bağımsız davranabildiğini söylemek mümkündür.

Bunun yanında uluslararası sistem Andorra ve Monako gibi BM üyesi olan birçok küçük devleti de (micro states) içermektedir. Örneğin Andorra Prensliği gerek nüfus gerekse yüz ölçümü olarak küçük bir devlet olsa da esas itibariyle bağımsız bir devlet olduğu söylenemez zira bu devlet Fransa ve İspanya tarafından ortak olarak yönetilir.[130] Aynı zamanda bu iki devlet iç güvenlik, savunma, diplomatik temsiliyet gibi konularda Andorra adına söz hakkına sahiplerdir. Hatta ülkenin Anayasa Mahkemesinin 4 üyesinden 2 si yine Fransa ve İspanya tarafından atanmaktadır. Benzer şekilde Monako BM üyesi en küçük bağımsız devlet olarak kabul edilse de gerçekte ülkenin savunması Fransa'ya aittir. Bu durum şüphesiz egemenlikle çelişen bir durumdur. Esasında her ne kadar Andorra ve Monako bağımsız egemen devletlerin oluşturduğu uluslararası sistemin devlet statüsüne sahip üyeleri olarak kabul edilse de dış aktörlerin ülke içindeki yapılanması nedeniyle bu devletlerin bağımsız olmadıkları ortadadır.

Bunun dışında *uluslararası sistemde* görülen başka bir anomali de günümüzde 178 devlet ile diplomatik ilişki kuran ayrıca BM'ye gözlemci olarak üye olan, ancak normal bir devlette olması gereken vasıfları taşımayan Vatikan Şehir

[130] 1806'da Napolyon tarafından yeniden kurulan Andorra, o günden bu yana Urgel piskoposu ve Fransa devlet başkanı tarafından ortaklaşa yönetilir; bunların ikisine de her yıl sembolik bir vergi ödenir.

devleti bulunmaktadır. Öyle ki alan olarak dünyanın en küçük ülkesine sahip olan bu yerde daimi olarak bir nüfus bulunmamaktadır. Zira sürekli değişen 900–1000 civarı bir nüfus bulunmaktadır. Bunların çoğunu çeşitli ülkelerden gelen papazlar ve İsviçreli muhafızlar oluşturur. Ana meydan olan St. Peter Meydanı'nın korumasını İtalyan polisi üslenmiştir. Vatikan Devleti'nin geriye kalan kısmında orayı koruyacak bir polis ya da askerî güç, İsviçreli Muhafızlar Kıtası dışında yoktur. Ayrıca bölgenin bütün elektrik–su temizlik gibi faaliyetleri İtalyan hükümeti ve Roma Belediyesi tarafından yürütülmektedir. ***Ama uluslararası sistemdeki belki de en anormal kabul edilebilecek birim Malta Tarikatı olarak bilinen ama bir devlet gibi hareket eden örgüttür. Zira Malta Tarikatı***[131], günümüzde egemen bir devlet dışı aktör statüsü taşımaktadır. ***Birleşmiş Milletlere gözlemci olarak katılmasına karşılık kendine ait topraklardan yoksundur. Kendini tarafsız ve insancıl bir yardım kuruluşu olarak tanımlayan tarikatın, 104 ülkeyle diplomatik ilişkisi vardır. Birçok ülke, şövalyelere diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalık tanımaktadır.*** (İnal, 2013) Bir başka ifadeyle bir devlette olması gereken asgari vasıfları dahi taşımayan dini bir tarikat, devlet gibi hareket ederken ve uluslararası sistemdeki mevcut devletler tarafından devlet statüsünde tanınıp pasaportları geçerli olabilmektedir.

Uluslararası sistemde yer alan anormallikler sadece bunlarla sınırlı değildir. Ancak devletlerin genel görünümü aşağı yukarı klasik egemenlik görüşünden daha aşağıda bulunmaktadır. Örneğin klasik egemenlik görüşü bugün için Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler, uluslararası hukuk, insan hakları, küreselleşme çok uluslu şirketler tarafından her yönden zayıflatılmaktadır. Şüphesiz bu durum devletlerin mutlak ve koşulsuz egemenlik ilkesiyle çelişmektedir. Yukarıda sayılan bu sebepler, kötü donanımlı ve otoriteleri tam anlamıyla etkin olmadıklarından zayıf ve güçsüz devletlerin bazıları sadece isimlerinde devlet olarak var olmaya başlamıştır. Bu durumda olan devletler "yarı – devlet" olarak adlandırılmaya başlanmıştır. (Jackson, 1999: s.21) Bu tarz bir adlandırma söz konusu devletlerin hukuki olarak bağımsız

[131] Katolik bir yardım derneği olarak günümüze kadar ulaşmış olan bu tarikat tarihin bazı dönemlerinde bağımsız bir devlet olarak güçlü bir ordu ve donanmaya sahip olmuş Avrupa, İslam ve Osmanlı tarihinde büyük izler bırakmıştır. Merkezi İtalya'nın Roma kentinde bulunan tarikatın günümüzdeki resmi adı İtalyanca'da Sovrano Militare Ordine Ospedaliero di San Giovanni di Gerusalemme di Rodi e di Malta yani Kudüs, Rodos ve Maltalı St. Jean Egemen Askeri Misafirperver Tarikatı veya kısaca Malta Tarikatıdır. Bkz. (İnal, 2013)

fakat gerçekte varlıkları başka devletlerin refahına ve maddi varlığına bağlı olan devletleri ifade etmektedir.

Diğer taraftan klasik egemenlik görüşü belki de daha ilginç bir şekilde bağımsız bir devlet gibi kabul edilen başka birimler tarafından daha problematik bir hale getirilmektedir. Örneğin *sözde Yüksek Temsilcinin Bosna'da olduğu gibi seçilmiş yöneticileri görevden alma ve kanun koyma gibi gücü olabilmektedir. Ayrıca Kosova'nın bağımsızlığına giden süreç yine BM Özel Temsilcisi tarafından izlenmiştir. Bunun dışında klasik egemenlik görüşü bazı özel durumlarda başka bir devlet tarafından da ihlal edilebilmektedir. Örneğin 1980'lere kadar İngiliz Parlamentosu resmiyette kendisine bağlı olan ancak bağımsız devlet olarak uluslararası sistem içinde yer alan Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda ile ilgili Anayasal değişiklikleri bile onaylamaktaydı. Bu durum kuşkusuz klasik devlet egemenliği görüşüne aykırıdır*.

4.9 Küreselleşme Çağında Tanınmama Durumunun Tanınmayan Devletlere Etkileri

Tanınmayan devletler içinde Tayvan nevi şahsına münhasır (sui generis) yapısı nedeniyle diğer siyasal birimlerden farklılık göstermektedir. Zira Tayvan'ın ayrılmak istediği Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) açık bir şekilde bu oluşumun devlet olarak tanınmasına karşı olsa da bu durum Tayvan'ın sınırsız bir şekilde tüm uluslararası piyasalara sınırsız bir şekilde erişimini engellememektedir. Ayrıca ayrılmak istediği ÇHC ile ekonomik ilişkiler kurmaktadır. Bu kapsamda Tayvan dış ticaretinin % 30'unu ve bunun içinde ihracatının %40'ını ÇHC ile yaparken aynı zamanda 2008 yılından beri ÇHC ile Tayvan arasında direkt uçuşlar sayesinde ana karadan gelen turistler sayesinde turizm gelirleri de oldukça yüksektir. (Kaplan 2013: s. 218) Bir başka deyişle ayrılmak istenilen devlet ile tanınmayan devlet arasındaki angajmanın belki de en yüksek seviyede ÇHC ile Tayvan arasında görüldüğü söylenebilir. (Caspersen, 2012: s.66)

Tayvan'ın sahip olduğu bu özel durumu tanınmayan devletler içinde en kalabalık nüfusa sahip olmasına rağmen elde ettiği 20 bin dolarlık kişi başı gelir ile kendini göstermektedir. Zira birçok tanınmayan devlet kendilerini Tayvan'ın aksine ekonomik yönden kısıtlanan ve dışlanmış (parya) devlet konumunda bulmaktadırlar.

Bu durum söz konusu birimlerin ekonomik performanslarını da kısıtlamaktadır. Zira tanınmayan devletler yabancı yatırımcılar tarafından nerdeyse hiç tercih edilmezler. Bu birimler uluslararası örgütlere örneğin Evrensel Posta Birliği, Dünya Ticaret Örgütü gibi örgütlere katılamadıkları için küresel piyasalarla genelde doğrudan ticaret yapamazlar. Dünya Bankası veya Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi örgütlerden borç veya kredi alamazlar, bu devletlerin vatandaşları yurtdışı seyahatlerde ve spor müsabakalarında ülkelerini temsil ederken zorluklar yaşarlar. Ayrıca Uzun vadede tanınmayan devletlerde yaşayan nüfus çözümsüzlük ve belirsizlik sonucu oluşan hayal kırıklığı buralardan beyin göçü yaşanmasına ve insan sermayesinin azalmasına yol açar. Yukarıda belirtilen tüm faktörler güçlü bir şekilde tüm bu varlıkların ekonomik performansı dizginlemektedir. Bu nedenle tanınmayan devletlerin hassasiyetleri sadece parya statülerinden aynı zamanda sahip oldukları doğal kaynaklardan dolayı ortaya çıkmamaktadır. Mevcut tanınmayan devletlerin sahip oldukları toprak düzeyleri %0,37 ile % 37 arasında bulunmaktadır. Buna göre en düşük oran %0,37 ile Tayvan olurken en yüksek oran %37 ile Batı Sahra'dadır. nüfusun dağılımını göz önüne alınırsa, tanınmayan devletlerde bariz çoğunluğu oluşturanların Tayvan Somaliland, Filistin, KKTC oldukları görülmektedir. (Riegl, 2014: s. 29)

Dış tehditlerin bütünü, serseri pozisyon ve sınırlı kaynaklar tanınmayan devletlerde bulunan hükümetlerin meşruluklarının erozyona uğraması için yeterli değildir. Ama bu unsurlar kaçınılmaz olarak tanınmayan devletlerin bütçeleri üzerindeki baskıyı arttırarak askeri harcamaların öncelikli olmasına neden olur. Bunun ardından devlet inşası için gerekli olan altyapı, devlet kurumları, kamu hizmetleri gibi diğer harcamalar gelir. Tanınmayan devletler için kendi ürettiği ekonomik büyüklüğe güvenmenin uygun bir strateji olmadığını söylemek mümkündür. Zira uluslararası piyasalara direkt erişimleri mümkün olmadığından bu durum onları kendi bölgelerindeki devlet hizmetlerinin finansmanını sağlamak için dışarıdan bir patron devlet bulmak veya o bölgenin yurtdışında yaşayan insanlarının (diaspora) finansal ve ekonomik desteğini sağlamak gibi alternatif kaynak arayışına zorlamaktadır. Örneğin Dağlık Karabağ bölgesi için Ermenistan hayati bir öneme sahip bir devlettir. Çünkü bu bölgede hali hazırda para birimi olarak Ermeni dramı kullanılmakta, yönetimsel ve altyapısal faaliyetlerin çok büyük kısmı Ermenistan

tarafından sağlanmakta, bu bölgede yaşayan insanlar Ermenistan pasaportu kullanmaktadırlar. Ermenistan ayrıca temel piyasa ürünlerinin bölgeye girişlerini sağlayarak bölgenin dış dünyaya erişimini sağlayan adeta bir link görevi görmektedir. Zaten gerçekte de Dağlık Karabağ ile Ermenistan ekonomik, kültürel ve savunma anlamında tek bir birim olarak görülmektedir. Benzer şekilde Rusya, Güney Osetya ve Abhazya'da yaşayan insanlara 2002'den beri kendi pasaportlarını kullandırtmakta ve sağladığı yerel emeklilik ödeneklerini karşılayarak bu bölgelerin devlet bütçelerine önemli katkılar sağlamaktadır. Yine benzer şekilde Rusya, Transdinyester'e yarı özel yatırım sağlayan kaynak durumunda olup bölgenin ihracatı için önemli bir pazar konumundadır. Ayrıca Rusya bölgeye sağladığı krediler ve emekli ödemeleri desteği ile ekonomisinin ayakta durmasını sağlamakta, bunun yanında Transdinyester'in ödememesine rağmen bölgeye doğal gaz akışını sürdürmektedir. Bu şekilde olan tanınmayan devletler için verilebilecek son bir örnekte KKTC'dir. Zira KKTC ekonomik olarak neredeyse bütünüyle Türkiye'ye bağımlı durumdadır. Ülkede para birimi olarak Türk Lirası kullanılmakta, Merkez Bankası başkanı Türk vatandaşı biri olmakta ve Türkiye sağladığı hibe, borç ve kredilerle bölgenin ekonomisini ayakta tutmaktadır. (Caspersen, 2012: s.56)

Bununla birlikte tanınmayan devletlerin çoğunda ekonomik göstergeler de oldukça kötü durumdadır. Örneğin Somaliland'ta 2003 yılında kişi başına düşen milli gelir 226 $ iken bu oran 2013 yılında 350 $ çıkmıştır. (Somaliland Ekonomisi, 2014) Benzer şekilde Abhazya'da 2001 yılında kişi başına düşen milli gelir 350 $ iken Abhazya otoritelerinin iddialarına göre bu oran 2009 yılında 2.530 $ seviyesine çıkmış durumdadır. (Caspersen, 2012: s.54) Bunun yanında tanınmayan devletlerin sahip oldukları coğrafik özellikler ve dış yardımlardan aldıkları destekler ile turizm gelirlerindeki artışlar gibi sebeplerle bazılarında ekonomik göstergelerinin nispeten iyi durumda oldukları söylenebilir. Örneğin KKTC'de 2000 yılında kişi başına düşen milli gelir 4.978 $ iken bu oran ülkedeki üniversite sayısının artması ve turizm gelirlerindeki artışlar sonucu 2010 yılında 14.601 $ olurken bu oranın 2014 yılında 16.100 $ aşması beklenmektedir. (KKTC, 2014) Diğer taraftan Tayvan gösterdiği yüksek ekonomik performans ile ekonomisini oldukça geliştirmiş durumdadır. Bu açıdan bakıldığında Tayvan'nın 2011 yılında kişi başına düşen milli geliri satın alma gücü paritesine göre düzenlendikten sonra 35,227 $ olarak gerçekleşerek dünya

genelinde bu kategoride ilk 20 ülke arasında yer almıştır. (Ülkelerin Kişi Başına Düşen Milli Gelirleri, 2011)

Tanınmanın meydana getirdiği eksiklik tanınmayan devletlerde gölge ekonomilerin (kayıt dışı) oluşmasına neden olmaktadır. Zira bu siyasi birimlerin çoğu uluslararası toplum tarafından izole edildiklerinden ticari olarak ambargo ve engellemelere maruz kalmaktadırlar bu durum yasa dışı ticaretin ve diğer suç faaliyetlerinin (insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, silah ticareti vb) gelişmesine imkan vermektedir.

Ancak tanınmayan devletlerin genel performanslarını dünya siyasi haritası üzerindeki konumları tarafından etkilenmektedir. Buna göre Tayvan hariç tutulursa tüm tanınmayan devletlerin dünya sistem perspektifi teorisine göre zengin ve müreffeh olarak tabir edilen çekirdek bölgenin dışında konumladıklarını görmek mümkündür. Küreselleşme ve uluslararası kuralların söz konusu siyasi birimlere sağladığı siyasi, askeri ve ekonomik güç gibi sistemik güçlerin bu birimlerin niteliksel olarak farklı düzeylerde devlet olarak ortaya çıkmalarına katkı sağladığı oldukça açıktır. Devletlerin ortaya çıkma süreçlerini sınıflandırırken kullandığımız modern öncesi (pre-modern), modern ve modern ötesi (post-modern) dönemlerde esas itibariyle askeri, siyasal kurumlar, ekonomik kaynaklar ve devlet fikri gibi farklı güvenlik ikilemleri bulunmaktaydı. Bu açıdan tanınmayan devletlerin ulusal sınırlar, anarşik uluslararası çevre veya geleneksel güvenlik ikileminin hala sorun olduğu modern öncesi ve modern dönem arasında bir yerde bulunduklarını söylemek mümkündür. (Riegl, 2014: s. 30–31)

Tanınmayan devletler çoğunlukla ayrılıkçı bölgeler veya tek yanlı bağımsızlık ilan eden bölgeler olarak görüldüklerinden öncelikle uluslararası sistem içinde toprak bütünlükleri garanti altında değildir. Bu nedenle bir çeşit kaos ve güvensizlik içinde bulunurlar. Fakat ayrılmak istedikleri devletin parçalanması veya varlığının sona ermesi durumunda varlıklarını sürdürebilirler.[132] *Bunun yanında tanınmayan bir devletin beklentilerinde ve ekonomik büyümesinin sınırlarında söz konusu birimin sahip olduğu jeopolitik konumunun belirleyici bir rolü bulunur.*

[132] Örneğin Yugoslavya'nın parçalanması sonrasında ortaya çıkan devletler bu şekilde oluşmuştur.

Ayrıca bu siyasal oluşumların gayrı meşruluğundan kaynaklanan (mevcut devletin rızası olmadan tek taraflı ayrılma) sonuçlar dış karakteri üzerinde olumsuz etkilere neden olur. Bu birimlerin ekonomik potansiyelleri ve sınırları çoğunlukla dış faktörler tarafından belirlenir: tanınmayan devletle ayrılmak istediği devlet arasındaki ilişkiler ile ayrılmak istediği devletin uluslararası toplumdaki pozisyonu belirleyicidir.

Bu durum tanınmayan devletin ilerleyen dönemlerdeki statüsüne de etki etmektedir. Öyle ki bu birimlerin sahip oldukları jeopolitik konumla birlikte ayrılmak istediği devletin uluslararası sistemdeki konumuna göre statüleri dışlanma ile tanınma arasında değişmektedir. Bu durum şüphesiz farklı seviyelerde tanınmayan devlet oluşumlarının doğmasına neden olmaktadır. Örneğin Tayvan sınırlı bir şekilde tanınarak neredeyse hiçbir sorun yaşamadan uluslararası piyasalara erişirken KKTC, Abhazya, Güney Osetya, Dağlık Karabağ ve Somaliland gibi bölgeler de uygulanan ambargolar ve izolasyon politikaları ile cezalandırılmaktadır. Bu şartlar içinde söz konusu oluşumlar alternatif stratejiler izlemek zorunda kalmaktadırlar. İçinde bulundukları bu durumdan kurtulabilmek veya etkilerini azaltmak için dış patron bir devletten yardım alma, kayıt dışı ekonomi oluşturma veya diaspora yardımları gibi arayışlar içine girmektedirler. Bu durum kuşkusuz bu yerlerin varlıklarını sürdürebilmeleri için gölge ekonomilerin büyümesi ve hayati kaynakların güvence altına alınmasıyla sonuçlanır.

Bu nedenle tanınmayan devletler küreselleşme ile takviye edilmez. Çünkü bu bölgeler Tayvan hariç kürselleşmenin merkezinde değil küresel bir boşluk içinde bulunurlar. Tayvan bu bölgeler içinde diplomatik ilişkilerini bir tür özelleştirme yaparak tüm uluslararası toplumla sağlamıştır. Bu yönüyle sorunsuz bir şekilde uluslararası toplumla ve ayrılmak istediği ÇHC ile ekonomik ilişkiler kurarak tam bir devlet olarak kabul edilmese de birçok devletten daha iyi ve daha rahat bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Esasında genel olarak bakıldığında Tayvan'ın diğer tanınmayan devletlerden daha farklı bir tutum sergilediğini söylemek mümkündür. Zira diğer tanınmayan devletler için bağımsızlık daha önemli olurken Tayvan için ekonomi daha önemli görülmektedir. (Riegl, 2014: s. 31)

Fakat birçok olayda da görüldüğü gibi güvenlik zorunluluğu ayrılıkçı hareketler ve bu hareketleri destekleyen nüfus tarafından ekonomik zorunluluktan çok çok daha önemli görülmüştür. (Lynch, 2004: s.64) Bir başka deyişle ayrılıkçı hareketlerin hak iddiasında bulundukları topraklar üzerinde hükümetsel olarak bağımsız olması ekonomik yönden bağımsız olmasından daha öncelikli bir durum olmuştur. Tanınmayan devletlerin siyasi amaçlarına (bağımsızlık) ve ekonomik amaçlarına (refah) ulaşmaları uluslararası sistemden dışlandıkları için oldukça zordur. Bu yüzden tanınmayan devletler açısından tanınmamanın maliyeti esas itibariyle uluslararası alanda iyi niyet görmesi veya görememesi ile uluslararası sistemdeki ayrılmak istediği ana devletin (parent state) konumuna bağlıdır. (Caspersen, 2012: s.45) Örneğin günümüz koşullarında 1991 yılından beri Irak devleti içinde özerk bir yapıda bulunan Kuzey Irak Kürt bölgesi yakın bir gelecekte bağımsızlık için referandum düzenlemesi durumunda büyük bir olasılıkla referandumdan bölgenin bağımsızlığı yönünde bir sonuç çıkacaktır. Bu duruma uluslararası sistemin vereceği tepki aşağı yukarı söz konusu bağımsızlığın tanınması yönünde olacaktır. Her ne kadar ABD yönetimi Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması yönünde bir politika izlese de en azından bölgeye karşı bir müdahale veya ambargo da bulunmayacağı söylenebilir. Diğer taraftan Kuzey Irak Kürt bölgesinin bağımsızlığı başta İsrail[133] olmak üzere Türkiye[134] ve diğer birçok ülke tarafından da desteklenmektedir.

Tanınmayan devletler ulusal sınırların, anarşik uluslararası çevre veya klasik güvenlik ikileminin geçerli olduğu modern veya modern öncesi dönemin özelliklerini yansıtan oluşumlar olarak günümüz post-modern dünyasında yer almaktadırlar. Bu bakımdan günümüz uluslararası sisteminde anormal olarak oluşmuş ve anormal olarak görülen siyasi birimlerdir. Söz konusu bu durumun sonuçları ise aşağıdaki

[133] İsrail Kuzey Irak'ta kurulacak bağımsız bir Kürt devletini ilk kendilerinin tanıyacağını açıkladı. Yapılan açıklamaya göre İsrailli uzmanlar bağımsız bir Kürt devletinin kurulacağının kaçınılmaz olduğunu belirterek "Bir Yahudi devleti bir Kürt devletini mümkün olan en kısa zamanda kabul edecektir" denildi. Söz konusu açıklama ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Bağdat ve Kuzey Irak'ta yaptığı ziyaretleri İsrail Dışileri Bakanı Avigdor Lieberman ile değerlendirdiği sırada yapıldı. Bkz. (İsrail'den Kritik Kürdistan Çıkışı, 2014)

[134] Dönemin AK Parti Sözcüsü Hüseyin Çelik, Financial Times Gazetesi'ne son gelişmeler ışığında Kuzey Irak'ta filizlenmeye başlayan bir Kürt devleti oluşumu hakkında açıklamada bulundu. Buna göre Çelik, "Eğer Irak bölünürse ki bu kaçınılmaz görünüyor; onlar bizim kardeşimizdir" diyerek Türk hükümetinin mevcut pozisyonunu ortaya koymuştur. Bkz. (Irak Bölünürse Kürdistan Kardeşimizdir, 2014)

gibi çeşitli düzeylerde değişen yapılarda bulunan tanınmayan devlet oluşumlarıdır. (Caspersen, 2012: s.123 – 126)

1) **Askeri yöntemlerle yeniden birleşme (Reintegration through military means):** Bu düzey tanınmayan devletler açısından görülebilecek en olası sonuçtur. Ayrılıkçı harekete karşı mevcut devletin güç kullanarak yenmesi ve yeniden kendi egemenliği altına alması durumudur. Örneğin, Biafra, Güney Kasai, Karayina Sırp Cumhuriyeti, Tamil Eelam vb. oluşumlar bu düzeyde yer alan tanınmamış bölgeler arasında yer alır.
2) **Otonomi/Özerklik Düzenlemesi (Autonomy Arrangement):** Ayrılıkçı hareketin mevcut devlet tarafından varlığının kabul edilerek söz konusu bölgeye yönelik olarak otonomi vermesi ve bölgenin genellikle içişlerinde kendi kendini yöneterek dış işlerinde mevcut devlete tabi olmasına dayanır. Örneğin Moldova Cumhuriyeti'ne bağlı bir özerk devlet olarak kabul edilen Gagavuzya ve Kuzey Irak Kürt Yönetimi bu şekilde oluşmuş özerk yapılar arasında yer almaktadır.
3) **Güç Paylaşımı (Power-sharing):** Bu düzey tanınmayan devlete tekrar birleştiği devlet içinde azınlık haklarından daha fazla haklar vererek yönetime katılmasına neden olur. Esasında mevcut devlet tarafından istenen bir durum olmamakla birlikte ayrılıkçı hareketin elde ettiği başarıya ve uluslararası baskılar nedeniyle çok nadir olsa da görülebilir. Bu durum genellikle çok etnikli devletlerde görülür. Azınlık statüsünden bulunan bir sınıf sonradan ülkenin yönetiminde söz sahibi duruma gelebilir. Buna göre 1991 sonrası dönemde Irak içinde Kürt bölgesinin özerkliğinin kabul edilmesinden sonra ayrıca merkezi hükümet ve Irak meclisinde temsil yetkisi kazanması ve ülkedeki dengeler itibariyle Irak Cumhurbaşkanı'nın Kürt kökenli biri olması bu duruma örnek olarak verilebilir.
4) **Mevcut Durumun Devam Etmesi (The continuation of the status quo):** Tanınmayan devletin varlığını uzun süre devam ettirmesi ve bu durumun belirli bir süreden sonra normal olarak kabul edilmesi bu duruma verilebilecek en iyi örnek yaklaşık 65 yıldır varlığını sürdüren ve sınırlı bir şekilde tanınan Tayvan örnek verilebilir. Bir başka örnek olarak ta 1974'ten beri fiilen Kıbrıs adasının Kuzey bölümünü kontrol eden KKTC devleti verilebilir. Ancak adanın birleşmesi konusunda görüşmeler zaman zaman

devam ettiğinden mevcut durumun değişme olasılığı bulunmaktadır. Diğer bir örnek olarak 1976'dan beri varlığını sürdüren ve bugüne kadar 85 devlet tarafından tanınan Sahra Demokratik Arap Cumhuriyetinde yakın gelecekte mevcut durumun değişmesi pek olası görülmemektedir.

5) **Bağımsızlık ve Tanınma (Independence and Recognition):** Ayrılıkçı hareketin mücadeleyi kazanması veya mevcut devletin ayrılmayı kabul etmesi durumunda tanınmayan bölgelerin meşru devlet haline gelmeleri durumudur. Buna örnek olarak Eritre, Doğu Timor, Güney Sudan, Kosova vb oluşumlar örnek olarak verilebilir.

Tanınmayan devletler açısından bazı durumlarda uzun yıllar boyunca ayrılıkçı hareketi sürdürmek bile amaçlarını gerçekleştirmeye yetmemektedir. Örneğin yaklaşık 25 yıl boyunca Sri Lanka hükümetinden ayrılmak için savaşan Tamil Kaplanlarının yenilmesi sonucu ülkenin Tamil bölgesi yeniden Sri Lanka hükümetinin fiili egemenliği altına girmiş ve bağımsızlık mücadelesi 2009 yılında sona ermiştir.

Tanınmayan bölgeler maruz kaldıkları dışlanmışlık nedeniyle siyasi bağımsızlık ve ekonomik refah elde hedeflerini elde etmek noktasında bir ikilemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu nedenle tanınmayan devletin ve ayrılmak istenilen devletin siyasal elitleri içinde bulundukları durumu sıfır toplamlı oyun (zero sum game) olarak görmeyi sürdürdükleri sürece tanınmayan devletler her zaman için bir güvenlik ikilemi (security dilemma) ile karşı karşıya kalacaklarını söylemek mümkündür. Ayrıca kendi ekonomik performansları uluslararası meşruluktan yoksun olmaları ve coğrafik açıdan post-modern dünyada veya küresel boşlukta olmasına ipotekli olduğundan bu durum söz konusu siyasi birimlerin uluslararası seviyede etkileşim içine girmesini sınırlandırmaktadır. Bu bakımdan Avrupa–Afrika–Asya arasında yer alan tüm 9 tanınmayan devletlerin uluslararası alanda iyi niyet görememeleri nedeniyle ekonomik refaha ulaşmada başarısız oldukları görülmüştür. Hatta söz konusu bu tanınmayan devletlerden Kosova, Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti ve Filistin gibi göreceli olarak önemli oranda tanınan bu oluşumlar bile ekonomik performansları açısından başarısız durumda bulunmaktadırlar. Çünkü

tanınmayan devletler çoğunlukla ayrılmak istedikleri devletle meşgul olduklarından bu durum ekonomilerinin zayıf olmasına neden olur. (Riegl, 2014: s. 32)

Daha önce de belirtildiği gibi tanınmayan devletlerin büyük kısmı Tayvan hariç küreselleşmenin etkilemediği veya küreselleşmeden dışlanan çekirdek bölgelerin dışında kalan yerlerde bulunmaktadırlar. Bir başka deyişle tanınmayan devletler küreselleşmenin nimetlerinden faydalanamayan çekirdek bölgelerin dışında kalan (Sahra-Altı Afrika, Kafkaslar, Güney Doğu Asya gibi) bölgelerde ortaya çıktıklarından liberal ekonomik sistemden soyutlanmış durumdadır. (Waltz, 1999: s.694–695) Günümüz post-modern dünyası anarşik ilişkiler, pozitif egemenlik, geleneksel güvenlik ikilemi, gayri meşru durum ve istikrarsız sınırları ile tanımlanan tercih edilmeyen sistemi bir kenara bırakmıştır. Ancak tanınmayan devletlerin bir taraftan kendi varlıklarını yok sayan uluslararası sistem tarafından haklı çıkarılmaları ve içeriden de kendi varlıklarını sürdürmeleri gerekmektedir.

Tanınmayan bölgelerin ekonomik büyüme potansiyelleri ve kısıtlılıkları söz konusu bu oluşumların özellikle coğrafi pozisyonları ile siyasi, askeri, ekonomik güçleri ve uluslararası normlar olarak ifade edilen kendi bölgelerindeki uluslararası çevre tarafından şekillendirilen sistemik güçler tarafından belirlenir. Tanınmayan devletler için ekonomik açıdan olası çözüm ayrılmak istenilen devletle ilgilenmeyi mümkün kılacak olan ilişkilerin özelleştirilmesidir. Bu yaklaşım, her iki taraftaki siyasi elitlerin ılımlı yaklaşım gerektirir. Günümüz tanınmayan devletleri için Kosova, Filistin, Batı Sahra gibi oluşumların uluslararası alanda tanınma için gerekli olan (dini görüş toleransı, azınlık hakları ve insan hakları gibi konuların geniş çaplı ihlal edilmesi) koşulları sağlayarak tanınmaları umut olmuştur. Ancak bugün için tanınmayan devletlerin büyük bir kısmı uluslararası toplumun tercih ettiği uluslararası istikrar içinde siyasi ve coğrafi olarak hiçte tercih edilmeyen koşullarla yüz yüze kalmaktadır. (Riegl, 2014: s. 33)

SONUÇ

Günümüz uluslararası sistemi teorik olarak; 2. Dünya Savaşından sonra oluşmuş, sınırları düzgün bir biçimde belirlenmiş ve bu sınırlar içinde yalnızca egemen ulus devletlerden oluşan bir uluslararası sistem olarak tanımlanmaktadır. Daha önceki uluslararası sistemler ise çakışan veya üstü üste gelen egemenliklerin olduğu, koloni ve vesayet rejimlerinin görüldüğü bir bakıma yine devletlerin olduğu ancak bunun yanında bazı diğer başka egemenlik yapıların da görülebildiği yapıları ifade etmektedir. Bir başka deyişle 1945 sonrası uluslararası sistem kuramsal olarak sadece ulus devletlerin egemen olduğu bunun dışında başka aktörlere ve yapıları kabul etmeyen bir sisteme karşılık gelmektedir.

Ancak günümüzde uluslararası sistem açık bir şekilde hakları ve yükümlülükleri olan egemen devletler tarafından oluşturulmuş bir sistem olsa da bu sistem içine oturmayan bazı bölgeler ve siyasal yapılar bulunmaktadır. Bir başka deyişle gerçekte uluslararası sistem göründüğünden daha karmaşık yapıdadır. Ayrıca egemen devletlerin oluşturduğu bu sistemde klasik egemenlik kavramına meydan okuyan başka birimlerde mevcuttur. Örneğin uluslararası örgütler, sivil toplum örgütleri, çok uluslu şirketler, hatta bugün sosyal medya bile bu sistem içinde etkin olabilmektedir. ***Bir başka deyişle mevcut uluslararası sistem devletler ve birazda başka şeylerden (states and little else) oluşmaktadır.*** (Lynch 2004: s.18)

Bu açıdan bakıldığında teorik olarak ***günümüz dünya siyasi haritası neredeyse sadece egemen devletlerden (ulus devlet) oluşan renkli yamaya benzemektedir***. Fakat bu yapının içinde kendi kendini yöneten ve kendini yönetemeyen devletler gibi bazı istisnalar ile devletlerin dışında başka birimler ve örgütlerde bulunmaktadır. Bu nedenle pratikte günümüzde resmi dünya siyasi haritasının dışında oluşan ve günümüz gerçekleriyle örtüşmeyen başka bir dünya siyasi haritası daha vardır. Bu harita egemen devletlerin oluşturduğu renkli yamalı haritanın dışında uluslararası sistemde oluşan bir dizi siyasi anormal birimlerin oluşturduğu farklı bir yapıya karşılık gelmektedir. Genel olarak günümüz dünyasında yer alan bölgesel-politik oluşumların aşağıda yer alan iki türü bugünün uluslararası sistemini meydana getiren ulus devlet sisteminin temel parametrelerine uymadığı görülmektedir. Bunlar:

1) **İç egemenlikleri eksik olan ancak dış egemenlikleri tam olan devletler:** Devlet vasfına sahip olan bu yapılar uluslararası sistemde bir milletin ve bir ülkenin tek temsilcisi olarak tanınmalarına rağmen iç egemenlikten yoksun olduklarından temel hizmetlerin ulaştırılması ve vatandaşlarının korunması gibi görevlerini yerine getirmede ve hatta sınırlarını korumada başarısız olmaktadırlar. Yani bir bakıma uluslararası toplum tarafından devlet olarak kabul edilmelerine rağmen bir devletin yapması gereken temel görevleri yerine getiremeyen dış egemenlik bakımından sorunsuz ancak iç egemenlik bakımından sorunlu devletler bulunmaktadır. Bu durumda bu devletler Yarı devlet teriminin yanında literatürde iç egemenlikten yoksun bu tür oluşumları nitelendirmek için, başarısız devlet (failed states), zayıf devlet (weak states), gölge devlet (shadow states) gibi çeşitli terimler de kullanılmaktadır.
2) **İç egemenlikleri tam olan ancak dış egemenlikleri eksik olan siyasal birimler:** Yarı-devlet terimi artan bir şekilde bu oluşumların tam karşıtı olan yani iç egemenlik bakımından sorunlu olmayan buna karşılık uluslararası arenada tanınmayan birimler içinde kullanılmaktadır. (Lapidus, 2002: s.341) Söz konusu bu oluşumlar için literatürde bazı yazarların fiili devlet (de facto devlet), eksik devlet (para-state), yalancı devlet (pseudo-state) gibi terimler kullandığı görülmektedir. Söz konusu bu terimlerin hepsi esasında uluslararası sistemde bir tür anormallik olarak görülen tanınmayan devletleri ifade etmektedir. Bu oluşumlar uluslararası toplum tarafından meşru bir devlet olarak tanınmayan ancak iç egemenlik bakımından sorunlu olmayan siyasal birimlerdir. Bu siyasal birimlerin tanınmama sebepleri hak iddiasında bulunduğu bölge üzerinde temel hizmetleri sağlayamaması değil mevcut bir devletin belirli bir bölgesinden ayrılmak istemesinin o devlet tarafından kabul edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bu birimlerin dış egemenlikten yoksun olduklarını söyleyebiliriz. (Kolsto, 2006: s.724)

İç ve dış egemenlik kavramları bu aşamada birbirinden ayırt edici türde farklı egemenlik türleri olarak görülmek yerine birbirlerini tamamlayıcı her zaman birlikte var olan egemenlik türleri olarak görülmektedir. (Philpott, 2001: s.18) Böylece bu hakim görüş bizi sadece iç egemenliğin varlığının devlet olmak için yeterli olduğunu düşünmemize engel olmaktadır. Bunun sonucu olarak eğer uluslararası tanınma

olmaksızın bir devlet iç egemenlik bakımından egemen olsa bile devlet olarak kabul edilmemektedir. Bu açıdan uluslararası hukuk literatüründe tanınmayan birimleri ifade ederken sözde devletler (states in all but name) veya bekleyen devletler (states in waiting) gibi terimler kullanılmaktadır. (Caspersen, 2012: s.23) Fakat bu tanımlama yukarıda tanımlanan yine aynı ikileme karşılık gelmektedir. Buradan mantıksal olarak şu şekilde bir çıkarım yapmak mümkündür. ***Tanınmamış devlet formasyonu, tanınmış bir devlet formasyonundan farklı bir yapıya sahiptir. Fakat tanınmanın eksikliği devlet olmayı imkansız kılmamaktadır ama tanınmanın eksikliği farklı bir devlet formasyonu ile sonuçlanmaktadır.***

Başarısız devletler (failed states) veya zayıf devletler iç egemenliğe sahip olmadan dış egemenliğe sahip olmak isterler veya en azından sınırlı da olsa bir miktar iç egemenlik elde etmek isterler. Buna karşılık tanınmayan bölgeler sınırlı da olsa bir miktar dış egemenlik elde etmek isterler. Bir devlet dış egemenlik olmadan da oluşturulabilir. Ancak bu birimlerin uluslararası sisteme erişimlerine izin verilmediği sürece veya bu birimler çeşitli ulus ötesi bağlantılardan yararlanmadığı sürece yani pratiğe dökülmediği sürece bunun bedeli genellikle ağır olmaktadır. Bu yüzden tanınmayan devletler bağımsız olmak ve varlığını sürdürmek arasında birçok zorluklarla yüz yüze kalmaktadır. Bu durum tanınmayan devlet otoriteleri için bazı ciddi ikilemler meydana getirmektedir. (Caspersen, 2009: s. 58 – 59) Çünkü *Zayıf devletler iç egemenlik bakımından kendilerine güvenleri olmasa da dış egemenliğe sahip oldukları için teorik olarak bağımsızlığa sahip olarak kabul edilirler. Bu nedenle uluslararası sistemde bulunan tüm devletlerin sahip oldukları iç işlerine karışmama ve toprak bütünlüğüne saygı ilkelerine tabidirler. Diğer taraftan tanınmayan devletler söz konusu bu ilkelerden faydalanamadıkları için varlıkları sürdürebilmek ve kendilerine güven duyabilmek için özellikle askeri yönden güçlü olmaları bir zorunluluk teşkil etmektedir.* (Caspersen, 2012: s.8)

Esasında her iki kategori uluslararası sistemin uç noktalarında yer tutarak ulus devlet sisteminin temel varsayımlarına ve temel kabullerine meydan okumaktadır. Dahası bunlar sıklıkla aynı toprak üzerinde yer alan ayrılıkçı bölge (seperatist region) ve ana devletler (parents states) olarak birlikte karşımıza çıkmaktadır. Esas itibariyle uluslararası sistemde görülen bu iki tür sapmanın normal ulus devlet modelinden

oldukça farklı olduğu hemen açık bir şekilde görülmektedir. (Kolsto, 2006: s.724) Çünkü ***her iki yapıda aslında bizlere ulus devlet (modern devlet) sistemi içindeki meydana gelen eksiklikleri veya zaafları göstermektedir.***

Tanınmayan devletler çoğunlukla başarısız ya da çökmüş devletlerin tersi veya karşıtı olarak tanımlanırlar. Bu durum günümüzde büyük oranda kabul edilen yaklaşım haline gelmiştir. Zira söz konusu siyasal birimlerin kendi iç işlerinde belirli bir etkinliğe sahip olması öncelikle bu otoritelerin Montevideo Sözleşmesi çizgisinde tanımlanan devlet ve egemenlik terimlerinin ampirik (somut) tanımına uygunluk teşkil etmektedir. (Lynch, 2004: s.43) Belirli varlıklar içinde bu durumun daha detaylı incelenmesiyle bu tür ifadeler görünüşte en azından tartışmalı hale gelmektedir. Hatta bu ifadelerin tam tersinin doğru olduğu da savunulabilir. Zira *tanınmayan devletler ve başarısız devletler ile zayıf devletler birbiriyle alakasız olgular değildir. Bilakis her iki olguda tıpkı bir madalyonun iki yüzü gibi algılanabilirler.* Esasında her iki birimin (tanınmayan devletler ile başarısız devletlerin) ilişkisi bir çatışma veya savaşa sebep olmaları değildir. Ancak buna rağmen belirli benzerliklere sahip bu iki kavram arasında ayrım yapmak oldukça önemlidir. Zira bu iki kavram bir şekilde zıt kutupları ifade etmektedir. (Caspersen, 2012: s.7)

Bu görüşe karşı olan görüşlerde mevcuttur. Bu yaklaşımlarda de facto devletler başarısız olarak görülmektedir. Bunun en büyük sebebi bu birimlerin devlet olmak için kurumsal yapılara sahip olmalarına rağmen bunları somut olarak göstermeyi amaç edinmemleridir. (Lynch, 2002: s. 841) Bu bakımdan tanınmayan devletler bazı yazarlarca ***"zayıfın en zayıfı" olarak*** nitelendirilmektedir. (Fairbanks, 2002: s.141) Bu noktada güçlülük ve zayıflık gibi değerlendirmelerin kaçınılmaz olarak göreceli olduklarını ve bunları tanımlamak için devletin gücü ve devletin zayıflığı gibi kavramları kullanmak gerekmektedir. ***Güçlü devletleri tanımlamak için kullanılan bir tanıma göre; devletler hak iddiasında bulundukları topraklar üzerinde yaşayan nüfusun isteklerini makul şekilde yürütecek yetenekte olmalıdır.*** (Nodia, 2002: s,415) Bu tanımın tam karşıtı olan zayıf devletin tanımına göre ise ***zayıf devlet; "Devlet tanımında geçen minimum kriterleri karşılayan ve bazı temel fonksiyonları yerine getirebilen buna karşılık normal bir devletin***

gerçekleştirebildiği iç ve dış beklentileri karşılamaktan oldukça uzak olan devlet şeklinde tanımlamıştır. (Young 2002: s.446)

Uluslararası sistem içinde tanınmayan bölgelerin/devletlerin ortaya çıkış sebepleri birbirinden farklı ve her olayın kendine özgü dinamikleri bulunsa da bu bölgelerin en belirgin ortak özellikleri çoğunlukla siyasi olarak çalkantıların yüksek olduğu yerlerde ortaya çıkmalarıdır. Ayrıca bu oluşumların birçoğu ya o bölgelerdeki çatışmaların sebebi ya da çatışmalar sonucunda oluşmuş birimlerdir. Çünkü tanınmamış bölgelerin oluşmasına neden olan en temel faktör ayrılmak istenilen devletin merkezi otoritesinin zayıflaması ve ayrılıkçı bölge üzerinde kontrolü kaybetmesidir. ***Bir başka deyişle mevcut bir devletin siyasi veya ekonomik olarak zayıflamaya başlaması bu devlet içinden ayrılıkçı hareketlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.***

Bu nedenle ***tanınmayan devletlerin büyük çoğunluğunun başarısız devletlerin olduğu yerlerde veya devletlerin aşırı derecede zayıfladıkları bölgelerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu ayrılıkçı hareket mevcut devletle çatışmaya girerek söz konusu devletin kendi topraklarının belirli bir bölgesinde egemenliğini ve fiili kontrolü kaybetmesine neden olmaktadır. Yani mevcut bir devletin askeri, siyasi ve ekonomik zayıflığından kaynaklanan güç boşluğu mevcut devlet otoritesine meydan okuyan başka bir güç tarafından kısa sürede doldurularak bir bakıma devlet içinde (state within state) yapıların oluşmasına imkan vermektedir.*** Örneğin bu çalışmanın hazırlandığı dönemde Suriye ve Irak devletlerinin siyasi olarak zayıflaması sonucu bu iki devletin belirli bölgelerini silahlı çatışmalar sonucu kontrolü altına alan Irak Şam İslam Devleti (IŞİD) isimli radikal İslami hareket ele geçirdiği bölgelerde alan hakimiyeti sağlayarak kendi siyasal sistemini oluşturma çabasına girmiş ve her iki devletin içinde siyasal bir otorite kurmuştur. Yani IŞİD isimli radikal örgütün ortaya çıkarak Irak ve Suriye devletleri içinde sözde devlet olmalarını sağlayan şey esasında bu iki devletin başarısızlığı olmuştur.

Bu durum ister istemez şu soruyu akla getirmektedir. *"**Eğer uluslararası tanınma zayıf devletleri modern dünyada yok olmaktan kurtaran sihirli bir numara ise tanınmayan devletler uluslararası tanınma olmadan uluslararası***

sistemde nasıl var olabiliyorlar?" Bir başka deyişle uluslararası tanınma (dış egemenlik) bir siyasal birime her ne kadar güçsüz olursa olsun anarşik bir ortamda hayatta kalması için diğer devletlerin de yararlandığı uluslararası hukuktan yararlanma imkanı verirken, uluslararası tanınmama (non-recognition) iç egemenliğe sahip ve fiili olarak belirli bir yönetim iktidarı bulunan ancak dış egemenlikten yoksun olan birimlere ise iç işlerine karışmama ve toprak bütünlüğüne saygı gibi ilkelerinden yararlanma imkanı vermeyerek bu oluşumların varlıklarını tehlikeye atmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse uluslararası tanınma bir devlete başarısız da olsa uluslararası sistemde varlığını devam ettirme garantisi verirken tanınmama (non-recognition) ise bir siyasal birim çok başarılı bir devlet otoritesi de kursa uluslararası sistemde varlığını devam ettirme garantisi vermemektedir. (Caspersen, 2012: s.8)

Aslında tanınmayan devletlerin uluslararası tanınma olmadan egemen devletlerden kurulu dünyada nasıl var olabildiklerinin sorusunun cevabı bu birimlerin güçleri değildir. Zira tanınmayan bölgelerin birçoğu normal ölçülerde bir devlet olmak için çok düşük standartlara sahip durumda bulunmaktadır. (Kolsto, 2006: s.727) Bu açıdan söz konusu birimlerin uluslararası sistem içinde varlıklarını sürdürmeleri aslında sahip oldukları siyasi, ekonomik, bürokratik, askeri ve nüfus potansiyellerinden çok ortaya çıktıkları devletlerin yapısına ve gücüne bağlıdır. Ayrıca diğer komşu devletlerin bu yeni oluşuma desteği ile uluslararası toplumun gösterdiği ilginin azlığı veya fazlalığı da etki etmektedir. Bunun yanında elbette dünyanın o dönemdeki konjonktürel durumunun da söz konusu birimlerin hayatta kalmalarına olumlu veya olumsuz destek sağladığını söylemek mümkündür.

Modern dünyada devletlerin toprak bütünlüğü ihlaline karşı uygulanan yaptırımlar o kadar güçlüdür ki bu durum en zayıf tanınmış devletin bile varlığını garanti altına alarak hayatını sürdürmesine imkan vermektedir. Çünkü Anarşik uluslararası sistemde, devletler, iktidar ve nüfuz için sert olmak zorunda olmakla birlikte teorik olarak birbirlerini yok etmeye çalışmamalıdırlar.[135] Bunun yerine devletlerin genel uygulaması kendilerine düşman olarak gördükleri mevcut devletleri

[135] Bu konuda Irak'ın 1990 yılında Kuveyt'i yutmak girişimine uluslar arası sistemin verdiği tepki şüphesiz devletlerin toprak bütünlüğü ilkesinin önemini kanıtlar niteliktedir. Elbette uluslar arası sistemin her zaman bu örnekteki gibi davranmadığı da ortadadır.

zayıflatmak veya kendi çıkarlarıyla örtüşecek forma getirmeye çalışmaktır. Elbette anarşik uluslararası sistemde bu güç mücadelesi yoluyla gerçekleşen bir durumdur ve ister siyasi, ekonomik, askeri açıdan büyük ve oldukça gelişmiş olsun ister son derece küçük ve gelişmemiş olsun tüm devletlerin uyması gereken bir takım uluslararası hukuk kuralları devletlerin tek başlarına adım atmalarını engellemektedir. Bu kurallarla uymayan devletler ya uluslararası toplum tarafından ekonomik ve siyasi olarak cezalandırılmakta ya da en iyi ihtimalle kınanarak uluslararası toplum nezdinde ki imajı zedelenmektedir.

Tarihsel açıdan bakıldığında devletler savaş ve diplomasi yoluyla oluşturulduklarından kendilerini bölerek haritadan kaybolmaları beklenemezdi. Ancak *post-kolonyal dönemden sonra oluşan devletler birçok açıdan eksiklikleri olmasına rağmen devlet olarak kabul edilmişlerdir. Oysaki geçmişte devletler belirli bir yeterliliğe ve kaliteye ulaşmadan devlet olarak tanınmıyorlardı. 2. Dünya Savaşından sonra kurulan uluslararası sistemde ise devletleri tanıma tamamen resmi hale getirilmiştir. Bunun sonucu kuşkusuz niteliksel olarak yeni bir devlet türünün ortaya çıkması olmuştur.* Bu yeni *devlet türüne yarı-devletler (quasi-states) denmektedir*. Bu tip yarı-devletler uluslararası tanınma sayesinde yeterli düzeyde iç egemenliğe sahip olmadan yani hükümetsel kurumlara ve hukuk düzenine sahip olmadan dış egemenlikleri ile devlet olarak varlıklarını sürdürürler. ***Bu oluşumlar dış saldırılardan uluslararası hukuk tarafından korunurken sadece dış ve negatif egemenliğe sahip durumdadırlar.*** (Kolsto, 2006: s.724) *Örneğin Afrika'da yer alan kolonilerin büyük çoğunluğu 1950'li ve 1960'lı yıllarda bağımsızlıklarını kazandıklarında gerek iç gerekse dış egemenlik bakımından oldukça kötü durumda bulunuyorlardı.* Bu devletler ilk bağımsız olduklarında adeta İngiltere'nin bir şehri veya Fransa'nın idari bölgesi gibi yönetilmişti. Ancak bu dönemde söz konusu devletler bir hükümetin sağlaması gereken en temel altyapı faaliyetlerini yürütmekten bile yoksundu. Ayrıca bu devletlerin yeterli profesyonel eğitim almış sosyal sorumluluk alarak ülkeleri yönetecek elit sınıfları da bulunmuyordu. (Kolsto, 2006: s.724)

Uluslararası toplum tarafından yeni kurulan bir siyasi otoritenin devlet olarak tanınması sorunu uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukukta geçmişte olduğu gibi

günümüzde de devam eden bir tartışma konusudur. Söz konusu "uluslararası toplum kavramı"[136] esas itibariyle modern devletin oluşmaya başladığı 16. ve 17. yüzyıllara dayanır. (Barsh, 1989: s.15) Teorik açıdan devlet olma vasfına sahip olan yani asgari olarak millet, ülke ve egemenlik unsurlarını kendinde taşıyan ve siyasal yapılanmasını tamamlamış olan bir topluluk, devletlerin oluşturdukları uluslararası sisteme girmeye hak kazanmış sayılarak devlet olarak kabul edilmesi gerekir. Bu nedenle söz konusu bu yeni devlete kazandığı bu sıfattan dolayı uluslararası hukuka göre muamele edilmesi gerekir. Ancak pratikte devletlerin oluşturduğu uluslararası sistemin mevcut üyeleri sisteme yeni üye olma arzusundaki bir devleti tanıyıp tanımama konusunda kendileri karar vermektedirler.

Bir başka deyişle uluslararası sistemde otomatik tanıma (automatic recognition) olgusu henüz yerleşmediği için bu yeni siyasal birimlerin uluslararası toplum tarafından otomatik olarak tanınması mümkün olmamaktadır. Bu durumda mevcut devletler yeni bir devletin tanınması konusunda belirlenmiş standartlar olmadığından çoğunlukla ulusal çıkarlarına göre karar vermektedirler. Dolayısıyla *geçmişte olduğu gibi günümüzde de birçok bağımsız devletin oluşumunun evrensel ve objektif standartlar ışığında gerçekleşmediğini söylemek mümkündür.* Ancak her ne kadar tanıma konusunda belirlenmiş net standartlar veya objektif değerlendirme ölçütleri olmasa da mevcut devletlerin büyük bir kısmı tarafından dikkate alınan bazı kriterlerin ve standartların olduğu görülmektedir. Bu durum bu alanda yapılan tartışmaların kuramsal boyutunu oluşturmaktadır.

Bu yönde yapılan kuramsal tartışmaların çıkış noktasını asgari devlet olma şartlarını yerine getiren bir topluluğun bu şartları elde ettikten sonra mı? otomatik olarak devletlik statüsünün tanınması gerekir? Yoksa uluslararası sistemdeki mevcut diğer devletlerin tanımasından sonra mı devletlik statüsü işlerlik kazanır? noktasında yapılmaktadır. Söz konusu bu iki teorik yaklaşımdan ilki olan kurucu (constructive) yaklaşım tanıma işleminin mevcut devletlerin rızası veya onayı sonucunda oluştuğunu ifade ederek Yani devlet olma kriterlerini (nüfus, ülke, egemenlik) yerine getiren bir siyasal oluşum eğer mevcut bir devlet/devletler tarafından tanınmamışsa

[136] Avrupa orijinli olan bu kavram o dönemdeki mevcut Avrupalı devletlerin kendi içlerine yeni devletleri resmen kabul etme ihtiyaçları sebebiyle oluşmuştur.

ortada hukuki açıdan ortada bir devlet olmadığını savunur. Yani ***tanımadan önce devlet yoktur, devlet tanıma sürecinin sonucunda oluşan bir yapıdır ve yeni bir devlete devlet olma (statehood) vasfını ancak uluslararası sistemde daha önce var olan devletlerin rızası verir.*** Kurucu kuramı doğrulayan örnekler mevcuttur. Örneğin 1. Dünya Savaşı bitiminde, Orta ve Doğu Avrupa'da oluşan ülkeler gerçekten de uluslararası toplum tarafından inşa edilmiş gibi gözükmektedirler fakat inşacı kuramın önerileri çoğunlukla abartılıdır. Örneğin, inşacı kuramı ***tanınmama durumunun hukuki bir boşluk meydana getireceğini ve karşılıklı ilişkileri imkansız kılacağını*** iddia etmektedir. (Caşın, 2013: s.419) Oysa diplomatik ilişkiler, birbirini tanımayan ülkelerin arasında bile gelişmektedir, bu konuda Arap ülkeleri ve İsrail açık bir örnek oluşturmaktadır. İsrail'in, Mısır ve Ürdün dışında hiçbir Arap ülkesiyle tam diplomatik ilişkisi yoktur, ama hiç kimse bu karşılıklı tanımama yüzünden iki tarafın devlet olma vasfına sahip olmadıklarını veya bu vasıflarını kaybettiğini iddia edemez.

Tanıma konusundaki teorik tartışmalardan ikincisi olan Açıklayıcı (Decleratory) yaklaşım ise ***yeni doğan siyasal birimin (devletin) mevcut devletlerce tanınması işlemi sadece fiili durumun (malumun ilanı) açıklanmasından başka bir şey olmayıp tanımanın da devletin uluslararası hukuk açısından varlığının gerekli bir koşulu olmadığını savunur.*** (Pazarcı, 2004: s.3) Bir başka deyişle açıklayıcı teori, tanımanın zaten oluşmuş bir durumun diğer devletlerce sadece kabulü olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre yeni bir devlet, uluslararası hukukta devlet sıfatını diğer devletlerin rızası ile değil ve fakat özel bir vaziyet / özel bir fiili durum ile kazanacaktır. Yeni devlet, kendisinin gayret ve vaziyetleri ile hukuken oluşacaktır ve *diğer devletlerin tanıma prosedürlerini beklemek, onların rızasını (consent) almak zorunda da değildir. Esas itibariyle söz konusu kurucu yaklaşım uluslararası ilişkilerdeki realist yaklaşımın tanıma konusuna uyarlanması olarak görülebilir.* Bu nedenle literatürde daha çok devletlerin tanınması işleminin kurucu olması gerektiği yönünde baskın bir görüş bulunmaktadır.

Ancak ***günümüz şartlarında her ne kadar açıklayıcı görüş hakim olsa da pratik anlamda tanıma ve tanınma konusunda devletlerin yaklaşımlarının her 2 teorinin arasında orta bir noktada buluşturulmasına dayandığını söylemek mümkündür.*** Zira bir devletin bir diğerini tanıma işlemi; önceki (tanıyan) devletin,

sonraki (tanınan) devletin uluslararası hukukun öngördüğü devlet olma şartlarını yerine getirdiğini kabul ettiğini gösterir. Bu durum tanımanın hukuki niteliğinden çok politik niteliğini ortaya çıkaran bir durumdur. Çünkü ***Tanıma politik anlamda "kurucu" işlemdir. Bu nedenle kurucu teorinin savunduğu gibi uluslararası toplum yeni doğan devleti uluslararası toplumda bir devlet olarak kabul ederek, onun (yeni devletin) uluslararası toplumun yeni üyesi olduğunun politik açıdan kabulü olduğunu ispat etmektedir.***

Ancak yeni doğan devletin politik açıdan uluslararası toplumun bir üyesi olarak kabul edilmesi uluslararası hukuk bakımından kurucu bir işlem olduğu manasına gelmemektedir. Çünkü uluslararası hukuka göre devletlerin veya tanınma arzusunda olan ama henüz tanınmamış siyasal oluşumların hak ve ödevleri tanımanın bir sonucu olarak ortaya çıkmazlar. Esasında Kurucu (constitutive) teoriyi savunan teorisyenler için, konunun özü, ***tanınmamış bir devletin uluslararası hukukta hak ve yükümlülüklere sahip olamayacağıdır.*** Beyan edici (declaratory) yaklaşım tarafından benimsenen karşı görüş ise ***tanıma fiili durumun altını çizer ve yeni doğan devlete yasal kişilik verecek mevcut devletlerin gücünü en aza indirdiğini*** söylemek mümkündür.

Bu iki teorik yaklaşımın dışında üçüncü yol olarak ifade edilebilecek başka bir teorik yaklaşım olarak Hersch Lauterpacht tarafından ortaya atılan hukuki standartlara göre tanıma yaklaşımı bulunmaktadır. Buna göre mevcut devletlerin yeni siyasal birimleri devlet olarak tanımaları belirli hukuki standartlara bağlanması gerektiği fikri savunulmaktadır. Bu durum özünde belirli koşulları yerine getirmiş bulunan toplulukların öteki devletlerce devlet olarak tanınması zorunluluğu getirmektedir. Ancak mevcut devletler maddi bütün koşullara sahip yeni doğan bir devleti uluslararası hukuk kurallarına göre tanımak yükümü altında mıdır? Bu soruya karşılık uluslararası hukuk yazarları tek bir görüş birliği içinde değildir. Zira, mevcut devletler açısından genel uygulamanın tanımanın serbest bir işlem olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle Lauterpacht'ın bu teorisi günümüz uygulamalarıyla çelişmektedir. Örneğin, 1991 yılında, Badinter Tahkim Komisyonu, "***Tanıma sürecinin sadece tanıyan ülkenin takdiriyle gerçekleşebileceğini" dile getirmiş, tanımanın isteğe bağlı, öznel halini bir kez daha vurgulamıştır***. (Ragazzi, 1992: s.1526)

Esas itibariyle uluslararası hukukta tanıma, ***bir uluslararası hukuk kişisinin kendi dışında oluşan belirli bir olayı, durumu, belgeyi ya da iddiayı kendisi bakımından yasal kabul ettiğini ve hukuksal ilişkilerini bu veriler üzerine kuracağını bildiren tek-taraflı hukuksal bir işlemdir.*** Dolayısıyla, tanıma yalnızca uluslararası birimlerin uluslararası hukuk düzeni içinde yer almaları konusuyla sınırlı değildir. Bununla birlikte, ***uluslararası hukukta tanımanın en yaşamsal etkileri yeni oluşan birimlerin var olan uluslararası hukuk kişilerince tanınması konusunda ortaya çıkmaktadır.*** Zira burada, ne kadar önemli olursa olsun tek bir konuyla sınırlı bir karar değil, bir devletin, bir hükümetin ya da mücadele veren bir topluluğun hukuksal olarak varlığı ya da bir takım yetkilerinin var olup olmaması söz konusu olmaktadır. (Pazarcı, 2004: s.2)

Bu açıdan hem teoride hem de pratikte hakim olan yaklaşımın ***egemen devletlerin yeni doğan devleti tanımak yükümü altında bulunmadığı*** şeklindedir. Buna rağmen bu yaklaşımın tam tersini savunan yaklaşımlarda mevcuttur. Yani, yeni kurulan devletin zaten fiilen var olması gerekçesi ile uluslararası toplumun tanımak yükümlülüğü içinde olduğu hipotezini savunmaktadır. Esas itibariyle Tanımanın uluslararası hukuk açısından belirlenmiş ve ortak kabul gören esaslarının mevcudiyeti hakkında tam bir görüş birliğine varılamadığı gözlemlenmektedir. Nitekim tanımanın ***"siyasal"*** niteliği dolayısıyla takdir hakkının tanıyan devlete ait bulunduğu ileri sürülmüştür. İkinci bir yaklaşım ise, tanımanın egemen devletin siyasal takdir kapsamında olmasının; uluslararası hukuk açısından bir sınıra tabi olmadığı yolundadır. Öte yandan, tanıyan devletin takdir yetkisinin, uluslararası hukukun yasakladığı hallerde, "***tanımamak***" yükümlülüğü altında bulunduğu da ileri sürülmüştür. (Doğan, 2008: s.250–251)

Devletleri tanımada uluslararası hukukun herhangi bir sınırlama getirip getirmediği konusu ise tartışmalı bir alandır. Zira *tanımanın siyasal bir işlem ve takdir yetkisinin tanıyan devlete ait olduğu olgusu üzerinde duran yaklaşımlar kimi zaman uluslararası hukukun bu konuda hiçbir sınır getirmediği, tanımanın tümüyle tanıyan devletin siyasal takdirinde olduğu yolunda görüş ve uygulamaları benimsemektedir.* Bununla birlikte, bugün ağırlıklı görüşe göre tanıyan devletin siyasal takdir yetkisi tanınan devletin devlet olmanın maddi koşullarını yerine getirip

getirmediği değerlendirmesi ile sınırlı olup uluslararası hukukun yasakladığı durumlarda bir tanımlama yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmektedir. Bu konudaki genel mevcut uygulama uluslararası hukukun bir devletin tanınması için asgari şu koşulların arandığını göstermektedir.

- *Doğal bir toprak parçası*
- *Sürekli insan topluluğu,*
- *Siyasi otorite (o toprak parçası ve insan topluluğu üzerinde etkin güce sahip)*
- *Uluslararası alanda diğer uluslararası birimler ile ilişki kurabilme yeteneği*

Ancak, günümüzde uygulanan ve bir bakıma teamül haline gelen uluslararası hukukun kimi kuralları birtakım durumlarda tanımayı belirli koşullara bağlamaktadır. Böylece, aşağıdaki ilkelere aykırı tanımada bulunulmaması gerekmektedir.

- *Öteki devletlerin iç işlerine karışmama ilkesi*
- *Kuvvete başvurmanın yasaklanması ilkesi*
- *Halkların kendi kaderlerini belirleme (self-determination) ilkesi*

Belirtilen bu ilkelere aykırı bir biçimde devletlerin tanınmasının uygulanan uluslararası hukuka aykırı düştüğü genellikle kabul edilmektedir. Devletlerin içişlerine karışma olarak değerlendirilebilecek durumlar, ya ülkesel bütünlük ilkesine (uti possidetis juris) aykırı bir biçimde ayrılıkçı hareketlerin devlet olarak tanınması, ya da bir bağımsızlık hareketinin güvenli ve sürekli bir biçimde sonuçlanmasından önce devlet olarak tanınması durumlarıdır. Bu tür durumlarda kendisine karşı harekete geçilen devletin içişlerine karışıldığı ileri sürülmektedir. Bir başka devletin içişlerine karışılarak gerçekleştirilen tanıma işlemi uluslararası hukukta erken tanıma (premature recognition) olarak değerlendirilmektedir. (Pazarcı, 2004: s.7)

Aslında uluslararası hukuk, ***yeni siyasal birimleri devlet olarak tanımayı uluslararası toplumda meydana gelen değişimlere karşı mevcut devletlerin verdiği yanıtı içeren bir işlem olarak tanımlar.*** Bu durum bir bakıma ***devletlerin meydana gelen bir olaya karşı gösterdikleri siyasi bir refleks olarak ta tanımlanabilir.*** Çünkü mevcut devletler yeni bir devleti tanıma ya da tanımama konusuna siyasi hesaplamalar yaparak ulusal çıkarları doğrultusunda karar vermek durumunda kalmaktadırlar. Devletler yeni devlet başvurularını tanıyarak onları eşit ve egemen birer devlet olarak kabul etmenin işaretini verirler. Bu davranışlarıyla ***mevcut devletler bir bakıma tanınmamış bir bölgenin siyasi olarak varlığını kabul ederek***

devlet olma vasfına sahip olduğunu tescil etmiş olurlar. Yeni bir devlet olma iddiasındaki birimlere karşı uluslararası toplumun gösterdiği tepkiler genellikle şu şekillerde olmaktadır: (Riegl, 2014: s. 28)

1) **Elemek (elimination):** Krayina Sırp Cumhuriyeti ve Bougainville gibi
2) **Aktif Karşı Olmak (active opposition):** Rodezya örneğinde olduğu gibi BM Güvenlik Konseyi kararıyla üye devletlerden bu oluşumu özellikle tanımamaları istenmiştir. Aynı şekilde 1991 Körfez Savaşında Irak'ın Kuveyt'i ilhakının tanınmaması için BM üye devletlere çağrı yapmış ve ayrıca Güvenlik Konseyinde alınan karar uyarınca Irak'a askeri operasyon düzenlemiştir.
3) **Görmezden Gelme (ignorance):** Somaliland diye bir devlet Somali devletinin kuzeyini aktif bir şekilde kontrol etmesine rağmen bu devletin varlığı uluslararası toplum tarafından yok sayılmaktadır.
4) **Sınırlı Tanıma (limited acceptance):** Tayvan BM üyesi 23 devlet tarafından devlet olarak tanınmakla birlikte uluslararası sistemdeki diğer devletler ve özellikle de sisteme etki eden büyük devletler tarafından tanınmamaktadır. Benzer bir durum önümüzdeki dönemde KKTC'de görülebilir. Zira 2004 yılında Annan Planı'nın oylaması sonucunda Türk tarafının planı kabul etmesi sonrasında KKTC'nin Tayvan'a benzer bir şekilde sınırlı olarak tanınma ihtimali bulunmaktadır. (Caspersen, 2012: s.115)
5) **Tanıma (Recognition):** Kosova, Filistin ve Batı Sahra gibi oluşumlar her ne kadar BM'ye üye olmasalar da birçok devlet tarafından tanınmaktadırlar. Örneğin Filistin Devleti hâlihazırda 103 BM üyesi devlet, BM üyesi olmayan Vatikan (Holy See), Arap Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı tarafından tanınmaktadır, ayrıca Filistin, gözlemci üye olarak Birleşmiş Milletler görüşmelerinde yer almaktadır. Benzer şekilde Batı Sahra'nin SADC'nin kontrolündeki bağımsızlığını 49 BM üyesi ve Afrika Birliği tarafından tanınmaktadır. Batı Sahra'nın *de jure* olarak Fas'a ait olduğunu 25 BM üyesi ve Arap Birliği kabul etmektedir. Diğer tüm BM üyelerine göre ise *de jure* olarak sorun bölgeyi kontrol eden hükümeti ilgilendirmektedir.

Yeni bir oluşumun devlet olarak tescil edilmesinden sonra da mevcut devletler devlet statüsüne ulaşmış yeni bir oluşuma ait tüm hukuki sonuçları da

kabullendikleri anlamına gelir. Yani bu oluşuma devlet statüsü kazandırarak devletlerin sahip oldukları her türlü haktan yararlanma ve sorumluluk üstlenme yetkisi vermiş olurlar. Bu sayede ***yeni tanınan devlet ile bu devleti tanıyan devlet arasında diplomatik ilişki geliştirmenin yanında uluslararası hukuk bakımından tüm devletlerin teoride uyması gereken egemen eşitlik, içişlerine karışmama, toprak bütünlüğüne saygı gibi birçok ilkenin de kabul edilmesi anlamına gelmektedir***. Bir başka deyişle *tanıma işlemi ile beraber tanıyan devlet veya devletler ile tanınan devlet arasında uluslararası hukukta yer alan bir takım ve borçlar ve yükümlülükler doğmasına yol açarken üçüncü taraflar olarak diğer devletler ve uluslararası örgütler için yasal veya siyasal sonuç doğurmamaktadır.* Bununla birlikte devlet olma arzusunda olan yeni bir oluşumun mümkün olduğunca çok sayıda mevcut devlet tarafından tanınması ile birlikte bu devletler arasında tanıma işleminin ardından, fonksiyonel olarak, uluslararası hukukta haklar ve borçlar elde edinebilen bağımsız ve egemen devlet olabilme niteliğinin siyasal anlamda kabulü anlamına gelmesi, ***sonuç olarak yeni kurulan devlete uluslararası toplumun saygın ve eşit bir üyesi olma statüsünü sağlar.*** Modern uluslararası hukuk yeni kurulan devletin hükümetini tanımakla, aynı zamanda bu yeni kurulan devletin, uluslararası sistemin yüklediği sorumlulukları yerine getirmesi, barış ve istikrarı koruyarak, saldırgan eylemlerden kaçınması, diğer devletlerin eşitlik ve toprak bütünlüğüne saygı göstermesi gereklilik taşımaktadır. (Doğan, 2008: s.249)

Bu açıdan, *tanıma işlemi uluslararası hukuk açısından egemen devletin tasarrufunda olan bir* ***seçimlik hak olarak*** *nitelendirilebilir*. Buna göre, egemen devlet, uluslararası toplumdan ayrı ve bağımsız olarak bir devleti tanıyıp tanımamak konusunda kendi hür iradesi ile takdir yetkisini kullanır. Zira *devlet bağımsızlığını ilan eden yeni kurulan devleti tanımak zorunda olmadığı gibi, tanımamak yolundaki tercihi ile uluslararası hukuku ihlal ettiği de söylenemez.* ***Devlet olmak kriterlerini yerine getirdiği iddiası ile bağımsızlık talebinde bulunan yeni devletin kendi sınırları üzerindeki topraklarını yabancı müdahaleden koruyabilmesi ve bu ülke toprakları üzerinde yaşayan halkını etkin bir şekilde idare yeteneği ile donatılmış hükümete de sahip olması asli unsurdur.*** İşte, tam bu noktada yeni kurulan bir devletin tanınması maksadı ile egemen devletin diplomatik, ekonomik ve askeri işbirliği yollarına giderek, onunla antlaşmalar yapması, karşılıklı elçilikler ve

konsolosluklar açması; ***fiili olarak da tanınmanın öncelikli sorumluluklarını ifa etmesi*** ile tamamlanmaktadır. (Doğan, 2008: s.249–250)

Diğer taraftan yeni *bir siyasi otoritenin devlet olarak tanınması veya tanınmaması noktasında geçmişte olduğu gibi günümüzde de çoğunlukla uluslararası sistemi oluşturan büyük aktörlerin (devletlerin) tavırları ile o dönemin konjonktürel durumları belirleyici olmaktadır.* Mevcut devletlerin toprak bütünlüğünü koruma ilkesi (territorial integrity) gereği uluslararası sisteme etki eden büyük devletler genel olarak diplomatik açıdan iyi ilişki içinde oldukları diğer devletlerde oluşan yeni devlet olma arzusundaki siyasi birimleri yeni devlet olarak tanıma konusunda sert direnç göstermektedirler. Hatta *bazı durumlarda bağımsızlığını ilan eden yeni devletler çoğunlukla büyük devletlerin tabiri caizse "süngüleri" ile karşılaşmaktadırlar.* Ancak diplomatik ilişkileri kötü olan mevcut devletler içinde oluşan yeni devlet olma arzusundaki siyasi birimleri tanıma konusunda ise büyük destek vermektedirler. Hatta bu tür oluşumları en başından beri kendileri destekleme eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu nedenle söz konusu yeni siyasi oluşumlar bağımsızlıklarını ilan eder etmez büyük devletler tarafından kolaylıkla tanınmaktadırlar. Böylece hem mevcut devlete diplomatik bir mesaj verilmekte hem de onu uluslararası sistem içinde kendi sınırlarını dahi koruyamayan başarısız bir devlet imajı verilerek zor durumda bırakmaktadırlar.

Esas itibariyle tanıma devlet olma koşullarını yerine getiren bağımsız yeni bir siyasal yapının devlet niteliğini pekiştiren bir durumdur. Çünkü birbirini tanıyan devletler arasında resmi anlamda karşılıklı olarak siyasi ilişkiler kurulur. Dolayısıyla, *bir devlet için tanıma sadece varlığını pekiştirmenin yanı sıra uluslararası toplumla kaynaşması için gereklidir.* Genel olarak devletlerin, uluslararası topluma katılmasında veya uluslararası topluma üye olmalarında 4 yöntemin mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Bunlar;

1) ***Medeniyet ve siyasal düşünce olarak çok eski tarihlerden günümüze kadar süregelen siyasal birimler olup bu birimler genel olarak belirli bir devlet geleneğine sahiplerdir.*** Örneğin Çin, Hindistan, Mısır, Yunanistan, İran, Türkiye, İngiltere gibi devletler. (Bir bakıma çalışmanın ilk bölümünde yer

alan Tarihte ilk devlet oluşumlarının görüldüğü yerlerden doğarak varlığını günümüze kadar gelen siyasal oluşumlar)

2) ***Tarihsel süreçte belirli bir devlet aşamasına ulaşan ancak daha sonra sömürge haline getirilen ve bir başka devletin egemenliği altında varlığını sürdürüp ardından sömürge olmaktan kurtulup bağımsızlığını kazanan devletler***. (Özellikle Avrupalı devletler tarafından sömürülen başta Latin Amerika, Asya ve özellikle Afrika kıtasında yer alan siyasal oluşumlar. 2. Dünya Savaşından sonra çoğunlukla bağımsızlıklarını kazanan devletler)
3) ***Mevcut bir devletin sınırları içinden koparak oluşan devletler*** (Örnek olması bakımından son dönemde bağımsızlıklarını kazanan Güney Sudan, Kosova, Doğu Timor gibi mevcut bir devletin sınırları içinden çıkan yeni devletler) (Chiang, 2000: s. 969 – 971)
4) ***Mevcut bir devletin feshedilerek yerine yeni devletlerin kurulması*** (Örnek olması bakımından SSCB'nin dağılarak 15 ayrı devletin kurulması veya Yugoslavya'nın dağılarak yerine 7 (Kosova dahil) yeni farklı bağımsız devletin kurulması)

Söz konusu bu yöntemler içinde en sorunlu ve en yaygın olanı kuşkusuz ***3. yöntem olan mevcut bir devletin egemenliği altında olan bir ülkeden yeni devletlerin çıkmasıdır. Zaten çalışmanın esas çıkış noktasını da bu yöntemle kurulan yeni devletlerin tanınması ya da tanınmadığı için tanınmamış bölge/devlet olarak görülmesi oluşturmaktadır.*** Çünkü dikkat edilirse uluslararası sisteme üyelik konusunda diğer yöntemlerde çeşitli sorunlar ortaya çıksa da bu sorunları çözmek daha kolay olmuştur. Örneğin 4. yöntemle oluşan yeni devletlerin mevcut bir devletin feshedilerek yerine yeni devletlerin kurulmasında yaşanan halefiyet-selefiyet sorunu ve bazı sınır problemleri olsa da bunlar karşılıklı müzakerelerle çözülebilmektedir. 2. yöntemle sömürge altında yaşayan topluluklarında bağımsız olmalarında bazı çatışmalar ve anlaşmazlıklar olsa da bunlar kısa sürede çözülebilmiştir. Ancak 3. yöntemle bir devletin kurulması çoğunlukla daha sancılı ve problemli olmaktadır. Çünkü devletlerin kurulma mantıkları gereği öncelikli amaçları kendi varlığını ve bütünlüğünü korumaktır. Bu bakımdan ***normal şartlarda mevcut bir devletin sahip olduğu ülke topraklarının bir bölümünde egemenliğini gönüllü olarak burada yaşayan daha önce kendi egemenliği altındaki belirli bir***

insan topluluğuna terk etmesi normal şartlarda eşyanın tabiatına aykırı bir durumdur. Dolayısıyla bu durum **mevcut devlet ile *mevcut devletten ayrılmak isteyen bu insan grubu arasında bir çatışmanın doğmasına neden olmaktadır.***

Sosyolojik açıdan bakıldığında bu durum bir bakıma insanların toplu yaşamlarında gösterdikleri tepkilere benzetilebilir. Örneğin belli bir bölgede yaşayan bir insan topluluğunu düşünelim bu topluluk içinde belirli bir yaş ve olgunluğa gelmiş insanlarla henüz gelişimini tamamlamamış çocuklar veya gençler bulunmaktadır. Bu bölgedeki belirli bir yaş ve olgunluğa gelmiş insanlar genel itibariyle bu topluluğu yönetir ve buradaki düzeni korumaya çalışırlar. Bu insanları konumuz açısından mevcut devletlere benzetecek olursak, diğer gelişimini tamamlamamış çocuklar ise çoğunlukla büyüklerin verdiği karara göre hareket eden ancak henüz kendilerine yetişkin gibi davranılmayan ancak yetişkin olmayı hedefleyen kısacası henüz rüştünü ispatlamamış bireylerdir. Konumuz açısından bunları da tanınmamış bölgeler olarak ifade edecek olursak. Tanınma, işte bu noktada kendilerine yetişkin statüsü verilmeyen ancak bu statüyü almayı amaçlayan bir bakıma rüştünü ispat etmeye uğraşan yapılar olarak ifade edilebilir. Buna göre bu çocuklar belirli bir yaşa ve olgunluğa geldiklerinde ailelerinden ayrılmak isteyeceklerdir tıpkı içinde yaşadıkları devletlerden ayrılmak isteyen ve kendi başının çaresine bakmak isteyen ülke-millet ve egemenlik unsurlarını sağlayan bağımsız devlet olma arzusunda olan siyasal yapılar gibi. Bundan sonraki süreç ise oldukça ilginçtir. Çünkü aileden ayrılan genç için önünde iki seçenek bulunmaktadır. Buna göre bu genç bir şekilde toplumun diğer fertlerine karşı artık büyüdüğünü ve kendi ayakları üzerinde durabileceğini ispat ederek bunu kanıtlayacak ya da sadece ailesine isyan etmekle kalacak ve toplumun diğer fertleri tarafından da isyankar ve evinden ayrılmak isteyen yaramaz bir çocuk muamelesi görerek dışlanacak hatta ailesi tarafından reddedilecek veya yok edilmeye çalışılacaktır.

Bazı durumlarda bu gencin rüştünü ispatladığını kabul eden birkaç yetişkin olsa da önemli olan bunların çoğunluğunun ve özellikle en güçlülerinin bunu kabul etmesidir. Tıpkı bu genç gibi tanınmak isteyen bir bölgenin önünde de iki seçenek bulunmaktadır. Ya kendisinin artık büyüdüğünü ve belli bir olgunluğa gelerek bağımsız yaşayabileceğini uluslararası sistemdeki diğer mevcut aktörlere ispat

edecek ya da sadece ayrılmak istediği mevcut bir devletin belli bir toprağında isyan eden ayrılıkçı bir yapı (anormallik) olarak diğer devletler tarafından yok sayılacak veya varlığı inkar edilecektir. Tabiî ki bu tanınmamış bölgeyi tanıyan ve bunu bağımsız bir devlet olarak gören mevcut devletler olacaktır. Ama önemli olan mümkünse mevcut devletlerin çoğunluğunun ve özellikle sistemde belirli bir ağırlığı olan devletlerin tanımasıdır. Zira bazı durumlarda bu girişim mevcut devletler tarafından destek görürken bazı durumlarda tıpkı tümörlü habis bir kanser olarak değerlendirilerek bir daha oluşmaması için ciddi ve derinden bir operasyon (soykırım, katliam vb) ile yüz yüze kalabilmektedir.

Oluşan bu ***anormal durum dışarıdan bakıldığında diğer mevcut devletlerin bir kısmına göre bir devletin kendi toprak bütünlüğünü koruma mücadelesi olarak kabul görürken diğer kısmına göre ise mevcut devletin baskılarına karşı bir bağımsızlık mücadelesi veya millet haline gelmiş bir grup insanın kendi kaderini tayin hakkı olarak kabul görebilmektedir***. Belki de yeni bir devletin tanınması noktasında asıl sorun da söz konusu bu farklı algılamalarda yatmaktadır. Aslında bu farklılığının oluşmasına sebep olan en temel faktör mevcut devletlerin ortaya çıkan yeni devlete veya ayrılmak istenilen devlete yönelik ulusal çıkarlarıdır. Çünkü ***uluslararası sistemde bulunan mevcut devletlerin kendi ulusal çıkarlarına göre ayrılıkçı bir birimi değerlendirmeleri ve buna göre tavır almaları yaşanan bu tarz olayların kaderini belirlemektedir.***

Aslında ***tanınmayan devletlerin ortaya çıkışı çoğunlukla iç faktörler tarafından belirlenirken bu devletlerin varlıklarını sürdürmeleri veya nasıl sürdürecekleri konusu çoğunlukla dış faktörler tarafından belirlenmektedir***. Tanınmayan devletler pek tabi ekonomik küreselleşme çağında çok fazla tanınmadan da varlıklarını sürdürebilirler.[137] Tanınmayan devletlerin ekonomik performansları ilgili beklentiler ve kısıtlamalar genel itibariyle öncelikle ayrılmak istedikleri ana devletin çıkarları ve bu konudaki yaklaşımları ile uluslararası toplumun ve patron devletin yaklaşımlarına bağlıdır. Bu açıdan ekonomik araçlar uluslararası toplum

[137] Bu konuda verilebilecek en bariz örnek kuşkusuz Tayvan'dır. Zira bu siyasal birim sınırlı bir şekilde tanınmasına rağmen küreselleşmenin tüm nimetlerinden faydalanmakta ve varlığını çok rahat bir şekilde sürdürebilmektedir. Bu konuda verilebilecek diğer örnekler ise KKTC ve Somaliland'tır. Her iki oluşumda ambargo ve izolasyon altında olmalarına rağmen bir şekilde varlıklarını sürdürebilmektedir.

tarafından potansiyel olarak olumlu görülmektedir. Bu sayede tanınmayan devletlerin yardım vaadiyle yeniden yapılanma ve reformlar yapmaları konusunda teşvik edilerek uzlaşma elde edilmesi umulur. (Lynch 2004: s. 63)

Bu yüzden egemen devletlerin oluşturduğu uluslararası sistemde uluslararası tanıma elde edemeyen söz konusu birimler bu düzende varlıklarını sürdürebilmek için ya Somaliland'ta olduğu gibi ya kendi kaynaklarını kullanarak ya da Güney Osetya'da veya KKTC'de olduğu gibi kendisine destek sağlayan dış patronun kaynaklarını kullanarak varlığını sürdürmektedir. Somaliland örneğinde olduğu gibi kendi kendine yeterek varlığını sürdürmek muhtemelen jeopolitik açıdan stratejik bir yere sahip bölgelerde görülmektedir. Somaliland'ın stratejik önemi kuşkusuz Afrika Boynuzunda yer almasından ve kendisinin ayrıldığı Somali devletinden yeteri kadar muhalefet görmemesinden kaynaklanmaktadır. Afrika boynuzunda istikrarsızlığa neden olmamak için Somaliland'ın bağımsız olması bu nedenle bölgenin diğer komşu devletleri olan Ruanda, Güney Afrika ve Zambiya tarafından desteklenmektedir. (Caspersen, 2012: s.43) Esasında Somali devletinde devlet kurumlarının çözülmesi, günümüzde Somaliland'ın varlığını sürdürmesini sağlayan kolaylaştırıcı bir faktördür.

Tanınmayan devletlerin çoğunun güçlü birimler olduğunu iddia eden araştırmacılar olmasına rağmen aksine bu oluşumların çoğunun zayıf ekonomilere ve zayıf devlet yapılarına sahip olduklarını söylemek mümkündür. Buna rağmen ***bu birimlerin ortadan kalkmamalarının başında gelen en önemli sebep kendi içlerindeki nüfuslarından propaganda ve kimlik inşası yoluyla elde edilen halk desteği gibi görünmektedir. Bunun yanında sahip oldukları yetersiz kaynaklarının büyük bir kısmını askeri savunma harcamalarına ayırmaları ve güçlü patron bir devletin desteğini alması diğer önemli sebepler arasında bulunmaktadır.*** Örneğin Dağlık Karabağ bölgesi Ermenistan'dan hem askeri hem de finansal destek almakta ve kendisine ait para birimi ve pasaportu bulunmamaktadır. Ayrıca ekonomik, kültürel ve savunma açısından değerlendirildiğinde Ermenistan ve Dağlık Karabağ'ın gerçekte tek bir alanı paylaştıklarını söylemek mümkündür. (Caspersen, 2009: s.49) Abhazya ve Güney Osetya örneklerinde ise Rusya Federasyonu her birimin vatandaşlarına pasaport verdiği gibi yerel yardımlar yaparak söz konusu birimlerin

bütçelerinin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Ancak Rusya en önemli yardımını 2008 yılında Gürcistan'la giriştikleri savaşta güvenlik garantisi sağlayarak göstermiştir. Öyle ki Rusya 2008'den beri her iki oluşumun sınırlarını koruma antlaşması imzalamıştır. (Coalson, 2009) Bu konuda en dikkat çeken örnek belki de KKTC'dir. Zira KKTC hem ekonomik hem de askeri açıdan Türkiye'ye bağlı durumdadır. Ülkede para birimi olarak Türk Lirası kullanılırken, merkez bankası başkanı Türkiye vatandaşıdır. Ayrıca Türkiye sürekli olarak yardım, borç, hibe gibi finansal destek sağlamaktadır. (Geldenhuys, 2009: s.180)

Ancak bir patron devlete güvenmenin veya ondan yardım almanın da bir bedeli vardır ve bağımlılığın dayatılan değil büyük oranda istenilen bir durum da olsa bile tıpkı patron müşteri ilişkilerinde olduğu gibi zaman zaman bu ilişkide tansiyon yükselebilir. (Caspersen, 2012: s.109) Bu nedenle tanınmayan devletin kriz durumlarında patron devletin haricinde yardım alabileceği başka alternatiflerin olması bir bakıma alternatiflerinin fazla olması kendisi açısından bir zorunluluk teşkil etmektedir. Öyle ki bir kriz durumunda gidebileceği bir başka kapısının olması söz konusu birimin devamlılığı açısından önemlidir. Aslında Tanınmayan devletle patron devlet arasındaki ilişkinin durumunu anlamak adına şu soruya verilecek cevap oldukça belirleyicidir. Tanınmayan devlet maruz kaldığı izolasyonlar nedeniyle ve başka alternatifi olmadığı için mi? patron devlete bağımlı kalıyor yoksa böyle istediği için mi (işine böyle geldiği için mi?) bağımlılık oluşuyor?[138] Bu oluşumların hamisi durumunda olan örneğin Rusya Federasyonu, Türkiye, Ermenistan gibi devletlerin çok önemli katkıları bulunmaktadır. Tanınmayan devletlerin genellikle kendilerini destekleyen dış aktörlerin aksine kendilerine özgü bir gündemleri bulunmaktadır. Ayrıca kendilerine destek sağlayan hamisi konumundaki devlet ile ilişkileri çoğunlukla gerilimlerle doludur.

Esas itibariyle tanınmayan devletlerin patron bir devlete bağımlılık dereceleri tüm olaylarda aynı değildir. Fakat bu bağımlığın derecesi veya bağımlığın eksikliği bir tanınmayan bölgenin uluslararası sistem içindeki pozisyonunu önemli ölçüde etkilemektedir. Her durumda bir oluşumun başka bir dış aktöre bağımlı olması büyük

[138] Örneğin 2004 yılında Abhazya'da yapılan başkanlık seçimlerinde Rusya'nın desteklediği adayın seçimi kaybetmesinin ardından büyük çaplı sivil gösterilerek yapılarak Rusya'nın cebinde değiliz diye mesaj verilmiştir. (Bkz. Kucera, 2007)

gerilim ve belirsizliklerin ortaya çıkmasıyla yakından ilişkilidir. Bir başka deyişle tanınmayan bir devletin bağımlılık derecesi arttıkça bu devletin istekleri ve şartları tanınmayan devletle arasında bir takım sorunların oluşmasını da beraberinde getirmektedir. (Caspersen, 2009: s.51) Örneğin Türkiye patron bir devlet olarak KKTC'ye her türlü ekonomik ve siyasi desteği sağlamasına rağmen zaman zaman bu bölgenin iç işlerine karışmakla suçlanmakta ve KKTC'deki yerel halk tarafından protestolara maruz kalmaktadır. (Şahin, 2011)

Bununla birlikte tanınmamış bölgelerin tek tip veya aynı standartlarda olduklarını da söylemekte doğru değildir. Zira bu birimler *başarısız tanınmamış bölge statüsü (Dağlık Karabağ) ile tam anlamıyla işlevsel olan müreffeh tanınmamış bölgeler statüsü (Tayvan ve KKTC gibi) arasında değişik şekillerde kategorize edilmektedirler.* Ayrıca bu bölgelerin rejimleri de birbirlerinden farklıdır. Örneğin Güney Osetya ve Transdinyester, gibi serbest olmayan (baskıcı rejimler) olduğu gibi, Somaliland gibi yarı serbest veya KKTC ve Tayvan gibi çok partili ve demokratik sistemin hakim olduğu serbest rejimler de vardır. (Riegl, 2014, s.27) Aşağıdaki tabloda açıkça görüldüğü gibi tanınmayan bölgelerin ekonomik, askeri ve demokratik özgürlükleri kullanma seviyeleri birbirlerinden farklı durumdadır.

Tablo 7: Bir Bakışta Tanınmamış Bölgelerinin/Devletlerinin Ekonomik, Askeri ve Özgürlük Durumları (Caspersen, 2012: s.149)

Birim Adı	**Nüfus**	**Kişi Başına Düşen Yıllık Gelir**	**Askeri Gücü**			**Freedom House Özgürlük Sıralaması**
			Aktif	**Rezerv**	**Nüfusa Oranı**	
Abhazya	214,016	2,530 $	3,000	45,000	% 22	Kısmi Özgür
Dağlık Karabağ	134,862	2,372 $	18,500	25,000	% 32	Kısmi Özgür
Güney Osetya	72,000	250 $	2,500	13,500	% 22	Kısmi Özgür
KKTC	257,000	16,158 $	5,000	26,000	% 12	Özgür
Somaliland	3.000,000	226 $	15,000	0	% 0,5	Özgür Değil
Tayvan	23.120,000	16,453 $	290,000	1.657,00	% 8	Özgür
Transdinyester	555,347	392 $	4,500	13,500	% 4	Özgür Değil

Ancak bu sebeplerin hiçbiri tanınmayan bölgelerin varlıklarını kalıcı olarak sürdürmek için muhtemelen yeterli değildir. Zira genel olarak bakıldığında tanınmayan devletlerin varlıklarını aşağıdaki şu senaryolara göre sürdürdükleri görülmektedir. (Kolsto, 2006: s.723)

1) *Uluslararası tanınma elde etme*
2) *Kendisine destek veren patron devlet ile birleşme (voluntary absorbtion) Örneğin son dönemde Ukrayna'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyetinin bağımsızlık ilan ederek 5 gün içinde Rusya Federasyonuna katılması gibi*
3) *Ayrılmak istedikleri devletle herhangi bir kazanım elde etmeden yeniden birleşmeleri*
4) *Ayrılmak istedikleri devletten otonomi veya özerklik gibi haklar alarak veya federal / konfederal bir düzenlemeyle yeniden birleşmeleri*

Tablo 8: 1991 Sonrasında Oluşan Tanınmamış Devletler (Caspersen, 2012: s.12)

Birimin Adı	**De Jure Ayrılınan Devlet (Parent State)**	**Mevcut Durum**	**Nüfus (Nüfüs Sayımı Yılı)**
Abhazya	Gürcistan	RF Federasyonu patronajında varlığını sürdürüyor. 6–7 BM üyesi devlet ile bazı tanınmamış bölgeler tarafından tanınıyor	214,016 (2003)
Bougainville Cumhuriyeti	Papua Yeni Gine	Papua Yeni Gine ile birleşti	175,160 (2000)
Çeçenistan	Rusya Federasyonu	RF ile zorla yeniden birleşti	1.103.686 (2003)
Eritre	Etiyopya	Bağımsız devlet oldu. BM'ye üye olarak kabul edildi.	5.291.370 (2008)
Gagavuzya	Moldova	Moldova'dan otonomi alarak yeniden birleşti	155,646 (2004)
Kürt Otonom Bölgesi	Irak	Fiili olarak merkezi Irak yönetiminden ayrı yakın bir tarihte bağımsız devlet olması bekleniyor	4.690.939 (2010)
Karadağ	Sırbistan – Karadağ	Bağımsız devlet oldu	620,145 (2003)
Dağlık Karabağ	Azerbaycan	Ermenistan'ın desteği ile varlığını sürdürüyor. Ermenistan bile resmi olarak tanımıyor	134,862 (2005)
Sırp Cumhuriyeti	Bosna	Bosna-Hersek'i oluşturan iki özerk cumhuriyetten biridir. Resmi başkenti Saraybosna, fiilî başkenti Banyaluka'dır	1.435.179 (2009)
Krayina Sırp Cumhuriyeti	Hırvatistan	1995 yılında Fırtına harekatı sonrasında tamamen ortadan kaldırılmıştır.	430,000 (1994)
Somaliland	Somali	Hiçbir BM üyesi ülke tarafından tanınmıyor ama kendi sınırları içinde etkin bir yönetime sahip	3.000.000 (1997)
Güney Osetya	Gürcistan	RF Federasyonu patronajında varlığını sürdürüyor. 6–7 BM üyesi devlet ile bazı tanınmamış bölgeler tarafından tanınıyor	72,000 (2010)
Tamil Eelam	Sri Lanka	Sri Lanka ordusu tarafından varlığı ortadan kaldırıldı	2.216.449 (2004)
Transdinyester	Moldova	Hiçbir BM üyesi ülke tarafından tanınmıyor ama kendi sınırları içinde etkin durumda, Rusya Federasyonu ile birleşmek istiyor.	555,347 (2004)
KKTC	Kıbrıs Cumhuriyeti	Sadece Türkiye tarafından tanınıyor	257,000 (2006)
Kosova	Sırbistan	BM Güvenlik Konseyi tarafından resmi olarak tanınmasa da BM üyesi 109 devlet tarafından tanınmaktadır.	1.805.000 (2009)
Tayvan	Çin Halk Cumhuriyeti	BM üyesi 22 devlet ile Vatikan tarafından tanınmaktadır.	23.120.000 (2009)
17	**15**		**45.276.655 (Toplam Nüfus)**

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi 1990 sonrası dönemde varlığını sürdüren 17 tanınmayan bölgeden sadece 3'ü bağımsızlığını (Eritre, Karadağ, Kosova) kazanırken 5 bölge (Abhazya, Bougainville Cumhuriyeti, Çeçenistan, Gagavuzya ve Sırp Cumhuriyeti) ayrılmak istediği devletle otonomi alarak veya almayarak yeniden birleşirken 2 bölge (Tamil Eelam ve Krayina Sırp Cumhuriyeti) tamamen tarih sahnesinden silinmişlerdir. Bununla birlikte geriye kalan 7 devletten 6'sı şu veya bu şekilde çeşitli düzeylerde tanıma etmelerine rağmen bunun yetersiz durumda olduğunu söyleyebiliriz. Ancak yakın bir gelecekte Irak Kürt bölgesinin de bağımsızlık ilan edeceği ve bu ilanın da uluslararası toplum tarafından büyük oranda kabul göreceği öngörülmektedir. Dolayısıyla mevcut konjonktürde tanınmayan bölgelerin tanınma oranlarının yaklaşık %25 olduğunu söylemek mümkündür. Bir başka deyişle 1990 sonrasında ortaya çıkan her 4 siyasal birimden 1'i devlet olarak tanınırken yaklaşık % 30'u ayrılmak istediği devletle yeniden birleşmiş ve yaklaşık % 45'lık kısmı ise belirli bir düzeyde tanınma elde edebilmiştir. Söz konusu bu birimlerin yakın bir gelecekte devlet olarak tanınmaları dünyada büyük bir gelişme olmazsa pek mümkün görünmemektedir.

Bu istatistikler dışında bir başka durumda 1990'dan bu yana SSCB ve Yugoslavya başta olmak üzere federasyonların, konfederasyonların, devletlerin (aynı ırk, din, dilli Sırbistan-Karadağ bile) ayrışmasıyla 33 ülkenin hiçbir taviz vermeden bağımsız olup tanınması;[139] buna karşılık tek 1 birleşmenin bile olmaması oldukça ilginç bir tespit olarak karşımıza çıkmaktadır.[140]

Egemen devletlerden oluşan uluslararası sistemde tanınmayan devletlere teorik olarak yer yoktur. Çünkü Tanınmayan devletler uluslararası sistem tarafından

[139] SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan tanınmayan devletlerin varlıklarını sürdürmelerinin ve uluslar arası toplum tarafından devlet olarak tanınmalarının en büyük nedeni bu oluşumların sürpriz bir şekilde güçlü olmalarından kaynaklanmaktadır. 1990'lı yılların territoryal ayrılıkçı hareketleri 2000'li yılların başında kendi de facto devletlerini inşa eden birimlere dönüşmüşlerdir. Öyle ki kendi orduları ile hak iddia ettikleri toprakları kontrol eden kendi çocuklarına eğitim verebilen ve kendi yerel ekonomilerini kuran yapılar haline gelmişlerdir. Bu özellikler SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan etnik ayrılıkçı hareketlerin bölgede göreceli olarak makul işleyen devletler kurmaları bugüne kadar varlıklarını sürdürmelerinin altında yatan hayati bir neden olarak görülebilir. Bkz. (King, 2001: s.525)

[140] Şüphesiz bu durum KKTC'nin bağımsız bir devlet olarak tanınma olasılığını son derece artıran bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu gerçek, bağımsız Kuzey Kıbrıs'ta adada iki ülke çözümünü (tanınmayı) destekleyenleri çoğunluk haline getirmiştir ve bu irade 19 Nisan 2009 genel seçimlerine de yansımış ve iki devlet çözümünü destekleyenler Kuzey Kıbrıs'ta iktidara gelmiştir. Bkz. (Rosenberg, 2014)

genellikle yok sayıldıklarından bu oluşumlar varlıklarını mantıken egemen devlet statüsünün dışında başka bir statüde sürdürmelidirler. Ancak Uluslararası sistemde var olan baskın egemenlik anlayışı bu birimlerin sistem içinde tanınmama (non-recognition) dışında başka bir geçici statü elde etmelerine engel olmaktadır. Bir başka deyişle egemen devletlerin meydana getirdiği ve üyelerinin toprak bütünlüğünü koruma ilkesi üzerine kurulu uluslararası sistem tanınmayan bölgeler için adeta bir bekçi görevi görerek bu oluşumların bir taraftan tanınmalarını engellerken diğer taraftan söz konusu bu sistem içinde alternatif bir statü ve yer bulmalarına engel olmaktadır. Bu nedenle söz konusu bu birimler her ne kadar hak iddiasında bulundukları ülkeler ve insanlar üzerinde etkin olursa olsunlar durumları her zaman için belirsiz olarak kalmaktadır. Şüphesiz bu durum bu tanınmayan bölgelerin uzun dönemde sürdürülebilirliklerine büyük bir engel teşkil etmektedir.

Esas itibariyle tanınmamış bölgeler baskın egemenlik anlayışı ile çelişen dış ve iç egemenlik kavramları arasındaki kısmi ayrılığı ifade ederken aynı zamanda paradigmanın devam eden gücünü de göstermektedir. Çünkü bugün bile gittikçe küreselleşen ve yurtsuzlaştırılan dünyamızda bir devletin tanınması veya tanınmaması uluslararası sistem açısından hala önemli bir konudur. Bir başka deyişle egemenlik hala önemli bir konudur. Çünkü egemen devletlerin geliştirdikleri normlar ve uygulamalar hala sistem içinde aykırılık (anomalies) veya hata olarak görülen tanınmamış bölgelerin kaderini ve geleceğini belirlemektedir. Bu noktada devlet egemenliği bir bekçi gibi sistemin hataları olarak görülen tanınmamış bölgeleri ya içine kabul etmekte ya da izolasyonlarla bütünüyle dışlamaktadır. Ayrıca mevcut uluslararası sistem hali hazırda egemen ve egemen olmayan (non-sovereign) birimler arasında ikilem yaşamaktadır. Egemen olmayan birimler genellikle uluslararası ticarete erişimleri, borç ve diğer ticari ilişkileri engellenir. Bunun sonucundan tanınmayan devletlerin çoğunluğunun patron devlete bel bağlamalarından başka seçenekleri kalmamaktadır. (Blakkisrud, and Kolsto, 2008: s.494) Ancak bu durumun bazı istisnaları da bulunmaktadır. Buna göre bazı tanınmayan devletler

tümüyle izolasyonlarla yüz yüze kalmamakta bu nedenle dış bir patrona ihtiyaç duymadan uluslararası sistemde varlığını sürdürebilmektedir.[141]

Tanınmayan bölgeler genel olarak bir ayrılıkçı hareketin yürüttüğü siyasi ve askeri mücadele sonucunda oluşurlar. Bu açıdan bakıldığında ***günümüzde yer alan tüm ayrılıkçı hareketlerin çıkış noktasının ulus devlet modeli içindeki zaafların ortaya çıkması olarak değerlendirilebilir.*** Zira ***ulus devlet içinde yer alan ülke ile özdeşleştirilen ulustan farklı olan alt grupların kendi ulus-devletlerini kurmaya yönelik "mikro-milliyetçiliklerinin" yanı sıra alt kültürel kimlik gruplarının etno-kültürel farklılıklarının kamusal alanda da varlık bulabilmesi taleplerinin yoğunlaşmasıyla birlikte devletler içinde bazı yetersizlikler görülmeye başlamıştır.*** Bunun sonucunda büyük veya küçük, gelişmiş veya az gelişmiş olsun neredeyse tüm ulus devletlerin karşılaşabileceği ayrılıkçı hareketler görülmeye başlamıştır. ***Dünyadaki mevcut ayrılıkçı hareketlerin en azından yarısının bile bağımsızlığını kazanarak şu veya bu şekilde tanınma elde etmeleri dünya siyasi haritasını oldukça değiştirebilecek niteliktedir.***

Tanınmayan devletler genellikle bir ulusal kimliğin katı ve özel anlayışına dayanırlar, kendilerini savunmaya odaklanmış ve uluslararası sistemden tecrit edilmiş olarak görünürler. Ancak bu geri kalmış ve kapalı görünümlerine rağmen bu oluşumların çoğunlukla uluslararası sistem ve küreselleşme yoluyla şekillendirildiklerini söylememiz mümkündür. Küreselleşme tanınmayan devletlere uluslararası sistem içinde daha fazla esneklik sağlayan ve onlara daha fazla manevra alanı oluşturan bir eğilim içindedir, fakat onların gelişimi önemli ölçüde dış egemenlikleri eksikliği yüzünden kısıtlı kalmaktadır.

Geleneksel olarak tanınmayan devletler ve diğer ayrılıkçı hareketler mevcut devletler için son derece negatif olarak görülmektedir. Bu nedenle söz konusu durumları uluslararası sistemdeki aktörler çoğunlukla çözülmesi gereken problemler olarak değerlendirmektedirler. ***Ayrılma konusuna uluslararası toplumun düşmanca yaklaşımı aslında bir dizi faktöre bağlıdır. Bunların başında domino teorisi ve hiç***

[141] Örneğin Somaliland bazı uluslar arası müdahalelere rağmen Afrika boynuzundaki sahip olduğu stratejik konumu sebebiyle ve ayrıca ayrılmak istediği devletin (Somali) etkinliğinin eksikliği sebebiyle dış bir aktörün desteğine ihtiyaç duymadan tanınmamış olsa bile varlığını sürdürmektedir.

bitmeyen ayrılma korkusudur. Buna göre dünyada potansiyel olarak binlerce ulus bulunurken şimdilik sadece 200'ün altında devlet olması devlet ve ulus sayısı bakımından bir ikilem oluşturmakta ve gelecekte uluslararası sistemi birçok ulusun kendi devletini kurma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Zira eğer tüm uluslar kendi devletlerine sahip olursa bu durum uluslararası sistemi istikrarsız hale getirerek birçok açıdan kutsal hale getirilmiş mevcut devletlerin sınırlarının değişmesine neden olacaktır. (Pegg, 2000: s.96) Çünkü bir devletin içindeki farklı dili konuşan insan veya etnik kökeni farklı topluluklar da devlet kurmak istediklerinde ortaya mikro devletlerden oluşan sayıları binlerce ifade edilebilecek yeni siyasal birimler çıkacaktır. Örneğin Hindistan gibi yaklaşık 1 milyar 200 bin insanın yaşadığı bir devlette yaklaşık 23 farklı dil konuşan her topluluk yeni bir devlet kurarsa bu durumda Hindistan içinde irili ufaklı 23 devlet çıkacaktır. Aynı şekilde yaklaşık 6 milyon nüfusa sahip Papua Yeni Gine'de konuşulan her dilin temsilcilerinin devlet kurması durumunda ortaya 856 devlet çıkma ihtimali bulunmaktadır. ***Bu durum elbette günümüz gerçekleri veya kendi kaderini tayin hakkı ile açıklanamaz.***

Diğer taraftan uluslararası toplumun tanınmayan devletlerden fayda elde edip etmediği noktasında bir soru sorulduğunda elde edilen bulgular *tanınmayan devletlerin esasında uluslararası sistemde bulunan devletlerin bazı açılardan işlerine yaradığını da ortaya koymaktadır.* (Pegg, 1998b, 192 – 200) Öncelikle belirtmek gerekir ki de facto devletin dağınık veya kirli bir sorunu çözmek için belirli bir faydası bulunmaktadır. Örneğin KKTC devleti tanınmamış bir devlet olarak 30 yıldan fazla bir süredir varlığını sürdürmektedir. Her ne kadar 1992 yılında BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu 774 sayılı kararla Kıbrıs adasındaki mevcut durumun (statüs quo) kabul edilemez olduğunu belirtse de gelinen noktada aynı bölünmüş yapı sürmektedir. Her ne kadar KKTC devleti birçok BM kararlarına ve uluslararası hukuk kurallarına aykırı olsa da yine de bu konuda mevcut şartlarda olabilecek en iyi çözüm olarak görülebilir. KKTC olmadan Kıbrıs adası için daha iyi senaryolar tasavvur etmek kolay olsa da bu mevcut durumdan daha kötü senaryoları da tasavvur etmek kolaydır. (Pegg, 2000: s.97–98)

De facto devletin kendisi açısından bakıldığında, ilk olarak tanınan hukuki egemenlik açıkçası fiili devletleşmenin doğasında bulunan belirsizliklere tercih edilmektedir. Zira ***de facto devlet olma söz konusu siyasal birime bazı avantajlar sağlayabilir. Bunun yanında bazı zor durumlarda de facto devlet çözümü uluslararası toplum açısından en kötü seçenek olmayabilir.*** Bu konuda gerçekten de bazı durumlarda de facto devleti kullanarak bazı farklı avantajların olduğu görülmektedir. İkinci olarak belki de daha önemlisi tanınmamış devletlerin varlığı gelecekteki diğer olası çözüm olanaklarını engellemez. Bu nedenle örneğin KKTC ve Somaliland örneklerinde olduğu gibi bu oluşumların varlığın gelecekte, birlik, federasyon, konfederasyon ya da belirli kooperatif veya özerklik veren antlaşmalar yapmak için herhangi bir engel teşkil etmez. Çünkü her iki tanınmayan devlette bu tür antlaşmalar yapmak için gerekli irade ve halk desteği zaten vardır.

Tanınmayan devletlerin uluslararası topluma sağladığı faydalardan biri de uzlaşmaz ilkeleri kaynaştıran bir pragmatik ve geçici (ad hoc) yol sunmasıdır. Bu konuda verilebilecek diğer örnekler olsa da burada bizim odak noktamızı tam bağımsızlık dışında kalan kendi kaderini tayin ilkesi olacaktır. Burada yer alan tam bağımsızlık dışında kalan kendi kaderini tayin ifadesinin esas itibariyle kendi kaderini tayin seçeneği sadece egemen devlet veya hiçbir şey dışında bir seçenekler barındırdığı inancı bulunmaktadır. Bu görüş kendi içinde tartışmalı değildir. ***Çünkü tüm kendi kaderini tayin hareketinin tam bağımsızlıkla sonuçlanmasına gerek yoktur. Zira BM Genel Kurulunun 1541 ve 2625 nolu kararlarında belirtildiği gibi başka bir devletle birlik kurmak veya başka bir bağımsız devlete katılmakta kendi kaderini tayin ilkesinin kabul edilebilir formalarından biridir. Ancak buna rağmen BM'nin ortaya koyduğu kendi kaderini tayin seçenekleri uygulama da dar bir şekilde yorumlanarak sanki sadece aşağıdaki iki seçenek varmış gibi algılanmaktadır.*** (Pomerance,1984: s.333)

1) *Seçilmiş birkaç kişi için egemen devlet olma (sovereign statehood for the chosen few)*
2) *Geri kalanı için hiçbir şey (absolutely nothing for the rest)*

Esasında self-determinasyon BM'nin hep ya hiç anlayışının sonucu oluşmuş bir durumdur ve egemen devlet günümüz çağdaş sistem içinde politik yaşamı örgütleyecek tek evrensel yol olarak bilinmektedir. Şimdi bile egemen devletin

alternatiflerini düşünmek zordur. (Krasner, 1998: s.90) Burada ifade edilen argüman tanınmayan devletlerin sadece egemenlikten daha fazla alternatifler sunan ideal bir çözüm olması değildir. Aksine bazı durumlarda de facto bir devlet bu soruna bir işlevsel "çözümsüzlük" olarak hizmet sunabilir. Böyle bir çözüm elbette ideal bir çözüm değildir. Fakat birçok önemli avantajları beraberinde getirmektedir. Bunlar; (Pegg, 2000: s.99)

1) *Gelecekteki seçenekleri açık tutmak*
2) *Mevcut uluslararası normları muhafaza etmek*
3) *Uluslararası toplumun parasal veya diplomatik harcamalarının azaltmak*

Genel olarak söylemek gerekirse uluslararası ilişkilerde hakim olan olumsuz ve aşağılayıcı yargıların aksine burada ortaya konulan argüman de facto bir devlet, bazı durumlarda ve bazıları açısından, aslında yararlı amaçlara hizmet edebilir. ***Burada uluslararası toplumun özellikle zor seçimlerle karşı karşıya kaldığı durumlarda bilinçli olarak iki kötüden daha az kötü olanı (ehven-i şer'i) seçme girişiminde bulunduğunu ifade etmek değildir.*** Ya da bu birimlerin ideal çözümler olduğunu veya optimal sonuçlar olduğunu iddia etmek değildir. Aksine de facto devletlerin varlıklarının maliyetlerinin olmasının yanında uluslararası sistemde bulunan mevcut devletlere bazı faydalarının da olduğu şeklindedir. ***Doğası gereği tanınmayan devletler uluslararası toplumun üstün normlarını korumak adına bazı durumlarda uygun geçici bir çözüm olarak görülebilir. Bu birimlerin doğal olarak belirsiz gibi görünen birçok olayda gelecekteki çözümleri engelleyen değil bu çözümleri destekleyen yararları vardır. Eğer de facto bir devlet olmasaydı bunun icat edilmesine gerek olmayabilirdi. Onun çok bir varlığı olmasa da potansiyel olarak egemen devletlerden oluşan uluslararası topluma yararları bir dizi teklif sunmaktadır.*** (Pegg, 2000: s.99)

Buna rağmen ***prensipte uluslararası toplum de facto bir devletin tanınmasını ve ona hukuki meşruiyet vermeyi reddetmektedir. Çünkü bu durum saldırganlığın ve başkaldırının ödüllendirilmesi ve gelecekteki ayrılıkçı hareketlerin cesaretlendirilmesi anlamına geleceğinden mevcut devletler tarafından kabul edilmemektedir.*** Zira mevcut egemen meşruluk için kurallar ve kanunlar belli olmasına rağmen de facto devlet işlevi bir tür geçici ve onaylanmamış sorun olarak elde durmaktadır. Ayrıca ***Egemen devletlerin oluşturduğu uluslararası***

toplumun bakış açısından, ayrılma (secession) ve toprak revizyonuna karşı mevcut normların korunması büyük önem taşımaktadır.

Modern devlet sistemi günümüzde aktörler arasındaki barışçıl ve ekonomik faydaya dayalı ilişkileri kolaylaştırmak ve güçlendirmek amacıyla tasarlanmış kurumlara dayanmakta olup temel olarak devletlerin ve aktörlerin birbirlerini tanımak suretiyle oluşturdukları meşruiyete dayanmaktadır. Bu bakımdan özellikle 2. Dünya Savaşından sonra uluslararası sistemde geçerli bir norm olmaya başlayan toprak bütünlüğü (territorial sovereignty) ilkesi tanınmamış devletler açısından bu normun bir ihlal sebebi olmaktadır. Bir başka deyişle her ne kadar temeli daha eski tarihlere kadar uzansa da devletlerin toprak bütünlüğü ilkesi yeni kurulan devletlerin tanınmamasına yönelik olarak mevcut devletler tarafından uluslararası sistemdeki dengeleri bozmamak adına bir mazaret (excuse) olarak öne çıkmaktadır.

Diğer taraftan neredeyse tüm devletler kendi sınırları içinde yer alan bir bölgenin kendisinden ayrılması korkusunu yaşamakla birlikte ayrılma sonrasında yaşanan istenmeyen durumlar (ambargo, izolasyonlar, dışlanma gibi) ve sonrasında bu işlemin maliyeti ayrılma arzusunda olan bölgeler için bir engel teşkil etmektedir. Tanınmanın, tanınmayan bölgeler için gerçek maliyetleri ayrılmak istenilen devletin takındığı pozisyona ve bu oluşumların dış kaynaklara erişim durumlarına göre bölgeden bölgeye çeşitlilik göstermektedir. Ancak buna rağmen tanınmama statüsü bir bölgeyi kınamak için ölü saymak veya yok saymak anlamına gelmemelidir.

Günümüzde ayrılıkçı hareketler ve özerklikler dünyanın olmazsa olmazı ancak ulus devletin mihrabı öyle ya da böyle hala yerinde duruyor. Küreselleşme ile birlikte sadece sınırları giderek anlamsızlaşıyor, esniyor ve sorgulanıyor uluslararası sistem ulus devlet sisteminin hataları olarak görülen bu tanınmamış bölgeleri nereye koyacağını bilemiyor.

KAYNAKÇA

A.Selçuk, Özçelik (1982). Esas Teşkilat Hukuku Dersleri; Umumi Esaslar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, (1), ss. 26–39

Acer, Yücel ve Kaya, İbrahim (2010) Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı, Ankara, USAK Yayınları

Abdurrahman, Hamdi (2014). "Kırım Krizi ve Afrika'da Yaklaşan Kaos", http://www.aljazeera.com.tr/gorus/kirim-krizi-ve-afrikada-yaklasan-kaos (28.06.2014)

Acar, Ertan (2010). "Dünyada Her 1 Milyon Kişiye Farklı Bir Dil Düşüyor" http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/14295805_p.asp (20.12.2012)

Acton, Lord (1996). "On Nationality", Mapping the Nation (Ed. Gopal Balakrishnan), London: Verso Books

Act of State Independence of The Republic of Abkhazia (1999), http://www.unpo.org/article/705 (13.06.2014)

Afrika Yılı (2013). http://www.turkcebilgi.com/afrika_yılı (10.01.2014)

Ahtisaari Report of the UN, (2007). Main provisions of the Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement S/2007/168, http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf (16.01.2014)

Akça, Fatih (2010). "İşte Almanya'nın 'Sat' Dediği Yunan Adaları", http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25065654 (20.03.2014)

Akçora, Ergünöz (1995). "Hatay'ın Anavatan'a İlhakının Türk Dış Politikasındaki Yeri" Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:11, (32): ss.379–405

Akipek, Serap (2000). "Eritre –Yemen Hakem Kararı Işığında Kızıldeniz Adalarının Aidiyeti Sorunu" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 49 (1): ss. 1–30

Akipek, Serap (2001). Birleşmiş Milletler Örgütü Denetiminde Vesayet Altında Ülke Bulunmaması, Sömürgeciliğin de Sonu Anlamına mı Geliyor?, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 50, (1): ss. 1–10

Akyol, Taha (2003). "AB ve Globalleşme Sürecinde Egemenlik, Egemenliğin Çağdaş Kayıt ve Şartları", Anayasa Yargısı (20): ss.95–103

Aladağ, Itır (2006). "Devletler Hukuku Bağlamında Halefiyet Sorunu", Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli

Aladağ, Itır (2008). "SSCB Sonrası Antlaşmalara Halefiyet Sorunu", Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (19): ss. 129–146

Alpan, Aytek Soner (2012). "Geçmişin Siyasal Yeniden Üretimi olarak Tarih: Tarihle Yüzleşmek Söylemi" Gelenek Dergisi, (116): ss. 1–12

Anderson, Chandler P. (1925). "The Central American Policy of Non-Recognition" The American Journal of International Law, Volume 19, (1): ss. 164–166, http://www.jstor.org/stable/2189093?seq=1 (14.03.2014)

Angajman Kuralları Nedir? (2012). http://www.ankarastrateji.org/haber/angajman-kurallari-nedir-311/ (14.06.2014)

Apartheid, (2013). http://www.history.com/topics/apartheid (28.03.2013)

Arblaster, Paul (2006). A History of the Low Countries, Hampshire: Palgrave Macmillan

Arısoy, Alper (2010). "İtalya'da Kuzey Bölgeselciliği ve Kuzey Ligi Hareketi" Ege Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, Cilt 1 (1): ss.26–44

Arsava, A. Füsun (2009) "Kosova, Güney Osetya, Abhazya ve KKTC Örneklerinde Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Değerlendirilmesi", Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt 5 (17): ss. 195–199

Arsava, Füsun (1981). "Self-determinasyon Hakkının Tarihi Gelişimine Bir Bakış ve Aaland Adaları Sorunu" Seha L. Meray'a Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (1): ss. 55–67

A Short History of East-Timor, (2006). https://web.archive.org/web/20060103133824/http://www.defence.gov.au/army/asnce/history.htm (21.02.2013)

Atay, Ender Ethem (1997). **"**Hukukta Meşruiyet Kavramı", Prof. Dr. Naci Kınacıoğlu'na Armağan, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, (2): ss. 121–166

Aust, Anthony (2005). Handbook of International Law, Cambridge: Cambridge University Press,

Avrupa Siyasetine Yeni Güçlerin Katılması, http://www.textara.com/siyasi_tarih_ihtilal_sebep_tarihi_tarihinde_sonuc?page=0%2C3 (18.07.2013)

Aydın, Hakkı (2003). "Karasularının Sınırlarının Tespiti ve İç Suların Hukuki Rejimi" Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 7 (1): ss. 61–83

Aydınlı, Halil İbrahim ve Ayhan, Veysel (2004). "Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi Perspektifinden İktidarın Sınırlandırılması Tartışması", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, ss. 67–84

Azarkan, Ezeli (2008). Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması: Slovenya – Hırvatistan – Bosna Hersek, Ankara: Adalet Yayınevi

Babacan, Özge (2012). "Afrika'nın Ayrılıkçı Damarları, http://www.radikal.com.tr/dunya/afrikanin_ayrilikci_damarlari-1101358 (28.06.2014)

Barnett, Hilaire (2004). Constitutional and Administrative Law, London: Cavendish Publishing.

Barreau, Jean Claude ve Bigot, Guillaume (2008). Tarih Öncesinden Günümüze Bütün Dünya Tarihi, (Çev. Ayşen Özışık), İstanbul: Dharma Yayınları

Barsh, Russel L., (1989). "The Ethnocidal Character of the State and International Law" The Journal of Ethnic Studies, Volume 16, (4): ss. 1–30

Bayar, Halil İbrahim (2009), Sosyoloji, USAK Yayınları No:31, Ankara

Bayhan, Halil (2006). Ulus Devlet, Modernizm ve Post-Modernizm, Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır

Baykan, Ali (2004). "Devletler Hukukuna Göre Çeçenistan" Ufuk Ötesi Dergisi, http://www.ufukotesi.com/yazigoster.asp?yazi_no=20041075 (13.03.2014)

Beck, Robert ve Ambrosio, Thomas (2002). International Law and The Rise of Nations, New York: Seven Bridges Press.

Becoming A Member of The United Nations, (2014). http://www.un.org/News/dh/infocus/UN_membership.shtml (10.03.2014)

Belçika Tarihi, (2006). http://www.msxlabs.org/forum/ulkeler-ve-tarihleri/12534-belcika-ve-belcika-tarihi.html (19.06.2013)

Beriş, Hamit Emrah (2008). "Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme", Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 63 (1): ss.55– 80

Bezikoğlu, Metin (2001). "The Deterioration of Ottoman Administration In The Light of The Ottoman-Russian War of 1768–1774", Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Bhaita, Michael (2001). "Western Sahara under Polisario Control: Summary Report of Field Mission to the Sahrawi Refugee Camps" http://www.arso.org/bhatia2001.htm (28.06.2014)

Bilgin, Fehmi Kerem, (2012). Belçika'da Ulusal Kimlikler ve Federalizmin Gelişimi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 67 (1): ss. 1–47

Binici, Özer (2013) "Kosova'nın Bağımsızlık Süreci ve Uluslararası Ortamda Yankıları", http://akademikperspektif.com/2013/10/21/kosovanin-bagimsizlik-sureci-ve-uluslararasi-ortamda-yankilari/ (16.01.2014)

Blakkisrud, H. and Kolstø, Pål (2008). "Living with Non-recognition: State- and Nation Building in South Caucasian Quasi-States", Europe-Asia Studies, Volume 60 (3): ss. 483–509

Blanchard, Lauren Bloch (2014). Nigeria's Boko Haram: Frequently Asked Questions, Congressional Research Service Report, ss.1 – 21

Blin, Arnaud, (2011). "Armed Groups and Intra-State Conflicts: The Dawn of a New Era?", International Review of the Red Cross, Volume 93 (882): ss.287–310

Belovejsk Antlaşması, (2013). http://lib.aliyev-heritage.org/tk/7351045.html (14.01.2014)

BM Enformasyon Merkezi (2001). http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/denizhukuku.pdf (26.02.2013)

BM Enformasyon Merkezi (2002). http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/altipar/Okuma/Viyana%20Andlasmalar%20Hukuku%2069.pdf (19.02.2013)

Boczek, Boleslaw Adam (2005). International Law: A Dictionary, Oxford: Scarecrow Press

Bodin, Jean (2012). "Les six livres de Republique" (Çev. Özer Ozankaya), Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi 1: Seçilmiş Yazılar Eski ve Orta Çağlar, (Ed. Mete Tunçay), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Bolay, S. Hayri (1996). Felsefi Doktrinler ve Terimleri Sözlüğü, Ankara: Akçağ Yayınları

Bolelli, Şenhan (2014). "İspanya Filistin'i Tanıma Yolunda" http://www.aa.com.tr/tr/dunya/422711--ispanya-filistini-tanima-yolunda (28.06.2014)

Bozkurt, Enver (2007). Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Buh, Abdikarim (2010). "Somaliland's Quest for International Recognition and the HBM-SSC Factor" http://wardheernews.com/Articles_2010/June/Buh/29_Somaliland_recognition_&_the_HBM-SSC_Factor.html (28.06.2014)

Caplan, Richard (2002). Conditional Recognition as an Instrument of Ethnic Conflict Regulation: The European Community and Yugoslavia, Nation and Nationalism, Volume 8, (2): ss.157–177, http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1469-8219.00044/pdf (16.01.2014)

Carlism, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/Carlism (28.06.2014)

Case Concerning the Frontier Dispute between Burkina Faso and Mali (1986). International Court Of Justice Reports Of Judgments, Advısory Opinions and Orders, http://www.icj-cij.org/docket/files/69/6441.pdf (26.02.2013)

Caspersen, Nina (2009) "Playing the Recognition Game: External Actors and De Facto States", The International Spectator: Italian Journal of International Affairs, Volume 44 (4): ss. 47–60

Caspersen, Nina (2012). Unrecognised States: The Struggle for Sovereignty in the Modern International System [Elektronik Sürüm], Cambridge: Polity Pres

Caspersen, Nina ve Stansfield Gareth (2011), "Introduction: Unrecognized States in the International System", Unrecognized States in the International System, (Ed. Nina Caspersen, and Gareth Stansfield), [Elektronik Sürüm] New York: Routledge

Caşın, Mesut Hakkı (2013). Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları Cilt: 1, İstanbul: Legal Yayıncılık

Chang, Andrei (2008). "Comparing Three Ethnic Chinese Militaries", http://www.freerepublic.com/focus/f-news/1952501/posts (12.06.2014)

Charter of The Organization of American States, Article: 13, http://www.oas.org/dil/treaties_A-41_Charter_of_the_Organization_of_American_States.pdf (20.02.2014)

Charter of the United Nations, Article 1, http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml (13.03.2013)

Charter of the United Nations, Article 3 – 4, http://www.un.org/en/documents/charter/chapter2.shtml (15.05.2013)

Charter of the United Nations, Article 55, http://www.un.org/en/documents/charter/chapter9.shtml (13.03.2013)

Charter of the United Nations, Article 73 – 91, http://www.un.org/en/documents/charter/chapter11.shtml (13.03.2013)

Chiang, Y. Frank, (2000) "State, Sovereignty and Taiwan" Fordham International Law Journal, Volume 23 (4): ss.959–1004, http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1687&context=ilj (26.04.2013)

Chun, Allen (1994). From Nationalism to Nationalizing: Cultural Imagination and State Formation in PostwarTaiwan, The Australian Journal of Chinese Affairs, No. 31, ss.49–69, http://www.jstor.org/stable/2949900 (11.06.2014)

Çimen, Ali (2014). "Briand-Kellogg Paktı Nedir?" http://www.sessiztarih.net/2014/05/briand-kellogg-pakt-nedir.html (29.06.2014)

Closson, Stacy vd. (2013). Unrecognized States: The Struggle for Sovereignty in the Modern International System Book Symposium, Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity, Volume 41 (4): ss, 675–683

Coalson, Robert (2009). "Russia Steps Up Cooperation With Breakaway Georgian Regions", http://www.rferl.org/content/Russia_Steps_Up_Cooperation_With_Breakaway_Georgian_Regions/1619281.html (29.06.2014)

Cohen, Lenerd L. (1993). Yugoslavia's Disintegration and Balkan Politics in Transition, San Francisco, Boulder and Oxford: Westview Press,

Comprehensive Peace Agreement, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/Comprehensive_Peace_Agreement (16.01.2014)

Convention on Rights and Duties of States (inter-American); December 26, 1933, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/intam03.asp (25.06.2014)

Cooper, Tom and Khan, Syed Shaiz Ali, (2003) India-Pakistan War, 1971; Introduction, http://www.acig.org/artman/publish/article_326.shtml (13.01.2014)

Crawford, James (2006). The Creation of States in International Law, Oxford, Oxford University Pres

Cullen, Anthony (2005). "Key Developments Affecting the Scope of Internal Armed Conflict in International Humanitarian Law", Military Law Review, Volume 183, ss.66–109

Cunningham, David E. (2006). "Veto Players and Civil War Duration" American Journal of Political Science, Volume 50, (4): ss. 875–892

Çağla, Cengiz (2007). "Renan, Irk ve Millet", Cogito Dergisi Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, (50), http://www.ykykultur.com.tr/dergi/?makale=110&id=17 (15.02.2013)

Çancı, Haldun (2006). "Kuramsal Yaklaşımlar Çerçevesinde Milliyetçiliğin Niteliksel Sabitelerine Genel Bir Bakış", Review of Social, Economic & Business Studies, Cilt 9 (10): ss. 233–246

Çekoslovakya, (2009), Çekoslovakya ve Çekoslovakya Tarihi http://www.msxlabs.org/forum/ulkeler-ve-tarihleri/255704-cekoslovakya-ve-cekoslovakya-tarihi.html (21.12.2013)

Çetin, Halis (2002) "Liberalizmin Tarihsel Kökenleri", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 3, (1): ss. 79–96

Çokoslovakya (2009). http://www.msxlabs.org/forum/ulkeler-ve-tarihleri/255704-cekoslovakya-ve-cekoslovakya-tarihi.html (26.03.2013)

Çuhadar, Cengiz (2007). "Bazı Filozofların Düşüncesinde Devlet Kavramı" Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 12, (2): ss.111–129

Dağbaşı, Yunus Ali (2006). Ulus – Devlet, Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Davutoğlu, Ahmet (2003). "Küreselleşme ve AB -Türkiye İlişkileri Çerçevesinde Ulusal Egemenliğin Geleceği", Ankara: Anayasa Yargısı Dergisi, (20): ss. 46 – 58

De Wall, Thomas, (2003). Black Garden: Armenia and Azerbaijan Through Peace and War, New York and London: New York University Press

Dedeoğlu, Beril (2003). "Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci 1: Tarihsel Birikimler", Dünden Bugüne Avrupa Birliği, (Ed. Beril Dedeoğlu) İstanbul: Boyut Kitapları

Demokratik Kongo Cumhuriyeti, (2011). Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu, http://www.ucmk.org.tr/index.php?option=com_content&view=category&id=21:kongo&Itemid=79 (28.06.2014)

Democratic Republic of The Congo, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/Democratic_Republic_of_the_Congo (28.06.2014)

Dinç, Artum, (2009). "Millet ve Milliyetçiliğin Doğuşu Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar", http://www.gunaskam.com/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=68&Itemid=1 (24.12.2012)

Dinç, M. Emin (2010). "Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvâm) ve Türkiye'nin Bu Cemiyet'e Girişi", http://www.belgeler.com/blg/atf/milletler-cemiyeti-cemiyet-i-akvm-ve-trkiye-nin-bu-cemiyete-girii (28.04.2013)

Doğan, İlyas (2006) "Siyasal Bir İlke Olarak Halkların Kendi Geleceğini Belirleme İlkesine Devletler Hukuku Açısından Bakış", Kamu Hukuku Arşivi, Cilt 9, (1): ss.1–11

Doğan, İlyas (2008). Devletler Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık

Draft Declaration on Rights and Duties of States With Commentaries (1949). http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/2_1_1949.pdf (08.03.2014)

Duara, Prasenjit (2004). Sovereignty and Authenticity: Manchukuo and the East Asian Modern, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers

Durdu, Zafer (2009). "Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), (Sayı 22): ss.37–50

Dünyada en çok dilin konuşulduğu ülke (2013). http://www.enteresan.com/haber/dunyada-en-cok-dilin-konusuldugu-ulke.dl.4.1.html (13.02.2013)

Edirne Antlaşması (2007). http://www.e-tarih.org/sayfa.php?sfid=638 (19.12.2013)

Eğilmez, Mahfi (2011). "Osmanlı'dan Devraldığımız Borçlar", http://www.mahfiegilmez.com/2011/12/osmanlidan-devraldigimiz-borclar.html (01.04.2013)

Eide Report of UN (2005). A Comprehensive Review of the Situation in Kosovo, S/2005/635, http://www.unosek.org/docref/KaiEidereport.pdf (16.01.2014)

Erdal, Selcen (2005) "Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, (1): ss.157–196

Eroğul, Cem (2000). Ana Tüzeye Giriş: Anayasa Hukukuna Giriş, Ankara: İmaj Yayınevi.

Erözden, Ozan (1997). Ulus Devlet, Ankara: Dost Kitapevi Yayınları

Esgin, Ali (2001). "Ulus-Devlet ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar", Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 25, (2), ss.185–192

Estonian Soviet Socialist Republic, (2013) http://en.wikipedia.org/wiki/Estonian_Soviet_Socialist_Republic (10.01.2014)

Estonya, 2013, http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/estonya (10.01.2014)

Estrada Doctrine (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/Estrada_Doctrine (15.03.2014)

Fairbanks, Charles, (2002). "Weak States and Private Armies", Beyond State Crisis? Postcolonial Africaand Post-Soviet Eurasia in Comparative Perspective, (Eds. Mark R. Beissinger and Young Crawford), Washington, DC: Woodrow Wilson Center/Johns Hopkins University Press. ss.126–160

Bergen, Peter and Doherty, Patrick C. (2010). "Public Opinion in Pakistan's Tribal Regions" http://newamerica.net/publications/policy/public_opinion_in_pakistan_s_tribal_regions (12.06.2014)

Ferdinand Tönnies (2012). http://en.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Tönnies (24.12.2012)

Field Listing Area, (2011). https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2147.html (19.02.2013)

Firzmaurice, Gerald (1956) Report on the Law of Treaties, Volume II, Document:-A/CN.4/101, Extract from the Yearbook of the International Law Commission, http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_101.pdf (08.03.2014)

Fishman, J.S. (1988). Diplomacy and Revolution: The London Conference of 1830 and the Belgian Revolt, Amsterdam: CHEV Publishing

Florea, Adrian (2014). "De Facto States in International Politics (1945–2011): A New Data Set", International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations, ss. 1–24 http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03050629.2014.915543 (17.10.2014)

Foreign Relations of South Sudan, (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_relations_of_South_Sudan (16.01.2014)

Fuehr, Alexander, (2013). The London Conference and the Quintuple Treaty, http://www.talleyrand.be/neutrality_of_belgium.htm (17.07.2013)

Fukuyama, Francis (2005). Devlet İnşası: 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim, İstanbul: Remzi Kitapevi

Geldenhuys, Deon (2009). Contested States in World Politics. Basingstoke: Palgrave–Macmillan

Gemalmaz, Mehmet Semih (2003) Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, İstanbul, Beta Yayınları.

Genç, Mehmet (1997). İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri ve Ulusal ve Uluslararası Temel Mevzuatlar, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları

German Reunification, (2013). https://www.princeton.edu/~achaney/tmve/wiki100k/docs/German_reunification.html (01.04.2013)

Gezgin, Ulaş Başar, (2005). http://www.izinsizgosteri.net/asalsayi67/ulas.basar.gezgin_67.html (26.02.2013)

Giddens, Antony (2005). Ulus-Devlet ve Şiddet, (Çev. Cumhur Atay), İstanbul: Devin Kitap Yayın Dağıtım

Government in Exile, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/Government_in_exile (27.06.2014)

Gözler, Kemal (2011). Devletin Genel Teorisi, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları

Grant, Thomas, D. (1999). The Recognition of States, Law and Practice in Debate and Evolution, Westpost-London, Greenwood Publishing Group

Grewe, Wilhelm Georg (2000). The Epochs of International Law, Translated by Micheal Byers, Goettingen, Walter de. Gruyter, http://books.google.com.tr/books?id=b6LkdpfRNZgC&dq=wilhelm+g+grewe+international+law&pg=PP1&ots=gkBw-qHlt- (06.03.2014)

Growth in United Nations Membership, 1945-Present (2014). http://www.un.org/en/members/growth.shtml (10.01.2014)

Guibernau, Montserrat (1997). Milliyetçilikler: 20. Yüzyılda Ulusal Devlet ve Milliyetçilikler, (Çev: N.Nur Domaniç), İstanbul: Sarmal Yayınevi

Gül, Fikri (2003). "Jean-Jacques Rousseau'nun Egemenlik Anlayışı", Felsefe Dünyası, (37) ss. 179–191

Gülsoy, Tevfik (2006). "Milletin Temsili", Kamu Hukuku Arşivi Dergisi, Cilt 9, (2): ss.71–86

Günay, Necla (2007). "Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Bırakılması ve Bunun Anadolu'da Çıkan Ermeni Olaylarına Etkisi", Akademik Bakış Dergisi, Cilt 1, (1): ss. 115–127

Gündüz, Arslan (2000). Milletlerarası Hukuk Temel Belgeler Örnek Kararlar, İstanbul: Beta Yayıncılık

Güzel, Mehmet Şükrü (2012). "Dağlık Karabağ Ermenilerinin Sözde Bağımsızlık Bildirgesindeki Gizli Şifrenin Çürütülmesi ve ABD'nin 1933 Tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nun 10 Ağustos 1920 Tarihli Sevr Antlaşması'nın Geçersizliğini Tanıması" http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=1423&konu=0&bolge=7 (21.02.2013)

Hakyemez, Yusuf Şevki (2004). Mutlak Monarşilerden Günümüze Egemenlik Kavramı, Ankara: Seçkin Yayıncılık

Hamza, Aktan (2006). Makedonya–Arnavutluk İlişkilerinde Arnavut Sorunu, Üsküp: Lagosa Yayıncılık

Harvey, James ve Stansfield Gareth (2011), "Theorizing Unrecognized States: Sovereignty, Secessionism and Political Economy", Unrecognized States in the International System, (Eds. Nina Caspersen and Stansfield Gareth), New York: Routledge

Hasan, Barış (2012). Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan Bağımsızlık Süreci,http://www.batitrakya.org/kose-yazilari/baris-hasan/yunanistanin-osmanli-imparatorlugundan-bagimsizlik-sureci.html (18.12.2013)

Hawaii, (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/Hawaii (01.04.2013)

Haydarabad Nizamlığı (2013). http://www.dallog.net/devletler/haydarabad.htm (26.06.2014)

Helman, Gerald B. ve Ratner, Steven R. (1993). "Saving Failed States", Foreign Policy, Volume 89, (3): ss. 3–20, http://www.jstor.org/stable/1149070 (15.06.2014)

Hessler, Uwe (2005). "The End of East Germany", http://www.dw.de/the-end-of-east-germany/a-1687204-1 (30.03.2013)

Hillgruber, Christian (1998). "The Admission New States to The International Community" European Journal of International Law, Volume: 9, (3): ss.491–509

History of Latvia, (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Latvia (10.01.2014)

History of South Sudan, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_South_Sudan (16.01.2014)

Hobsbawn, Eric J. (2010). Milliyetler ve Milliyetçilik: Program, Mit Gerçeklik (Çev. Osman Akınhay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Hoffman, John (1998). Sovereignty, Buckhingham: Open University Press

Höppner, Stefanie (2014). "Katalonya Bağımsızlık İstiyor", http://www.dw.de/katalonya-bağımsızlık-istiyor/a-17551851(29.06.2014)

ICJ Request for Advisoty Opinion on Namibia (1971). Legal Consequences For States of the Continued Presence of South Africa In Namibia (South West Afrıca) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), http://www.icj-cij.org/docket/files/53/9361.pdf (26.02.2013)

International Recognition of Israel (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/International_recognition_of_Israel (26.06.2014)

Irak Bölünürse Kürdistan Kardeşimizdir (2014). http://www.radikal.com.tr/politika/huseyin_celik_irak_bolunurse_kurdistan_kardesimizdir-1199314 (06.07.2014)

Island of Las Palmas Arbitration Case, UN Treaty (1928). http://untreaty.un.org/cod/riaa/cases/vol_ii/829-871.pdf (22.02.2013)

İnal, Ercan (2012). "İşgal, İlhak, İstila" http://ercaninal.blogspot.com/2012/12/isgal-ilhak-istila.html (29.03.2013)

İnal, Ercan (2013). "Rodos Şövalyeleri" http://ercaninal.blogspot.com.tr/2013/02/rodos-sovalyeleri.html (20.10.2014)

İpek, Aydın (2008) "Ulus Egemenliği ve Halk Egemenliği Karşılaştırması ve Yeni Anayasa İçin Halk Egemenliği Önerisi", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (20): ss. 211–236

İskoçya'da Bağımsızlık İçin İlk Adım Atıldı, (2012). http://haber.sol.org.tr/dunyadan/iskocyada-bagimsizlik-icin-ilk-adim-atildi-haberi-60986 (29.06.2014)

İsrail'den Kritik Kürdistan Çıkışı, (2014). http://www.gazetevatan.com/israil-den-kritik-kurdistan-cikisi--652142-dunya/ (06.07.2014)

İspanya Anayasası, (2011). http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/14-%C4%B0SPANYA%20533-584.pdf (29.06.2014)

Jackson, Robert (1999), "Introduction: Sovereignty at the Millennium," (Ed. Robert Jackson), Sovereignty at the Millennium, Oxford: Blackwell Publishers, ss. 1–8

Jackson, Robert H. (2007). Sovereignty: The Evolution of an Idea, Cambridge: Polity Press

Jackson, Robert Howard ve Owens Patricia (2005). "The Evolution of World Society" (Ed. John Baylis ve Steve Smith), The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations, Oxford: Oxford University Press,

Jonstone, Diana (2004). Ahmakların Seferi: Yugoslavya, NATO ve Batının Aldatmacaları, (Çev. Emre Ergüven ve Ergin Bulut), İstanbul: Bağlam Yayıncılık

Joshua Kucera, (2007). ''Abkhazia: Bracing for More Trouble'', Eurasianet, 13 Haziran 2007, http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav061407f.shtml (29.06.2014)

Kadeş Antlaşması (2013). http://www.istanbularkeoloji.gov.tr/web/15-67-1-1/muze_(27.04.2013)

Kalaycı, Hüseyin (2008). "Referandumla Ayrılma Konusunda Yüksek Mahkemenin Tutumu: Kanada-Quebec Örneği" Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 63, (1): ss.151–174

Kanbur, Mehmet Nihat (2012) "Devletlerin Egemenlik Yetkisine Etkisi Bakımından Uluslararası Ceza Mahkemesi", E-Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, (122): ss. 1–31

Kapani, Münci (1996). Politika Bilimine Giriş, Ankara: Bilgi Yayınevi

Kaplan, Robert D. (2008). The Revenge of Geography: What the Map Tells us about Coming Conflicts and the Battle Against Fate. New York: Random House

Karakaş, Işıl (2005). "İmzayla Rumları tanımış olmuyoruz!", http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=39126&l=1 (08.03.2014)

Karakoç, İrem (2006). "Uluslararası Hukukta Emredici Kural (Jus Cogens=Peremptory Norms) Olgusuna Tarihsel Bir Yaklaşım", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt 8 (1): ss.87–122

Karyelioğlu, Selim (2012) "Ulus Devlet ve Milliyetçiliğin Tarihsel Dayanakları ve Küreselleşmenin Ulus Devlet ve Milliyetçilik Üzerindeki Etkileri", ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi, Cilt 5, (1): ss. 137–169

Kemp, Walter (2005). "Selfish Determination: The Questionable Ownership of Autonomy Movements", Ethnopolitics, Volume 4 (1): ss.85–97

Khashig, Inal (2002). "Tangerine Fever Grips Abkhazia", http://iwpr.net/report-news/tangerine-fever-grips-abkhazia (24.06.2014)

King, Charles (2001). The Benefits of Ethnic War: Understanding Eurasia's Unrecognized States World Politics Volume 53 (4): ss.524–552

King Louis XIV of France, (2013). http://www.biography.com/people/louis-xiv-9386885 (18.01.2013)

Kitson, Simon, (2010) "Vichy Web: The Occupiers and Their Policies" http://artsweb.bham.ac.uk/vichy/occupiers.htm#trust (27.03.2013)

KKTC, (2014). Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı İhracat Bilgi Platformu,http://www.ibp.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=6786A48A5CCDA4882A511D7F8E441CCDD28C93 (05.07.2014)

Koçak, Mustafa (2005). "İngiltere'de Parlamento ve Parlamentonun Egemenliği Doktrininin Tarihsel Kökleri", Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (5): ss.229–255

Koçak, Mustafa (2006). Batıda ve Türkiye'de Egemenlik Anlayışının Değişimi, Devlet ve Egemenlik: Eski Kavramlar-Yeni Anlamlar, Ankara: Seçkin Yayıncılık

Koçdemir, Kadir (2004). Modern Milli Devlet ve Küreselleşme, Doktora Yeterlilik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâpları Enstitüsü, Ankara

Kolossov, Vladimir and O'Loughlin, John (1999). Pseudo-states as Harbingers of a New Geopolitics: The Example of the Trans-Dniester Moldovan Republic (TMR). In Boundaries, Territory and Postmodernity, (Ed. David Newman), London: Frank Cass Publishers

Kolstø, Pål (2000). Political Construction Sites: Nation Building in Russia and the Post-Soviet States. Boulder, CO: Westview

Kolstø, Pål (2006). "The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States", Journal of Peace Research, Volume 43 (6): ss.723–740

Kolstø, Pål, (1996). "Nation Bulding in the Former USSR", Journal of Democracy, Volume 7 (1): ss. 118 – 132

Korman, Sharon (1996). " The Right of Conquest, The Acquisition of Territory by Force in International Law and Practice ", Oxford, Clarendon Pres

Kosova ile Birleşme İçin Referandum Talebi, (2013). http://www.zaman.com.tr/dunya_kosova-ile-birlesme-icin-referandum-talebi_2053030.html (27.03.2013)

Kosova'ya Müdahale Nasıl Olmuştu, (2013). http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=272825 (16.01.2014)

Köktürk, Abdullah (2011) "Modern Öncesi Devletin Yönetim Anlayışı" İstanbul, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Güvenlik Stratejileri Dergisi, (13): ss.73–96

Köstem, Burç (2011). "Filistin'in BM'de Devlet Düzeyinde Temsilinin Hukuksal Sonuçları", http://www.usak.org.tr/print.php?id=293&z=2 (07.03.2014)

Krasner, Stephen D. (2001). Sovereignty: Organized Hypocrisy, Princeton: Princeton University Pres

Krasner, Stephen D. (1988). "Sovereignty: An Institutional Perspective," Comparative Political Studies, (21): ss. 66–94

Krasner, Stephen D. (2001). "Abiding Sovereignty", International Political Science Review, Volume 22, (3): ss. 229–251

Kurt, Halil (2012). Avrupa Birliği Ülkelerinde Nüfusun Dini Yapısı, http://www.ozgunsosyaldusunce.com/index.php?option=com_content&view=article&id=47 (13.02.2013)

Lake, David A. (2003). "The New Sovereignty in International Relations" International Studies Review, Volume 5 (3): ss. 303–323

Lapidus, Gail, (2002). "Ethnicity and State-Building: Accommodating Ethnic Difference in Post-Soviet Eurasia" Beyond State Crisis? Postcolonial Africaand Post-

Soviet Eurasia in Comparative Perspective, (Eds. Mark R. Beissinger and Young Crawford), Washington, DC: Woodrow Wilson Center/Johns Hopkins University Press. ss.323–358,

Lateran Pacts of 1929 (1985)
http://www.aloha.net/~mikesch/treaty.htm (20.03.2013)

Libya'da Hükümet Krizi, (2014).
http://www.dw.de/libyada-hükümet-krizi/a-17565221 (28.06.2014)

List of Seperatist Movements, (2014).
http://en.wikipedia.org/wiki/Lists_of_active_separatist_movements (20.10.2014)

List of Sovereign States in 1648,
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_sovereign_states_in_1648 (12.03.2013)

List of Sovereign States in 1815,
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_sovereign_states_in_1815 (12.03.2013)

List of Sovereign States in 1914,
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_sovereign_states_in_1914 (12.03.2013)

List of States With Limited Recognition, (2014).
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_states_with_limited_recognition (20.10.2014)

Lootsteen, Yair M. (2000). "The Concept of Belligerency in International Law", Military Law Review, (166): ss.109–141

Lowe, John (1998). Britain and Foreign Affairs, 1815–1885: Europe and Overseas, London and New York: Routledge.

Lynch, Dov (2002). "Separatist States and Post-Soviet Conflicts", International Affairs, Volume 78 (4): ss 831–848

Lynch, Dov (2004). Engaging Eurasia's Separatist States: Unresolved Conflicts and De Facto States. Washington: United States Institute of Peace Press.

Madrid, H. Miguel (1997). "Foreword: National Sovereignty and Globalization (International Law In the Americas: Rethinking National Sovereignty In An Age of Regional Integration)", Houston Journal of International Law. Volume 19, (3): ss.553–563

Mahçupyan, Etyen (1997). İdeolojiler ve Modernite, İstanbul: Yol Yayınları

Mansel, Philip (2006). "The Foundation of Belgium" History Today, Volume 56, (5):ss.21–27

Marinus, Jean, (2002). European Parliament ad hoc delegation to Moldova 5–6 June 2002 Report, From the Chairman of Mr. Jean Marinus, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/afet/20021007/473437EN.pdf (16.06.2014)

Mc. Neill, William H. (2003). Dünya Tarihi (Çev. Alâeddin Şenel), Ankara: İmge Kitapevi

Microstate, (2012). http://en.wikipedia.org/wiki/Microstate (24.12.2012)

Milletler Cemiyeti Kuruluşu, (2013). http://www.filozof.net/Turkce/siyasi-tarih/5251-milletler-cemiyeti-kuruculari-uye-ulkeleri-listesi-.html (15.05.2013)

Milletler Cemiyeti Misakı, www.erdemdenk.com/mcmisaki.doc (12.03.2013)

Moir, Lindsay (2002). The Law of Internal Armed Conflict, Cambridge: Cambridge University Pres

Mombasa Republican Council, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/Mombasa_Republican_Council (28.06.2014)

Montevideo Convention on the Rights and Duties of States (2008). Council on Foreign Relations, http://www.cfr.org/sovereignty/montevideo-convention-rights-duties-states/p15897 (07.03.2014)

Moses, Rafael (2010). "The Perception of the Enemy", (Çev. B. Senem Çevik), Tarih Okulu Dergisi, (7): ss.77–97

Motley, John Lothrop (2012). "The Rise of Dutch Republic" http://www.gutenberg.org/files/4811/4811-h/4811-h.htm (07.03.2014)

Movement of Democratic Forces of Casamance, (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/Movement_of_Democratic_Forces_of_Casamance (28.06.2014)

Mullerson, Rein (1993). The Continuity and Succession of States by Refernce to Former USSR and Yugoslavia, International Law Quarterly, Vol. 42, No. 3, ss. 475- 495, http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=1518200 (15.01.2014)

Murphy, Sean D. (1999). "Democratic Legitimacy and the Recognition of States and Govemments", The International and Comparative Law Quarterly, Volume 48, (3): ss. 545–581, http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=1530504&jid=ILQ&volumeId=48&issueId=03&aid=1530496 (13.03.2014)

Nalbant, Atilla (1997). Üniter Devlet, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Namyalı, Nurullah (2009). What is Meant by State Recognition in International Law, http://www.justice.gov.tr/e-journal/pdf/LW7081.pdf (09.03.2014)

Narlı, Nilüfer (1999). "Doğu Timor'da Akl-ı Selim Galip", http://arsiv.zaman.com.tr//1999/09/14/yazarlar/6.html (16.01.2014)

National Liberation Front of Corsica, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/National_Liberation_Front_of_Corsica (29.06.2014)

Nigeria (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/Nigeria (26.03.2013)

Nodia, Ghia, (2002). "Putting the State Back Together in Post-Soviet Georgia", Beyond State Crisis? Postcolonial Africaand Post-Soviet Eurasia in Comparative Perspective, (Eds. Mark R. Beissinger and Young Crawford), Washington, DC: Woodrow Wilson Center/Johns Hopkins University Press. ss. 413–444

Oisin, Tansey (2011). "Does Democracy Need Sovereignty?" Review of International Studies, Volume 37 (4): ss. 1515–1536

Okur, Eren (2009)."AB'de Ayrılıkçı Bölgeler ve Topluluklar", http://www.bilgesam.org/incele/812/-ab%27de-ayrilikci-bolgeler-ve-topluluklar/#.U8u2JUDrx48 (29.06.2014)

Oppenheimer, Franz (1984). Devlet (Çev. Alaeddin Şenel ve Yavuz Sabuncu), İstanbul: Kaynak Yayınları

Oromo Liberation Front, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/Oromo_Liberation_Front (28.06.2014)

Osiander, Andreas (2001). "Sovereignty, International Relations, and the Westphalian Myth" International Organization, Volume 55 (2): pp.251–287

Öğüt, Selman (2013). Uluslararası Hukuk Açısından Suriye, Dünya Bülteni Araştırma Masası, Nisan 2013, s.9, http://media.dunyabulteni.net/file/2013/suriyede-ic-catismalar.pdf (20.05.2014)

Österud, Öyvind, (1997) "The Narrow Gate: Entry to the Club of Sovereign States", Review of International Studies, Volume 23, No. 2, ss.167–184, http://journals.cambridge.org/abstract_S0260210597001678 (20.10.2014)

Özdemir, Mustafa (2009). "Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek Kuramlar ve Uygulamalar", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt 8 (18–19): ss. 297–300

Özkan, Gürsel (2002). "Avrupa Birliği Hukuku ve Milli Egemenliğin Devri", Ankara, 2023 Dergisi, (16): ss.32–61

Özkavak, Mustafa (2012). "Devletin Temel Amaç ve Görevleri Çerçevesinde Bir Vatandaş Olarak Üzerimize Düşen Ödevler" http://www.caginpolisi.com.tr/33/35.htm#_ftn1 (09.03.2013)

Özman, M. Aydoğan (1964). Devletlerin Egemenliği ve Milletlerarası Teşekküller, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara: Cilt 21, (1– 4), ss.53–120, http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1964-21-01-04/AUHF-1964-21-01-04-Ozman.pdf (23.12.2012)

Pascali, Umberto, (2001) "KLA and Drugs: The "New Colombia of Europe" Grows in Balkans", Executive Intelligence Review, Volume 28, No. 24, ss.24–32, http://www.larouchepub.com/other/2001/2824_kla_drugs.html (20.10.2014)

Pazarcı, Hüseyin (1998). Uluslararası Hukuk Dersleri Cilt–2, Ankara: Turhan Kitapevi

Pazarcı, Hüseyin (2004), Uluslararası Hukuk Dersleri Cilt–3, Ankara: Turhan Kitabevi

Pazarcı, Hüseyin (2005). Uluslararası Hukuk Dersleri Cilt–4, Ankara: Turhan Kitabevi

Pegg, Scott (1998a). "De Facto States in the International System", Institute of International Relations The University of British Columbia, Working Paper No:21

Pegg, Scott, (1998b), International Society and the De Facto States, Aldershot: Ashgate

Pegg, Scott, (2000), "The 'Taiwan of the Balkans'? The De Facto State Option for Kosova", Southeast European Politics, Vol. 1, No. 2, ss. 90 – 100

Philpott, Daniel (2001). Revolutions in Sovereignty: How Ideas Shaped Modern International Relations Princeton/Oxford: Princeton University Press.

Pomerance, Michla (1984). "Self-Determination Today: The Metamorphosis of an Ideal," Israel Law Review, (19): ss. 310–339, http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/israel19&div=25&id=&page= (26.06.2014)

Preece, Jennifer Jackson (2001). Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-Devlet Sistemi, (Çev. Ayşegül Demir). İstanbul: Donkişot Yayınları

Protsyk, Oleh (2009). Representation and Democracy in Eurasia's Unrecognized States: The Case of Transnistria, Post-Soviet Affairs, Volume 25 (3): ss.257–281

Pulau Ligitan and Pulau Sipadan Case, (2002). Case Concerning Sovereignty Over Pulau Ligitan And Pulau Sipadan (Indonesıa Versus Malaysia), Judgment of 17 December 2002, http://www.icj-cij.org/docket/files/102/10570.pdf (21.02.2013)

Ragazzi, Maurizio (1992). Conference on Yugoslavia Arbitration Commission Opinions on Questions Arising From the Dissolution of Yugoslavia, ss.1488–1526, http://www.pf.uni-lj.si/media/skrk_mnenja.badinterjeve.arbitrazne.komisije.1_.10.pdf (22.02.2014)

Ratner, Steven R. (1996). "Drawing a Better Line: UTI Possidetis and the Borders of New States", The American Journal of International Law, Cilt 90 (4): ss.590–624, http://www.jstor.org/stable/2203988 (26.02.2013)

Rich, Roland, "Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union", European Journal of International Law, Volume 4, (1): 1993, ss. 36–45, http://www.ejil.org/pdfs/4/1/1207.pdf (15.01.2014)

Richmond, Catherine (1997). "Preserving the Identity Crisis: Autonomy, System and Sovereignty in European Law", Law and Philosophy, Volume 16, (4): ss. 377–420

Riegl, Martin (2014). "Prospects and Limits of Economic Development of Unrecognızed States: Between Organized Hypocracy and Private Interests", European Scientific Journal, 2014 Volume 10 (4): ss. 17–35

Rosenberg, Matt (2014). New Countries of the World The 34 New Countries Created Since 1990, http://geography.about.com/cs/countries/a/newcountries.htm (17.10.2014)

Roth, Brad R. (1999) Governmental Illegitimacy in International Law, Oxford, Clarendon Press,

Rousseau, Jean Jacques (2003). İtiraflar 2, (Çev: Serkan Özburun), İstanbul: Kaknüs Yayınları

Rousseau, Jean Jacques (2004). İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı, (Çev. Rasih Nuri İleri), İstanbul, Say Yayınları

Sahrawi Arab Democratic Republic, (2014). http://global.britannica.com/EBchecked/topic/1385172/Saharan-Arab-Democratic-Republic (16.06.2014)

Sarpkaya, Necmiye Çakıcı (2010) "Zengin Ülkeler Fakirlerin Tarım Arazilerini Alıyor", https://www.xing.com/communities/posts/zengin-uelkeler-fakirlerin-tarim-arazilerini-aliyor-1006983117 (26.04.2013)

Scharf, Michael, P. (2004). Earned Sovereignty: Juridical Underpinnings, Denver Journal of International Law and Policy, 2004, Volume 31 (3): ss.373–387, http://www.sisjar.tamilnet.com/img/publish/2011/10/earnedsovereignty3.pdf (25.06.2014)

Schondorf, Roy S. (2004). "Extra-State Armed Conflicts: Is There A Need For A New Legal Regime?", International Law and Politics, Volume 37, (1): ss.1–78

Scottish Independence, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/Scottish_Independence (29.06.2014)

History of Senegal, (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Senegal (26.03.2013)

Seth, Kaplan (2008). "The Remarkable Story of Somaliland" Journal of Democracy, Volume 19 (3): ss. 143–157

Shaw, Malcolm N. (2003). International Law, Cambridge: Cambridge University Press

Shaw, Malcolm N. (2008). International Law, Cambridge: Cambridge University Press

Smith, Anthony D. (2004). Milli Kimlik, (Çev. Bahadır Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları

Somaliland Ekonomisi, (2014). http://somalilandcumhuriyeti.tr.gg/Somaliland-ekonomisi.htm (05.07.2014)

Sørensen, Georg (1999). Sovereignty: Change and Continuity in a Fundamental Institution. Political Studies, Volume 47, (3): ss. 590–604

Sönmezoğlu, Faruk, Ülke Arıboğan, Gülden Ayman, Beril Dedeoğlu (2005). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, İstanbul: Der Yayınları

Spain and Its Regions Autonomy Games, (2007). http://www.economist.com/node/9833306 (24.12.2012)

Stanislawski, Bartosz H. (2008). "Para-States, Quasi-States, and Black Spots: Perhaps Not States, But Not ''Ungoverned Territories,'' Either", International Studies Review, Volume 10 (2): ss. 366 – 396

State of Palestine, (2013). http://www.un.int/wcm/content/site/palestine/pid/11588 (11.03.2013)

Stern, Brigette (1996). Aspects of the Law of State Succession, International Law Association, ss. 20–29

Sunay, Reyhan (2007). Tartışılan Egemenlik, Ankara, Yetkin Yayınları

Sur, Melda (2006). Uluslararası Hukukun Esasları, İstanbul: Beta Yayınları

Suriyeli Muhaliflere Uluslararası Destek, (2012). http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyeli-muhaliflere-uluslararasi-destek (20.05.2014)

Surtsey Adası, (2013). http://tr.wikipedia.org/wiki/Surtsey (26.02.2013)

Şahin, Mustafa (2000) Avrupa Birliği'nin Self-Determinasyon Politikası, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Şahin, Pelin (2011). "KKTC'de Türkiye Büyükelçiliği Önünde Protesto!", http://www.haberturk.com/yasam/haber/598975-kktcde-turkiye-buyukelciligi-onunde-protesto (19.10.2014)

Şimşek, Galip Engin (2012). "Uluslararası Hukukta Kişilik", Uluslararası Hukuk 1, (Ed. Ayşe Nur Tütüncü ve Elif Uzun), Eskişehir, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1537

Sürgündeki Muhalefet: Halkın Mücahitleri Örgütü, (2004). http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2004/07/040727_halkinmucahitleri.shtml (27.06.2014)

Taht Onlara da Kalmadı, (2011). http://www.haberler.com/taht-onlara-da-kalmadi-2541650-haberi/ (27.06.2014)

Talmon, Stefan (1998) Recognition of Governments in International Law: With Particular Reference to Governments in Exile, Oxford: Clarendon Press

Taşar, M. Murat (1996). Bosna- Hersek ve Postmodern Ortaçağa Giriş, İstanbul: Birleşik Yayıncılık

Taşdemir, Fatma (2009), Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalar Hukuku, Ankara: Adalet Yayınevi

Tayvan Ülke Raporu, (2007). İstanbul Ticaret Odası Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Şubesi, http://www.ito.org.tr/Dokuman/Ulke/Tayvan.pdf (26.06.2014)

Terret, Steve (2000). The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission, Aldershot and Burlington: Ashgate Publishing

Tezcan, Ercüment ve Taşdemir Fatma (2013). "Silahlı Çatışmalar Hukuku ve İnsan Hakları Hukuku Açısından Suriye İç Savaşının Analizi" Ankara Strateji Enstitüsü Yayınları, Rapor No 13 – 01, ss. 1–57

The Covenant of the League of Nations, Article 10, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp#art10 (12.03.2013)

The Front for the Liberation of the Enclave of Cabinda, (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/Front_for_the_Liberation_of_the_Enclave_of_Cabinda (28.06.2014)

The Lansing Papers 1914–1920, United States Department of State/Papers relating to the Foreign Relations of the United States. Volume II, http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?id=FRUS.FRUS19141920v1 (21.12.2013)

The Paris Peace Conference, (2013). http://www.hoddereducation.co.uk/SiteImages/d7/d7270073-b719-494e-9ced-95252ae44e72.pdf (28.04.2013)

The Roads to Independence, (2008). https://web.archive.org/web/20110512014106/http://www.liw.lt/archive_vid.php?shid=1211283347&id=1211283055 (10.01.2014)

The Thirty Years Peace Treaty, (2013) http://www.wwnorton.com/college/polisci/lenses/protect/print/cs_pw_peace.htm (27.04.2013)

The Treaty of Westphalia, (2008). http://avalon.law.yale.edu/17th_century/westphal.asp (27.04.2013)

The Unrepresented Nations and Peoples Organization, (2014). http://en.wikipedia.org/wiki/Unrepresented_Nations_and_Peoples_Organization (27.06.2014)

The Wars of German Unification, (2013). http://www.age-of-the-sage.org/history/german_unification.html (18.07.2013)

The Weimar Constitution, Article 2, http://www.zum.de/psm/weimar/weimar_vve.php#First%20Chapter (12.03.2013)

Tinoco Arbitaration Case (1923). Aguilar–Amory and Royal Bank of Canada Claims (Great Britain vs. Costa Rica), Volume I, ss. 369–399, http://legal.un.org/riaa/cases/vol_I/369-399.pdf (14.03.2014)

Tishkov, Valery A. (2004). Chechnya: Life in a War-Torn Society, Berkeley and Los Angeles: University of California Press

Topaktaş, Hacer, (2011). "Avrupa'nın Ortak Derdi Polonya Tahtı: Stanislaw August Poniatowski'nin Seçimi (1763–1764)", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (1): ss. 183–196

Topal, Ahmet Hamdi, (2012). "İsrail'in Gazze Ablukası ve Mavi Marmara Saldırısı", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, (1): ss. 103–154

Toulmin, Stephen (2002). Kozmopolis: Modernitenin Gizli Gündemi, (Çev. Hüsamettin Arslan), İstanbul: Paradigma Yayınları

Treaty of London 1839, (2013). http://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_London_(1839) (18.07.2013)

Triyanon Antlaşması (2010). http://www.ataturkdevrimleri.com/yazi-642-triyanon-antlasmasi.html (25.06.2014)

Turns, David (2003). "The Stimson Doctrine of Non-Recognition: Its Historical Genesis and Influence on Contemporary Internetional Law", Chinese Journal of International Law, Volume 2, (1): ss. 105–143

Tütüncü, Ayşe Nur, (1997). Trail Smelter Hakem Kararı Hukukun Kodlaştırılmasında Örnek Olay Olarak Etkisi ve Kararın Özeti, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt (15), ss. 314–338

Udokang, Okon (1972). Succession of New States to International Treaties, New York: Oceana Publications

Uluslararası Hukukta Hükümet Tanıması, (2013). http://myuniversities.wordpress.com/2013/02/18/uluslararasi-hukukta-hukumet-tanimasi/ (27.06.2014)

United States, (2013).http://en.wikipedia.org/wiki/United_States (04.01.2013)

UN Charter, http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml (21.02.2013)

UN General Assembly Resolution (1952) A/RES/545-VI, Inclusion in The International Covenant or Covenants on Human Rights of an Article Relating to The Right of Peoples to self-determination, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/545(VI)&Lang=E&Area=RESOLUTION (14.03.2013)

UN General Assembly Resolution (1960). A/RES/1514-XV, Declaration on The Granting of Independence to Colonial Countries and People, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514(XV)&Lang=E&Area=RESOLUTION (14.03.2013)

UN General Assembly Resolution, (1960). A/RES/1514/15, Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, (Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri), http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/SOMURGE.pdf (10.01.2014)

UN General Assembly Resolution, (1970). A/RES/2625(XXV), Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations (Devletlerarasında Dostça İlişkiler Bildirisi), http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625%28XXV%29 (14.03.2013)

UN General Assembly Resolution, (1992). A/RES/47/135, Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/47/135 (14.03.2013)

UN General Assembly Resolution, (2002). A/RES/57/3, Admission of the Democratic Republic of Timor-Leste to Membership in the United Nations, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/57/3&Lang=E (16.01.2014)

UN General Assembly Resolution, (2011). A/RES/65/308, Admission of the Republic of South Sudan to membership in the United Nations, http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/418/47/PDF/N1141847.pdf?OpenElement (16.05.2013)

UN General Assembly Resolution, A/RES/1541 – XV, Principles Which Should Guide Members in Determining Whether or not An Obligation Exists to Transmit The Information Called For Under Article 73 e of The Charter, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1541%28XV%29&Lang=E&Area=RESOLUTION (25.03.2013)

UN General Assembly Resolution, A/RES/2200- XXI A-C, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, International Covenant on Civil and Political Rights and Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2200%28XXI%29&Lang=E&Area=RESOLUTION (20.03.2013)

UN General Assembly Resolution, A/RES/2625- XXV, Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-operation Among States in Accordance with The Charter of the United Nations, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625(XXV)&Lang=E&Area=RESOLUTION (14.03.2013)

UN General Assembly Resolution, A/RES/3314–XXIX, Definition of Agression, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314(XXIX)&Lang=E&Area=RESOLUTION (29.03.2013)

UN General Assembly Resolutions (1974). A/RES/3314(XXIX), Definition of Aggression, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314%28XXIX%29&Lang=E&Area=RESOLUTION (08.03.2014)

UN General Assembly Session 29, (1974) A/RES/3314(XXIX), http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314%28XXIX%29&Lang=E&Area=RESOLUTION (26.02.2013)

UN Membership Procedures, (2013). "How Does a New State or Government Obtain Recognition by the United Nations?", http://www.un.org/en/members/about.shtml (16.05.2013)

UN Security Council Resolution, (1993). S/RES/800–801, Admission of a new Member: Slovak Republic and Admission of a new Member: Czech Republic, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/800(1993) (15.01.2014)

UN Security Council Resolutions (1965). S/RES/216, Southern Rhodesia, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/216(1965) (06.03.2014)

UN Security Council Resolutions (1983). S/RES/541, Cyprus, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/541(1983) (06.03.2014)

UN Security Council Resolutions (1984), S/RES/550, Cyprus, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550(1984) (06.03.2014)

UN Security Council Resolutions, (1961), S/RES/161, The Congo Question, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/161(1961) (13.01.2014)

UN Security Council Resolutions, 662 and 664 (1990). http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/14/IMG/NR057514.pdf?OpenElement (21.02.2013)

UNPO Principles, (2014). http://www.unpo.org/section/2/2 (27.06.2014)

UNPO, (2013). Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Organizasyonu (Unrepresented Nations and Peoples Organization), http://www.unpo.org/section/2 (20.03.2013)

US Relations With South Korea, (2014), Bureau of East Asian and Pacific Affairs, http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2800.htm (27.03.2014)

UNTAET, (2014). United Nations Transitional Administration in East Timor, http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Transitional_Administration_in_East_Timor (16.01.2014)

Ülkelerin Kişi Başına Düşen Milli Gelirleri, (2011). http://www.sabah.com.tr/fotohaber/ekonomi/ulkelerin-kisi-basina-dusen-milli-gelirleri/31408 (05.07.2014)

Ünal, Şeref (2005). Uluslararası Hukuk, Ankara: Yetkin Yayınları

Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/Viyana_69.pdf (21.02.2013)

Walker, E.W. (2001). Dissolution: Sovereignty and The Breakup of The Soviet Union, New York: Rowman&Little Field Publishers Inc.

Waltz, Kenneth N. (1999). "Globalization and Governance" Political Science and Politics, Volume 32 (4): ss.693–700, http://www.jstor.org/stable/420158 (08.07.2014)

Weller, Marc (1992). "The International Response to the Dissolution of the Socialist Federal Republic of Macedonia", American Journal of International Law, Volume 86, (3): ss. 569–607, http://www.jstor.org/stable/2203972 (13.03.2014)

Weller, Marc (2005). "The Self-Determination Trap", Ethnopolitics, Volume 4, (1): ss.3–28, http://tamilnation.co/selfdetermination/trap.pdf (16.06.2014)

What is ETA, (2011). http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11183574 (29.06.2014)

Wilson, Heather A. (1988). International Law and Use of Force By National Liberation Movements, Oxford: Clarendon Press

Wilson, Thomas Woodrow (1913). Inaugural Address, 4 March 1913, The American Presidency Project http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=25831 (14.03.2014)

Wolff, Stefan (2008). "Georgia: Abkhazia and South Ossetia", http://pesd.princeton.edu/?q=node/274 (14.06.2014)

Worster, William Thomas (2009). Law, Politics, and The Conception of The State In State Recognition Theory, Boston University International Law Journal, Volume 27 (1): ss. 115–171

Wright, Quincy (1950). "Some Thoughts About Recognition" The American Journal of International Law, Volume 44, No. 3, ss. 548–559, http://www.jstor.org/stable/2194030 (15.03.2014)

Yağcıoğlu, Dimostenis (2009). "Düşmana Duyulan İhtiyaç" Azınlıkça Dergisi, Batı Trakya, Yıl 5 (45): ss. 17 – 19

Yamaner, Melike Batur, Öktem, A. Emre, Kurtdarcan, Bleda, Uzun, Mehmet C. (2009). 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları

Yavuz, K. Haluk (2000). Türkiye'de Siyasal Sistem Arayışı ve Yürütmenin Güçlendirilmesi, Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yayla, Atilla (2004). Siyaset Teorisine Giriş, Ankara: Siyasal Kitapevi

Yeşil, Feyzullah (2013). İnsancıl Hukuk Açısından Suriye İç Savaşı, Yasama Dergisi, (24): ss. 103 – 114

Yıldırım, Murat (2004). "Küreselleşme Sürecinde Egemenlik" Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2004, Cilt 28, (1): ss. 35–48

Yücel, Bülent (2006) "Westphalia Antlaşmasından Nice Antlaşmasına: Egemenlik Kavramının Tarihsel Seyri ve Bir Prototip Olarak Avrupa Birliği", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, (1–2): ss.165–202

ÇALIŞMADA GEÇEN YABANCI DİLLERDEKİ BAZI HUKUKİ VE TEKNİK TERİMLER

Acquisitive prescription: Kazandırıcı Zaman Aşımı
Agression: Saldırı
Animus possidendi: Egemen olma niyetini taşımak ve bir egemen gibi davranmak
Annexation: İlhak; bir devletin başka bir devletin toprak ve sınır bütünlüğünü bozarak ele geçirdiği bölgeyi kendi ülkesine dahil etmesi
Anomaly: Anormal, aykırı
Anti-state: Devlet karşıtı devlet
Approximation: Taksim
Autonomy arrangement: Özerklik düzenlemesi
Belligerency: Savaşan taraf
Cession: Devir yoluyla toprak kazanımı
Collective Recognition: Kollektif tanıma
Commencement of states: Devletlerin kurulma zamanı
Conquest: Fetih; Güç kullanılarak sınırların değiştirilmesi
Consent: Rıza göstermek
Constructive: Kurucu
Continuation of the State: Devletin Devamlılığı
Critical date: Bir devletin fiilen kurulduğu tarih
De facto: Fiili olarak
De jure: Hukuki olarak
Declaratory: Bildirici, açıklayıcı
Democratic legitimacy: Demokratik meşruiyet
Diplomatic Recognition: Diplomatik olarak tanıma
Discriminative: Ayrımcı
Dissolution: Fesih
Drei elementen lehre: Almanca üç element teorisi anlamına gelir
Earned sovereignty: Kazanılan (hakedilen) egemenlik
Enclave: Bir başka ülkeyle tümüyle kuşatılmış yer
Erga omnes: Uluslararası hukuk açısından devletlerin uymakla ve gözetmekle yükümlü olduğu kurallardır. latince "herkese karşı hak" anlamına gelir.
Estoppel ilkesi: Hukukta daha önce yapılan bir işin veya verilen ifadenin sonradan ileri sürülen bir iddiayı savunmaya engel olması durumu
Ex injuria jus non oritur: Latince yasadışı durumlardan yasal sonuçlar ortaya çıkamaz
Exaquatur: Güven Mektubu
Exclusion: Hâriç tutma
Express recognition: Hızlı tanıma
External aspect of sovereignty: Dış egemenlik
Extinction of states: Devletlerin sona ermesi
Failed states: Başarısız devlet
Fait accompli: Oldu bitti
Immutabilité partielle: Fransızca kısmi değişmezlik anlamına gelen kelime
Insurgency: Ayaklanma
Insurgent state: Saldırgan devlet
International Recognition: Uluslararası tanıma
Illimite: Latince sınırsız İktidar anlamına gelir
İpso jure: Kanun kararıyla, yasal olarak

İrredantizm: Dil, gelenek, görenek ve çeşitli kültür değerleri bakımından bir birlik gösterdiği hâlde, ana yurt dışında kalmış halkın yaşadığı toprakları ana yurt sınırları içine almak düşüncesini temel alan akım" olarak tanımlanabilir.
Ius ex injuria non oritur: Latince Haksızlıktan hak doğmaz
İvazsız devir: Bir bedel ödenmeksizin yapılan devir işlemi
Jus ad bellum: Kuvvete başvurma hakkı
Jus cogens: Uluslararası hukukta yapıla geliş kuralı veya teamül olarak ifade edilen durum
Jus in bello: Savaşın adil idaresi
Kin-state: Akraba devlet
Kometenzkompetenz: Almanca yetki verme yetkisi anlamına gelen kelime
Legal Personality: Hukuki kişilik
l'État c'est moi (I am the State): Devlet Benim şeklinde ifade edilen Fransızca söz. Fransa Kralı 14. Louis tarafından söylenmiştir. Mutlak monarşinin zirve noktasını simgeler
Lose of sovereignty: uluslararası hukukta egemenliğin kaybı anlamına gelir
Merger: Birleşme
Nation state: Ulus devlet
Non-Recognition: Tanınmama
Non-sovereign: Egemen olmayan
Par lui-même: Fransızca tek başına var olan anlamına gelir
Parent state: Ayrılmak istenilen devlet
Partially recognized states: Kısmi olarak tanınmış devletler
Patrimonyal: Ata erkil
Patron state: Koruyucu (hami) devlet
Premature Recognition: Erken tanıma
Pirate state: Korsan devlet
Popular support: Halk desteği
Predecessor state: Selef Devlet (Bir devletten önce var olan devlet)
Principe des nationalites: Uluslararası Hukukta yer alan "milletler" ya da "milliyetler prensibi
Principle of non-intervention: Devletlerin İçişlerine karışmama ilkesi
Protectorate: Hamilik, koruyuculuk
Providansiyel hukuk: iktidarın kaynağı ilahidir fakat iktidarı kullanan hükümdar ya da hanedan doğrudan doğruya tanrı tarafından seçilmemiştir.
Puppet State: Kukla devlet veya hükümet
Qui in territorio meo est, eti am meus subditus est: Ülkemde olan her şey, bana tabidir ilkesi
Rebellion: Başkaldırı
Recognition: Tanınma
Remedial secession: Çözüm getiren ayrılma, Tedavi edici ayrılma
Res communis: Hiç kimseye ait olmayan
Right of self-determination: Milletlerin kendi kaderini tayin hakkı
Secession: Devletin bölünmesi içinden yeni bir devletin çıkması
Self-governing: Kendini yöneten
Souveraineté-association: Egemenlik-birlik
Sovereign equality of states: Devletlerin egemen eşitliği
State breakdown: Devletin çökmesi
State building: Devlet inşası

State formation: Devlet oluşumu
State weakness: Devletin zayıflaması
Statehood: Devlet olma statüsü
State-like units: Devlet benzeri birimler
State-within state: Devlet içinde devlet
Stimson Doktrini: silah kullanarak ülke elde etmeyi reddetme esasına dayalı doktrin ilk olarak Japonya'nın Çin'e ait Mançurya bölgesini işgal etmesi üzerine geliştirilmiştir
Successor state: Halef Devlet (Bir devletten sonra kurulan onun yerini alan devlet)
Summa potestas: Latince ülke içinde en yüksek kudret anlamına gelmektedir.
Superanus: Latincede en üstün iktidar anlamına gelir
Supervised independence: Denetimli bağımsızlık
Terra nulluis: Hiç Kimseye ait olmayan keşfedilmemiş toprak parçası
Territorial integrity: Devletin ülkesinin bütünlüğünü ifade eden bir uluslararası hukuk ilkesi
Ultima ratio: Nihai çare, Son çare
Ultramontanism: Kilise'nin Vatikan'a bağlılığını ve sivil otoritenin dinî otoriteye tâbi olmasını savunan bir Hıristiyan akımıdır.
Unique and unitary: İngilizce eşsiz (tek) ve bölünemez anlamına gelir
Unreognized statehood: Tanınmamış devlet
Uti possidetis juris: Mevcut devletlerin toprak bütünlüğünün korunması ilkesi
Uti possidetis: Latincede Savaşta hangi taraf hangi toprağı almışsa onda kalması ilkesi veya bir bölge üzerinde egemen devletin değişmesinden önceki döneme dönülmesi
Voluntory absorption: Gönüllü emilme, bir siyasal birimin başka bir siyasal birime gönüllü olarak katılması

ÖZ GEÇMİŞ

Çalışmanın yazarı Mesut ŞÖHRET 1977 yılında Gaziantep'te doğmuştur. İlkokulu Gaziantep'te okuduktan sonra Ortaokul ve Lise eğitimini İstanbul'da tamamlamıştır. 1997 yılında Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler (İngilizce) programını Burslu olarak kazanmıştır. Lisans eğitimini tamamladıktan sonra bir süre özel sektörde çalışan yazar 2006 yılında Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler programında Yüksek Lisans eğitimine başlamış ve 2009 yılında bu programdan mezun olmuştur. Aynı yıl Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Doktora programını kazanmıştır. Yazar 2012 yılından beri Gaziosmanpaşa Üniversitesi Reşadiye Meslek Yüksekolu Dış Ticaret Programında öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Yazar evli ve 1 çocuk babası olup İngilizce bilmektedir.